

VZDĚLAVACÍ
KNIHOVNA KATOLICKÁ

POŘÁDAJÍ:

Dr. JOS. TUMPACH Dr. ANT. PODLAHA.

—•• Se schválením ••—

nejd. kníž. arc. Ordinariátu v Praze ze dne 22. května 1896 čís. 488

SWAZEK XXXIV.

SWAZEK XXXIV.

ZÁKLADNÍ NAUKY --
CÍRKVE KATOLICKÉ
a PAPEŽ LEV XIII.

V PRAZE 1904.

Majitel: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství

V. Kourba.

ZÁKLADNÍ NAUKY – CÍRKVE KATOLICKÉ

JAK JE PODÁVÁ A PROTI MODERNÍM
- - - BLUDŮM SOCIÁLNÍM HÁJÍ - - -

PAPEŽ LEV XIII.

Z PROJEVŮ PAPEŽOVÝCH

SESTAVIL DR. ČESLAV M. SCHNEIDER.

ČESKÉ VYDÁNÍ SE SVOLENÍM AUTOROVÝM POŘÍDIL

professor VÁCLAV MÜLLER.

V PRAZE 1904.

CYRILLO-METHODĚJSKÁ KNIHTISKÁRNA a NAKLADATELSTVÍ
V. KOTRBA.

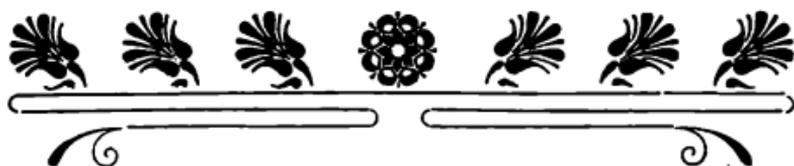
Učel, proč právě tento spis umínil jsem si převésti na jazyk náš mateřský, vysloven jasně v encyklice sv. Otce Lva XIII. k Američanům »*Longinqua Oceani*« (6. ledna 1895), v níž napomíná katolíků takto: »Listy okružní, jež jsme za svého dosavadního pontifikátu vydali, obsahují četná poučení, jichž katolíci dbáti a poslušni býti musí . . . Zásady, které jsme stanovili, založeny jsou na učení sv. evangelia a zdravého rozumu. Proto tedy, kdo chce býti řádným křesťanem a plniti povinnosti své tak, jak víra mu to káže, snadno nalezne v listech našich pravidla svého jednání.«

Poněvadž však nemáme souborného vydání encyklik Lva XIII., a protože zhusta těžko jest při povolání kněžském a učitelském znovu se celým obrovským materiálem listů těchto probírat, poslouží zajisté tento výbor sestavený podle jednotlivých hesel praktické potřebě nejlépe. Tím stane se velikolepý poklad hluboké moudrosti, která obsažena jest v listech

Lva XIII., přístupným řečníkům, kazatelům, učitelům i všem vzdělavcům vůbec, zajisté jen ku prospěchu svaté víry katolické, jejímž neohroženým a neúnavným obhájcem a hlasatelem Lev XIII. byl.

Jest mi tu při tom poděkovati autoru Dru. Česlavu M. Schneidrovi za vzácnou ochotu, s kterou k překladu díla svolil.

Prof. Václav Müller.

Úvod spisovatelův.

Bludy, které v XIX. století došly největšího rozšíření, mají zvláštní charakter. Jejich snahou není odříznouti jednotlivé větve se stromu církve Boží, nýbrž spíše vyrvati a zničiti její kořeny. Nepopírají se pouze jednotlivé články víry, neodpírá se jen zjevně poslušnost některým správním nařízením, nýbrž na základy církve se žene útokem. Základem tím jest, dle výroku apoštolova, Ježíš Kristus, Syn Boží, který přijal lidskou přirozenost, aby ji očistil a vše opět napravil. V něm mají všichni jedno býti. Kristus chce, »aby byl jeden ovčinec a jeden pastýř,« aby »všichni jedno byli, jako On s Otcem jedno jest«. Sv. apoštol pak píše výslovně: »V Kristu není Skytha ani Řek, není Žid ani pohan, není služebník ani svobodný, není muž ani žena, nebo všichni jsou jedno v Kristu.« (Gal. 3, 28.) Široké kruhy popírají dnes, že jest Kristus úhelným kamenem spásy pro všechno člověčenstvo. Slova jeho: »Dána jest mi všeliká moc na nebi i na zemi, proto jdouce učte všechny národy« neobsahují prý pravdy praktické. Výrok svatého Petra: »A není v žádném jiném spasení; neboť není jiného jména pod nebem daného lidem, skrze kteréž bychom měli spaseni býti« (Skutkové apoštolů 4, 12) se zholá zamítá.

Kristus uzdravil celého člověka svou smrtí, celou přirozenost lidskou oslavil, když oslaveným, k novému blaženému životu vzkříšeným tělem vyšel z hrobu a vstoupil na nebesa, kde sedí na pravici Boha Otce. Vše opět napravil, aby, jak dří sv. apoštol Pavel, jako druhdy skrze jednoho člověka smrt na všechny přišla, tak nyní skrze jednoho člověka, jenž jest zároveň Bůh požehnaný na věky, život se rozhojnil na všechny údy lidské přirozenosti, kteří dobré vůle jsou. Skrze přirozenost od Adama zděděnou tvoří všichni lidé jednotu, jsou všichni dítkami záhuby; skrze Krista jsou však všichni svobodnou vůlí svou dítkami spásy, když živou věrou účastnými se stávají jeho božského života. Spravedlivý z víry živ jest. Spasení má býti pro lidskou přirozenost viditelné. Jako se přirozené duše skrze tělo projevuje, tak církev svou viditelností, dle slov Pavlových, tvoří tělo Kristovo. Vždyť čteme v listě k Efeským: »Jedno tělo a jeden duch, jakož povolání jste v jedné naději povolání svého.« A dále čteme: »Jeden Pán, jedna víra, jeden křest. Jeden Bůh a Otec všech, kterýž jest nade všechno a skrze všechno a ve všech nás.« (Efes. 4, 4—6.) Jsouce o tom přesvědčeni, nazývali již nejstarší Otcové, jako Dionysius, Irenaeus, Justin, církev Kristovu katolickou, t. j. páskou, která objímá všechny lidi spásy lačné, všechny v Kristu sjednocuje a k nebi povznáší.

Kořenem spásy jest pravda, že Kristus jest Vykupitelem všeho lidstva, a že všichni lidé musí ho býti poslušni, chtějí-li dojíti spasení. Kristus sám přijal na se přirozenost lidskou a spojil ji v jedné osobě, věčného Slova, s přirozeností božskou, na níž všichni jsou závislí. Kdo tedy chce zjevné nedostatky své přirozenosti zhojiti, může toho dosíci jen spojením s Kristem ve víře a v lásce. Všecko tělo má viděti spásu Boží, prorokoval prorok a předchůdce Páně to opakoval, aby tím dokázal, že i tělo, t. j. viditelné věci mají míti podíl na spásě, kterou Kristus přinesl. V témž smyslu dří i poslední evangelista: »A Slovo tělem učiněno jest.« Podle výroku prorokova: »Hora Sion pozdvihla se nad pahorky a k ní shromažďovali se národové.« Církev jest viditelnou svojí hlavou, viditelnými

prostředky spásy, veřejně hlásaným učením jedinou strážkyní plnosti síly Kristovy a poskytuje samojediná lidské společnosti záruku spásy, míru a smíření s Bohem. Jest v pravdě horou viditelnou, která povýšena jest nad vše pozemské a noří své vrcholky do oblak. Církev není pouhou teorií, není pouze theologickou soustavou, nýbrž jest tělem Kristovým plným života. Jen z Krista může přýštiti život v naši při cestě života polomrtvou ležící. nejvyšších statků zbavenou přirozenost. Právě pak proti této nejvnitřnější podstatě církve, kterouž podstatou jest církev jediným viditelným ústavem spásy, schopným postavití člověčenstvo na základ, jímž jest Kristus, Syn Boží, a mimo nějž, dle slov apoštola, žádný jiný základ postaven býti nemůže, čelí dnešní bludy sociální.

Kristus jest základem neviditelným, On sám však tomu chtěl, aby skrze moc jím udělenou Petr a jeho nástupcové byli ustavičně základem viditelným. Neboť k němu řekl: »Ty jsi Petr a na té skále vzdělám církev svou.« »Disidii caput Summus Pontifex. Střed, o který se celý boj otáčí, jest římský papež.« Tak napsal Lev XIII. ve svém listě k Angličanům a vystihl tím pravdu. Neboť vše obrací se nejprve proti nejvyšší hlavě církve. Padne-li Řím, padne brzy i církev katolická, tak se usuzuje. »Bij pastýře a rozprchnou se ovce« Zavrhuje se všem přístupné a co nejdůrazněji se uplatňující jednotné vedení viditelně zde na světě pokračujícího vykupitelského díla Kristova, a proto se vede proti němu rozhodný boj. To jest první pramen sociálních zmatků naší doby. Ucpává se pramen, z něhož jedině v dostatečném množství může přýštiti mír a spása, a pak se diví, že všechny ostatní prostředky k dosažení sociálního míru selhávají. Jest to článkem víry, který, jako snad žádný jiný, potvrzuje zkušenost, že lidská přirozenost, je-li sama sobě ponechána, ubíhá v rozervanost. Jen Kristus se svým ústavem spásy, který založil, může to zameziti. Jest to nesmrtelnou zásluhou Lva XIII., že velikými svými encyklikami obrátil opět důrazně zraky celého světa na plnost spásy, kterou Kristus v apoštolské Stolicí a v církvi uložil.

Církev jest dokonale organisovanou společností, jejíž účel jest nejvznešenější: totiž rozšiřovati mír, mír v lidech samých, mír mezi lidmi, mír lidstva s Bohem. Zákony, jimiž tato společnost jest řízena, mají původ svůj v Kristu, v Duchu sv., který, dle slov Páně, ze svého břěže, t. j. z toho, čemu Kristus učil, a nám oznamuje. Církev má svrchované právo žíti a působiti svobodně dle svých zákonů. Jen když má zajištěnu svobodu, může blahodárně působiti. Avšak právě proti této svobodě církve čelí nynější bludy sociální. Rády by totiž podrobily nezměnitelnou církev Boží i ve věcech čistě duchovních měnivým zákonům státním a státní kontrole, tedy pravidlům, která dnes jsou taková, zítra onaká. Přály by si, aby církev nemohla volně dýchat, aby ve svých pohybech byla vždy zdržována, cíl svůj pak aby hledala v područí časové moci. Lev XIII. jasně a zřetelně se všech stran stanovil pravdivé zásady, týkající se poměru státu a církve, nejvyšší autority na světě, a ukázal tím všem lidem dobré vůle cestu, na které mohou k tomu přispěti, aby církvi byla svoboda ponechána a úplně také navrácena. Často slyšeti jest nářky, že vliv církve nejeví takových účinků, které se od něho očekávají. Potřebí jen otevřítí dokořán okna i dvěře státního organismu, aby s nebe, s trůnu Kristova mohl váti do společnosti lidské čistý vzduch míru a svobody — a hned poznáme, že duch Boží věje, kde chce, aby vyléčil národy a vylil mír a požehnání. Dějiny nám o tom svědčí, že každý národ byl nejslavnější a také na statky časné nejbohatší, dokud dopouštěl, aby duch církve Kristovy svobodně vládl v jeho středu. Avšak ihned poklesal i v časném blahobytu, jakmile počal svazovati ruce svaté matky své, aby nemohla z nich přýštiti myrrha, která před hnilobou chrání.

V přítomném díle chceme uprostřed bouřlivě vzedmutých nepokojů přítomné doby stanoviti jisté pravidlo, ukázati všem přístupnou, spolehlivou cestu, postaviti pomník, na nějž by jen bylo potřebí se podívati, aby věděl každý dobře, co má o otázkách církevních, které naší dobou hýbají, souditi a činiti. Nejedná se snad o to, vytvořiti si církev katolickou,

jakou bychom rádi měli, nýbrž o to nám jde, abychom církvi katolické, kterou Kristus založil a Duch sv. řídí a sílí, věrni zůstali. Dobře jest nám povědomo, že podle úradku Božího také lidská podnikavost a lidské badání může a musí míti účast na vývoji církevního obcování víry a kultu, avšak vždy při tom zůstane svrchovanou zásadou, že plnost moci učitelské a správní svěřena jest Stolicy Petrově. Rozhodnutí této Stolice musí každý křesťan, učený i neučený, z plna srdce býti poslušen, a to nejen v tom případě, jedná-li se o články víry, nýbrž i když nařízení správy církve máme na zřeteli. Nemělo by se vždy znovu, pod jakoukoli záminkou odporovati tomu, o čem nejvyšší moc církevní jasně a zřetelně častěji rozhodla. Církev jest celou podstatou svou nadpřirozená. Kdo se tedy podrobuje hlasu Petrovu, apoštolské Stolicy, podrobuje se trojjedinému Bohu, nejvyšší Moudrosti, věčné a svrchované Pravdě.

Sestavili jsme tedy z apoštolských listů okružních sv. Otce Lva XIII. vše, co se vztahuje na sociální bludy naší doby. Listy tyto jsou ovšem známy, každý může si je zaopatřiti a je čísti. Avšak jsou předně příliš obsáhlé a za druhé nebude vždy snadno v jednotlivých encyklikách při mnohém jiném, o čem se tu mluví, naléztí právě to, o čem chceme se poučiti. Mimo to uložil Lev XIII. i do svých promluv a kratších listů, zaslaných různým osobám, mnohé, co vysvětluje a odůvodňuje jiným opět způsobem obsah encyklik. Spisem svým chceme zameziti tomu, aby nauky Lva XIII. neupadly znenáhla v zapomenutí. Aby si však každý členář plně uvědomil závažnost papežských výroků, předeslali jsme těmto úryvkům z autoritativních spisů papežových nejprve bludy, které jsou již často závaznými výroky papežů v dřívějších stoletích zavrženy, kterážto odsouzení Lev XIII. potvrzuje a podle nových poměrů obšírněji odůvodňuje. Právě tímto spojením objeví se tyto pravdy, které Lev XIII. poznovu okrsku světa předkládá, v novém lesku. Pravda se v církvi nemění; v ní jest vždy stejná pravda po staletí dobře uchována. Mimo to usnadňuje nám Lev XIII., abychom mohli jeho nauky, t. j. pravdy, kterým církev vždy

učila, srdcem i duchem sledovati. K jednotlivým naukám připojuje věcné, v rozumové jednoduchosti často úchvatné důvody. Lev XIII. nemiluje frásť. Každé své tvrzení podepřává, podobně jako od něho zvláště milovaný učitel, sv. Tomáš Akvinský, lehce pochopitelnými, snadno v paměť se vrývajícími důvody. Jako milují stoupenci sv. Tomáše jeho nauky, ne protože jim učí, nýbrž proto, že uznávají váhu důvodů jeho, tak zdá se, že u Lva XIII. svrchovanost jeho učitelské autority ustupuje touze, aby milované dítky jeho byly získány jeho naukám pouze pro důvody, kterými jsou podepřeny. Bez obtíží možno i prostému křesťanu vývody velikého papeže učiniti pochopitelnými. Kéž by se jen často o nich uvažovalo, často se četly a často rozjímaly — brzo by se ukázalo, že jsou v prvé řadě způsobilé, aby přispěly k všestrannému pokoji.

K větší přehlednosti sestavili jsme věcný obsah na konci ve formu katechismu. Kéž bychom Lva XIII. a s ním i učitelský úřad církve a tím bránu k pravé duchovní svobodě a vnitřnímu pokoji dobře poznali. Kéž by učením svým srdce naše nadchl pro svatou církev katolickou a pro Řím, který jí v čele stojí; kéž bychom se s jeho výklady co nejvíce seznámili! Jsme přesvědčeni, že se mnohé obrátí k lepšímu; pochyby a námítky mnohých, kteří se našich poměrů nynějších lekají, zajisté se rozplynou.

K tomuto dílu užili jsme spisů: G. Cerceau S. J.: *Catéchisme de Léon XIII.*; *Civiltà cattolica*, *Kölnische Volkszeitung*, *Překlad encyklik Lva XIII.*

Dr. Česlav M. Schneider.

ODDÍL I.

Moc a úkol papežství.

I. Bludy a všeobecné nauky.

I. Moderní bludy.

P i u s IX. (1846—1878) zavrhl tyto bludné články:

a) Moc církevní nesmí užívati své autority bez souhlasu a dovolení moci státní. (Allokuce: »Meminit unusquisque« z 30. září 1861. — Syllabus § V. č. 20.)

b) Moc církevní nesmí prohlásiti za článek víry, že náboženství církve katolické jedině jest pravé. (Apošt. breve »Multiplices inter« z 10. června 1851. Syllabus § V. č. 21.)

c) Moci občanské přisluší zameziti svobodný styk biskupů a lidu s papežem. (Allokuce: »Maximo quidem« z 9. června 1862. — Syllabus § VI. č. 49.)

P i u s VI. (1775—1799) vydal toto prohlášení:

d) Bludný jest článek, jenž učí, že papež jest hlavou mocí pro všechny obdařenou (caput ministeriale), rozumí-li se mu tak, že římský papež moci

s úřadem spojené, jež mu jako nástupci sv. Petra, pravému zástupci Kristovu a hlavě celé církve náleží, nenabývá od Krista v osobě sv. Petra, nýbrž od církve. (*Auctor. fidei* n. 3; z 28. srpna 1794.)

Lev X. (1513—1521) zavrhl blud:

e) Římský papež, nástupce sv. Petra, není od Krista ustanoven jako náměstek Kristův hlavou všech církví celého světa. (Bulla: »Exsurge Domine« ze 6. května r. 1520; mezi 41 bludy Lutherovými, jež Lev zavrhl. Lutherův blud nebyl nový)

Martin V. (1417—1431) zavrhl článek:

f) Není žádná příčina, proč by církev v duchovních věcech jedinou hlavou měla být řízena a proč by tato hlava vždy s církví bojující spojena býti musila. (Decreta Martini V. a koncilu kostnického; mezi zavrženými 30 bludy Husovými č. 27.)

Týž papež a sněm zavrhli učení:

g) Petr není a nikdy nebyl hlavou sv. katolické církve (tamtéž č. 7.).

Martin V. zavrhl též blud:

h) K spasení není potřebno věřiti, že církev římská jest první mezi všemi církvemi. (Bulla: »Inter cunctas« a »In eminentis« 8. Kal. Martii 1418)

Papež Jan XXII. (1316—1334) o sto let dříve zavrhl bludné učení:

i) Petr neměl větší moci než ostatní apoštolové a nebyl jejich hlavou. Kristus nikoho vůbec neustanovil hlavou církve a viditelným svým náměstkem. (Propositio 2. Marsilii Patavini et Joannis de Janduno 4. Kal. Nov. 1327.)

2. Všeobecné nauky.

R. 494 prohlásil papež Gelasius (492—496) na koncilu římském: Milostí Boží založena církev katolická na základě prorockých spisů Písma sv., svatých evangelíí a spisův apoštolských. Při tom však na to poukazujeme, že, ačkoliv celá po širém světě roztroušená církev jedinou jest nevěstou Kristovou, přece

svatá, římská, apoštolská a katolická církev všechny ostatní církve předčí, kteréhož popřednictví neobdržela snad usnesením sněmu, nýbrž slovem evangelia, jak je Pán a Spasitel náš Ježíš Kristus promluvil. Kristus řekl: »Ty jsi Petr a na té skále vzdělám církev svou a brány pekelné jí nepřemohou. A tobě dám klíče království nebeského. Cokoliv svážeš na zemi, bude svázáno i na nebi a cokoliv rozvážeš na zemi, rozvázáno bude na nebi.« K Petrovi přidružil se, podle úradku Božeho, sv. apoštol Pavel, nádoba vyvolená, jenž tu, nikoliv, jak bludaři tvrdí v jiné době, nýbrž spolu s Petrem, totiž v týž den slavnou smrtí mučednickou byl oslaven v městě Římě, za císaře Nerona. Oba zasvětili tuto svatou církev římskou Kristu Pánu, a postavili ji v čelo všech ostatních církví světa nejen svou přítomností, nýbrž i svým úcty hodným vítězstvím. Jest tedy církev římská, jako církev apoštola Petra, prvá stolice biskupská, jež nemá vrásek, ani poskvrn, ani což podobného

b) Papež Hormisdas (514—523) obšírněji vysvětluje tuto nauku ve svém okružním listě k biskupům východním, kteří náleželi k rozkolu Akaciovu. Dí tctiž:

První podmínkou spásy jest, aby každý pravidla svaté víry zachovával a od učení Otců nikterak neodstoupil. A protože slova »Ty jsi Petr...« nemohou býti pomínuta, proto skutky jest slovo Páně dosvědčeno, neboť vždy bylo náboženství na učitelském stolci apoštolském zachováno bez poskvrny. Protože tedy od této naděje a víry nechceme se odštěpiti a učení Otců ve všem chceme následovati, zavrhneme Nestoria... a schvalujeme všechny listy, jež papež Lev o křesťanském náboženství napsal. Chceme tedy, jak jsme již naznačili, ve všem následovati učení, jež apoštolská Stolice předkládá, a všechna její ustanovení chceme zachovávat. Chceme zůstati v obcování s naukou apoštolské Stolice, v níž jest celý a pravdivý základ nauky křesťanské.

c) Po pěti stoletích píše Lev IX. (1049—1054) cařihradskému patriarchovi Michaelu Caerulariovi takto:

Církev založena jest na skále, t. j. na Kristu a na Petrovi, neboli Kefovi, synu Janově, jenž slul dříve Šimon; neboť brány pekelné, to jest řeči bludařů, jež marnivé duše v záhubu uvrhují, nemají ji přemoci. Tak slibuje Pravda sama, skrze niž jen pravdou jest, co kdy pravdou jest: brány pekelné jí nepřemohou. A že Spasitel splnění toho slibu prosbami na Otci svém dosáhl, praví tžž božský Syn, řka Petrovi: »Šimone, aj satan žádal o vás, aby vás tříbil jako pšenici, ale já jsem prosil za tebe, aby nezhylnula víra tvá!« Mohlo by bláznovství něčí dostupiti toho stupně, že by se odvážil tvrditi, že marná byla modlitba toho, jenž všecko, co chce, může? Nebyly právě touto Stolicí knížete apoštolského, totiž církvi římskou, buď samým Petrem nebo jeho nástupci, zavrženy a bludnými prohlášeny a tím neškodnými učiněny klamně úsudky všech bludařů? Nebyla snad srdce bratří utvrzována vždy ve víře Petrově, jenž se nikdy nestal a nestane slabým?

d) Eugen IV. (1431—1447) vyjadřuje totéž učení slovy:

Podobně prohlašujeme a ustanovujeme (definimus), že svatá apoštolská Stolica a římský papež mají primát po celém okrsku světa a že papež římský jest nástupce sv. Petra, knížete apoštolského, pravý nástupce Kristův, hlava celé církve a všech křesťanů, jejich otec a učitel. Na něho přenesena byla ve sv. Petrovi nejvyšší moc Pána našeho Ježíše Krista, aby pásl, vedl a řídil celou církev, jak to již na všeobecných sněmech bylo vysloveno a v posvátných kánonech jest obsaženo. (Bulla »Laetentur coeli«, Dekret o spojení Řeků se Západem na sněmu florenckém.)

e) Konečně shrnul a takřka zpečetil tuto nauku všech dob pap. Pius IX. (1846—1878) ve 4. sezení sněmu vatikánského ve 2., 3. a 4. kapitole slovy:

Budiž kletbou stižen, kdo by tvrdil, že není slovy ustanovení Ježíše Krista odůvodněna a božským právem potvrzena nauka, že svatý Petr v primátu má nástupce své nad celou církví, nebo že římský papež v tomto primátu není nástupcem sv. Petra.

II. Jednotlivé nauky obsažené ve spisech Lva XIII.

1. Předním úkolem římského papeže jest, osvěcovati všecky lidi.

Pastýřský Náš úřad i svrchovaná pravomoc Naše nad celou církví toho od Nás žádá, abychom podle vůle Boží neopomenuli žádné příležitosti, i všechnu snahu k tomu vynaložili, aby křesťanstvo všeliké škody bylo uchráněno. Pokud na Nás jest, k tomu jest Nám přispěti, aby vývoj jeho byl stálý a příznivý. Neboť církev Kristova jest sloup a utvrzení pravdy. Proto také jest zvláště jejím úkolem ustavičně k tomu působiti, aby temnota byla rozptýlena a bludy vyvráceny. Duch lidský má skrze církev nabývati vždy jasnějšího světla. Jest svatou Naší povinností, dostáti tomuto úkolu, poněvadž božským úradkem byl nám nejvyšší úřad v církvi svěřen. Nám bylo v apoštolu Petrovi řečeno: »Posiluj bratři svých.« Důvěřujeme v Boha. Udělí Nám zajisté, abychom, pokud Nás všemohoucí Bůh na živu zachová, povinnosti Svého úřadu plnili. (Breve rakouským biskupům z 1. května 1894)

2. Lev XIII. snažil se od počátku vlády své o to, aby církev a pravdy její vždy víc a více poznávány byly.

Protože se Hospodinu v úradku, jemuž se sice musíme klaněti, ale jehož nemůžeme vyzpytovat, zlíbilo, svěřiti Nám jako hlavě církve onu nadpřirozenou, Prozřetelností Jeho řízenou moc, kterou Ježíš Kristus pro blaho pokolení lidského římskému papežství uděliti usoudil, Jsme zajisté povinni všechna Svá práva zachovati bez porušení a poskvrny. Jsme pevně přesvědčeni o povinnosti Své, že jest Nám ustavičně se snažiti, aby církev vždy víc a více byla poznávána a milována. Na Nás jest, pokud to jest v Naší moci, pečovati o to, aby se její blahodárný vliv po celém světě uplatňoval, aby si úcty a vážnosti všech dobyla. Tomuto vznešenému cíli zasvětime všecky síly Své

a všechny okamžiky Svého života. (Promluva k sv. kolegiu 2. března 1880.)

3. Učení katolické jest způsobilé, přispěti k blahu lidské společnosti, jakmile bude lépe poznáno.

Od počátku Svého pontifikátu měli jsme za zvláštní povinnost Svou, dokázati lidem veliké výhody učení katolického; neboť mnozí ho neznají, jiní je převracejí, pomlouvají a potrají. Žijeme však v pevném přesvědčení, že by z toho učení beze vši pochyby vyplynulo šťastné a úplné rozluštění záhad a odpověď na veliké otázky, které lidskou společnost znepokojují, jakmile dobře bude pochopeno a praktický život podle něho zařízen. Byl by to nejúčinnější lék proti mnohým a těžkým zlům, jež právě v době nynější člověčenstvo sužují. (Promluva k sv. kolegiu 2. března 1890.)

4. Nauky papežovy vycházejí vstříc potřebám a nejvroucnější touze národů.

a) Uprostřed tolika zklamání a hluboké rozervanosti ideí i mravů sám pud všeobecného dobra vede národy k tomu, aby se těsněji seskupili kolem církve, v jejíchž rukou spočívá spása aby se pevněji přimknuli k stěžejnému kamenu úhelnému, bez něhož nemá spravedlnost a sociální pořádek pevného základu. (Promluva k sv. kolegiu 3. března 1892.)

b) Zdá se, že mnoho duší otvírá se učení spásy, protože jsou znepokojeny nad jiné politování hodnými bludy doby naší. Přese všechny ohavné rejdy těch, kteří se namáhají, aby bezbožnost do srdcí zasili, lze pozorovati, že v rozumu i srdci národů úcta k víře Bohem zjevené pevně jest zakotvena. Národové, znepokojení poměry, které v našich dnech strach a hrůzu nahánějí, s horlivostí a důvěrou obracejí se k apoštolské Stolicí v Římě, jako k spásonosné moci od Boha ustanovené, od níž lze jediné záchranu lidské společnosti očekávati. (Promluva k německým poutníkům 9. března 1893.)

5. Zraky všech upřeny jsou na apoštolskou Stolicí.

a) Přemnohé projevy radosti a znamení úcty, k nimž podnět dal 50. výroční den Našeho kněžství, byly nám zajisté velmi milé a příjemné. Čeho si však nejvíce vážíme, jest okolnost, že tyto pocity ze srdce vycházely, že byly výrazem a zcela svobodným svědectvím víry, která nechce se skrývatí. V tom tkví v pravdě veliký význam těchto za všeobecného souhlasu konaných oslav. Dokazují jasně, že ze všech končin světa duchové i srdce obracejí se k viditelnému náměstku Kristovu, že Stolice apoštolská, přes mnohá zla, jež ji obkličují, důvěřivé zraky lidstva na sebe obrací jako nevysychající a vždy čistý pramen života, a že všude, kde jméno katolické v srdcích žije, žije též žár horlivosti a táž svorná touha, aby se římské církvi, matce a učitelce všech církví, náležitá úcta vzdávala. V tom rozpoložení duší, jež se neobyčejnou horlivostí o to snaží, aby římského papeže ctí a vážností zahrnovaly, zdá se Nám, že poznáváme znamení vůle Toho, jenž často ukazuje, jak umí a může z malých příčin veliká dobrodíní vyvésti. Není o tom jistě pochyby, že chtěla Prozřetelnost Boží uprostřed tolika bludů, které bohužel na lidské myšlení vlivem svým působí, víru oživití. Chtěla zajisté poskytnouti křesťanskému lidu příležitost, aby se opět důkladněji obíral požadavky života nadpřirozeného. (Encyklika »Exeunte anno« z 25. prosince 1888.)

b) Jednomyslnost veřejných blahopřání, jimiž celý rok Našeho biskupského jubilea tak vynikajícím způsobem se vyznamenával, potěšil Nás k veliké radosti, poněvadž ve sjednocení vůle a souhlasu citů jasně zazářila jednota církve a stkvěle vyniklo její podivuhodné spojení s nejvyšším biskupem (papežem). Mohlo se skorem říci v těch dnech, že svět katolický na vše jiné zapomněl a jen na Vatikán myslil a na něj obracel zrak. Vyslanectva panovníků, veliké davy poutníků, dopisy, nezoucí na sobě pečeť lásky, nejposvátnější obřady, zjevně před světem dosvědčovaly, že v církvi jest jedno srdce a jedna mysl, jedná-li se o to, uctiti Stolicí apoštolskou. Tyto projevy byly Nám tím mi-

lejší a příjemnější, protože se úplně i zcela s Naším smýšlením shodovaly a Naším snahám naprosto odpovídaly. Neboť znalost časů našich a vědomí těžkých Našich povinností, naučily Nás vždy těsněji připoutati národy na Stolec Náš a jim co nejpatrněji znázorniti pravdu, že vliv římského papeže v každém ohledu jest národům prospěšný; a k tomu jsme také neustále zřetel Svůj obraceli a za Svého pontifikátu nejen slovy, ale i skutky neúnavně provésti se snažili. (Encykl. »Praeclara gratulationis« z 28. června 1894).

c) Upomíná-li postavení římské Stolice v těžkých a drsných časech nynějších na utrpení Vykupitele na hoře Kalvarii, zdá se přece oprávněna vzpomínka na počtu Kristovu, jež obsažena jest ve slovech Jeho: »Když budu povýšen od země, všecko potáhnu k sobě.« (Jan 12, 32). Ke Své útěše právem můžeme zjistiti, že s horlivostí den ze dne větší obracejí se národové k sv. Stolicí a že z této všeobecné důvěry proud dobrodiní se rozlévá po celém světě. (Allokuce k nizozemským poutníkům z 12. května 1893.)

6. Jest povinností katolíků, řídití se naučeními, jež jsou obsažena v apoštolských listech okružních.

Listy okružní, jež jsme za Svého dosavadního pontifikátu vydali, obsahují četná poučení, jichž katolíci dbáti a poslušni býti musí. Pojednáváme ve Svých projevech o lidské svobodě, o hlavních povinnostech křesťanů, o občanské moci a křesťanském zřízení států. Zásady, které jsme stanovili, založeny jsou na učení sv. evangelia a zdravého rozumu. Proto tedy, kdo chce býti řádným občanem a plniti povinnosti své tak, jak mu to víra káže, snadno nalezne v listech našich pravidla svého jednání. (Encykl. »Longinqua Oceani« k Američanům, ze 6. ledna 1895.)

7. Katolíci jsou povinni s radostí a ze srdce podrobiti se rozhodnutí apoštolské Stolice.

a) Jest nám upozorniti ty, které víra římsko-katolická vedení apoštolské Stolice podrobuje a tím s Kristem ve spojení udržuje, aby měli se na pozoru

před nebezpečími, jež se na všech stranách množí, a aby s plnou opravdovostí bděli a modlili se, by nestali se lenivými a nedbalými a tak největší toto dobro neztratili. Jsou proto povinni, seznámiti se s naukami a pokyny, jež jsme křesťanům, všeobecně nebo zvláště, ohlásili. Z těch mají podle poměrů a okolností čerpati zásady svého myšlení a pravidla svého konání. Kéž učinil to nezvratným zákonem svým, že chtějí bez úzkoprstosti a bez nedůvěry, ze vší duše ochotně se podrobiti učitelskému úřadu a autoritě církve sv. (Encykl. »Praeclara gratulationis« z 28. června r. 1894).

b) Žádajíce si vždy vroucnější jednoty mezi katolickým stádcem a nejvyšším pastýřem zříditi a udržeti, tímto, ctihodní bratři, s plnou důvěrou vás povzbuzujeme a napomínáme vás ve vší lásce: Zapalte kněžskou horlivostí svou a opatrností pastýřskou oheň lásky k náboženství v srdcích věřících vám svěřených, aby se co nejdříve přimknuli k této Stolicy pravdy a spravedlnosti, aby celé a úplné její učení v hluboké oddanosti ducha i vůle přijali a konečně všechna mínění bez výjimky odmítli, byť sebe více byla rozšířena, o nichž jest jim povědomo, že naukám církve jsou na odpor. Vzhledem k tomu nezanedbali papežové římské, Naši předchůdcové a zvláště Pius IX., svaté paměti, nikdy, žádala-li toho potřeba, zavrhnouti bludy, jež hrozily vedrati se do církve Boží, a církevními tresty je stihnouti. Pius IX. učinil tak zvláště na sněmě vatikánském. Měl před očima svýma slova sv. Pavla: »Hleďte, ať vás žádný neoklamá moudrostí světskou a marným podvodem, podle ustanovení lidského, podle počátků učení světa a ne podle Krista« (Kol. 2, 8). Následujeme svých předchůdců, jdeme touž cestou jako oni a obnovujeme všechna odsouzení, která od Stolice apoštolské vyšla. Vroucně pak voláme k Otci osvětlení, aby dáti ráčil všem věřícím, by všichni v jednotě téhož mínění a téže víry, zcela tak myslii a mluvili jako My. (Encykl. »Inscrutabili« z 21. dubna r. 1878).

c) Budiž nejvroucnější a první touhou duší vašich, abyste své city, myšlenky i rozhodnutí sjednotili s Našimi. Kéž jsou vám posvátnými nejen Naše zjevné roz-

kazy, ale i Naše přání a Naše rady, neboť dává vám je sám Kristus svým nástupcem. Osvědčte horlivost svou tím, že se jim podrobíte. Strážte se úkladův a podvodů zločinných lidí, jejichž zvrácenou snahou jest, nauky církve překroutiti a Naši autoritu podkopati. Dokažte všichni, kněží i věřící, biskupům svým, které Duch sv. vám v čelo postavil, svou úctu a poslušnost. Budete-li jim oddáni a poslušni, upevníte zároveň i pásku jednoty s nejvyšším pastýřem, papežem římským. (Allokuce k irským poutníkům z 21. února 1893).

d) S tím větším uspokojením přijímáme výraz vaší oddanosti, čím více tato úcta a láska Nám osvědčovaná vztahuje se v první řadě na sv. Petra, jehož vždy trvajících pravomoc, jako hlavy všeobecné církve, jak vás tomu víra učí, v Nás dále žije. Právem hlasitě a jasně tvrdíte, že nauky, které ohlašujeme v apoštolské bdělosti Svě pokud Nás k tomu poměry vybízejí, a jež k spasení všech lidí slouží, třeba nejen s plným souhlasem přijmouti a zachovávat, ale že je také podle možnosti, jak se vám příležitost udá, s bratrskou láskou budete šířiti a svému okolí přátelnými učiniti. Budete-li takto jednati, budete pracovati nejen na svém spasení, ale i na spasení svých bližních a rady, které jsme dali v listě Svém ohledem na povinnosti křesťanů, budou se také ve vašem působení i ve vašem příkladě jeviti. (Allokuce ke skotským poutníkům z 26. února 1893).

e) Slovo Naše má býti pravidlem vašeho chování nejen v oboru ideí, ale i v oboru vnější činnosti. Daleka budiž vás nesvornost, slabost a především lenost; za to mějte jednotný cíl, shodné prostředky, vzájemnou lásku, pevnou odvahu a neochvějnou vytrvalost v dobrém, účelivou vůli k zákonné autoritě, a zvláště k té, již Bůh v čelo řízení církve postavil. (Allokuce k italským poutníkům ze 17. února 1893.)

8. Papež jest otcem všech věřících, jemuž povinni jsou v každém případě úctou, poslušností a láskou.

Protože Nás milosrdná Prozřetelnost Boží učinila strážcem církve své, máme také právo, jsouce světlem

jeho osvícení, osobovati si moc a povinnost, abychom podle okolností doby i místa volili nejvhodnější prostředky, jimiž by byl vzácný statek sv. náboženství mezi národy zvelebován, buď že je třeba hájiti tam, kde jest potlačováno, buď že třeba se o rozšíření ducha jeho snažiti, kde lze je v míru vyznávat. Na to jsi zvláště, ctihodný bratře, položil důraz, pojednávaje o povinnostech katolíků k nástupci sv. Petra. Právem jsi zajisté na to ukazoval, že synové světla jsou povinni otcovské důstojnosti římského papeže poslušností a láskou. (Breve k biskupu Antunskému z 20. prosince 1893.)

9. Papežové římsští získali si největších zásluh o společnost lidskou.

Uvažujeme-li vážně o působení římských papežů, nabudeme přesvědčení, jak jest nespravedливо popírati, že si dobyli nejslechetnějším způsobem zásluh o společnost občanskou.

Nadšeni vroucím přáním, starati se o dobro národů, podjali se předchůdcové Naši skutečně bojů všeho druhu, podrobili se vysilujícím pracím a nerozpakovali se nikdy, jíti vstříc největším obtížím. Majíce oči k nebi obráceny, nesklonili papežové nikdy šíje své před hrozbou bezbožných a nesnížili se tak, aby se dali odvrátiti od své povinnosti; ani lichocením ani sliby nedali se k tomu přiměti. Stolice apoštolská to byla, jež shromáždila zbytky staré občanské společnosti a spojila je opět v celek. Apoštolská Stolice byla pochodní, jež zažehla osvětu v dobách křesťanských. Ona byla kotvou spásy v největších bouřích, jež pokolením lidským ořásaly, byla poutem jednoty, která vzdálené, co do mravů různé národy spojovala, byla společným středem, kde každý našel nejen učení víry, ale i časný mír a upřímné rady pro občanské zákonodárství. Co máme ještě říci? K slávě sloužil to římským papežům, že vždy a bez váhání postavili se jako nerozborná zeď a příkop naproti tomu, aby společnost lidská neklesla opět v pověru a barbarství.

Kéž by bylo nebe dalo, aby tato spasitelná autorita nikdy nebyla zanedbávána a odmítána! Pak ne-

byla by společnost lidská ztratila vznešený odlesk božského světla, jenž ji vyznamenával, kterého jí do-
dávalo náboženství a který jedině stav poslušnosti
činí člověka důstojným a hodným. Nebyli bychom
viděli tolik vzpour a válek, jež byly osudnou příčinou
velikého zla a divokého krveprolití. Jistě nebylo by
tolik druhdy kvetoucích království kleslo s výše čas-
ného blahobytu a podleгло tíži bídy všeho druhu. Pří-
kladem úpadku, jenž následuje, zamítá-li se autorita
církve, vidíme na národech východních, kteří rozlo-
mili sladká pouta, jež je se Stolicí apoštolským po-
jila, kteří však tím i jas dřívější slávy i čest učenosti,
i důstojnost říše ztratili. (Encyklika »Inscrutabili«
z 21. dubna 1878.)

10. Blahodárný vliv římské Stolice není
sice podroben změnám časných věcí, ale
on se přizpůsobuje rozumným potřebám
rozličných dob.

a) Proměnil se charakter římského pontifikátu,
či snad oslabila se působivost jeho zakročení? Lidské
věci se sice mění, ale blahodárná síla nejvyššího uči-
telského úřadu s hůry jest a zůstává vždy táž. Při-
pomeňte ještě, že apoštolská Stolica, již Spasitel pro
všecky časy zřídil, z té právě příčiny sleduje s lásky-
plnou, neumdlévající pozorností běh lidstva a neza-
mítá toho nikterak, jak její pomlouvači falešně se do-
mnívají, pokud to možno, přizpůsobiti se spravedlivým
požadavkům nové doby. (Breve ke kard. Rampolliovi
z 8. října 1895.)

b) Jestliže Nám již při nastoupení Našem na nej-
vyšší Stolec apoštolský způsobil velikou radost pohled
na vaše poměry církevní, musíme nyní přiznati, že
Naše radost ustavičně se množila nad krásným zdarem
katolictví ve vlasti vaší. Svědectví třeba vydati vaší
opatrnosti, že jste si velmi moudře počínali, znajíce
dokonale povahu tamnějšího obyvatelstva, a že jste
dovedli katolická zřízení všeho druhu při-
způsobením jich k potřebám a směru ducha
povznéstí. Největší pak chvály při tom zasluhuje,
že jste se vždy o spojení svých církví s touto vele-

církví a se zástupcem Kristovým na zemi bedlivě přičiňovali a přičiňujete. Podle dlouholeté zkušenosti doznáváme, že jsme vašim přičiněním došli u vašich rodáků vždy patřičné poslušnosti a ochoty. Tím to jest, že mladistvě kvetoucí stav vašich církví mysl rozjařuje a mile se dotýká, zatím co převrat a úpadek u všech skorem národů, kteří od staletí jsou v držení katolického náboženství, zarmucuje. (Breve episkopátu severoamer. z r. 1902.)

c) Milosrdný Syn Boží, chtěje lidem sladké jho a lehké břímě uložiti, založil církev pro život a spásu všech, a učinil ji dědičkou nejen své moci, ale i svého milosrdenství, aby dobrodiní jím rozsetá po všechna století v ustavičné lásce pokolení lidskému pomáhala. Jako tedy ve skutcích a přikázáních Ježíšových za jeho života zářila mírná moudrost a velikost nepřekonatelné dobroty, tak pozorujeme i v zařízeních království Božího na zemi v pravdě podivuhodnou shovívavost a lidumilnost, takže věru vyzařuje z církve pravý obraz Boha: »Jenž láska jest.« (1. Jan 4, 16) Zvláštním pak úkolem mateřské této lásky jest právě snaha, aby církev zákony své, pokud vytčený cíl tomu dovoluje, rozličným časům a mravům přizpůsobila a proto vždy ve svých nařízeních a požadavcích nade vše povznesené spravedlnosti průchod dala. Tato láska a moudrost, jež stala se jí nezměnitelným zvykem, dovoluje církvi, aby s nepodmíněnou, věčnou nezměnitelností nauky podle pravidel opatrnosti spojovала rozličně uzpůsobenou kázeň. Těmito zásadami řídili jsme se od počátku Našeho pontifikátu, a považujeme proto za Svou povinnost, povahu doby spravedlivě posuzovali a vše zkoumati, aby nikoho neodstrašily veliké obtíže od konání spasitelných ctností. (Encykl. »Misericors Dei filius« z 23. června 1883.)

d) Není pochyby, že církev obdržela od svého Zakladatele zvláštní známku mírnosti a milosrdenství; proto také od svého počátku ráda řídila se slovem sv. apoštola: »Všechněm všechno učiněn jsem, abych všecky k spasení přivedl.« (I. Kor. 9, 22) Avšak dějiny všech minulých století dokazují, že tato Stolice apoštolská, jež obdržela nejen plnou, v čele stojící moc

učitelskou, nýbrž i moc spravovati všecky věřící bez výjimky, vždy pevně držela se »těchže článků víry, téhož učení, téhož nálezu učitelského.« (Vatic. de fide IV.) Naproti tomu však dbala svatá Stolice vždycky, nedotýkajíc se toho, co jest zákonem Božím, v kázni a správě církevní změny mravů a rozličných potřeb národů, které církev v lůně svém spojuje. Kdo by mohl tedy důvodně o tom pochybovati, že i dnes bude si církev podobně počínati, vyžaduje li toho blaho duší? (Breve »Testem benevolentiae« z 22. ledna 1899.)

11. Římský papež svou, od Boha svěřenou, plnou pravomocí poskytuje záruku míru pro Evropu i celý svět, jestliže se ho poslouchá.

Nepřejeme si ničeho vroucněji, nežli býti služebníky a strážci míru pro Evropu i celý svět, jako byli někteří Naši předchůdci. Důstojnost Naše i vznešený úřad Náš opravňuje Nás beze všel pochyby k tomu, abychom se nazývali apoštoly a hlasateli míru; vždyť jest mír, ať u jednotlivce, ať u celé společnosti lidské, dítkem spravedlnosti a spravedlivý z víry živ jest. *Justus ex fide vivit*. Nejvyšší kněz křesťanstva jest však neprodejným strážcem víry, nejjistější záštitou spravedlnosti a proto i apoštolem míru a jednoty. Kéž by se tomuto apoštolátu, jehož poslání s hůry jest, popřálo svobody, kéž by se jeho slovu poskytlo ochotného sluchu bez podezřívání, kéž se mu ulehčil přístup do svědomí, do duše pozemšťanů, do rodiny, do vůdčích zásad správy národů — pak byste uzřeli zajiště, že by bez veliké námahy zavládl pokoj a pořádek mezi národy, kteří po nich živě touží a nejvíce jich potřebují. (Allokuce k sv. kollegiu z 23. prosince r. 1893.)

ODDÍL II. Církev.

II. Bludy a všeobecné nauky.

1. Moderní bludy.

Tyto nauky zavrhl papež Pius IX. jako bludy:

a) Rozum lidský jest, bez jakéhokoliv ohledu na Boha, jediným rozhodčím o tom, co jest pravda a co blud, co dobré a co zlé. Jest sám sobě zákonem a jeho přirozené síly stačí, aby mohl zaopatřiti blaho jednotlivcův i národů. (Allokuce: »Maxima quidem« z 9. června 1862. Syllabus § I. č. 3.)

b) Vseliké pravdy náboženské plynou z přirozené síly lidského rozumu. Proto jest rozum svrchovaným pravidlem, skrze něž člověk může a musí dospěti k poznání pravd všeho druhu. (Encykl. »Singulari quidem« ze 17. března 1856; Syllabus § I. č. 4.)

c) Zjevení Boží jest nedokonalé a proto podrobeno ustavičnému, nekonečnému pokroku, jenž má býti ve shodě s vývojem rozumu lidského. (Encykl. »Qui pluribus« z 9. listop. 1846. Syllabus § I. č. 5.)

d) Všechny články víry náboženství křesťanského bez rozdílu jsou předmětem přirozené vědy nebo filosofie rozumu lidskému lze, je-li historicky vzdělán, přirozenými silami a zásadami svými, dosáti pravého, vědeckého porozumění všech článků víry sebe tajemnějších, jakmile byly rozumu, jako předmět, předloženy. (Breve k arcib. Freising. »Gravissimas« a »Tuas libenter« z 11. prosince 1862 a 21. prosince 1863. — Syllabus § II. č. 9.)

e) Protože jest rozdíl mezi filosofem a filosofií, má filosof sice právo a povinnost podrobiti se autoritě, již za pravou uznává; ale filosofie se ani nemůže ani nesmí podrobiti žádné autoritě. (Tamtéž. — Syllabus § II, č. 10.)

f) Církev netoliko nesmí nikdy zakročiti proti filosofii, alebrž musí i její bludy trpěti, a jí zůstaviti, aby se sama opravila. (Tamtéž. — Syllabus § II. č. 11.)

g) Dekrety apoštolské Stolice a římských kongregací překážejí svobodnému pokroku vědy. (Tamtéž. Syllabus § II. č. 12.)

h) Methoda a principy, kterými se řídili staří scholastičtí učitelové, pojednávající o theologii, nevyhovují nikterak potřebám naší doby a pokroku věd. (Tamtéž. — Syllabus § II. č. 13.)

i) Filosofii třeba se obráti bez ohledu na nadpřirozené zjevení. (Tamtéž. — Syllabus § II. č. 14.)

k) Každý člověk má na vůli, přijmouti a vyznávatí náboženství, jež, veden přirozeným rozumem, za pravé uznává. (Litt. Apost. »Multiplices inter« z 10. června r 1851. — Syllabus § III. č. 15.)

l) V každém náboženství může člověk najíti cestu k spasení a dojíti věčné spásy. (Encykl. »Qui pluribus« z 9. list. 1846. — Syllabus § III. č. 16.)

m) Protestantismus není nic jiného, leč jiná forma téhož pravého křesťanského náboženství; i v něm možno jako v katolické církvi Bohu se líbiti. (Encykl. »Noscitis« z 8. prosince 1849. — Syllabus § III. č. 18.)

n) Církev není pravá, dokonalá, v pravdě svobodná společnost; není nadána vlastními, stálými, od božského Zakladatele jí udělenými právy. Naopak: moci občanské přísluší stanoviti práva církve a vymeziti hranice

v nichž by církev svá práva vykonávati měla. (Allok. »Singulari quadam« z 9. prosince 1854. — Syllabus § V. č. 19.)

o) Povinnost, již naprosto vázání jsou katoličtí učitelové a spisovatelé, jest jediné na to omezena, co bylo neomylným učitelským výrokem církve prohlášeno za článek víry, který všechny věřící zavazuje. (Breve »Tuas libenter« z 21. prosince r. 1863. — Syllabus § V. č. 22.)

p) Římstí papežové a všeobecné sněmy překročili meze své pravomoci, urvali práva knížat a pochybili ve věcech víry a mravů. (Litt. Apost. »Multiplices inter« z 10. června 1851. — Syllabus § V. č. 23.)

q) Nenáleží jediné k pravomoci církevního úřadu učitelského, vlastním a přirozeným právem řídit učení věd bohoslovných. (Breve »Tuas libenter« z 21. prosince r. 1863. — Syllabus § V. č. 33.)

r) Nic nebrání, proč by usnesením všeobecného sněmu, nebo souhlasem všech národů, papežská důstojnost církev řídicí, nemohla býti římskému biskupu a městu Římu odňata, a na jiného biskupa a jiné město přenesena. (Litt. Apostol. »Ad apostolicae« z 22. srpna 1851. — Syllabus § V. č. 35.)

s) Mohou se zřizovati církve národní, které z pravomoci papeže naprosto jsou vyňaty a od ní odděleny. (Allokuce: »Multis gravibusque« ze 17. prosince 1860. Syllabus § V. č. 37.)

2. Všeobecné nauky.

a) Papež Řehoř XVI. (1831—1846) učí :

Jest to v pravdě smutné podívání, kam až přeludy lidského rozumu zabloudí, jakmile někdo žene se po novotách a proti napomenutí apoštolské stolice o to se snaží, aby více věděl, než co potřebno a užitečno; chce-li, v přílišné důvěře v sebe, hledati pravdu mimo církev, v níž jediné lze ji bez jakéhokoliv bludu nalézt. Právem se proto nazývá církev sloupem a ntvrzením pravdy. Víte dobře, ctihodní bratři, že tu

mluvíme o oné bludné, zcela zavržení hodné soustavě filosofické, která se chtěla před nedlouhou dobou do katolických škol vedrati. Bezuzdně se roztahující žádost po novotách nehledá pravdy tam, kde ji lze jistě naléztí. Stranou staví svaté podání apoštolské a béře na pomoc nejisté, prázdňé, snadno vyvratitelné, od církve nijak neschválené nauky, jejichž pomocí jen domýšliví lidé mohou se pokoušeti, aby zbudovali na nich pravdu. (Encyklika proti Lamennaisovi*) z 15. července 1834.)

b) Papež Innocenc III. (1198—1216) učí: Ze srdce rádi věříme a ústy vyznáváme jednu, svatou, katolickou a apoštolskou římskou církev, mimo ni, jak pevně věříme, není spásy. (Professio fidei, praescripta Waldensibus ad Ecclesias reducibus ab Innocentio III. 1210.)

Dále dí: Svatá římská církev má plný, svrchovaný primát nad celou katolickou církví. Udělil jí ho sám Pán s plnou pravomocí, ve svatém Petrovi, knězi a hlavě apoštolů, jehož nástupcem jest biskup římský. A jako jest povinností její přede všemi církvemi, pravdy víry hájiti, tak musí se jí předložiti všechny vzniklé otázky víry se týkající, aby je svým konečným soudem rozhodla.

c) V usnesení sněmu IV. Lateranského (1215) cap. 3. čteme: Protože někteří, kteří na oko zbožnými se stavějí, ale vnitřní ctnost, jak praví apoštol, zapírají, osobují si moc kázati, ačkoliv dí apoštol: Jak budou kázati, nejsou-li posláni? — buďtež vyobcováním potrestáni všichni, jimž to zakázáno, nebo kteří nejsou posláni, kteří tedy bez autority Stolice apoštolské, nebo některého biskupa katolického veřejně nebo soukromě úřad kazatelský opovážlivě si osobují, kdyby však co nejrychleji od počínání svého neupustili, mají i jiným, příslušným trestům propadnouti.

*) Hugues Félicité Robert de Lamennais, politický a theologický spisovatel, kněz francouzský (nar. 1782), který se politicko-náboženským spisem svým »*Siava věřícího*« odtrhl od církve, s níž zemřel nesmířen. Naproti spisu tomu čelí zmíněná encyklika Řehoře XVI. »*Singulari nos*«.

d) Lev X. (1513—1521) prohlásil na V. sněmu Lateranském (r. 1516): Že jen římský papež má plnou pravomoc nad sněmy církevními, že jen on má plné právo a moc je svolávati, přeložiti a rozpustiti, jisto jest nejen ze svědectví Písma sv., výroků sv. Otců a papežů, našich předchůdců i dekretů posvátných kanonů, nýbrž bylo vysloveno jasně a zřetelně sněmy církevními samými. (Bulla: Pastor aeternus 14. Cal. Jan. 1516.)

e) Pius IX. (1846—1878) vyjadřuje se o učení, že i mimo církev možno dojíti spásy, takto:

Na tomto místě třeba opět se zmíniti a pokárati těžký blud, jehož se i někteří katolíci bídne přidržují. Podle něho míní; že i ti, kteří v bludech žijí a pravé víře i církvi katolické odcizeni jsou, života věčného dojíti mohou. Avšak toto mínění odporuje naprosto učení katolickému. Jest sice známo vám i Nám, ctihodní bratři, že ti, kteří trpí nezaviněnou, neodstranitelnou nevědomostí pravd svatého našeho náboženství, kteří však přirozený zákon a jeho přikázání, jež Bůh v srdce naše vepsal, ctným a počestným životem zachovávají, jsouce ochotni ve všem Boha poslechnouti, dosahují působivou silou božského osvětlení a božské milosti života věčného. Neboť Bůh, jenž zpytuje srdce a ledví a jenž patří a zná myšlenky i vnitřní stav každého člověka, nedopustí v neskončené své dobrotě a milosrdenství, aby někdo na věky zahynul, kdo nemá dobrovolné na sobě viny. Podobně však znám jest článek víry, že nikdo mimo církev spásy nenajde. Kdo tedy autoritě církve a jejím nařízením tvrdošíjně odpírá, kdo se od jednoty církve a od nástupce Petrova, římského papeže odděluje, jemuž, jak píše sněm Chalcedonský k papeži Lvu (r. 451), »péče vinice Spasitelem byla svěřena,« nemůže spasení věčného dojíti. (Encykl. k bisk. italským z 10. srpna 1867.)

Podle těchto slov papežových počítá církev ony, kteří z nevědomosti, bez osobní viny jsou mimo církev a ctnostně žijí, podle ducha ke svým dítkám. Majíť upřímnou touhu, náležitě pravé církvi, jakmile ji poznají. Jako, kdo materiálně nemůže přijímati, sv. Svátosti přijímati může duchovně, vroucí totiž

touhou po nich, tak možno také pouze duchovně náležeti církvi.

f) Končíme slovy papeže Pia IX. ke kardinálu Reischovi, arcibiskupu Mnichovskému a Frisinskému, (21. prosince 1863):

Jedná-li se však o podrobení, k němuž jsou zavázáni ve svědomí katolíci, kteří proto se zabývají spekulativními vědami, aby spisy svými církvi prospěli, jest třeba jim uznati, že nedostačí mužům katolickým, aby jen prohlášená dogmata uznávali a jich si vážili, nýbrž že jest právě tak potřebno, aby se podrobili jak rozhodnutím, která od papežských kongregací vycházejí, tak i oněm naukám, které, ačkoliv protivné mínění nebylo právě za bludné prohlášeno, přece na základě ustavičného souhlasu církve za theologické pravdy se považují.

II. Jednotlivé nauky obsažené ve spisech Lva XIII.

1. Důležité jest znáti dokonale ústavu nebo zřízení církve.

a) Poněvadž církev svou přirozenou tvárností a krásou mocně působiti musí na srdce lidské, není potřeba se obávati, že bychom od pravdy odbočili, řekneme-li, že pohledem na tuto krásu nevědomost se rozptyluje, falešné názory a předsudky se odstraňují, najmě u těch, kteří sami viny nemají svého bludu. Ba může to i v srdcích lidských vznítiti lásku, podobnou té, kterou Ježíš Kristus církev si vyvolil a svou božskou krví vykoupil. Neboť: »Kristus miloval církev, a vydal sebe samého za ni.« Efes. 5, 26. (Encykl. »Satis cognitum«, 29. června 1896)

b) Kdyby jedni papežství a církev lépe znali, a družil ji úmyslnými pomluvami méně pronásledovali, již pouhé jejich trvání by stačilo, aby rozptýlilo předsudky a získalo mysl, byť by s počátku byli dosti

nepřístupné. Církev by se jevila tím, čím v pravdě jest, totiž nevěstou Nazaretského, účinnivou pomocnicí, ne však nepřítelkyní, každého pokroku sociálního. V případě tom mohla by společnost lidská spoléhati na trvalý mír a pravé blaho, neboť by křesťanství všemu zřízení občanského i sociálního řádu svou obrozující sílu poznovu vlilo. (Allokuce k sv. kollegiu 23. prosince 1896.)

c) Vždy a všude byla nevědomost největší nepřítelkyní církve Kristovy, a jest jí doposud i tam, kde ani církve neznají, kde nechtějí věděti o vznešených tajemstvích náboženství křesťanského, o neocenitelných dobrodiních, jichž Vykupitel lidstvo účastnými učinil, o spasitelném úkolu této společnosti, jejíž všecka síla od Krista jest, jež se právem zove neomylnou učitelkou pravdy, zachránitelkou duší, jež tedy jest prvním pramenem dokonalosti pro jednotlivce i celé národy. Tato nevědomost, již pomluva vykořisťuje, zmocňuje se množství lidu, kteří upadají ve spánek lhostejnosti a vydávají tak církve nepřátelům na pospas; nepřátelé však ti o nic jiného neusilují, než odstraniti církve zúplna ze sociálního života lidstva. Ani pohanstvo jinak proti křesťanům prvých století nepostupovalo. Ovšem pracovali na štěstí tehdejší křesťané tím úsilovněji, neztrácejíce nikterak odvahy, aby své okolí učinili účastným dobrodiní pravdy křesťanské. Známe dobře, jaké hojné ovoce nesla jejich důvěra v Krista. (Breve k biskupu v Grenoblu.)

2. Ježíš Kristus založil církev, jejíž účelem jest spása duší celého světa. Církev jest největším dobrodiním, jež Bůh lidem prokázal.

a) Jednorozený Syn Boží založil na zemi zcela v sobě dokonalou společnost, již církví nazýváme, a dal jí rozkaz, aby pokračovala ve vznešeném a božském poslání, jež on sám od Otce nebeského obdržel. Neboť praví: »Jako mne poslal Otec, tak i já posílám vás« (Jan 20, 24), a opět: »Aj, já s vámi jsem po všechny dny až do skonání světa.« Mat. 28, 20. (Encykl. »Immortale Dei« z 1. listopadu 1885.)

b) Tajemný úradek božské moudrosti, který Ježíš Kristus, Vykupitel lidstva, na zemi měl vykonati, v tom záležel, aby svět, který klesal a hynul, božskou silou skrze Něho a v Něm znovu byl pozdvižen. Vyjadřuje to apoštol důrazně i vznešeně slovy: »Tajemství vůle své známé nám učinil, aby v plnosti časů zřízených napravil všecky věci v Kristu, kteréž jsou na nebi, i které na zemi, v něm.« (Efes. 1, 9. 10.) A věru vtiskl Kristus Pán, počav konati poslání své od Otce, všem věcem novou formu a napravil opět, co od počátku zkázy, během časů, pokleslo. On zhojil rány, jimiž trpěla přirozenost lidská od hříchu praoce svého. Milostí učinil člověka poznovu dítkem Božím, jenž se byl stal dítkem hněvu. On přivedl k světlu pravdy duchy, kteří dlouhým blouděním byli umdleni. Dal vyklíčiti etnostem v srdcích, jež rozličnými neřestmi byla vysílena a takřka opotřebována. A když navrátil lidem dědictví věčné blaženosti, vzbudil v nich pevnou naději, že i smrtelné a všemožným slabostem podrobené tělo, bude jednou míti účast na nesmrtelnosti a slávě nebeské. Aby však tato důležitá dobrodlní zde na zemi potrvála tak jako pokolení lidské, založil církev, viditelnou rozdavačku těchto darů, a o budoucnost tím se postaral, že jí svěřil úkol, aby řád ve společnosti lidské, pokud jest porušen, napravovala, a co sesláblo, znovu posilovala. (Encykl. »Arcanum divinae sapientiae« z 10. února 1880.)

c) Jako Ježíš Kristus přišel na svět, aby lidé život měli, a to v míře hojnější než prvě, tak jest i účelem církve věčné blaho duší. Božský Spasitel neustává též v dobrotě napomínati všecky lidi, kteréhokoliv národa i jazyka, aby sjednotili se v lůně církve. On dí: »Pojďte ke mně všichni,« »Já jsem život,« »Já jsem pastýř dobrý.« (Encykl. »Immortale Dei« z 1. listopadu 1885.)

d) Bůh založil církev, aby opatrovala a rozdávala statky duchovní, jež podstatou svou všecky ostatní statky převyšují. Ona má lidstvu dáti nový život v Ježíši Kristu, skrze víru a milost, život, jenž zajišťuje věčnou spásu. (Encykl. »Officio sanctissimo« z 27. prosince 1887.)

e) Úkol a poslání církve k tomu směřuje, aby pokorení lidskému vstúpila pravdy a zřízení evangelická, aby doporučovala a podporovala čistotu mravů a konání křesťanských ctností, a tím vedla lidstvo k blaženosti, která jest každému člověku v nebesích určena. (Encykl. »Praeclara gratulationis« z 20. června 1894.)

f) Církvi svěřené poslání k tomu směřuje, aby šířila pravdu, vymýtla bludy ze srdcí; o toto poslání musí svědomitě a bez ustání pečovati, neboť její péči svěřena jest čest Boží a spása duší. (Encykl. »Sapientiae divinae« z 10. ledna 1890.)

g) Dobrodiní, které Ježíš Kristus pokolení lidskému přinesl, totiž hlásání pravdy a milosti Boží, má tak veliký význam a takovou důležitost, že není jiného v žádném oboru, které by, neřku-li na téže stálo výši, nýbrž vůbec jen k němu se mohlo přirovnati. Plnost tohoto mnohonásobného a spasitelného dobrodiní rozlévá se, jak všem lze pozorovati, podivuhodným způsobem po jednotlivci i po společnosti, a to rodinné i občanské, rozlévá se k blahu tohoto pomíjějšího života i k dosažení života věčného. (Breve k Polákům z 19. března 1894.)

h) Jednorozený Syn Otce věčného, jenž na zemi přišel, aby pokolení lidskému věčnou spásu a světlo božské pravdy přinesl, prokázal světu v pravdě veliké a podivuhodné dobrodiní, když, maje na nebesa vstoupiti, apoštolům svým přikázal: »Jděte a učte všechny národy,« a když církev, kterou založil, jako společnou a nejvyšší učitelku národů na zemi zanechal. (Encykl. »Aeterni Patris« ze 4. srpna 1879.)

i) Církev má tu zvláštnost, že se na všechny lidi vztahuje a proto je všechny objímá. Není omezena žádnou hranicí ani času, ani místa. Tak tomu chtěl Spasitel, řka: »Zvěstujte evangelium všemu stvoření.« Mark. 12, 15. (Encykl. »Immortale Dei« z 1. listopadu 1885.)

k) Město živého Boha, církev Kristova, jež žádnou hranicí není omezena, všem jest otevřena k spáse. Jí byla božským Zakladatelem dána moc, »aby panovala od moře k moři.« (Žalm 71, 8.) O ní platí slovo prorokovo: »Rozšiř místo stanu svého, a kože stanů svých

roztáhni.« (Isaiáš 54, 2.) Proto vším právem nazývá se církev »k a t o l i c k o u«, to jest obecnou, založenou a vhodnou pro všechny lidi. (Breve k biskupům Peruanským z 1. května 1894.)

1) Protože všechna spása od Krista pochází a »není jiného jména pod nebem daného lidem, skrze kteréž bychom měli spasení býti« (Sk. ap. 4, 12), jest to Naším nejvroucnějším přáním, aby se nejsvětější jméno Ježíšovo rychle po všem světě rozšířilo a všechna pásma země naplnilo. — Tomuto svému božskému poslání církev nikdy se nezpronevěřila. Neboť k čemu jinému směřovala její snaha po devatenácte století? Proč vyvíjela tak úsilnou a vytrvalou horlivost? Ničeho si úsilovněji nepřaje, než rozšíření pravdy a všestranný rozkvět křesťanských zřízení mezi národy. Také dnes vidíme, že poslové evangelia z pravomocnosti Naší zhusta přes moře plují, aby k nejzazším končinám země pronikli. Každodenně prosíme dobrotivost Boží, aby rozmnožila služebníky svatyně, hodné apoštolského úřadu, nadšené pro rozšíření království Kristova, kteří by se pro ně nerozpakovali obětovati pohodlí, zdraví, ba i svůj život. — Ty pak, lidského pokolení Spasiteli a Otče, rozpomeň se na zaslíbení, jež si dal : »Až budu povýšen od země, všechno potáhnu k sobě.«

Nuž, sestup, ukaž se nesčíslnému množství, které tvých dobrodiní dosavad nezakusilo, jichž jsi vydobyl lidem svou vlastní krví. Probuď ty, kteří spí v temnotách a ve stínu smrti tak, aby osvíceni byli paprsky Tvé moudrosti a síly, a v Tobě a Tebou v jednotě byli shromážděni. (Encykl. »Praeclara gratulationis« z 20. června 1894)

3. Církev jest jednak duchová a neviditelná, jednak viditelná a smysly poznatelná. Nazývá se tedy právem tělem Kristovým; neboť Bůh užil lidí, aby lidi spasil. Uprostřed ustavičných změn na světě, stojí viditelná církev, majíc ústavu nezměnitelnou, udávající míru i pravidlo.

a) Není pochyby, že může Bůh sám ze své vlastní moci vykonati vše, co tvorové vykonávají. Avšak přece

podle dobrotivého úradku Prozřetelnosti na tom raději se ustanovil užiti člověka k záchraně člověka. Prostřednictvím a službou lidí uděluje, pokud se jedná o pravidelný běh věcí, každému v oboru řádu přirozeného dokonalost, jež mu přísluší. A tak podobně počíná si Bůh v oboru života nadpřirozeného, jedná-li se o to, poskytnouti mu svatost, které potřebí jest k věčnému spasení. Mezi lidmi není jiného sdělení, leč skrze zevnější, smysly pochopitelná znamení. Z té příčiny přijal Syn Boží přirozenost lidskou. »Kterýž jsa ve způsobě Boží sebe samého zmařil, přijav způsobu služebníka, ku podobenství lidí učiněn.« (Filip 2, 6. 7.) Tak způsobil, že sám věčný Syn Boží s lidmi obcoval, a s nimi rozmlouvaje své učení i zákon svůj jim zjevil. Protože však jeho úrad neustále trvati měl, zvolil si učedníky a účastny je učinil Svě moci. Na učedníky seslal s nebe Ducha pravdy a přikázal jim, aby procházeli celým světem a věrně zvěstovali všem národům, čemu je naučil a co jim přikazoval. A tak mělo pokolení lidské skrze učení Kristovo a poslušnost k jeho zákonům dosáhnouti svatosti na zemi a věčné blaženosti v nebesích. (Encykl. »Satis cognitum« z 29. června 1896.)

b) Velmi dobře víme, jak tomu též v pravdě jest, že si musí lidé na milosti Boží vyprositi přístup k hoře Sion, a že Bohu přísluší, aby křesťanskému náboženství větší dal vzrůst, neboť »žádný nemůže přijíti k Synu, leč Otec přitáhne jej.« (Jan 6, 44.) Právě tak dobře jest nám všem známo, že smrtelní lidé podle milosrdného úradku Božího mají spolupůsobiti při díle Božím na spásu duší. To dokazují slova i skutky Vykupitelovy. Neboť »všra jde,« podle učení apoštola, »ze slyšení, slyšení pak skrze slovo Kristovo. A kterak uslyší bez kazatele? A kterak budou kázati, nebudou-li posláni?« (Řím. 10, 14. 15. 17.) (Breve k bisk. peruanským z 1. května 1894.)

c) Máme-li na zřeteli konečný cíl, který církev sleduje, a bezprostřední příčiny, jimiž svatost v srdcích působí, jest církev zajisté ústavem duchovním a neviditelným. Máme-li však na zřeteli údy, z nichž se skládá, a prostředky, jimiž se nám duchovních darů

dostává, nezbytně jest církev zevní a viditelné podstaty. Neboť obdrželi zajisté apoštolové svůj úřad učitelský skrze viditelná a slyšitelná znamení, a úřadu svého jinak nevykonávali, než opět smyslům přístupnými slovy a úkony. Ježíš Kristus poručil apoštolům a jich nástupcům, kteří budou jich následovati až do skonání světa, aby národy učili a vedli; národům však opět přikázal, aby učení to přijali a učitelskému úřadu se poslušně podrobovali. Vzájemný tento poměr práv a povinností nebyl by měl v obci křesťanské trvání žádného, nebyl by vůbec započal bez přispění smyslů, kteří jsou takřka poslové a vykladači toho, co se děje uvnitř rozumného ducha. (Encykl. »Satis cognitum« z 29. června 1896)

d) Proto nazývá se v Písmě sv. církev právem tělem, a to tělem Kristovým, jak výslovně dí apoštol: »Vy pak jste tělo Kristovo«. (1. Kor. 12, 27.) Je-li církev tělem, jest očím našim viditelná; je-li tělem Kristovým, jest tělem živoucím, činným a života schopným, jež Ježíš Kristus udržuje a oživuje. Kristus silou svou naplňuje a proniká tělo to, podle podobnosti, jehož sám užil, jako réva ratolesti živí a zúrodňuje. Jako při živoucích tvorech princip životní jest neviditelný a v nitru zcela ukrytý, ustavičně však se pohybem a činností údů prozrazuje a projevuje, tak se jeví i princip nadpřirozeného života, jímž jest církev oživena, ja-ně před očima všech skutky, které působí. (Tamtéž.)

e) Na velikém a osudném omylu jsou tedy ti, kteří si libovolně církev utvařují a představují, jakoby byla skrytá a naprosto neviditelná. A právě tak velmi se mylí, kdo církev mají za zřízení pouze lidské, které má sice ústavu, kázeň, zevnější obřady a zvyky, ale nemá účasti na darech božské milosti; že nemá ničeho, co by svědčilo podle každodenních známek, že život nadpřirozený z Boha čerpá. Ani jeden, ani druhý názor nedá se sloučiti s církví Ježíše Krista, právě tak jako pouze tělo, ani pouze duše nedostačují, aby tvořily celou přirozenost člověka. Spojení a sjednocení obou živlů jest nezbytně potřebno pravé církvi Kristově, jako se musí spojití tělo a duše, aby skutečný,

přirozeností svou dokonale člověk povstal. Církev není pouze jakousi mrtvolou. Jest pravým tělem Kristovým, oživeným nadpřirozeným životem. Ani Kristus, hlava a vzor církve, není celý jako Vykupitel světa, hledí-li se, jako to činili Nestoriané a přívrženci Fotinovi, pouze na jeho lidskou, viditelnou přirozenost, anebo pozoruje-li se, jak tomu bylo u Monofysitů, pouze jeho božská a neviditelná přirozenost. Kristus jest táž osoba, ve dvou přirozenostech, viditelné i neviditelné, jest jediný a celý jako člověk a Bůh zároveň. Podobně také mystické jeho tělo jen pod tou podmínkou jest pravou církví Boží, když viditelné jeho součásti sílu i život svůj odvozují z darů nadpřirozených a jiných neviditelných živelů. Z tohoto spojení vyplývá pak zevnější částem vlastní podstata. (Tamtéž.)

f) Poněvadž tedy církev podle nařízení a vůle Páně, jak právě řečeno bylo, jest zařízena, musí v tomto způsobu bez přestání po všechny časy zůstat. Jinak nebyla by zřízena pro všechny časy, a cíl, k němuž směřuje, byl by časem i prostorem omezen, což odporuje pravdě. Není tedy pochyby, že spojení živelů viditelných i neviditelných, protože podle vůle Boží přirozenosti a zřízení církve všlípno jest, tak dlouho musí trvati, jak dlouho církev potrvá. Proto napomíná sv. Jan Zlatoústý: »Neoddaluj se od církve; nic mocnější není nad církev; tvou nadějí jest církev; tvou spásou jest církev, tvým útočištěm jest církev. Ona vyšší jest nad nebesa, širší než země. Ona nestárne, její životní síle síly neubývá. Proto i Písmo sv. nazývá ji pro stálou pevnost její neochvějnou horou.« (Homil.: »De capto Eutropio,« n. 6.) Sv. Augustin k tomu dodává: »Nevěřící se domnívají, že náboženství křesťanské po nějaký čas na světě potrvá, ale pak zanikne. To jest blud: Náboženství křesťanské tak dlouho zůstane jako slunce. Jak dlouho slunce bude vycházeti a zapadati, t. j. jak dlouho čas potrvá, jest nemožno, aby církev Boží, t. j. tělo Kristovo ze světa zmizelo.« (In Psal. 71., n. 8.) (Tamtéž.)

g) Církev Kristova zachová způsob vlády své nade vši pochybnost až do konce věků. Jsouc od toho založena, jenž byl, jest a bude, obdržela při svém

vzniku vše, čeho potřebí bylo, aby v pohyblivém okeanu lidských záležitostí svému úkolu mohla dospět. Daleka jsouc vši změny své ústavy, nemá také moci, aby se vzdala podmínek pravé svobody a vznešené neodvislosti, již jí Prozřetelnost k všeobecnému dobru duší vyzdobila. (Breve ke kleru francouzskému z 8. září 1899.)

4. Církev jest pravá, dokonalá společnost, obdařená mocí zákonodárnou, soudní i trestnou, má zvláštní známky, kterými se liší od společnosti státní nebo občanské.

a) Církev tvoří v pravém slova smyslu společnost ve způsobu svém dokonalou, neboť dle výslovné vůle a dle milosti svého Zakladatele má všechny prostředky, kterých jest třeba, aby trvala a činnost svou rozvíjela. (Encykl. »Immortale Dei« z 1. listop. 1885.)

b) Ježíš povolal všechny lidi, i ty, kteří za jeho dob živi byli, i ty, kteří v budoucnosti se narodí, bez výjimky k tomu, aby ho jako svého vůdce a svého Vykupitele poslouchali. Nepovolal však jednotlivce zvláště, ale všechny jako celek. Jednotlivci mají se skutkem i duchem tak spojit, aby se z toho množství utvořil lid, který by pravoplatně společenským svazkem byl spojen, lid, jehož jednota ve sdělování víry, posledního cíle a prostředků k tomu vhodných by záležela, lid, který by jednomu vedení byl podroben. A právě tyto z přirozenosti věci odvozené zásady, které mezi lidmi samy vytvářejí společnost za tím účelem, aby jisté dokonalosti bylo dosaženo, byly uloženy Kristem do církve tak, že v lůně jejím, každý kdo chce býti dítkem Božím a dědicem nebeského království, dosahuje dokonalosti své důstojnosti přiměřené a může si tak spasení svého dobýti. Církev tedy určena jest k tomu, aby lidi vedla do nebe; a Bůh svěřil jí úkol, aby o všem po vlastním soudě rozhodovala, co se náboženství týče. Podle svého dobrého zdání má svobodně a bez překážky zájmy křesťanstva spravovati. (Encykl. »Satis cognitum« z 29. června 1896.)

c) Proto dal Kristus svým apcstolům v mezích svatyně (t. j. církve) plnou moc. Dal jim moc nejen

zákony dávati, ale udělil jim spojenou s ní dvojnou moc souditi a trestati. Řekl Kristus: »Dána jest mi všeliká moc na nebi i na zemi. Protož jdouce učte všechny národy, křtíce je ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého, učte je zachovávatí všecko, cožkoliv jsem přikázal vám.« (Mat. 28, 18—20.) Podobně: »Pakli vás neuposlechne, pověz církvi.« (Mat. 18, 17.) V témž smyslu praví sv. apoštol Pavel: »A hotovi jsme pomstíti každého neposlušenství« (2. Kor. 10, 6), nebo »abych nenakládal s vámi tvrdě, podle moci, kterou mi dal Pán k vzdělání, a ne k zkažení.« (2. Kor. 13, 10.) (Encykl. »Immortale Dei« z 1. listopadu 1885.)

d) Ovšem skládá se církev rovněž tak jako občanská společnost, z lidí. Avšak na základě cíle, jemuž slouží, a prostředků, jichž k dosažení cíle užívá, jest společností nadpřirozenou a duchovní; v tom se liší od společnosti občanské nebo státní. (Tamtéž)

e) Vysvětluje z toho, že církev ze všech společností má místo nejvíce vynikající. Neboť cíl, k němuž směřuje, předčí důstojností každý cíl společností, jiných, jako povýšena jest milost nad přirozeností a duchovní statky výše stojí než statky pomíjející. (Encykl. »Satis cognitum« z 29. června 1896)

f) Proto třeba říci: Co se původu týče jest církev společností *b o ž s k o u*, co se účelu týče a prostředků, jež k tomu cíli vedou, jest společností *n a d p ř i r o z e n o u*; hledíme-li na údy, z nichž se skládá, totiž lidi, jest společností *l i d s k o u*. (Tamtéž.)

5. Kristus nejen chtěl založiti, ale i založil jen jedinou církev, která jest mystickým tělem Kristovým. Kdo se od tohoto těla odlučuje, kteráž může býti snadno poznána, že jest pravou církví Kristovou, ubíhá v záhubu.

a) Zkoumáme-li, co se stalo, snadno můžeme stanovit, že nechtěl a nezaložil Kristus církev, která by se skládala z několika společností na sobě nezávislých, v některých však jednotlivostech sobě podobných. Naopak chtěl, aby všechny společnosti pouto jednoty pojilo a v jedinou církev slučovalo. To vyžíváme ve vy-

znání modlíce se: »Credo in unam ecclesiam.« Věřím v jednu, jednotnou církev. »Církev jest,« jak Klemens Alexandrijský s důrazem podotýká, »jedna, již svou přirozeností; jest jedna, ačkoliv ji bludaři chtějí roztrhati v několik sekt. Pravíme: církev katolická jest jedna, jak v podstatě své, tak v učení, původu i důstojnosti. Ostatně právě v jednotě záleží vrchol dokonalosti církve, jakož i základ jejího zřízení, jímž předěl vše ostatní na světě, takže nemá rovného a podobného sobě.« (Stromata I. VII., c. 17.) Tak mluví i Kristus, pojednávaje o této mystické budově, vždy o církvi jediné, již svou jmenuje. Dít zajisté: »Vzdělám církev svou.« (Mat. 16, 18) Každá jiná církev, která jest mimo tuto, nemůže býti pravou církví Kristovou, poněvadž není od Ježíše Krista založena. (Encykl. »Satis cognitum« z 29. června 1896)

b) Tato známka jedinství ještě více vynikne, uvážíme-li účel, který měl její božský Zakladatel. Co chtěl Ježíš Kristus, když zakládal církev pro všechny časy? To jediné, aby církev pokračovala v poslání, jež mu Otec nebeský svěřil. Sám to vyjadřuje slovy: »Jako mne poslal Otec, i já posílám vás« (Jan 20, 21.), rovněž jako: »Jako jsi ty mne poslal na svět, i já jsem je poslal na svět.« (Jan 17, 18) Poslání Vykupitele na svět záleželo však v tom, aby od smrti vysvobodil a spasil, co bylo zahynulo — quod perierat — t. j. nejen ten neb onen národ, nýbrž celé člověčenstvo bez rozdílu času a místa... Jest tedy úkolem církve, ve známost uváděti a rozšiřovati až do nejzazších končin země, po všechny časy, spásu, kterou Ježíš Kristus vykonal a dobrodiní, která z ní plynou. Podle vůle Zakladatelovy musí býti tedy církev jedinou co do místa a co do času. Větší jedinství nemůže si věru nikdo přát, leda by překročil hranice země a v obraznosti si vytvořil nějaké nové, dosud zcela neznámé lidské pokolení. (Tamtéž.)

c) Jedinou tuto církev, která má shromáždit v sobě lidi všech míst i všech časů, viděl v prorockém duchu Isaiáš, když budoucnost pronikající jeho zrak zřel před sebou horu, všechny ostatní převyšující a

všem viditelnou. Byl to obraz domu Božího, t. j. církve. Čtemeť u proroka toho: »I bude v nejposlednějších dnech připravena hora domu Hospodinova, na vrchu hor.« (Isai 2, 2.) Touto horou, která jest na vrchu jediná, jediný jest dům Hospodinův, k němuž jednou lidé budou se shromažďovati, aby v něm našli zákon a pravidlo života: »A půjdou národové mnozí, a řeknou: Pojďte a vstupme na horu Hospodinovu a do domu Boha Jakobova, a učiti bude nás cestám svým a budou choditi po stezkách jeho.« (Isai. 2, 3.) K slovům těm dodává Optatus z Mileve: ¹⁾ »Stojí psáno u Isaiáše proroka: Zákon vyjde ze Sionu, a slovo Hospodinovo z Jerusalema. Nevidí však Isaiáš v této hoře vrch hmotný, ale svatý vrch, jímž jest církev, jenž zdvihá vrchol svůj nad celý římský okrsek a vznáší ho až k nebi . . . Jest tedy duchovním Sionem církev, v níž králem od Otce ustanoveným jest Kristus, a kteráž jest po celém světě rozšířena. To však jest jediné církev katolická. (De schism. Donat. adv. Parmenianum l. III. n. 2.) Podobně dí sv. Augustin: »Co jest tak viditelné jako hora? Jsou však i hory, o nichž nevíme, poněvadž tyčí se v krajině nám neznámé. Ne tak hora ona, která naplnila celou tvář země, o níž čteme, že připravena jest na vrcholu hor.« (In ep. Joan. tr. I., n. 13) (Tamtéž.)

d) Syn Boží chtěl, aby církev byla jeho mystickým tělem, s nímž by byl spojen jako hlava s údy. Ale jako přijal Kristus jediné tělo smrtelné a spojil se s ním, takže měl v pravdě přirozenost lidskou, jako toto tělo vydal bolestem a smrti, aby zaplatil cenu výkupnou za pokolení lidské; tak má Pán Ježíš jediné tělo mystické, jímž lidstvo činí účastným ovoce hořkého svého umučení a smrti, a svatosti i věčného spasení »A Jej dal, aby byl hlavou nade vši církví, která jest tělo jeho« (Efes. 1, 22. 23.), dí apoštol. Oddělené, roztroušené údy, nemohou býti spojeny s jedinou hlavou, aby tvořily v ní jediné tělo. Sv. Pavel však dí: »Všichni pak údové těla, ačkoliv jich mnoho

¹⁾ Sv. Optatus, biskup z Mileve v Numidii, žil v druhé polovici 4. stol. Život jeho není znám. Zachoval se nám výborný jeho spis proti Donatismům v 7 knihách.

jest, přece jen jedno tělo jsou: tak i Kristus (I Kor. 12, 12.) a jinde opět dří: »Kristus jest hlava; skrze něhož všecko tělo spojené a svázané po všech kloubích posluhování, podle působení v míře jednohokaždého údů, běře vzrůst těla, k vzdělání svému v lásce.« (Efes. 4, 15. 16.) Zůstanou-li tedy někteří údové oddělení a vzdálení údů ostatních, nemohou nikdy patřiti k téže hlavě, jako ostatní tělo. Sv. Cyprian praví: »Jeden jest Bůh, jeden Kristus, jedna církev Kristova, jediná víra, jeden lid, svazkem svornosti k pevné jednotě těla spojený.« (De cath. eccl. unitate, n. 23.) (Tamtéž.)

e) Kdo tedy odpadá od církve Ježíše Krista, odvrací se od vůle a nařízení Kristova. Opouští cestu spásy a řítí se v záhubu. Sv. Cyprian píše: »Kdo se od církve odděluje a s cizoložnicí se spojuje, pozbývá i zaslíbení, která byla církvi učiněna. — Kdo opouští církev, nedojde odměn, které jedině Kristus církvi zanechal. Kdo nezachovává jednoty, odpadá od zákona Božího, nedrží se pevně víry Otce a Syna, ztrácí pravý život a věčnou spásu.« (De cath. eccl. unit. n. 6.) (Tamtéž.)

f) Poznati, které náboženství jest pravé, nečiní obtíží tomu, kdo má dobrou vůli souditi opatrně a upřímně. A v pravdě ukazují četné a patrné důkazy, jako pravdivost prorocství, veliké množství zázraků, rychlé rozšíření víry přes všeliké překážky i u nepřátel, svědectví mučedníků a jiné ještě důkazy zcela jasně, že jedině pravé náboženství jest, které Ježíš Kristus osobně založil, a k jehož ochraně a rozšíření církve povolal. (Encykl. »Immortale Dei« z 1. listopadu 1885.)

g) Církev Boží jest svým původem a svou důstojností tak vyvýšena, že se jasně zjevuje očím těch, kteří na ni patří. Vyplnilo se prorocství Isaiáše proroka: »I bude v nejposlednějších dnech připravena hora domu Hospodinova na vrchu hor, a bude vzdvižena nad pahrbky.« (Isai. 2, 2) (Encykl. ke skotským biskupům »Caritatis studium« z 25. července 1898.)

6. Církev jest a byla vždy v držení jednoty víry. Nelze odmítnouti žádně nauky,

již církev předkládá a neodtrhnouti se tím od církve.

a) Církev Kristova jest nejen jediná, ale ve svém vnitřním bytí jednotná. Podle vůle Kristovy mají všichni údové, kolik jich kdy bude, býti spojeni nejužšími pouty, tak aby tvořili jeden národ, jednu říši, jedno tělo. Sv. apoštol napomíná proto Efesské: »Jste jedno tělo a jeden duch, jakož povolání jste v jedné naději povolání svého.« (Efes. 4, 4.) Nedlouho před smrtí potvrdil a posvětil Kristus tuto svou vůli způsobem vznešeným. Modlil se k Otcí: »Neprosím pak toliko za ně, ale i za ty, kteří skrze slovo jejich uvěří ve mně: aby všickni jedno byli, jako ty Otče ve mně, a já v tobě. . . , aby dokonání byli v jedno.« (Jan 17, 20. 21. 23.) Tak mělo tedy vroucí to pouto spojovati věřící, že tato jednota měla býti takřka podobenstvím jednoty Otce a Syna. Jako totiž jsou Otec a Syn spojeni v jednotě Ducha sv., tak měl také duch lásky pojiti všechny věřící. (Encyklika »Satis cognitum« z 29. června 1896.)

b) Základem této tak veliké a vroucí svornosti mezi lidmi má býti souhlas myslí, z něhož přirozeně plyne jednota vůle a jednomyslnost v jednání. Z toho důvodu měla v církvi, podle úradku Božího především panovati jednota u víře: jestiž víra první páskou spojující lidi s Bohem. Jí děkujeme za název »věřící«, jak již apoštol praví: »Jeden Pán, jedna víra, jeden křest.« (Efes. 4, 5.) Jako totiž jeden jest toliko Pán a jeden křest, tak mají křesťané celého světa jednu víru vyznávatí. Proto napomíná apoštol Pavel křesťany nejen důtklivými slovy, aby se různosti názorů vystříhali, ale prosí a přímo zapřísahá: »Prosím pak vás bratři, pro jméno Pána našeho Ježíše Krista, abyste jednotejně všickni mluvili, a aby nebylo mezi vámi roztržek, ale abyste byli dokonalí v jednotejném smyslu a v jednotejném mínění.« (I. Kor. 1, 10.) Tato slova výkladu nepotřebují, jsou sama dosti výmluvna. (Tamtéž.)

c) Nebeské učení Ježíše Krista jest ovšem většinou v Písmě sv. Bohem vdechnutém obsaženo, ale přece nemohlo by samo myslí lidí sjednotiti, kdyby jen dů-

myslu lidskému bylo zanecháno. V tom případě bylo by zajisté rozmanitých a sobě odporujících výkladů doznalo. Způsobila by to nejen hloubka učení toho, a velikost tajemství v něm obsažených, ale i rozličnost lidských schopností a zmatek, jež způsobují hra a boj náruživostí. Z různosti výkladů plyne přirozeně různost učení. To jest pramen, z něhož od počátku církve tolik rozmíšek, sporů a žalob vytrysklo. K tomu se vztahují slova Irenaeova: »Písmo sv. sice uznávají, ale výklady převracejí.« (Adv. haer. lib. III. c. 12 n. 12.) A podobně píše sv. Augustin: »Jinak nepovstalo kacířství a převrácené nauky, jež duše zaplétají a do záhuby uvrhají, leč, že dobrému Písmu nebylo dobře porozuměno.« (In Evg. Joan. tract. XVIII. c. 5. n. 1.) (Tamtéž.)

d) Snadno lze poznati kolik nejistoty, necelosti, nesouvislosti jest v systému oněch mužů, kteří domnívají se, že možno zkoumati smysl Písma sv. jedině opět Písmem samým. Připustíme-li tuto zásadu, tu jest soukromý úsudek jednotlivcův nejvyšší instancí pro výklad Písma sv. Každý vykládati bude Písmo sv. podle své vědecké přípravy, podle své povahy, svých vloh, své záliby a svých mravů; tak se stane, že vloží totéž místo jeden tak, druhý onak. Z různého výkladu nezbytně však plyne různost učení. Musí následovati spory a hádky. Co nám dalo nebe, aby způsobilo jednotu a mír, bude pramenem největšího nepořádku. Dovoláváme se jen skutečnosti, která pravda našich slov dosvědčuje. Všechny sekty, jež od církve katolické se oddělily a v učení nemají jednoty, tak dlouho krouží a obracejí smysl Písma sv., až se jim zdá, že jejich názorům a zřízením vyhovuje. (Encykl. ke skotsk. bisk. »Caritatis studium« z 28. července 1898.)

e) Ježíš Kristus v církvi zařídil živoucí, pravý a vždy trvající úřad učitelský, jehož spasitelnou činnost hodnověrnými zárukami podepřel, aby tím jednotu víry v církvi zajistil a po všechny časy zachoval. Proto ji vyzbrojil vlastní svou pravomocí, naplnil duchem pravdy a potvrdil zázraky. Prikázal co nejpřísněji, aby rozhodující výroky toho učitelského úřadu tak byly přijímány jako jeho vlastní. Kdykoliv tedy úřad

tento výrokem svým prohlásí, že ta neb ona pravda náležel do obsahu Bohem zjeveného učení, musí každý bez pochybnosti věřiti, že to jest pravda. Neboť, kdyby výrok takový jakkolivěk mohl býti nepravdivým, plynulo by z toho — což jest čirý nesmysl — že Bůh sám původcem jest bludu člověka. »Pane,« zvolal proto Richard Sv. Viktorský,¹⁾ »jsme-li v bludu, byli jsme tebou v omyl uvedeni!« (De Trinit. lib. 1. c. 2) (Encykl. »Satis cognitum« z 29. června 1896.)

f) Brzy bylo by zmizelo ovoce nebeského učení, jež lidstvu mělo přinést ovoce vykoupení, kdyby Kristus, Pán náš, nebyl ustanovil trvalý úřad učitelský, jenž by lidstvo pravdám víry vyučoval. (Encykl. »Aeterni Patris« ze 4 srpna 1879.)

g) V církvi trvá bez přestání a nezměnitelně povinnost, jednak všemu učit, čemu sám Ježíš Kristus učil, jednak zase trvá neustálá a nezměnitelná povinnost, celé toto církvi hlásané učení přijímati a vyznávat, což vyjadřuje velmi trefně sv. Cyprian slovy: »Prohlašuje-li Kristus v evangeliu svém o těch, kteří nejsou s ním, že jsou jeho nepřáteli, neoznačuje tím zvláštního druhu bludařstva, nýbrž ukazuje, že všichni, kdož nejsou zce'la s ním a neshromažďují s ním, ale rozptylují stádo jeho, jsou jeho protivníky, řka: »Kdo není se mnou, proti mně jest a kdo neshromažďuje se mnou, rozptyluje.« (Ep. 69., ad Magnum n. 7.) (Encykl. »Satis cognitum« z 29. června 1896.)

h) Ježíš Kristus, nedlouho před tím, než na nebesa vstoupil, rozeslá své apoštoly a opatřuje je mocí, kterou sám od Otce obdržel. On poroučí jim, aby símě učení jeho všude zasévali a mezi všemi národy rozšiřovali a praví: »Dána jest mi všeliká moc na nebi i na zemi: protož jdouce, učte všecky národy... učte je zachovávatí všecko, cožkoliv jsem přikázal vám.« (Mat. 28, 18—20.) Všichni budou zachráněni, kdo uposlechnou apoštolů, a kteří neuposlechnou zahynou! O tom svědčí slova Jeho: »Kdo uvěří a pokřtěn

¹⁾ Richardus podle znamenitého opatství Augustinianů-kanovníků u Paříže »a scto Viktore« zvaný, byl rodem Skot, scholastik a mystik XII. století. Nejdůležitější spis jeho dogmatický: »De Trinitate« v 6 knižkách

bude, spasen bude, kdo však neuvěří, bude zatracen.« (Mar. 16, 16.)

Poněvadž pak zvláště božské Prozřetelnosti se sluší, aby nikomu nesvěřovala poslání, hlavně tak důležitého a zodpovědného, bez náležitých prostředků, aby mohl svému poslání slušným způsobem dostáti, slibuje Ježíš Kristus svým učedníkům Ducha sv., kterého jim pošle, aby s nimi zůstával na věky. Praví: »Až odejdu od vás, pošlu vám Utěšitele . . . a když přijde Utěšitel Duch pravdy, naučí vás všeliké pravdě.« (Jan 16, 7. 13.) »Budu prositi Otce a jiného Utěšitele dá vám, aby s vámi zůstával na věky.« (Jan 14, 16. 17.) To bude »Duch pravdy, ten svědectví bude vydávati o mně i vy budete o mně svědectví vydávati.« (Jan 15, 26, 27.) Jsou tedy od něho apoštolové posláni, jako On od Otce. Plyne to i ze slov: »Jako mne poslal Otec, tak i já posílám vás.« Proto přikazuje Pán výslovně, aby učení apoštolů bylo právě tak pokorně a uctivé přijímáno, jako jeho vlastní: »Kdo vás slyší, mne slyší, kdo vámi pohrdá, mnohú pohrdá.« (Luk. 10, 16.)

Jako tedy apoštolové byli povinni podrobiti se slovům (t. j. naukám) Kristovým, tak musí všichni, kdo budou poučeni od apoštolů, podobně uvěřiti podle rozkazu Božího slovům apoštolů. Avšak poslání apoštolů nemělo skončiti spolu s časným životem jejich, nemělo zmizeti během času, neboť bylo dáno k blahu veškerého člověčenstva. Podle rozkazu Kristova měli apoštolové zajisté »hlásati evangelium všemu stvoření a nésti jméno jeho před národy a krále a býti svědky jeho až do posledních končin země.« On sám slíbil jim, že s nimi bude, aby veliké své úloze mohli dostáti, a to nejen na čas, ale po všechny dny až do skonání světa: »usque ad consummationem saeculi.« Osloveh těchto praví sv. Jeronym: »Kdo slibuje, že bude s učedníky až do skonání světa, prohlašuje tím, že na světě budou vždy jeho učedníci a on že nikdy nepřestane býti s věřícími.« (In Math. l. 4, c. 28. v. 20.) Toto zaslíbení nemohlo se však pouze na apoštolech vyplniti, protože byli, právě tak jak ostatní, podrobeni vševládnoucímu zákonu smrti. Bylo tedy úradkem božské Prozřetel-

nosti stanoveno, aby nejvyšší, Kristem založený úřad učitelský nebyl omezen hranicí života apoštolů, nýbrž měl ustavičné, pro všechny časy zůstávající trvání. A tak věru vidíme před sebou pravdu, že tento úřad jako z ruky do ruky průběhem časů se dále udržuje. (Tamtéž.)

i) Pravdu tuto velmi trefně a určitě vyjádřil svatý apoštol Pavel v listě svém k Efeským. Napomíná nejprv věřící, aby zachovali jednotu srdce: »Usilujte«, praví, »abyste zachovávali jednotu ducha ve svazku pokoje.« (Ef. 4, 3.) A protože nemohou srdce býti úplně za jedno, nesouhlasí-li duch u víře, přeje si, aby byli všichni jedné a téže víry; »jedna víra má býti, jako jeden jest Pán«. Chce pak jednotu dokonalou, aby všeliké nebezpečí bludu bylo vyloučeno: »Abychom nebyli jako maličká pacholata, sem a tam se zmítající, a netočili se každým větrem učení skrze nešlechtnost lidskou, skrze chytrost k oklamání bludu.« (Ef. 4, 14). Tímto pevným, spolehlivým pravidlem nemáme se však řídit pouze nějaký čas, »nýbrž až bychom se sběhli všichni v jednotu víry, a poznání Syna Božského, . . . v míru plnosti věku Kristova« (Ef. 4, 13). A kterak dle vůle Kristovy máme jednoty nabýti a osřihati? Také o tom přidává apoštol poučení: »A on dal některé apoštoly . . . jiné pak pastýře a učitele, k dokonání svatých, k dílu posluhování, ku vzdělání těla Kristova« (Ef. 4, 11. 12). (Tamtéž.)

k) Toť také pravidlo víry, které od nejstarších dob otcové a učitelové církevní zachovávali a jehož jednomyslně hájili. Poslyšme Origena: »Pokaždé, kdykoliv nám bludaři ukazují na Písmo sv., jemuž musí každý křesťan věřiti, zdá se, že říkají: He, u nás je slovo pravdy. Ale tomu nesmíme věřiti; nesmíme se ani odchýliti od církevního podání prvních dob křesťanských, ani nesmíme jinak věřiti, než nás tomu církve Boží nepřetržitým podáním naučily« (Vetus Interpretatio Commentariorum in Math. n. 46). Sv. Irenej takto píše: »Pravá moudrost jest učení apoštolů . . ., které na nás nepřetržitou řadou biskupů došlo . . . Tím dostalo se nám úplné vědomosti o tom, které spisy beze změny se až na naše časy zachovaly.«

(Adv. haer. l. 4, c. 33. n. 8) Neméně jasně a určitě vyjadřuje se i Tertullian: »Jisto jest, že třeba každé učení, které souhlasí s učením církví apoštolských, matek a prvotních pramenů víry, prohlásiti za pravé; neboť učení to bez pochybnosti má za pravdu, co obdržely církve od apoštolů, apoštolové pak od Krista, Kristus od Boha . . . Jsme ve společném obcování s církvemi apoštolskými, žádná však nemá učení, jež by se od našeho lišilo: hle, tož svědectví pravdy.« (De praescript. c. 21.) (Tamtéž.)

i) Církev, jsouc proniknuta těmito zásadami a dbajíc toho věrně, aby se povinnosti své nezpronevěřila, o nic s větším úsilím nepečovala, nic jí tak na srdci neleželo, než aby zachovala víru dokonale, bez nejmenšího porušení. Proto za křivopřísežníky považovala a od sebe odmítala ty, kteří v některém článku víry jinak smýšleli, než ona. (Tamtéž.)

m) Církev, spoléhajíc na zaslíbení, napodobila lásku svého Zakladatele a plnila věrně rozkaz, kterého se jí dostalo. Nikdy se nevzdala úmyslu, ba ze všech sil svých o něj usilovala, aby náboženství pravdy Kristovy učila a jeho bez oddechu proti bludům hájila. K tomu směřuje práce i namáhavé bdění celého katolického episkopátu, o to usilují zákony a dekrety sněmů, to jest tím více každodenní starosti římských papežů, kteří, jako nástupci svatého Petra, mají právo a povinnost bratry své poučovati a ve víře utvrzovati. (Encykl. »Aeterni Patris« ze 4. srpna 1879.)

n) Nikomu nikdy, ať to kdokoliv, není tedy dovoleno, zamítnouti pravdy některé, kterým církev učí, aby tím neupadl do bludů, neodloučil se od církve a celou víru křesťanskou nezapřel. Neboť v tom právě záleží přirozenost víry, že nemožno jest jednomu článku, kterému učí, věřiti, druhému však nevěřiti. A vskutku prohlašuje církev, »že víra jest nadpřirozená ctnost, kterou, podporování a povzbuzování Boží milostí, pevně máme za pravdu, co nám Bůh zjevil. Nevěříme tomu na základě vnitřní pravdivosti věcí, které přirozeným světlem svého rozumu poznáváme, ale na základě autority Boha samého, jenž nám pravdy ty zjevuje a jenž nemůže ani klamati, ani

se mýlití.« (Conc. Vatic. sess. 3 c. 3.) Zdráháme-li se jen jedinou pravdu, která se na božské autoritě zakládá, mlčí za pravdu, nevěříme vlastně ničemu, co Bůh zjevil. Kdo tak jest nešťasten, že jedinému článku Bohem zjevené pravdy nevěří, zavrhuje vlastně víru celou, neboť nechce se podrobiti Bohu, který jest pravda sama a nic zjeviti nemůže než pravdu. Neboť právě Bůh jako pravda věčná jest pohnutkou naší víry. »V mnohých člancích souhlasí se mnou«, tak zní slova sv. Augustina, jenž mluví ve jménu Páně, »v několika se mnou však nesouhlasí, ale právě pro několik těchto článků, v nichž ode mne se odlučují, nic jim to neprospívá, že ve všech ostatních se mnou souhlasí.« (In Psalm, 54, 19.) Nic zajisté zdravému, střízlivému úsudku lépe neodpovídá. Neboť kdo jen to z víry křesťanské uznávají, co chtějí, spoléhají na úsudek svůj a nikoliv na víru, nebo, což jest totéž, na autoritu Boží. Protože pak se zpěčují celý svůj rozum jímati v službu Kristovu (II. Kor. 10, 5) neposlouchají Boha, nýbrž sebe a svého úsudku. Proto píše sv. Augustin: »Vy, kteří věříte z evangelia jen tomu, co chcete, a zamítáte věřiti tomu, co se vám nelíbí, věříte spíše sobě, než evangeliu.« (Contra Faustum Manich. c. 3.) — (Encykl. »Satis cognitum« z 29. června 1896.)

o) Víra křesťanská nezakládá se na autoritě rozumu lidského, neboť, jak sněm vatikánský dí: »nevěříme jen pro vnitřní patrnost pravdy, kterou poznáváme přirozeným světlem svého rozumu, ale věříme oprávně se o autoritu Boží, který zjevuje a nemůže ani mýlití se, ani klamati.« (Vatic. Const. Dei Filius c. 3.) Z toho následuje, že o čemkoliv jest jisto, že od Boha bylo zjeveno, všemu tomu stejně a úplně věřiti jsme povinni. Kdo jedinou pravdu, byť by sebe nepatrnější se zdála, zavrhuje, zapírá víru celou a vše, co je v ní obsaženo. Neboť základ víry boží právě tak ti, kteří nechťi o tom věděti, že Bůh k lidem mluvil, jako oni, kteří o jeho pravdě a neskončené moudrosti pochybují. Sv. Tomáš Akvinský píše: »Jest na jevě, že kdo učení církve, jako neomylnému pravidlu pravdy jest oddán, všemu přisvědčuje,

čemu církev učí. Nebo kdyby ve člancích, kterým církev učí, činil rozdíl a přijímal za pravé jen co se mu líbí a odmítal, co se mu nelíbí, již by přidržoval se své vůle a ne církve, jakožto neomylného pravidla.« (S. Theol. II., II. qu. 5. a. 3.) (Encykl. »Sapientiae christianae« z 10. ledna 1890.).

p) Otcové na sněmě vatikánském tedy neprohlásili nic nového, nýbrž vyslovili se v souhlase s božským zákonem, se starým a ustavičným učením církve i s podstatou víry samé, když vydali tento dekret: »Božskou a katolickou vírou třeba věřiti všemu, cožkoliv ve psaném anebo podáním nám zachovaném slově Božím jest obzraženo a cožkoliv církev buď slavným rozhodnutím na všeobecném sněmě, nebo obyčejným na všechny se vztahujícím úřadem učitelským jako zjevení Boží předkládá.« (Vatic. sess. III. c. 3) (Encykl. »Satis cognitum« z 29. června 1896.)

7. Církev jest jednotnou co do správy. Úkolem její jest, lidstvo posvětit a spasiti. K pravdám víry připojuje církev poctu Bohu vzdávanou (kult), jejíž úkony jsou od apoštolů a jejich nástupců upraveny. Schisma neboli rozkol odděluje od církve právě tak jako blud neboli haerese.

a) Není o tom pochyby, že jest povinností církve hájiti učení Kristovo v jeho čistotě a úplnosti a tak je též šířiti. Tím však úkol její není ukončen, ba ani účel, pro který církev založena byla, není touto prvou povinností vyčerpán. Kristus Pán zajisté obětoval se za spásu člověčenstva, a všechny své zákony a nauky tomuto účelu přizpůsobil. Chce tedy, aby církev v pravdě učení hledala prostředky, jimiž by lidstvo posvětila a spasila. (Encykl. »Satis cognitum« z 29. června 1896.)

b) Aby velikému a vznešenému tomuto úkolu mohla církev dostáti, připojuje k učení víry jak poctu, která se Bohu v duchu spravedlnosti a pravdy vzdává a která zvláště v nejsvětější božské oběti a v účasti na sv. svátostech záleží, tak i zákony mravní a kázeňské. To vše musí se v církvi nalézati, protože jest

jejím úkolem, až do skonání světa vykonávati úřady Kristovy. Církev podává člověčenstvu v plnosti a dokonalosti náboženství, které v ní podle vůle Boží jest vtěleno, a právě tak zaopatřuje také i prostředky spásy, jichž podle úsudku božské Prozřetelnosti člověku jest potřebí. (Tamtéž.)

c) Jako tedy nebeské učení nebylo nikdy ponecháno soukromému úsudku nebo libovůli jednotlivce, nýbrž bylo, když je byl sám Kristus prohlásil, svěřeno učitelskému úřadu, o němž již byla řeč, tak také i moc konati a rozdávatí svatá tajemství, a moc poroučeti i vésti, nebyla svěřena kterémukoliv jednotlivci z lidu křesťanského, nýbrž toliko mužům vyvoleným. Jen apoštolům a jejich oprávněným nástupcům platí slova Kristova: »Jdouce do celého světa kažte evangelium... křtíce je... to čiňte na mou památku... komu odpustíte hříchy odpouští se jim.« Jen apoštolům a pravým jejich nástupcům dán byl rozkaz, aby pásli stádo Kristovo t. j. dána jim právomoc vésti všechen lid křesťanský, jehož jest tedy povinností poslouchati a rozkazům se podrobovati. Všechny tyto úkony úřadu apoštolského obsaženy jsou ve slovech sv. Pavla: »Tak o nás smýšlej člověk, jako o služebnících Kristových a rozdavačích tajemství Božích.« (I. Kor. 4, 1.) (Tamtéž.)

d) Každá pouze lidská společnost, která má býti pravou a dokonalou společností, musí býti nějakou samostatnou, jednotnou mocí řízena, která ve svém oboru žádné jiné na zemi nepodléhá. Přirozeně tedy i Kristus postavil v čelo církve nejvyšší hlavu, jíž všichni věřící musí poslouchati. Jako tedy má církev, jsouc jednotným shromážděním věřících, potřebí jednoty u víře, tak jest jí třeba podle božského zřízení i jednoty správy, aby byla pravou, od Boha ustanovenou, sama o sobě dokonalou společností, správou, od níž vychází a jež v sobě obsahuje jednotu obcování křesťanů. O tom praví sv. Tomáš Akvinský: »Jednota církve může se uvažovati s dvojího stanoviska: nejprve se stanoviska vzájemného spojení údů církve, nebo-li jejich obcování, které mezi sebou mají, podruhé vzhledem k poměru

všech údů k hlavě. (S. Theol. II, II. q. 29. a. 1.) (Tamtéž.)

e) Z toho vysvítá, že se lidé od církve oddělojí právě tak schismatem (rozkolem), jako bludařstvem (haeresí). Podle sv. Jeronyma záležel rozdíl mezi haeresí a schismatem v tom, že bludařství drží se zkaženého, falešného učení, kdežto rozkol pro nesvornost biskupů od církve odděluje. (Comment. in epist. ad Titum c. 3, v. 10. 11) Tentýž názor projevuje i svatý Jan Zlatoústý, říká: »Právím a zřejmě prohlašuji, že způsobiti v církvi rozkol jest neměňší zlo, než upadnutí v blud.« (Hom. 11, in epist. ad Ephes. n. 5.) Jako nemůže tedy právem trvati blud, tak není také rozkolu, k němuž by měl původce jeho práva. Neboť praví sv. Augustin: »Není provinění těžšího nad svato-krádež rozkolu, než oprávněné potřeby trhati jednotu církve.« (Ctra. epist. Parmeniami I. II, c. 12, n. 25.) (Tamtéž.)

8. Kristus jest neviditelnou hlavou církve, Petr hlavou viditelnou. Že Petr jest viditelnou hlavou církve, dokazují jasně slova Kristova.

a) Nikdo nemůže právem o tom pochybovati, že Kristus jest králem věčným a že s nebe neviditelným způsobem dále království své řídí a spravuje. Protože však království jeho mělo býti viditelné, musil ustanoviti někoho, kdo by jej po nanebevstoupení viditelným způsobem zastupoval. Na tuto potřebu ukazuje sv. Tomáš Akvinský slovy: »Praví-li někdo, že Kristus jest jedinou hlavou a jediným pastýřem, jako jediný ženich jedné církve, nepodává odpovědi dostatečně. Jestli zřejmo, že Kristus sám uděluje sv. svátosti církve: Kristus křtí, on odpouští hříchy, on jest knězem, jenž se na oltáři kříže obětoval a jehož mocí každodenně na oltáři tělo jeho se proměňuje; a přece vyvolil si služebníky, skrze něž řečená tajemství rozdává a spravuje, protože nechtěl v lidské podobě zůstati se svými věřícími až do skonání světa . . . Z téhož důvodu, protože totiž ustanovil odníti církvi tělesnou přítomnost svou, bylo mu potřebí, aby ustanovil náměstka, který by se za něho viditelným způsobem o církev staral.

(Cont. Gent. 4, 75) — (Encykl. »Satis cognitum« z 29 června 1896.)

b) Náměstkem svým, nejvyšší viditelnou hlavou církve své ustanovil Kristus Petra a chtěl, aby moc jeho trvala až do skonání světa, ke spáse všech; chtěl, aby dědictvím přecházela na nástupce Petrovy, v nichž by Petr dále žil svou pravomocí. (Tamtéž.)

c) Jeu Petrovi zajisté a nikomu jinému neoznámil Kristus, že bude nejvyšší hlavou církve, řka mu: »Ty jsi Petr a na té skále vzdělám církev svou« — Tu es Petrus et super hanc petram aedificabo ecclesiam meam«. (Mat. 16, 18.) Proto píše sv. Pacian: »K Petrovi pronesl Pán tato slova, k jedinému, aby na něm jednotu církve založil« (Ad Sempronium Ep. 3, n. 11.) a Cyrill Alexandrijský praví: »Nejprve oslovuje jej jménem jeho vlastním i jménem otce jeho, an di: Blahoslavený jsi, Šimone, synu Jonášův. Ale potom nedovoluje, aby se nadále nazýval Šimon, protože mocí svou na celého apoštola nárok si činí. Pak vyjadřuje Pán vůli svou že od té chvíle bude jméno apoštola Petr. Nové jméno jest velmi příspadným obrazem, neboť má býti apoštol skalou, na které Kristus církev svou založí.« (In Evang. Joann. I. II. in c. 1., v. 42.) Z uvedených slov Kristových zjevno jest tedy, že podle vůle a nařízení Božho církev na svatém Petru spočívá tak, jako budova na svém základě.

Avšak vlastností základu jest a v tom i jeho síla spočívá, že různé spojené díly jako celek nese a jim potřebné jednoty skýtá; základ jest potřebným pou-tem, jež jistotu a pevnost celé stavby zaručuje. Zmizí-li základ boží se celá budova. Jest tedy úkolem Petrovým nésti církev a udržovati v ní pevnost všech dílů nerozlučně spojených. Jak mohl by však tomuto úkolu dostáti, kdyby neměl moci, aby rozkazoval, zapovídal, soudil, slovem neměl pravé, skutečné pravomoci (juridické) správní i zákonodárné? Jest přece na jevě, že státní bez moci správní obstáti nemo-hou, jak ani jiné společnosti. Pouhé čestné popřednictví nebo právo raditi a napomínati nepostačuje k tomu, aby v kterékoliv lidské společnosti bylo účinným řídí-

clm živlem, jímž by jednota a pevnost byla zaručena. (Tamtéž.)

d) Avšak Petrovi, jako nejvyšší hlavě církve dána jest skutečná pravomoc, což vyjádřeno jest slovy: »A brány pekelné církve nepřemohou.« Pozorujte dalekosáhlé účinky toho výroku Božího: Opírajíc se o Petra, nemůže církev nikdy podlehnouti útokům nepřátel viditelných i neviditelných, byť byly sebe prudší a vedeny lstí a prohnáním sebe větší, nemůže také sama v sobě seslábnouti. Origenes praví: »Církev jest stavba, kterou provedl Kristus. V moudrosti Svě vystavěl dům svůj na skále, aby jej brány pekelné nemohly přemoci. Mocnosti pekelné mohou přemoci jen ty, kteří nejsou spojeni se skálou, kteří stojí mimo církev, ale oproti církvi jsou malomocny.« (Comment. in Math., tom. 12, n. 11.) Svěřil-li Bůh církev svou Petrovi, učinil tak, aby nepřemožitelný tento ochránce zachoval ji po všechny časy neporušenou. Proto však dal zajisté Bůh Petrovi potřebnou autoritu (pravomoc), neboť nezbytně musí míti právo poroučeti ten, jehož úkolem jest společnost z lidí složenou s úspěchem zachovávat. (Tamtéž.)

e) Přidává-li Ježíš slova: »Tobě dám klíče království nebeského,« patrně jest, že pokračuje v řeči své o církvi, totiž o církvi, kterouž před tím nazývá svou, a kterouž na Petrovi, jako skálopevném základě, chtěl vystavěti. A v pravdě na církev nehodí se jen obraz budovy, ale i království. Ostatně každému známo jest, že jsou klíče zhusta užívaným obrazem moci. Slibuje-li tedy Pán Petrovi, že mu dá klíče království nebeského, rozumí se tím, že Petrovi dává skutečnou moc a autoritu v církvi. Sv. Jan Zlatoústý dí: »Syn Boží dal Petrovi posláni, aby po celém světě rozšiřoval učení o Otci a Synu. Když pak odevzdal Petrovi klíče, dal smrtelnému člověku v pravdě nebeskou moc, aby církev rozšířil až do končin země a ukázal, že jest pevnější než nebesa.« (Hom. 54. in Math. n. 2.) (Tamtéž.)

f) Ježíš Kristus dal Petrovi moc, aby svazoval a rozvazoval. Touto mocí jest naznačena pravomoc dávatí zákony, souditi a trestati. Tato moc pak dle vý-

roku Kristova je tak široká a působivá, že rozsudky Petrovy docházejí potvrzení od Boha. Jest to tedy moc naprosto na vše strany neodvislá, prostá zodpovědnosti jiným na zemi úřadům. Na zemi není moci nad ní, vztahuje se na celou církev, na vše, co církvi je svěřeno. (Tamtéž.)

g) Zaslíbení, které dal Pán Petrovi, bylo vyplněno, když se Ježíš Kristus po svém zmrtvýchvstání ptal tohoto apoštola třikráte miluje-li jej více než ostatní. Pokaždé, když Petr na otázku tu přisvědčil slovy: »Pane, ty víš, že tě miluji,« odpověděl Spasitel: »Pasiž beránky mé, pasiž ovce mé.« Těmito slovy vyjádřil Spasitel, že všechny, kteří během času do jeho ovčince vejdou, dává pod moc Petrovi, pravému a prvnímu pastýři. Sv. Ambrož vysvětluje to slovy: »Ptá-li se Pán, nečiní tak proto, že by pochyboval. Nechce se přesvědčiti, nýbrž právě naopak chce poučiti toho, ježž nám před svým návratem na nebesa, zanechal na zemi, jako viditelného zástupce své lásky. Protože pak Petr jediný ze všech svou lásku k Ježíšovi, věčnému pastýři, vyznává, proto jest postaven v čelo . . . Poněvadž jest dokonalejší, jest úkolem jeho všechny, i dokonalejší vésti. (Exposit in Evang. sec. Lucam I 10. n. 175.) Neboť úkolem a povinností pastýře jest, vésti stádo, o jeho blaho se starati, opatrovati mu živnou pastvu, chrániti před nebezpečími, lstivé úklady nepřítelů odkrývati, útoky odrážeti, zkrátka býti pastýřem tolik jest, jako míti moc a vládnouti. Protože je tedy Petr ustanoven pastýřem stáda Kristova, má moc vésti lidi, za jejichž spásu Kristus prolil krev svou. »Proč vylil Kristus krev svou?« táže se sv. Jan Zlatouštěj a odpovídá: »Aby vykoupil a spasil ovččky, které svěřil Petrovi a jeho nástupcům.« (De sacerdot. I. 2) (Tamtéž.)

h) Protože všichni křesťané vespolek musí býti spojeni v jednotě nezměnitelné víry, vyprosil Ježíš Kristus mocí své modlitby Petrovi, aby ve víře nikdy nekolisal, kdykoliv jako nejvyšší pastýř moci své užívá. »Petře, prosil jsem za tebe, aby nezhylna víra tvá.« — »Ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua.« (Luk. 22, 32.) Mimo to pak poručil mu Pán,

aby vždy, kdykoliv toho bude potřebl, ze svého světla a z moci, duši jeho propůjčené, uděloval bratřím. Právili k němu: »Utvrzuj bratří svých.« (Luk. 22, 32.) Podle toho má tedy ten, ježž vyvolil Spasitel za základ své církve, také býti sloupem a utvrzením víry. Proto táže se sv. Ambrož: »Když mu dal Kristus z moci své vlastní království své, nemohl také víru jeho takovou měrou posilniti, aby ho mohl nazvati Petrem a již jménem tím naznačiti, že jest základem, jenž má upevňovati jeho církev?« (De fide l. 4. n. 56.) To jest příčinou, proč Kristus chtěl, aby některých jmen znamenitého významu, jež Kristu »nezbytně příslušejí z vlastní moci jeho, i Petr dobrovolným darem milosti účasten byl.« (Lev Vel. Sermo 4. c. 2.) Společný název má na společnou moc ukazovati. Kristus tedy, který dle slov Pavlových: »Jest uhelní kámen, na němžto všecko stavení vzdělané roste v chrám svatý v Pánu« (Efez. 2, 21.), učinil Petra základem, o nějž se měla opíratí církev jeho. Z té příčiny dí sv. Basil: »Slova: Ty jsi Petr, propůjčila Petrovi vznešenou důstojnost. Jest odtud skalou, ne jako Kristus, ale jako Petr. Neboť Kristus jest podstatně a tudíž i nezbytně neochvějnou skalou, ale Petr touto skalou sám skalou jest učiněn. Neboť Ježíš dává z milosti účastenství na hodnotstech, avšak sám nestává se chudším ... Jest knězem a jiné činí kněžími, je skalou a z apoštola svého skálu činí.« (Hom. de poenit. n. 4. in appendice opp. S. Basilii.) Kristus jest i králem církve, »kterýž má klíč Davidův; kterýž otvírá, a žádný nezavírá; zavírá a žádný neotvírá.« (Zjev. sv. Jana 3, 7.) On dává Petrovi klíče a tím činí ho nejvyšší hlavou křesťanské společnosti. Kristus jest nejvyšší pastýř, sám nazývá se dobrým pastýřem (Jan 10, 11.), on působí, že i Petr tohoto úřadu jest účasten; Petr dostává rozkaz pásti beránky, ovce Kristovy. (Tamtéž.)

i) Celé učení toto zahrnuje sv. Lev Veliký v těchto stručných slovech: »Z celého světa jest jediný Petr zvolen, aby povolání všech národů a všem apoštolům i všem otcům církevním v čele stál. Byť bylo mezi lidem Božím mnoho kněží a mnoho pastýřů, všechny

vlastně vede Petr, jež jakožto svrchovaný pán vede i Kristus.« (Sermo 4, c. 2.) (Tamtéž)

9. Petr musil míti nástupce, jimiž dle svědectví Otců a sněmů jsou římskí biskupové. Jich povinen jest každý katolický křesťan se držeti. Neomylnost apoštolské Stolice byla v našich dobách prohlášena a definována z pravoplatných, velmi vážných důvodů.

a) Popřednictví sv. Petra jeví se v ústavě a ústrojí církve jako živel hlavní, neboť jest principem jednoty, základem pevnosti a ustavičného trvání. Nezbytně tedy z toho jde, že nemohlo zmizeti smrtí Petrovou, nýbrž musilo přejíti na veškerý jeho nástupce. »Trvá tedy úradek věčné pravdy, sv. Petr zůstává v moci skály (skalou), již od Krista obdržel a neopouští kormidla církve.« (Leo M. Sermo 3, c. 3.) (Encykl. »Satis cognitum« z 29. června 1896.)

b) Biskupové římskí mají tedy podle práva božského jako nástupcové sv. Petra nejvyšší moc v církvi. Tak na př. prohlašuje sněm florentský: »Prohlašujeme a ustanovujeme, že sv. Stolice apoštolská a biskup římský má prvenství (primát) nad celým světem, že jest římský biskup nástupcem sv. Petra, knížetem apoštolů a pravým zástupcem Ježíše Krista, že jest hlavou celé církve, otcem a učitelem všech křesťanů, a že jemu, v osobě sv. Petra, Pánem naším Ježíšem Kristem dána byla plná moc, aby pásl, spravoval a řídil celou církev, jak to také akta všeobecných sněmů a svaté kanony obsahují.« (Tamtéž.)

c) Proto plným právem nazývá se církev katolická, církví římskou,¹⁾ neboť Stolice sv. Petra jest středem a základem sv. církve. Proto dí sv. Ambrož: »Kde jest Petr, tam jest církev« — »Ubi Petrus ibi ecclesia.« (In Psal. 11, 57.) (Breve »Testem benevolentiae« ke kard. Gibbonsovi z 22. ledna 1899.)

¹⁾ Tak mluvíme též o vládě vídeňské, berlínské, londýnské. a míníme tím říše, jejichž vláda v těchto městech sídlí.

d) Uvádíme ještě tyto výroky z prvních dob křesťanských. Irenej v druhém století mluví o církvi římské: »Nezbytno jest, aby s ní každá jiná církev v obcování trvala pro vynikající důstojnost (propter potioem principalitatem)« (Adv. haereses I. 3, c. 3, n. 2.). Sv. Cyprian totéž tvrdí o církvi římské, říká, že jest »kořenem a matkou církve katolické (ecclesiae catholicae radicem et matricem)« (Ep. 48. ad Cornelium n. 3.), »učitelskou Stolicí Petrovou a nejčelnější církví, z níž jednota kněžství vyšla.« (Ep. 49. ad Cornel. n. 14.) Nazývá ji »učitelskou Stolicí Petrovou«, neboť ji řídí nástupce sv. Petra, církví nejčelnější, neboť Petrovi a jeho řádným nástupcům svěřen byl primát, církví, z níž vyšla jednota, protože příčinou jednoty v křesťanské společnosti jest církev římská. Sv. Augustin zřejmě prohlašuje: »V církvi římské vždy trvalo popřednictví Stolice apoštolské. (In romana ecclesia semper apostolicae cathedrae viguisse principatum.)« (Ep. 43, n. 7.)

Na sněmu efeském (třetím všeobecném, r. 431 konaném), prohlašuje vyslanec apoštolské Stolice kněz Filip a nikdo mu neodporuje: »Není pochyby, nýbrž jest všem stoletím známo, že sv. Petr, kněz a hlava apoštolů, sloup víry a základ katolické církve, obdržel od Pána našeho Ježíše Krista, Vykupitele a Spasitele pokolení lidského, klíče království nebeského, a že tomuto apoštolu dána byla moc svazovati a rozsvazovati. On pak žije nyní a na věky ve svých nástupcích, v nichž pravomoc svou vykonává.« (Actio III.)

Všeobecně znám jest i výrok sněmu chalcedonského (čtvrtého v řadě sněmů všeobecných r. 451.): »Petr mluvil ústy Lva« — »Petrus per Leonem locutus est.« (Actio II.) V aktech druhého sněmu lyonského (r. 1274) jest toto vyznání víry, které podepsal Michael Palaeologus: »Svatá římská církev má nejvyšší a plnou moc správní. Ona má popřednictví přede všemi ostatními církvemi v obecné církvi katolické. V pravdě a pokoře doznává, že primát a popřednictví to s plností pravomoci obdržela od samého Pána v osobě sv. Petra, kněze a hlavy apoštolů, jehož nástupcem jest biskup římský. A jako jí při-

sluší přede všemi jinými hájiti pravdy víry, tak mohou jedině jejím rozsudkem konečně býti rozhodnuty spory vzniklé o víře (actio 4.). Čtvrtý sněm lateránský (r. 1215) vyjadřuje se o církvi římské takto: »Církev římská má, podle vůle Páně, popřednictví plné moci nad všemi ostatními církvemi, neboť ona jest matkou a učitelkou všech věřících křesťanů (utpote mater universorum Christi fidelium et magistra).« (Encykl. »Satis cognitum« z 29. června 1896.)

e) Z toho, co řečeno bylo, nezbytně plyne, že, kdo se odtrhne od církve římské, již není katolíkem. Právem dle sv. Augustin: »Nikdo nesmíš se domnívati, že máš pravou víru katolickou, kdo nevěříš, že třeba se držeti víry římské.« (Non crederis veram fidem tenere catholicam, qui fidem non doces esse servandam romanam. Sermo 120. n. 13.). Podobně i sv. Cyprian praví: »Kdo jest ve spojení s Corneliem (tehdejší papežem), jest v obcování s církví katolickou.« (»Communicare cum Cornelio, hoc est cum catholica ecclesia communicare.« Epist. 55, n. 1.) (Tamtéž.)

f) Kdo chce tedy slouiti katolíkem, musí upřímně souhlas dáti slovům, která napsal sv. Jeronym papeži Damasovi: »Co mne se týče, držím se jednoty s Vaší Svatostí, t. j. s učitelkou Stolicí sv. Petra, protože nechci míti jiné hlavy než Krista. Víím, že na této skále jest zbudována církev, kdo s tebou tedy neshromažďuje, rozptyluje. (Epist. 15. ad Damasum n. 2.) (Breve »Testem benevolentiae« z 22 ledna 1899.)

g) Božská Prozřetelnost, ve svém moudrém úradku tomu chtěla, aby autorita Stolicé apoštolské a její učitelský úrad právě v našich dobách slavným rozhodnutím věřícím byla předložena. Chtěla tak zajisté proto, aby duše křesťanů byly účinně chráněny proti nebezpečím, které v přítomnosti jim hrozí. Nevázanost vášně, která se všude trochu zaměňuje se svobodou, touha říci, co se komu líbí a odpírati každé autoritě, kterékoliv názory v tisku rozšiřovati a kritisovati, to vše ducha lidského vrhlo v tak hlubokou tmu nejistoty a pochyb, že právě dnes, více než jindy, vysvitne užitek a prospěch, který poskytuje neomylný

úřad učitelský, jenž věřící posiluje proti slabosti svědomí i proti zanedbávání povinností. (Tamtéž.)

10 Autorita (pravomoc) sv. Petra není jediná v církvi. I biskupové mají skutečnou pravomoc, která žije v jednotě se Stolicí apoštolskou, avšak od ní odtržena byvši, znenáhla odumírá.

a) Ačkoliv jest pravomoc sv. Petra plná a neodvislá, není třeba domnívati se, že není jiné pravomoci v církvi. Ten, jenž učinil Petra základem církve, vyvolil též ze svých učedníků dvanácte, jež i apoštoly nazval. (Elegit duodecim, quos et apostolos vocavit. Luk. 6, 13.) Jako pravomoc sv. Petra jest nezbytná, trvalá, nikdy nekončí, ale v biskupovi církve římské ustavičně pokračuje, tak jsou i biskupové, jako nástupci sv. apoštolů, dědicové moci, kterou apoštolové od Krista obdrželi. Proto také pravomoc biskupská nezbytně patří do ústavy a vnitřního ústrojí církve. (Encykl. »Satis cognitum« z 29. června 1896.)

b) Ačkoliv pravomoc biskupů není ani neomezená, ani se nevztahuje na všechny věřící, ani není zcela nezávislá, nesmíme přece biskupy považovati za pouhé zástupce (vicarii) římského biskupa; neboť jim náleží zvláštní jim příslušící pravomoc, a proto v pravdě jmenují se ordinarii antistites (představení), s jejichž pastýřským úřadem spojeno jest vedení věřících jim svěřených. (Tamtéž.)

c) Stavba církve, jejíž stavitelem jest sám Bůh, založena jest na patrně viditelném základě, totiž nejprve na pravomoci sv. Petra a jeho nástupců, pak na apoštolech a jejich nástupcích, biskupech. Proto buď Krista slyší nebo jím pohrdá, kdo hlasu jejich slyší nebo jím pohrdá. (Břeve k francouzským bisk. z 8. září 1899.)

d) Bezprostředně po římském biskupovi a pod jeho vedením jest povinností biskupů dbáti náboženských potřeb křesťanstva. Ačkoliv nejsou postaveni v čelo kněžské pravomoci, jsou přece knížaty v církevní svatovládě. Protože pak každý z nich jest ustanoven vůdcem zvláštní církve, jsou podle výroku

sv. Tomáše Akvinského, čelní pracovníci (*artifices principales*) na duchovní budově, při čemž přísluší kněžím, jako pomocníkům jejich v úřadě, vykonávání jejich rozkazů. (Encyklika »*Sapientiae christianae*« z 10. ledna 1890.)

e) Jednota biskupů s nástupcem sv. Petra jest očividně nezbytná. Nemůže býti o tom pochybnosti. Neboť jakmile by páska tato byla přetržena, nebyl by lid křesťanský nic více, než nespořádané množství, které se rozpadá a znak celku ztrácí. Není více schopno tvořiti jediné tělo, jedno stádo. Proto píše sv. Jeronym: »Blaho církve závisí na důstojnosti nejvyššího kněze. Nemá-li pravomoci, jež jen jemu přísluší, moci, jež nade všechny jest povznesena, bude v církvi tolik rozkolů, kolik kněží.« (Dialog. *Contra Luciferianos*, n. 9.) (Encykl. »*Satis cognitum*« z 29. června 1896)

f) K tomu třeba učiniti důležitou poznámku. Svatým apoštolům nebyla svěřena žádná moc, v níž by nebyli bývali na sv. Petru závislí. Sv. Petr však více sám obdržel, bez ohledu (závislosti) na sv. apoštolu. Sv. Petr učiněn věru jediný od Krista mezi apoštoly základem církve. Jemu jediné dána moc, celé stádo Kristovo pásti. On sám obdržel plnou pravomoc svazovati a rozvazovati. Svatým apoštolům svěřena však pravomoc a úřady jen ve spojení s Petrem. Právem proto dí sv. Lev Veliký: »Chtěla-li dobrota Boží, aby ostatní knížata církevní měli něco s Petrem společného, zajisté chtěla, aby to měli jen skrze něho, a jen pod touto podmínkou nebylo jim toho odepřeno. Petr mnohé obdržel jen pro sebe, ostatním však nic jiného nebylo dáno, než aby na plnosti moci Petrovi svěřené účast brali.« (Sermo 4, c. 2) Z toho patrně jest každému, že biskupové odloučili se vědomě a dobrovolně od Petra a jeho nástupců, ztrácejí právo i moc věřícími vládnouti. Neboť tímto odloučením odtrhují se sami od základu, na němž spočívá celá stavba, a proto z budovy té jsou vyloučeni; není pro ně místa v ovčinci, jež vede nejvyšší pastýř, jsou vyobcováni z království, jehož klíče Bůh Petrovi samému jen dáti chtěl. (Tamtéž.)

11. Každý jednotlivý biskup i všichni dohromady poddáni jsou autoritě papežově. To v církvi vždycky bylo uznáváno, takže usnesení všeobecných sněmů musí papež dříve potvrditi, mají-li v církvi nabýti platnosti. Papežové hájili a vážili si vždy autority biskupů Plán a úradek Boží v ústavě křesťanské společnosti.

a) Posvátnou důstojnost biskupů lze jen v tom případě uznati, že s Petrem v pravdě je sjednocena, jak to Kristus ustanovil, podrobuje-li se a poslouchá-li apoštolského pastýře. Jinak nezbytně jen v nepořádku a zmatku se rozpadá. K zachování jednoty víry a křesťanského společenství, jaké býti musí, nedostačuje ani čestný primát ani pouhé vedení, které by se jevilo pouhými radami; naopak potřebí je skutečné autority, jež jest zcela neodvislá a již celá společnost jest poslušna. Co bylo úmyslem Syna Božího, když jedině Petrovi zaslíbil klíče nebeského království? Není o tom pochyby, že v tomto případě klíče znamenají nejvyšší pravomoc a to i dle obyčejného způsobu jakým se Písmo sv. vyjadřuje, dle katolického zvyku i podle souhlasného učení Otců. Nelzeť zajisté pravomoc, jež buď Petrovi samému, buď všem apoštolům s Petrem byla dána, jinak vysvětliti. Uděluje-li pravomoc svazovati a rozvazovati, pásti stádo Kristovo, biskupům právo, jako nástupcům sv. apoštolů, a to každému zvláště spravovati pastýřské péči svěřený lid, podle vlastní pravomoci jim udělené, musí též moc míti též účinek u toho, jemuž od Boha svěřen jest úkol pásti všechny beránky a všechny ovce Kristovy. Sv. biskup Bruno praví: »Kristus neustanovil Petra toliko pastýřem, ale pastýřem pastýřů. Petr pase tedy beránky a pase rovněž i ovce; on pase kojence i matky, on vede poddané i představené, neboť v církvi Kristově jsou jen beránci a ovce.« (S. Bruno episc. Signien-sis: Comment. in Joan. p. 3, c. 21. n. 55) (Encykl. »Satis cognitum« z 29. června 1896.)

b) Kdyby však někdo tvrditi chtěl, že sice každý jednotlivý biskup podroben jest biskupu římskému,

nikoliv však biskupové všichni jako celek, odporovalo by to pravdě a ústavě, již Bůh církvi dal. Jaké oprávnění má základ a jaká jest jeho přirozenost? Základ má udržovati jednotu a poskytovat pevnosti, a to nejen jednotlivým dílům, ale mnohem více celé stavbě. To pak platí zvláště o předmětu, o němž mluvíme; neboť Kristus chtěl dáti církvi své tak pevný základ, aby ho hrány pekelné přemoci nemohly. Každý zajisté připustí, že toto zaslíbení božské nevztahuje se na jednotlivé díly, každý zvláště, nýbrž na celek, na církev obecnou. Jednotlivé díly, každý zvláště, může býti námahou moci pekelné přemožen, a vskutku stalo se tak při jednotlivých církvích, že byly přemoženy. Avšak ten, jenž postaven jest v čelo celého stáda, nesmí míti jen pravomoc nad jednotlivými ovceři zvláště, ale nade všemi ovceři dohromady, jako nad jediným celkem. Či snad má shromážděné stádo pastýře řídit a vésti? Či jsou nástupcové sv. apcštolů, v jedno sjednocení, oním základem, o nějž se musí opíratí nástupce sv. Petra, aby celé stavbě pevnost byla zachována? Zajisté má ten, jenž má klíče království nebeského, právo a moc řídití nejen jednotlivé okrsky (provincie), ale celé království, v němž všechny provincie jsou obsaženy. Vždyť i biskupové rozkazují ve svém okrsku podle své pravomoci, a to nejen jednotlivcům, ale celé společnosti. Právě tak poddáni jsou římskému papeži, jemuž dána jest moc správná nad celou křesťanskou církví, všichni dílové této společnosti, zvláště i v celku a ve svědomí jsou k pravé poslušnosti zavázáni. Ježíš Kristus, náš Pán, jak s dostatek vysvětleno, dal Petrovi a nástupcům jeho úřad, aby byli viditelnými jeho zástupci a v církvi ustavičně vykonávali tutéž moc, již On sám měl za svého pozemského života. Je tu možno tvrditi, že sbor apoštolů měl vyšší moc než mistr jejich? (Tamtéž.)

c) Pravomoc apoštolské stolice nad celým sborem biskupů, pravomoc, o níž jasně a zjevně mluví Písmo svaté, byla v církvi povždy uznávána. Hadrian II. (867—872) všechna svědectví ta shrnuje ve slova: »Čteme v rozhodnutích všeobecných sněmů, že biskup římský soudil představené všech církví, nikde však ne-

čteme, že by někdo nad ním soud byl konal.« (Hadr. II. in alloc. III. ad Synod. Rom. anno 869.) Příčinu toho vysvětluje papež Mikuláš (858 - 867) slovy: »Není vyšší autority, než autorita apoštolské stolice.« (In epist. 86., ad Michael. Imp.) (Tamtéž.)

d) Pravomoc římských papežů i nad shromážděními biskupů vysvětluje nejlépe z toho: »Bylo vždy právem, výhradně papeži příslušícím, usnesení a rozhodnutí sněmů potvrditi nebo zamítnouti.« Vzhledem k těmto usnesením praví papež Gelasius (492—496): »Právě jako nemohlo zůstati v platnosti, co první učitelská stolice křesťanstva neschválila, tak bylo celou církví přijato, co ona za právo a pravdu uznala.« (Epist. 26. ad Dardaniae Episcopos n. 5.) Právem tedy rozhodl pátý sněm lateránský (1512—1517) za papeže Lva X. (1513—1521): »Beze vši pochybnosti vysvětluje nejen ze svědectví Písma sv., výroků Otců a římských papežů, z dekretů kanonických, nýbrž i ze samých jasných a výslovných prohlášení sněmů, že jen papež římský, který právě panuje, má plnost moci a práva; on má moc nade všemi sněmy, jež může svolati, jinam přeložiti a rozpustiti.« (Tamtéž.)

e) Nikdo nemůže tvrditi, že by povinnost věřících, podrobovati se totiž obojí autoritě, biskupské i papežské, působila zmatek v řízení církve. Obavy ty pouhý pohled na moudrost Boží odstraňuje, která sama ústrojí církevní správy zjevila a závazně ustanovila. Při tom třeba dobře uvážiti, že by sice dvě souřadné, sobě úplně rovné autority, z nichž by jedna druhé nebyla podrobena, musily porušiti pořádek a vzájemné mírumilovné vztahy. Avšak tak tomu není. Naopak! Pravomoc biskupa římského jest úplně nezávislá, žádné lidské autoritě nepodléhající, všeobecná, t. j. na všechny křesťany se vztahující; moc biskupů však jest velmi přesně omezena, není tedy naprosto nezávislá. Proto dí sv. Tomáš Akvinský: »Bylo by to ovšem nesprávné, kdyby dva pravomocí sobě rovní pastýři byli ustanoveni nad jediným stádem. Avšak není zajisté nikterak nesprávné, jestliže dva představení, z nichž jeden na druhém jest závislý, nad týmž lidem jsou ustanoveni. A tak tomu v našem případě:

touž osadu řídí farář, biskup, papež.« (In IV Sent. dist. 17., a. 4., q. 4. ad 3.) (Tamtéž.)

f) Proto také starají se římskí papežové podle své povinnosti více než jiní o udržení všeho, co v církvi Bohem bylo ustanoveno. Jako hájí tedy horlivě a bedlivě práv vlastní své pravomoci, tak se také nejvš o to starají a vždy budou starati, aby pravomoc biskupů byla zachována. Avšak ještě více. Papežové vždy považovali čest a poslušnost biskupům prokazovanou, za čest a poslušnost vzdávanou sobě. Proto praví každý papež s Řehořem Velikým (590—604): »Čest má jest čest všeobecné církve. Čest má jest nezlomná síla pravomoci bratří mých (biskupů). Když se jim neodpírá povinná úcta, pak se mi pravé úcty teprve dostává.« (Epistolarum I. VIII., ep. 30., ad Eulogium.) (Tamtéž.)

g) Chceme, a jest povinností Naší tomu chtíti, aby Nám více než jiným, svatá byla práva těch, »které ustanovil Duch sv. biskupy v církvi Boží, aby ji řídili.« Chceme, aby tato práva zůstala neporušena u všech národů, na každém místě. Chceme tomu tím spíše, protože důstojnost biskupská přirozeně tak je spojena s důstojností biskupa římského, že kdo bdí nad prvou, i druhé hájí. (Encykl. »Longinqua Oceani« ze 6 ledna 1895.)

h) Z toho, co řečeno, poznáváme opět plán i úradek Boží, týkající se zřízení a ústavy církve Kristovy. Kristus chtěl, aby církev jednotna byla ve víře, ve správě a ve společenstvu. Proto praví svatý Cyprian: »Důkaz o víře jest snadný, uvedeme-li vše na kratičkou pravdu. Kristus dí k Petrovi: »Pravím tobě: Ty jsi Petr.« Na jediném buduje církev. Ačkoliv pak po svém z mrtvých vstání všem apoštolům dal stejnou moc slovy: »Jako mne poslal Otec, tak i já posílám vás«, přece z moci své nařídil, aby patrna byla jednota, že pramen jednoty od jednoho má vycházeti.« (De unit. ecclesiae n. 4.) V témž smyslu praví Optatus z Mileve: »Víš to a nemůžeš toho popřít, že byl v městě Římě biskupský stolec nejdříve vyhrazen Petrovi, jenž na něm seděl jako hlava apoštolů, pročez i jméno Kefas

(Petr) obdržel. V této jedině učitelské stolici měla býti zachována jednota všech. Ostatní apoštolové neměli zřizovati a zastávati učitelské stolice jednotlivě, každý pro sebe; za hříšníka a rozkolníka byl naopak považován, kdo proti jedinému učitelskému stolci jiný stavěl. (De schismate Donatist. lib. 2.) Podle mínění sv. Cypriana povstává blud a rozkol tím, že se nejvyšší autoritě odprá povinná poslušnost, neboť dí: »Z nijaké jiné příčiny nepovstaly bludy a nevznikly rozkoly, než z té jedině, že se knězi Božimu neprokazovala poslušnost, a protože se někteří domnívali, že v církvi může býti v téže době více než jeden kněz a jeden soudce, jakožto náměstek Kristův.« (Ep. 12. ad Corn. n. 5.) Na pravomoci může míti tedy podllu jen ten, kdo je s Petrem v živém spojení; neboť by bylo protimyslné, domnívati se, že by mohl někdo býti představeným v církvi, kdo je mimo církev. Z té příčiny kárá Optatus z Mileve Donatisty. Praví: »Petr obdržel, jak se dočítáme, proti branám pekelným, klíče království nebeského, Petr, hlava naše, jemuž řekl Kristus: »Tobě dám klíče království nebeského a brány pekelné ji nepřemohou.« Jak můžete si tedy činiti nároky na klíče království nebeského, když bojujete proti Stolici Petrově?« (Lib. II., 4. 5.)

Stav biskupský jest však podle vůle Kristovy teprve v tom případě s Petrem spojen, je-li mu podroben a jeho poslušen . . . Petr nebyl Kristem ustanoven pouze pastýřem, nýbrž pastýřem pastýřů. Tot pramen, proč staří otcové přikládají Petrovi jména, jež trefně vyjadřují, že má nejvyšší stupeň důstojnosti a moci. Jmenují ho: Prvním v zástupu učedníků; knížetem sv. apoštolů, vůdcem sboru apoštolského, ústy všech apoštolů, hlavou této rodiny, představeným celého světa, prvním mezi apoštoly, základním sloupem církve. Vše to shrnuje patrně sv. Bernard ve slovech k papeži Eugeniovi (Eugenius III. 1145—1153): »Kdo jsi? Velekněz, papež! Jsi představeným biskupů, dědicem apoštolů. Tys to, jemuž odevzdány klíče, jemuž svěřeni beránci i ovce Kristovy. Jsou ještě jiní vrátní nebes a pastýři jednotlivých stád. Ty však obojí

ten úřad zastáváš tím slavněji, čím významněji jsi názvy ty podědil. Ostatní, obdrželi zvláště svá stáda, tobě, jedinému pastýři, svěřena byla všechna stáda jako jediný celek. Nejsi jen pastýřem ovcí, ale i pastýřů, pastýřem všech. Tážeš se, odkud to mohu dokázati? Ze slov Páně. Neboť komu, ať nedím z biskupů, ale i z apoštolů, byly ovce zcela a bezvýjimečně svěřeny? Petře miluješ mne, dí Pán, pašiž ovce mé. Které ovce? Snad obyvatele toho neb onoho města, obyvatele některého kraje, některého království? Ovce mé, dí Kristus. Kdo by tu jasně nepoznával, že Pán neoznačuje jednotlivé ovce, nýbrž všechny? Kde nečiní se rozdílů, nemůže se činiti nijaké výjimky. (De consideratione l. 2, c. 8.) — (Encyklika »Satis cognitum« z 29. června 1896.)

12. Všichni věřící mají svým pastýřům a zvláště nejvyššímu pastýři býti oddáni a církev svou milovati jako matku. Mají se modliti za bratry oddělené.

a) Všichni, kterým milostí Boží dostalo se štěstí, že se v lůně církve katolické zrodili a v ní žijí, uposlechnou slov Našich apoštolských. Nemáme příčiny, abychom o tom pochybovali, neboť sám Pán praví: »Ovce mé hlas můj slyší.« (Jan 10, 27.) Proto je to, co bylo řečeno, povzbudí, aby se dokonaleji poučili a s ochotným srdcem svým pastýřům a skrze ně nejvyššímu pastýři se oddali. To bude jistou zárukou, že s důvěrou v jediném ovčinci setrvají a hojnější plody spásy sklídí. (Tamtéž.)

b) Chtějí-li ti, kteří církve doposud neznají nebo byli tak nešťastní, že ji opustili, zase do ní se navrátiti, nesmí se zaleknouti nějakých obětí. Nemusí zajisté, aby štěstí toho došli, obětovati život svůj — a přece vykoupil Kristus právě za cenu přesvaté krve své spásu duší — když však bude je to státi trochu námahy, bude-li jim vytrpěti všelijaké nepohodlí, jest jim uvědomiti si dobře, že jim těchto obětí neukládá vůle lidská, ale nařízení a vůle Boží. Zkusí pomocí milosti nebeské sami na sobě pravdu slov Páně: »Jho mé je sladké a břímě mé jest lehké.« (Mat. 11, 30.) (Tamtéž.)

c) Dobře víme, že slabí jsme, abychom nesli důstojenství, které na Nás bylo vloženo. Ale pozvedáme zrak svůj »k původci a dokonateli víry Ježíši Kristu« (K Žid. 12, 2.), jež zastupujeme a jehož moc jest Nám svěřena, a srdce Naše rozeplává jeho láskou. Slyšíme slova, která pravil Kristus o sobě, a důvodně máme za to, že i My smíme jich užiti: »Mám i jiné ovce,« praví Pán, »které nejsou z tohoto ovčince: i ty musím přivésti a hlas můj slyšeti budou.« (Jan 10, 16) Kéž tedy slyší hlas Náš a nezpečují se otcovského volání našeho poslechnouti, kdo s bolestí vidí, jak se rozmohla bezbožnost, kdo ctí a vyznávají Ježíše Krista, Syna Božího a Vykupitele člověčenstva, ale jsou doposud vzdáleni jeho nevěsty a v dáli bloudí. Kdo Krista přijímá, musí ho přijmouti celého, jak jest. Poslyšte slova sv. Augustina: »Hlava a tělo jest celý Kristus. Hlava jest jednorozený Syn Boží, tělo však jest církev jeho: ženich a nevěsta, dva v jediném těle. Kdo nesouhlasí, pokud se Jeho jako hlavy týče, s Písmem, i když jsou tam, kde jest církev, nenáleží do církve právě tak, jako ti, kteří sice o hlavě souhlasně s Písmem sv. věří, ale nejsou ve společenství jednoty církve, ani ti k ní nenáleží.« (Contr. Donatistas epist., sive De unit. eccles. c. 4. n. 7.) I pro ty bije srdce Naše stejnou láskou, kteří, nejsouce morovým dechem nevěry zcela zkaženi, věří aspoň v pravého Boha, Stvořitele nebe i země, a za Otce svého Jej uznávají. Kéž by vážně uvažovali a pevně se o tom přesvědčili, že nemohou připočteni býti k dítkám Božím, nebudou-li mítí Ježíše Krista bratrem a církev matkou svou. (Tamtéž.)

d) Jest naší povinností, pokud jsme v tomto pozemském životě, plném boje, volati všecky lidi do církve. Ona jest přístavem uprostřed bouří tohoto světa. Chtěli bychom všechny k tomu přiměti, aby se lásce církve sv. svěřili. Církev všechny uzavře v mateřské své lokty, kdo se jí oddávají. Ona je uzdraví, neboť je uvede v jasné světlo evangelia. (Allokuce ke sboru kard. z 11. února 1889.)

e) Voláme tedy ke všem slovy sv. Augustina: »Milujme Pána Boha našeho, milujme církev jeho:

jeho milujeme jako Otce, ji jako matku. Neřkej nikdo: Chodím k modlám, otazuji se posedlých a hadačů, ale proto neodlučuji se od církve: zůstávám katolíkem. Matky se přidržuješ, ale otce urážíš. Jiný praví: 'Toho jsem dalek; neotazuji se posedlých, nenavštěvuji hadačů, nechci rouhavých věštec, neklaním se kameným modlám; ale patřím ke straně Donatově.' Co ti prospěje, neurážeti otce, který ti jistě neodpustí urážky učiněné matce. Co ti prospěje vyznati Pána, klaněti se Bohu, Jej hlásati, ctíti Jeho Syna, vyznávati, že sedí na pravici Otce, rouháš-li se církvi? Kdybys měl dobrodince a ochránce, jež každodenně navštěvuješ, ale o jeho ženě bys roznášel hanebný zločin, opovážil bys se vstoupiti do jeho domu? Držte se tedy, nejmilejší, pevně a jednomyslně Boha Otce vašeho a církve, matky vaší. (Enarr. in Psal. 88. Serm 2, n. 14.) (Encykl. »Satis cognitum« z 29. června 1896.)

ODDÍL III.

Stát.

I. Bludy a všeobecné nauky.

1. Moderní bludy.

Pius IX. zavrhl tyto bludné nauky:

a) Stát jest původem a pramenem všech práv; rozsah jeho práva ničím není omezen. (Allokuce »Maxima quidem« z 9. června 1862. — Syllabus § VI. n. 39.)

b) Učení církve katolické protíví se dobru a prospěchu lidské společnosti. (Encykl. »Qui pluribus« z 9. listopadu 1846. — Syll. § VI. n. 40.)

c) Je-li v něčem neshoda mezi zákony státními a zákony církevními, dlužno dáti zákonům státním přednost. (Litt. apostol. »Ad apostolicae« z 22. srpna 1851. — Syllabus § VI. n. 42.)

d) Odepřítí zákonitému knížeti poslušnost, nebo učiniti zřejmou vzpouru jest dovoleno. (Encykl. »Qui pluribus« z 9. listopadu 1846. — Syll. § VII. n. 63.)

Martin V. (1417—1431) zavrhl toto bludné učení:

e) Není světského pána, duchovního představeného, biskupa ve stavu hříchu smrtelného, neboť v tomto pří-

padě ztrácí právo rozkazovati. (Decreta Martini V. et conc. Const. contra Hus et Wicleff n. 15.)

Alexander VII. (1655—1667) zavrhl učení:

f) Lid nehřeší, když i bez právního důvodu nepřijme zákona vládcem říše vydaného. (Výnos ze dne 24. září 1665.)

Pius IX. (1846—1878) zavrhl mimo to tyto bludy:

g) Porušení slavné přísahy i kterýkoliv zločinný, věčnému zákonu odporující skutek jest dovolen a pochvaly hoden, vyplývá-li z lásky k vlasti. (Allokuce »Quibus quantisque« z 20. dubna 1849. — Syllabus § VII., n. 64.)

h) Není jiných sil, než ve hmotě; všelikou mravnost a počestnost dlužno spatřovati v tom, snaží-li se člověk způsobem jakýmkoliv nabývati bohatství a ukájetí smyslnou rozkoš. (Encyklika »Quando conficiamur« z 10. srpna r. 1863. — Syllabus § VII., n. 58.)

2. Jednotlivé nauky.

Papež Innocenc III. (1198—1216) učí:

O moci státní prohlašujeme, že může bez smrtelného hříchu odsouditi k smrti, počíná-li si při stanovení trestu bez nenávisti, s opatrností, spravedlností a rozvahou (professio fidei Waldensibus praescripta, qui ad Ecclesias revertuntur).

II. Jednotlivé nauky obsažené ve spisech Lva XIII.

1. Člověk od přirozenosti k tomu jest, aby ve společnosti žil a tím podpory našel ve snaze po dokonalosti.

a) Člověk od vlastní přirozenosti k tomu jest nabádán, aby s jinými žil společně, neboť jsa odkázán sám na sebe, nemůže si zaopatřiti čeho nezbytně k životu má potřebí, ani čeho potřebuje k zdokona-

lení ducha a srdce. Proto také vložila Prozřetelnost již do přirozenosti jeho náklonnost spolčovati se se sobě rovnými. Jen domácnost, rodina, obec a stát mohou mu poskytnouti prostředky k zdokonalení svého lidského bytí. (Encykl. »Immortale Dei« z 1. list. 1885.)

b) Z toho zjevně zajisté vysvítá, k jakému účelu jest společnost vůbec zařizena. Nemá býti posledním cílem člověka, nýbrž spíše má člověku poskytovat prostředků, aby svého posledního a pravého cíle dosáhl. Nejvyšším zákonem a nejvznešenějším cílem života lidského jest, obrátiti se k Bohu a poznáním a láskou s ním se spojití. Tato pravda platí nejen pro jednotlivce, ale i pro rodinu i stát. Když tedy některá společnost nechce ničeho jiného dosíci, než časných prospěchů a statků, které časný život mohou přijemněti a radosti naplniti, když nedává se ve společnosti té místa Bohu ve správě veřejných záležitostí a nedbá se ani v nejmenším zákonů mravních, pak se společnost ta vlastní vinou odchyľuje od svého cíle a od zákonů samou přírodou daných. Není to vlastně již společnost lidská, ale spíše lživá karrikatura pravé společnosti, která k zdokonalení člověka slouží. (Encyklika »Sapientiae christianae« z 18. ledna 1890.)

2. V každé společnosti potřebí jest autority. Člověk nemůže se úplně zříci veškeré autority; avšak svrchovaná autorita není vázána určitou formou politickou.

a) Žádná společnost nemůže obstáti bez nejvyšší autority, která dává všem úřadům podnět k účinné práci za společným cílem. Z toho patrno, že lidem tvořícím společnost potřebí jest autority, která by je řídila. Tato autorita, právě tak jako společnost, pochází od přirozenosti a tím tedy od Boha, jenž jest původcem přírody. (Encykl. »Immortale Dei« z 1. listopadu 1885.)

b) Z potřeby, aby všeobecné dobro bylo zabezpečeno, plyne přímo a nezbytně potřeba občanské moci, která by, majíc pevně poslední cíl na zřeteli, řídila k němu vytrvale a moudře vůli poddaných, přihlížejíc ke stavu a třídě, k níž poddaní náležejí. Jestliže

tedy v občanské společnosti jest nějaká uznaná a v pravdě vládnoucí pravomoc, jest s mocí tou všeobecný zájem spojen a z toho důvodu třeba se jí podrobiti tak jak jest (Breve k francouzským kardinálům z 3. května r. 1892.)

c) Chce li se člověk, zlákan pýchou a umíněností, všeliké autority zbaviti, domáhá se nemožnosti, neboť počínání jeho jest marné. V žádném věku nepodařilo se člověku, aby na nikom nebyl závislý. Každá, ať jakákoliv společnost, veliká i malá, potřebuje vládnoucí moci, potřebuje představených. Tato nezbytnost tak jest neúprosná, že bez představených společnost jde jistému rozkladu vstříc; nebo nemůže dosíci cíle, za kterým jest založena a utvořena. (Encykl. »Diuturnum illud« z 20. června 1881.)

Při tom však platí zásada, že, máme-li na zřeteli společnost státní, způsob trvání svrchované vládnoucí moci není omezen na určitou formu politickou. Moc tato může se v té či oné podobě vyskytnouti, je-li jen schopna sloužiti prospěchu celku a obecnému dobru. (Encykl. »Immortale Dei« z 1. listopadu 1885.)

3. Žádná forma vládní nesmí podstatně býti jmína špatnou. Rozdílnost dá se vysvětliti poměry založenými na dějinách nebo charakteru toho kterého národa. Změnu formy vládní třeba v obyčejném běhu věci přičísti k násilným otřesům a dá se většinou ospravedlniti sociální nezbytností.

a) Právem možno tedy tvrditi, že všechny způsoby vládní formy dobré jsou, pokud vyhovují stanovenému cíli, to jest všeobecnému dobru, pro něž sociální autorita byla zřízena. Avšak třeba tu připomenouti, že v některém případě, podle charakteru nebo tradic národních, ta neb ona forma může míti přednost před jinými. (Breve k francouzskému kleru, ze 16 února 1892.)

b) Ačkoliv každá politická forma vládní, sama o sobě dobrá jest, a podle každé této formy možno národům vládnouti a je vésti, přece nenalzáme u všech národů touž vládní formu, ba spíše jeví se tu mezi

národy největší rozmanitost. Zevnější forma vládní vzniká totiž spojením historických a národních, lidskou přirozeností však odůvodněných podmínek. Od pradávna zděděné zákony to jsou, které rozhodují o formě moci vládní; ony jsou také prvním pravidlem, podle něhož se politická moc přenáší. (Tamtéž.)

c) Při tom třeba však držeti se zásady, že kteroukoliv formu státní moci nelze považovati za konečnou, aby musila navždy zůstatí beze změny, i kdyby to bylo bývalo úmyslem původců jejích, takto jí zříditi. Výjimkou jedinou jest církev Kristova. Jen ona nezměnila nikdy formy vládní a nezmění jí až do skonání světa. Máme-li však na zřeteli čistě lidská zřízení obecní, opakovalo se v dějinách již na stokrát, že čas, veliký tento přetvořovatel zde na světě, způsobil ve formách vládních hluboké změny. Někdy změni se jen něco málo na dosavadní formě vládní, někdy však změni se forma stávající za jinou zcela rozdílnou, tak že nastane změna nejen v základních zákonech, ale i ve způsobu, kterým se svrchovaná moc vládní přenáší. (Tamtéž.)

d) Změny takové způsobují někdy násilné a krvavé převraty, při nichž stávající forma vládní zúplna mizí. Hrozíva nebezpečí, že se anarchie trvale ujme vlády a veřejný řád otřásá se v základech. Tu však nastává sociální nezbytnost, aby se národ sám neprodleně postaral o další své trvání. Či nemá národ práva, ba rceme povinnost, brániti se poměrům, které vrhají ho u veliké zmatky, nemá práva zavésti opět veřejný klid novým pořádkem? (Tamtéž.)

e) Sociální nezbytnost ospravedlňuje zřízení a trvání nových forem vládních, kterékoliv: zevnější podoby. Nových těchto forem vládních vyžaduje, v případě o němž mluvíme, veřejný pořádek, který si bez moci vládní ani nelze mysliti. Z toho tedy plyne, že nastanou-li poměry takové, omezí se novota na formu občanské moci nebo na způsob jejího přenášení. Moc (autorita) sama zůstává však nedotknuta. Stále trvá nezměněna a zaslужuje úcty; neboť dle své přirozenosti tak jest zřícena, aby sloužila obecnému dobru

t. j. svrchovanému cíli, od něhož každá lidská společnost svůj původ a oprávněnost svou odvozuje. (Tamtéž.)

f) Jsou-li tedy nové formy vládní, nynější nositelé této nezměnitelné moci, vytvořeny, jest nejen dovoleno, ale stavem věcí přímo přikázáno, jich poslouchati. Vyžaduje toho nezbytnost sociálního blaha, která je způsobila a udržuje. Odboj proti nim živí jen nenávisť mezi občany, způsobuje vnitřní nepokoje, ba i války a může národ uvrhnouti poznovu v anarchii. Svatá povinnost úcty a odvislosti váže tak dlouho, dokud toho žádá obecné blaho; neboť právě obecné blaho jest ve státě po Bohu prvním a posledním zákonem, který všechny ostatní zákony objímá. (Tamtéž.)

4. Podle učení katolického, svatými Otci potvrzeného, pochází všechna moc od Boha, který jest její pramenem, avšak označení osob, které jsou nositeli moci, nepochází od Boha.

a) Veřejná moc nemůže býti leč od Boha. Bůh jest jediný pravý, a neodvislý pán a mistr všech věcí Bůh všecko stvořil. Vše co jest, Jemu jest podrobeno, a povinno Jeho poslouchati. Kdo má tedy právo poroučeti, může ho míti jen od Boha, svrchovaného pána všech. Proto dí apoštol: »Není mocnosti, leč od Boha.« (Řím. 13, 1.) (Encykl. »Immortale Dei« z 1. listopadu r 1885.)

b) Je-li všeliká státní moc od Boha, nenásleduje z toho, že by vždy, bez jakéhokoliv lidského prostřednictví, pocházeti musil od Boha způsob přenášení moci té, nebo způsobu formy vládní následkem vnějších okolností povstalé, nebo označení osob, na něž se pravomoc ta přenáší. Rozmanitost těchto způsobů u jednotlivých národů svědčí patrně o lidském charakteru jejich původu. (Breve k francouzským kardinálům z 3. května 1892.)

c) Církev učí tedy podle přirozenosti věci zcela správně, že pramen moci státní, třeba hledati v Bohu. Pravdu tuto nalézá církev nejen v písmě svatém, ale i památníky křesťanského starověku tak jasně ji do-

svědčují, že nelze o tom vůbec pochybovati. Že pramen lidské autority třeba hledati v Bohu, jest na mnohých místech Starého Zákona jasně potvrzeno. Tak čteme v knize Přísloví: »Skrze mne králové kralují . . . skrze mne knížata panují a mocní usuzují spravedlnost.« (Přisl. 8, 15. 16.) A na jiném místě: »Nachyľte uši vy, kteří vládnete nad množstvím . . . nebo dána jest vám moc od Pána a síla od Nejvyššího. (Kn. Moud. 6, 3. 4.) Podobně praví Duch sv. v knize moudrého Siracha: »Jednomu každému představil správce.« (Sir. 17, 14) Když pak se chlubí místodržitel římský, jak vypravuje svaté evangelium, před Pánem naším Ježíšem Kristem, že má moc jej odsouditi nebo propustiti, odpovídá mu Spasitel: »Neměl bys žádné moci proti mně, kdyby nebylo tobě dáno shůry« (Jan 19, 11.). K těmto slovům připomíná sv. Augustin na vysvětlenou: »Učme se z úst samého Spasitele tomu, čemu učí na jiném místě skrze apoštola, že totiž není mocnosti, leč od Boha.« (Tractatus 116. in Joannem n. 5.) A v pravdě zaznívá z učení apoštolů neporušený ohlas této nauky Kristovy. Známe vznešené a důrazné učení, které předkládá Pavel křesťanům Římským, ačkoliv byli poddáni pohanským císařům. Praví: »Není mocnosti, leč od Boha.« (Řím 13, 1.) a z toho usuzuje týž apoštol, že kníže »boží zajisté služebník jest« — Dei minister est. (Řím 13, 4.) (Encykl. »Dinturnum illud« z 20. června 1881.)

d) Není tedy divu, že svatí Otcové užívají pečlivě každé příležitosti, aby pravdu tuto znovu hlásali a ji vštěpovali, právě jako sami jí byli živeni. Tak praví sv. Augustin: »Nikomu nesmíme přiřknouti právo, že může udělovati moc nad říšemi a národy, leč Bohu.« (De civit. Dei I. 5, c. 21.) Sv. Jan Zlatoústý totéž jinými slovy vysvětluje řka: »Že jsou mocnosti a knížata, že jedni poroučejí a druzí poslouchají, že tedy nejsou poměry ve státě ponechány náhodě, jest, jak pevně jsem přesvědčen, dílem moudrosti Boží.« (In epist. ad Rom. homil. 23, n. 1.) A sv. Řehoř Veliký dosvědčuje tutéž pravdu slovy: »Vyznáváme, že císařům a králům moc s hůry dána byla.« (Epist. lib. 2, epist. 61.) (Tamtéž.)

5) Toto učení srovnává se se zdravým rozumem a platí pro všechny formy vládní. Učení toto přiměřeno jest zájmům knížat i národů. Podle učení toho jest jediná příčina oprávnující k tomu, aby mocnosti byla poslušnost odepřena.

a) Tuto Námi hláсанou nauku potvrzuje, jako ostatní křesťanské pravdy, rozum lidský. Proto se sv. Otcové církevní snažili odůvodniti ji pouze rozumovými důvody, aby její oprávněnost a jasnost i ti uznali, kteří nechtějí se podrobiti jinému vůdci, než přirozenému rozumu. A vskutku zákon přirozený spojuje lidi k společenskému spoluzití, nebo přesněji řečeno, jest to vůle Boží, stvořitele světa. To jasně dokazuje nejen dar řeči, hlavního prostředku vzájemných styků, na nichž se společnost lidská zakládá, nýbrž i mnohá přání a touhy nám vrozené, jakož i četné potřeby, naprosto nezbytné, kterých by člověk samojediný nemohl ukojiti, jež však bývají ukojeny, když se lidé sblíží a k společnému jednání spojí. Avšak společnost taková nemohla by trvati, ba nelze si ji ani mysliti, bez vůdce, který by udržoval rovnováhu mezi rozličnými někdy naprosto protivnými žádostmi jednotlivců, který by nejrozmanitější snahy v jedno nespojoval a tak, spojiv je harmonicky vespolek a uved je na pravou míru, k jednotnému obecnému dobru je neobracel. Z toho bez pochybností patrno, že Bůh chtěl zříditi ve společnosti autoritu, aby jí lidstvo bylo vedeno.

Mimo to přidáváme tuto velmi důležitou úvahu. Ti, kteří postaveni jsou v čelo vlády, musí míti právo požadovati od poddaných takovou poslušnost, aby odepření její bylo hříchem. Avšak člověk žádný nemá v sobě ani ze sebe moc opravňující ho k tomu, aby svobodnou vůli bytostí sobě rovných (t. j. kteří přirozeností se mu rovnají) ve svědomí zavazoval. Moc tuto má jedině Bůh, Stvořitel všehomíra a nejvyšší Zákonodárce. Kdo tedy mají moc, mohou jí míti jen od Něho, a mohou jí teliko ve jménu Jeho užívati. Proto praví sv. apoštol Jakub: »Jedenť jest zákonodárce i soudce, kterýž může zkaziti i vysvoboditi.« (Jak. 4, 12.) (Tamtéž.)

b) Tato nauka platí pro všechny formy vládní. Máme-li na zřeteli nejprve autoritu kněžskou, poznáváme, že původ její od Boha jest tak patrný, že všichni národové kněžskou mocí nadané osoby služebníky Božími nazývali, a podle toho se k nim chovali. Podobně tomu i v rodině. Otcovská moc má na sobě zřejmou pečeť autority, již v Bohu nalzáme a jest takořka živým jejím obrazem. Proto praví apoštol: »Z něhož (Boha) se všeliké otcovství na nebi i na zemi jmenuje.« (Efes. 3, 15.) Tím sblížují se různé způsoby moci podivuhodnou podobností a spojují se. Kdekoliv tedy shledáme jakési právo poroučeti, tedy autoritu, jest jejím pramenem vždy Bůh, jediný Stvořitel, jediný Pán světa, jenž jest původcem veškeré moci. (Tamtéž.)

c) Každý zajisté dobře poznává, že nauka tato jest nejen nepopíratelnou pravdou, nýbrž že jest i blahodárná a přiměřená zájmům knížat i národů, tak že si ani přiměřenější nemůžeme představit. A v pravdě; je-li autorita vládců podílem jakýmsi na moci Boží, nabývá touto okolností, více než lidské důstojnosti. Není to ovšem nade vše pomýšlení zvrácená a bezbožná svrchovanost, o níž snili pohanští císařové, osobující si poctu božskou, avšak tato důstojnost působí pravou a spolehlivou svrchovanost, která člověku propůjčena jest Boží štědrostí, jest to dar Boží. Proto jsou poddaní povinni poslouchati knížat svých, jako Boha samého, nikoliv z bázně před trestem, nýbrž z úcty k vůli a majestátu Božímu, nejen z pocitu otroctví, nýbrž z vědomí povinnosti.

Tím vykázano jest moci panovnické místo výhodnější a pevnější. Neboť poddaní, pamětlivi své povinnosti, budou se samozřejmě varovati ducha nepoddajnosti a vzpoury; nabudou zajisté pevného přesvědčení, že podle zásad božské pravdy, kdo se státní mocnosti protíví, vůli Boží odporuje, a kdo vládcům povinné úcty odpírá, samému Bohu jí odpírá.

Tak zřejmě tomu učí sv. Pavel ve svém listě k Římanům. Poučuje Římany a s nimi všechny věřící o povinné úctě k vrchnostem a užívá těchto závažných slov nepřekonatelné autority a váhy: »Každá

duše mocnostem vyšším poddána buď; neboť není mocnosti leč od Boha, a kteréž jsou, od Boha zřízeny jsou. Protož kdo se mocnosti protiví, zřízení Božímu se protiví: a kteříž se protiví, odsouzení sobě dobývají. . . . Protož z potřeby poddáni buďtež, netoliko pro hněv, ale také pro svědomí. (Řím 13, 1. 2. 5.) Sv. Petr, kníže apoštolů, potvrzuje pak toto učení známými slovy: »Poddáni tedy buďte všelikému lidskému zřízení pro Boha: buďte králi, jako nejvyššímu, aneb vladařům, jako od něho poslaným, k potrestání zločinců a k pochvale dobrých; nebo tak jest vůle Boží. (1. Petr 2, 13—15.) (Tamtéž.)

d) Nabudou-li poddaní pevného přesvědčení, že moc vladařů pochází od Boha, bude jim to povinností spravedlnosti, aby nařízení vladařů účelivě se podrobovali. Budou jim věrni a jich poslušni jako dítky svých rodičů. (Encykl. »Immortale Dei« z 1. listopadu r. 1885.)

e) Jediný jest toliko důvod, pro který jsme oprávněni odepřítí vrchnosti poslušnost. Nesmíme totiž uposlechnouti v tom případě, odporuje-li nařízení zřejmě zákonu Božímu nebo přirozenému. Neboť porušiti přirozený zákon mravní, nebo odpráti zjevené vůli Boží buď rozkazem nebo provedením, obojí jest zločinem. Má-li tedy někdo voliti mezi přestoupením zákona Božího, nebo přestoupením zákona lidské vrchnosti, musí se řídití rozkazem Kristovým, jenž pravil: »Dávejtež tedy, co jest císařovo, císaři a co jest Božího, Bohu.« (Mat. 22, 21.) Člověk ten musí míti před očima svýma příklad apoštolů, kteří před vysokou radou židovskou pravili: »Více sluší poslouchati Boha, než lidi.« (Sk. ap. 5, 29.) Bylo by nespravedlivo, obviňovati takto jednající, že nedbají povinnosti poslušnosti: neboť odporuje-li vůle vladařů vůli Boží a zákonům Božím, od něhož moc vladařů pochází, přestupují vladaři meze své moci a podvracejí řád spravedlnosti. Autorita jejich ztrácí síly, nebo kde není spravedlnosti, není autority. (Encyklika »Diuturnum illud« z 20. června 1881.)

6. Bludná jest theorie, že všeliká moc pochází z lidu nebo že se zakládá na tak

zvané dobrovolné smlouvě společenské (contrat social). Theorie tyto jsou záhubné a způsobují mnoho zla. Nesmí se však s nimi zaměňovati názor, že lid může svými zástupci účast bráti na moci zákonodárné a nejvyšší svou vrchnost voliti.

a) Bludem jest názor, že by všechna moc pocházela z lidu. A právě tak bludno jest, co z prvního bludu plyne, že autorita nenáleží přímo jejím vykonavatelům (nositelům), nýbrž že tito jsou pouze zástupci (pověřenci) lidu, a že vůle národa může každé chvíle pověřencům moc odníti. (Encykl. »Diturnum illud« z 20. června 1881.)

b) Ať jest ten, jenž má svrchovanou moc, kdokoliv, jest služebníkem Božím. V té míře tedy, v jaké toho účel a přirozenost lidské společnosti vyžaduje, jest povinností člověka poslouchati oprávněné vrchnosti, pokud poroučí spravedlivé věci, právě tak jako Boha svrchovaného, který všemu vládne. Nic neodporuje zajisté pravdě více, než tvrzení, že na vůli lidu závislo jest, odepřítí poslušnost, kdy mu libo. (Encykl. »Humanum genus« z 20. dubna 1884.)

c) Právě tak jsou na omylu filosofové, kteří jsou toho názoru, že občanská společnost povstala svobodným dohodnutím (tak zv. sociálním kontraktem), a že tedy tímž způsobem třeba i původ autority vysvětliti. Vysvětlují to tím způsobem, že prý každý jednotlivec část osobních svých práv odstoupil a všichni na tom se usnesli, že se podrobí moci toho, kdo ve své osobě tato odstoupená práva jednotlivců spojuje. Blud filosofů těch proto jest tak veliký, protože nevidí, co jest jasné a samozřejmé: Lidé nejsou rodem divých zvířat, od přirozenosti k tomu určených, aby žili jednotlivě, nýbrž před svobodným rozhodnutím vůle od přirozenosti k tomu jsou povoláni, aby žili společně. Mimo to jest smlouva, na niž svou theorii staví, výmyslem, bez jakéhokoliv důvodu, pouhým přeludem, nikdy pak vrchnosti státní neposkytuje tolik síly, vážnosti a spolehlivosti, kolik jí právem potřebí jest pro zajištění státu a pro zájmy občanstva. Této pevnosti a patřič-

ného lesku nabývá státní moc jen potud, pokud se jeví Bůh jejím vznešeným a posvátným pramenem, z něhož vytryskuje. (Encyklika »Diuturnum illud« z 20. června 1881.)

d) Bludné tyto názory o moci státní, jsou však občanskému životu záhubny. Názory ty natropily již mnoho zla a právem se obáváme, že v budoucnosti budou mít ještě horší následky. Neboť kdo nechce přiznati, že právo člověku poroučeti, od Boha, jako prvního pramene moci pochází, o nic jiného vlastně neusiluje, než oloupati vrchnosti o nejkrásnější lesk a a přetliti jim nerv životní. Kdo činí vrchnost občanskou závislou na vůli lidu, dopouští se zásadního bludu a zřizuje moc na velmi křehkém a vratkém základě. Podobné názory jsou jen schopny podněcovati ustavičně vášně v rozličných vrstvách lidu. Názory ty objevovati se budou vždy s větší smělostí, budou raziti dráhu tajným spiknutím a veřejným vzpourám a připraví tak cestu úplné zkáze státní společnosti. (Tamtéž.)

e) Bude-li množství lidu naplněno ideou souvereinní své neodvislosti, dá se snadno strhnouti ke vzpouře a zmatkům; neboť nebude-li více uzdy, již jest vědomí povinnosti, nezbude než užití hmotného násilí, které však samo o sobě jest slabým prostředkem, aby ukrotilo vášně lidu. (Encykl. »Libertas, praestantissimum« z 20. června 1888.)

f) Jiná jest ovšem otázka, jedná-li se o to, aby lid označil osoby, které mají veřejné záležitosti říditi. To lze přenechati v některých případech svobodné volbě lidu, a nebude to nikterak odporovati nauce katolické. Lid může označiti toho, komu dává přednost. Taková volba stanoví sice osobu, která má býti nositelem svrchované moci, ale ona neuděluje práv, svrchovanou moc tvořících; ona netvoří autoritu, nýbrž jen o tom rozhoduje, kdo jí má vykonávati. To platí pro všechny způsoby vládní formy. Nehledíme-li tedy na práva, kterých tím nabývá, není lidu nikterak zakázáno, zvoliti si státní formu, která nejlépe jeho charakteru, jeho stávajícím tradicím a zvyklostem odpovídá. (Encykl. »Diuturnum illud« z 20. června 1881.)

g) Také nezavrhuje církev názor, podle něhož by měl míti lid větší nebo menší účast v řízení státu; někdy, v jistých dobách a za jistých zákonů, může to býti nejen prospěchem užitečným, nýbrž přímo povinností státních občanů, aby k tomu přispěli, by veřejné záležitosti účelně, to jest tak, jak toho obecné dobro žádá, byly spravovány. (Encykl. »Immortale Dei« z 1. listopadu 1885.)

7. Hlava státu musí vésti obecné záležitosti podle vzoru Božího. Jeho důstojnost jest sice veliká, ale též plná zodpovědnosti.

a) Ať má stát kteroukoliv formu vládní, musí vladař nezbytně patřiti na Boha, svrchovaného zachovatele a řiditele světa; chce-li dostáti svému úkolu, musí mu býti Bůh vzorem a příkladem. Jako totiž stvořil Bůh v oboru věcí viditelných podřízené příčiny, v nichž by se takřka božská podstata a činnost odrážela a které podle svého způsobu k tomu by přispívaly, aby účelu všehomíra bylo dosaženo, tak chtěl také Bůh, aby byla v občanské společnosti vrchnost, jejíž nositelé byli by obrazem moci jeho, kterou nad pokolením lidským vládne, a prozřetelnosti, kterou o všecko pečuje. Podle toho musí tedy býti správa nejprv spravedlivá, podobná spíše vládě otcovské než vládě mistra a pána; neboť Bůh vládne nejen spravedlivě, nýbrž i jako otec dobrotivě. Státní vrchnost musí dále dbáti dobra občanů, nesmí však vše jen na sebe, t. j. na vlastní osobu vládce vztahovati; neboť ti, kterým dána jest svrchovaná moc nad ostatními, obdrželi ji jedině proto, aby se starali o obecné blaho. Státní autorita nesmí se za žádnou záminkou postaviti ve službu jedné nebo více osob, neboť jest zřízena pro dobro všech. (Encykl. »Immortale Dei« z 1. listopadu 1885.)

b) Aby byla spravedlnost ustavičným pravidlem svrchované moci, musí si hlava státu stále toho býti vědoma, že moc státní není zřízena k soukromému prospěchu jednotlivce; vládcové nesmí dbáti svých zájmů, ale zájmů poddaných. Kéž by si vladaři vzali za vzor Boha nejvyššího a nejdobrotivějšího, od něhož

mají moc; kéž by se řídili Jeho příkladem při správě obecních záležitostí. Povinností jejich jest vládnouti lidu ve spravedlnosti a věrnosti, slučující totiž v příkázáních svých otcovskou lásku s potřebnou přísností. (Encykl. »Diuturnum illud« z 20. června 1881.)

c) Vladaři, jimž přináležel svrchovaná moc, nosí mezi lidmi obraz moci a prozřetelnosti Boží. Rozkazy jejich buďtež spravedlivé. Ve správě musí se řídit Bohem a mírniti přísnou moc otcovskou dobrotou. Neboť budou zajisté odpovídati jednou před soudcem svým, Bohem, z vladařství svého, a tato zodpovědnost bude tím těžší, čím větší byla jejich důstojnost. (Breve k polským biskupům z 19. května 1894.)

d) Vznešené a drahocenné jest břímě, které Bůh, svrchovaný Pán, vložil na ty, jimž svěřil vládu. Proto mají moudře a spravedlivě, svědomitě a bez hany, dbajíce spravedlnosti, řídit, udržovati a podporovati stát. (Encykl. »Officio sanctissimo« z 22. prosince 1887.)

e) Břímě to vzbuditi musí zajisté bázeň, neboť upozorňuje Písmo sv. vladaře národů, že budou počet klásti »králi králů, vládci vladařů.« Domnívají-li se snad, že před lidmi zde na zemi uniknou konání svých povinností, neuniknou zajisté přísně trestající spravedlnosti Boží. Proto napomíná již kniha Moudrosti: »Nejvyšší tázati se bude na skutky vaše, zpytovati bude myšlení vaše: poněvadž jsouce služebníci království jeho, nesoudili jste právě... hrozné a brzce ukáže se vám: nebo nejtvrďší soud na těch, kteří představeni jsou, vykonán bude... Nevyjmeť Bůh osoby nižádného, aniž se bude ostýchati něčí velikosti: nebo malého i velikého on učinil a jednostejně pečuje o všecky. Ale silnějším silnější nastává trápení.« (Kn. Moudr. 6, 4—9.) (Encykl. »Diuturnum illud« z 20. června r. 1881.)

f) Nechť nezapomenou vladaři států, dají-li se leskem své vlády strhnouti k nespravedlnosti, hřeší-li v pýše své zneužitím moci, nestarají-li se o blaho lidu, že Bůh žádati bude jednou na nich počet. Počet ten bude tím přísnější, čím posvátnější jest úřad, který vykonávají, a čím vznešenější důstojnost, kterou zastávají, neboť: »Mocní mocně muky trpěti budou.« (Kn.

Moudr. 6, 7.) (Encykl. »Immortale Dei« z 1. listopadu r. 1885.)

g) Proto napomíná velmi přspadně církev Kristova vladaře, že přísný soudce nad nimi bď, aby užívali moci svěřené ku vzdělání a nikoliv ke zkáze. Jménem Božím volá k nim, užívajíc slov věčné Moudrosti: »Nachylte uši vy, již vládnete nad množstvím a libujete sobě v houfích národů: neboť dána jest vám moc od Pána a síla od Nejvyššího, který tázati se bude na skutky vaše, zpytovati bude myšlení vaše.« (Kn. Moudr. 6, 3. 4.) (Encykl. »Quod apostolici« z 28. prosince 1878.)

8. Společnost státní povinna jest Boha veřejně uctívati. Vylučovati náboženství ze státu odporuje přirozenosti platného řádu. Stát nesmí se k náboženství chovati lhostejně.

a) Občanská společnost musí veřejnou bohopoctou zadost učiniti četným a důležitým povinnostem, které má k Bohu. Ukládá-li příroda i rozum každému jednotlivci povinnost Boha ctíti, protože na něm závisíme, od něho jsme vyšli a k němu se navrátíme, jest i občanská společnost jako celek tímto zákonem vázána. A věru závislí jsou lidé, tvořící ve společnosti jeden celek, na Bohu právě tak, jako jednotlivci. Při nejmenším musí společnost, jako jednatel, Bohu děkovati, že ji stvořil, že ji všemohoucí vůlí zachovává a jí z nevyčerpatelného milosrdenství množství dobrodiní prokazuje. Jako tedy žádný jednatel nesmí svých povinností k Bohu zanedbávati, nýbrž nejdůležitější svou povinnost pilně plniti, totiž oddati se duchem i srdcem náboženství, a to nikoliv náboženství, které si každý podle libosti zvolí, nýbrž tomu, které Bůh uložil, jehož pravost spolehlivými a neklamnými známkami a důkazy projevil, tak nesmí se státní společnosti beztrestně chovati, jakoby Boha nebylo. Nesmí bez hřichu pomíjeti náboženství, jakoby věc neužitečnou a nevhodnou, nesmí však také podle libovůle lhostejně přijmouti kterékoliv z mnohých náboženství. Chtějí-li Boha ctíti, musí se podrobiti pra-

vidlům a způsobům, jež Bůh sám ustanovil, aby jimi byl ctěn. (Encykl. »Immortale Dei« z 1. listopadu 1885.)

b) Bůh sám to jest, který člověka pro společnost stvořil a s jinými lidmi sjednotil, aby ve společnosti mnohých lidí spíše mohli dojítí ukojení přirozených potřeb a nezbytností, kterých by jednotlivec přese vši práci a námahu dosáti nemohl. Proto musí lidská společnost jako celek uznávati Boha za svého otce a původce, a proto musí vzdávati moci jeho a autoritě veřejně příslušnou poctu. (Encykl. »Libertas, praestantissimum« z 23. června 1888.)

c) Troufají li si někteří náboženství zcela od státu odděliti a bez něho veřejné záležitosti spravovati, jakoby Boha nebylo, bez ohledu na Něho, jest to odvážlivost, které se nedopustili ani pohané, neboť v srdci a mysli jejich bylo tak hluboko vsípeno nejen přesvědčení o jsoucnosti bohů, nýbrž i o potřebě a sociální nezbytnosti náboženství. Snadnějším se jim zdálo postaviti město bez pevné půdy, než bez Boha. (Encykl. »Humanum genus« z 20. dubna 1884.)

d) Kdo se snaží, aby vlády států nebraly ohledu na zákony Boží, odvracejí vlastně státní moc od řádu, který od jich zřízení přirozeně jest jim předepsán. Jasně to dokazuje příroda, že jest nezbytno, aby společnost poskytovala občanům prostředky a snadnou příležitost, žíti poctivě a řádně. To však znamená, žíti podle zákonů Božích, neboť On jest prazdrojem mravního dobra a spravedlnosti. Jest tedy beze vši pochyby vnitřní odpor v tvrzení, že se stát nemusí o zákony tyto starati a může podle libosti i proti nim jednati. (Encykl. »Libertas, praestantissimum« z 20. června 1888.)

e) Kdo tvrdí, že není pásky mezi lidmi, nebo občanskou společností a Bohem, Tvůrcem i svrchovaným Zákonodárcem, odporuje zřejmě přirozenosti nejen lidské, ale každého tvora vůbec. Neboť každý účinek jest podle zákona vázán na příčinu, z níž vyšel. Mimo to náleží každé přirozenosti a patří k jejím přednostem, aby trvala na tom místě a v tom oboru, který jí přirozeným pořádkem byl určen; neboť tento po-

řádek stanoví, že bytost nižší nalézá dokonalosti v poddanství a poslušnosti vyšších. (Tamtéž.)

f) Tvrdívá se, že občanská společnost sama sebou dosti jest silná, takže k svému rozkvětu nepotřebuje křesťanských zřízení, a vlastní prací může dojíti cíle, který jest jí určen. Proto se požaduje, aby se na náboženství při veřejných záležitostech nebralo zřetele, a stopy náboženství otců našich při správě států, jakož i ve veřejném životě národů stávaly se vždy vzácnější. Avšak nevědí, co činí. Jakmile se odstraní božský ráz mravního zákona, padá i autorita zákonů a spravedlnost upadá. To však jsou právě nejsilnější a nejpotřebnější pouta občanského života společenského. Jakmile pobude člověk naděje a vyhlídky na statky nepomšjejší, vrhá se dychtivě na statky pozemské; každý hledí z nich ze všech sil co nejvíce pro sebe urvatí. Proto vzniká řevnivost, závist, nenávist; pak nejhanebnější zámysly, zálsusk na vzpoury, šílené ideje převratné. Nebude míru vně ani pokoje uvnitř, společenský život zločiny bude rozerván. (Encykl. »Tametsi futura« z 1. listopadu 1900.)

g) Poněvadž nezbytno jest, aby občanská společnost přiznávala se k jedinému náboženství, jest tedy zcela přirčenou potřebou, vyznávati ono náboženství, které jest jediné pravé a jež bez námahy, aspoň v zemích katolických, lze poznati podle známek pravdy, kterými září. (Encykl. »Libertas, praestantissimum« z 20. června 1888.)

9. Prospěch, který státu přináší náboženství, jest hojný: přispívá k blahu národa, tvoří společenské pouto, zaručuje vnitřní mír, rozšiřuje ctnosti, zvláště spravedlnost, zamezuje zločiny.

a) Stát, v němž náboženství pozbylo vlivu, nemůže prospívati. Ztratí-li člověk úctu k Bohu, padá nejsilnější opora spravedlnosti, bez níž, i podle úsudku pohanských mudrců, nelze obecní záležitosti dobře spravovati. Neboť autorita vladařů ztrácí svého lesku, zákony nemají potřebné síly. Když jen strach před trestem chrání práva jednotlivců, dovoluje si každý

jich nedbati a dává přednost užitku před poctivostí. Ti, kdož poroučejí, stávají se snadno tyrany, a ti, kteří poslouchají, jsou nakloněni ke vzpouře a bouřím. Mimo to třeba mít na zřeteli, že ve vztazích tvorstva není nic dobrého, čeho by neobdrželi od Boha. Proto každá společnost, která se chce obejít bez Boha, vzdává se pomoci Boží a stává se nehodna dobrodiní s nebe. Byť se na zevnějšek zdála silnou a bohatou, má v sobě zárodek smrti, protože chce být bez Boha, původce života, a proto dlouho nepotrvá. Pro státy i jednotlivce platí zásada, což nebudiž přehlédnuto, že, jako jest spasitelné, sloužiti úradkům Božím, tak jest nebezpečno jich nedbati. Můžeme též skutečnými případy z dějin se přesvědčiti, že státové přirozené ve stálém blahobytu stoupají, dokud jsou Bohu a církvi oddáni, avšak ihned upadají, jakmile se tohoto pravidla vzdávají. (Encykl. »Nobilissima Gallorum gens« z 8. února r. 1884)

b) V nezměnitelné a svrchované své spravedlnosti Bůh dobré činy odměňuje, zlé pak tresce. Protože národové a kmenové nemohou po tomto smrtelném životě dále v té způsobě trvati, musí na tomto světě obdržeti odplatu za své skutky. Tím se ovšem vysvětluje, proč i hříšný lid prospívá v časném blahobytu. Děje se tak podle spravedlivého úradku Božího, který za chvalitebné činy — a který národ by nějakého nevykonal — časná dobrodiní jim prokazuje, kteráž jsou jakousi časnou odměnou. Sv. Augustin soudí, že bylo tomu tak u národa římského, (jehož dřívější ctnosti občanské byly odměněny velikou mocí a dlouhým trváním říše římské).

To však jest výjimkou. Nezměnitelným jest zákonem, že závisí blaho národa na tom, jak si národ váží ctnosti, a zvláště spravedlnosti, která jest matkou ostatních. To potvrzuje Písmo sv. slovy: »Spravedlnost mocné činí národy, ale nepravost činí je bídné.« (Přís. 14, 34.) Nebudeme se zdržovati úvahou o zločinech, které triumfují, ani nebudeme vyšetřovati, nemají-li v sobě státové, kterým vše se daří, přece v nitru zárodek bídy. Jen na to chceme upozorniti, o čem dějiny podávají mnohé příklady, že nespravedlivé jednání

vždy dochází trestu a že velikost trestu jest přiměřena trvání nespravedlnosti. (Encykl. »Exeunte jam anno« z 25. prosince 1888.)

c) Zdar národům a kmenům dává Bůh svým požehnáním. Jestliže národ některý, nechťěje pravdy té uznati, pozdvihuje se proti Bohu, a v pýše ducha svého mlčky mu dává na jevo, že Ho nepotřebuje, jest zdánlivé blaho národa přeludem, který ihned zmizí, jakmile zalíbí se Pánu odvážlivost nepřátel zmařiti (Breve k Vlachům z 15. října 1890.)

d) Jest to spíše pravdou veleznámoú, již každý rozumný člověk uznává a dějiny národů zřejmě potvrzují, že náboženství, náboženství jediné, může utvořiti sociální pouto, že jediné náboženství k tomu dostačuje, postaviti pokoj národa na pevný základ a na něm jej udržeti. Když se nějaký počet rodin, vedených přirozeností, spojí jako údové mnohem větší rodiny, neodříkajíce se při tom práv a povinností domácnosti, nechťějí tím zajisté rozmnožiti jen hmotný svůj blahobyt, nýbrž chťějí dosáti též mravní dokonalosti. Jinak nelíšila by se občanská společnost příliš od shromáždění nerozumných tvorův — jejichž jediným cílem života jest ukojení smyslných chťěíčů. Však ještě více. Kdybychom toto mravní zdokonalení neměli na zřeteli, těžko bylo by lze dokázati, že občanská společnost jednotlivci není spíše na škodu než k prospěchu. Avšak mravnost, která již tím, že má tak rozličná práva a povinnosti harmonicky vespolek spojití, jest živlem každého mravního, t. j. svobodného činu, předpokládá nezbytně Boha a s Bohem i náboženství, které jest svatou páskou, jež člověka s Bohem spojuje, prve než spořádaný poměr k jiným zákonům stanoví. (Breve kleru francouzskému z 16. února 1892.)

e) Mimo to jest již v ideji mravnosti obsažena závislost na pravdě, která jest světlem ducha, a na dobru, k němuž se přirozeně žádost vůle obrací. Bez pravdy a dobra není mravnosti, hodné toho jména. Co jest však vůdčí pravdou, pravdou podstatnou, z níž veškerá pravda se odvozuje? Není o tom pochybnosti, že to jest Bůh. Co jest nejvyšší dobro, z něhož veškeré dobro pochází? Opět Bůh! Kdo jest konečně Tvůrcem

a Strážcem našeho rozumu, jenž pravdu poznává, a vůle, která dobro chce, celého našeho bytí, které jen v nejvyšším dobru a pravdě může najíti ukojení? Opět a opět jest to Bůh! (Tamtéž.)

f) Protože jest náboženství vnitřním i zevnějším výrazem závislosti na Bohu, která se zakládá na spravedlnosti, plyne z toho důležitý důsledek: Všichni občané mají povinnost, spojití se, aby udrželi v národě pravý náboženský cit a v čas potřeby i jeho hájili, jakmile by se některá atheistická škola proti přirozenosti a svědectví dějin snažila vypuditi Boha ze společnosti, a tím mravní smysl v nitru lidského svědomí zničiti usilovala. V té příčině nemůže býti mezi lidmi, kteří nepozbyli úplně pojmu poctivosti a mravnosti, žádného sporu. (Tamtéž.)

g) Jest to zkázonosný blud, domnívati se, že moc zákona a soustava trestních paragrafů dostačí k ochraně národů. Sv. Tomáš právem o tom praví: »Bázeň jest slabým základem. Jakmile se naskytne příležitost a naděje, že zůstanou beztrestni, povstanou tím vášnivěji proti hlavě státu právě ti, které strach doposud v poddanství udržoval, když přestane hrůza, která je na uzdě držela, vůli jejich znásilňovala a tím hluboce ponižovala. Přílišná bázeň žene lidi snadno v zoufalství a zoufalství pohání je v šílenou odvážnost, která pak strhuje k nejopovržlivějším a nejhanebnějším útokům.« (De regim. princip, lib. 1, cap. 10.) Slova ta obsahují patrnou pravdu, jak o tom zkušenost nejlepší podává svědectví. Chceme-li tedy udržeti poddané v poslušnosti, třeba vzíti útočiště k vyšším pohnutkám a nabytí přesvědčení, že nebe větší přísnost zákonů nebude míti účinku, nebude-li na člověka působiti cit povinnosti a spasitelná bázeň Boží, aby se podrobil. (Encykl. »Diuturnum illud« z 20. června 1881.)

h) Oslabuje-li se náboženský cit, který člověka zušlechťuje a pojem mravnosti hluboko v srdce vštěpuje, klesá člověk a oddává se nízkým pudům své přirozenosti. Stará se pak jedině o hmotné zájmy, z čehož vyplývají zcela přirozeně spory a hádky, nesvornost, nemravnost, rozhorčení a porušení pořádku. To však jsou zla, kterých nelze vyhojiti ani přís-

ností zákona, ani tvrdostí rozsudků, ba ani užitím ozbrojené moci. (Breve kleru francouzskému z 16. února 1892.)

i) Zkáza křesťanských zřízení a mravů má v zá-
pětí zkázu nejvznešenějších základů lidské společnosti. Hmotné násilí zůstává jedinou zárukou veřejného řádu a pokoje. Avšak právě tato moc jest slabá, nemá-li opory v náboženství. Jsouc spíše schopna zploditi otrocké smýšlení, než pravou, rozumnou poslušnost, chová v sobě zárodky těžkých zmatků. Proto zažilo již nynější století smutné, památné a těžké katastrofy, a není žádné záruky, že není se v budoucnosti obá-
vati podobných. (Encyklika »Sapientiae christianae« z 10. ledna 1890.)

k) Náboženství má největší vliv na ducha lid-
ského, ono zná tajemství, jak podrobiti si vůli lidskou. Proto spíše než jiná moc může náboženství vůli lid-
skou zákonům podrobovati, tak že poddaní nelnou ke svým vrchnostem pouze poslušností, ale jsou s nimi spojeni páskou srdečné náklonnosti. To však jest pro každou lidskou společnost nejlepší zárukou jistoty. (Encykl. »Diuturnum illud« z 20. června 1881.)

l) Chceme-li zažehnati nebezpečí, které působí socialismus, není proto výbornějšího a účinnějšího pro-
středku, nežli vštěpovati občanstvu náboženský cit a obracet ducha jeho k náboženství. K tomu účelu ne-
dostačuje pouhá bázeň před trestem. Náboženství jest věru svatým strážcem mravnosti a všech ctností. Kdo z upřímného srdce ve všem následuje předpisů evan-
gelia, jest vzdálen i jen stínu socialismu. Neboť jako poroučí náboženství ctíti a báti se Boha, právě tak předpisuje, poddánu býti a poslouchati zákonité vrch-
nosti. Náboženství zapovídá všelikou vzpouru. Nábo-
ženství nařizuje dbáti majetku a práv bližního. Boha-
tým přikazuje, aby těm, kteří nouzi trpí, rádi z ma-
jetku svého udělili, chudé pak obklopuje všemožnými vymoženostmi lásky k bližnímu. Náboženství má nej-
sladší útěchu pro nešťastné, ono jim vlévá naději na statky nepomíjející a nezměrné, které tím více srdce nasycují, čím déle a trpělivěji kdo nedostatek snášel. (Encyklika »Quod multum« k biskupům uherským z 20. srpna 1886.)

m) »Církev živého Boha, která jest ,sloup a utvrzení pravdy« (1. Tim. 3, 15) učí pravdám a dává příkázání, jimiž jest nejen postaráno o blaho a pokoj státu, nýbrž zadržuje se i zhoubné šíření socialismu. A věru; ačkoliv socialisté zneužívají evangelia, aby nevědomé lidi snáze oklamali, a překrucují smysl jeho, aby se zdálo, že s jejich naukami souhlasí, jest přece pravdou, že mezi převrácenými jejich naukami a zákonem čisté nauky Kristovy jest tak veliký rozdíl, že většho ani býti nemůže. Plným právem lze tu užití slov sv. apoštola: »Jaké jest účastenství spravedlnosti s nepravostí? Aneb jaké jest společenství světla s temnotami?« (2. Kor. 6, 14.) Jak známo, neustávají socialisté tvrditi, že jsou všichni lidé od přírody sobě rovni, a proto že není třeba ctíti a vážiti si vrchnosti a poslouchati zákonů, leč těch, které podle vlastní jejich libovůle byly dány. Avšak právě naopak, záleží podle svědectví evangelia rovnost všech lidí v tom, že všichni, protože mají stejnou přirozenost, povolání jsou k vznešené důstojnosti synů Božích, a že všichni, k jednomu cíli jsouce povoláni, podle stejného zákona budou souzeni a podle zásluhy obdrží odplatu nebo trest. Co se týče poměru vladařů k poddaným, jsou duše jejich obapolně podle učení a příkázání katolických vzájemnými povinnostmi a právy tak spojeny, že u vladařů mírnost drží na uzdě panovačnost a poddaným se tím poslušnost ulehčuje, upevňuje a zušlechťuje. (Encykl. »Quod apostolici« z 28. prosince r. 1878.)

n) K tomu přistupuje okolnost, že nikdy ještě nebylo tak potřebno pochopiti a pevného přesvědčení o tom nabýti, že jest nejen doporučení hodno, nýbrž pro blaho a vnitřní pokoj státu přímo nezbytno, aby náboženství katolické mohlo vliv svůj svobodně vykonávati. Každodenní zkušenost zajisté o tom poučuje, že právě ti, kteří nedbají autority a nekladou mezi svým žádostem, odhodlání jsou hnáti poměry do krajností. Nikdo pak nemůže dnes o tom býti v pochybnostech, co jest cílem jejich snažení a kterými prostředky a s jakou houževnatostí k němu pracují. Největší monarchie a nejlepší republiky jsou ustavičně

napadány massami lidí, které svedly společné záměry a prostředky k jich dosažení. Veřejný pořádek jest ustavičně v nebezpečí. (Encyklika „Quod multum“ z 20. srpna 1886.)

o) Jest tedy náboženství státu nad míru užitečno, protože původ moci odvozuje od Boha a tím vladařům s celým důrazem ukládá povinnost, aby pamětlivi byli svých povinností, neporoučeli nespravedlivě a tvrdě, nýbrž vládli národům v dobrotě, takřka v lásce otcovské. Právě tak poroučí však i občanům, aby vladařů byli poslušni, protože jsou zástupci Boží. Náboženství spojuje poddané s vrchností nejen páskou pouhé poslušnosti, nýbrž vštěpuje jim úctu a lásku k představeným a zapovídá jim vzpouru i všechno počínání, jímž by pokoj a řád ve státě mohl býti porušen. (Encyklika „L. bertas, praestantissimum“ z 20. června r. 1888.)

p) Kéž by všichni poznali, jak mocnou silou a jak četnými prostředky působí náboženství blahodárné na lidskou společnost. Není o tom pochyby, že zdravá morálka tvoří čest i sílu států, ať již proniká veřejný život, nebo se jeví v životě jednotlivců. Neméně však jisto jest, že bez náboženství není zdravé mravnosti, ani veřejné ani soukromé. Ze života rodinného, na přirozeném základě založeného vyplývá společnosti zdravý život, spasitelný vzrůst a nerozborná síla. Je-li však krb rodinný bez náboženství, postrádá pevnosti, svazky rodinné se uvolňují až konečně se roztrhají. Náboženství musí proniknouti nitro jednotlivce, aby cítil sílu povinností a nabyl odvahy je plniti. Náboženství vlévá vladařům cit spravedlnosti a lásky k poddaným. Náboženství tvoří z poddaných věrné, vládcům oddané občany, z vládců pak spravedlivé a rozšafné zástupce lidu; ono působí, že soudcové soudí bez přijímání osob, vojnové hrdinsky jsou stateční, správcové veřejných záležitostí jsou svědomití a pečliví. Kde nepozbylo náboženství svého vlivu, vládne mír a láska mezi manžely, úcta a upřímná náklonnost mezi rodiči a dětmi. Náboženství vzbuzuje u chudých úctu k cizímu majetku, ale učí bohaté, aby svého jmění dobře užívali. Z tohoto věrného plnění povin-

ností a vážnosti práv bližního povstává řád, pokoj a mír, t. j. ony statky, které nejvíce k rozkvětu národa a státu přispívají. (Breve k Vlachům z 15. října 1890.)

q) Žádná moc nemůže se vyrovnati náboženství, jedná-li se o to, aby lidstvo bylo sjednoceno, aby byl státu trvalý a upřímný mír zabezpečen. Dobře víte, že náboženství jest matkou spravedlnosti a lásky. (Promluva k Čechům z 26. dubna 1893.)

10. Nejpřednější povinností hlavy státu jest podporovati a chrániti náboženství.

a) Nejpřednější povinností vladařů má býti, aby přízeň svou prokazovali náboženství, blahovlnně je ochraňovali, ve jménu a podle zákonů je chránili a nic nepřikazovali ani nerozhodovali, co by bylo proti náboženství. Jsouť svým občanům, jimž vládnou, tím povinni. K tomu zajisté všichni jsme stvořeni a k tomu celý náš život směřuje, abychom jednou dosáhli nejvyššího a konečného dobra. Tomuto dobru vše musíme podřizovati, vše k němu vztahovati. Cíl ten jest však v nebi, tedy mimo krátký a vratký život pozemský. Protože však na dosažení posledního cíle závisí všestranná a úplná, to jest věčná, blaženost, jest zajisté pro každého člověka velmi důležitě, aby našel cestu k tomuto cíli a vytrvale po ní kráčel. Poněvadž pak jest společnost zřízena pro blaho všech, musí se starati o dobro občanů a tím všeobecné blaho podporovati. Proto musí tedy společnost, pokud síly její stačí, nejen neklásti překážek, nýbrž usnadňovati, aby každý nejvyššího a nezměnitelného dobra dosáhl. Avšak nejprvnějším usnadněním jest zajisté, přičiní-li se státní moc zvláště, aby náboženství bylo ve vážnosti a nebylo porušeno, neboť náboženství spojuje člověka s Bohem. (Encykl. »Immortale Dei« z 1. listopadu 1885.)

b) Představení národů nemohou nic užitečnějšího a moudřejšího vykonati, leč dopustí-li, aby náboženství svobodně mohlo působiti na ducha národů. Jestliže náboženství jest zbaveno překážek, nalezne s dostatek síly, aby svými předpisy přivedlo národy zpět k etnosti a upřímné rozšafnosti. (Encykl. »Quod multum« z 20. srpna 1886.)

c) Chtějí-li se vladaři moudře postarati o zájmy veřejné, musí, což ostatně jest svatou jejich povinností, především chrániti a ostříhati náboženství. Neboť veřejná moc zřízena jest k prospěchu poddaných. Ačkoliv pak jest prvním cílem jejím blaho pozemské, přece má vrchnost světská povinnost, neznesnadňovati občanům dosažení posledního, věčného cíle, nýbrž spíše k tomu přispívati; v tom zajisté záleží věčná blaženost lidstva, aby dosáhlo nejvyššího dobra, k čemuž bez náboženství dospěti nemůže. (Encykl. »Libertas, prae-stantissimum« z 20. června 1888.)

ODDÍL IV.

Stát a církev.

I. Bludy a všeobecné nauky.

Pius IX. (1846—1878) zavrhl následující bludy:

a) Občanské vládě přísluší, i kdyžby jí v čele stál panovník nevěrec, moc nepřímá a negativní na svaté úkony (in sacra). Proto právem si osobuje nejen tak zv. »Exsequatur«, nýbrž také právo, jež zovou »appellace ab abusu« (t. j. že může se k ní odvolati, domnívá-li se kdo, že moci církevní se zneužívá). (Litt. apost.: »Ad Apostolicae«, z 22. srpna 1851. — Syllabus § VI. n. 41.)

b) Světská vláda má moc slavné smlouvy, s apoštolskou Stolicí uzavřené (zvané konkordáty) o vykonávání práv k immunitě církevní hledících, bez souhlasu jejího, ano přes přímý odpor sv. Stolice zrušiti a prohlásiti i učiniti je neplatnými. (Alloc. »Multis gravibusque« z 17. prosince 1860. — Syllabus § VI. n. 43.)

c) Světská vláda smí se vměšovati do věcí, které se týkají náboženství, mravů a vlády církevní. Tudíž smí souditi o návodech, jež vydávají pastýřové církve mocí svého úřadu ke správě svědomí, ba smí též rozhodovati o přisluhování sv. svátostmi a o potřebné

k nim připravé. (Alloc. »Maxima quidem« z 9. června r. 1862. — Syllabus § VI. n. 44.)

d) Všecka správa veřejných ústavů, v nichž se mládež některého křesťanského státu vyučuje, vyjmouc toliko v jistém ohledu biskupské semináře, může a musí se přiřknouti autoritě občanské, a to tak přiřknouti, že žádné jiné, ať již kterékoliv, se nepřiznává právo, míchat se do školní kázně, do řízení studií, do udělení stupňů akademických a do volby a potvrzení učitelů. (Alloc. »Quibus luctuosissimis« z 5. září 1851. Syllabus § VI. n. 45.)

e) I v samých seminářích duchovenských podrobená jest methoda studií autoritě občanské. (Alloc. »Nunquam fore«, z 15. prosince 1856. — Syllabus § VI., n. 46.)

f) Vyžaduje toho nejlepší státní zřízení, aby školy národní, přístupné dítkám všech tříd občanských, jakož i vyšší učeliště, určená pro vědecky přísnější disciplíny a vyšší vzdělání, byly vyňaty ode vši církevní autority, od její moci řídicí a vlivu, a plně podřízeny byly vůli občanské a politické moci a řízeny podle libosti vládařů a podle míry časových názorů. (Epist. ad Archiep. Friburg. »Quum non sine« ze 14. července 1864. — Syllabus § VI. n. 47.)

g) Katoličtí mužové mohou schváliti způsob vyučování mládeže, od víry katolické a moci církevní zcela oddělené, které má za předmět buď známost věcí přírodních nebo účely sociálního života buď výlučně, nebo z větší části. (Epist. ad Archiep. Friburg. »Quum non sine« ze 14. července 1864. — Syllabus § VI. n. 48.)

h) Světská autorita má o sobě právo navrhnouti biskupy. Má právo na ně doléhati, aby nastoupili správu svých diecesí, dříve než byli přijali od sv. Stolicе kanonické potvrzení a listy apoštolské. (Alloc. »Nunquam fore« z 15. prosince 1856. — Syllabus § VI. n. 50.)

i) Vláda světská má dokonce i právo sesaditi biskupy s úřadu pastýřského, aniž jest povinna poslušností římskému papeži v těch věcech, které se zřízení

a ustanovení biskupů týkají. (Litt. apost. »Multiplices inter« z 10. června 1851. — Syllabus § VI. n. 51.)

k) Vláda světská může po právu svém změnití předpisy církve o stáří ke skládání řeholních slibů, jak u osob ženských, tak i mužských, a může všem řeholním společnostem rozkázati, aby bez jejího svolení nikoho ke složení slavných slibů nepřipouštěly. (Alloc. »Nunquam fore« z 15. prosince 1856. — Syllabus § VI. n. 52.)

l) Buďtež zrušeny zákony, čelící k ochraně řádů duchovních, jejich práv a povinností; občanská vláda smí dokonce i ku pomoci býti všem, kdož se chtějí zbaviti přijatého života řeholního a slavné sliby své zrušiti; taktéž má tyto řády duchovní, jakož i chrámy kollegiatní a jednoduchá obročí, byť i příslušela právu patronátu, naprosto zrušiti, jejich statky a příjmy ve správu občanské moci a v její vůli vydati a v tom chrániti. (Alloc. »Acerbissimum« z 27. září 1852. — Syllabus § VI. n. 53.)

m) Králové a knížata netoliko jsou vyňati z pravomoci církve, anobrž stojí i ve sporu o otázky pravomoci nad církví. (Litt. apost. »Multiplices inter« z 10. června 1851. — Syllabus § VI. n. 54.)

n) Jest potřebí církev od státu a stát od církve odloučiti. (Alloc. »Acerbissimum« ze 17. září 1852. — Syllabus § VI. n. 55.)

II. Jednotlivé nauky obsažené ve spisech Lva XIII.

1. Bůh chtěl sice, aby dvě moci povolány byly ke správě lidského pokolení, zároveň však ustanovil, aby obě tyto moci vniternými, nezbytnými, vzájemnými vztahy byly sloučeny. Vztahy ty naznačuje přirozenost a účel každé moci, zároveň však obsahují na obou stranách úplně ohraničená práva a povinnosti.

a) Bůh přidělil péči o pokolení lidské dvojitě moci, totiž moci církevní a moci státní. Ona stojí v čele věcí božských, tato v čele pozemských, čistě lidských. (Encykl. »Immortale Dei« z 1. listopadu 1885.)

b) Obě tyto moci nezbytně jsou ve vnitřním vzájemném vztahu. Protože oběma mocnostem tisíce lidí jsou poddáni, může se státi, že o jedné a téže věci, ovšem s rozličného stanoviska, mají obě moci souditi a rozhodovati. Důstojno bylo tedy zajisté božské Prozřetelnosti, která obě vrchnosti ustanovila, že jim předepsala cesty a vzájemné vztahy. I Písmo sv. praví: »Mocnosti, které jsou, od Boha zřízeny jsou.« (Řím. 13, 1.)

Kdyby tomu tak nebylo, často by musilo dojít k záhubným roztržkám a smutným sporům. Často by se přihodilo, že by člověk stál v duchu bez rady před dvojitě cestou naprosto protilehlou a nevěděl, kterou zvoliti, protože by příkázání moci jedné odporovala příkazům druhé; nevěděl by, co činiti, kterých následovati, ač by mu svědomí prikazovalo, aby podroben byl moci obojí. Byl by v tom však nepopíratelný rozpor, přičísti neshodu tu moudrosti a dobrotě Boží, když přece též Bůh v oboru mnohem nižším, v řízení viditelného světa, síly a příčiny jedny druhým tak výborně podřídil. Vládne tu podivuhodný, ladný pořádek; žádná příčina a síla neruší druhé, všechny však společně působí jako údové dokonalého celku k tomu, aby účel všehomíra byl dosažen. Proto také nezbytno, aby byla mezi oběma zmíněnými mocnostmi spořádaná sjednocenost, kterou dobře lze přirovnati k jednotě, která spojuje tělo a duši k společné činnosti. (Tamtéž.)

c) Jen tak možno si učiniti přiměřený pojem o povaze a rozsahu tohoto vzájemného poměru, oceníme-li správně, jak již řečeno bylo, vnitřní povahu obou mocí a máme-li ohled na vznešenost a důležitost obojích záležitostí. Účelem první jest především časné blaho, kdežto druhá k tomu směřuje, aby člověku poskytla věčných, nebeských dober. (Tamtéž.)

d) Účinné a blahodárné poměry moci duchovní a světské záležejí ve vzájemné výměně práv a povinností. (Encykl. »Nobilissima Gallorum gens« z 8. února 1885)

e) Tato práva a povinnosti jsou však naprosto určitá a ohraničená. Jsou přiměřena povaze i účelu obou mocí . . . Proto vše, co jest v oboru věcí lidských svaté, vše, co svou přirozeností nebo účelem týká se blaha duchovního nebo pocty Boží, podléhá autoritě a úsudku církve. Ostatní, co náleží v obor občanské a politické moci, jest po právu vrchnosti světské podrobena, protože i sám Kristus poručil dávati, co jest císařovo, císaři, a co jest Božího, Bohu. (Encykl. »Immortale Dei« z 1. listopadu 1885.)

f) Není protivy ani zmatku mezi povinnostmi, které má poddaný k moci státní a moci církevní, neboť vztahují se ony na vlast pozemskou, kdežto tyto na církev, k věčnému spasení od Krista ustanovenou společnost. Všechny tyto povinnosti mají za účel zdokonalení lidské přirozenosti. (Encykl. »Sapientiae christianae« z 10. ledna 1890.)

2. Není vůlí Boží, aby obě moci na zemi od něho zřízené rozděleně vládly; spíše má je pojiti nejužší svornost, z níž největší prospěch plyne celé společnosti lidské. V otázkách smíšených rozhoduje konečně církev.

a) Není o tom pochybnosti, že má stát i církev obor své svrchované moci, v kterémž oboru jsou na sobě naprosto nezávislé, ovšem v určitých mezích, vztčených obapolným účelem jejich. Z toho však nenásleduje nikterak, že by snad přirozeností svou byly již od sebe odděleny a dokonce snad i navzájem sobě nepřátelské. Vždyť od přírody má člověk nejen bytí fyzické, tělesné, ale i morální. Proto právem žádá člověk od pokojného řádu veřejného, který jest bezprostředním cílem občanské společnosti, záruku, aby se ve fyzickém životě zdokonaloval, zvláště však žádá ochranu, aby mohl bez překážky pečovati o své mravní zdokonalení, které záleží v poznání a konání ctností. Zároveň však chce v církvi naléztí potřebných prostředků k duchovnímu zdokonalení, které záleží v poznání a konání pravého náboženství, které se nazývá královnou ctností, protože s Bohem spojuje a všechny k doko-

nalosti přivádí. Proto jest povinností všech, kteří sdělávají ústavy státní a zákony, bráti ohled na mravní a náboženskou povahu člověka a spolupůsobiti k jejímu zdokonalení, což se děje pořádkem a přímostí. Nesmí tedy ničeho nakázati ani zapověditi, aby při tom nebrali zřetele na účel jedné z obou mocí, buď občanské, nebo duchovní. (Encyklika »Sapientiae christianae« z 10. ledna 1890.)

b) Bůh, Stvořitel a Pán světa, který v nevyzpytatelné Prozřetelnosti své vedení lidského pokolení svěřil dvojí mocnosti, světské a duchovní, chtěl zajisté, aby byly obě od sebe rozdílné, avšak úradkem jeho mělo každé roztržce a sporu mezi oběma býti vyvarováno. Nedostačuje tedy tvrditi, že vůle Boží žádá toliko všeobecně, aby moc státní a církevní harmonicky působily, jako všeobecně žádá obecného dobra. Stát má určitá práva a povinnosti, ale i církev má právě tak zcela určitá práva a povinnosti; obě má spojovati upřímná a vroucí svornost. (Encykl. »Praeclara gratulationis« z 20. června 1894.)

c) Jako jsou na světě dva druhy společnosti, totiž státní, jejímž účelem jest opatřovati pokolení lidskému statky časné a pozemské, a duchovní, která k tomu směřuje, aby přivedla člověka k pravému štěstí, totiž věčné blaženosti, k níž stvořen jest: jsou také na zemi i dva druhy mocí, které jsou podřízeny přirozenému a věčnému zákonu, ustanovené za tím účelem, aby se ve svém oboru staraly o správu svěřených záležitostí. Jedná-li se však o záležitosti, které se s rozličného stanoviska a rozličných pohnutek obou mocí dotýkají, žádá toho přísně obecné dobro, aby obě moci jednaly ve vzájemném souhlasu. (Encykl. »Nobilissima Gallorum gens« z 8. února 1885.)

d) Nikdo nemůže o tom pochybovati, že Kristus Pán, božský Zakladatel církve, tomu chtěl, aby moc církevní byla od moci státní rozdílná, aby obě byly svobodny, protože jen tak mohou úkolu svému dostáti. Při tom však nesmí se nikterak přehlédnouti důležité omezení, které oběma mocnostem jest užitečno a všem lidem prospěšno, že totiž v tak zv. otázkách smíšených, při nichž náleží rozhodnutí, ovšem s roz

ličného stanoviska, oběma mocnostem, moc světská, spravující záležitosti časné, má vhodně a účelně záviseti na moci duchovní, v níž uloženy jsou poklady nebeské. (Encykl. »Arcanum divinae sapientiae« z 10. února r. 1880.)

e) V tomto souhlasu, v této harmonii jest nejen nejlepší záruka požehnané působnosti obou mocí, nýbrž i výtečný a nejúčinnější prostředek, přispěti k blahu celého lidského pokolení nejen pro život vezdejší, ale i pro naději blaha věčného. Jako rozum lidský, souhlasí-li s křesťanskou vírou, nebyčejně se zušlechtuje a uschopňuje, uvarovati se bludu a proti němu bojovati, víra však nabývá zase v rozumu velmi cenné obrany, tak získává přátelství a svornost moci státní s posvátnou mocí církve oběma drahocenné prospěchy. Důstojnost státu se v pravdě zvětšuje, a pokud náboženství ho vede, zachovává vláda státní požadavky spravedlnosti. Církev však opět nabývá k obecnému prospěchu věřících ochrany a záštity. (Tamtéž.)

f) Zmizí-li však na neštěstí tento přátelský poměr, povstává brzy jakýs nepokoj a nestálost, která se nesnáší s klidnou a mírumilovnou jistotou ani církve ani státu. Proto žádá toho veřejný zájem a slušnost, aby nenastala porucha spořádaných poměrů, které mezi státem a církví podle vzájemné dohody byly upraveny. Neboť obě strany prokazují si navzájem služby, a proto obě strany klidí blahodárné plody svornosti. (Encyklika »Nobilissima Gallorum gens« z 8. února 1885.)

g) Mezi výsledky, k nimž chcete dospěti, září na prvním místě pokoj a úplná svornost mezi církví a mocí občanskou. Církev jest od Boha ustanovena, aby se starala o duševní blaho lidstva; stát pečuje o zlepšení hmotného blaha poddaných. Jsou-li snahy obou mocí sjednoceny, dosáhnou jistě úplna svého úkolu. Jestliže však je nesvornost rozdvojí, ucítí obě záhubné následky její. (Allokuce k zástupcům katolické německé žurnalistiky ze 17. dubna 1893.)

3. Církev jest společnost od občanské rozdílná a nezávislá. Církev má je

diné plnou moc, vésti duše lidské, proto musí býti pro spásu duší v činnosti své úplně svobodná.

a) Povaha i práva každé společnosti určují se blíže podle jejího původu a jejího cíle. Z toho však následuje, že musí býti občanská společnost rozdílna od církevní v té míře, v jaké liší se od sebe jejich bezprostřední původ a účel. Církev stará se výhradně o statky nebeské a nepomíjející; jejím posledním cílem jest dosažení nejvyšších a nejvznešenějších statků. Z toho však nezbytně následuje, že musí býti naprosto nezávislá a mezi lidskými společnostmi první. (Encykl. »Officio sanctissimo« z 22 prosince 1887.)

b) Jediné církev má moc vésti duše lidské, každá vrchnost občanská jest tu naprosto vyloučena. Ten, jenž by o tom pochyboval, neměl by svatou víru neporušenu. Kristus nesvěřil klíče království nebeského císaři, nýbrž Petrovi. (Encyklika »Sapientiae christianae« z 10. ledna 1890.)

c) Lidi vésti k nebesům náležel církvi, a nikoliv státu! Církvi, jediné církvi, dal Bůh rozkaz a moc rozhodovati a souditi ve věcech náboženských. Církvi bylo svěřeno učiti národy a šíriti, pokud možno, jméno Kristovo. Jest tedy zkrátka jejím úkolem svobodně ke cti Boží starati se o zájmy křesťanské. (Encykl. »Immortale Dei« z 1. listopadu 1885.)

d) Církev obdržela od Boha též prostředky a moc, aby dopomohla lidem k věčné blaženosti. Počíná zde na zemi uprostřed bojů, které časným životem zmitají, stavěti dlo, které korunováno bude teprve v nebesích a tam teprve v plném lesku zazáří. Jen církvi, která jest svatým chrámem, který s nebe na zemi sestoupil, přísluší, aby uspořádala sama jediná vnitřní svůj život, jehož podstatu sám Pán a Spasitel náš určil, a starala se též o vše, co se na něj vztahuje. (Encykl. »Iam pridem« z 6. ledna 1886.)

e) V čele všech výsad a práv, jimiž Bůh církev svou vyznamenal, stojí svoboda, již nezbytně potřebuje, aby mohla působiti ke spáse lidstva. Svoboda však pochází od Boha. Svobodu daroval jí sám Syn Boží,

kteřý, dle slov apoštola, nevěstu svou církev založil, a ten, jenž sám jest její hlavou, chtěl, aby působila mezi lidmi až do skonání světa. Svoboda náležel tak nezbytně k podstatě a přirozenosti církve, která jest dokonalé dílo božské, že ti, kteří proti této svobodě bojují, tím již proti Bohu a svým povinnostem mří. Náležel-li však svoboda k podstatě církve, Bohem k spáse založené, každý zajisté snadno uzná, že musí tedy církev svobodně užívati prostředků k spasení, které jí Kristus dal. Církev musí míti potřebné a vhodné orgány, aby mohla víru, učení křesťanské rozšiřovati, svátosti udělovati, bohoslužbu konati, kážeň církevní udržovati, slovem věřící řídit a spravovati. Těmito vznešenými úkoly pověřil však Bůh v podivuhodné Své Prozřetelnosti toliko církev. Jen v ní uložil poklady nadpřirozeného zjevení. Podle vůle Boží jediná církev prohlašuje neomylně, předkládá a učí pravdám, které musí státové i jednotlivci uznati a její příkazů poslušni býti. Podobně dal Bůh církvi své také plnou svobodu, aby o všem rozhodovala a vše řídila, co k dosažení spasitelného svého účelu za vhodné uzná. (Encykl. »Officio sanctissimo« z 22. prosince 1887.)

f) Protože jest církev dokonalou společností, vládne v ní životní princip, který nepřichází ze zevnějšku, nýbrž týmž úradkem Božím v její nitro jest uložen, kterým dána jí jest její přirozenost. Z toho docela jasně plyne, že má církev plnou moc, zcela neodvisle dávatí zákony. Spravedlivo jest tedy, aby, užívajíc této plné moci, byla úplna svobodna v tom, co na její autoritě závisí. (Encykl. »Praeclara gratulationis« z 20. června 1894)

4. Církev není v odporu k svobodě vlád občanských. Spíše může jim znamenitě prospěti. Církev odsuzovala vždy vzpouru proti zákonné vrchnosti a nazývala protivníky vůle Boží ty, kteří se vedení církve protivili. Státu není se tedy od svobody církve ničeho obávati.

a) Tvzení, že církev odporuje svobodě státního zřízení, jest naprosto bludné. Nejen že tu není žádné

protivy, naopak, církev podporuje ze všech sil spravedlivé vykonávání státní moci. Církev doporučuje svým úděm nábožnost. Avšak nábožnost vzhledem k Bohu není leč spravedlnost; ve spravedlnosti však obsaženo jest příkázání, abychom i časné vrchnosti prokazovali patřičnou poslušnost a úctu. (Encykl. »*Sapientiae christianae*« z 10. ledna 1890.)

b) Posláním a úkolem církve, který jí svěřil božský její Zakladatel, jest, tvořiti pásku pokoje a rukojemství spásy. Proto zajisté neubírá ničeho z pravomoci, kterou mají vládcové států, spíše ji chrání a posiluje. Neboť připojuje k zákonům, jež moc světská vydává, posílení a potvrzení náboženské; mezi povinnosti, které Bůh lidem uložil, řadí také úctu k světské vrchnosti; církev zapovídá občanům vzpouru, jakož i porušení veřejného pořádku; učí konání ctností a věrnému plnění povinností ke státu a spoluobčanům. (Encyklika »*Pastoralis vigilantiae*« z 25. června 1891.)

c) Právě církev, protože svrchovanost světské moci od Boha odvozuje, dodává pojmu svrchovanosti nejvyšší důstojnost a jest jeho nejvěrnější strážkyně. Proto za všech časů zavrhovala učení i osoby, které se proti oprávněné vrchnosti bouřily. A to činila i v dobách, kdy se zástupcové moci světské příkře a nepřátelsky proti ní stavěli. Tím se ovšem olupovali o nejmocnější podporu své autority a nejpůsobivější prostředek, kterým bylo možno získati u lidu poslušnost k zákonům. Nelze proto dosti často k úvaze doporučiti známé předpisy, které dal kníže apoštolský Petr prvním křesťanům uprostřed pronásledovatelů, když napsal: »Všecky ctěte, bratrstvo milujte, Boha se bojte, krále v uctivosti mějte« (I. Petr. 2, 17.) Právě tak napomíná i sv. Pavel: »Prosím pak především, aby činěny byly prosby, modlitby . . . za všecky lidi, za krále i za všecky, kteříž jsou ve vysokých úřadech postaveni, abychom pokojný a tichý život vedli ve vši pobožnosti a čistotě. Nebo to dobré jest a vzácné před Spasitelem naším, Bohem.« (1. Tim. 2, 1—3.) (Breve k francouzskému kléru z 16. února 1892.)

d) Církev přidržuje všechny, kteří jsou závislí na vrchnosti, k tomu, aby zachovali ke knížatům stálo

věrnost a uctivost, protože vykonávajíce tuto povinnost, zachovávají věrnost a uctivost k Bohu, jehož moc skrze lidi se ukazuje. Dít zajisté sv. Pavel: »Protož z potřeby poddání buďtež netoliko pro hněv, ale také pro svědomí.« (Řím. 13, 5.) Poddaní mají za vrchnost svou Boha prositi, za ni se modliti a děkovati. Jest povinností jejich, dbáti svědomitě státního pořádku, varovati se všeho spiknutí a spolku s lidmi podvratnými, nebýti členem nebezpečných sekt, nedopouštěti se ničeho pobuřujícího, spíše však se snažiti a přičiňovati, pokud na nich jest, aby pokoj ve spravedlnosti byl zachován. Právě tyto a podobné předpisy a nauky, z evangelia vyňaté, jež církve celým úsilím zachovávají velí, přinášejí ustavičně nejlepší ovoce tam, kde se jich dbá a kde jsou v úctě. Ovoce to však hojnější jest u národů, u kterých se církve ve své blahodárné činnosti těší větší svobodě. (Breve k polským biskupům z 19. května 1894.)

e) Nauky, které, ctihodní bratři, věřícím vzhledem na povinnosti k světské vrchnosti předkládáte, lze shrnouti v tato slova: »Každý má býti vrchnosti poddán netoliko pro trest, ale i pro svědomí.« Každý musí ochotně nésti veřejná břemena, varovati se spiknutí a rejdů, které by mohly porušiti veřejný řád, musí osvědčovati bratrskou lásku k bližnímu a věrně plniti povinnosti, která nám spolužití v občanské společnosti ukládá. (Encykl. »Iam pridem« z 6. ledna 1886.)

f) Kdo se od těchto předpisů odvrací a zpěčuje se podrobiti se pokynům církve, odporuje vůli Boží a zamítá veliké dobrodiní, tak, že kdyby toto počínání se rozšířilo a většinu lidí zachvátilo, nemohl by stát zdárně prospívati. Vše by upadlo ve zmatek a spělo by v záhubu; vlády a národové by se trásli, očekávajíce s úzkostí blízký se pohromu. (Breve k polským biskupům z 19. května 1894.)

g) Bez příčiny tedy jest, jestliže se státní pohoršují nad svobodou církve; vždyť pramen moci světské i duchovní jest přece týž, totiž Bůh. Proto nemůže mezi oběma mocnostmi ve skutečnosti býti žádná protiva. Obě mocnosti nemohou si ani překážeti ani se vylučovati navzájem, právě tak jako Bůh nemůže

býti sám se sebou v rozporu a skutkové jeho nemohou sobě odporovati. Naopak, v dílech Božích spatřujeme vždy podivuhodný soulad nejen ve příčinách, které působí, ale i v následcích. (Encykl. »Officio sanctissimo« z 22 prosince 1887.)

h) Svoboda církve v celé své podstatě nemá ničeho, co by vzbuditi mohlo žárlivost států a způsobiti nenávist; neboť církev nepachtí se po moci, není vedena žádnou ctižádostí. Jen tomu chce a o to se jedině snaží, aby konání ctností mezi lidmi hájila a oživovala, a tímto způsobem, touto cestou o věčné blaho jejich pečovala. (Encykl. »Praelara gratulationis« z 20. června r. 1894.)

i) Vrchnost církevní činí si podle přirozenosti své nárok na svobodu, aby se mohla podle své působnosti rozvíjeti. Právě tak právoplatně požívá i světská vrchnost svobody, aby mohla působiti podle své přirozenosti i svého účelu. Proto může býti každý ujištěn, o čem ostatně každodenní zkušenost nejlépe svědčí, že církev daleka jest toho, aby proti světské vrchnosti ze závidosti a žárlivosti bojovala, spíše podává státu četné a důležité prostředky, kterými lze blaho občanů a veřejný pořádek zabezpečiti. (Encykl. »Pergrata nobis« ze 4. září 1886.)

5. Církev nemůže býti ve službách žádné stranypolitické a nesmí se míchatí do stranických sporů. Církev nedává přednost žádné formě vládní; nemůže však lhostejně přihlížeti k tomu, kterými zákony se stát řídí.

a) Církev jest nejen společnost sama v sobě dokonalá, nýbrž i výše stojí, než kterákoliv jiná společnost lidská. Proto církev rozhodně odmítá, k čemuž také má právo a povinnost, následovati snahy jednotlivých stran a sloužiti požadavkům politiky neustále se měnícím. (Encykl. »Sapientiae christianae« z 10. ledna r. 1890.)

b) Kdo vtahuje církev do stranických sporů a domnívá se, že pomocí církve zvítězí snáze nad protivníky, zneužívá nerozumně náboženství. Spíše mají

se v tom všechny strany shodovati, aby náboženství bylo v uctivosti a nedotknutelně proti každému útoku. (Tamtéž.)

c) Církev, ochraňujíc vlastní právo a majíc v největší úctě práva jiných, nepovažuje za svou povinnost dávatí zvláště přednost některé z rozličných forem vládních, nebo některému druhu ústavy ve státech křesťanských. Církev nezamítá žádný z různých způsobů správy záležitostí veřejných, pokud se při nich dbá náboženství a mravnosti. (Tamtéž.)

d) Církev nezavrhuje ani jediné z rozličných forem vládních, pokud ovšem samy v sobě způsobilé jsou prospěti blahu občanů. Avšak církev chce, což ostatně již přirozenost věci káže, aby žádná ústava, žádný zákon s ní spojený neporušoval práva jednotlivce a všechny aby dbaly práv církve. (Encykl. »*Libertas praestantissimum*« z 20. června 1888.)

e) Proto nemůže zajisté církev lhotejně přihlížeti k tomu, zda ty neb ony zákony ve státě platí. To však nevztahuje se na zákony, pokud se týkají řádu občanského a politického, nýbrž pokud někdy z oboru toho vybočují, práva církve porušují. (Encyklika »*Sapientiae christianae*« z 10. ledna 1890.)

6. Církev má sice právo k tomu působiti, aby zákony byly proniknuty duchem evangelia, avšak daleka jest jí ctižádost, zmocniti se politické nadvlády ve státě.

a) Církev jest proto od Boha pověřena úkolem, aby se opřela všem zřízením státním, které by mohly poškoditi náboženství. Její povinností jest, k tomu působiti, aby zákony a státní zřízení národů silou a duchem evangelia byly proniknuty. Jelikož pak osud států závisí hlavně na těch, kteří stojí v čele vlády, nemůže církev ochranu poskytovatí a přízeň svou osvědčovati mužům, o nichž jí známo, že jsou jejími nepřáteli, že zřejmě nedbají práv církve a o to usilují, aby samou přírodou požadované spojení zájmů světských a duchovních zničili. Za to musí církev podporovati muže, kteří mají zdravé názory o poměru církve a státu a přičiňují se o to, aby svorností mezi mocí státní a církevní bylo poslouženo

blahu obecnému. (Encykl. »Sapientiae christianae« z 10. ledna 1890.)

b) Úmyslem toho, kdo tvrdí, že snaha církve hájiti víry má tajný důvod spíše v tom, aby se církev zmocnila politické nadvlády ve státě, než ochranu zájmů náboženských, jest zajisté vzkřísiti poznovu prastarou již pomluvu. Vskutku také vymyslili ji první nepřátelé církve. Což nevedli již na počátku tuto žalobu proti božskému Spasiteli? Zajisté tomu tak. Žalovali na něho, že má na mysli politické účely, když kázáním lidského ducha osvěcoval a z pokladů božské dobroty nešťastným v soužení tělesném i duchovním pomoc poskytoval. Říkali o něm: »Tohoto jsme našli, an převrací národ náš a brání daně dávati císaři, a praví se býti Kristem králem« (Luk. 23, 2.). Podobně pak: »Propustíš-li tohoto, nejsi přítel císařův; neb každý, kdo se činí králem, protíví se císaři... Nemámeť krále, než císaře.« (Jan 19, 12. 15.) Byly to utrhačné hrozby, které přiměly Piláta k tomu, aby Ježíše na smrt odsoudil, ačkoliv ho několikráte nevinným prohlásil. (Breve k francouzskému kléru ze 16. února 1892.)

c) Církev od Boha k tomu jest zřízena, aby lidi vedla k nebesům. Bůh svěřil jí poslání, aby o vše, co se náboženství týká, sama ze sebe se starala a rozhodovala a zájmy křesťanské svobodně a samostatně podle svého úsudku spravovala. Jest to tedy buď nezalost nebo nespravedlivá pomluva, žaluje-li se na církev, že chce vměšovati se v záležitosti státní nebo strhnouti na sebe práva vrchnosti světské. (Encyklika »Satis cognitum« z 29. června 1896.)

d) Na cti utrhá církvi zajisté ten, kdo o ní soudí, že žárlivá jest na světskou moc a má v úmyslu nějak práva světské moci na sebe strhnouti a to jen z toho důvodu, protože především poroučí, aby všichni lidé poslušni byli Boha, nejvyššího Pána všehomíra. Toho však jest církev daleka, ba spíše každého ve svědomí zavazuje, aby dával vrchnosti občanské, co jí právem náleží. (Encykl. »Humanum genus« z 20. dubna 1884.)

e) Církev ničeho není tak daleka, než snahy, zasahovati nějak do práv moci státní. Avšak moc tato má dbáti práv církve a varovati se toho, aby si, byt

i sebe menší díl, těchto práv osobovala. (Encyklika »Praeclara gratulationis« z 29. června 1894.)

f) Není naprosto pravda, že si církev osobuje práva moci světské, ona je spíše posiluje, neboť církev netouží po tom, aby státům vládla. Ona užívá věrně moci Bohem jí propůjčené a vykonává svěřený úřad učitelský; tím však hájí základů pravdy a spravedlnosti, na nichž všecken řád spočívá a které k rozkvětu pomáhají míru, rozšafnosti a civilisaci. (Promluva ke katolickým žurnalistům z 22. února 1879.)

7. Jak dějiny minulosti dosvědčují, prospíval národům povždy vliv církve. Jest to tedy záštiplná pomluva, tvrdí-li kdo, že církev protíví se příkře blahospolečnosti občanské. Na tuto pomluvu odpověděl již ostře a trefně sv. Augustin. Církev nezaslouží ani podezření knížat ani nevraživosti mužů z lidu. Církev užívá i práv svých jen způsobem, který řídí srdce plné dobroty.

a) Církev, nesmrtelné to dílo Boha nejvšš milosrdného, má sice podle své přirozenosti za účel pečovati o spásu duší a věčnou blaženost; avšak i v oboru věcí časných jest církev pramenem tak velikých a mnohých výhod, že by vlastně ani četnější a důležitější výhody nemohla poskytnouti, kdyby byla jen za tím účelem založena, aby zabezpečila lidské blaho v pozemském životě. A vskutku také změnila se tvářnost země tam, kam pronikla církev: nejen že byla veřejná mravnost oplodněna novými, doposud neznámými ctnostmi, nýbrž vytvořena i zcela nová civilisace. Národové, kteří přijali v sebe ducha církve, významenali se ušlechtilostí mravů, spravedlností a slavnými skutky, vynikli ve vědách i uměních. Surovost mravů jejich ustoupila křesťanské dobrotě a mírnosti. (Encykl. »Immortale Dei« z 1. listopadu 1885.)

b) Ačkoliv hlavním předmětem nového povznesení pokolení lidského (které Bůh ustanovil, Kristus vykonal a v němž církev zde na světě pokračuje), jsou lidé, nalézající se ve stavu nadpřirozené milosti, při-

neslo přece i v oboru přirozeného řádu hojnost spasitelného a vzácného ovoce. Z toho pramene dostalo se jak jednotlivcům, tak i celému pokolení lidskému nemalého a všestranného zdokonalení. Neboť se lidem od té chvíle, co řád od Krista ustanovený vešel v život, toho štěstí dostalo, že se naučili a sobě navykli žít v důvěře v otcovskou Prozřetelnost Boží, že našli oporu v naději na pomoc s hůry jsouce jisti, že nebude zmařena. Tím však nabyt člověk odvahy, mírnosti, vytrvalosti, duševní rovnováhy a klidu mimo jiné vynikající ctnosti, které jsou úrodnou půdou pro skutky dobré a krásné. Máme-li pak na zřeteli rodinu a stát, jest nám zajisté s podivem, jak náboženstvím Kristovým získaly na vážnosti, pevnosti a cti. Náboženstvím tím stala se autorita knížat spravedlivější a světější, oddanost národů ochotnější a snadnější, spojení občanstva pevnější, právo majetku jistější. Křesťanské náboženství se tak všestranně o vše postaralo a bdí nade vším, co k užtku může sloužiti lidem žijícím ve společnosti, že, jak o tom svědčí svatý Augustin, se zdá, jakoby církev nebyla mohla více učiniti ve prospěch šťastného a blaženého života lidstva zde na světě, kdyby byla bývala jediné k tomu účelu založena, aby se starala a rozmnožovala blaho a statky vezdejšího života. (Encykl. »Arcanum divinae sapientiae« z 10. února 1880.)

c) Církev jest nejlepší učitelkou mravnosti právě tím, že učí všechny, aby konali ctnosti a plnili povinnosti k státu i povinnosti jednotlivých stavů. Spasitelná kázeň církevní vychovává muže poctivé, rozšafné, vlasti a knížeti věrně oddané, slovem občany, kteří jsou pevným základem veřejného řádu a poskytují nepřemožitelnou sílu k těžkým a slavným podnikům. (Encyklika »Pastoralis vigilantiae« z 25. června 1891.)

d) Církev jako něžná matka nestará se pouze o šťastný věčný život svých dítek, ale působí svým spasitelným učením, které hlásá, svatými svými příkázáními, jež ukládá, nescíslnými prostředky spásy, kterými vládne, podivuhodným a účinným způsobem i v oboru řádu časného k tomu, aby lidé došli štěstí, které marně hledá ten, kdo nedbá spasitelného vlivu

Božského a jeho Prozřetelnosti. (Promluva k poutníkům lucemburským z 16. února 1881.)

e) Církev tak byla zřízena a takovými silami nadána, že nejen státům nemůže nikdy škoditi, nýbrž jest pro stát pramenem dobrodiní a lesku a to též ohledem na zájmy časné. (Breve k polským biskupům z 19. května 1894.)

f) Stará jest to již výčitka, která tvrdí, že církev jest nepřítelkyní zájmů občanské společnosti, a že jest zcela neschopna vyhověti podmínkám, kterých podle přirozenosti a práva k svému zdaru a rozkvětu každý spořádaný stát vyžaduje. Od prvých dob církve, jak všem jest známo, byli křesťané podobnými nespravedlivými předsudky znepokojováni a vydáváni v šanc zástí a nepřátelství lidu pod záminkou, že jsou nepřáteli římské říše. V dobách těch přičítalo veřejné mínění jménu křesťanskému za vinu všechna neštěstí, která společnost občanskou stihla, kdežto Bůh, mstitel nepravostí, stíhal těmito spravedlivými tresty jen viníky. (Encykl. »Immortale Dei« z 1. listopadu 1885.)

g) To jest jisto, že ani církev, ani mír národů nemusí se báti neodvislosti papežů římských a církve. Ať jen se národové o to postarají, aby církev svobody své vždy mohla řádně užívati. Církev nedráždí nikdy lid ke vzpouře, nýbrž jej krotí a bere v uzdu; církev neživí zást a nepřátelství, nýbrž spíše je láskou svou hasí; církev nepodněcuje bezmeznou panovačnou vladářů, aby se dopouštěli osobivých přehmatů práva, nýbrž napomíná k spasitelné mírnosti, poukazuje na přísnost soudu Božského a na příklad Krále králů. (Promluva k zástupcům katolické žurnalistiky z 22. února r. 1879.)

h) Jmenovaná záštiplná pomluva právem zajisté vzbudila nevoli muže, jakým byl Augustin a zostřila jeho pero. Zvláště v knize své »O městě Božím« osvětluje správně sílu božské moudrosti ve vztahu k veřejnému životu, a činí to způsobem tak dokonalým, že se zdá, jakoby tak nehájil zájmů tehdejších křesťanů, ale spíše pro všechny časy nad křivou touto žalobou triumfoval.

V listě svém k Marcellinovi kárá týž učitel církevní falešnou moudrost státních filosofů těmito slovy: »Ti, kteří tvrdí, že nauka Kristova odporuje zákonům státním, ať nám dají takové vojáky, jakými velela je býti víra Kristova, ať nám dají rovněž takové představené provincií, takové muže, ženy, rodiče, děti, takové pány, služebníky, takové krále, soudce, takové poplatníky i výběrčí daní ať nám dají, jak to nařizuje učení Kristovo; a pak ať se osmělí tvrditi, že jest církev státu nepřátelská. Spíše však bez rozpaků doznají, že jest církev, jestliže jsme jí poslušni, mocnou oporou státu.« (Epist. 138., cap. 2, n. 15.) (Encyklika »Immortale Dei« z 1. listopadu 1885.)

i) Církev nezavdává nejmenší příčiny, aby ji kněžata podezřívala a národové na ni nevražili (za vděk za to, že jim prokázala tolik dobrodiní). Vždyť napomíná vladaře, aby dbali spravedlnosti a povinností svých nikterak neporušovali, zároveň však jejich autoritu posiluje a rozmanitým způsobem podporuje. Církev uznává a zřejmě prohlašuje svrchované právo vladařů, řídití vše, co patří do oboru řádu občanského. Mají li pak obě moci, církevní i světská, nárok na právo o týchž věcech, ovšem s rozličného stanoviska, pak jest církev vždy ochotna k dohodě, aby se předešlo sporům, které oběma stranám jsou záhubny. Co se národů týče, osvědčovala jim církev vždy, pamětliva toho, že jest založena ke spáse všech, v pravdě mateřskou náklonnost. Ona především vlévala ducha lásky a vštěpovala duším mírnost, mravům laskavost, zákonům spravedlnost a poctivost. Nikdo neviděl, že by církev byla kdy bývala nepřítelkyní počestné svobody; otroctví však a tyranie se jí vždy hnusila. Tomuto blahodárnému charakteru církve vydal svědectví sv. Augustin krásnými slovy: »Církev učí krále, aby se zasvětili národům, a národy, aby se podrobili králům, ukazujíc, že nesluší všechno všechněm, ale všem sluší láska, nespravedlivost pak nikomu.« (De morib. Eccles. l. 1., c. 30.) (Encykl. »Diuernum illud« z 29. června 1881.)

k) Nespravedlností prohřešují se, kdo se snaží ohřáti poznovu staré, často již vyvrácené pomlavy

proti církvi. Pokárání zasluhují i ti, kteří v téže příčině mají nedůvěru k církvi a nedůvěru rozsévají mezi vladaři a ve sborech zákonodárných, kdežto církev u všech, kteří třeba jen poučení z dějin čerpají, spíše uznání a podivu zasluhuje. V pravdě církev neučí ani nepředpisuje něco, co by se protivilo buď spravedlivě vykonávané moci nebo pokroku a zdaru národů Spíše čerpá z pokladu křesťanské moudrosti ustavičně to, co jim nejvíce prospívá. (Breve k polským biskupům z 19. května 1894.)

l) Kdo nedůvěřuje církvi a k tomu přispívá, aby byla podezřívána, nepracuje ke blahu státu i když mlčením pomíneme, že to zřejmá nespravedlnost. Z podobných snah mají užitek pouze nepřátelé veřejného pořádku, kteří usilují o rozklad lidské společnosti. (Encykl. »Quod multum« z 22. srpna 1886.)

m) V pravdě třeba přiznati, jak o tom památky zašlých věků svědectví vydávají, že církev vše znovu zaváděla, podporovala a chránila, co ve státě nejvíce slouží obecnému blahu, co k tomu přispívá, aby chránilo lid proti libovůli vládců, kteří pravého blaha jeho nedbají, všemu přála, co sloužilo k tomu, aby zamezeno bylo nespravedlivému vměšování se státní moci do rodin a obcí, co by mohlo prospěti důstojnosti lidské, osobní svobodě a zachování práv jednotlivce. (Encykl. »Immortale Dei« z 1. listopadu 1885.)

n) Dostačí nám, obrátíme-li na okamžik zraky své k minulosti. Věci a skutky, na něž vzpomínáme, nepřipouštějí pochybností. Jisto jest, že občanská společnost od základů byla obnovena zřízením křesťanským; toto obnovení způsobilo pak znovuzkříšení člověčenstva. Jest třeba určitěji se vyjádřiti. Člověčenstvo přivedla církev od smrti k životu, povznesla je k tak vysokému stupni dokonalosti, že nebylo nic podobného ani před, ani potom viděti, a postupem času také nebude lze spatřiti. Kristus pak jest nejen pramenem těchto dobrodiní, ale i posledním cílem; neboť jako všechno od něho pochází, musí se také vše k němu navrátiti. Od té doby tedy, co zasvitlo evangelium po světě, co národové poznali veliké tajemství vtělení Slova věčného a vykoupení lidstva, zako-

ření se v občanské společnosti život Ježíše Krista, Boha a člověka, a zúrodnil ji svou věrou, svými zásadami, svými zákony. (Encykl. »Rerum novarum« z 15. května 1891.)

o) Církev Kristova, vedena jsouc římskými papeži, neustala ani v nejsurovějších a nejnebezpečnějších dobách křesťanského letopočtu poskytovat národům světlo a požehnání pravé civilisace. Papežové rozptylovali jasným světlem pravdy tmy bludu a nevědomosti, zastávali pevně proti všem zásady řádu a spravedlnosti, upokojovali národy vnitřními boji rozervané, získávali vladařům úctu, poslušnost a lásku poddaných a všeho se chápali, aby národům v potřebách tělesného i duchovního života dostalo se pomoci. Za pokroky, pokud toho jména hodny jsou i za pokrok, jímž se chlubí naše století, jsme díkem zavázáni blahodárnému působení církve, která tisícům způsobem pobádá, žehná, a pravému blahu člověka slouží. (Promluva k sv. kollegiū z 2. března 1880.)

p) Protože obsahuje evangelium v učení svém a v příkázáních vše, co vždy a všude přispěti může k blahu a zdokonalení člověka, ať již máme na zřeteli víru a vědu nebo praktický život, protože pak církev božským, od Krista uděleným právem učení to dále rozšiřuje a zákony ty zachováváti velí, požívá, Bohem jsouc poslána, veliké moci k řízení společnosti lidské, již vštěpuje vznešené ctnosti. Z toho plynou nejdrahocennější dobra. (Breve k polským biskupům z 19. května 1894.)

q) Církev může účinněji než kdo jiný obrátí se úkolem, jsouc samým Bohem k tomu zřízena, aby byla učitelkou a vůdkyní, obraceti k všeobecnému blahu hluboké změny v životě lidu, které během časů nastanou, jí přísluší, luštiti správně nejspletitější otázky, podporovati právo a spravedlnost, jež jsou nejpevnějšími základy lidské společnosti. (Encykl. »Praeclara gratulationis« z 20. června 1894.)

r) Církev zachovává v sobě neporušenu smlu, již ustavičným sdělováním z Boha čerpá, která přirozenost hojí a spásu působí, ať se vše kolem v rozličných časech sebe více mění. Když pak tato síla mohla

pomocí Boží zachrániti svět, jenž byl neřestmi zkažen a v nehlubší pověru pohřben, proč by nemohla tentýž svět odvrátiti od poblouzení? . . . Budiž jen ponecháno všude svobodné držení a nerušené užívání práv církvi, již náleží dobrodiní Kristova opatrovati a šířiti, pak brzy ze zkušenosti poznáme, co zmůže světlo evangelia a síla Krista Vykupitele. (Encykl.: »Exeunte jam anno« z 25. prosince 1888.)

s) V moudrosti a zřízení katolicismu uložena jest mocná a rozmanitá síla i působnost pro blaho lidské společnosti. Síla ta nevyčerpá se po staletí, vždy živa zůstává a nechá-li se platně působiti, bude mítí tytéž účinky v nových dobách jako za dřívějšíka. (Encykl.: »Insignes Deo« z 1. května 1896.)

t) Síla a světlo náboženství nesmrtelný jsou, neboť jsou od Boha. Náboženství má nevyčerpatelné poklady k naší pomoci. Náboženství chová nejúčinnější prostředky spásy pro potřebu všech časů a všech poměrů, jimž se dovede podivuhodně přizpůsobiti. Vždy nová a mocná síla, již má církev, působí, že může a dovede vykonati ještě dnes, co dovedla vykonati v dobách dřívějších. (Breve k Vlachům z 13. října 1890.)

u) Neustaňte s Námi hájiti svatých práv církve katolické, jež rádně úkol svůj plní a kýžená dobrodiní uděluje. K tomu úkolu jest jí však třeba bezpečnosti a svobody, již žádá sama spravedlnost a která jedině může býti podporou rozvoje jejího působení. Církev, jsouc daleka toho, aby veliké své a všeobecné autority užívala k zabrání nějakých práv cizích, nebo sledovala cíl, jenž jí nenáleží, neužívá vlastně, a to jen ze shovívavosti, vlastních svých práv až do krajnosti. Církev ujímá se moudře a spravedlivě se stejnou péčí velikých i malých a osvědčuje tím, že jest osvěcenou vůdkyní a matkou všech. (Breve k polským biskupům z 19. května 1894.)

v) Není o tom pochybnosti, že se církev nikdy nemůže zpronevěřiti svým povinnostem a obraně svého práva. Při tom však osvědčuje vždy náklonnost k dobrotě a shovívavosti ve věcech, které lze srovnati s neporušitelností práv a svatostí povinností. (Encyklika »Arcanum divinae sapientiae« z 10. února 1880.)

x) Jest to zvláštní povahou církve snižovati se ve všem jednání s mateřskou láskou. Ba více ještě! Církev béře ohled na různé poměry a obtíže ve státech, a proto tu a tam neužívá svých práv, jak by mohla. O tom víc jak s dostatek svědčí četné smlouvy, které s jednotlivými státy uzavřela. (Encyklika »Praeclara gratulationis« z 20. června 1894.)

y) Důležité jest, nepustiti nikdy se zřetele, že forma a síla náboženství nemohou býti zatemněny, neboť zásady učení jeho, které má od Boha, nejsou omezeny na čas a prostor; jestiž účelem jejich sloužiti blahu všech národů a býti jeho podporou. (Encykl. »Pastoralis vigilantiae« z 25. června 1891)

z) Jistě poslouží se tím jen vydatně blahu státu, poskytne-li se církvi v působení její svobody, které právem žádá a ponechá-li se jí přátelsky volnost. To se musí církvi dovoliti, aby uplatnila blahodárný svůj vliv a užívala prostředků, jichž se jí k obecnému blahu dostalo. (Tamtéž.)

8. Jest to velmi smutný omyl, nenávidí-li kdo církve a bojuje proti ní, a přec se mnozí tohoto omylu dopouštějí. Novotáři šestnáctého věku jsou původci moderního práva, které trhá svazky mezi církví a státem. Následkem zásad moderního toho práva jest snaha církev zotročiti. Těmto zásadám však protiví se již zdravý rozum. Papežové zavrhovali vždy rozhodně názor, že má býti církev z veřejného života vyloučena nebo že má státní moci otrocky sloužiti.

a) Uvažme však nyní, co se v přítomnosti děje, jaký proud nabyl vrchu? Stalo se obyčejem velikého počtu lidí podezřívati církev, zahrnovati ji pohrdáním, nenávisť, záštiplnými a utrhačnými žalobami, jakož i, což ovšem horší jest, užívati všech sil a prostředků, aby byla církev podrobena jhu moci světské. Následkem těchto snah jest zabrání statků církve a omezení její svobody, z tohoto pramene plynou překážky, které se kladou vychování těch, jejichž povoláním jest kněžství, výjimečné zákony o duchovenstvu, rozpouštění a

zákazy duchovních řádů, které jsou přece nejlepší oporou církve; slovem odtud pochází oživení a sesílení zásad a opatření, jež shrnujeme v pojem regalí čili svrchovaných práv královských.*) Jest to patrné porušení nejsvětějších práv církve a jest zároveň pro občanskou společnost předzvěstí politováníhodných katastrof, protože jest přímou protivou úradků Božích. (Encykl. »Praelara gratulationis« z 20. června 1894.)

b) Bojující církev Boží, která značnou měrou může ke spáse a blahu člověčenstva přispívati, podrobena jest v nešťastných dobách nynějších těžkým zkouškám, každodenně musí novým bouřím čeliti, pročež právem může se přirovnávati k lodičce na jezeře Genezaretském, která byla prudkou bouří zmítána, když se v ní Ježíš Kristus a jeho učedníci plavili. A věru množí se nepřátelé církve katolické nejen počtem, nýbrž nabývají síly i smélosti ve svých plánech. Nedostačí jim, že popírají veřejně nebeské pravdy, oni pracují s horečnou silou a plíí, která jest lepší věci hodna, aby církev zmizela úplně z lůna společnosti lidské, nebo aby aspoň vliv její na veřejný život byl zúplna zničen. Tyto poměry jsou toho příčinou, že církev, plnic posláni svěřené jí Zakladatelem jejím, ze všech stran obklíčena jest obtížemi a rozpaky. (Encyklika »Milians Jesu Christi Ecclesia« z 12. března 1881.)

c) V našich dobách považuje se neposkvrněná nevěsta Ježíše Krista za nejnebezpečnějšího nepřítele člověčenstva, a proto se proti ní vede boj až do krajnosti. Pořádají se všude na ni pravé honby. Neopomíjí se ničeho, čím by se jí mohl vyrvati blahodárný vliv na život soukromý i veřejný, vším úsilím se k tomu pracuje, aby zničena byla zbožná zřízení její, která stáletou zkušeností osvědčila se prospěšnými a v nejvyšším stupni blahodárnými. (Promluva k francouzským poutníkům z 8. května 1881.)

d) S bolestí lze pozorovati, že neustává boj proti církvi a vzrůstá se nedůvěra k této matce Kristem

*) Narází se tu na t. zv. febronianismus, jehož původcem byl biskup trevírský Mikuláš Hontheim, zák jansenistů, jenž vydal r. 1768 knihu, obsahující podobné bludy pode jménem Justinus Febronius.

vykoupených národů, zatím co ohrožují mnohá nebezpečí trvání občanské společnosti a snahy výstředních stran odkrývají vždy víc a více zkázu, kterou v sobě nesou. A přece právě vliv církve, jenž podle vnitřní své povahy jen k zdokonalení lidstva směřuje, může býti jistou zárukou pořádku a poskytnouti státům spolehlivou sílu. Neosvědčuje tedy příliš mnoho politické moudrosti, kdo církví pohrdá a svobody její porušuje. Pohrdati dobrodiním od církve obdrženým jest tolik, jako nevděk. (Promluva k sv. kollegiu z 23. prosince r. 1892.)

e) Lidé dospěli až k takovému stupni pýchy, že se domnívají, jakoby mohli v životě vezdejšímu postrádati autority a vlády Boha nejvyššího, a to jen z toho důvodu, protože se podařilo rozumu vyzbrojenému výsledky vědeckého badání vyrvati přírodě veliký počet nejskrytějších tajemství a užití jich pro potřeby vezdejšího života. Bludnými svými názory svedeni, chtěli přenést na lidskou přirozenost panství, které Pánu Bohu vyrvali. Podle jejich názoru třeba hledati princip a pravidlo vši pravdy pouze v přírodě, z ní vyplývají pro ně všechny náboženské povinnosti věci a musí se na ni vztahovati. Z toho pak plyne ovšem popírání všelikého zjevení Božského, popírání křesťanské mravouky i poslušnosti církve. (Encykl. »Sapientiae christianae« z 10. ledna 1890.)

f) Mnozí měli v tom zvláštní zálibu, hledati pravidla sociálního života mimo učení církve katolické. Od té chvíle počíná tak zvané právo moderní všude převládati a nabývá převahy, která se mylně považuje za ovoce dospělejšího věku člověčenstva. (Encykl. »Immortale Dei« z 1. listopadu 1885.)

g) Záhubná a žalostná touha po novotě, která se po prvé v XVI. století uplatnila, svezla se brzy, uvedši v rozklad náboženství, na filosofii a z filosofie na ostatní obory společnosti lidské. Z tohoto pramene prýští moderní zásady nevázané svobody, které jsou základem nového, doposud neznámého práva, a které v mnohém ohledu protiví se nejen zákonu křesťanskému, ale i zákonu přirozenému. Za násilných zmatků

posledního století se o nich snilo a učiněny byly veřejným právem. (Tamtéž.)

h) Z tohoto bludu XVI. století vylpynula nejen moderní, bludná filosofie, nýbrž i zásady, moderním právem nazývané, totiž svrchovanost lidu a ona nezkracená vůle, od níž mnozí nemohou již pravou svobodu rozeznati. (Encyklika „Diuturnum illud“ z 29. června 1881.)

i) Uvádíme základní z moderních těchto zásad: Jako totiž všichni lidé přirozeností jsou si rovni a patří k témuž pokolení, tak jsou si též v praktickém životě státním všichni rovni. Každý člověk jest tak svéprávný, že není nikterak podroben autoritě druhého. Může zcela svobodně o všech věcech smýšleti, jak chce, a činiti, co se mu líbí. Nikdo nemá práva poroučeti jiným. Ve společnosti na těchto zásadách založené není jiné veřejné autority, leč vůle lidu, jenž jsa sám sobě jediným velitelem, osobuje si právo sobě samému poroučeti. Proto lid si volí své orgány, ale nepřenáší na ně právo vrchnostenské, nýbrž pouze úřad svrchovaný, jež mají ve jménu jeho vykonávati.

Svrchovaná moc Boží se prostě mlčky přechází, jakoby se Bůh o pokolení lidské vůbec nestaral, nebo jakoby lidé ať jednotlivci, ať společnost, ničím nebyli Bohu zavázáni, nebo jakoby vůbec bylo lze si mysliti vrchnost, která by neměla zúplna příčinou, mocí i autoritou pramen a trvání své v Bohu.

Z toho patrnó, že stát takto zřízený není leč dav nespořádaný, který mistruje a sobě samému vládne. Protože pak jest prý lid základem a pramenem všeho práva a vši moci, samo sebou se rozumí, že stát nepovažuje za svou povinnost, dbáti nějakého závazku k Bohu, nepřiznává se veřejně k žádnému náboženství, nestará se o to, které náboženství jest pravé, nedává přednost jednomu náboženství před jinými, nedbá toho, aby jedno zvláště podporoval, nýbrž doznává všem stejných práv, dokud státní řád nebyl některým z nich poškozen. Proto tedy každému jest prý volno, zasednouti na soud v otázkách náboženských, každému volno, vyznávati náboženství, které mu libo, nebo, není-li mu žádné vhod, nepřidati se k náboženství žádnému. Co

z toho nezbytně musí vyplynouti, jest na bře dni: úplná, bezuzdná svoboda svědomí, neznající zákona, bezpodmínečná svoboda klaněti se Bohu čili nic, bezuzdnost bezmezná, která dovoluje mysliti, co libo, a názory své uveřejniti. (Encyklika „Immortale Dei“ z 1. listopadu 1885.)

k) Je-li stát založen na takových zásadách, které v našich dobách často se těší uznání, snadno lze si pomysli, jak se jedná s církví proti všemu právu a spravedlnosti. Kde jsou tyto zásady ve skutek uvedeny, dává se církvi katolické stejné místo s náboženskými společnostmi jinými, nebo se staví i pod ně. Nebere se ohledu na zákony církevní; církev, již dal Ježíš Kristus rozkaz i úřad učiti všechny národy, vylučuje se z veškerého vlivu na veřejné vyučování lidu.

Když se jedná o věci obsahu smíšeného, které se týkají zákonodárství světského i duchovního, vydávají hlavy států libovolné zákony samy od sebe a dávají tím výraz pyšnému pohrdání s nejsvětějšími zákony církevními. Tak podřizují své neomezené pravomoci sňatky křesťanské, stanoví zákony o svazku manželském, o jeho jednotě, o nerozlučitelnosti, o podmínkách, za jakých lze jej uzavřít; vztahují ruku svou na statky církve a jejích služebníků, upírajíce církvi právo držení statků vezdejších. Slovem jednají s církví, jakoby nebyla dokonalou společností, nýbrž podobala se mnohým jiným spolkům, které trvají ve státě. Oni nepřiznávají církvi žádných vlastních práv, nýbrž tvrdí, že mají všechna její práva a její činnost záviseti na povolení a přízni vlád. Ve státech však, kde ústava a z ní vyplývající zákonodárství zaručuje církvi vlastní a neodvislou autoritu a kde jest mezi oběma vrchnostmi právoplatná úmluva, naléhá se nejprv na to, aby církev byla oddělena od státu; děje se tak proto, aby byla záruka, že se smí beztrestně porušiti slavně uzavřená smlouva, a tím se odstranily překážky, jsoucí v cestě tomu, aby bylo lze zmocniti se vši pravomoci. Z toho však povstávají často spory mezi mocí světskou a duchovní, protože církev nemůže těchto přehmatů lhostejně trpěti — nemůže zajisté vzdáti se svých nejsvětějších a nejvyšších povinností — nýbrž musí dů-

razně žádati, aby převzaté závazky věrně a svědomitě byly zachovávány. Nezbytným následkem sporů těch bývá zpravidla, že božská společnost pro spásu lidstva, která nejvíce postrádá lidských prostředků, podléhá libovůli moci státní, po této stránce mnohem silnější. (Tamtéž.)

l) Všechny skorem události veřejného života nynějšího zvláště k tomu směřují, aby byla církev od státu zúplna oddělena, nebo aby si ji stát podrobil a okovy ji sevřel. Většina státních opatření vedena jest tímto úmyslem. Vše směřuje k tomuto cíli: zákony, veřejná správa, výchova bez náboženství, olupování a rušení řádů duchovních, potlačování světského panství papežova. Jest snahou těch, zasáhnouti křesťanská zřízení přímo do srdce, zúžiti svobodu katolické církve a omeziti ostatní její právo. (Tamtéž.)

m) Bohaprázdné záměry a konečný cíl nepřátel Kristových jest patrný. Usilují totiž pomocí negace a pochybností, které jim nevěra jejich našeptává, zhasiti světlo víry v lidu křesťanském, potlačiti svou ledovou a bezmeznou lhostejností všechny velikodušné city a myšlenky, které náboženství Ježíše Krista hojně rodí a živí. Přáli by si odvrátiti národy od této stolice pravdy, středu víry a vymaniti je z poslušnosti k náměstku Kristovu, aby národy zúplna ovládli a učinili je povolnými nástroji k provedení dvojsmyslných plánů svých. (Promluva k lombardským poutníkům z 13. února r. 1881.)

n) Avšak prostý, přirozený rozum jasně o tom svědčí, jak se tento názor o podstatě státní moci co nejvíce od pravdy odchyluje. Podle svědectví přirozeného rozumu přjší všeliká autorita lidská z jediného vznešeného pramene, totiž z Boha. Co se však týče svrchované moci lidu, o níž se tvrdí, že nemá žádného vztahu na Boha a tkví jediné mocí přirozeného zákona v lidu, třeba uvážiti, že sice tento názor znamenitě k tomu se hodí, aby množství lichotil a náruživosti podněcoval, avšak nemá rozumného důvodu a nemá dostatečné síly, aby zaručil trvale veřejný pořádek a bezpečný řád. A vskutku došlo na základě nauk těch až k tomu, že muozl považovali za zvláštní

politickou moudrost v státním řádě, vyvolati vzpouru, Převládá totiž u nich názor, že hlavy státu nejsou než plnomocníky, kterým svěřeno vykonávati vůli lidu. Z toho následuje ovšem nezbytně, že lze všecko proměnit, podle toho, jak si lid přeje, a že tedy ustavičně třeba se obávati nepokojů a zmatků.

Držeti se názoru, že není rozdílu mezi rozličnými náboženskými formami, navzájem si odporujícími, jest však konečně totožné s úmyslem nevoliti si náboženství žádného a žádného též nevykonávati. Jest to, kromě jména, čirý atheismus. Liší se sice dle jména, nikoliv však ve věci samé. A v pravdě, každý, kdo v Boha věří, musí, chce-li důsledně souditi a vystřehnouti se nesmyslných rozporů, nezbytně uznati, že rozličná, stávající vyznání, mezi nimiž tolik jest rozdílů, ba i protiv nejdůležitějších věcí se týkajících, nejsou stejně dobrá a Bohu stejně milá.

Právě tak není nikterak neomezená svoboda nýšení a projevování myšlenek tiskem sama o sobě dobrem, z něhož by se společnost lidská právem mohla těšiti, nýbrž pramenem a počátkem mnohého zla . . . Nelze tedy dovoliti, aby byly uveřejňovány a lidem na odiv stavěny nauky, jež odporují pravdě a ctnosti; tím méně lze tuto bezměrnou libovůli v ochranu zákona postaviti. Jediná jest cesta která vede do nebe, a to jest řádný, dobrý život. Jen tímto životem lze dojíti blaženosti, po níž toužíme. Stát odchyluje se tedy od pravidel a zákonů přírody, podporuje-li bezměrnou libovůli názorů a skutků až do té míry, že lze bez-trestně lidi odváděti od pravdy a srdce od ctností. (Encykl. »Immortale Dei« z 1. listopadu 1885.)

o) Pokud se církev týče, veliký jest to blud a zkázonosný vylučovati tu, již Bůh sám založil, z veřejného života, vychování mládeže a rodinného života soukromého. Stát bez náboženství nemůže byti státem spořádaným. Vždyť dobře můžeme pozorovati, snad více než milo jest, jakou cenu má tak zvaná »občanská filosofie«, nejen sama o sobě, ale i ve svých následcích. Pravou učitelkou ctnosti a strážkyní mravů jest církev Kristova. Jediné církev zachovává neporušeně zásady, z nichž plynou povinnosti; církev podává

nejšlechetnější pohnutky k dobrému a ctnostnému životu, neporoučí toliko varovati se zlých činů, nýbrž krotiti i hnutí duševní, která se přičí rozumu, i kdyby se skutky neprojevila. (Tamtéž.)

p) Zákon Kristův neobsahuje toliko přikázání zákona přirozeného, nebo Boží přikázání v Starém Zákoně, která Ježíš Kristus, výkladem, určitějším omezením a potvrzením zdokonalil, nýbrž objímá celé učení Kristovo a všechna jím ustanovená zřízení. Mezi nimi prvé místo drží církev. Zdaž jest nějaké zřízení od Krista, jež by ona dokonale v sobě nechovala? V působení této, od Krista založené církve, měl úřad jeho, který mu dal Otec nebeský, dále trvati. Proto svěřil jí všechny prostředky ke spáse lidstva a poručil, aby jí všichni lidé poslouchali, jako Jeho samého a jejímu vedení se ochotně podrobovali. On řekl: »Kdo vás slyší, mne slyší, kdo vámi pohrdá, mnou pohrdá.« (Luk. 10, 16.) Zákon Kristův lze tedy nalézt v církvi Jeho, která, právě jako Kristus, člověku jest »cestou«. On cestou jest sám sebou podle své podstaty, církev podle rozkazu Kristova a mocí jí od Něho udělenou. S pravé cesty se tedy odchyluje, kdo hledá spásu bez církve; všechny jeho snahy jsou marné.

Jako tomu při jednotlivci, podobně i při státech. Také státy nezbytně v záhubu klesají, odchylují-li se od této cesty. Syn člověka, Stvořitel a Vykupitel lidstva, jest králem a vladařem celého světa. Moc jeho vztahuje se na všechny lidi, ať máme na zřeteli jednotlivce, nebo členy společnosti státní. Tak praví již prorok Daniel: »I dal mu moc, a čest, i království: a všickni lidé, pokolení a jazykové sloužiti budou jemu« (Dan. 7, 14.). Věčné Slovo, Pán náš Ježíš Kristus, praví pak ústy žalmisty: »Já pak ustanoven jsem králem od něho... Dám tobě národy v dědictví tvé a ve vladařství tvé končiny země.« (Žalm. 2, 6. 8.) Podle toho má zákon Kristův platnost pro všechny lidi a jest vůdcem a učitelem netoliko pro život jednotlivce, nýbrž i státních útvarů. Poněvadž se to pak zakládá na božském nařízení, jemuž nikdo beztrestně nesmí odporovati, vrhá se proto stát v záhubu, nedbá-li se v něm patričně zřízení křesťanských. Bez Krista jest lidský

rozum sám na sebe odkázán a zbaven nejvyšší ochrany i světla. Jestliže stát zraků svých od Krista odvrátí, velmi snadno může se před očima jeho cíl společnosti občanské zatemnit. Cíl ten však podle úradku Božího v tom záleží, aby občané státním zřízením přivedeni byli k jakémusi blahu přirozenému, které však blahu nadpřirozenému, dokonalému a věčnému není na odpor. Nejsou-li si toho cíle vedoucí duchové jasně vědomi, octnou se vládcové i poddaní na scesti, protože postrádají pevného vodítka a pevné opory. (Encyklika »Tametsi futura« z 1. listopadu 1900.)

q) Chce-li kdo církev ve vykonávání svěřeného úkolu podrobiti moci světské, dopouští se veliké nespravedlnosti a nerozvážlivosti. Takovým počínáním převrací se řád, protože se staví věci řádu přirozeného, nad věci původu i řádu nadpřirozeného. Tím se zamezuje nebo aspoň zeslabuje hojný vliv oněch statků, jimiž církev občanskou společnost obohacuje, může-li bez překážky jednati. A více ještě. Podle mnoho- násobné, smutné zkušenosti otvírá se tím jen brána nevráživostem a sporům, které mají velmi zhoubný vliv i na církev i na stát. (Encykl. »Immortale Dei« z 1. listopadu 1885.)

r) Proto také netrpěli toho papežové římské, naši předchůdci, u vědomí povinnosti svého apoštolského úradu, nikdy, aby se tyto nauky, které přirozený rozum navrhuje a které mají pozoruhodný vliv na veřejné záležitosti, beztrestně hlásaly a rozšiřovaly. Pokud jim k tomu stačily prostředky, zamezovali účinně šíření těchto zásad. Tak zavrhl papež Řehoř XVI. ve svém okružním listě *Mirari vos*, ze dne 15. srpna r. 1832 s plnou přísností a vážou nauky, které se tehdy hlásaly, že netřeba se totiž o to starati, které náboženství jako pravé zvolíme, to že jest jediné věci svědomí každého jednotlivce a závisí na jeho vlastním mínění; podobně že může každý uveřejňovati co mu libo a že může i novoty ve státě osnovati. O názorech usilujících o rozdělení církve od státu vyjadřuje se též papež: »Nelze nám očekávati nic prospěšného ani pro stát od názoru těch, kteří chtějí oddělití církev od státu a svornost vzájemnou porušiti. Jisto jest, že se

této svornosti bojí přívrženci nestydaté svobody, protože svornost přinesla státu i církvi jen štěstí a požehnaní.◀

Pius IX. podobně zavrhoval při každé příležitosti bludy, které právě byly v oblibě. Dal též sestaviti seznam jím zavržených bludů, aby katolíci měli ve spoustě bludů jisté pravidlo, kterou cestou jest se jim bráti.

Dostačí pro náš účel uvésti dva ze zavržených bludů:

•Církev není pravá, dokonalá a zcela svobodná společnost, nemá též svých vlastních a stálých práv jí božským Zakladatelem propůjčených, nýbrž občanské moci přísluší stanoviti, která by byla práva církve a meze, v kterých by práva ta vykonávati měla. (Syllabus § V. 19.)◀

•Bludné jest, že občanská svoboda každého vyznání a přidělená všem plná moc, aby jakékoliv domněnky a názory veřejně a zjevně pronášeli, ku porušení mravů a ducha národů a k rozšíření moru náboženské lhostejnosti lehčeji přivádí.◀ (Syllabus § X. č. 79.) (Tamtéž.)

9. Pravidla pro ústavu státu, která dává církvi, lze srovnati s každou formou vládní. Církev neodporuje spravedlivé snášlivosti a nenutí nikoho k vyznání víry katolické.

a) Podle těchto rozhodnutí římských papežů, třeba pevně za to míti, že původ veřejné moci hledati jest v Bohu a nikoliv v lidu; že právo ke vzpouře odporuje zdravému rozumu, že není dovoleno ani jednotlivci ani státům nemíti zřetele na náboženství a zhola se o to nestarati, které náboženství jest pravé a tím dávati na jevo názor, že jsou všechna náboženství stejná, že nenáleží nikterak k právům občanským naprostá neomezená svoboda mysliti co libo a myšlenky své tiskem projevovati, a že tato svoboda není hodna podpory a ochrany. Právě tak třeba uznati, že církev podobně jako stát, již podle své přirozenosti jest společností dokonalou a že se vladařové nesmí odvažo-

vati toho, aby církve otročili, sobě podrobovali a její svobodu v okrsku působení jejího omezovali, nebo jí dokonce zbavovali některého práva, které od Ježíše Krista obdržela. Jedná-li se tedy o otázkách práva smíšeného, (které z rozličného stanoviska oběma vrchnostem podléhají), odpovídá to úplně povaze věci samé i vůli Boží, aby se obě moci neodlučovaly, obě do záhubného sporu nevháněly, nýbrž aby dosáhlo se svornosti, která odpovídá uvedeným vlastnostem s ohledem na poměr obojí vrchnosti. (Tamtéž.)

b) Těmito zásadami a pravidly nevylučuje se, jak každý, kdo má zdravý úsudek, dobře vidí, žádná forma vládní předem, protože žádná není v odporu s naukou katolickou. Naopak všechny mohou pojistiti zdar státu, užívá-li se jich moudře a spravedlivě. (Tamtéž.)

c) Není také spravedlivého důvodu k výtce, že by církve neměla dosti mírnosti a povolnosti nebo byla nepřítelkyní pravé a spravedlivé svobody. Ačkoliv církve prohlašuje, že není dovoleno rozličná vyznání zákonem postavití na roveň pravému náboženství, tím nikterak nekárá vladařů států, jestliže majíce ohled na veliké dobro, kterého lze dosáti, nebo na zlo, které lze zameziti, podle obyčeje a zvyku v praktickém životě trpí, aby rozličná vyznání v říši jejich trvala. (Tamtéž.)

d) Rovněž zvykem jest církve stříci se s největší bedlivostí toho, aby nikdo nebyl donucován proti své vůli víru katolickou přijmouti, neboť, jak praví sv. Augustin, »nikdo nemůže věřiti, leč kdo chce«. (Tractatus 26. in Joan., n. 2.) (Tamtéž.)

10. Boj, který vzplanul proti církvi, uvrhl občanskou společnost v nebezpečí. Proti neuhům, jimiž společnost ta trpí, může toliko církve poskytnouti léku. Jen církve může udržeti vnitřní mír ve státě a svornost mezi vladařem a poddanými.

a) Ohavný a ustavičný boj, který od delší doby proti božské autoritě církve jest podnikán, musil skončiti tak, jak skončil: přivedl celou společnost lidskou vůbec v nebezpečí a zvláště světskou vládu, která jest hlavní oporou veřejného řádu. Naše doba podává

o tom důkazů více, než která jiná. Ukazuje totiž, že vášně lidu nabyly smělosti, aby každou autoritu zamítly; bezuzdnost stala se tak všeobecnou, zřejmá neposlušnost, různé zmatky tak se rozhojnily, že se vladařům odpirá nejen poslušnost, nýbrž že vladařové v moci své nenalézají ani více záruky pro osobní svou bezpečnost. Dlouho se již na tom pracovalo, aby učinněni byli vladařové předmětem nenávisti a pohrdání lidu. Plamen nenávisti byl tak dlouho živen, až mocně vypukl, a tak se stalo, že byl v krátké době život vladařů vydán v šanc tajným úkladům aneb atentátům v pravdě zločinné odvážlivosti. (Encykl.: »Diuturnum illud«, z 29. června 1881.)

b) Co se Nám hned od počátku Našeho pontifikátu zvláště jasně před oči staví, jest smutný obraz oněch zel, která se všech stran lidské pokolení svírají. Jsou to: všeobecné, značně rozšířené podryvání nejvyšších pravd, na nichž jako na pevných základech společnost lidská spočívá, drzá opovážlivost těch, kteří nechtí nad sebou uznati žádné autority; tato ustavičná příčina nesvornosti, která způsobuje vnitřní nepokoje, ukrutné a krvavé války, pohrdání zákony, které řídí mravy a chrání spravedlnost; nenasytná chtivost po věcech pomíjejících a úplné zapomenutí na věčné statky, stupňující se až k šílené zuřivosti, která na všech místech mnohé nešťastníky k tomu dohání, aby vztáhli ruku svou násilně samy na sebe; nerozvážná správa veřejného jmění, mrhání jím a zpronevěra; spolu i nestydatost těch, kteří dopustivše se největších podvodů, staví se jakoby byli obhájci vlasti, svobody a všeho práva; slovem smrtonosná morová rána, která hlodá na všech údech lidské společnosti, nedopřávajíc jí oddechu a připravujíc nové převrasy a nové smutné katastrofy. Jsme pevně přesvědčeni, že tato zla mají první a hlavní důvod svůj v pohrdání a zavrhování svatě a vznešené autority církve, která jménem božím lidstvu vládne a jest podporou a ochranou každé zákonné autority. (Encykl.: »Inscrutabili«, z 21. dubna 1878.)

c) Pozorujme stav Evropy. Po mnohá leta žije spíše v jakémsi zdánlivém míru, než ve skutečném.

Národové závodí v přípravách válečných, jsouce zne-
pokojováni vzájemným podezřením. Nezkušená mládež
odnímá se dobrým radám a vedení rodičův a uvádí
se v nebezpečí vojenského života. Mladí lidé musí
v plné životní síle opustiti polní hospodářství, zušlech-
tující studia, obchod, umění a po leta oddati se ře-
meslu vojenskému. Proto vyčerpávají ohromné náklady
pokladnice státní, jmění obecní i jmění soukromé, trpí
tím osudné újmy a vždy více blíží se doba, kdy ne-
bude lze unésti břemena ozbrojeného míru. Jest to
snad přirozený stav společnosti lidské?

Všichni mají před očima, jak se každým dnem
množí nebezpečí, která ohrožují život občanův a pokoj
státův, a vždy větší břemeno působí. Kdyby byl kdo
ještě pochyboval o jsoucnosti stran p. dvratných, tomu
zajisté sňala bělmo s očí řada strašlivých atentátův
a přesvědčila jej, že usilují o zkázu občanské společ-
nosti. (Encykl.: »Praeclara gratulationis«, z 20. června
1894.)

d) Časové poměry jsou tak smutné, že se zdá,
jakoby se lidská společnost řtila po potupném svahu
k mravům a zřizením pohanstva. Tento směr človeč-
čenstva i poměrů jeví se podle způsobu, jakým dnes
lidé zákony, zvyky a každodenní způsob života posu-
zují a oceňují. Poznáváme dobře, že všechny tyto věci,
pokud se dříve řídily vzorem křesťanské ctnosti a
takřka ve šlepečích Kristových kráčely, podivuhodně
rozkvétaly, nyní směstnány a odkázány jsou v úzké
meze lidského rozumu, a vydány takřka jediné na
pospas zkažené přirozenosti lidské. Kdybychom ne-
měli před sebou živých důkazů, zdálo by se Nám to
nemožno, že se může nalézt mnoho lidí, kteří, po-
znavše světlo, které evangelium všude rozšířilo, a při-
javše četná a veliká jeho dobrodíní, ačkoli hrozí ne-
bezpečí pohanské pověry, jež všem známa jest, touží
přece po návratu toho pořádku, vlastně nepořádku.
Žádají si, aby ustoupilo právo násilí, rozum smyslnosti.
duše tělu. (Breve ke kazatelům, z 4. července 1880.)

e) Jest to jen osudný následek boje proti církvi,
je-li v našich dobách občanská společnost vydána
vážným nebezpečím. Základ veřejného řádu jest otře-

sen; národové a vlády nevidí před sebou ničeho, leč hrozby a bídu. (Promluva k francouzským poutníkům z 8. května 1881.)

f) Ze všech útoků, které se podnikají na katolické náboženství, vznikají národům těžká a četná zla, a mnohem větší zajisté ještě povstanou. Třeba trpce na to žalovati, že se převrácenost názorů vždy víc a více šíří, že nepoctivost a duch neposlušnosti vždy více naplňuje myslí těmito názory a že z toho den co den pro veřejné záležitosti i vlády větší nebezpečnosti povstávají. Nic jiného nebylo lze předvídati. Neboť, oslabuje-li se náboženství, které jest jediná nejpevnější podpora lidské společnosti, schopná udržeti každého v mezích povinností, jediné na základě svých spravedlivých nařízení a spasitelných příkázání, ba což horšího, zavrhuje li se náboženství úplně, otrásají se tím a poškozují nejhlubší základy společnosti. (Encykl.: »In ipso«, z 3. května 1891.)

g) V dobách právě minulých zvláště o to plnou silou se usilovalo, aby se vystavěla přehrada jako zeď mezi státem a církví. V ústavě státní a ve státní správě nepřikládá se božskému a církevnímu právu žádné důležitosti a staví se stranou. Směřuje se totiž k tomu, aby byl náboženství odňat všechen vliv na život občanský. Jednání to však skorem totožné jest se snahou, aby víra Kristova byla odstraněna. Kdyby to bylo možno, vyhnali by Boha z naší zeměkoule. Možno se pak diviti, když se duch lidský tak pyšně nadýmá, že většina člověčenstva vydána jest státním zmatkům, že jest zmítána vlnobitím, které nahání každému strach před těžkými nebezpečími? Není-li náboženství v úctě a vážnosti, nezbytně počnou kolísati základové státního řádu. (Encykl.: »Annum sacrum«, z 25. května 1899.)

h) V nešťastných těchto dobách, kdy slabost a pohloupení ducha tak daleko dospěly, že se o základních principech, na nichž řád a pokoj lidské společnosti jest založen, nejen pochybuje, nýbrž s krajní opovržlivostí proti nim bojuje, není zajisté nikoho, jenž si zachoval špetku zdravého rozumu, aby nepoznával důležitou pomoc, kterou poskytuje náboženství

svými naukami a předpisy. Jest to také míněním všech rozumných a ctnostných lidí, že není účinnějšího a bezpečnějšího prostředku proti zlům, jimiž naše doba trpí a proti hrozcím nebezpečím, leč čisté a úplné vyznání učení katolického a praktické následování jeho příkázání v životě lidském. (Encykl.: »Pastoralis vigilantiae«, z 25. června 1891.)

i) Sama doba, v níž žijeme, nás napomíná, abychom hledali prostředky spásy tam, kde jich lze nalézt; třeba totiž uplatniti opět a obnoviti křesťanské smýšlení a jednání, jak v životě soukromém, tak ve všech částech sociálního ústrojí veřejného. Tot jediný a nejvhodnější prostředek, jímž můžeme se zbaviti zla, které nás tíží, a předjítí nebezpečím, jež nám hrozí (Encykl.: »Sapientiae christianae«, z 10. ledna 1890.)

k) V tak bouřlivých dobách, v jakých právě žijeme, kdy převrácené nauky, bezuzdné vášně, opovržlivé a bláhové snahy povážlivým způsobem poměry sociální ohrožují a působí, že i základy lidské společnosti se kolísají, není přiměřenějšího útočiště než církev, která jest strážkyní věčných zásad spravedlnosti i pravdy, a již jsou neomylná zaslíbení jejího Zakladatele zárukou trvání až na konec časů. Proto se také obraceli národové v dobách velikých převratů vždy k církvi a k nejvyšší autoritě, která ji řídí, jako k jasně zářícímu majáku, bezpečnému přístavu a pevné skále spásy. (Promluva k španělským poutníkům z 8. července 1881.)

l) Nadpřirozená síla církve žije ustavičně a působí blahodárně všude a za všech časů. Avšak jsou období, jako naše časy, kde se nejeví hojivě a smírující působení církve a větší míře objevuje, nýbrž přichází zároveň i vřod; kdy ode všech, kteří mají pravou lásku pro všeobecné blaho, srdečně jest pozdravováno.

V líně nynějšího pokolení byly, Bohu budiž žalováno, pojmy cti a spravedlnosti, autority a svobody, civilisace a pokroku, mravní a náboženské rozšafnosti, sociálních práv a povinností nejen příliš znetvořeny, nýbrž skorem úplně ztraceny, pročež také, máme-li tuto skutečnost na mysli, jeví se nám i následky

u větší míře žalostné. Církev však, jsouc naplněna soustrastí k zbloudilým národům, volá je, plná péče, zpět k ideji křesťanství a k životu křesťanskému. Církev vybírá z nezměnitelných principů víry, mravův a spravedlnosti právě takové prostředky spásy, které jsou národům nejprospěšnější. Církev jasně označuje pravé příčiny bludu a zla; ona strhává závoj, jenž zahaluje bohaprázdné plány sekty zednářské, církev pracuje neunavně na obnově ducha i srdcí. Církev spojuje lадně v zásadách pravdy a spravedlnosti užitečná zřízení, ona proniká křesťanským duchem rodiny, rozličné vrstvy lidstva spravedlností a vzájemnou láskou, zákonodárce a vladaře duchem přímosti a moudrosti, poddané národy vědomím povinnosti a poddanosti, všechny pak toužebnou horlivostí pro mír, který od Boha přichází. (Promluva k sv. kollegiu, z 2. března 1894.)

m) Církev přejí vždycky míru. Ona podporuje svornost, objímajíc všechny národy něžnou láskou matky. Církev, majíc jediné na mysli dobro smrtelníků, uvádí bez únavy na pamět, že musí býti spravedlnost mírněna dobrotivostí, moc spravedlností, zákon mírností, ona připomíná ustavičně, že nikdo nesmí na svém právu býti zkracován, že každý zavázán jest pracovat k zachování řádu a všeobecného pokoje, že jest každý povinen podle možnosti láskyplnou štědrostí, nejen ze soukromých, ale i z veřejných prostředků prokazovanou, nešťastným ve strastech pomáhati. (Encykl.: „Humanum genus“, z 20. dubna 1884.)

n) Jediné Ježíš Kristus může poskytnouti pravého a úplného míru, který, ať v kterékoliv okolnosti, spočívá na základě řádu, pravdy a spravedlnosti. Proto musí býti církev, kterou Kristus za svou nevěstu vyvolil a ustanovil učitelkou pravdy, nejhojnějším a nejspolehlivějším pramenem míru, poněvadž jest strážkyní a ochrankyní spravedlnosti. (Vánoční promluva k sv. kollegiu, z 24. prosince 1879.)

o) Od několika let žije Evropa v míru spíše zdánlivém než skutečném . . . Není však možno zažehnati tuto krizi a dodělati se pravého míru, leč dobrodiním a milostí Ježíše Krista. Neboť, má-li se potlačiti cti-

žádost, žádostivost, duch žárlivosti, trojí ohnisko, na kterém se obyčejně plamen války zažehuje, není přiměřenějšího prostředku, než křesťanské ctnosti a zvláště spravedlnost. Jest snahou lidstva, aby právo národů bylo ve vážnosti a posvátnost úmluv neporušeně byla zachována? Jest snahou lidstva, aby bratrské svazky byly upevněny a zajištěny? Toho lze dosíci jen tím, nabudou-li všichni pevného přesvědčení o pravdě slov: „Spravedlnost zvyšuje národy.“ (Přísł. 14. 34.) (Encykl.: „Praeclara gratulationis“, z 20. června 1894.)

p) Největší důležitosti pro Evropu jest otázka, jak zažehnati nebezpečí války. Vše, co se za tím účelem podniká, jest jistě dílem, sloužícím veřejnému blahu. Avšak k zachování veřejného pokoje nedostačí pouhé přání, pouhá vůle. Četná vojska a nekonečné zdokonalování vojenské výzbroje může sice na čas nepřátelské snahy zastrašiti, avšak nemůže poskytnouti míru trvalého a jistého. Hrozivé rozmnožování armád spíše může žárlivost a podezření podrážditi, než potlačiti. Nepokojné očekávání toho, co přijíti má, vrhá ducha lidského ve zmatek a tíží národy tak, že jest pochybno, co jest lepší, zda válka či ustavičné přípravy k ní.

Proto jest potřebí hledati pevnější a přirozenější základ míru. Zákon přirozený dovoluje ovšem hájiti svého práva se zbraní v ruce, tedy i násilím, avšak toho nikterak nedovoluje, aby bylo násilí účinnou příčinou, ba přímo pramenem práva. Protože pak mír není nic jiného, než pokoj v řádu stanoveném, plyne z toho pro jednotlivce i stát, že spočívá svornost hlavně na spravedlnosti a lásce. Patrné, že hlavní a nezměnitelné pásky svornosti jsou: nepáchati na nikom násilí, v posvátné úctě a vážnosti míti práva jiných, navzájem osvědčovati si důvěru a lásku; tyto pásky jsou tak silné, že svým vlivem nepřátelství a žárlivost v zárodku potlačují.

Bůh tomu však chtěl, aby církev jeho byla matkou a strážkyní obou těchto ctností. Proto má také církev nejvíce na srdci, aby šířila a hájila lásku a spravedlnost. Za tímto cílem pracovala církev po celém světě;

nikdo zajisté nemůže důvodně o tom pochybovati, že mravy barbarských národů hlásáním lásky a spravedlnosti byly zušlechtěny. Církev odvrátila tyto národy od divokých mravů bojovných a přivedla je k umění míru a civilisace. Uložila nízkým i vysokým, poroučejícím i poslouchajícím povinnost, aby nevedli války pro věc nespravedlivou. Církev sjednotila národy poutem bratrské lásky, byť sebe více byli vzdáleni prostorem a mravy svými. Církev, vzpomínajíc na přikázání a příklad božského svého Zakladatele, jenž chtěl se zváti králem pokoje, a jehož narození nebeští poslové míru zvěstovali, chce, aby lidé odpočívali v krásném míru, církev stará se o to, aby hojnou modlitbou na Bohu té milosti vyprosila, by ke spáse a blahu národů odvrácena byla zhoubná válka. Proto církev považovala vždy, kdy to uznala za vhodné a poměry tomu dovoľovaly, za úkol nejen poslání svému přiměřený, ale i velmi milý, zasazovati se celou autoritou svou o to, aby se vrátila svornost a zachován byl mír mezi národy. (Promluva k sv. kolegiu z 11. února 1899.)

q) Majíce tedy na zřeteli veliké prospěchy, jež přináší moci občanské svornost s posvátnou mocí církve pro celé pokolení lidské, napomínáme poznovu a horlivě vladaře k míru a přátelství s církví. Podáváme jim takořka ruky a nabízíme jim napřed s otcovskou láskou pomoc Nejvyšší naší pravomoci, jejíž podpora v této době jest tím potřebnější, protože právo rozkazovati pokleslo v značné míře u mínění lidí, jakoby bylo bývalo těžce raněno. Právě nyní, kdy duch lidský se rozpálil pro nespoutanou svobodu, kdy osudná opovržlivost hledí setřásti pouta každé vlády, i sebe více oprávněné, žádá toho obecné blaho, aby obě vrchnosti spojily své síly k odvrácení neštěstí, které nehrozí jen církvi, nýbrž i společnosti občanské. (Encykl. »Arcanum divinae sapientiae«, z 10. února 1880.)

r) Obracíme Svá slova k vladařům a hlavám států. Prosíme opět a opět co nejsnažněji ve vznešeném jménu Božím, aby neodmítali pomoci, kterou jim církev nabízí, a která právě v této době tak jest potřebna. Kéž by se svorně a přátelsky seskupili kolem tohoto pramene moci a spásy, kéž by se s ní vždy více spojo-

vali poutem vroucí lásky a hluboké úcty! Kéž by Bůh dal, aby poznali pravdu toho, co jsme řekli, aby se přesvědčili, že, jak praví sv. Augustin, učení Ježíše Krista jediné jest pravou spásou státu, jenž se jí řídí: »Magnam, si obtemperetur, salutem esse reipublicae.« (Epist. 138. ad Marcellinum n. 15.) Kéž by pochopili, že bezpečnost a pokoj jich samých, i bezpečnost a pokoj veřejný závisí na poslušnosti k církvi, kéž by obrátili své myšlenky i snahy k tomu, jak bylo by lze odstraniti zlo, jímž církev a viditelná její hlava jsou tíženy! Kéž by jejich snahy korunovány byly tím, že národové jim svěřeni nastoupí cestu spravedlnosti a pokoje a těšiti se budou dobám šťastným v blahobytu a slávě. (Encykl. »Inscrutabili Dei consilio«, z 21. dubna 1878.)

s) Pozvedáme poznovu hlasu svého a opět zapřísaháme knížata a národy, zmítané zuřivou bouří, při vlastním jejich prospěchu i prospěchu říše, aby uznali církev, která má tak značný podíl na veřejném blahu, za svou učitelku, aby poznali, jak úzce spojen jest prospěch vlády světské a církve, že vše, co se odejme církvi, umenšuje touž měrou poslušnost poddaných a lesk majestátu královského. Když pak poznají, že má církev moc k ochraně proti metle socialismu, kterou nemůže nahraditi ani státní zákonodárství, ani moc policejní, ani zbraň vojska, kéž navrátí církvi postavení a svobodu, již má zapotřebí, aby mohla blahodárný vliv svůj uplatniti k prospěchu celé lidské společnosti. (Encykl. »Quod apostolici«, z 28. prosince 1878.)

11. Zásadně nemožou katolíci nikdy připustiti oddělení církve od státu. Tomu nikterak neodporuje, že církvi v některých zemích takový stav jest na prospěch.

a) Katolíkům třeba se toho varovati, aby pro odloučení takové pracovali. Vždyť jest zásada odloučení církve od státu totožnou s odloučením lidského zákonodárství od zákonodárství křesťanského, božského. Snadno bylo by lze dokázati, kolik převráceností theorie ta v sobě chová, každý to však sám snadno pochopí. Jakmile stát odprá dáti Bohu, co jest Božího,

odpírá tím zároveň dávatí občanům, nač mají právo. Ať to komu milo, čili nic, pravdou jest, že skutečná práva lidská mají pramen v povinnostech k Bohu. Z toho však plyne, že stát, který v této příčině od hlavního účelu svého zřízení se odvrací, ve skutečnosti k tomu dospívá, že sám sebe zapírá a nechce ničeho o tom věděti, co tvoří vlastní základ jeho bytí. Pravdy tyto jsou tak jasné a samým hlasem přirozeného rozumu hlásané, že každý, komu vašeň zdravý rozum nezatemnila, musí je uznati. (Breve k francouzskému kleru z 16 února 1892.)

b) O oddělení církve od státu vyjadřuje se Řehoř XVI. slovy: »Pro církev a stát nelze čekati lepších výsledků ze snah, které usilují odloučiti církev od státu a porušiti vzájemnou shodu mezi kněžstvím a světskou vládou. Ve skutečnosti se vlastně příznivci bezuzdné svobody obávají svornosti, která vždy prospívala zájmům duchovním i občanským.« Taktéž Pius IX. zavrhl blud: »Sluší církev od státu, stát od církve odloučiti.« (Syllabus § VI. n. 55) (Encykl. »Immortale Dei«, z 1. listopadu 1885.)

c) Pravdou jest, že odloučení církve od státu v některých zemích trvá. Při tom však třeba podotknouti: Stav ten má sice v zápětí četné a těžké zlořády, avšak poskytuje někdy jakési výhody, zvláště řídí-li se zákonodárce, následkem šťastné nedůslednosti, zásadami křesťanskými. Výhody tyto nemohou ovšem falešný princip odloučení ospravedlniti, nebo odůvodniti jeho obhajování, avšak mohou způsobiti, že stav věcí dovoluje, aby byl trpěn, protože, pokud se praktického života týče, není nejhorší. Jedná-li se však o národ, který celou minulostí jest katolický i tím, že většina jeho dítek víry katolické se drží, nesmí se církev vydati v nejisté, těžké a pochybné postavení, které má u jiných národů. (Breve k francouzskému kleru, z 16. února 1892.)

d) Za dobrý stav věcí (v Americe) třeba děkovati spravedlnosti zákonů a zděděným zvykům dobrou ústavou opatřené republiky. Proto není církev v Americe žádným zákonem ve svém rozvoji rušena, nýbrž jsouc obecným právem a spravedlností výroků soudcovských

chráněna, dosáhla tím zaručené svobody, aby mohla bez překážky žít a působiti. To vše jest pravda; avšak třeba se varovati těžkého omylu, a není dovoleno usuzovati z toho, že nejlepší jsou takové poměry církve, jaké jsou v Americe, a že ve všech případech dovoleno jest a užitečno oddělití zájmy státu a církve jako v Americe. Vidíme-li, že církev katolická v Americe skutečně prospívá, ba že ustavičně roste, třeba to především připisovati zárodňující síle božské milosti, kterou se církev honosí, jež sama rozšíření a úspěch zajišťuje, nestaví-li se jí nikdo v cestu a není-li žádných překážek. Avšak jistě by církev mnohem více ještě prospívala, kdyby nejen neměla v cestě žádných překážek, nýbrž požívala výhod zákona a veřejné moci. (Encykl. »Longinqua Oceani«, z 6. ledna 1895.)

12. Důvody, které vysvětlují, že svornost církve a státu přinášela vždy největší užitek. Sv. Augustin klade na to zvláštní důraz. O tomto důsledku třeba katolickým národům zvláště uvažovati.

a) Byl jednou čas, kdy naukou sv. evangelia řídili se státové, křesťanská moudrost a božská síla její pronikala tehdy zákony, státní zřízení, mravy lidu, všechny řády a vztahy občanské společnosti. Tehdy rozkvétalo všude náboženství Ježíšem Kristem založené na pevném základě příslušné jemu úcty, těšíc se všude přízni panovníků a ochraně úřadů. Kněžství a království, církve a stát, žily v šťastné svornosti a byly vzájemnými službami úzce spojeny. Stát tímto způsobem spořádaný nesl ovoce nade vše pomyšlení krásnější. Památka jejich trvá a trvati bude, majíc svědectví v nesčíslných pomníkích dějinných, jež žádný úklad nepřítel ani nemůže porušiti, ani zatemniti. — Že křesťanská Evropa zkrotila barbarské národy, přivedla je ze stavu surové divokosti k mírnosti, od pověry k pravdě, že vpády Mahomedánů vítězně přemohla, že stojí v čele pokroku a civilisaci, že mohla býti ostatním vůdkyní a učitelkou ke všemu, co člověčenstvu k okrase slouží, že národům svým pravou, v mnohotvarných formách upravenou svobodu poskytla, že hojné

založila přemoudře ústavy pro útěchu trpících: za to vše bez odporu díkem zavázána jest náboženství, které jí ke všem těmto podnikům dávalo podnět a k jejich provedení pomáhalo.

Není pochyby, že by zajisté všechna tato dobrodiní podnes působila, kdyby byla svornost obojí vrchnosti trvala, ba vším právem bylo by lze očekávati ještě větších výsledků, kdyby bylo hývalo autoritě, učení a radám církve více víry přikládáno a lépe jich posloucháno. Neboť to, co napsal Ivo Chartreský*) papeži Paschalu II. jest zajisté nezměnitelným zákonem, totiž: Jestliže *im per ium* (stát) a *sacerdotium* (církev) svorny jsou, svět dobře jest řízen, církev kvete a nese ovoce, když však jsou nesvorny, nejen nepatrné věci nevzrůstají, nýbrž i veliké bídně se rozpadají. (Epist. 238.) (Encykl. »Immortale Dei« z 1. listopadu 1885.)

b) Ve státě podle křesťanských zásad, jež jsme právě vyložili, řízeném, jest božské i lidské v přiměřeném pořádku rozděleno; neporušená jsou práva občanů, postavená pod ochranu zákona božského, přirozeného i lidského, povinnosti každého jsou moudře stanoveny a vhodně chráněno jejich plnění. Všichni vědí dobře, že na nejisté a obtížné cestě do oné vlasti nebeské ku pomoci mají spolehlivé vůdce, kteří jim cestu pravou ukazují a pomocníky, aby cíle svého došli. Dobře jim též známo, že jiní vůdcové jsou jim dáni, aby jim časnou bezpečnost zajistili, jejich statky a ostatní výhody, kterých občanská společnost poskytuje, ochraňovali.

Rodina nabývá potřebné trvalosti svátostí jediného a nerozlučitelného manželství; práva a povinnosti manželů jsou moudře podle práva a spravedlnosti uspořádány; ženě zůstává patřičná důstojnost; autorita muže jest obrazem samé božské autority, otcovská moc jest

*) Sv. Ivo, biskup Chartreský, narodil se kolem roku 1040 v krajině Beauvais. Byl zák Lanfrankův a důvěrný přítel sv. Anselma. Po nějaký čas spravoval klášter St. Quentin. Kolem r. 1091 stal se biskupem v Chartres. Zemřel 28. prosince r. 1117. Byl to muž pro čest a slávu Boží a pro blaho církve horlivý. Zachovalo se nám 287 listů jeho mimo díla právníká.

zmírněna případně úctou, která přísluší dítku i manželce; s dostatek postaráno jest o ochranu, zdárný vývoj, vyučování a vychování dítek. Přiblížíme-li k státnímu a občanskému zákonodárství, vidíme, že zákony mají na zřeteli jen všeobecné blaho; založeny jsou na pravdě a spravedlnosti a nejsou řízeny vrtkavými náklonnostmi a klamným úsudkem lidu. Autorita knížat nabývá nadpozemského posvěcení, jímž bývá toho uchráněna, aby se neuchýlila od spravedlnosti, a míry při svých nařízeních nepřestoupila. Poslušnost občanů zušlechtěna jest zvláštní důstojností, neboť není otroctvím člověka člověku, nýbrž poddaností vůli Boží, jenž panství své skrze člověka vykonává. Kdo to vše jasně poznal a o tom se přesvědčil, nebude pochybovati o tom, že to jest povinnost spravedlnosti, aby v úctě měl majestát královský, byl stálý a věrný v poslušnosti, neosnoval vzpoury, věrně a svědomitě konal povinnosti své občanské. Podobně nesmí chyběti vzájemná přízeň, laskavost a ochota; není tu ustavičného kolísání na vše strany jako tam, kde příkázání si odporují, totiž zákon občanský a křesťanský; konečně berou obec i stát účast na znamenitých dobrech, jimiž náboženství i život pozemský obohacuje, tak že pravdivý jest výrok: »Na náboženství, kterým se Bůh ctí, závisí blaho společnosti, neboť mezi ní a náboženstvím jest úzký svazek a pevné přátelství.« (Císař Theodosius II. Cyrillovi Alexandrijskému a metropolitům. Srov. Labbé. Collect. Concil. Tom. III. col. 436.) (Encykl. »Immortale Dei«, z 1. listopadu 1885.)

c) Hojně toto požehnání, jež křesťanství na občanskou společnost na mnohých místech vylévá, vylíčil podivuhodným způsobem, jak to jeho zvykem, svatý Augustin, zvláště tam, kde církev takto oslovuje: »Ty učíš a cvičíš dítky po dětsku, jinochy mužně, starce mírně, jak to jejich tělesnému stáří a duchovnímu vzdělání nejlépe slouží. Mužům podrobuješ ženu v čistotě a poslušnosti, nejen jako nástroj k ukojení vášně, nýbrž k zachování pokolení lidského a k společenství rodinného života. Ustanovuješ muže hlavou ženy, nikoli proto, aby zneužil slabosti jejího pohlaví, nýbrž aby konal povinnost upřímné lásky. Podrobuješ

dítky rodičům v jakousi dobrovolnou služebnost, rodiče však dětem ustanovuješ láskyplnými veliteli . . . Ty spojuješ občana s občanem, národ s národem, a celé pokolení lidské vzpomínkou na prarodiče, nejen ve společnosti, nýbrž svazky přímo bratrskými. Učíš, aby králové pečovali o svůj národ, napomínáš národy, aby poddáni byli králům. Bez únavy a přesně učíš, komu náleží čest, komu láska, komu vážnost, komu bázeň, komu útěcha, komu napomenutí, komu povzbuzení, komu trest, komu pokárání, připomínajíce, že ne všecko všem náleží, ale všem sluší láska a nikomu bezpráví. (De moribus eccles. cathol., cap. 30, n. 6. 3.) (Encykl.: »Immortale Dei«, z 1. listopadu 1885)

d) Z toho jasně plyne, že národům, jimž se dostalo milosti katolického náboženství, první a nejvznešenější povinností býti musí: konati a milovati náboženství. (Breve k polským biskupům, z 19. května 1894.)

e) Za nejhlavnější část svých pastýřských povinností považujte, ctihodní bratři, úkol: vštěpovati v srdce lidu pravý pojem, takřka obraz Ježíše Krista, a vykládati jeho lásku, jeho dobrodiní, jeho nauky písmem i slovem, ve školách obecných, gymnasiích, v kázáních, zkrátka všude, kde se vám příležitost udá. Lid dosti toho již slyšel o právech lidských, jest na čase, aby slyšel o právech Božích. Čas jest příhodný; svědčí o tom živá horlivost, která, jak bylo řečeno, u mnohých byla vzbuzena, a zvláště mnohými známkami osvědčená láska k Spasiteli. (Encykl.: »Tametsi futura«, z 1. listopadu 1900)

f) Nelze si ani pro jednotlivce ani pro stát představití většího dobrodiní než milost Boží, aby pravé náboženství katolické poznali, a přijavše je, vytrvale je střežili. V tomto největším dobrodiní obsažena jsou všechna ostatní dobra, jimiž nejen jednotlivec pro sebe může dosáti věčné blaženosti na nebesích, nýbrž i národové mohou dospěti velikosti a blaha, hodných toho jména. (Encykl.: »Quod multum«, z 22. srpna 1886.)

ODDÍL V. Katolíci.

Nauky, obsažené ve spisech Lva XIII.

1. Co má křesťan cítiti pro církev a pro vlast. Nikdy nemůže býti rozporu mezi láskou k vlasti a láskou k církvi.

a) Každý člověk, jenž víru katolickou, jak mu to povinnost káže, přijal, stává se dítkem církve a členem nejvznešenější a nejsvětější společnosti, kterou jako nejvyšší hlava říditi má podle svého úřadu římský papež pod neviditelnou hlavou Ježíšem Kristem. (Encykl : »Sapientiae christianae«, z 10. ledna 1890.)

b) Jestliže již přirozený zákon velí, abychom zemi, v níž jsme se narodili a byli vychováni, zvláštní lásku a oddanost osvědčovali, a to tak, že dobrý občan nerozpakuje se dáti život za svou vlast, tím větší povinnost má křesťan, aby k církvi podobné choval city. Jest zajisté církev svatým městem Boha živého, z Boha zrozeným a od Něho založeným. Koná sice pouť svou po zemi, proto však, aby lidi shromažďovala, učila a k věčnému blahu v nebesích vedla. Jest tedy povinností naší milovati vlast, v níž jsme obdrželi život pozemský, avšak tím větší láska přísluší církvi, poně-

vadž jsme jí za věčný život díkem povinni. Rozumno zajisté jest, dáváme-li přednost statkům duchovním před statky tělesnými, abychom nezapomněli, že jsou povinnosti k Bohu mnohem světější, než povinnosti k lidem. (Encykl.: »Sapientiae christianae«, z 10. ledna 1890)

c) Ostatně, chceme-li o tom správně souditi, poznáme, že jak nadpřirozená láska k církvi, tak přirozená láska k vlasti v témže Bohu původ a příčinu svou mají. Z toho však následuje, že nemůže jedna povinnost druhé odporovati. Spíše obojí jest nám možno i jsme k tomu povinni: milovati sebe, lásku prokazovati bližnímu, milovati stát i hlavu jeho; při tom však ctíti a milovati církev jako matku a nejvyšší, pokud vůbec možno, pláti láskou k Bohu. (Encykl.: »Sapientiae christianae«, z 10. ledna 1890.)

d) Nemusíte se toho obávati, že povinnosti Vaše k vlasti mohla by porušiti oddanost Vaše k církvi. Zakladatel a Mistr obou společností, Bůh, zřídil v pravdě podivuhodný řád, takže z dobrých skutků, které se k ochraně a ke cti církve stanou, nejbohatší ovoce spásy rozlévá se na zemi, jejíž občanem křesťan jest. (Breve panu ze Chesnelong, z 14. června 1880.)

e) Stává se ovšem, že někdy tento řád povinností nepřizní času aneb zlovůli lidí bývá porušen. Přihází se, že zdánlivě žádá něco jiného na občanu vlasti, něco jiného na křesťanu církve. Příčiny jiné není, než počínání vladařů, kteří si posvátné moci církve neváží aneb si chtějí církev podrobiti. To jest příčina roztržky, ale zároveň příležitost, aby ctnost sílu svou osvědčila. Dvě mocnosti volají k poslušnosti, čemuž nelze vyhověti, poroučejí-li zároveň něco protivného, jak to již Spasitel vyjádřil slovy: »Žádný nemůže dvěma páním sloužiti« (Mat. 6, 24), takže, vyhovíme-li jednomu, třeba druhého zamítnouti. Není o tom pochybnosti, které vrchnosti, třeba dáti přednost. (Encykl.: »Sapientiae christianae«, z 10. ledna 1890.)

f) Jak se rozhodnouti v té příčině, o tom není katolický křesťan v pochybnostech. Byl by to zajisté zločin, odstoupiti od poslušnosti k Bohu, abychom se líbili lidem, bezprávi by to bylo přestupovati zákon

Kristův, abychom poslušni byli světské vrchnosti aneb porušovati přikázání církevní, aby domnělá občanská práva byla zachována. Kníže apoštolské rozhodlo o tom pro všechny časy památnými slovy: »Více sluší poslouchati Boha, nežli lidí.« (Skut. ap. 5, 29.) Tak, jak druhy Petr odpověděl vysoké radě židovské, jež věc nedovolenou poroučela a jak odpovídali i ostatní apoštolové, tak musí každý křesťan v podobném případě bez otálení odpověděti. Není lepšího občana v míru i ve válce, než křesťan pamětlivý svých povinností, avšak právě tak musí křesťan býti hotov vše trpěti i smrt podstoupiti, než by Boha a církev opustil. (Encykl.: »Sapientiae christianae«, z 10 ledna 1890.)

g) Pravého pojmu o podstatě a významu zákonů nemají, kdo káráti chtějí toto stanovisko při rozdílu povinností aneb je přímo označují jako vzpouru . . . Zákon není leč nařízení zdravého, dobře zřízeného rozumu, vydané oprávněnou vrchností k obecnému blahu. Není však mocnosti, leč od Boha, svrchovaného původce a pána všech věcí, jenž jedině může dáti lidem vládu nad lidmi. Zdravý a dobře zřízený rozum však není, jenž odporuje pravdě a rozumu božskému, není pak dobrem pravým, co přičí se nejvyššímu a nezměnitelnému dobru, a vůli lidskou od lásky k Bohu odvrací a odvádí. (Encykl.: »Sapientiae christianae«, z 10. ledna 1890.)

h) Nelze tedy nikdy schvalovati zákonodárná ustanovení, která nepřátelsky se chovají k Bohu a náboženství. S důrazem o tom mluví sv. Augustin, biskup hipponský, užívaje k tomu tohoto jasného a výmluvného výkladu: »Někdy jsou mocnosti světské dobré, a bojí se Boha, někdy se ho však nebojí. Julian byl nevěrný císař před Bohem, odpadlík, pošetilec, modlář. Křesťanství vojnové sloužili nevěřícímu tomu císaři. Jednalo-li se o věc Ježíše Krista, uznávali za svého císaře jen Toho, jenž jest v nebesích. Julian jim poroučel, aby obětovali modlám, aby sypali před oltáře jejich kadidlo. Oni poslouchali Boha více, než panovníka. Když však jim řekl: Seřadte se a vytáhněte proti tomu neb onomu nepříteli, ihned uposlechl

Činili rozdíl mezi Pánem a Mistrem věčným a pánem a mistrem pozemským, byli pak tomuto pozemskému pánu a mistru poddáni jedině pro Pána a Mistra věčného. (Encykl. »Au milieu des sollicitudes« z 16. února 1892.)

i) Jsou-li zákony občanské ve zjevném odporu k zákonu Božímu, jestliže církvi činí bezpráví nebo odporují povinností náboženským, nebo v nejvyšším pastýři autoritu samého Krista urážejí, jest svatou povinností klásti jim odpor, neboť poslušnost byla by zločinem a to zločinem i proti státu páchaným, protože se každý hřích na náboženství spáchaný na státu vymstí. (Encykl. »Sapientiae christianae« z 10. ledna r. 1890.)

k) Výčitka tedy, že jsou křesťané buřiči a odbojníci, nechtějí-li býti poslušni bezbožných zákonů, jest nespravedlivá: neboť se tím neodpírá knížatům a zákonodárcům povinná poslušnost, nýbrž jen při těch zákonech od jejich vůle děje se odchylka, k jejichž prohlášení není žádné pravomoci. Jsou zajisté zákony ty nespravedlivé, a spíše vše jiné, než zákony, protože Bohu bezpráví způsobují. (Tamtéž.)

l) Ani úcta, kterou jsme povinni řádně ustanovené vrchnosti, nesmí brániti nám, abychom proti zlořádům v zákonodárství nebojovali. Jsme-li zákonům poddáni, neznamená to, že jsme povinni úctou bezmeznou a tím méně neomezenou poslušností ke všem nařízením, jež dotyčná vrchnost vydá. Nikdy nesmíme zapomenouti, že zákon jest ustanovení, které: 1. musí býti rozumné, 2. vydané pro blaho všeobecné, 3. od toho, jenž za tím účelem obdržel moc. (Encykl. »Au milieu des sollicitudes« z 16. února 1892.)

m) Naproti tomu jest jméno zákonodárné vrchnosti křesťanům posvátné i v tom případě, nosí-li je nehodný, neboť vidí v něm odlesk božské velebnosti a jeho obraz. (Encyklika »Sapientiae christianae« z 10. ledna 1890.)

2. Křesťané jsou poslušni zákonů, protože jim tak káže svědomí, nikoliv však z otrocké bázně. Od počátku víry křesťan-

ské byli křesťané nejvěrnější poddaní státu. Svědčí o tom jejich chování k římským císařům, kteří víru jejich krvavě pronásledovali. Avšak přece dávají křesťané přednost vlasti nebeské před vlastní pozemskou.

a) Křesťané váží si zákonů, protože jim tak svědomí káže, nikdy však ze strachu před mocí a trestem, neboť: »nedal nám Bůh ducha bázně«. (2. Tim. 1, 7.) (Encykl. »Sapientiae christianae« z 10. ledna r. 1890)

b) Již první křesťané zůstavili nám podivuhodné příklady, jak máme poslouchati oprávněné vrchnosti. Ačkoliv je pohanští císařové nespravedlivě a ukrutně mučili a týrali, nikdy nepřestali chovati se poslušně a oddaně, tak že se zdálo, jakoby oni ukrutností, tito poslušností zápasili. Taková mírnost však, a tak pevná poslušnost vešla ve známost všeobecnou, že nemohla ji zastíniti ani pomluva a zloba nepřátel. Proto také ti, kteří odhodlali se obhajovati křesťany před císaři, dokazovali, že se děje křesťanům křivda, vydávali li se zákony proti nim, ustavičně poukazujíce k tomu, že křesťané před očima všech žijí jako příkladové věrného plnění zákonů.

Neohroženě mluvil Athenagoras k Marku Aureliu Antoninovi a jeho synu Luciovi Aureliovi Commodovi v ten smysl: »Dopouštíte, abychom my, kteří ničeho zlého nepáše, ale ze všech vašich poddaných svatě a spravedlivě nejen k Bohu, ale i k vaší vládě se chováme, byli pronásledováni, olupováni a vyháněni.« (Legatio pro christianis.) Podobně chválil i Tertullian veřejně křesťany, že jsou nejvěrnějšími a nejspolehlivějšími přáteli říše: »Křesťan nikomu není nepřitelem, tím méně císaři, o němž ví, že ho Bůh ustanovil a že jest mu povinen láskou, úctou a vážností, že musí přáti štěstí nejen jemu, ale celé říši římské.« (Apologeticus n. 35.) Neostýchal se nikterak tvrditi, že se tím více umenšuje počet nepřátel říše, čím více roste počet křesťanů. »Nyní máte mnohem méně nepřátel, protože vzrostl počet křesťanů, protože skorem ve všech městech, skoro všichni občané jsou křesťany.«

(Apolog. n. 37.) Znamenitě jest zároveň i svědectví, které o tom podává list k Diognetovi, jenž dosvědčuje, že křesťané v dobách těch měli zvyk nejen zákonů poslouchati, nýbrž při všech svých povinnostech dobrovolně činiti více a lépe, než k čemu zákony zavazovaly. »Křesťané poslušni jsou platných zákonů a způsobem svého života zákony předčí.« (Encykl. »Diuturnum illud« z 29. června 1881.)

c) Jinak ovšem měla se věc, chtěli-li císařové svými rozkazy a praetorové svými hrozbami donutiti křesťany k odpadnutí od víry křesťanské nebo k porušení povinností. V takových případech chtěli raději vzbuditi nelibost u lidí, než u Boha. Ale i za těchto poměrů daleci byli toho, aby působili odboj nebo opovrhovali císařským majestátem; jim jedině o to šlo, aby vyznali, že jsou křesťané a že nevzdají se nikterak víry své. Ostatně však nepomýšleli na odpor, nýbrž tak klidně a radostně ubírali se na mučidla, že věru velikost jejich ducha převyšovala velikost muk.

Podobným způsobem jevila se v dobách těch vznešená síla křesťanské víry i ve vojště. Křesťanský vojn spojoval největší udatenství s největší láskou kázně vojenské a dovršoval vynikající tuto odvahu neochvějnou věrností k veliteli. Žádalo-li se však na něm něco nečestného, jako porušení právo Boží, tasiti meč na nevinné učedníky Kristovy, tu sice odpíral vyplniti rozkazy, avšak tím způsobem, že chtěl spíše opustiti zbraně a zemřítí pro víru, než odbojem a nepokojem vrchnosti odpírati. (Encykl. »Diuturnum illud« ze dne 29. června 1881.)

d) To jest podstatnou povinností křesťanů, z níž jako z pramene, ostatní povinnosti plynou. Každý musí obojí vlast milovati, pozemskou i nebeskou, avšak tím způsobem, že lásku k pozemské vlasti předcházeti musí láska k vlasti nebeské a že nesmí nikdy právo lidské míti přednost před právem Božím. (Encyklika »Sapientiae christianae« z 10. ledna 1890.)

8. Křesťanům dovoleno jest žádati si zlepšení občanského zákonodárství a mají právo užívati zákonitých prostředků k do-

sažení toho. Touto snahou slouží vlasti a přispívají k tomu, aby byly nespravedlivé zákony odstraněny.

a) Mimo to mají pak katolíci po ruce prostředek, aby mohli domáhati se zlepšení stavu veřejných záležitostí. Mají právo žádati si takový stav záležitostí těch, jenž by, ačkoliv, jak by bylo slušno a spravedливо, není právě ani jim, ani církvi přízniv, přece jich tvrdě neutiskoval. (Encyklika »Officio sanctissimo« z 22. prosince 1887.)

b) Nikdo pak nemá práva na katolíky žalovati a je kárati, jestliže touto cestou snaží se dojíti pomoci. Když nepřátelé jména katolického prostředků těch každodenně užívají k dosažení nezřízených svých požadavků, aby vylákali na zákonodárcích a přímo vynutili zákony, které škodí svobodě občanské i církevní, proč by nemělo býti katolíkům dovoleno užití týchž prostředků za tím šlechetným účelem, aby nejpočetnějším způsobem o náboženství se postarali a hájili dobra, statky a práva církvi Bohem samým udělená, jimž všichni, ať vladaři nebo poddaní, jsou největší úctou povinni? (Encykl. »Officio sanctissimo« z 22. prosince 1887.)

c) Ještě však dále. Jestliže pracují katolíci celým svým vlivem, jako ostatní k tomu, aby přiměli vrchnosti občanské ke změně zákonů nespravedlivých a nemoudrých, osvědčují tím, což budiž zvláště podotknuto, nejen moudře, nýbrž i neohroženě lásku svou k vlasti. Není nejmenší příčiny obviňovati je proto z nepřátelství k vrchnostem, jejichž vedení veřejné záležitosti jsou svěřeny. Neboť kdo by se dnes ještě odvážil prohlašovati první křesťany za nepřátele říše římské proto, že nechtěli se podrobiti zákonům, příkazícím jim modloslužbu, nýbrž přičiňovali se o jejich odstranění? (Breve kardinálům francouzským ze dne 2. května 1892.)

4. Katolíci, povinností svých dbají, musí právě tak jako první křesťané bráti účast na veřejných záležitostech, aby pokud možno uplatnili vliv nábo-

ženství ve státě. Při tom mají osvědčovat se jako věrní synové katolické církve, nezaplétajíce církev do stranických bojů. Katolíkům třeba se vyhnouti dvěma úskalím: falešné opatrnosti a nerozvážné přenáhlenosti. Falešná opatrnost nezastaví pokrok zla a nepředloženost ohrožuje řád Bohem stanovený.

a) Všeobecně možno říci, že by bylo právě tak chybou odmítati veškerou účast na veřejných záležitostech, jako jest chybou obecnému blahu nepřispěti svou prací, svou podporou. Proto i katolíci více než ostatní jsou tím povinni, neboť přímo je k tomu vybízí nauka, kterou vyznávají, aby tuto povinnost svou úplně a svědomitě plnili. Mimo to třeba uvážiti, že zůstanou-li nečinnými, zmocní se snadno otěží zákonodárství lidé, jejichž názory neposkytnou naděje na spásu. To by však bylo spojeno s pohromou katolické věci, neboť by s církví katolickou špatně smýšlející měli všechnu moc, dobře však s ní smýšlející neměli by skorem žádně. Z toho patrně, že mají katolíci spravedlivou příčinu účastniti se veřejných záležitostí. (Encykl.: »Immortale Dei« z 1. listopadu 1885.)

b) Jest to čestné, účastniti se veřejných záležitostí, leč by někde pro zvláštní okolnosti místa a času jinak bylo nařízeno. Ba církev přímo schvaluje, aby všichni pracovali pro obecné blaho, a podle sil svých přispívali k ochraně, zachování a rozkvětu státu. (Encykl.: »Libertas, praestantissimum« z 20. června 1888.)

c) Súčastní-li se katolíci veřejných záležitostí, ne činí tak a nesmí ani činiti tak proto, aby tím souhlas svůj dali na jevo s tím, co jest právě ve zřízení státním nedobrého, spíše děje se tak z důvodu, aby, pokud jen možno, se snažili zřízení tato upřímně a opravdově k obecnému prospěchu změnit, majíce ustavičně na mysli, že jest povinností jejich přivesti moudrost a ctnost víry katolické do všech žil života státního,

jako nejzdravější a nejužitečnější krev, která přivodí spasné obrození. (Encykl.: »Immortale Dei« z 1. listopadu 1885.)

d) Nebylo tomu ani jinaké za prvých dob svaté církve. Život a snahy pohanstva co nejvíce se odlišovaly od života a snah evangelia Kristova. A přece spatřujeme křestany, jak uprostřed pověry sami jí nedotknuti a vždy stejní, mužně při každé příležitosti vliv svůj uplatňují. Jsouce vzorem věrnosti ke knížatům, poslušnosti, pokud to bylo dovoleno, k zákonům, rozšiřovali kolem sebe podivuhodnou zář svatosti. Jejich jedinou snahou bylo, pomoci bratřím a přivést ostatní k moudrosti Kristově. Při tom však byli ustavičně hotovi, opustiti své místo a třeba i statečně zemřít, jestliže by byli nemohli svoje hodnosti, úřady a důstojenství bez porušení ctnosti podržeti. Toto počínání způsobilo, že se víra Kristova v brzku rozšířila nejen v domech soukromých, nýbrž i v táboře vojenském, v senátě, ba i při dvoře císařském: »Od včerejška jsme,« dí dobře Tertullian, »a vše, co vašeho jest, jsme naplnili: města, ostrovy, pevnosti, radnice, sněmovny, tábor, vaše tribus, decurie, palác, senát i forum« (Apolog. n. 37.). A tak se stalo, že když byla víra křestanská dána svoboda, neobjevuje se ve většině měst v slabých počátcích, jako v plínkách, nýbrž dosti silna a kvetoucí. (Encykl.: »Immortale Dei« z 1. listopadu 1885.)

e) První tedy povinností, již má křestan ve věcech politických, kteréž nelze od mravního zákona a náboženských povinností nikterak odloučiti, není nic jiného, než jak možno sloužiti duchu křestanskému. (Encykl.: »Sapientiae christianae« z 10. ledna 1890.)

f) Katolík, jenž chce býti hoden toho jména, musí býti nejprve oddaným synem církve, a podobně tomu též jednati; vše, co s touto chvalitebnou povinností nelze srovnati, musí bez meškání zavrhnouti, státního zřízení musí, pokud mu to svědomí dovoluje, užívati k ochraně pravdy a spravedlnosti, musí se o to přičiňovati, aby meze svobodě zákonem přirozeným a božským určené nepřestupoval a konečně k tomu pracoval, aby celá společnost k ideálu křestanského

života, o němž jsme mluvili, se přiblížila. (Encykl.: »Immortale Dei« z 1. listopadu 1885.)

g) První tedy a nejvyšší povinností katolíků jest, aby k ničemu se neznali, ničeho nepodnikali, co se nesrovnává s vírou, úctou a vážností k církvi, nebo co odporuje jejím právům. (Encykl.: »Pergrata nobis« ze 14. září 1886.)

h) Není pochyby, že mohou býti v oboru politiky věci, o nichž utvoří se různá mínění. Jest zajisté dovoleno usilovati o to, aby do správy veřejných záležitostí zavedeny byly ideje, o nichž možno důvodně souditi, že lépe poslouží obecnému blahu, než jiné; ovšem výjimku činí práva spravedlnosti a pravdy. Kdo se však snaží zavléci církev do těchto strannických sporů a užiti jí jako opory, aby snáze soukromým svým názorům k vítězství pomohl a nad protivníky triumfoval, zneužil by povážlivou měrou náboženství. Spíše měly by se všechny strany na tom shodnouti, že budou společně náboženství stejnou úctou prokazovati a proti všem útokům je hájiti. (Encykl.: »Sapientiae christianae« z 10. ledna 1890.)

i) Každému volno jest, míti o otázkách politických vlastní svůj názor, pokud ovšem neodporuje náboženství a spravedlnosti. Každý smí pro názory své sháněti přívržence. Avšak dobře jest vám povědomo, jak osudný jest omyl těch, kteří nečiní dostatečného rozdílu mezi posvátnými věcmi a otázkami politickými a chtějí náboženství postaviti zúplna ve služby politických stran a k jejich ochraně. (Encykl.: »Pergrata nobis« ze 14. září 1886.)

k) Nikdy nesmíte souhlasiti s tím, aby zájmy náboženství byly směřovány s otázkami výhradně politickými, protože zájmy náboženské výše stojí, než ostatní, jako nebe výše jest, než země. (Breve k španělským biskupům z 10. prosince 1894.)

l) Ti však, kteří se chtějí účastniti veřejných záležitostí, musí se zvláště vyhnouti dvěma chybám, z nichž jedna neprávem jmenuje se opatrností, druhou pak nerozvážlivostí lze nazvati. Někteří totiž tvrdí, že není vhodno opřít se zřejmě mocné a vládnoucí špatnosti, aby odpor ten protivníky tím více nerozdráždil.

Zda tito lidé jsou pro církev, či proti ní jest nejisto. Někdy ujišťují, že vyznávají víru katolickou, že by si pouze přáli, aby církev beztretně dovolila rozšiřovati nauky některé, od učení jejího rozlišené. Nařikají sice nad úpadkem víry a zkázou mravů, avšak o nápravu se nepřičinují, ba spíše ještě přílišnou shovívavostí nebo záhubnou přetvářkou často zlo rozmnožují. Nechtějí připustiti, aby někdo pochyboval o jejich oddanosti k Stolicí apoštolské, avšak vždy mají příčinu, aby papeži něco vytýkali. (Encykl. »Sapientiae christianae« z 10. ledna 1890.)

m) Často se přihází a My nikterak této smutné skutečnosti nechceme zakrývati, že katolíci, místo povinnosti, aby práva církve horlivě chránili a zpět dobývali, z jakési lidské opatrnosti opak toho činí a bázlivost osvědčují. (Encykl. »Constanti Hungarorum« z 2. září 1893.)

n) V čem opatrnost lidí toho druhu záleží, poznáváme ze slov, jimiž ji kárá sv. apoštol: »Nebo opatrnost těla jest smrt. Moudrost těla jest nepřítelkyní Boží: nebo není zákonu Božímu poddána: aniž pak býti může.« (Řím. 8, 6 7.) Nic není však méně vhodné k odstranění zla, než tato opatrnost. Nepřátelé, jak to mnozí bez ostychu hlásají a tím se honosí, mají úmysl, náboženství katolické, které jediné jest pravé, kdyby možno bylo, z kořene vyhladiti. Za tím účelem všeho se odvažují. Dobře zajisté vědí, že tím spíše hanebné jejich plány se zdaří, čím více bude zastrašena odvaha protivníků. Proto tedy lidé, kteří milují opatrnost těla, a staví se, jakoby nevěděli, že každý křesťan musí býti dobrým vojínem Kristovým, kteří dosíci chtějí odměn, vítězům náležejících na cestě nejpohodlnější a bez boje, ti spíše postup bezbožných podporují, a jsou toho daleci, aby jemu zabráňovali. (Encykl. »Sapientiae christianae« z 10. ledna r. 1890.)

o) Snadno lze pochopiti, že jednání to přivozuje veliké nebezpečí, zvláště sbledáváme-li je u těch, kteří zastávají úřad a mají mocný vliv na veřejné mínění. I když nemáme na zřeteli, že se tím vyhýbají povinnosti a neplní závazku, který je váže, jest podobné

jednání ve svých následcích pramenem osudných obtíží. Tímto jednáním zavírá se brána k cestě, na níž se má uskutečniti a zachovati svornost, jež snahy všech spojuje. Není pro naše nepřátele nic příjemnějšího, než tato zženštilá slabost nebo spory mezi katolíky. Tito katolíci říčí se v propast a otevírají tím přístup odvaze útočníků. (Encykl. »Constanti Hungarorum« z 2. září 1893)

p) Dosti veliký počet katolíků dává se uchvátiti klamnou horlivostí, nebo, což horšího jest, tváří se býti horlivými, činíce při tom něco zcela jiného, a osobují si záležitosti, které jim nenáleží. Chtěli by, aby se v církvi dělo vše podle jejich úsudku a mínění, tak že, děje li se co jinak, těžce toho nesou a jen s odpořem se tomu podrobují. Ti trpí bláhovou domýšlivostí a zaslouží právě tak jako druzí pokárání. Počinání jejich neznamená poslušnu býti zákonité vrchnosti, nýbrž jí předcházeti, zároveň pak strhovati práva vrchnosti na soukromníky, což není možno bez veliké škody onoho řádu, jež Bůh v církvi své na věky ustanovil a beztravně nedovolí porušiti. (Encykl. »Sapientiae christianae« z 10. ledna 1890.)

5. Všichni katolíci mají poučení církevní autority ochotně přijímati. Má-li býti boj vítězně dobojován, třeba podrobiti se řádu od Boha stanovenému. Biskupové jsou Duchem sv. zřízeni, aby církev vedli. Proto jest to požadavkem křesťanské opatrnosti, aby jednotliví křesťané ustáli odsuzovati opatření biskupů. Bojovníci Kristovi tvoří spořádaný šik bitevní, v němž nemůže každý bojovati, jak se mu líbí.

a) Pochvaly zajisté zasluhují ti, kteří jsouce vyzváni, v boj se dávají s pevným přesvědčením, že nespravedlivá moc bude zlomena a jedenkrát svatosti práva a náboženství ustoupí. Podstupují v pravdě čin, hodný ctností starokřesťanských, když společně snaží se brániti náboženství zvláště naproti oné šíleně odvážené straně, jež zrozena jest k pronásledování jména křesťanského, jež římského papeže moci své podro-

bivši ustavičným nepřátelstvím pronásledovati neustává. Avšak musí při tom pilně dbáti poslušnosti, nepodnikající nicého bez rozkazu. (Encykl. »Sapientiae christianae« z 10. ledna 1890.)

b) Věru, tato ochota k poslušnosti, spojená s pevnou odvahou a vytrvalostí, jest všem křesťanům nezbytna, aby, ať čas jakékoliv zkoušky přinese, »neměli v ničem nedostatku« (Jak. 1, 4.). Proto si z plna srdce přejeme, aby v srdcích všech katolíků zakořenila se pevná opatrnost, již sv. Pavel »opatrností ducha« nazývá (Řím. 8, 6.). Tato opatrnost, řídící lidské činy, běže se zlatou střední cestou, působíc v člověku, aby ani bázlivě nezoufal, sveden zbabělou slabostí, ani příliš v sebe nedůvěřoval, sveden přílišnou odvážlivostí. (Encykl. »Sapientiae christianae« z 10. ledna r. 1890.)

c) Jest rozdíl mezi opatrností, jejíž účelem jest v životě veřejném obecné blaho, a mezi opatrností, která se k soukromému blahu jednotlivce vztahuje. Opatrnost, jež se vztahuje na soukromé blaho jednotlivce, nalézá se u soukromých osob, jež svůj život účelně, podle zásad zdravého rozumu pořádají; opatrnost však, jejímž cílem jest blaho obecné, vyžaduje se na představených, zvláště knížatech, jejichž úkolem jest, vykonávati na prvním místě moc. Proto záleží tedy politická opatrnost soukromých osob podstatně v tom, aby nařízení zákonitě vrchnosti svědomitě plnili. Svätý Tomáš Akvinský píše: »Opatrnost v rozumu tkví; rozumu náleží vládnouti a řídit, proto má každý, pokud má účast na vládě a řízení, potud také míti rozumu a opatrnosti. Zjevno jest, že poddaný jako poddaný a sluha jako sluha nemá práva vládnouti a řídit, nýbrž spíše ovládanu a řízenu býti. Proto není opatrnost poddaného, pokud jest poddaným, a sluhy, pokud jest sluhou. Protože však každý člověk, pokud jest bytost rozumná, nějakým způsobem má účast na řízení, podle úsudku rozumu, potud jemu také přísluší opatrnost. Z toho patrno, že opatrnost náleží knížeti jako umění tvořícímu umělci (jak to praví Aristoteles v 6. knize Ethiky) a poddanému jako obratnost člověku, jenž plán ten rukama vykonává.« (S. Thomas:

Summa theol. II. II. qu. 47. a 12.) (Encykl.: »Sapientiae christianae« z 10. ledna 1890.)

d) Tento poměr a tento řád tím více musí platiti ve společnosti křesťanské, t. j. církvi, čím četnější jsou předměty, jež politické opatrnosti papežově jsou svěřeny. Papež nemá jen řídití církev, nýbrž musí vůbec všecky činy její údu, t. j. křesťanů, pořádati, aby v souhlase byly s nadějí blaženosti věčné. (Tamtéž.)

e) Ze všeho toho jest patrno, že, mimo úplnou jednotu v myšlení a skutcích, jest povinností věřících vážná důvěra v moudrost oněch opatření, která od církevní vrchnosti vycházejí. Tu pak svěřena jest správa křesťanských záležitostí, pod přímým vedením římského papeže, biskupům, kteří, ačkoli nedosahují vrcholu moci kněžské, přece jsou v církevní svatovládě pravými knížaty. Protože pak jednotliví biskupové řídí a spravují jednotlivé církve, jsou dle slov sv. Tomáše Akvinského: »takřka vrchní stavitelé na stavbě duchovní budovy« (S. Thomas: Quodlib. I: art 14.), majíce duchovní pomocníky a služebníky k vykonávání povinností úřadu. Podle této ústavy církve, již nemůže žádný smrtelník změnití, musí křesťan veřejnou činnost života svého zaříditi. Proto, jako biskupům jest potřebno u vykonávání úřadu spojení s apoštolskou stolicí, tak třeba, aby duchovní i laikové žili a jednali v nejužším spojení s biskupy. (Encykl.: »Sapientiae christianae«, z 10. ledna 1890.)

f) Vře si toho přejeme, aby se katolíci vždy více s touto pravdou seznamovali. Nemohou si zajisté získati větších zásluh o své osobní zájmy i o blaho obecné, jako když neustanou podrobovati se církvi a plniti věrně její nařízení. (Encykl.: »Longinqua Oceani«, z 6. ledna 1895.)

g) Kdyby zaval biskup, buď v praktickém životě aneb názory, jež obhajuje, příčinu k výtkám, nepatří žádné jednotlivé soukromé osobě osobovati si úřad soudce. Úřad ten svěřen jest Pánem naším Ježíšem Kristem jedinému pastýři, jenž představen jest beránkům i ovcím. Kéz uváží každý moudré napomenutí sv. papeže Řehoře Velikého, jenž napsal: »Poddaní buďtež napomínání, aby o životě svých představených

opovázlivě nesoudili, vidí-li snad v životě jejich něco, co zasluhuje hany, aby snad bystrý úsudek, kterým zlé správně vytýkají, nestal se jim pohnutkou k pyšce, která by je v horší zlo uvrhla. Buďtež varováni, aby se nestali opovázlivými proti představeným, jestliže jejich hříchy uvažují; spíše mají je posuzovati tak, že, jsou-li hříchy jejich opravdu zlé, pamětlivi bázně boží, ani takové vrchnosti jeho poslušnosti na sebe vzíti se nezpěchovali . . . Činy představených nesmíme bít mečem jazyka, i když se domníváme, že pokárání zasluhují. (S. Gregorius M. Regola pastoralis pars III. Cap. 4.) (Encykl.: »Sapientiae christianae«, z 10. ledna 1890.)

h) Neboť, kdyby se i v počtu biskupů nalezl muž, jenž by nebyl dostatečně pamětliv své důstojnosti, a zdálo se, že mu schází věrnost, k plnění svatých povinností potřebná, neztratil by tím přece ničeho z moci sobě svěřené, a proto by nebylo také nikomu dovoleno, pokud trvá ve společenstvu s římským papežem, aby neplnil dokonale povinnosti úcty a poslušnosti, jež jeho autoritě přísluší. Kéž by každý dobře uvážil, že nepřísuší jednotlivci posuzovati biskupská nařízení a podrobovati je káravým poznámkám. To přísluší jedině těm, kteří ve svatovládě vyšší stupeň zaujmají, nejprve ovšem nejvyššímu pastýři, jemuž Ježíš Kristus jedině svěřil péči nejen o beránky, nýbrž i o ovce své. Proto mohou věřící, mají-li spravedlivou a důležitou příčinu k stížnostem, přednésti celou záležitost římskému papeži, avšak i v tom případě nesmí zapomenouti na pravidla opatrnosti a mírnosti, k nimž jim božská Láska radí, a nesmí se pustiti do neúčinných výčitek. (Breve k Msgr. Meignanovi, ze 17. prosince 1888.)

ch) Žurnalisté a jiní spisovatelé dopouštějí se místo užitku chyby, a škodí velice, odvažují-li se usnesení a skutky biskupů před svůj soud zatahovati, o církevních představených bez patřičné úcty pojednávati, je posuzovati a censurovati. Nepozorují zajisté, že počínání jejich má smutné následky, zakalují posudek a působí mnohé jiné, politováníhodné zlo. Kéž by byli pamětlivi svých povinností a střežili se

přestoupiti meze povinné skromnosti. Ve svědomí jsou přísně zavázáni poslušností biskupům, kteří vysoký stupeň autority zaujmají. Musí jim prokazovati čest, která vznešenosti a posvátnosti úřadu biskupského přísluší, již nikdo není oprávněn porušovati, kteráž úcta zářiti musí, zvláště u katolických žurnalistů jasným světlem, aby takřka zářným štítem ukazovali cestu a byli příkladem jiným. Právě denní listy, jež určeny jsou k tomu, aby zprávy roznesly do nejzazších končin, dostanou se do rukou lidem nejrůznějším a působí mocným vlivem na mínění a chování lidu. (Encykl.: »Longinqua Oceani«, z 6. ledna 1895.)

i) Proto nesmí nikterak býti trpěno, aby laikové katolického vyznání toho se odvážili, zjevně osobovati si právo, aby ve sloupcích některého časopisu s bezuzdnou svévolí vydávali osoby všech stavů, nevyjímaje biskupy, opovržení a pohaně, a domnívali se, že jest jim dovoleno, jen vlastní své názory za směrodatné považovati a podle své fantasie osoby posuzovati, jen když článků víry, jimž církev sv. učí, nezapírají.

Ukládáme redaktorům katolických časopisů přísnou povinnost, aby za posvátný zákon měli napomenutí naše, týkající se vážnosti a poslušnosti, jimiž jsou povinni osobám posvátným úřadem v církvi pověřeným. Kéž nabudou přesvědčení a všípí si hluboko do mysli, že, jak se klamně domnívají, nemají více práva na čest jména katolického a neslouží zájmům, nad jiné svaté a vznešené věci, kterou obhajovati a oslavovati předstírají, když podle své libosti o otázkách, Svatou Stolicí posavad nerozhodnutých soudí a přisvojenou bezprávně autoritou, jež jim nikdy nemůže přináležeti, opovažují se odporovati soudu a vážnosti biskupů. (Breve k Msgr. Meignanovi ze 17. prosince 1888.)

k) Žádnému věřícímu není dovoleno jednati podle libosti a voliti způsob boje, jenž se mu osobně nejlépe zamlouvá. »V pravdě kdo neshromažďuje s církví, rozptyluje« (Luk. 11, 23), ti pak jsou zajisté protivníci boží, kteří s ním a s církví nebojují. (Tamtéž)

l) Chcete-li, aby v hrozném boji, jež protikřesťanské sekty a tábor ďáblův proti církvi vedou, zů-

stalo vítězství na straně Boha a církve, jest nezbytno, aby všichni společně bojovali v nerozborném šiku, zachovávajíce pečlivě kázeň pod velením hierarchické vrchnosti. Neposlouchejte oněch nebezpečných lidí, kteří se sice jmenují křesťany a katolíky, avšak zasévají koukol na roli boží a způsobují v církvi jeho rozbroje, protože útočí na biskupy, jež Duch sv. ustanovil, aby řídili církve boží, a často je i hanebně pomlouvají. (Breve k francouzskému duchovenstvu z 8. září 1899.)

m) Církve zůstávají ovšem dítkám svým úplnou volnost v časných a politických záležitostech, pokud činnost jejich řídí se zásadami spravedlnosti a křesťanské mravouky. Avšak církve chce, aby ve všem, co se týká zájmů víry, náboženství a spásy duší, poslušně dbali hlasu biskupů. (Promluva k belgickým poustníkům z 23. října 1880)

n) Vroucí láskou naplněni, zveme katolíky, aby se úže přimknuli k římskému papeži, jenž jest na zemi viditelným nositelem (zástupcem) moci Kristovy. S bolestí pozorujeme, že jsou ve Španělsku někteří katolíci, kteří pod pláštíkem náboženství odpírají naučení a radám apoštolské Stolice, vidíme, že některé časopisy, jež se zovou katolickými, odmítají podrobiti se autoritě církevní, ačkoli jí povinné úcty neodpírají. Jsme přesvědčeni, ctihodní bratři, že věřící lid ochotně našich napomenutí uposlechne, a že se biskupové ve spolek přičiní, aby napomenutí ta do srdcí věřících vstúpili, by se jimi řídili. Vyžaduje toho láska k náboženství i vlasti; neboť napomenutí Naše obsahují jediné pravé pravidlo, jímž se má ve svém počinání k blahu náboženství a vlasti každý řídit. (Breve k španělským biskupům z 10. prosince 1894.)

o) Třeba však hlouběji v ústavu církve vniknouti. Poznáváme z toho, že církve není jen náhodou mezi křesťany utvořená společnost, nýbrž společnost, velemoudrou, božskou prozřetelností zřízená, jejíž prvním a bezprostředním cílem jest, poskytnouti duším pokoj a posvěcení. Protože pak církve samojediná milostí boží obdržela prostředky k uskutečnění tohoto cíle potřebné, má církve určité zákony, určité úřady

a řídí se v řízení národů křesťanských zvláštní metodou a cestou, která podstatě její odpovídá. (Encykl.: »Sapientiae christianae« z 10. ledna 1890.)

p) Rozpomeňte se proto, že se církev právem přirovnává k spořádanému šiku;*) jejím účelem jest proti viditelným i neviditelným nepřátelům Boha i duší bojovati. Proto doporučoval již apoštol Timotheovi: »Pracuj jako dobrý bojovník Krista Ježíše.« (2. Tim. 2, 3). Nejvíce však prospívá síle armády a pomáhá k vítězství pečlivá a řádná kázeň, přísná a přesná poslušnost představených, kteří mají právo poroučeti. (Breve k francouzskému duchovenstvu z 8. září 1890.)

q) Známo jest všeobecně a nikdo o tom jistě nepochybuje, že jsou v církvi boží dva, podstatně rozdílní stavové: pastýřové a stádo, t. j. představení a lid. Úřadem stavu prvního jest učiti, spravovati a řídit lid v tomto pozemském žití k nebeské vlasti, jemu náleží dávatí zákony. Lid musí býti svým duchovním pastýřům poddán a zákonů, jimi vydaných, poslušen; povinností jeho jest, aby se dal vésti a svým představeným patřičnou úctu prokazoval. Osobují-li si poddaní právo, vésti si jako představení, nedávají tím jen svědectví pokáraníhodné panstvíchtivosti, nýbrž boží mimo to i řád církve, ježž božský Zakladatel v moudré prozřetelnosti své ustanovil. (Breve k Msgr. Meignanovi ze 17. prosince 1888.)

r) Jedná-li se o stanovení hranic poslušnosti, nikdo se nedomnívej, že dostačí poslušnu býti pastýřů duchovních a zvláště papeže římského, jen pokud se týče článků víry, jejichž tvrdošijné zapírání jest zločinem bludařství. Podobně nedostačuje věřiti pevně a upřímně pravdám, které sice od církve slavně prohlášeny nebyly, přece však řádným a všeobecným učitelským úřadem jako Bohem zjevené pravdy k věření se předkládají, o nichž sněm vatikánský ustanovil, že třeba míti za pravdu věrou katolickou a božskou. Povinností křesťanů jest však dále, aby podřídili se

*) Hrozná (jsi přítelkyně má) jako šik vojenský (k bitvě) spořádaný. (Píseň Šalom. 6, 8).

správě a vedení moci biskupské, zvláště pak Stolice apoštolské. Velmi snadno pochopíme, že to jest zcela na místě. Obsah zjevení božho týče se z části Boha, z části však člověka a prostředků, k blaženosti věčné potřebných. Avšak podle božského práva přísluší církvi, a v církvi opět nejprve římskému papeži, dávat zákony, týkající se obojího, i co třeba věřiti i co činiti. Proto přísluší též pravomoci římského papeže rozhodovati o tom, co obsahuje zjevení boží, co s obsahem jeho souhlasí, co mu odporuje. Týmž způsobem rozhoduje, co jest počestné, co nemravné, čeho třeba činiti, čeho se varovati, chceme-li dosáti blaženosti. Kdyby této pravomoci neměl, nebyl by neomylným vykladačem zjevení božho a bezpečným vůdcem lidu po cestách života. (Encykl.: »Sapientiae christianae« z 10. ledna 1890.)

s) Poslušnost nesmí se pouze na to vztahovati, co jest předmětem víry; obor poslušnosti jest daleko větší a vztahuje se na vše, co podléhá pravomoci biskupské. Biskupové nejsou pro lid jen učitelé víry; jsou též zodpovědni za spásu duší Bohem jim svěřených a budou jedenkrát klásti počet, jak povinnosti své dostáli. Proto napomíná apoštol národů křesťany: »Poslušni buďte správců svých a buďte jim poddáni: oniť zajisté bdějí (nad vámi), jako ti, jenž mají počet vydati za duše vaše. (K Žid. 13, 17.) (Breve k Msgru Meignanovi ze 17. prosince 1888)

t) Nemístná a neopatrná horlivost může v pravdě nešťastné události zaviniti. Vzpomeňte na památnou událost, o níž Písmo sv. vypravuje. Kněží, kteří se kolem Judy Makkabejského shromáždili, aby bojovali proti nepřátelům pravého Boha, zhanobitelům chrámu a utiskovatelům národa, nechyběla ani odvaha, ani oddanost prospěchu svatě víry. A přece byli poraženi, když nedbali pravidel vojenské kázně a šíleně se vrhli v boj. Písmo sv. vnuknutím Ducha sv. praví o tom: »V ten den padli kněží v boji, chtěvše zmužilosti dokázati, vytáhše bez rady k boji. — Ti zajisté nebyli ze semene mužů těch, skrze kteréž stalo se vysvobození v Israeli.« (1. Makk. 5, 67. 62) (Breve k francouzskému duchovenstvu z 8. září 1899.)

u) Dobří katolíci mají odložití lenost a nečinnost, která se mezi ně vloudila, a prospěch náboženství a církve za svůj vlastní přijmouti. Pro tuto věc mají věrně a vytrvale bojovati. Vždyť se často stává, že nedbalost a strach dobrých bezbožné ve zlobě nejen utvrzuje, ale jejich smělost ještě podporuje. Opakujeme proto slova Našeho předchůdce papeže Lva Velikého: »Chopte se se svatou horlivostí nábožné starostlivosti a péče všech věřících povstaň proti nejkrutším nepřítelům duší.« (Sermo 15, c. 6.) (Encykl.: »Officio sanctissimo« z 22. prosince 1887.)

v) Vynikající laikové, kteří církev, společnou matku všech, milují a za práva katolického náboženství slovem i písmem se zdarem mohou působiti, mají právě v našich dobách snahy své a práce zdvojnásobiti. (Encykl.: »Nobilissima Gallorum gens« z 8. února 1884.)

x) V těchto dobách prudkého a neustálého boje proti církvi a blahodárným jejím zřízením naplňuje srdce naše velikou útechou, vidíme li, že synové církve svaté, poznávající bídu a nebezpečí, horlivě a účinně se snaží, aby bezbožnosti, na ni se valící, položili hráze. Jsouce naplněni odvahou, již dává víra, a ozbrojeni prostředky, které z účinné lásky plynou, pevně jsouce semknuti bdí bedlivě nad tím, aby čest boží byla zachována a pocta jeho neumenšena. Snaží se o to, aby předešli nebo odstranili těžká zla, jež mezi jednotlivci, v rodinách i v celé společnosti tak hrozný boj způsobila. Budiž tedy, drazí synové, první vaší povinností, abyste se zdvojenou horlivostí v započatém díle pokračovali. Časové jsou čím dále tím horší, nebezpečí hrozivější, boj proti Bohu a církvi, ba proti všemu společenskému řádu urputnější, proto také víc a více doléhá tíseň množící se bídy. Ukažte tedy, že jste hodnými svaté věci, již jste se zasvětili, odložte lenost, rozšiřujte a prohlubujte okruh své působnosti, při tom však setrvejte, jako se na oddané dítky církve svaté sluší, v oddanosti k církevní autoritě, kterou vykonávají papež a biskupové. (Promluva k členům římské společnosti pro hájení katolických zájmů z 5. prosince 1878.)

y) Chceme tomu, abyste všechny bez rozdílu, zvláště pak ty, kteří učeností, zámožností, postavením, mocí nebo důstojností ostatní předčí, k tomu povzbuzovali, by vždy víc a více pro čest sv. víry a potřeby sv. církve se rozohňovali a pod vaším vedením a za vaším příkladem s větším nadšením pro ně působili. Nesmí se vymykati povinnosti, jež volí vše udržovati a podporovati, co bylo na prospěch katolických zájmů zřízeno nebo teprve se zřizuje (Encyklika k uherským biskupům »Quod multum« z 22. srpna 1886.)

z) Katolíci jsou povinni vůbec, ale zvláště v dobách, jako dnešní jsou, kdy se úporné a lstivé útoky na křesťanská zřízení podnikají, o to se snažiti, aby uprostřed kolotání časů a poměrů ve státě neporušeno zachovali náboženství v plné celistvosti jeho a proto také usilovali zabezpečiti nepodmíněnou svornost všech. Jednat se zajisté o nejvyšší a největší dobro, totiž o věčné blaho lidí a o trvání oněch zřízení, která zaručují občanské společnosti mír a blahobyt, hodný toho jména. (Encykl.: »Constanti Hungarorum« z 2. září 1893)

ž) Horlivost a činnost, jak jsme ji vylíčili, jest svrchované chvály hodna. Projevují se, spojeny s nepodmíněnou poddaností k autoritě církevní, právě ve století, kdy duch odporu proti každé autoritě vyžaduje si tolik obětí, tolik trosk hromadí a politováníhodné nepořádky ve společnosti lidské rozmnožuje. Horlivost a činnost ta jsou však i blahodárné, neboť znamenají skutečný triumf nad lhostejností a sobectvím doby, právě těmito chybami zvláště zatížené. Horlivost i činnost ta jsou zároveň i příkladem, ony probouzejí ducha a způsobují v lůně církve katolické obrození světlých příkladů křesťanské odvahy a neobyčejné vytrvalosti, kteréž ctnosti dodávaly dějinám církve po všechna století slávy a lesku. (Promluva k francouzským poutníkům z 2. května 1879.)

6. Jednota myslí jest katolíkům potřebna, aby mohli s úspěchem hájiti církve. Zvláště u vysoké míře potřebna jest katolickým spisovatelům. Nepřátelé církve mohou tu býti katolíkům vzorem.

a) Mají-li se práva církve s prospěchem hájiti, na výsost potřebí jest, aby mysl katolíků svorností byla spojena a jednotné činnosti schopna. Nepřátelé naši nepřejí si věru ničeho vroucněji, než nesvornosti mezi katolíky. Jest tedy jejich povinností, aby dobře pochopili, jak důležité jest vystříci se nesvornosti a pamatovati na slova Kristova: »Každé království proti sobě rozdělené zpusťne.« (Luk. 11, 17.) Je-li při tom někdy potřebí, pro zachování jednoty vzdáti se vlastního úsudku a osobního mínění, staniž se tak pro všeobecné dobro. Kéž zvláště spisovatelé nešetří námahy, aby ve všem jednotu ducha ochraňovali a podporovali. Každý dávej přednost prospěchu obecnému před osobním zájmem. V započatých dobrých podnikách budiž k obecnému blahu pokračováno. Budiž pravidlem, že třeba se s dětinnou láskou podrobiti biskupům, které ustanovil Duch svatý, aby spravovali církev boží; že třeba dbáti jejich authority a nepočínati ničeho bez jejich rady a vůle, neboť v zápasech pro víru třeba poslouchati představených, chceme-li dosáti úspěchu. (Encykl. : Nobilissima Gallorum gens z 8. února 1884.)

b) Především musí katolíci, jako věrní synové církve, zachovati svornost myslí a tím dosáti jednoty skutků. Toho bude dosaženo, bude-li každý za pravidlo svého jednání považovati předpisy Stolice apoštolské a poslušnost biskupů. V boji, kde se jedná o nejdůležitější zájmy, nesmí míti místa nesvornost, nesjednocenost nebo strannictví. Jest spíše povinností všech, aby ducha svého i mysl svorně namířili za společným cílem, jenž v tom záleží, aby zachovány byly veliké zájmy náboženství a občanské společnosti. Ukázala-li se tedy v minulosti tu a tam nesvornost jakási, třeba na ni velikomyslně zapomenouti, ji takořka pohřbiti. Dopustil-li se kdo nějaké nerozvážnosti nebo nespravedlnosti, třeba, ať je to kdokoliv, aby vzájemná láska to napravila. Společná oddanost apoštolské Stolici jistě zjedná trvalou nápravu. (Encykl.: »Immortale Dei« z 1. listopadu 1885.)

c) Jsou-li ohroženy zájmy katolického náboženství, musí ustati mezi katolíky každá nesvornost, aby mohli

přispěti, jsouce jedním duchem a jednou vůlí naplnění, náboženství, kteréž jest nejvyšším a vše obsahujícím dobrem, jemuž vše ostatní musí sloužiti. (Encyklika: »Sapientiae christianae« z 10. ledna 1890)

d) Byla by, zvláště v přítomné době, kdy vše se spojuje k zapřísáhlému boji na škodu náboženství a církve, zbytečna námaha, bojovati proti tomuto zlu, na vše strany se rozlévajícím, kdyby se ti, jimž katolické zájmy leží na srdci, úzce nese mnuli a bratrsky ruky si nepodali. (Promluva k »Federazione Piana« z 24. dubna 1881.)

e) Jestliže všichni katolíci, tak jak to jejich povinností, ochotně a usilovně, společně a ve vši svornosti se přičiní, zajisté budeme se, za pomoci boží milosti, ze šťastného výsledku horlivosti jejich radovati. Doporučujeme všem tuto jednotu; jako není nic záhubnějšího než nesvár, není naopak nic mocnějšího a účinnějšího, než jednotu a soulad myslí, když totiž všichni síly své spojí a k jedinému cíli pracují. (Encykl. »Officio sanctissimo« z 22. prosince 1887.)

f) Více než jindy jest jednotu v lásce, ve vzájemné snášlivosti, v úctě k autoritě nezbytnou podmínkou vítězství. Kéž by jednotu a láska ta vždy mezi vámi trvala a četné skutky vaše dobré vyplňovala. Kéž by jednotu a láska zvláště mezi těmi vládla, kteří jste život svůj i práci svou zasvětili jednomu podniku. Kéž by duch lásky, trpělivosti a svornosti vládl ve všech vzájemných vašich vztazích a řídil všechny společné vaše snahy k dobru a blahu lidské společnosti. (Promluva k zástupcům »Ouevres catholiques françaises« z 18. dubna 1883.)

g) Jestliže dbáti se bude patriční opatrnosti a mírnosti, nejen nebude dána příležitost k podezření, nýbrž bude utvrzena jednotu mezi katolíky, již si tak horoucně přejeme. Když pak, zvláště v posledních dobách, značné obtíže působilo dosažení jednoty, byla toho příčinou tvrdošíjnost, s kterou mnozí, více než bylo slušno, lpěli na svých osobních názorech, nedaouce se ničím pohnouti, aby od své strany upustili. V této přičynosti k stranám není nic, co by bylo hodno odsouzení, pokud se zachovává patriční míra.

Pravdou však jest, že se tato přichylnost, přeháně-li se, staví, bohužel, v cestu dosažení oné svornosti, která tak veležádoucná jest, pokud se jedná o nejvyšší zájmy. (Encykl. »Pergrata nobis«, ze 14. září 1886.)

h) Zvláště pak ti, kteří v šlechetné a svaté snaze umění spisovatelské s horlivostí pro věc katolickou spojují, musí ustavičně pamatovati, co jest povinností bojovníků pro věc nejlepší, chtějí-li, aby práce jejich přinesly užitek a pochvalu. Při psaní musí býti jejich snahou, aby zachovali mírnost, opatrnost a zvláště lásku, která jest matkou a průvodkyní všech ctností. Opakem této lásky, jak snadno lze pochopiti, jest lehkomyšlné roztrušování podezření a pak opovážlivé a bezohledné šíření žalob mezi lidem. Proto špatně jednají a dopouštějí se bezpráví, kteří, sloužíce jedné straně, nerozpakují se podezřívati víru katolickou jiných z toho jediného důvodu, protože náležejí jiné straně, jakoby čest, vyznávají víru katolickou, jen s jedinou politickou stranou byla spojena. (Encykl. »Pergrata nobis«, ze 14. září 1886.)

i) Kéž by to katoličtí spisovatelé dobře uvážili, že tisk, neuškodí-li, zajisté náboženství málo prospěje, jakmile nebudou ti, kteří za stejným cílem pracují, mezi sebou svorní. Spisovatelé, kteří chtějí církvi prospěti a upřímně si přejí spisy svými náboženství katolické hájiti, musí bojovati takřka v sevřených řadách, t. j. v naprosté svornosti. Proto ti, kteří síly své nesvorností rozptylují, spíše vypovídají boj, než by nepříteli odraždili. (Encyklika »Longinqua oceani«, z 6. ledna 1895)

k) Zvláště vy, zástupcové katolického tisku, musíte býti pamětlivi slov apoštola národů sv. Pavla: »Abyste všichni jednotejně mluvili a aby nebylo mezi vámi roztržek, ale abyste byli dokonalí v jednotejném smyslu a v jednotejném mínění.« (1. Kor. 1, 10) Z plna srdce souhlas svůj projevujte naukám a příkázáním církve katolické. K tomu apoštol vás napomíná. (Promluva k zástupcům katolického tisku, z 22. února 1879.)

l) O náboženství a církev boží velikých zásluh si dobývají, kdo spisují aneb časopisy a jiné spisy roz-

širojí, jež proniknuty jsou katolickým duchem. Těžko jest naléztí významnějšího úkolu, než uprostřed přívalu četných bludův, nprostřed nemírného poblouzení u víře i mravech, hájíti svatých práv pravdy a dbáti při tom vždy povinnosti lásky. Máme pevné přesvědčení, že těžké úloze s plným úspěchem dostojíte, budete-li dbáti pravidel, jež v napomenutích a radách apoštolské Stolice jsou obsažena. Stolica apoštolská jest v pravdě neochvějný základ, na němž spočívá spravedlnost a pravda, jest nedobytná tvrz principu autority, proti níž v našich dobách bezuzdná zvůle nejzuřivější útočí, Stolica apoštolská jest však zároveň nejjistější záruka a nejpevnější páska svornosti a míru. (Promluva k zástupcům německého katol. tisku ze 17. dubna 1893)

m) Nepřátelé naši mohou nám v té příčině býti příkladem. Víte zajisté dobře, že svornost síly sesiluje, unita vis fortior. Nechybte tedy, spojíte-li se všichni vespolek, jakmile se o to jedná, za svatou církev Ježíše Krista bojovati. (Breve k francouzskému duchovenstvu z 8. září 1899.)

n) Jak přísná jest povinnost všech katolíků, aby ve svornosti jedno byli, zvláště v době, kdy nepřátelé tak svorně a obratně proti křesťanství bojují! (Encykl. »Sapientiae christianae« z 10. ledna 1890.)

o) Dovedl-li duch lži a odboje postaviti svůj trůn a shromážditi pracovníky a příznivce ze všech vrstev společnosti, jest zajisté svrchovaně potřebí, aby synové světla, zvláště pak pastýři duší, konečně k tomu se odhodlali, aby mezi sebou lépe se dorozuměli a usilovněji vytrvali, neboť jen tak bude jim lze říši spravedlnosti na širokém základě pravdy a lásky utvrditi. (Breve ke kardinálovi Mathieuovi z 28. března 1897.)

7. Pouze prostředky lidské nepostačují, aby zamezily zla, jež nás ohrožují. Katolíci musí modlitbou milosrdenství boží si vyprositi. Modlitba byla vždy nadějí a silou církve.

a) Avšak hrozná tato nebezpečí nelze lidskými pouze prostředky zažehnati, zvláště, když veliké

množství lidu, které od víry křesťanské odpadlo, tím právě spravedlivý trest za svou pýchu trpí, že zaslepeno náruživostmi, marně pravdu hledá, blud za pravdu má a moudrým se býti vidí, když »zlému dobré a dobrému zlé« říká, kladouc »tmu za světlo a světlo za tmu.« (Isai. 5, 20). Nezbytno tedy jest, aby Bůh pomohl a pamětliv své dobroty na lidskou společnost shlédl. (Encykl. »Sapientiae christianae« z 10. ledna 1890.)

b) Znáte doby, v nichž žijeme. Nejsou daleky, pokud se křesťanského náboženství týče, oněch dob, které se počítají k nejnešťastnějším. Vidíme, že v mnohých srdcích vyschl pramen ctností, víra svatá, láska ochladla, mládež vyrůstá v převrácenosti mravů a názorů, spařujeme, že se na církev Ježíše Krista se všech stran buď zjevným násilím aneb chytře zastřenou zbraní útočí, že se vede urputný boj proti papežství, že se samými základy náboženství každodenně s větší odvahou otřásá. Dosti jest známo, jakého stupně dostoupila bezbožnost v dobách posledních a jakými plány se zabývá, takže netřeba výslovně na to ukazovati. V tak těžkém a nešťastném postavení nedostačují lidské prostředky. Nezbyvá, než prositi Boha, aby všemohoucí rukou Svou rány zhejil. (Encyklika »Quamquam pluries« z 5. srpna 1889.)

c) V těžkých těchto dobách má věřící lid následovati pravdy, již církev doporučí. Nesmí ustati a snažně Boha prositi, jej zapřísahati, aby milostivě na lidskou společnost shlédnouti a milosrdenstvím hněv svůj ukrotiti ráčil. Bezuzdné řeči a tisk neostýchaly se urážeti často samu velebnost boží. Jsou lidé, kteří ukazují netoliko nevděk svůj k Spasiteli a dobrodiním Jeho pohrdají, nýbrž v pošetilosti své toho stupně dostupují, že se chlubí nevěrou svou v jsoucnost boží. Katolíci mají proto povinnost, snažiti se, aby duchem živé víry a pravou zbožností napravovali před trůnem božské velebnosti tato poblouzení ducha i srdce, slovem i skutkem osvědčovali, že na ničem jim tak nezáleží jako na cti a slávě boží, a že podle svého nejvnitřnějšího přesvědčení nemají nic vzácnějšího než náboženství, které od předků svých zdědili. Zvláště pak

ti, kteří s Bohem úže jsou spojeni a život svůj v klášteřích tráví, mají sami sebe nabádati, aby se Bohu vždy s větší láskou oddávali, mají se snažiti, aby pokornou modlitbou, dobrovolnou obětí a obětováním sebe sama, božskou milost nám vyprosili. To bude, jak pevně věříme, vhodný prostředek, aby byli pobloudiví za pomoci milosti boží na pravou cestu přivedeni. (Encykl. »Nobilissima Gallorum gens« z 8. února 1884.)

d) Vyzýváme katolíky, aby především s vytrvalostí vroucími modlitbami k Bohu se obraceli, jenž sám jediný může ducha účinným světlem osvětliti a srdce nakloniti tam, kam chce. (Encykl. »Caritatis studium« z 25. července 1898.)

e) Proto poměry volají den ode dne hlasitěji, že naprosto jest nezbytno, aby katolíci trvali na modlitbách a prosbách »bez přestání« (1. Thessal. 5, 17). To však nesmí katolíci činiti jen sami pro sebe, nýbrž veřejně, shromážděni na místě posvátném, a vroucně i snažně žádajíce, aby Bůh ve své prozřetelnosti církev »od nezbedných a zlých lidí« (2. Thessal. 3, 2) vysvobodil a rozervané národy světlem a láskou Kristovou k rozvaze a k poznání opět přivedl. (Encykl. »Octobri mense« z 22. září 1891.)

f) Církev musí mnoho pracovati a bojovati, aby úsilí nepřátel zmařila a poslání své k spáse veškerenstva plniti mohla. Avšak v rozmanitém a prudkém boji, tam, kde se vede zápas za čest boží a jedná se o spásu duší, nevedla by k cíli lidská pouze síla a dovednost, kdyby nepřišla pomoc s nebe, která se právě pro ten čas hodí. Proto bralo křesťanství ve všech kritických a smutných okolnostech, ve všech zkouškách a strastech útočiště k modlitbě. Prosby tyto a modlitby nutily takřka Boha, aby těžce zkoušené církvi pomohl a dal jí síly k boji a vítězství. (Encykl. »Militantis Ecclesiae« z 1. srpna 1897.)

g) Jest to zajisté zjev nad lidské pomyšlení, víře nepodobný! Svět kráčí svou cestou, plnou obtíží, spoléhaje na bohatství, moc, zbraně a nadání ducha; církev však jistým a plným krokem vykračuje, spoléhajíc jedině na Boha, k němuž ve dne v noci se mo-

dlíc, oči i ruce pozvedá. Církev, jednajíc rozumně, nezanedbává sice ostatních lidských prostředků, které péčí Prozřetelnosti zde na světě jsou připraveny, však neskládá v ně všecku naději, nýbrž spíše v modlitby, prosby a přímlyvy, které snažně k Bohu vysílá. V tom má církev prostředek, kterým životní svou sílu živí a posiluje, protože ustavičnou a pilnou modlitbou se jí pošťestí, aby, netknuta proměnou věcí lidských a spojena ustavičně s vůlí boží, mohla život samého Ježíše Krista v sebe přijímati a v pokoji a míru ho prožívala, skorem podle samého obrazu Kristova, jemuž hrozná muka, která pro spasení a blaho nás všech vtrpěl, nemohla ničeho z jeho blaženého patření a radosti ani zmenšiti ani odňiti.

V tyto vznešené nauky křesťanské moudrosti věřili a svědomitě zachovávali všichni, kteří jméno křesťanské ctnostným životem veřejně vyznávali. Jejich modlitby k Bohu byly zpravidla vroucnější a hojnější, stihla-li církev svatou aneb nejvyšší její hlavu nějaká pohroma, úskokem aneb násilím bezbožných lidí způsobená. Máme toho znamenitý příklad na křesťanech prvotné církve, jenž zajisté hoden jest, aby byl všem křesťanům pozdějším k následování před oči postaven. Petr, náměstek Krista Pána, nejvyšší hlava církve, byl na rozkaz ohavného Heroda spoután, do žaláře uvržen a jisté smrti zasvěcen. Nikdo nemohl jej vysvoboditi z nebezpečí, nikdo nemohl mu pomoci. Nescházel však pomoc, kterou posvátná modlitba na Bohu vyprošuje. Jak Písmo sv. vypravuje, vysílala církev nejvroucnější modlitby k Bohu za něho, neboť píše: »Modlitba pak se dala bez přestání od církve k Bohu za něj.« (Skut. ap. 12, 5.) Modlitba pak byla tím vroucnější a úsilnější, čím více je svírala starost nad tímto velikým soužením. Známo však jest, jaký úspěch měly jejich modlitby. Křesťané ustavičně slaví s radostí památku toho, že Petr byl zázračně vysvobozen. (Encykl. »Octobri mense« z 22. září 1891.)

8 Námaha katolíků bude bez užitku, nebudou-li dávatí příklad života v pravdě kře-

stanského. Musí především vzbuzovati ctnost lásky, jež jest základem křesťanského života. Možno právem říci, že zla, která nás stíhají, jsou trestem za naše hříchy. Svědčí to o malé síle charakteru, jestliže kdo při hluku, který bezbožní tropí, mlčí, aneb uznává-li doma v tichu církev, ale v veřejném životě příkázání jejich nedbá.

a) Protože příklad mocně působí a velmi k tomu přispívá, aby srdcem pohnul, jest to již z té příčiny povinností katolíkův, aby osvědčili, že jsou hodni pravdy, již božskou dobrotivostí stali se účastni. Spřádání život jejich musí k tomu přispívati, aby byl doporučením věry, kterou vyznávají. Musí řídit se slovy Spasitelovými: »Tak svět světlo vaše před lidmi, ať vidí skutky vaše dobré, a slaví Otce vašeho, jenž jest v nebesích.« (Mat. 5, 16.) Praktickým plněním křesťanských a občanských ctností nejlépe osvědčí, že nelze nikterak nařikati na katolickou církev, že jest nepřítelkyní státu, nechceme-li ji pomlouvati. Ze skutků jejich vysvitne naopak pravda, že žádné náboženství spolehlivěji k veřejnému blahu nepřispívá. (Encykl. »Caritatis studium« z 25. července 1898.)

b) Kéž by katolíci horlivost svou usilovně zdvojnásobili. Kéž prosí pokorně Boha milosrdného a navrátí se k ctnostem, které jsou základem křesťanského života. (Encykl. »Sapientiae christianae« z 10. ledna 1890.)

c) Naše doba žádá pevně zakotvenou ctnost nejen na kněžích a řeholnicích, kteří ovšem k jejímu konání zvláště jsou zavázáni, nýbrž i na všech těch, jejichž povinností jest, míti v úctě a hájiti náboženství, které jest nejvyšší a nejvzácnější dobro ze všech nejen pro jednotlivce, ale pro celý stát. (Promluva k uherským poutníkům z 8. dubna 1895.)

d) Především však třeba vzbuditi a opatrovati lásku, jež jest hlavní oporou křesťanského života, bez níž není vůbec ostatních ctností aneb aspoň nenesou užítku. Proto napomínal svatý Pavel Kolosské, aby

vystříhali se vši nepravosti a snažili se získati rozličné, chvályhodné ctnosti, k čemuž dodává: »Ale nad to nade všechno mějte lásku, kteráž jest svazek dokonalosti.« (Kol. 3, 14.) V pravdě jest láska svazkem dokonalosti, protože ty, jež objímá, s Bohem samým úzce spojuje a tak dokonalými činí, by duchovní svůj život z Boha čerpali, s Bohem žili a na Boha vztahovali. Láska k Bohu musí však býti spojena s láskou k bližnímu, protože jsou lidé účastni neskončené lásky boží a nosí v sobě obraz jeho a podobenství. »A toto přikázání máme od Boha, aby, kdo miluje Boha, miloval i bratra svého.« »Řekl-li by kdo, že miluje Boha a nenáviděl by bratra svého, lhář jest.« (1. Jan 4. 21. 20.) Toto přikázání lásky nazval sám jeho božský Původce novým, avšak nikoli z toho důvodu, že by láska k bližnímu nebyla ještě bývala zákonem přikázána a sama přirozenost k lásce té člověka nenabádala, nýbrž proto, poněvadž křesťanský způsob této lásky byl zcela nový a od nepaměti neslýchaný. Neboť Ježíš Kristus vyprosil svým učedníkům a věřícím tutéž lásku, kterou milován jest od Otce a kterou sám lidi miluje, aby v Ném byli jedno srdce a jedna duše, jako On a Otec přirozeností jedno jsou. Každý zajisté dobře ví, jak mocně vniklo toto přikázání hluboko do srdce křesťanů již od počátku a jak veliké přineslo ovoce svornosti, vespolečné lásky, zbožnosti, trpělivosti a vytrvalosti. Proč není snahou naší řídi se příkladem předků? Právě dnešní doba měla by nás k lásce co nejvíce nabádati. Jestliže bezbožní novým záštíím proti Ježíši Kristu se obracejí, třeba zajisté, aby obnovena byla křesťanská zbožnost, a znova roznicena láska, jež jest matkou velikých činů. Proto ustaň každý spor, umlkněte hádky, jež slyš sporných stran vyčerpávají a náboženství nikterak neprospívají. Život náš má plynouti, jak jest spravedливо, v lásce k Bohu a lidem, majíce mysl sjednocenou u víře a vůli v lásce. (Encykl. »Sapientiae christianae« z 10. ledna 1890.)

e) Mimo to doporučujeme vám lásku v rozličných jejích podobách a způsobech: doporučujeme lásku, jež dává, lásku, jež pomáhá, lásku, jež bloudící zpět přivádí na pravou cestu, lásku, jež osvěcuje, lásku, jež

dobré způsobuje slovem, písmem, shromážděními, spolky, vespólnou podporou. Kdyby se tato nejvznešenější ctnost podle rozkazu evangelia konala, bylo by občanské společnosti lépe. Šílené výbuchy zlosti by ustaly, lid by se upokojil, rozluštění otázky sociální, jež tolik obtíží působí a všechny unavuje, národy i státy, by se usnadnilo. (Promluva k římským patriciům z 23. května 1893.)

f) Přeji si z plného srdce, aby v nás pravá láska každodenně jasněji zářila, mocněji kvetla a hojnější ovoce přinášela, láska, jež ze srdce Ježíšova, našeho Spasitele, plyne a v něm dokonalost nalézá, ona láska, jež nezná hranic území ani rozdílu mezi rozličnými národy, jež všechny v témž srdci a v téže myšlence sbírá, láska, jež trpělivá jest, dobrotivá, neúnavná, nedovede zvolati: Až potud a nic dále. Máme na mysli lásku, která se stará o tělo, aby zachránila duši, jež vychází potřebám a nedostatkům časného života vstříc, aby věčný život byl zabezpečen. (Promluva k Milosrdným sestrám z 25. ledna 1895.)

g) Pevně se držte a statečně hajte pravdy, jimž jste se od církve, matky své, naučili. Protože pak podle tohoto učení, jest po prvé přikázání o lásce k Bohu, nejdůležitější přikázání o lásce k bližnímu, budiž vám i tato ctnost drahá a konejte ji věrně a vytrvale. V ní jest zajisté základ míru a svornosti mezi duchy lidí; z ní plyne všecken prospěch, a užitek nejen pro zájmy veřejné, nýbrž i pro jednotlivce. (Promluva k uherským poutníkům z 25. května 1893.)

h) Namáhání a snahy katolíků málo by prospěly, kdyby život svůj podle předpisů křesťanských ctností nezařídili. Známa jsou slova Písma svatého o národu židovském: »A dokudž nehřešili před obličejem Boha svého, byly s nimi dobré věci: Bůh zajisté jejich nenávidí nepravosti Když odstoupili od cesty, kterouž dal jim Bůh, aby chodili po ní, vyhlazeni jsou válkami od mnohých národů.« (Judith 5, 21. 22.) Avšak národ židovský byl takřka předobrazem křesťanského lidu, a v jeho starých událostech byl často obsažen obraz budoucí pravdy. Jen že nás božská dobrotivost mnohem většími dobrodiními zahrnula

a okrášlila, takže zločin nevděku jest u křesťanů mnohem těžším hříchem. Bůh nikdy, žádným způsobem církve neopouští, proto nemá se církev čeho od lidských zločinů obávat; avšak národové, kteří se od křesťanské ctnosti uchylují, nemají podobné jistoty. Vždyť praví Písmo, že »Hřích bídné činí národy.« (Přís. 14, 34.) Když doby uplynulé přesevěřily se o významu a pravdivosti těchto slov, proč by se také naše doba nemohla o ní přesevěřiti? (Encykl.: »Sapientiae christianae« z 10. ledna 1890)

i) Mnohé známky nasvědčují spíše tomu, že nastávají zasloužené tresty, a potvrzuje to i stav samých států, z nichž některé jsou vnitřními zly rozervány, žádný však není v ohledu tom mimo nebezpečí. Bázeň, aby bezbožní nevyvrátili celé státy až do základů, jež příroda položila, byla by zcela na místě, kdybychom viděli, že podvrátné strany na započaté dráze odvážně pokračují, že by se jim podařilo, aby právě tak jejich bohatství a moc vzrůstala, jako rozšiřují se špatná jejich umění a horší ještě záměry. (Encykl.: Sapientiae christianae z 10. ledna 1890.)

k) Plným právem možno tvrditi, že by bezbožní lidé neměli tolik odvahy a nezpůsobili tolik zkázy, kdyby v srdcích většiny byla živější víra, »kteráž skrze lásku působí« (Gal. 5, 6). Tím byla by i kázeň křesťanských mravů od Boha nám daná nepřišla v takový úpadek. (Tamtéž.)

l) Jest to příčinou velikého zármutku, vidíme-li, že jsou mnozí křesťané, které převrácené bludy a bezbožná smělost proti Bohu zaslepily a v záhubu uvádějí; že jsou mnozí, kteří chovají se lhostejně ke každému náboženství, znenáhla víry v Boha se vzdávají, že není málo katolíků, kteří podle jména náboženství se drží, avšak skutky a povinnostmi je nekonnají. Tím bolestněji však srdce souží a svírá úvaha, že žalostná tato zhouba zlem způsobená, tím byla zaviněna, že se církev při správě státní nijak nedbá, ba že se spasitelnému vlivu jejímu zúmyslně překáží a odpírá. Tím však zjevuje se veliký a spravedlivý trest boží, spravedlivého Soudce, jenž národy, kteří ho opouštějí, nechává v bídné zaslepenosti ducha upa-

dati v hroznou otupělost. (Encykl. »*Octobri mense*« z 22. září 1891)

m) Jen zbabělec, nebo člověk, jenž pochybuje o pravosti víry své, ustupuje před nepřitelem nebo umlká, když se ze všech stran ozývá pokřik, aby byla pravda potlačena. Obojí počínání jest hanebnost, jest bezprávi na Bohu spáchané, obojí škodí blahu nejen jednotlivce, ale i obce; obojí prospívá jen nepřítelům víry, protože nedbalost dobrých značně posiluje odvalu bezbožných. Jestliže tedy nastává povinnost hájiti neporušenosti víry, jsou k tomu zavázáni nejen představení (t. j. biskupové a kněží), nýbrž, dle slov svatého Tomáše Akvinského: »Každý křesťan povinen jest víru svou před jinými veřejně vyznati, buď aby jiným věřícím příklad dal nebo je utvrdil, buď aby útoky nevěřících odrazil.« (Summa theol. II. II. qu. 3. art. 2 ad 2.) Tím většího pokárání zaslouží zbabělost křesťanů, protože většinou mohou snadno, bez velkého namáhání rozptýliti falešné žaloby a vyvrátiti bludné názory. Kdyby jen trochu se namáhali, podařilo by se jim to vždycky. Konečně nikomu se nebrání, aby měl a osvědčoval statečnost, která jest vlastní známkou každého křesťana, neboť často již pouze touto statečností se myslí nepřítel matou a jejich plány ničí. (Encykl. »*Sapientiae christianae*« z 10. ledna 1890)

n) To budiž pravidlem pro každého křesťana: Není dovoleno činiti rozdíl mezi povinnostmi soukromé osoby a občana a to tak, že by se v životě soukromém autoritě církve podroboval, v životě veřejném však ji zamítal. To by znamenalo spojovati dobré a zlé a způsobiti člověku rozpor v sobě samém, kdežto přece má zůstati křesťan stejně důsledným a nikdy v ničem nesmí se odchýliti od křesťanské ctnosti. (Encykl. »*Immortale Dei*« z 1. listopadu 1885.)

o) Kdo se zpěčuje bojovati pro Krista, bojuje proti němu. To vyslovil jasně a zřetelně sám Pán. Kdo Ho před lidmi zapírá, toho zapře před Otcem svým nebeským. (Encykl. »*Sapientiae christianae*« z 10. ledna 1890.)

9. Katolíci musí bojovati zmužile a důvěrně. Ježíš nežádá našeho přičinění z toho důvodu, že by ho měl potřebl, nýbrž z veliké Své dobrotivosti, aby nám dal podíl Své slávy. Soujem.

a) Pravdou jest, že někdy snahy a podniknutí katolíků nedosahují toho, co chtěli a doufají, avšak přece dvojnásobně dosti mohou prospěti, totiž tak, že protivníky ukrotí, duchy slabé a bázlivé posilní, nehledě ani k velikému užítku, který přináší vědomí, že jsme vykonali svou povinnost. Ačkoliv ani to bychom snadno připustiti nechtěli, že horlivost a snaha katolíků, je-li dobře vedena a s vytrvalostí spojena, neměla by se setkati s výsledkem. Neboť vždy tomu tak bylo a bude, že podniky se všech stran největšími obtížemi obklíčené a zapletené, mohou býti přivedeny k šťastnému výsledku, jestliže, jak jsme připomenuli, se jich zmužile a neohroženě chopíme, za pomoci a podpory křesťanské opatrnosti. Vždyť jest nezbytno, aby pravda, po níž člověk od přirozenosti touží, konečně myslí si podmanila. Může sice býti na okamžik chorobným poblouzením ducha zatemněna a napadena útočně, avšak nikdy nemůže býti zničena. (Encykl. »Officio sanctissimo« z 22. prosince 1887.)

b) Biskupové jsou povinni autoritou svou i příkladem věřící pohnouti k tomu, aby se přičiňovali a nedali se obtížemi přemoci. Mají jim připomínati napomenutí, které jsme často lidu křesťanskému již dali, že jsou-li nejvyšší a nejkýženější statky v nebezpečí, nesmíme se hroziti žádné námahy, bychom je zachránili a že právem přísluší námahám těm nejvyšší odměna, již bude život křesťanský korunován. (Encykl. »Sapientiae christianae« z 10. ledna 1890.)

c) Křesťané jsou k boji zrozeni. Čím boj jest těžší, tím spíše možno s boží pomocí očekávati jistějšího vítězství. Vždyť praví pán: »Doufejtež, jáť jsem přemohl svět.« (Jan 16, 33). (Tamtéž.)

d) Církví jest odolati mocné bouři. Hněv pekla proti ní jest rozpoután. Ale nebojte se, v jednotě s církví, spojení s papežem, poslušni buďte jeho naučení. Toto sjednocení s církví, s papežem jest zde

na světě obcování svatých. Ovšem jednati jest nezbytno, jednati znamená zde na světě boj. Proto dejte se zmužile v zápas, každý na místě, jež mu Bůh vykázal. Modlete se a utvrzujte v důvěře v Prozřetelnost. (Promluva k Maristům z 13. února 1893.)

e) Musí-li pak katolíci, chtějíce věrně splniti povinnosti, něco vytrpěti, musí-li přinést oběti, necht si vzpomenou, že království nebeské násilí trpí, a že nemůže ho dosíci ten, jenž sobě samému násilí nečiní. Pamatujte, že kdo sebe nebo statky své více miluje, než Ježíše Krista, není ho hoden. Příklad mnohých, nepřemožitelných hrdin, kteří za všech dob vše velikomyšlně za víru obětovali, pomoc milosti boží, která činí jeho Kristovo sladké a břímně jeho lehké, účinně k tomu zajisté přispěje, abyste odvahu svou oživilí a nové síly k novému, vítěznému boji nabyli. (Breve k Vlachům.)

f) Nelze namítati, že Ježíš Kristus, jenž církev svou chrání a mstí, nepotřebuje pomoci lidí. Máme-li si přivlastniti ovoce milosti vykoupení, kterou On získal, chce Kristus, abychom svým přičiněním a zásluhami, k nimž nám síly poskytuje, nabývali takřka podílu na jeho námáhách a zásluhách, ale nikterak z toho důvodu, že by sám neměl moci dostatečné. (Encyklika «Sapientiae christianae» z 10. ledna 1890.)

g) Katolíci mají proto ukazovati, že jsou synové světla. Tím větší neohrožeností a opatrností mají vynikati, čím více vidí, že moc temnosti s neústupnou vytrvalostí všeho se odvažuje, aby všechno svaté a dobré kolem sebe zničilo. Katolíci mají si získati všeobecné úcty nepřemožitelnou silou jednoty, mají kráčet v čele každého pravého socialního pokroku opatření širokým rozhledem a velikou opatrností, podle zásad v Našich okružních listech vyslovených, mají býti trpělivými obránci a osvěcenými rádci slabých a nuzných; mezi těmi, kteří mají čistý a poctivý úmysl musí býti na prvním místě; k tomu mají přispívati, aby věčné zásady spravedlnosti a křesťanské osvěty, na rozdíl nepřátel všeho řádu, přišly k platnosti a všude zavládly. (Breve kardinálu remešskému ze dne 6. ledna 1896.)

h) Jest svatou povinností všech, aby církve jako matku milovali, zákonů jejích poslouchali, o její čest pečovali, práv jejích šetřili a o to usilovali, aby ti, kteří jejích autoritě jsou nějak poddáni, církve si na výsost vážili a dětinnou láskou byli jí oddáni. (Encykl. »Im-mortale Dei« z 1. listopadu 1885.)

i) Vznášíme k národům křesťanským důtklivé napomenutí, aby neporušeně zachovali náboženství po otcích zděděné jako drahocenný odkaz, aby ho statečně hájili a neustali podporovati jeho vzrůst svým nábož-ným životem. (Encykl. »Jucunda semper« z 8. září r. 1894.)

k) Ze všech Svých sil se přičiňujeme, abychom přivedli společnost lidskou opět na pravou cestu. Avšak snahy Naše musí katolíci všech národů vždy více podporovati. Katolíci jsou povinni, svorní mezi sebou, poslušni Našeho vedení, k obětem ochotni, ná-sledovali příkladu křesťanů prvních století, jak jsme již častěji s důrazem vytkli, a to veřejným vyznáním víry, konáním vznešených ctností a zmužilou ochranou náboženských zájmů. Na tom po většině závisí i blaho a spása společnosti občanské. (Promluva k poutníkům z ostrova Malty z 22. května 1893.)

l) Toho si nikterak nepřejeme, aby katoličtí lai-kové stáli nečinně stranou. Právě naopak schvalujeme úplná počínání těch, kteří zachovávajíce sice patrič-nou úctu k zákonům, podrobují se vedení biskupů a podporují mužně pokroky náboženství. Proto schva-lujeme a povzbuzujeme každým způsobem katolíky, aby často svolávali sjezdy, zakládali časopisy, které ve všem vyhovují předpisům této Stolice apoštolské, aby úctu měli k těm, kteří mají moc, aby organiso-vali spolky dělnické a síly své věnovali také jiným dobrým skutkům. (Breve k biskupům španělským.)

m) Snažíme se, pokud Naše síly stačí, abychom přesvědčili katolíky, že nezbytno jest, osobní názory a choutky odložití a držeti se pečlivě toho, co obec-nému blahu slouží. K obecnému blahu zvláště pak přispívá, aby náboženství více bylo ctěno, než vše ostatní, aby pak svůj přirozený a podivuhodně blaho-dárný vliv mohlo rozšířiti na zájmy politické, rodinné

a státní. K všeobecnému blahu slouží dále, aby veřejná autorita podle křesťanského zákona spojena byla se svobodou, aby ve státě panoval pokoj a daleka byla všeliká vzpoura, aby veřejná zřízení, zvláště pak školy, v nichž se vychovává mládež, byly ustavičně zdokonalovány, aby různá řemesla, zejména skrze společenstva, jež jsou sice již četná, jejichž rozmnožení však jest žádoucí, dosáhla příznivějších podmínek existenčních, při čemž ovšem předpokládáme, že jest náboženství vůdkyní a podporou. Mimo to — a sice v neposlední řadě — přistupuje k tomu povinnost, aby všichni úradkú Božích, všemu vládnoucích a nekonečně vznešených v povinné účtě byli poslušni. Bůh tomu chtěl, aby ve společnosti lidské vedle nerovnosti jednotlivých tříd panovala mezi jednotlivými osobami rovnost, která z obaplné, přátelské svornosti pochází. Proto nemá se dělníkům nedostávatí úcty a věrnosti k pánům, avšak na pánech jest, aby se své strany plnili povinnosti, které jim ukládá spravedlnost a prozřetelná dobrota.

Toť jsou podstatné a hlavní zásady, jichž dbáti třeba těm, kdož pracují pro veřejné, všeobecné blaho. Povinností jejich jest, přemýšletí o prostředcích, které by přinesly úlevu od četných béd, kterými jest společnost lidská sklíčena; povinni jsou získati si zásluhy pro život věčný. Kéž by se katolíci přičinili, aby získali přízeň těmto naukám, křesťanské moudrosti, kéž by podle uvedeného způsobu sami dávali příklad; — pak dočkáme se radostného a kýženého výsledku, že lidé, kteří, falešnými názory a marným zdáním svedeni, od cesty pravé se uchýlili, k lepšímu smýšlení se navrátí a po vedení i pomoci církve zatouží. (Breve k belgickým biskupům.)

ODDÍL VI.

Papežství a jeho nepřátelé.

I. Bludy a všeobecné nauky.

1. Moderní bludy.

Pius IX. (1846—1878) zavrhl tyto bludné nauky:

a) O tom, zdali možno spojití světské panství s duchovním, mohou mezi sebou vésti spor synové křesťanské a katolické církve. (Litt. apost. »Ad apostolicam« z 22. srpna 1851. — Syllabus § IX. n. 75.)

b) Zrušení světského panství, které apoštolská Stolica drží, prospělo by značně svobodě a blahu církve. (Alloc. »Quibus quantisque« z 20. dubna 1849. Syllabus § IX. n. 76.)

c) Za našich dob nehodí se více, aby bylo náboženství katolické za jediné ve státě uznáváno, a všechna ostatní vyznání byla vyloučena. (Allokuce: »Nemo vestrum« z 6. července 1855. — Syllabus § X. n. 77.)

d) Římský papež může a musí se smířiti a shodnouti s pokrokem, liberalismem a novověkou civilizací. (Alloc. »Imdudum cernimus« z 18. března 1861, Syllabus § X. n. 80.)

2. Pius VIII. (1829—1830) učí následovně:

Jest naší povinností, upozorniti vás na tajné společnosti buřičských lidí, kteří, prohlásivše se za nepřátele nebe i knížat, snaží se znepokojovati církev, zničiti státy a ve zmatek uvésti celý svět. Odvrhli spasitelnou uzdu pravé víry a vším způsobem se přičiňují, aby otevřeli bezbožnosti dvéře dokořán . . . Na jednu z tajných těchto společností musíme obzvláště ukázati. Utvořila se před nedávnem a má za účel kaziti mládež, která se vychovává na gymnasiích a jiných vyšších školách. Protože dobře jest povědomo, jaký vliv mají nařízení učitelů na vzdělání srdce i ducha žáků, užívá se nejkrajnějších prostředků, aby se mládeži, způsobem co nejohrovnějším, dostalo špatných učitelů, kteří by ji záhubnými naukami proti Bohu účelami přivedli na cestu Baalovu. S hrůzou pozorujeme a bolestně toho želíme, že mládež dospěla takovou měrou k úplné nevázanosti, že odhodila všelikou bázeň Boží, odvrátila se od pravidel mravnosti, pohrdá svatou naukou, nohama šlape práva světské i duchovní vrchnosti, nezná studu před žádným bludem, žádným nepořádkem a žádným sebe hanebnějším počínáním. Právem lze o ní užiti slov papeže Lva Velikého: »Zákonem jejich jest lež, bohem jejich ďábel, bohoslužba jejich a pocta platí tomu, co jest nejhanebnějšího.« Snažte se, ctihodní bratři, odstraniti tato zia z diecesí svých, uživejte všech prostředků, které jsou vám po ruce, i přísné autority i mírnosti, aby vychování mládeže svěřeno bylo mužům, kteří nejen učeností a věděním, nýbrž i čistotou mravů a nábožností vynikají.

Vidíme, že každodenně, způsobem strach a hrůzu vzbuzujícím, roste počet špatných, jako morová rána nebezpečných knih, jimiž se nevěra, podobně jako rakovina, vždy více šíří. Bděte nad svým stádem a chraňte ho před morovou ranou špatných knih, které tolik a tak hroznou zkázu sejou. Připomínejte svěřeným ovečkám často napomenutí Pia VII., Našeho předchůdce a dobrodince, aby jen onu pastvu za dobrou a užitečnou považovali, na niž vedeni jsou hlasem svých pastýřů, zvláště pastýře nejvyššího, nástupce sv. Petra. Učte je, aby vůbec považovali všecken du-

chovní pokrm za škodlivý, který se jim jako škodlivý označuje; mají s hrůzou od něho prchati a nepřipustiti, aby klamným zdáním, nebo mámením smyslů byli oklamáni.

II. Jednotlivé nauky obsažené ve spisech Lva XIII.

1 Od hříchu prvotného rozštěpeno jest pokolení lidské na dvě části. Sv. Augustin je nazývá: město nebeské a pozemské. Duch zla byl vždy protivníkem církve.

a) Od té chvíle, kdy člověčenstvo, svedeno závistí ďábla hanebně se odvrátilo od Boha, svého Stvořitele a Dárce všech darů nadpřirozených, rozštěpilo se na dva rozdílné a protivné tábory, z nichž jeden ustavičně bojuje pro pravdu a ctnost, druhý pak za vše, co se ctnosti a pravdě protiví. První z nich jest království Boží na zemi, totiž pravá církev Ježíše Krista; kdo chce k ní v pravdě a pro své spasení náležeti, nezbytně musí Bohu a jednoroznému Synu jeho z celé mysli a ze vši vůle své sloužiti. Druhý tábor jest říše satanova, jehož údy a v jehož moci jsou všichni, kteří následující žalostného příkladu svého vůdce a našich prarodičů, odpírají poslušnost božskému, věčnému zákonu a mnohé, pohrdajíce Bohem, ba mnohé přímo proti Bohu podnikají. (Encyklika »Humanum genus« z 20. dubna 1884.)

b) Dvojí tuto říši dobře rozeznal a trefně popsal svatý Augustin podoběnstvím dvou měst, jež majíce protivné zákony, k protivným cílům a snahám dospívají, shrnuv bystře a krátce obojí příčiny v tato slova: »Dvě tato města založila dvojí láska: město pozemské totiž sebeláska až k pohrdání Bohem stupňovaná, nebeské město, láska k Bohu až k pohrdání sebou samým.« (De civitate Dei lib. XIV., c. 17.) (Encyklika »Humanum genus« z 20. dubna 1884.)

c) Stává tedy moc nepřátelská, která neustála nikdy podle ponoukání a popudu zlého ducha, bojující proti jménu Kristovu. Vždy dovedla spojití nějaký počet lidí a namířiti síly jejich zkáze sloužící proti pravdám Bohem zjeveným. Mimo to se snaží neblahými sváry, jež působí, jednotu a pokoj společnosti křesťanské zničiti. nepřátelská tato moc má ke svým službám zástupy k útoku vždy hotové; nikomu pak není neznámo, co vše musila církev za všech časů od jejich útoků vytrpěti. (Breve k italským biskupům.)

d) Za všech století bojovaly proti sobě obě tyto říše. Užívaly při tom nejružnějších zbraní a všech možných způsobů boje, ačkoliv nebyl boj za všech dobste ně prudký a stejně úsilovný. (Encykl. »Humanum genus« z 20. dubna 1884.)

2. V dobách našich jest svobodné zednářství shromaždištěm všech bezbožných sekt. Jest to skutečná tajná společnost, v níž třeba slepou konati poslušnost; společnost, která se protiví přirozené spravedlnosti a mravnosti. Jest to hrozná moc, jež způsobila, zvláště v katolických zemích, nejhroznější zla.

a) Zdá se, jakoby se byli v našich dobách přátelé zla spojili k boji proti církvi Boží, jež vedou s krajním napětím sil. Původcem a podporou v zápasu tom jest jim společnost daleko široko rozvětvená a pevně organisovaná, která se nazývá svobodným zednářstvím Netajíce již úmyslů svých, navzájem co nejdůležitěji se k boji proti Božské velebnosti povzbuzují, zjevně a bez ostychu osnují zkázu svaté církve za tím účelem, aby křesťanské národy, kdyby možno bylo, úplně zbavili dobrodiní, kterých se jim skrze Spasitele našeho Ježíše Krista dostalo. (Encykl. »Humanum genus« z 20. dubna 1884.)

b) Jsou rozličné sekty, které se sice jménem, ritem. formou i původem liší, avšak, protože společným cílem i podobností základních názorů jsou spojeny, věcně jsou se svobodným zednářstvím totožné.

Zednářství tvoří takořka střed, z něhož všechny vycházejí a k němuž se všechny vracejí. (Encykl. »Humanum genus« z 20. dubna 1884.)

c) Duch všem dřívějším sektám, které proti pravdám a zřízením křesťanským povstaly, společný, oživil poznovu v sektě, která se nazývá svobodným zednářstvím, jež hrda na moc svou a své bohatství, neostýchá se, s neslýchaným přímo násilím podněcovati plamen boje a vnášeti jej i do oboru věcí nejsvětějších. (Breve k italským biskupům.)

d) Ačkoliv se dnes zednářství tváří, jakoby nechtělo se skrývati ve tmách, ačkoliv koná své schůze veřejně před očima občanů, ačkoliv vydává své časopisy, přece, přihlédneme-li k jádru věci, musíme doznati, že patří k společnostem tajným a má všechny jejich způsoby. Neboť mnohé věci u nich mají na sobě ráz tajemství, která, podle pravidel sekty, povinností jest v tajnosti držeti s největší bedlivostí nejen před cizími, ale i před velmi mnohými členy. K tajemstvím těm náleží nejtajnější a poslední cíle, nejvyšší náčelníci stran, tajné schůze přístupné jen zasvěcencům, podobně patří sem i usnesení, jakož i způsoby a prostředky, jimiž je třeba vykonati. Proto jest mezi bratřimi toliko rozdíel v úradech, právech a povinnostech, proto určitý postup ve stupních a řádech, proto nejpřísnější kázeň, jíž všichni podléhají. Ti, kteří přistupují, musí slíbiti, ba nejčastěji zvláštní přísahou potvrditi, že nikdy nižádným způsobem, a nikomu neprozradí své bratry, jejich znamení a jejich nauky. Tak snaží se zednáři pod vyhanou rouškou a právě tak pokrytecky jako druhdy Manichejští, zůstati ve skrytě a nemíti svědků svého počínání, leč své stoupence. (Encykl. »Humanum genus« z 20. dubna 1884.)

e) Mimo to všichni, kteří přistoupili k zednářství, musí slíbiti a zaručiti se, že chtějí svých vůdců a mistrů na slovo poslouchati v největší oddanosti a věrnosti, že chtějí vykonati co jim bylo přikázáno, jsouce připraveni dbáti každého pokynu, každého znamení; že chtějí, kdyby poslušnost zanedbali, vytrpěti nejpřísnější tresty i smrt. A věru bývá trest smrti vykonán na těch, kteří odsouzeni, že porušili kázeň

nebo odepřeli poslušnost, a to děje se s odvahou a obratností, že vrah zhusta bdělému oku trestající spravedlnosti uniká. Přetvářeti se, zůstatí v úkrytu, zavazovati si lidi jako otroky nejpevnějšími pouty, aniž by lidé ti znali vlastní toho příčinu, užívati jich, vydaných cizí libovůli k provedení všech zločinů, vtisknouti jim do ruky vražednou zbraň, a příslibiti při tom beztrestnost, toť vše jest tak příšerné a neslýchané, že přirozenosti přímo odporuje. (Encykl. »Humanum genus« z 20. dubna 1884.)

f) V poslední polovici právě uplynulého století učinilo svobodné zednářství neuvěřitelné pokroky. Patrně jest, že se ničeho neštítí, před žádným protivníkem neustupuje, ale den ode dne odvážlivostí a smělostí nabývá. Celá města jsou jím nakažena, všechno občanské zřízení vždy více bývá jedovatým dechem jeho otráveno. (Breve k biskupům italským.)

g) Nebezpečím pro církev jest společnost, která se zove svobodným zednářstvím, jejíž hrozná tíha dlouho již a to zvláště národy katolické dusí. Zednářství jsouc podporováno bouřlivými dobami, suáží se, pýchajíc pro svou moc, bohatství a úspěchy, vším úsilím, aby vládu svou upevnilo a ještě více se rozšířilo. V městech zednářství již vyšlo na světlo ze svých skrýší a záloh, ba zřídilo sídlo své i v tomto městě, které jest hlavou katolického světa, aby tím takřka Boha samého vyzývalo a pokoušelo. To však jest při tom nejosudnější, že všude, kamkoliv vstoupí, vnikne do všech vrstev obyvatelstva a do všech zřízeních obecních, aby konečně všeho samo se zmocnilo a vše řídilo. (Encyklika »Praeclara gratulationis« z 20. června 1894.)

h) Snažili jsme se již odhaliti tajné plány a převrácené spády svobodného zednářství. Avšak přece zdálo se Nám, zvláště vzhledem k událostem poslední doby, potřebno ještě jednou za účelem tím pozvednouti hlasu svého; neboť právě nyní má žalostná tato sekta volné pole, aby mohla ducha i srdce sváděti a ničiti, při čemž jeví právě tolik zloby a zatvrzelosti jako duch zlý, který ji zplodil. Měla by ovšem méně

žalostného vlivu, kdyby byla odkázána pouze na své sly; avšak ona požívá přízně a podpory vládařů ke značné škodě národa, jenž nejenom křesť svatý přijal, ale i přede všemi ostatními národy, nejlhodárnějšími dobrodiními božími byl vyznamenán. Jestliže tato sekta pohrdajíc svatostí nauky Ježíše Krista, Spasitele světa, na jedné straně přímo proti duchovním tajemstvím bezbožně bojuje, otřásá a viklá na druhé straně i základy řádu občanského, neboť toho žádá logika vyplývající z přirozenosti věcí. Zbytečno by bylo toho popírati: nauky a vliv svobodného zednářství dávají lidu, když byla uzda všelikého náboženství odhozena, ustavičně popud k nemírným a spleteným požadavkům. Není o tom pochybnosti; jest možno vysvobození, které odpovídá rozumu a spravedlnosti a jehož se třídy, méně štěstím obdařené, vším právem domáhají, ale o to se Nám nyní nejedná. Chceme raději promluvit o hnutí v lidu, které se pod ochranou sekt šíří od místa k místu, z provincie do provincie a k tomu směřuje, aby nyní stávající veřejný řád byl v nepořádek uveden a tím dána byla příležitost zavést na jeho místě řád zcela jiný, na jiných základech postavený . . . Svobodné zednářství jest osudná sekta, není ani pravým přítelem lidu a nestane se jím nikdy, protože jest nepřitelem Božím. (Promluva k sv. kolegiu z 23. prosince 1892.)

i) Jediné spiknutími, úplatky a násilnostmi dosáhlo toho svobodné zednářství, že ovládá Itálii, ba i Řím. Kolika zmatkům a bédám upravilo v posledních třiceti letech cestu! Nezměrná zla přišla v krátké době na naši vlast. Náboženství otců našich stalo se terčem pronásledování všeho druhu; pronásledovatelé sledují dábelství v pravdě cíl, nahraditi totiž křesťanství naturalismem, víru nahraditi kultem pouhého rozumu, katolickou mravouku domněle neodvislou morálkou, pokroky ducha nahraditi pokroky surové hmoty. Nescházelo odvahy postaviti proti svatým zásadám a naukám evangelia, zákony a zásady vyňaté ze zákonníka revoluce, zavést na místě škol, věd a umění křesťanských, vyučování bez Boha a zavržení hodný realismus.

Násilím vnikli do svatyně a zmařili konfiskaci statků církevních větší část prostředků k bohoslužbě potřebných, které nám předkové zanechali. Tím, že duchovní byli přibráni k službě vojenské, byl počet služebníků svatyně na nejmenší míru ztenčen.

Protože nemohlo býti zamezeno udílení sv. svátostí, snažili se aspoň všemi možnými prostředky zavést občanský sňatek a občanský pohřeb. Bez přestání k tomu se pracuje, aby byly školy a ústavy dobročinné z rukou církve naprosto vyrvány, nikde nemá se trpěti pečeť ducha křesťanského. Když nelze katolické časopisectvo potlačit, tedy se snaží aspoň vydati je v opovržení. Nechceme zajisté moc svobodného zednářství přehánět, avšak duch jeho se jeví ve všech jmenovaných zjevech a v mnohých jiných, o nichž bychom se mohli ještě zmíniti, ačkoliv nelze ovšem přičísti přímému jejich vlivu všecha zla, jimiž trpíme. (Breve k italskému lidu.)

k) Želce těchto zel co nejvíce, voláme často k Bohu, jsouce v nitru svým láskou pohnuti, se žalmistou Páně: »Nebo hle, nepřátelé tvoji hřmot učinili, a ti, kteříž tě nenávidí, pozdvihli hlavy. Proti lidu tvému zlostnou ukládali radu a myslili proti svatým tvým. Řekli: Pojďte a vyhladíme je z národu.« (Žalm 82, 3 - 5.)

Ve hrozcím tom nebezpečí, v neslýchaném a úporném boji proti jménu křesťanskému, jest Naší povinností upozorniti na nebezpečí, označiti nepřátele, stavěti se, pokud síly Naše stačí, na odpor lstivým jejich záměrům, aby nezahynuli na věky, kteří Naší péči jsou svěřeni; jest Naší povinností, aby království Kristovo, jehož obranu jsme vzali na sebe, nejenom trvalo a zůstalo netknuto, nýbrž vždy více rostlo a po všem světě se šířilo.

Římstí papežové, Naši předchůdcové, bdíce pečlivě nad spásou lidu křesťanského, rychle poznali úhlavního nepřítel, kdo jest a co chce, jakmile z temna tajného spiknutí vykročil. Papežové, předvídjíce dobře co nastává, dali knížatům i lidu jakoby znamení a napomenuli je, aby se nedali svěsti úklady a svody chytře nastrojenými. První, jenž na nebezpečí upo-

zornil, byl Klement XII. roku 1738 (konstituce »In eminenti« z 24. dubna 1738), jehož konstituci papež Benedikt XIV. potvrdil a obnovil (konstituce »Providas« z 18. května 1751.). Příkladem jejich následoval Pius VII. (konstituce »Ecclesiam a Jesu Christo« z 13. září 1821). Lev XII. shrnul ve své konstituci »Quo graviora« (ze dne 13. března 1825) vše, co předchůdcové jeho učinili a rozhodli, a prohlásil, že ustanovení ta v platnosti trvají a na věky potvrzají. Podobně promluvili častěji Pius VIII. (Encykl. »Traditi« ze dne 21. května 1829). Řehoř XVI. (encykl. »Mirari vos« z 15. srpna 1832) nejčastěji pak Pius IX. (encykl. »Qui pluribus« z 9. listopadu roku 1846; allokuce »Multiplices inter« z 25. září 1866, atd.).

Když totiž v podstatě i v duchu poznáno bylo svobodné zednářství ze zjevných známek a zkoumáním příčin byly poznány jeho zákony, zvyky, spisy, k čemuž často přistupovalo svědectví samých zasvěcenců, Stolica tato apoštolská ohlásila a zjevně vyřkla, že sekta svobodných zednářů odporuje právu a jest záhubou nejen církvi, ale i státu, proto také zapověděla hrozné zvláště těžkými tresty, jimiž církev zvláště těžké viníky stihá, a nařídila, aby nikdo k sektě té nepřistupoval. Proto však rozhněvali se členové zednářstva, snažili se závažnosti těchto rozhodnutí úkradkem uniknouti nebo je oslabiti, buď nevážností nebo pomluvou. Římské papeže, kteří rozhodnutí ta vydali, vinili, že rozhodnutí nejsou spravedlivá, nebo že překročili ve svých rozhodnutích pravou míru. Tím způsobem snažili se vážnost a důležitost konstitucí apoštolských Klementa XII., Benedikta XIV., jakož i Pia VII. a Pia IX. zmařiti. Avšak nescházelo ani mezi zednáři těch, kteří nechtíce uznali, že to, co učinili římské papežové vzhledem na učení i kážeň katolickou právem učinili. Také i mnozí knížata a vladaři států souhlas svůj s rozhodnutím papežů dali na jevo tím, že se o to postarali, aby vznesena byla na svobodné zednářství žaloba u Stolicy apoštolské, nebo že je sami, zvláště vydanými zákony prohlásili za nebezpečné státu, jako se to stalo v Nizozemí, Rakousku, Švýcarech, Španělsku, Bavorsku, Savojsku a jiných krajinách italských.

Co zvláště jest důležité, nač především třeba upozorniti, že výsledky pozdější dokázaly, jak opatrně a moudře Naši předchůdcové jednali. Avšak prozřetelná a otcovská péče jejich neměla vždy a všude kýžených výsledků. Stalo se to buď přetvárkou nebo lstí viníků, nebo neprozíravou lehkovážností těch, kterým zvláště příslušelo, aby co nejhorlivěji bděli. Tak se stalo, že svobodné zednářství učinilo za dobu půldruhého století netušené pokroky; lstí i odvážlivostí dovedlo se domoci vlivu na všechny řády veřejné, čímž nabylo takové moci, že se zdá, jakoby v obci vládlo. Tak rychle a hrozně rozšířila se zhouba ohrožující církev, moc panovníků i blaho státu, jak to předchůdcové Naši dávno předvíдали. Tak daleko to došlo, že v budoucnosti třeba se všeho obávati, o církev sice nikoliv, protože má nejpevnější základ, takže lidskou rukou nemůže býti otřesena, avšak o státy, v nichž zednářství se rozmohlo, nebo jiné sekty jemu podobné, které jemu pomáhají a jemu slouží.

Proto také, jakmile jsme se ujali vlády církve sv., ihned jsme poznali a pevně se přesvědčili, že jest povinností Naší celou váhou autority Naší odprati zlu tomu, pokud jen možno. A vskutku také při vhodné příležitosti častěji jsme objasnili některé důležité zásady, na něž nejvíce převrácené názory zednářské vlivem svým působily. Tak jsme ve svém listě okružním »Quod apostolici muneris« (ze dne 28. prosince roku 1878) podjali se úkolu vyvrátiti neslýchané názory socialistů a kommunistů. V jiném pak »Arcanum« (t. j. encykl. »Arcanum divinae sapientiae« ze dne 10. února 1880 o křesťanském manželství) snažili jsme se stanoviti pravý a správný pojem domácnosti, jejíž pramenem a původem jest manželství; v listě počinnajícím »Diuturnum« (t. j. encykl. »Diuturnum illud« z 29. června 1881 o původu občanské moci) vložili jsme vzor politické moci podle zásad křesťanské moudrosti zřízené, s níž nejen přirozeností věcí, ale blahem národů i knížat podivuhodně souvisí. Nyní pak, podle příkladu předchůdců Našich umínili jsme si vzíti na mušku samé zednářstvo, veškeré jeho nauky, úmysly, způsob myšlení a jednání, aby zkázonosná jeho moc

vždy více se objasňovala a tím mohla se zameziti ná-
kaza žalné této rány morové. (Encykl. »Humanum
genus« z 20. dubna 1884.)

1) Ať se tedy děje cokoliv, naši povinností jest,
ctihodní bratři, přemýšleti o tom, abychom našli
léku proti tomuto těžkému a velmi již rozšířenému
zlu. Poněvadž poznáváme, že křesťanská ctnost skýtá
nám nejlepší a nejjistější naději záchrany, ctnost, které
zednáři tím více nenávidí, čím více se jí bojí, proto
považujeme za nejprvnější úkol svůj, užiti ctnosti jako
nejlepší pomoci proti společnému nepříteli. Proto tedy
schvalujeme vše a apoštolskou Svou autoritou potvr-
zujeme vše, v celku i jednotlivostech, co papežové
římští, Naši předchůdcové, k zamezení podniků a snah
sektý zednářské ustanovili, cokoliv nařídili, čím by od
přistoupení k sektě té odstrašili nebo k vystoupení po-
vzbudili. Spoléhajíce v té příčině na dobrou vůli věřící-
cích, prosíme je a při spáse jejich je zapřísaháme,
aby v úctě měli a v nejmenším se neodchylovali od
toho, co v ohledu tom Stolice apoštolská nařídila.

Vás pak, ctihodní bratři, důtklivě žádáme, abyste
spojili s Námi úsilí své a horlivě se snažili vyhladiti
nečistý mor, který se šíří po všech žilách lidské spo-
lečnosti. Máte chrániti slávu Boží a blaho bližních;
jestliže toho budete v boji pamětlivi, jistě nebude se
vám nedostávat ani odvahy ani statečnosti. Opatrnost
vaše nejlépe zajisté posoudí, kterých prostředků třeba
užiti, aby překážky a odpor, které se v cestu staví,
byly přemoženy. (Encykl. »Humanum genus« ze dne
20. dubna 1884.)

3. Řím byl proto dobyt, aby byla církev
a hlava její poražena. To jest pravý účel
dobyti Říma a boje proti papežství, jak to
vždy více z projevů sektářských vysvítá.
Boj ten se den ode dne zostřeje, protože
ho politické poměry podporují.

a) Posledního cíle, zabrání Říma italskou vládou,
nebylo zcela a úplně dosaženo dovršením politické
jednoty. Nemluvíme tu sice jménem všech, kteří k tomu
spolupůsobili, ale chceme tím jen říci, že plán a

úmysl přívrženců sekty (t. j. zednářské), která dala k tomu první podnět, není ještě dosažen. Násilí toto, jemuž podobného nenalézáme v dějinách, mělo být spíše, podle rozhodnutí sekty, jen prostředkem a předehrou k provedení mnohem hanebnějšího úkladu. Ruka byla vztažena sice k tomu, aby hradby občanské metropole byly zničeny, avšak jen za tím účelem, aby tím účinnější byl útok na město duchovní. Za tím účelem počala se bourati pozemská hradba, aby byla duchovní moc papežova zničena. Slovem, když se vtrátili lidu římskému, lidu, jenž zachoval až do posledního okamžiku věrnost a kladl zmužilý odpor mocnému a ustavičnému popuzování z venčí, zanášeli se dobře promyšleným plánem, že změnil určením výsadami nadaného města, přetvoří je a učiní poznovu městem pohanským. Ve své hantýrce jmenovali to třetím Římem. Měl vzniknouti Řím třetí po Římu pohanském a křesťanském, jenž se měl státi středem nové civilisace. (Breve kardinálu Rampollovi z 8. října 1895.)

b) Každý zná plány, kterými byla ona sekta vedena, když porušila svatá práva apoštolské Stolice a připravila papeži nedůstojné postavení, kterého želíte právě tak jako My. Příčinou tohoto počínání sektarstva nebylo, jak se mylně a bláhově říkalo, že jest papežství nepřitelem Italie. Dějiny zaznamenaly písmem nesmazatelným velevýznamné prospěchy, které v každé periodě přinesla Italii blahodárná přirozenost papežství, prospěchy, jejichž lesk nikdy nevybledl; spíše přispěli k tomu učenci i čas sám, že velikost jejich tím jasněji zazářila. Každým dnem ukazuje se zřejměji pravda, že ani jediné z dober toho jména hodných není v odporu s papežstvím, ať se týká řádu náboženského, mravního nebo politického, ať vzácné jest společnosti občanské, rodině nebo jednotlivé osobě, spíše nalézají v něm všecka tato dobra život, sílu i rozvoj.

Také se pokrytecky ujišťuje, že bylo jen účelem zbaviti církve a papežství mrzutého břemene časných starostí; tato snaha byla prý jedinou pohnutkou, proč byl učiněn konec časnému panství papežovu — snala ta zní jako posměch a potupa v ústech lidí, kteří již

tolikerým způsobem se snažili a snaží, stavěti se proti duchovnímu a božskému úkolu církve.

Pravým a skutečným účelem sekt těch bylo, zasažení církve a její nejvyšší hlavu. Proto oloupili Stolicí apoštolskou, co bylo ochranou její svobody a nejen v zevnějších zdání pozůstávající zárukou neodvislosti. A ještě se potom volá, aby v této smělosti se pokračovalo. Na konec chtějí Itálii oloupiti o poklad, který jest nade vše ostatní drahocennější, o svatou víru a katolické náboženství. Kdyby to nebylo dokázáno nezvratnými důkazy, jež se každodenně množí, dostačily by zajisté rouhavé hlasy, jež veřejně zvrácené tyto plány hlásají, aby se dokázalo, že chovají bezbožná tato přání. Ještě před několika dny odvážili se v Římě veřejně prohlásiti, že nemůže býti řeči o pravém životě italském, dokud bude Itálie katolickou, že násilné zabrání Říma bylo jen prvním krokem na cestě, aby byla Itálie osvobozena od jha kněžského a katolického a že třeba pokračovati a plán ten úplně provésti. (Promluva k italským poutníkům ze 7. října roku 1883.)

c) Záměry sekt těch denně jasněji a zřejměji se objevují. Protože jest hlavním cílem těchto sekt bojovati proti církvi Ježíše Krista a kdyby možno bylo vyhladiti katolicismus od tváře země, volí za hlavní jeviště své působnosti vždy s větším úsilím a odvahou právě Itálii, v níž zapustila víra hluboko kořeny své, kde po celou řadu století sídlí nejvyšší pastýřové církve katolické, odkud duch Ježíše Krista blahodárné paprsky vykoupení po celém okrsku zemském rozlévá.

To jest příčinou, proč v různých shromážděních, jež stoupenci sekty v několika evropských městech odbývali, byla katolická Itálie cílem kalných jejich plánů. Naposledy se usnesli, že příštím rokem konati budou nový a slavný kongres, na nějž se mají dostaviti zástupci sekty z celého světa; aby pak nemohl nikdo býti na rozpacích o pravém významu tohoto sjezdu, chtějí se shromáždit v Římě, jenž jest středem světa katolického. Jest to vyzvání, jež metají církvi v tvář; vyzvání, které jasně vyslovuje úmysl, že chtějí otrásti skálou, která jest základem církve Kristovy.

Již dnes prohlašuje se ve shromážděních nedávno v Římě odbývaných bez ostychu a to za tím účelem, aby byla nenávisť v srdcích rozdmýchána a nové síly k bezbožnému boji sebrány, že jest snahou jejich zničiti na vždy a potlačiti papežství, proti němuž jako zřízením duchovnímu a náhoženskému dovolují si nejhanebnější urážky, potupy i nejnedůstojnější pohany.

Zároveň počali mezi lidem zakládati spolky, jež zřejmě sledují účel, až do krajností potíratí vše, co jest v Římě katolického a čím se osvědčuje věrnost papeži. Učinili tedy pravý opak všech krásných slibů a prohlášení, která byla s počátku učiněna a rozšířena na oklamání prostých lidí, že totiž bude katolické náboženství v Itálii ve vážnosti, že osobě papežově bude prokazována úcta a vážnost, že papež bude u vykovávání duchovní své moci svoboden a neobtěžován. Všecky krásné sliby usvědčila skutečnost zelži, neboť zřejmě, beze studu bojovalo se proti církvi a nejvyšší její hlavě. — Známe, drazí synové, odvážné plány sekty té A proto jest to povinností Naší před vámi a přede všemi katolickými Vlasy ukázati na veliké nebezpečí, jež Nám hrozí. Nikdo se v tom ohledu nedej oklamati. Buďtež přesvědčeni, že se snaží vyrvati vás z lůna nejněžnější matky vaší, církve; chtějí vás odvrátiti od sladkého jha Kristova a učiniti vás kořistí těch, kteří připravují neštěstí a zkázu vlasti vaší. (Promluva k vlašským poutníkům z 16. října r. 1881.)

d) V událostech, jež se dnes skorem všude sběhly, poznáváme spolehlivé známky dalšího vývoje krutého a neodůvodněného boje proti církvi. Staré spiknutí sektářské, jehož účelem jest, naplniti duše nechutí k svaté apoštolské Stolicy, vždy jasněji a zřejměji se objevuje. S tímto spiknutím spojen jest pak úmysl, vládnouti podle libovůle národům křesťanským, jakmile se podaří, zbaviti je autority a ochrany římského papeže. Na to vlastně nepřátelé pomýšleli, když zbavili papežství násilím a lstivými úskoky světského panství, jehož se papežství dostalo výslovným úradykem božské Prozřetelnosti a jednosvorným souhlasem mnohých století. Papežství mělo pod ochranou panství

toho požívatí svobody a bezpečnosti, již nezbytně jest třeba k řízení všeho křesťanstva. Všechny lstivé úskoky, které byly podnikány a jež se doposud podnikají, k ničemu jinému nesměřují leč k zničení církve. Chtějí tím učiniti církev a křesťanská zřízení národům nenáviděnými, především ovšem římskou Stolicí apoštolskou, kterou Bůh zřídil k blahu veškerého pokolení lidského. (Promluva k sv. kollegiu z 20. srpna 1880.)

e) Jsouce naplněni duchem satanovým, chovají v sobě zasvěcení stoupenci zednářstva smrtelnou, nesmířitelnou zášť proti Ježíši Kristu a jeho dílu, jež celým úsilím snaží se povaliti a zničiti. Boj ten vede se zvláště zde v Římě, který jest středem katolické jednoty a sídlem prvního pastýře a učitelem celé církve. . . S počátku užívali záminky politické, aby mohli světské panství svaté Stolice zničiti, při tom však již se na to pomýšlelo, že to má býti jen prostředkem, aby duchovní moc papežova byla zničena nebo aspoň spoutána.

Abyste pak nebylo pochybnosti o cíli, k němuž směřují, začali brzy s potlačováním řádů duchovních. Tím zmenšil se značně počet evangelických pracovníků nejen ve správě duchovní mezi věřícími, nýbrž i vzhledem k rozšiřování víry mezi pohany. Později přidali závazek duchovních k službě vojenské. Závazek ten způsobil těžké a četné překážky, jež se stavěly v cestu přijímání jinochů do seminářů kněžských a jejich náležitému vychování. Jest to tlak, jenž tíží duchovenstvo světské. Potom vztáhli ruku na statky církevní; byly buď přímo zabaveny nebo různými daněmi a dávkami stíženy. Církev a duchovenstvo mělo býti ochuzeno a zbaveno prostředků na tomto světě potřebných, aby mohlo podporovati zřízení a díla, jež pravidelně božský apoštolát následují a jej podporují. Duchovenstvo sotva uhájilo potřebných prostředků k výživě. Stoupenci sekt prohlásili zjevně: Jen jediného prostředku lze užití, aby byl vliv duchovenstva a duchovních sdružení zmenšen, třeba totiž duchovenstvo oloupiti o statky, aby zcela schudlo.

Na druhé straně však také vláda sleduje zúplna cíl, aby z lidu odstranila všecken náboženský a kře-

stanský ráz. Proto se soustavně při všem, čím se jeví oficiální život, vylučuje jakákoliv náboženská idea a vnuknutí, jestliže se totiž náboženství přímo nena- padá. Veřejná osvědčení svaté víry a katolické zbož- nosti jsou buď zakázána, nebo setkávají se s nesčet- nými obtížemi, které se kladou pod zbytečnými zá- minkami. Rodina byla zřízením, jež se zove sňatkem občanským, zbavena náboženského základu a posvě- cení. Vyučováním pak, jež výhradně beznáboženské, pouze světské býtí má od nejnižších škol až po uni- versity, jest nová generace, pokud to na státu záleží, takřka nucena vyrůstati bez náboženství a dospívati v naprosté nevědomości o základních a prvních po- jmech povinností k Bohu. Toto počínání však tolik jest jako přiložení sekeru ke kořenu stromu. Nelze za- jisté vymysleti účinnějšího a všestrannějšího prostředku, aby byla občanská společnost, rodina a jednotlivci vy- rváni vlivu církve a víry. Hezlem spisovatelů zednář- ských jest: »Vším způsobem a všemi prostředky třeba klerikalismus v jeho základech a v pramenech jeho života potřati, totiž ve škole a v rodině.«

Mohlo by se namítnouti, že se tak neděje pouze v Itálii, ale že tento vládní systém přijaly skorem všechny státy. Avšak tato námitka nevyvrací toho, co tvrdíme o plánech a působnosti zednářství v Itálii, nýbrž píše to dosvědčuje a potvrzuje. Jisto jest, že tento systém kvete tam, kde rozvinuje zednářství bez- božnou činnost svou; protože pak jest zednářství da- leko rozvětveno, užívají mnohé vlády tohoto proti- křesťanského systému. Avšak systému toho se užívá bezohledněji, rychleji a všeobecněji v oněch zemích, kde jsou vlády více poddány vlivu sekty té a zájmy její v míře značnější podporují. Bohožel třeba Itálii v našich dobách k těmto zemím počítati. Itálie není však teprve od nynějška pod bezbožným a zka- zonným vlivem tajných spolků; již od delší doby stali se spolkové ti všemocnými a tyranisují dle libosti naši vlast. V Itálii souhlasí vedení veřejných záležitostí, pokud se týče náboženství s přáním sekt, které mohou s jistotou počítati na nositele veřejné moci, že idee jejich prováděti budou, neboť jsou jejími zřej-

mými podpůrci a povolnými nástroji. Zákony církve nepřátelské, kterých užívá se k zjevnému útoku na církev, předkládají se nejprve na schůzích sektářských, kde se o nich mluví a usnáší. Dostačí, aby jen něco více nebo méně chovalo v sobě pohanu církve nebo jí bylo ke škodě a jistě ihned najdou v tom zalíbení a budou to podporovati. (Breve k Vlachům.)

f) Mluví-li k vám, ctihodní bratři, není potřeby mnohých slov, abych dokázal, že boj proti vnitřnímu duchu církve vedený, denně se zhoršuje, byť by i násilí vždy zřejmě nevystupovalo. Jsme v pravdě obklopeni nepřáteli, kteří Nás s vytrvalou zuřivostí napadají a snaží se Nás potlačit. Nepřátelé ti mají různou organizaci. Někteří užívají zjevného násilí, někteří volí okliky a berou na se tvářnost většího umírnění. První netají se svými úmysly a hledají bez ustání nové příležitosti, aby mohli hanobiti papeže a na něho, jako ve zjevném boji útočiti. Nemyslíme při tom na věci Nás příliš vzdálené. Vzpomínáme při tom na to, co se nedávno, takřka před očima našima, v minulém říjnu událo. ¹⁾ Nepřátelé víry nemohli snéstí výmluvné projevy čestných zástupů zbožných poutníků, a proto se usnesli, že je za každou cenu poraší. A vskutku také projevíli beze studu a bez míry pocity, jimiž nitro jejich jest naplněno. Ani se nezarděli, když lidi nevinné, kteří, nejspouze vedeni politickými zámysly, nýbrž pouze dětinnou oddaností, přišli sem jako poutníci, nadávkami napadali a docela i násilím pronásledovali. Při tom rozpoutala se zuřivost jejich proti římskému papeži tak, že proti němu pronášeli pohany a hrozby. Mimo to popuzují nyní od jednoho konce poloostrova k druhému veškeren lid řečmi i spisy k tomu, aby všeobecným hlasováním lidu stav náměstka Kristova ještě více zhoršen byl, než doposud jest; chtějí mu zůstaviti pouze práva, která přísluší každé osobě soukromé. Ba ani tím nechtějí se spokojiti. Zavržení hodné snahy

¹⁾ Sv. Otec dotýká se tu výtržností, které se udály v prvých dnech října 1891 při návštěvě francouzských poutníků, z nichž někteří v Pantheonu napsali do seznamu návštěvníků u hrobu Viktora Emanuela svá jména s poznámkou: »Vive le Pape!« (Obsírněji viz Ad. Srb: Lev XIII, str. 285 násl.)

jejich směřují k tomu — jak to veřejně prohlašují — aby byl učiněn konec papežství, aby bylo smrtelně zraněno. Jsou odhodláni užiti násill, jakmile se naskytne příležitost, aby svého účelu dosáhli.

Jsou však ještě jiní nepřátelé, kteří se neodvažují veřejně tak daleko. Nepřátelství své proti církvi zahalují slovy a snaží se smýšlení své ospravedlniti. Ozvědují sice umírněnost zevně, jež však jest toliko článkem v řetěze úkladů jejich. Neboť o tom není pochyby, že má-li se pravdě dáti průchod, také oni usilují dosíci téhož účelu jako druzí. Neboť v čem to vlastně záležl, že majíce příležitost, aby veřejnou autoritou zamezili hrubé násilnosti opovědných nepřátel církve a jejich hanlivé projevy, sami toho nečiní? Více však; sami stávají se spoluvinníky těch, kteří k pohaně a nenávisti dráždí, když dovolují, aby byl římský papež lidu tak líčen, jakoby blaho Italie ohrožoval. Protiví-li se však odstranění některých zákonů, postavení papežovu zdánlivě příznivých, činí tak, protože to slouží jejich záměrům. Velmi dobře totiž poznávají, že zákony ty poskytují jim vhodnou příležitost, aby se před veřejností ospravedlnili a postavení své uvnitř upevnili, že však ostatně zákony snahám jejich, náboženství nepřátelským nikterak nepřekážejí. A vskutku také nikterak jim zmíněné zákony nebyly na závadu, aby neprovedli mnohá opatření, náboženství a papežství škodlivá. Prohlašují sice, že chtějí dbáti duchovní pravomoci papežovy, avšak chtějí této moci, kterou má papež přímo od Boha, libovolné klásti meze. Všim způsobem by chtěli toho dosíci, aby byla církev podrobena státu. Tvrdí sice, že s plnou svobodou a jistotou možno ze všech končin světa přijíti sem k papeži, ve skutečnosti však nemožno jest, aby pohled na bezuzdné nadávky a hany až do krajností a strach před drzostí luzy cizince od návštěvy neodstrašil.

Ať tedy přihlížíme ke skutkům jedněch nebo k počínání druhých, vždy narážíme na vážné překážky styku Svého s věřícími. Při nepatrné příležitosti možno nezvratným způsobem dokázati, že, jak jsme hned s počátku naznačili, každodenně vydání jsme nedůstojnému Nás zacházení a že povinnosti Svého úřadu

za nepřetržitých obtíží a překážek musíme vykonávati. Je-li tomu tak již v době míru, když veřejný pořádek jest udržován, co se stane při nepokojích nebo při vypuknutí války! (Promluva k sv. kollegiu ze 14 pros. 1891.)

g) K nejtrpčím a nejbolestnějším starostem úřadu Našeho apoštolského patří postavení církve v Itálii, náboženství a víra národa vlašského. Bylo Nám vždy poukazovati na nebezpečí, jež hrozí církvi v Itálii, avšak od nějaké již doby, stalo se nebezpečí to hroživějším. Události samy mluví. Boj, který vedou sekty, naplněné ďábelskou nenávistí proti církvi, jest tu veřejně podporován úřady, jež bez okolků se vyslovily pro tyto sekty. Zákony a nařízení, jež se více nebo méně vztahují na církev a na náboženství, vydávají se z návodu sekty, již poslouchá vše. Přímo do očí bije, jak výkony veřejné moci v oboru církevní politiky zúplna souhlasí s nápovědmi a zločinnými plány, o nichž jsme se zmínili a jež dnes nikoho nejsou tajny. Dostačí rozpomenouti se na články nového zákona proti duchovenstvu . . . na zákon proti zbožným nadáním, jakož i na jiné, které se připravují. Jest to pokračování boje, jenž začal potlačením časného panství papežova, který se však vždy více rozvíjí v boj na život a na smrt proti náboženství a a církvi Kristově. (Promluva k vlašské mládeži ze dne 20 dubna 1890)

h) Veřejné záležitosti v Itálii zřejmě v dnešní době vedeny jsou myšlenkou, aby proveden byl program sekty zednářské. Dobře lze viděti, co již bylo provedeno. Nyní přicházejí na řadu tyto plány, jež jsou vnuknuty přímo smrtelnou záští proti církvi: odstranění všelikého náboženského vyučování ze škol; založení ústavů dívčích, v nichž by byly dívky úplně zbaveny vlivu duchovenstva, neboť podle názorů sekty té má beznáboženský stát právo a povinnost sám vychovati srdce a mysl občanů. Důkazem boje toho jest přísné vykonávání všech stávajících zákonů, jež mají zabezpečiti úplnou neodvislost moci občanské před vlivem náboženským; bezvýjimečné a všestranné vykonávání zákonů, majících za účel potlačiti řády a kongregace; užívání všech prostředků, aby účinek zá-

konů těchto byl zajištěn; přetvoření církevního majetku podle zásady, že stát jest jeho majitelem a že světské vládě náleží jeho správa; vyloučení všech živlů katolických z veřejné správy jako zbožných nadání, nemocnic, škol, obecních rad, akademií slovem: vyloučení ze všeho, všude a navždy. Naproti tomu jeví se snaha, aby se vliv zednářstva všude uplatnil, všude vládl, o všem konečně, jako v poslední instanci rozhodoval. Tímto způsobem má se upravit cesta k zničení papežství, tak se má osvoboditi Itálie od svého nesmířitelného nepřítel: Řím pak, jenž byl dříve vůdčím středem království Božího, k tomu jest zvolen, aby byl budoucně středem vše ovládnutějšího sesvětštění. Záměry ty jsou uloženy v rozhodujících vyjádřeních zednářstva. (Breve k Vlachům.)

i) Odkud to, že se zuřivost našich nepřátel v poslední době rozmnožila?

Stále a ustavičně jsme opakovali a důraz kladli na to, co poslední předchůdce Naš, a co jsme sami, hned na počátku pontifikátu Svého, za svrchovanou povinnost svědomí prohlásili. Žádali jsme neodvislost, jež Nám náleží. Žádali jsme vytrvale právo Své, zvláště právo na vznešené město Řím, které úradkem božské Prozřetelnosti a hlasem století povýšeno bylo na město papežů. Jsme o tom pevně přesvědčeni, jak jsme ostatně již často s důrazem vytkli, že práva Naše souhlasí úplně s blahem, svobodou a spásou Itálie, nebo abychom se určitěji vyjádřili, že šťastná svornost Vlachů se svatou Stolicí přinese hojný užitek nejen vážnosti Itálie na venek, ale i mír uvnitř. Vše, co jsme až podnes napsali, co jsme, bez nejmenšího stínu hrozby proti někomu, učinili, nejlépe svědčí o tom, že se nic nezměnilo ani ve slovech, ani ve skutečích Našich.

Třeba tedy hledati jinde příčinu, proč se zvýšila prudkost pronásledování církve. Trváme, že jsme, pokud na nás jest, v posledním listě Svém k národu vlašskému neminuli se s pravdou, když jsme odhalili podle vlastních slov stoupenců zednářstva tajné plány, které mají býti provedeny. Vždyť nalezla slova Naše ohlasu i v samém parlamentu italském. Společným

účelem podvratných sekt těch jesti, urputným bojem oslabiti papežství a pokud možno vyhladiti zcela jméno křesťanské. Právě nyní plní sekty tyto uskutečniti své záměry, protože se jim zdá, že poměry jsou příznivé. Vždyť také opravdu vidí, že tam, kde by se měli obávat překážek, nejen se jim nekladou, nýbrž dostává se jim přízně a podvratné plány jejich se podporují.

Toť, ctihodní bratři, nynější stav věcí. Dobře jest vše to znáti a býti toho pamětliv, abychom se mohli na obranu proti útokům nepřítelů připraviti. Přáli bychom si, aby tyto poměry uvědomili si dobře vládcové království a císařství; neboť pak by snadno pochopili, jak v podstatě důležité jest nejen pro náboženství, ale i pro stát bojovati zmužile proti pokroku bezbožnosti a proti úpadku mravů. Vpravdě: kde triumfoje bezbožnost, počíná se kolísati základ lidské společnosti, jež na náboženství a dobrých mravech jest založena. Když se umenšuje autorita církve, která první jest mezi mravními mocnostmi, kolísá i veškerá jiná autorita a jen s těži se udržuje. (Promluva k sv. kolegiu ze 14. prosince 1891.)

4. Dějiny a papežství. Vždy znovu se rozšiřují lži za tím účelem, aby byla vzbuzena nenávisť proti církvi a papežství. Dějiny však ukazují pravý opak, totiž blahodárný vliv papežství.

a) Již často jsme uvažovali, jakými úskoky se důvěra vlévá těm, kteří se snaží, církev a papežství podezřívati. Aby toho dosáhli, nesmí ovšem šetřiti dějin, jež jsou svědkem velikých a četných dobrodiní, která papežové římskí všem národům prokázali, zvláště pak zemi, v níž Prozřetelnost boží apoštolskou Stolicí zřídila . . . Dějiny se falšovaly právě tak, jako se to dalo před třemi stoletími od centuriátorů Magdeburgských.¹⁾ Protože tehdy zakladatelé a příznivci

¹⁾ Magdeburgskými centuriemi nazývá se první obšírné dílo protestantské o dějinách církve, které jest rozděleno podle století (centurie) a počato v Magdeburku. Zakladatelem centurií byl Matěj F. accius, jenž se svými spolupracovníky dostal jméno Magdeburgských centuriátorů. Tendence díla jest protikatolická, plná stranickosti a vášnivosti. Centurií vydáno třináct v letech 1559—1574.

nových názorů nemohli rozbořiti hradby nauky katolické, vynalezli nový způsob boje. Přenesli boj na pole dějin a církev musila je následovati. Příkladu centuriátorů následoval a způsob jejich obnovil větší díl škol, které se proti staré nauce postavily a na neštěstí následovali příkladu toho i školy, které katolické náboženství vyznávají. Za účelem, o němž jsme se zmínili, pustili se do zkoumání všech, sebe nepatrnějších stop křesťanského starověku, hledalo se ve všech koutech archivů, ohlívaly se stokrát již vyvrácené bajky a pomlvy. Neslavnější činy dějinné a nej památnější události se komolily nebo úplně pomíjely, jestliže lesk a slávu církve a papežství zvyšovaly, za to se rozpráдалo a přehánělo vše, co méně opatrného a méně chvalitebného vykonáno, ačkoliv přirozeno, že jest velmi těžko v tak širokém kruhu působnosti vyhnouti se všem slabostem. Za dovolené se považovalo, pochybná tajemství soukromého života, ostrovtipem špatně upotřebeným probírat i vše křiklavě vyličovati, co by mohlo množství lidu po skandálech lačnickému zdáti se znamenitým v nadhledem mravního poklesku. Největší papežové, mezi nimi i ti, kteří vynikali znamenitými ctnostmi, byli vyřčeni jako ctižádostivci, pyšní a vládychtiví. Těm, jejichž slavné činy vši nenávisť odolávaly, vytýkal se aspoň účel jejich.

Tisíckrát se hlasitě opakovalo, že církev se staví na odpor pokroku ducha, civilizaci národů. Zvláště pak bylo vydáno nejprudším útokům zlého úmyslu a pomlvy světské panství papežů římských, které mělo podle úradku Prozřetelnosti sloužiti k ochraně neodvislosti a svatého majestátu jejich důstojností, a které bylo nejen svým držebním právem zcela zákonité, nýbrž nesčetnými dobrodiními také doporučení hodné.

Tytéž úskoky jsou i dnes ve zvyku, a právem možno dnes spíše než jindy tvrditi, že umění dějepisce zdá se dnes býti ustavičným spiknutím proti pravdě. Staré, lživé žaloby se dnes poznovu rozšiřují. Lživé žaloby vkrádají se ve veliká svazková díla, do brožurkových pamfletů, do denních listů, do svůdných před-

stavení na jevišti. Četní jsou lidé, kteří by rádi vzpomínek na staré časy k novým potupám užili.

Podle toho postupu události, které slouží církvi ke cti, pomluvou, jež se může každé události dotknouti, tak se oslabí a znetvoří, že potom možno nepatrnou jen chválu vzdáti především papežům, kteří v první řadě jsou toho účastní . . . Zkrátka, plán, podle něhož se učí dějinám, záleží v tom, že se církev podezřívá a papežové činí předmětem nenávisti. (Encykl.: »Saepe numero considerantes« z 18. srpna 1883)

b) Pravdou však jest, že dějiny jak se v pravdě utvářely, hlásají potomkům nesmírné zásluhy papežství o Evropu a zvláště o Itálii. Zvláště Italové zachovali jednotu náboženství neporušenu. To však jest neocenitelné dobro jak pro rodiny, tak i pro stát. Všem pak zajisté známo jest, jak tuhý odpor kladli papežové hrozným vpádům barbarů. když veliká říše římská zanikala a jak s městem Římem zachránili civilisaci pro celou Evropu. Když se východní císařové v Cařihradě skorem o Itálii starati nemohli, chránili moudře a vytrvale jediní papežové zájmy Říma a Italie, odkud pak vycházeli věrozvěstové, kteří vzdělanost křesťanskou rozšiřovali mezi barbarskými národy evropskými . . . Když pak tato kultura nejednou byla později ohrožena divými hordami mohamedánskými, byli to opět papežové, kteří byli pevným středem v obraně proti těmto útokům, až velikým vítězstvím u Lepanta (7. října 1571), jehož zásluha na prvním místě náleží Piu V., papeži, moc půlměsíce navždy byla zlomena. (Encykl.: »Saepe numero considerantes« z 18. srpna 1883)

5. Papežský Řím. Za pravou velikost jest Řím papežům díkem povinen. Řím vykonával za vlády papežů nejblahodárnější vliv na celou Evropu. Násilné dobytí Říma rozvrátilo řád občanský i mravný.

a) Řím, jenž byl na první místo celého světa povýšen, stav se sídlem primátu duchovního, má zajisté s dostatek příčin, aby svou přichylnost k sv. Petru, jenž v osobě Naší žije a vládne, osvědčoval stkvělými

projevy. Neboť jen sv. Petru a jeho nástupcům jest Řím díkem zavázán, že povstal ze svých ssutin k novému opět životu; nový život ten povýšen jest nad život starý právě tak, jako povznesena jest věčnost nad pomíjející čas, jak předčí duch nad tělo. Druhdy byl Řím hlavním městem říše římské nyní však jest královnou celého světa. Dříve byl Řím sídlem říše, která zmizela, nyní však stal se sídlem říše, jež nebude míti konce. Proto má Řím slavný název »města věčného«. (Promluva k zástupcům katol. spolků římských z 13. prosince 1883.)

b) Památníky a listiny zašlých dob zřejmě vypravují o zásluhách, jichž si dobyli papežové o město Řím . . . Tolikéž zřejmě hlásají, že sláva Říma pochází od náboženství katolického. Neboť, jak dí sv. papež Lev I., »protože veliký Řím Stolicí svatého Petra stal se hlavním městem celého světa, šíří se jeho vláda skrze božské náboženství Kristovo dále, než v dobách, kdy jen pozemské panství jemu náleželo« (Sermo in nativit. ss. Petri et Pauli). K tomu třeba ještě připojiti, že se papežové římský po všechny doby pečlivě o to starali, aby byly vědy a umění podporovány a by spravedlivou a otcovskou vládou blaho lidu bylo rozmnoženo. (Promluva k zástupcům katolických časopisů z 22. února 1879.)

c) Nebyl to Řím Scipionů a Caesarů, ale Řím Kristův, jenž rozšířil lesk pravé civilisace mezi národy od východu na západ. Řím ten napravil zákony a mravy, sbratřil národy a sociální třídy, zdokonalil nejen jednotlivce, ale i celou společnost občanskou. Řím Quiritů, starých Římanů, přiváděl pomocí silných legií porobené národy a krále v okovech do svých zdí, Řím sv. Petra přivedl do svého lůna svou mírností, leskem pravdy a sladkými půvaby svaté lásky krále a národy, kteří s radostí ho následovali. Starý Řím slynul státní moudrostí a právníckou bystrostí, ale přece stal se obětí četných bludů a neřestí. Druhý Řím září jako nevyčerpatelný pramen neomylné pravdy věroučné i svatých úkonů a vždy bude jasně zářiti, jako nebeský maják až do konce věků, aby ukazoval

celému člověčenstvu cestu k poslednímu cíli, k životu věčnému.

Kdo pak zná dějiny, ví dobře, že jest to dílem Říma papežského, když I alie a Evropa, i co se statků časných a občanského řádu týče, bez pomoci nezahynula v temnotách a nesčetných bédách barbarství. I uprostřed vnitřních sporů a strannických bojů urovnal papežský Řím jako nejvyšší rozhodčí spory knížat a národů, tu se jevila mravní síla jeho útěchyplnou pomocí, již skýtal potlačovaným, tu opět přísným trestem zlořádů, jichž se vladařové, zneužívajíce moci svěřené, dopouštěli. Máme snad ještě připomínati jak papežský Řím ulehčení skýtal lidských bédách, jak podporoval přízní svou pokrok umění a věd? Řím nejprve přispěchal na pomoc lidské bídě, při nemoci, stáří, opuštěnosti a jiném neštěstí. Jediný Řím třímal ve stoletích nevědomosti pochodeň vědy, zakládal proslulé university a nesčetný počet škol. To jest podle úradku nebes úkolem Říma, toť pravá jeho velikost. (Promluva k zástupcům katol. časopisů z 22. února 1879.)

d) Co všeobecně platí o časném panství papežů, zvláště se hodí na Řím. Jeho poslání jest zřetelně naznačeno v celých dějinách jeho, že totiž podle úradků Prozřetelnosti, všechen lidský vývoj vztah má ke Kristu a jeho církvi a starý Řím s panstvím světovým byl založen k vůli Římu křesťanskému. Nestalo se zajisté bez zvláštního řízení Božího, že kníže apoštolské sv. Petr obrátil kroky své k středu pohanického světa, aby se tu stal pastýřem ovcí a přenesl na Řím pro všechny časy autoritu nejvyššího úřadu apoštolského. Tím byl samým Bohem osud Říma nerozlučně spojen s osudem viditelného zástupce Ježíše Krista; když pak na počátku lepších časů rozhodl se Konstantin Veliký, že přeložil sídlo říše své na východ, do Cařihradu, lze zajisté, bez porušení pravdy za to míti, že ho při tom vedla ruka Prozřetelnosti, aby se tím poslání Říma papežského lépe mohlo splniti.

Nade vsi pochybnost jest jisto, že papežové po těchto dobách, zvláštními okolnostmi a poměry, stali se bez porušení práv kohokoliv, sami sebou, zákonitou cestou, také státně nezávislími, časnými pány

Říma a zůstali jimi, mimo krátká přerušení, až na naše doby. Není zajisté třeba poukazovati na veliká dobrodiní a znamenité počty, které papežové městu, jež si oblíbili, získali. O tom s dostatek zpráv podávají nám dějepisné památky. Zbytečno by bylo též upozorňovati na to, že Řím má ve všech svých částech známky velekněžského panství. Že Řím náleží papežům, zakládá se na tak důležitých a četných právních důvodech, že se jimi nemůže vykázati žádný kníže pro území své říše.

Při tom třeba však zvláště důraz položití na to, že důvod pro světské panství papežovo, jímž v první řadě jest potřebná neodvislost a svoboda nejvyššího kněze, nabývá zvláštní síly, jakmile se ho užije o samém Římě, jenž jest přirozeným sídlem papežů, středem života církevního a metropolí světa katolického. V Římě, kde římský papež pravidelně sídlí, vede správu církve, dává rozkazy, v Římě, kde se věřící ze všech končin svobodně a s plnou důvěrou scházejí, aby duchem i srdcem vzdali hold nejvyšší hlavě křesťanstva, potřebí jest zajisté především, aby neodvislost papežova i na veřejnost vystupovala. Nejen, že se nesmí svobodě jeho stavěti v cestu žádná překážka, nýbrž všem musí býti též patrné, že nestává žádné překážky pro svobodné vykonávání svrchované moci církevní. Papež musí míti vnější postavení, jež nepomíjí a není změnám podrobno, spíše již podle přirozenosti musí to býti postavení stálé a trvalé. V míře větší, než kdekoliv jinde, musí v Římě dána býti možnost rozvoje života katolického, musí se slavným způsobem konati bohoslužba, veřejně zachovávatí církevní zákony a jeviti se vážnost k nim, klidně a zákonitě musí trvati všecka zřízení katolická, slovem musí to vše jeviti se tak, aby nikde se nepřišlo na překážky, aniž se jich bylo obávati. (Breve kardinálu Rampollovi z 15. června 1887.)

e) Práva, jež má římský papež na Řím, jsou tak svatá a nepromlčitelná, že žádná moc lidská, důvod politický, vývoj času a poměrů nemůže právo to zničiti, zmenšiti neb oslabiti. (Promluva k společnosti Piové z 24. dubna 1881.)

f) Kdo vše pozcruje bez předsudků a dbá naučení dějin, musí s Nými nabýti přesvědčení, že jen svornost s papežstvím může býti Itálii nejurodnějším pramenem štěstí a velikosti. Tomu nasvědčuje i dnešní stav věcí. I státníci italští přímo doznávají, že rozmíška se svatou Stolicí nejen ani zdaleka Itálii neprospívá, nýbrž jí škodí a mnohé vnitřní i vnější obtíže působí. Rozmrzelost katolíků, kteří vidí, že se požadavky náměstka Kristova, vyplývajícími z nejspravedlivějších nároků, vytrvale opovrhují, zmatek svědomí, vzrůst bezbožnosti a nemravnosti toť jsou příčiny, které vnitřnímu pokoji jsou na újmu. Avšak i vně působí tyto poměry nelibost četných katolíků v jiných státech, oni vidí, že životní zájmy křesťanstva jsou ohroženy nedostatkem svobody Stolicé apoštolské, čímž vznikají i v oboru politickém těžkosti a nebezpečí, o nichž z plna srdce si přejeme, aby neměli pro Itálii žádných osudných následků. Všechny obtíže zmizí, jakmile ti, kteří mají k tomu moc a jsou tím povinni, vrátí papeži postavení, jemu příslušející. (Breve kardinálu Rampollovi z 15. června 1887.)

g) Radost působí zajisté pohled na to, že úcta, již věřící papeži prokazují, časem přivádí poutníky ze všech končin tohoto poloostrova ke hrobu sv. Petra; neboť je-li slavný hrob ten pro celý svět pramenem světla a naděje, jest zároveň i lidským původem zvláštních, vroucích vztahů, které pojí italský lid s papežstvím římským. Když věčné město obdrželo stélesnými pozůstatky sv. Petra dědictvím též i Stolec apoštolský, byla celá Itálie k tomu povolána, aby přiměřeným způsobem brala podíl na úloze a poslání významenaného města. Vroucí tyto vztahy, které byly pro Itálii pokladem dobrodiní, jež oplodňovaly geniálnost, jež udržovaly důstojnost a neodvislost uprostřed velikých nebezpečí, jež rozmnožovaly její velikost a slávu, nemohou ovšem samy v sobě býti přerušeny, neboť vyplývají z vůle nebes. Avšak účinky jejich mohou býti lidmi porušeny, a dobře jest vám známo, jakým způsobem v posledních třiceti letech skutečně porušeny byly. (Promluva k italským poutníkům z 13. února 1893.)

h) Když lidé, vlivem událostí, v nepokojných a zmatených dobách přicházejí k přesvědčení, že jest papežství mocným živlem sociálního řádu; když se pozvedají ve veřejných shromážděních smělé hlasy, jež veliký a blahodárný vliv římského papeže uznávají; když vlivem tohoto smýšlení knížata a vlády nerozpakují se navazovati s Nami a obnovovati svorné a mírumilovné styky — ihned vzplane na druhé straně nenávist, a proti apoštolské Stolici se vznášejí nejnepřavedlivější žaloby, jen aby byla potupena a v nenávist u národů uvedena. Jest to hanebná pomluva, prohlašuje-li se papežství nepřítelem této země italské, pravím, této země italské, v níž papežové měli vždycky zvláštní zalíbení, protože Prozřetelnost tomu chtěla, aby v ní sídlo své měla nejvyšší hlava církve; této země italské, jež, přičiněním papežů zachovala povždy jednotu víry — a nyní má býti papež nepřítelem této země, kterou tolikráte zachránili papežové před zuřivostí barbarských národů, která od papežů obdržela nesčetná dobrodíní! A přese vše stupňují nezvedení a nevděční synové nenávist až do té míry, že považují ponížení papeži učiněná za štěstí pro Itálii a prokázané jemu pocty za neštěstí. (Promluva k sv. kollegiu z 24. prosince 1882.)

i) Od dvaceti pěti let jest Řím svědkem toho, že pány jeho území kolem jsou protivníci zřízení křesťanských a křesťanské víry. Vidí, jak se rozšiřují nejzvrácenější nauky, jak se pohrdá beztrestně úřadem i osobou náměstka Kristova, jak se proti katolickému dogmatu staví tak zvaná svobodomyšlost, proti Stolici Petrově sídlo zednářství. Má to býti triumfem italské věci? Není to spíše počátek úpadku?

Tak jisté jest ovšem konečné vítězství, jako jista nezměnitelnost určení Říma. Avšak zatím se šlape spravedlnost nohama, určení Říma se ruší spiknutím bezbožných spolků a pošetilým počínáním těch, kteří snahy jejich podporují.

Jaký prospěch má z toho národ? Dobyť Říma líčilo se lidu italskému jako jitřenka spásy, jako jistá záruka šťastné budoucnosti. Nechceme zkoumati, zda skutečnost přípravědi ty splnila pokud se týče statků

hmotných. Jisto však jest, že dobytí Říma Itálii na místě sjednocení mravně rozdvajilo. Tážeme-li se skutečnosti, shledáváme, že se žádostivost všeho druhu stala smělejší a odvážnější, ve stínu veřejného práva rozmohla se zkáza mravů, a, což toho následkem, i oslabení náboženského vědomí, přestoupení zákonů božských i lidských se rozmnožilo, počtem i silou vzrostly právě strany výstřední a rozhořčené zástupy těch, kteří se spojují, aby občanským i mravním řádem až do základů otráslí. Uprostřed všeho toho zla, jež každým dnem se zvětšuje, neustává, nýbrž jen prudkosti a moci nabývá boj proti božskému ústavu, jenž má nespolehlivější prostředky, na něž by se měla všechna naděje skládati. Míjíme tím boj proti církvi katolické a zvláště proti viditelné její hlavě, již odňata byla, právě jako světské panství, též i autonomie, která nejen k důstojnosti papežově náleží, nýbrž svobodě apoštolského úřadu jest nezbytna. (Breve kardinálu Rampollovi z 8. října 1895)

k) Snadno pochopíte, jakou hořkostí naplněno jest srdce Naše, pomyslíme-li na smutný stav Říma, jenž stlžen jest všeobecným stavem celého poloostrova. Přejeme si vroucně, aby oynější zla byla napravena, a pořádek opět zjednan tam, kde byl porušen. Zatím však Řím trpí. Nevzpomínáme dnes oněch zašlých dob, kdy tomuto městu poskytovala otcovská vláda papežů nejen po léta, ale po staletí klidný a slavný vzrůst. Nebylo to dokonalé štěstí, jehož ani člověk ani lidské zřízení nemůže poskytnouti. Avšak přece vládl rozumný blahobyť, každý klidně očekával zítřejší den, žilo se v náležitém klidu a pořádku, ničeho nechybělo k tomu, co nazýváme zdarem. Dnes však, jak patrně, jeví se pravý opak. (Promluva k zástupcům římských far z 28. ledna 1894)

5. Římský papež nesmí býti poddaným žádné světské vrchnosti. Podle úradku Prozřetelnosti mělo býti světské panství zárukou neodvislosti papežů; úradky Boží nezměnily se ani za našich dob.

a) Autorita svrchované velekněžské důstojnosti, již sám Ježíš Kristus založil a sv. Petrovi, jakož i jeho

řádným nástupcům udělil, totiž papežství, k tomu jest určena, aby ve vykupitelském díle Syna Božího zde na světě až do skonání světa pokračovala: nemůže býti, ani dle své podstaty, ani dle výslovné vůle božského zakladatele podrobena nižádné moci světské. Skrze Syna Božího má papežství nejvznešenější výsady, jest nadáno nejvyšší a nejdokonalejší pravomocí, jest k tomu povoláno, aby po celém okrsku zemském rozšířenou církev, společnost nejdokonalejší, řídilo, pročež musí tedy míti plnou svobodu, aby úloze své mohlo dostáti. Protože pak na této vznešené moci a její svobodném užívání závisí blaho celé církve, nezbytně bylo potřebno, aby neodvislost a svoboda moci té v osobě nositele jejího zabezpečena a zajištěna byla prostředky, jež sama Prozřetelnost jako vhodné a přiměřené k tomu vyvolí. (Breve kardinálu Rampollovi z 15. června 1887.)

b) Jaká by měla býti záruka neodvislosti papežské? Od toho okamžiku, kdy prvý křesťanský císař se rozhodl, přeložiti sídlo císařské z Říma do Byzantia, bylo lze toho předvídati. Od těch časů až do doby nejnovější neučinil žádný z panovníků, kteří v Itálii vládli, Řím trvalým sídlem své vlády. Tak povstal a začal papežský stát. Nebyl výsledkem fanatismu, nýbrž následkem úradku božské Prozřetelnosti. Prozřetelnost o to se postarala, aby se spojily nejlepší důvody právní, jež mohou učiniti držení neodvislého světského panství, totiž suverenitu, zákonitou a právoplatnou. Právní tyto důvody jsou: vděčná láska lidu, dobrodiním zasypaného, mezinárodní právo, dobrovolný souhlas světské společnosti a souhlas století. (Breve kardinálu Rampollovi z 8. října 1885.)

c) Když vyšla církev vítězně z dlouhých a krutých pronásledování prvých století, která byla zřejmou pečetí božského jejího původu, když přešla doba, již možno nazvati dětstvím církve a nastaly časy, v nichž se měl bohatý, vnitřní život církve na zevnějšek zcela rozvinouti, počalo pro římské papeže zvláštní postavení. Toto skončilo utvořením časného jejich panství, které bylo přivozeno společným účinkem různých, Prozřetelností samou řízených poměrů. Panství to

změnilo sice během století zevnější formu i rozsah, ale v podstatě zůstalo zachováno až na naše doby a prokázalo Itálii i Evropě též i v oboru státního řádu mnohé pozoruhodné a platné služby. (Breve kardinálu Rampollovi z 8 října 1885.)

d) Panství, které povstalo zákonitými prostředky, pro něž mluví pokojné a nesporné držení dvanácti století, jež přispělo značnou měrou k rozšíření víry a civilisace, jež si získalo z mnohých důvodů díky národů, má zajisté větší právo na další trvání, než kterékoliv panství jiné. Bylo by pošetilé domnívati se, že se úrady Prozřetelnosti změnily, protože se podařilo celou řadou násilností a nespravedlivostí potlačití světské panství papežovo. Naopak, povážíme-li, že boj, který veden byl proti tomuto panství, od počátku byl dílem nepřátel náboženství a církve, uvážíme-li dále, že sekty, které potlačení světského panství papežského způsobily, podle vlastních výroků chtěly si tím jen připraviti cestu k útoku a boji proti duchovní moci papežství, jak toho události zvláště dob posledních zřejmým jsou dokladem, z toho všeho vysvítá, že i dnes úrady Prozřetelnosti Boží k tomu směřují, aby občanská suverenita papežů byla prostředkem, kterým by papežové svou duchovní, apoštolskou pravomoc bez překážky a zcela svobodně mohli uplatniti. (Breve kardinálu Rampollovi z 8. října 1885.)

7. Nynější stav nesrovnává se s důstojností a svobodou nejvyšší hlavy církve katolické. Tak zvaný zákon garanční¹⁾ nemůže zabezpečiti svobodu, podobně nemůže se tak státi ani ostatními prostředky, jež byly k zlepšení papežova postavení navrženy. Papež nemůže se vzdáti svého světského panství.

¹⁾ Garanční zákon vydán byl vládou italskou po zbrání Říma (20. září 1870) dne 13. května 1871. Jím mělo býti zabráněno Římu a papežského státu zabalením zákonů předpisů, které však papeži žádá jistoty neskýtaly. Garanční zákon obsahoval 19 článků. Papež Pius IX. protestoval v encyklice dne 15. května 1871 vydané proti ustanovením zákona garančního, právem jej odmítaje. Stav ten trval za Lva XIII. a trvá doposud.

Úrdek božské Prozřetelnosti, jímž byla římskému papeži úplně neodvislá časná moc zajištěna, aby mohl zcela svobodně a v pravdě neodvisle vykonávati duchovní úřad Bohem jemu svěřený, úrdek ten byl, pokud to lidem možno, celou řadou zločinných zasažení v práva, jichž se proti Stolicí apostolské dopustili, znemožněn a papež .o svobodu a neodvislost zcela oloupen. Pravda, ustavičně se tvrdí, aby se tím ukryla nevraživost skutku toho, že prý jsme svobodni, protože nejsme podrobeni žádnému zevnějšímu násilí. To však není pravá svoboda, jež závisí na libovůli jiných. Nemůže býti řeči o skutečné neodvislosti, která jest pouze milostí jiných. Právilo se a ustavičně se tvrdí, že Nám byla ponechána svoboda slova, jakoby mnozí Naši slavní předchůdcové nebyli tuto svobodu zachovali před krutými tyrany, i v hlubinách katakomb, v okovech a vězeních, v mukách a v nebezpečí bolestné a hrozné smrti.

Dobře Nám též známo, co se ustavičně mluví a píše, že jest apoštolský Náš úřad v Římě ctěn a vážen. Avšak o pravdivosti slov těch snadno se lze přesvědčiti, otevře-me-li uši a vyslechneme urážky a pohany, jimiž býváme sterým způsobem zasypáváni, jímž jsme i v tomto svatém městě vydáni, a to nejen My, nýbrž i náboženství a církev katolická, jejíž hlavou a nejvyšším pastýřem, ačkoliv nehodni, jsme. Před několika týdny byl před zrakem Naším hlučně oslavován výroční den násilného dobytí Říma, onoho nešťastného dne, od kterého jest papež nucen uzavíratí se v okruh těchto zdí.

Konečně se říká a opakuje, že nic Nám nepřekážá, abychom vše učinili, čeho vláda církve na Nás žádá. Avšak pravý opak jest pravdou, neboť známo jest, že se Nám často překážky všeho druhu staví v cestu. Chceme jen něco naznačiti. Jsme zbaveni vydatné podpory duchovních řádů a kongregací, jež se rozhánějí, aby byly zničeny; osobuje se domnělé právo »Exsequatur« pokud se týče papežských bull a patronátního práva nad rozličnými biskupstvími italskými; jsou to práva osobovaná, která zvláště svobodu církve omezují a obsazení jmenovaných stolic

neprávem k veliké duchovní škodě věřících prodlužují. Kostely se zavírají, jichž se pak užívá k účelům světským, církevní pravomoci upírá se právo vlastnické i právo volně statky nakládati, upírají se i prostředky, aby mohla býti církevní práva před soudem hájena. Bezbožnost a bludařství může se svobodně a volně pohybovati v tomto městě Římě, kde jest Naše sídlo a střed katolické církve, a Nám není možno tomu s dostatek a účinně zabrániti. Tak na příklad, když jsme chtěli školám víře nebezpečným čeliti školami, které poskytují rodičům záruku dobrého vychování dítek, k čemuž vedla Nás láska k lidu římskému, jenž Naši péči obzvláště jest svěřen, nemohli jsme tak mocí apoštolské Své autority učiniti. Musili jsme se utéci k prostředkům, kterých může kterýkoliv soukromník užiti. Posuďte z toho, draží synové, sami, jak obtížné a tvrdé jest postavení, do něhož bylo papežství dleml revoluce přivedeno. (Promluva k civilním úředníkům vlády papežské z 24. října 1880.¹⁾)

b) Nejtrpčí ovoce tohoto zločinného spiknutí proti církvi okouší římský papež, jemuž jako na posměch má ponechán býti zdánlivý jakýs lesk královského majestátu, zatím co byl oloupen o svůj zákonitý majetek a tisícové překážky v cestu nastaveny při vykonávání vznešených jeho povinností. Proto dobře pocítujeme již dlouho právě My, kteří jsme Prozřetelností Boží postaveni v čelo nejsvětější pravomoci na zemi majíce se starati o celou církev, a vyřkli jsme to již častěji, jak těžké a osudné jest postavení, v němž se apoštolská Stolica nyní nalézá. Nechceme se pouštěti do podrobností, avšak všude známo jest, co se po řadu let děje v Našem městě Římě. Zde, v samém středu pravdy katolické, tropí se veřejně posměch ze svatého náboženství, uráží se důstojnost apoštolské Stolicy a nejednou podlí lidé hanobí velebněžský majestát sám. Mnohé zbožnosti a štědrosti Našich před-

¹⁾ Toho dne shromáždili se v rozsáhlé síni »sala ducale«
všichni v Římě přítomní bývalí civilní úředníci vlády papežské
počtem asi 1000 osob. Advokát Carlo Lenti předčítal holdovací
adresu, na níž sv. Otec Lev XIII. odpověděl promluvou, z níž
jsou tyto úryvky vyňaty.

chůdců založené ústavy byly Naši moci odňaty, ba ani toho se neostýchali, násilím potlačiti práva sv. ústavu de propaganda fide, který si přec tak velikých získal zásluh o rozšíření víry i pravé vzdělanosti, a v minulých dobách nikdy se nestal ještě předmětem podobných útoků. Chrámů katolického vyznání se zavírají a znesvěcují, bohoslužebná místa bludařů se rozmnožují, beztrestně se rozšiřují slovem i písmem převrácené nauky. Mužové, kteří stojí v čele světské vlády snaží se často prosaditi zákony, jimiž se církev a jméno katolické uráží. A to se děje před očima Našima, to se děje proti nám, kteří podle vůle Boží musíme pečovati, aby zájmy víry křesťanské a práva církve zachována byla bez porušení. Bez ohledu na učitelský úřad papeže římského vylučuje se Naše autorita úředně z vychování mládeže, a když se opovízáme, což dovoleno jest každému soukromníku, na svůj náklad zříditi školy, vniká násilí a tvrdost občanských zákonů i do škol těch. Smutné divadlo těchto zel tím jest pro nás trapnější, protože nemáme moci, abychom jim odpomohli, vždyť sami jsme více závislí na svých nepřátelích, než na sobě, ba i svoboda, kterou nám přiznali, může býti libovolně zmenšena nebo nám docela odňata. (Encykl. »*Militans Christi Ecclesia*« z 20. února 1881.)

c) Přísná opatření, kterými stížena byla řada užitečných katolických spolků, zajisté čím dále tím více ukazují nesnesitelné postavení, do něhož jsme byli uvedeni. Když několik událostí, jichž katolíci úplně byli vzdáleni, dostačilo, aby tisíce dobročinných nadání, jež ničím se neprovinila, přes garancie státními základními zákony zaručené, bylo potlačeno, uzná zajisté rozumný a nestranný člověk, jakou cenu mají garancie, které nám podle státních zákonů mají zaručovati svobodu a neodvratlost u vykonávání povinností, jež nám vznešený náš úřad ukládá. Jakou cenu má ostatně naše svoboda, když se nám loupí prostředky, kterými bychom mohli za pomoci podivuhodné horlivosti biskupů, kněžstva i věřících duchovní i sociální zájmy italského lidu účinně podporovati, právě tak jako již před tím bylo nám odňato vše, co

bylo hmotnou i mravní podporou Naší svobody; jakou cenu má svoboda, když se znemožňuje trvání spolků, jež byly s největšími obětmi založeny? Jakmile se k tomu naskytne příležitost, bude prý zbytek této domnělé svobody, již se prý těšíme, násilně zničen a církvi i náboženství nové rány zasazeny. (Breve k italským biskupům.)

d) Vznešené posláni, jež Nám jest svěřeno, již svou podstatou jest velmi obtížné; avšak obtíže vzrůstají značně stavem, v němž se nyní nalézáme. Marně běře se útočiště ke klamným závěrům a právnickým kličkám. Od té chvíle, kdy byla neodvislost Stolice apoštolské v zevnější, Prozřetelností stanovené formě porušena, není více možno zachovati potřebnou svobodu jak náleží neporušenu. Co prospívají zákony, jež byly vynalezeny, aby důstojnost a osoba papežova byly chráněny? Nedávno ještě jsme zakusili, jak se lze na účinnou jejich ochranu spolehnouti. Nedlouho po tom, co jsme hlas Svůj uplatni i na východě ve prospěch nešťastných Arménů, nastala doba hrůzy pro náš poloostrov. Pojali jsme úmysl, potěchu poskytnouti stům udatných hrdinů, které v daleké, nepřátelské zemi opustilo štěstí válečné.¹⁾ Jediné otcovská láska a přičynost k vlasti byly pohnutkou Našeho počínání. Tušili jsme sice, co by mohlo nastati; avšak majíce touhu prospěti, nedali jsme se odstrašiti, abychom Svého úmyslu neprovedli. A hle, celý svět jest toho svědkem, že i tento projev lásky byl vydán potupě a pomluvě. My pak jsme neměli prostředků, abychom se bránili. (Promluva k sv. kollegiu z 23. prosince 1896.)

e) Jisto jest, že papežství, ačkoliv se nalézá v těžkém a velmi obtížném postavení, kráčí svou cestou a požívá úcty národů. Avšak to nelze přičítati okolnosti, že nemá papež světského panství, nýbrž pomoci božské milosti, které se ani v nejtěžších poměrech papežství a církvi nenedostává a nikdy nedostáváti nebude. Či mohl by snad někdo tvrditi, aniž se

¹⁾ Sv. Otec naráží zde na krvavou porážku vojska italského králem Menelikem habešským u Aduy 1. března 1896, v níž bylo mnoho Italů zajato. Sv. Otec napsal Menelikovi list, žádaje, aby zajaté propustil. Msgr. Macario list něgušovi Habešskému odevzdal.

stane směšným, že podivuhodný pokrok mladistvé církve byl dílem pronásledování, vycházejícího od císařů římských? (Breve kardinálu Rampollovi z 8. října 1885)

f) Neodvislost, již Nám tak zvané zákony garanční zaručují, není ani pravá ani skutečná, jest pouhým zdáním, může každým dnem zmizeti, jest vydána libovůli jiných. Kdo ji dal, může ji též vzíti. Dnes se takový zákon dává, zítra může býti odvolán. Či nebyli jsme toho svědky, že se před nedávnem s jedné strany žádalo, aby garanční zákony byly odstraněny, s druhé pak strany se s pohrůžkou poukazovalo, že by mohlo odstranění jejich jednou nastati? Naprosto marně však přemýšlejí státníci o prostředcích, jimiž by nynější stav zlepšili, jsouce k tomu zřejmou skutečností donuceni, aby uznali neudržitelný nynější stav papežství. Chybou všech těchto pokusů jest, že neberou zřetele na vnitřní podstatu stavu věcí, jak ve skutečnosti jest. Dobře však možno předvídati případy, jimiž postavení papežovo bude ještě zhoršeno. To by se stalo, kdyby se podvratné živly, lidé, kteří se svými plány o osobě a autoritě Kristové netají, dostali k veslu, nebo kdyby nastaly zmatky způsobené válkami nebo jinými vnějšími zápletkami. Doposud bylo jediným prostředkem, jehož užívala Prozřetelnost k účinné ochraně svobody papežovy, neodvislost území, světské jeho panství. Nedostávalo-li se tohoto prostředku, vždy byli papežové pronásledováni, byli ve vězení nebo ve vyhnanství, aneb jinak podléhali libovůli jiných. O tom podávají svědectví dějiny církevní. (Breve kardinálu Rampollovi z 8. října 1885 a z 15. června 1887)

g) Četné a závažné hlasy ozvaly se ve prospěch věci Naší i v nejvzdálenějších krajích. Nyní se od Nás žádá, abychom hlasy tyto umlčeli. Chytrými úskoky snaží se upokojiti obavy katolíků, kteří strachují se stavu, do něhož byl papež připraven. Avšak události samy s dostatek ukázaly, že obavy ty jsou oprávněny a spravedlivy. Jest to pouhý klam, doufají-li, že jen výsledky umění státnického potlačí tyto obtíže, které z nynějšího stavu věcí nezbytně povstávají. Všude právem vznikají obavy o Naši svobodu a neodvislost

a tím i o cenu a závaznost Našich rozhodnutí, která se týkají věcí nejvyšších a nejdůležitějších. Tam, kde se jedná o životní zájmy církve, o důstojnost apoštolské Stolice, o svobodu nejvyšší hlavy celé církve, o mír a pokoj nejen jediného národa, nýbrž celého světa katolického, nepomůže, jak se říká, ani čas, ani pouhé mlčení k těmto otázkám. Dokud bude trvati příčina, není možno, aby římská otázka zmizela. Kdyby se pak podařilo rozličnými úskoky a spády, na čas ji utlumiti, oživne římská otázka dříve nebo později opět a to s novou, ba větší silou než dříve.

A věru, nikdy a nikdo papeže k tomu nepřiměje, aby se navždy smířil s ponižujícím postavením, jež přes všechna opačná prohlášení vydává ho dobré vůli a milosti cizí moci a dává ho do rukou revoluce. Jest to ráž revoluce, jež papeže násilně a hanebně oloupila, nyní pak dovoluje, aby byla denně tisícovým způsobem tupena jeho důstojnost, jeho osoba, i nejvznešenější úkony apoštolského jeho úřadu. S druhé strany bylo by bláhové domnívati se, že katolíci celého světa strpí na vždy, aby nejvyšší jejich hlava, náměstek Kristův v tak žalupném a vážnosti jeho nedůstojném postavení setrval. K tomu ještě přistupuje okolnost, že, jak sami vidíme, vášně lidu vždy více rostou a dosahují již stupně, jenž jest osudný jak státu tak náboženství. Snad přijde doba, kdy nynější nepřítelé sami to uznají a budou volati po silné a blahodárné moci, již římské papežství hojně optývá, aby udržela veřejný řád a zabezpečila blaho národů.

To jest tedy jisto, že se nepodaří ani opatrnosti a chytrosti, aby udusila boj, ježž tolik příčin každou chvíli rozněcuje. Stav, který násilím byl přivoděn a násilím jest udržován, nemůže dlouho trvati, k tomu stav, jenž odporuje veřejnému blahu, jenž jest pln nebezpečí a obtíží, jehož ukončení musí si přát každý pravý státník. (Promluva k sv. kollegiu z 3. března r. 1882.)

h) Víte zajisté, že hlavní příčinu našich útrap třeba hledati v naší zemi. Či neměli bychomjeviti úzkost a nepokoj v boji, jenž trvá mezi státem italským a církví? Trpíme pod tíží mnohých a bolest-

ných zel a obáváme se, že nastávají zla větší, přivozená nepřátelstvím myslí a zákony proti nám namířeny. Smutný dojem, kterým jsme sklíčeni, byl rozmnožen novým případem. Vláda nad Římem přechází klidně s knížete na knížete, jakoby se jednalo o zákonitý majetek nikoliv však o nespravedlivý výboj. Jsouce tedy prouknuti povinností Svou, želíme, že v této nespravedlivosti se dále pokračuje. Zároveň pak vydáváme tomu svědectví, že právo to nemůže zmizeti, nižádným způsobem nemůže býti zmenšeno ani sebe delším trváním nynějšího stavu věcí, ani změnou osob, které mají moc vladařskou. (Promluva k sv. kollegiu ze 17. prosince 1900.)

i) Snadno lze pochopiti, jak svatou jest povinnost římských papežů hájiti své státní svrchovanosti a její zákonnosti, kteráž povinnost svatosti nabývá přísahou. Bylo by velmi pošetilé domnívati se, že konečně papežové sami k tomu přivolí a zároveň s občanskou neodvislostí a svrchovaností obětují co jest jim nejdražší a nejvzácnější, totiž svobodu v řízení církve, za níž předchůdcové jejich při každé příležitosti slavně bojovali. Nikoliv, s Boží pomocí nezpovněříme se nikdy své povinnosti. Nevidíme proto jiné cesty ke svornosti a míru, leč návrat k pravé a skutečné svrchovanosti, již vyžaduje neodvislost a důstojnost apoštolské Stolice. Celá církev, jež dbá svobody nejvyšší své hlavy, nenabude pokoje, dokud nebude dosti učiněno požadavkům jejím nad jiné spravedlivým. (Breve kardinálu Rampollovi z 19. června r. 1887.)

k) Postavení, do něhož byla apoštolská Stolica zde v Římě uvedena, nesrovnává se ani s důstojností ani se svobodným vykonáváním apoštolské pravomoci, ani s úkolem, jež Kristus římským papežům svěřil. Proto prohlašujeme v přítomnosti svatého kollegia, daleci toho, abychom mlčeli k tomu, co k Naší škodě bylo vykonáno, že neustaneme nikdy domáhati se navrácení svobody a neodvislosti, o níž byla apoštolská Stolica násilným zabráním časného jejího panství, oloupena. (Promluva k sv. kollegiu z 23. prosince r. 1880.)

1) Jsou mezi katolíky i tací, kteří si dovolují vlastní autoritou rozhodovati o veřejných sporných otázkách nesmírné důležitosti, i o těch, které se týkají postavení apoštolské Stolice; při tom však mají názor zcela jiný, než jakého důstojnost a svoboda apoštolské Stolice vyžaduje. Proto dobře jest, připomínati katolíkům, aby každý blud byl odstraněn, že musí nejvyšší od Boha sv. Petrovi a jeho nástupcům udělená pravomoc v církvi, skrze niž lidé mají zachovati pravou víru a vedení býti po cestě k věčnému spasení, těšiti se podle samé božské nauky Kristovy plně svobodě. Aby mohla se tato svrchovaná autorita zcela svobodně vykonávati, k tomu ustanovila božská Prozřetelnost, by po krvavých pronásledováních prvých století byla dána církvi římské také časná moc a panství; církev pak uprostřed kolotání časů, zatím co celé, veliké říše padaly v ssutiny, zachovala po dlouhou řadu století časné toto dědictví sv. Petra. Proto nebyla to tížádnost ani vládychtivost, nýbrž svoboda u vedení církve, která, jak jsme již často řekli, vedla římské papeže k tomu, aby vždy, kdykoliv hrozilo nebezpečí, za povinnost svého apoštolského úřadu považovali, bděti a brániti zachování a udržení práv církevních. Proto tedy následujeme jen příkladu Svých předchůdců, neustáváme-li hájiti práv těch a pokud možno je uplatňovati. A nikdy také v počínání tom neustaneme. (Promluva k zástupcům katol. časopisectva z 22. února 1879.)

8. Katoličtí Italové nesmějí nynější řád nikterak podporovati, chtějí-li zachovati věrnost své víře. Nejsou nikterak nepřáteli své vlasti, když se drží apoštolské Stolice.

a) Italové katolíci, právě proto, že katolíky jsou, nesmějí upustiti od požadavku, aby byla nejvyšší jejich hlavně navracena potřebná neodvislost a pravá i skutečná svoboda, neboť tato jest nezbytnou podmínkou svobody a neodvislosti církve katolické. V tom se smýšlení jejich nikdy nezmění, ať se jim hrozí nebo skutečné násilí činí. Oni sice nynější stav věcí trpělivě snesou, avšak pokud se bude za tím pracovati,

aby bylo papežství poníženo, a bude se poslouchati nařízení, jež dává spiknutí všech nevěřících a sektářských živlů, nikdy nemohou k tomu pomáhati, aby stav ten jejich oddaností a podporou byl udržován. Byl by to požadavek nerozumný a veskrze bláhový, aby činně působili k tomu, by nynější stav apoštolské Stolice potrval. V případě tom přestali by poslušni býti naučení a příkázání papežových, vstoupili by spíše v odpor k těmto naukám a k chování katolíků všech ostatních zemí. (Breve k biskupům a lidu italskému.)

b) Jestliže se však kupíte kolem trůnu Našeho, dáváte tím slavné svědectví víry své a veřejně prohlašujete, že chcete zůstati spojeni s církví a nejvyšší její hlavou. V pravdě zajisté. Neboť jest slušno a spravedливо, aby lid této krásné a tolika přednostmi požehnané a Bohem zvláště chráněné země zůstal v úzkém spojení s apoštolskou Stolicí upřímnou poslušností, oddanou uctivostí a neochvějnou přichylností. (Promluva k italským poutníkům z 6. ledna 1879.)

b) Pokud potrvá nynější stav věcí, vzdalují se ovšem katolíci činností svou všech politických záležitostí, pokud se Italie týkají, avšak tím účinněji může se činnost jejichjeviti na poli náboženském a sociálním. Snahou činnosti této jest povznésti mravnost obyvatelstva, posilniti je v poslušnosti k církvi a její nejvyšší hlavě, chrániti je před nebezpečím socialismu a anarchie, vštěpovati mu úctu před autoritou, potěšovati chudé rozmanitými skutky lásky křesťanské.

Jak mohou tedy býti katolíci nazýváni nepřáteli vlasti, když tak účinně slouží obecnému blahu? Jak možno je stotožňovati s těmi, kteří řád v nepořádek uvádějí a jsou nebezpečím pro bezpečnost státu?

Prostý a zdravý rozum takové pomluvy právem odmítne. Pomluvy tyto spočívají na názoru, že lze jednotu, blaho i účel národa spatřovati jen ve skutcích, které čelí ke škodě apoštolské Stolice. To však jsou právě skutky, do nichž si stěžují nestranní, nijak podezřelí mužové. Tito mužové doznali zřejmě, že to veliká chyba, že byl vyvolán boj s onou nejvyšší autoritou, kterou Bůh do Italie přeložil, která byla vždy

Italii ke cti největší a vždy také jí ke cti sloužiti bude, že byl totiž vyvolán boj s podivuhodným zařízením papežství, jež ovládá dějiny a již lze děkovati, že se stala Italie plodnou vychovatelkou národů a hlavou i srdcem křesťanské vzdělanosti.

Jaké tedy dopouštějí se katolíci chyby, když si žádají konce dlouhé rozmíšky, která jest pramenem mnohých škod pro Itálii na poli mravním, sociálním i politickém? Jak se prohřešují tím, že žádají, aby dbáno bylo otcovského hlasu nejvyšší hlavy jejich, který často již dosvědčil, jak nesčetná dobro, by to způsobilo, kdyby jí vráceno co jí bylo odňato? (Breve k biskupům a lidu italskému.)

d) Ustavičně ohříváné tvrzení, že jsou katolíci a papež nepřáteli Italie a spojenci revolučních podvrtných stran, jest bezpodstatná urážka a nestvdatá pomluva. Rozšiřují ji sekty, aby zastřely zločinné své záměry a odstranily každou překážku ohavného svého počínání, jímž chtějí Itálii vyrvati víře katolické. To jest pravdou, jak jsme již často vložili, že jsou katolíci nejlepšími přáteli Italie. Nejlepší doklad své lásky k vlasti podávají tím, že vším úsilím o to se přičiní, aby Italie nejen víru zachovala, nýbrž i mužně projevovala, dále pak tím, že seč jsou, o to usilují, aby ustal boj proti církvi a Italie se smířila s papežstvím, na místě aby byla jeho nepřítel. Užijte, ctihodní bratři, všech sil svých, aby byl vznešený tento cíl dosažen, aby světlo pravdy vždy jasněji zářilo a lid vždy více chápal, kde nalezne pravé své dobro a blaho. (Breve k italským biskupům.)

e) Skutečné nepřátele vlasti třeba jinde hledati; najdeme je mezi těmi, kteří, jsouce pobádáni duchem víře nepřátelským a sektářství oddaným, jsouce bez citu k bédám a nebezpečím, jež vlasti hrozí, zamítají skutečné a přiměřené rozluštění sporu a věrni svým zločinným úmyslům, se snaží, aby rozpor prodloužili a roztrpčení zvýšili. (Breve k biskupům a lidu italskému.)

f) Podle dnešního stavu věcí, jest povinností katolíků, jeviti se tak, jak uvnitř smýšlí, s otevřeným hledím čeliti všemu, vše snésti, čeho potřebí, aby neoce-

nitelný poklad víry katolické zachovali. Dnes jsou jen dva tábory, velmi jasně se od sebe lišící: tábor katolíků s papežem a biskupy bezpodmínečně spojených a tábor nepřátel, kteří proti nim bojují. Ti pak, kteří zbabělí jsouce, nechtějí zjevně víru vyznati a snaží se zachovati jakési postavení střední, rozmnožují, dle slov Spasitelových, počet nepřátel.

Proto také, nejdražší synové, máme na mysli, že jest potřebí vám upřímně blahopřáti a po zásluze oceniti váš hold, jenž jest vyznáním vaší víry a bezpodmínečné jednoty s Námi. Tím neplníte pouze svatou povinnost, nýbrž dáváte důkaz, že jste neupřímnějšími přáteli své vlasti. Víme, že jsou lidé, kteří, protože k nám přicházíte, na Vás žalují, že jste nepřáteli vlasti. Abyste správně mohli souditi, uvažte, jaké služby prokazují vlasti oni lidé, kteří se za jediné přátele její prohlašují. Všim úsilím jen o to se snaží, aby ze srdce Italů vyrvali víru, první dobro, vlastně celý poklad velikých dober pro stát i jednotlivce, bez něhož musí se základy lidské společnosti rozpadnouti. Dobré a svaté mravy, které plynou z čistoty srdce a na nichž ponejvíce blaho rodin a síla národů závisí, denně mizí, neboť náboženské cítění, které jest jejich oporou i duší ustavičně se zeslabuje. Když pak k tomu ještě připojím četné a mocné příčiny převrácenosti, které zakládají se na bezuzdnostech všeho druhu, máme věru dostatečnou příčinu, abychom se pro budoucí pokolení nejhoršího obávali. Nemluvíme tu o blahobytu hmotném, neboť celý svět to ví, v jak bídném stavu se nalézáme. Ale tážeme se: kdo více miluje Itálii? Ti, kteří touží po tom, aby byla nábožná, mravná, kvetoucí, Bohem požehnaná, či oni, kteří jí pramen všeho požehnaní a štěstí odnímají? Ti, kteří si přeji, aby žila v míru s papežem a církví a tím byla i vně vážena a ctěna, či oni, kteří vyvolávají a udržují smutný a záhubný boj, kterým síly její oslabují a ustavičně v největší nebezpečnosti ji uvádějí? Ti, kteří se snaží, aby věrna byla Bohu a víře svých předků, či oni, kteří jí vydávají sektářství, jehož zhoubný vliv rozpoutává vášně lidu a vydává občanskou společnost beze zbraně ničivým mocnostem, které se

vždy více šíří? Na otázky ty odpoví zajisté každý sám. (Promluva k poutníkům katolické mládeže italské z 20. dubna 1890.)

9. Obnovení papežské svrchovanosti nebylo by překážkou žádnému skutečnému a pravému dobru: svrchovanost papežova nikterak by nebyla na úkor pokrokům moderní doby a vzdělanosti, avšak spíše by z toho vyplynuly veliké prospěchy zvláště pro Itálii.

a) Namítá se, že by bylo třeba vzdáti se velikých nabytých již výhod, kdyby se chtělo papežské panství obnoviti . . . Ale, ať nám někdo řekne, kterému pravému a skutečnému dobru by se papežská svrchovanost protivila?

Není o tom pochyby, že města a provincie, které náležely druhdy k panství papežskému, často byly právě tímto příslušenstvím zachráněny od cizí vlády a zachovaly proto italský charakter i italské zvyklosti ve vší čistotě . . . Ukazuje-li se na to, že by se pak nemohlo mluvit o sjednocené Itálii, nechceme se vnitřní pod taty této otázky dotýkati. Avšak chceme raději na okamžik přejíti na pole protivníků a otázati se: »Jest mechanická, vnější jednota, tak nezbytným dobrem pro národy, že bez ní není pro ně ani rozkvětu ani velikosti? Předčí jednota tato všecka dobra ostatní?

Skutečnost, že kvetoucí, mocní a slavní národové této formy jednoty, o níž se jedná, n-mají, svědčí pro nás. To svědectví vydává i zdravý rozum. Rozum poznává, že spravedlnost, základ zdaru a trvání národů, musí předcházeti, zvláště jako v tomto případě, je-li s vyšším zájmem náboženství a celé církve spojena. Tu nelze tedy se rozpakovati. Jestliže úradkem Prozřetelnosti Boží byla Itálie tím vyznamenána, že byla v zemi té zřízena Stolice apoštolská, přednost zajisté, již by každý jiný národ velice byl poctěn, jest spravedливо a potřebno, aby Itálie nedbala zdánlivých nebo skutečných obtíží a důstojně upravila zevnější postavení papežství. (Breve kardinálu Rampollovi z 15. června r. 1887.)

b) Nepřátelé svrchovanosti pápežské odvolávají se též na pokrok a civilisaci. Aby nám bylo dobře rozuměno, podotýkáme: Jen co slouží k mravnímu zdokonalení a osvícení rozumu lidského, nebo co se mu aspoň neprotiví, možno nazvati pro člověka pokrokem. Pro takový pokrok není však hojnějšího pramene. nad církev katolickou, již byl od Boha dán úkol, aby člověka stále vedla k pravdě a k ctnosti. Každá jiná civilisace, která se mimo tento obor nalézá, není v pravdě pokrokem nýbrž zpátečnictvím, ponižováním člověka, návratem k barbarství. Podobné počínání nemohou podporovati ani církev, ani papežové, ani světská knížata, poněvadž odporuje štěstí člověka. Za to však vše, co vědy, umění a lidská přičinlivost k prospěchu a ukojení potřeb lidského života vynalezly nového; vše co prospívá poctivému obchodu a zaručuje zdar veřejného i soukromého majetku; vše, co není zvláštní, nemravností a bezuzdností, nýbrž pravou svobodou člověka důstojnou — všemu tomu církev žehná a všemu tomu jsou otevřeny dokořán brány do papežských provincií. Jakmile by se papežové stali opět samostatnými pány svého území, neotáleli by ani okamžik a obohatili by zemi všemi zřízeními, kterých nová doba a nové potřeby lidské společnosti vyžadují. Táž otcovská péče, jež je vždy k poddaným naplňovala, i dnes by je pobádala, aby učinili veřejné dávky snadno snesitelnými, aby štědře podporovali skutky lásky a dobročinnosti, aby vzali dělnictvo, vůbec nižší třídy ve zvláštní ochranu, aby se osud jejich zlepšil, slovem péče ta vedla by je k tomu, aby dnes zemi své tak vládli, jak toho blahobyt poddaných vyžaduje. (Breve kardinálu Rampollovi z 15. června r. 1887.)

c) Zbytečno jest tedy vytýkati papežské svrchovanosti, že povstala ve středověku. Tehdy i v dobách pozdějších přizpůsobili papežové vládu své země potřebám doby a často v tom ohledu, hledíce totiž ukojit potřeby času, předcházeli státům ostatním. Proto ani dnes by se neuzavírali moderním, dokonalejším zařízením. Kdyby pak papežský stát poskytoval dnes právě tak jako ve středověku záruku pro svobodu a

neodvislost vlády celé církve, kdo by mohl proti tomu co namítati? Proto také důležitý účel, jemuž stát ten slouží, mnohé výhody, jež z toho pro pokoj katolického světa a národů vyplývají; mírnost s jakou se vláda vykonává; mocný popud, který stát ten vždy dával vědám a uměním — vše to jsou živly, které se znamenitě hodí pro všechny doby ať již jsou vzdělány a pokojny, nebo barbarské a plné zmatků. Proto bylo by zcela nerozumno tvrditi, že třeba papežský stát potlačiti proto, že kvetl v dobách středověku. Ostatně není o tom pochyby, že doby středověku měly právě tak, jako každé období, slabé své stránky a hanlivé obyčeje, avšak zároveň byly v dobách těch tak znamenité přednosti, že by bylo nespravedливо jich neuznati. Zvláště pak Itálie nabyla v těchto dobách takové velikosti a proslula ve vědách, uměních, v bojích na souši i na moři, v obchodě, ve zřízení městském, že by si právě těchto dob především měla vážiti. (Breve kardinálu Rampollovi z 15 června 1887)

10. Všichni katolíci, zvláště Italové, jsou povinni vždy znovu žádati svobodu římského papeže. Záležitost církve a nejvyšší její hlavy jest ze všeho nejlepší a nejsvětější.

a) Jako jest boj, který se v oboru sociálním vede proti náboženství, pro Itálii velmi osudný, tak jest v oboru politickém nepřátelství proti apoštolské Stoliči pro Itálii pramenem velikých běd. Velmi snadno lze to dokázati. Dostačí několik slov.

Boj proti papeži jest pro vnitřní poměry italské hluboká roztržka mezi Itálií úřední a většinou národa italského, jenž jest v pravdě katolický; každá roztržka, každý svár jest slabostí. Mimo to vede boj proti apoštolské Stoliči k tomu, že se země zbavuje přízně a působení nejkonservativnější části svého občanstva. K tomu pak přistupuje nekonečné prodloužování boje, v němž se jedná o náboženství a to v lůně národa samého. Boj takový však nikdy neprospívá obecnému dobru, nýbrž chová v sobě žalostné sémě těžkých běd a trestů. Pokud se poměrů vněj-

šlech týče odcizuje boj ten zemi katolicky celého světa, jest příčinou nesmírných obětí a může nepřátelům jejím každé chvíle skýtati vhodnou zbraň proti ní, při čemž ani k tomu nepřihlížíme, že se tímto bojem ubírá Itálii výhod a lesku, které by jí z přátelských poměrů s apoštolskou Stolicí jistě vyplynuly. Toť jest velikost a zdar, kterou připravují Itálii ti, v jejichž rukou osud její spočívá, kteří, podle přání sektářů, vše nasazují, aby náboženství a papežství zničili. (Breve k Italům.)

b) Vším právem honosíte se pokojnými výboji a oprávněnou slávou, kterých křesťanský Řím požívá; buďte udatnými jejími obhájci. Jsouce v duchu i v srdci s Námi spojeni, obkličte římskou Stolicí vděčnou přičylností svou; vynasnažte se ze všech sil, aby práva její byla zachována, zachovejte jí živou věrnost, milujte božského Spasitele, jenž tomu chtěl, aby byl Řím sídlem království jeho na zemi. (Promluva k italským poutníkům ze 17. prosince 1893.)

c) Žádati si toho, aby římský papež nebyl poddaným žádné moci lidské, nýbrž aby byl úplně svoboden, jest svatou povinností, která se týká všech katolíků, ať náležejí kterémukoliv národu a není povinností jediného toliko národa. Proto musí tedy biskupové za tímto účelem spolupůsobiti. Jest třeba, aby se snažili vzbuditi zájem a péči věřících o tuto spravedlivou věc, ji udržovati a tímto způsobem šťastný výsledek záležitosti té urychlit. (Breve k rakouským biskupům)

d) Poněvadž jest povinností každého starati se a snažiti zvláště o to, čeho poměry k blahu celku vyžadují, proto z plna srdce schvalujeme, ochotu vaši, již projevujete tím, že chcete svobody římské Stolice hájiti. Všem jest známo, jak věci stojí; není tedy věci užitečnější, než sjednocení všech katolíků, aby spravedlivými prostředky práv církve se drželi a jich hájili. (Promluva k německým poutníkům ze 4. května 1893.)

e) Co se Vás, drazí synové, týče, již se tak úzce ke stolci Petrovu přimykáte a jste odhodláni jeho svobody a cti, pokud síly stačí, hájiti, buďte svorní a stateční. Ustavičně dokazujte jak svými slovy tak spisy,

jak potřebí jest nám světského panství, abychom mohli nejvyšší Náš úřad vykonávati. Dokažte, že spočívá světské panství to, nejen původem svým, ale i trváním na právu, tak že jiné vlastnictví lidské je nejen nepředčí, nýbrž ani se mu nevyrovná . . . Prohlašte hlasitě, že se poměry veřejné v Itálii šťastně neobrátl, ani nebudou požívati trvalého pokoje, dokud nebude dostiučiněno důstojnosti a svobodě římského papeže, jak toho veškeré právo žádá. Vysvětlujte to i vše, co ke zdaru náboženství a občanské společnosti slouží, vytrvale ve svých listech a snažte se, dokázati to spolehlivými důkazy. Jedna vůle, jedna touha necht vás ovládá, zastati se totiž záležitostí církve a hájiti práv apoštolské Stolice. (Promluva k zástupcům katolických časopisů z 22. února 1879.)

f) Všichni katolíci na všech místech necht dobře uváží, co se proti jménu křesťanskému osnuje, a zvláště jaké úklady se proti apoštolské Stoliči buď strojí, anebo již částečně provádějí. Kéz se s Námi úzce spojí, hledajíce podpory v Bohu, v jehož moc a dobrotu především důvěru Svou skládáme; necht se konečně snaží, aby proti odvážným útokům zla položili pevnou hráz své vytrvalosti. (Promluva k svatému kollegiu ze 14. prosince 1891.)

g) Božské Prozřetelnosti zalíbilo se podle nevyzpytatelných soudů jejích, abychom viděli dnes před Sebou tolik statečných obránců Stolice apoštolské a slyšeli, jak ústy svého generála poznovu slavně ujišťují svou upřímnou přichylností k Stolci sv. Petra a k Naší osobě. Nemůžeme ani slovy s dostatek vyjádřiti, jak živé zadostiučinění počítujeme a jak děkujeme Bohu z plna srdce, že Vám, uprostřed tolika příkladů věrolomnosti, kterou se dnes i nejsvětější přísahy ruší, dal tolik síly, že jste si v srdcích svých tak živě zachovali cit pro čest a povinnost. Zasloužíte, aby vám katolíci za to žehnali a sami nepřátelé vám vzdali čest a obdiv . . .

S radostí promlouváme k vám dnes slovy chvály a povzbuzení: Setrvejte pevně při svých předsevzetích, vytrvejte věrně u slavného svého praporu, slavného pravíme, neboť není zajisté nic krásnějšího a světěj-

šlho, než hájiti práv církve a její nejvyšší hlavy: žádná vojenská sláva nezáří jasněji než tato, jež záleží v tom, obhajovati čest tak svatého praporu. Tím, že hájíte papeže, hájíte nejvznešenější dílo božské Prozřetelnosti, stáváte se mocnou hrází a oporou neodvislosti, již chtěl Bůh autoritu nejvyšší hlavy církve obdařiti, přispíváte k tomu, aby papežství dosáhlo prostředků, jimiž by blahodárný svůj vliv po celém světě mohlo vykonávati.

Kéž by nebe dalo, aby se panovníci posledními událostmi a atentáty, které před nedávnem byly spáchány, poučili a přesvědčili, že dobrodiní, která šíří církev a papežství, slouží též prospěchu a blahu států; že obnovením úplné svobody a neodvislosti nejvyšší hlavy církve, připraví také zlepšení osudu svých poddaných, svých národů. (Promluva k důstojníkům papežské armády 6. června 1878.)

h) S celou prudkostí pokračuje se v těžkém boji, jenž milliony svědomí uvádí ve zmatek a jako osudné neštěstí Itálii tíží. Jak politování hodný to blud! Nebe jest Nám svědkem, jaký bol Nám to působí! Avšak to Naše naděje neoslabuje, neboť všemohoucí Bůh bdí nad osudy církve své a nejvyšší její hlavy. On nese srdce lidská v rukou svých a léčí, když přichází hodina jeho milosrdenství, národy. (Promluva k svatému kolegiu z 23. prosince 1896.)

i) Co Nás se týče, nechceme umdlévati, žádajíce toho, co Nám po právu lidském i božském náleží, spoléhajíce při tom na rámě Hospodinovo. I na dále nepřestaneme prositi za mír a požehnání s hůry. Společná modlitba naše uspíšl okamžik milosrdenství pro hluboko kleslou Itálii a uspíšl též návrat tak mnohých nešťastníků k tomu, jenž jest cesta, pravda a život. (Promluva k poutníkům lombardsko-benátským z 16. listopadu 1893.)

ODDÍL VII. R o d i n a.

I. Bludy a všeobecné nauky.

1. Moderní bludy.

Pius IX. zavrhl tyto bludné články :

a) Nižádným způsobem nelze přidržeti se toho, že Kristus povýšil manželství k důstojnosti svátostné. (Litt. apost.: »Ad apostolicae« z 22. srpna 1851. — Syllabus § VIII. n. 65.)

b) Svátost manželství není leč něco k smlouvě přistoupišího a od ní oddělitelného. Svátost sama zakládá se pouze v jediném požehnání sňatku. (Litt. apost.: »Ad apostolicae« z 22. srpna 1851. — Syllabus § VIII. n. 66.)

c) Podle zákona přirozeného není manželství nerozlučné a v rozličných případech může býti rozluka manželství, v pravém slova smyslu, občanskou autoritou stanovena. (Allokuce: »Acerbissimum« z 27. září r. 1852. — Syllabus § VIII. n. 67.)

d) Církev nemá pravomoci stanoviti překážky manželství rušící; pravomoc ta přísluší autoritě občanské, jež má i stávající překážky odstraniti. (Litt. apost. »Multiplices inter« z 10. června 1851. Syllabus § VIII. n. 68.)

e) Církev počala v dřívějších dobách stanoviti překážky rušící; avšak nikoliv právem vlastním, nýbrž užila práva, jež jí občanskou mocí bylo propůjčeno. (Litt. apost.: »Ad apostolicae« z 22. srpna 1851. — Syllabus § VIII. n. 69.)

f) Také kanony sněmu tridentského, které klatbou stíhají ty, kdo by odvážili se církvi upírati práva stanovení překážek manželství rušících, buď nemají dogmatické závaznosti, nebo musí se jim rozuměti o oné moci propůjčené. (Litt. apost. »Ad apostolicae« ze dne 22. srpna 1851. Syllabus § VIII. n. 70.)

g) Tam, kde občanský zákon předpisuje formu jinou a chce, aby manželství zachováním této nové formy bylo platné, nezavazuje forma tridentská pod trestem neplatnosti. (Litt. apost. »Ad apostolicae« z 22. srpna 1851 — Syllabus § VIII. n. 71.)

h) Smlouvou pouze občanskou může trvati mezi křesťany manželství toho jména pravé; bludno jest tvrditi, že manželská smlouva mezi křesťany vždy jest svátostí, nebo že neplatnou jest smlouva manželská, když se vyloučí svátost. (Litt. apost. »Ad apostolicae« z 22. srpna 1851; Alloc. »Acerbissimum« z 27. září r. 1852 a »Multis gravibus« ze 17. prosince 1860. — Syllabus § VIII. n. 73.)

i) Záležitosti manželské a zasnoubení již svou podstatou patří před soud občanský. (Litt. apost. »Ad apostolicae« z 22. srpna 1851; »Alloc. Acerbissimum« z 27. září 1852. — Syllabus § VIII. n. 74.)

2. V promluvě (allokuci) k svatému kollegiu ze 27. září 1852 učí papež Pius IX.:

»Nezmiňujeme se o druhém dekretu (v republice Novogranadské r. 1845), v němž tajemstvím svátosti manželství, jeho důstojností a svatostí zúplna se pohrdá, jenž pak prozrazuje naprostou neznalost ustanovení a vnitřní podstaty manželství. V něm se zcela pomýlí moc církve nad touto svátostí a ustanovuje se podle zavržených již bludů a proti zřejmému učení církve, že jest manželství smlouvou čistě občanskou; v rozličných případech se rozlučka manželství zákonem potvrzuje a všechny záležitosti manželské se přikazují soudu občanskému. Avšak proti tomu ví každý ka-

tolik, nebo aspoň může věděti, že jest manželství pravou a skutečnou ze sedmi svátostí Nového Zákona, jež Kristus Pán ustanovil. Proto nemůže býti mezi křesťany manželství, které by nebylo zároveň svátostí, každé pak spojení muže a ženy mezi křesťany, jež pomílí svátost, i kdyby sebe přesněji podle zákonů občanských bylo uzavřeno, není leč hanebný, zkázonosný a od církve často zavržený konkubinát. Od manželství nemůže tedy oddělena býti svátost, ve všem pak jest církev a jediná církev oprávněna rozhodovati o tom, co a jak k manželství náleží.

II. Jednotlivé nauky obsažené ve spisech Lva XIII.

1. Rodina obsahuje základní prvky života sociálního. Neporušenost rodiny má základ svůj v posvátnosti manželství.

a) Každému zajisté jest jasno, že blaho v životě soukromém i veřejném zvláště závisí na rodině. Čím hlouběji se zakoření ctnost v nitru života rodinného, čím více se rodičové starají, aby svým dětem vyučováním i příkladem všlípili přikázání náboženská, tím bohatší plody ponесou snahy ty pro blaho obecné. Proto jest neobyčejně důležité, aby byl domácí život uspořádán svatými přikázáními a aby v něm horlivě a vytrvale pěstován byl duch náboženský a zásady křesťanské víry. (Breve o křesťanských rodinách ze 14. července 1892)

b) Rodina jest kolébkou občanské společnosti většinou se připravuje osud států u krbu rodinného. (Encykl. »Sapientiae christianae« z 10. ledna 1900.)

c) Rodinná pospolitost udržuje a posiluje základy a takřka nejlepší prvky sociálního života. Proto závisí také klidný a utěšený stav národů na povaze rodinného života. (Encykl. »Quod multum« z 22. srpna r. 1886.)

d) Neporušenost a počestnost života domácího, z nichž vlévá se zdraví do žil občanské společnosti, pochází v první řadě ze svatosti manželství, které bylo podle zákonů Božích a církevních uzavřeno. (Breve k polským biskupům.)

e) Domácí život jest výsledkem dobrých nebo špatných manželství; manželství nemohou však přinést požehnání, nejsou-li spořádána Bohem a církví. (Encykl. »Quod multum« z 22. srpna 1886.)

f) Víte zajisté, že uspořádání pospolitosti rodinné dle přirozeného zákona zakládá se na nerozlučném spojení muže a ženy; zřízení své má pak ve vzájemných povinnostech dítek a rodičů, pánů a služebníků. (Encykl. »Quod apostolici« z 28. prosince 1878.)

2. Podle učení církve byly od počátku nejvýznačnějšími známkami manželství jednota a trvání svazku až do smrti jednoho z manželů. Ježíš Kristus dodal oběma těmto přednostem manželství poznovu vážnosti a tím navrátil i manželství náležitou důstojnost. Pravý pojem manželství jest u národů pohanských zatemněn.

a) Všem jest, ctihodní bratři, dobře známo, co jest pravým původem manželství. Ačkoliv hanobitelé víry křesťanské zpěčují se ustavičné učení církve v této věci uznati, a podání všech národů i všech věků zahladiti se snaží, přece se jim nepodařilo sflu a světlo pravdy ani zničiti ani oslabiti. Připomínáme to, co všem jest známo a nepochybné. Když šestého dne stvoření učinil Bůh člověka z prachu země a vdechl ve tvář jeho dechnutí života, chtěl mu dáti společníci, již z boku muže spícího zázračným způsobem utvořil. Tím chtěl Bůh nejvyšš prozřetelný, aby tento pár manželů byl přirozeným počátkem všech lidí, aby totiž z něho rozmnožilo se pokolení lidské a po všechny časy bylo zachováno nepřetržitým plozením. (Encykl. »Arcanum divinae sapientiae« z 10. února 1880.)

b) Avšak toto spojení muže a ženy mělo již v době té dvě zvláštní, a to nad obyčej vzácné vlastnosti, jež

mu byly takřka hluboko vryty a vtištěny, totiž jednotu a nerozlučnost, což stalo se z té příčiny, aby spojení to tím spíše nejmoudřejším úradkům Božím odpovídalo. (Encykl. »Arcanum divinae sapientiae« z 10. února 1880.)

c) To vyslovil podle svědectví evangelia a zřejmě potvrdil Ježíš Kristus božskou svou autoritou. Před židy i apoštoly dosvědčil, že manželství podle svého ustanovení může býti toliko mezi dvěma, totiž jedním mužem a jednou ženou, že ze dvou stává se takřka jedno tělo, a toto pouto manželské podle vůle Boží tak má býti úzké a pevné, že nemůže býti žádným člověkem ani rozvázáno ani přetrháno. Tak zní slova jeho: »A přidrží se (člověk) manželky své, i budou dva v jednom těle. A tak již nejsou dva, ale jedno tělo. A protože co Bůh spojil, člověk nerozlučuj.« (Mat. 19, 5. 6.) (Encykl. »Arcanum divinae sapientiae« z 10. února 1880.)

d) Avšak tento způsob manželství, tak vynikající a vznešený, poznenáhlu se počal kaziti a za své bráti u národů pohanských; ba i u národa hebrejského vidíme, že se takřka zatemňuje a zahaluje. Neboť se u nich zakořenil všeobecný zvyk, že dovoleno jest muži míti více žen než jednu; když pak jim později Mojžíš shovívavě »pro jejich tvrdost« povolil zapuzení manželky, byla otevřena cesta k rozluce. Skorem k neuvěření však jest, jak bylo pokazeno a znetvořeno manželství v společnosti pohanské, kde bylo vydáno přivalu bludů každého národa a učiněno hříčkou nejhanebnějších vášní. Vidíme, že všichni národové více nebo méně zapomněli na pojem manželství a na pravý jeho původ; a proto se na různých místech vydávaly zákony, jak jich žádalo blaho obce, ale nikterak, jak jich žádala příroda. Slavnostní obřady, zavedené podle libovůle zákonodárců způsobily, že nabývaly ženy ctného jména manželky, nebo hanlivého názvu souložnice, ba tak daleko to došlo, že panovníci světští zákonem stanovili, kdo smí uzavřítí sňatek a kdo nikoliv, při čemž zákonodárství často porušovalo spravedlnost a přízeň projevovalo nespravedlivosti. Mimo to byly mnohoženství, mnohomužství a

rozvod toho příčinou, že svazek manželský byl uvolněn. Velmi veliký zmatek povstal též, pokud se týče vzájemných práv a povinností manželů, neboť muž nabyt jakéhosi vlastnictví nad ženou a zapudil ji často bez příčiny, sám však hově bezuzdné a nezkroceně vášni »směl choditi po nevěstincích a otrokyních, jakoby hřích podmiňovala důstojnost a nikoliv vůle« (Hieronymi Opera. Tom. 1. col. 455). Když tak nevázanost muže vzrostla, nebylo bídnějšího tvora, než žena, která uvržena v ponížení takové, že buď považována byla za nástroj k ukojení vášně anebo k získání potomstva. Nestyděli se, ženy k manželství kupovati a prodávati jako zboží (Arnobius, Adv. gent. 4.), někdy měl otec a manžel právo, potrestati ženu smrtí. Rodina, která vzešla z takových manželství, musila býti buď majetkem státu nebo v otroctví otce rodiny (Dionysius Halicarn. lib. II., c. 26, 27.), jemuž zákony dávaly docela i právo nejen podle libosti sňatky dítek svých uzavíratí nebo rozlučovati, nýbrž i vykonávati nad nimi ukrutné právo nad životem a smrtí. (Encykl. »Arcanum divinae sapientiae« z 10. února 1880.)

e) Proti takovým neřestem a tolika hanebnostem, jimiž bylo manželství poskvrněno, přišla konečně pomoc a lék od Boha, když totiž Ježíš Kristus, jenž důstojnost přirozenosti lidské obnovil a zákony Mojžíšovy zdokonalil, věnoval manželství nemalou a neposlední péči. On zajisté oslavil sňatek v Kaně Galilejské svou přítomností a učinil jej památným prvním zázrakem, jež tam vykonal (Jan 2); z těchto příčin počaly manželské sňatky poznovu bráti na se jakýsi ráz svatosti. Konečně však uvedl manželství k důstojnosti prvotného původu, když zavrhl zvyky židovské, jimiž zneuctívali manželství mnohoženstvím a právem zapuzení, zvláště pak když přísně poručil, aby se neodvažoval nikdo rozloučiti to, co sám Bůh nerozlučným poutem svazku spojil. Proto, když vyvrátil námitky, jež byly z ustanovení Mojžíšových učiněny, jako nejvyšší zákonodárce o manželství toto ustanovil: »Právím pak vám, že kdožkoliv by propustil manželku svou, leč pro smilství, a jinou by pojal, cizoloží: a kdo by propuštěnou pojal, cizoloží.« (Mat. 19, 9.)

(Encykl. »Arcanum divinae sapientiae« z 10. února roku 1880.)

3. Podle apoštolským podáním zjeveného učení církve katolické, povýšil Ježíš Kristus manželství k důstojnosti svátostné, učiniv je totiž obrazem spojení Svého s církví. Přednosti a dokonalost této svátosti vylučuje sv. Pavel.

a) Co bylo božskou autoritou o manželství ustanoveno a nařízeno, to svatí apoštolové, hlasatelé zákonů božích, úplněji a obšírněji nám podali a ve spisech svých zaznamenali. Neboť vše, co »svatí otcové naši, sněmy a všeobecné podání církve vždy učili« (Tridentinum Sess. XXIV. in proëmio) učitelským úřadem sv. apoštolů obdrželi: totiž nauku, že Kristus Pán povýšil manželství k důstojnosti svátosti. (Encyklika »Arcanum divinae sapientiae« z 10. února 1880.)

b) Tím pak božský Spasitel způsobil, aby manželé, chráněni a posíleni milostí, kterou jeho zásluhy získaly, manželstvím nabyli svatosti. On chtěl, aby tímto spojením, které mělo býti podivuhodným obrazem mystického spojení jeho s církví, zdokonalena byla láska, jež přirozenosti odpovídá (srv. k Efess. 5, 25 a násl.) a upevněno bylo od přirozenosti nerozdlílné společenství muže a ženy ještě mocněji poutem lásky božské. (Encykl. »Arcanum divinae sapientiae« z 10. února r. 1880.)

c) Tím, že Kristus povýšil manželství k důstojnosti svátostné, chtěje, aby tím jeho spojení s církví bylo naznačeno, nejen že svazek manželský více posvětil, nýbrž dal tím jak manželům, tak i dětem účinné prostředky, aby plněním vzájemných povinností snáze mohli nejen časného, nýbrž i věčného blaha dosáti. (Encykl. »Inscrutabili Dei consilio« z 21. dubna r. 1878.)

d) »Manželství ve všem poctivé« (Zid. 13, 4.), které Bůh sám od počátku světa k zachování a rozmnožení pokolení lidského ustanovil a nerozlučným učinil, stalo se podle učení církve sv. skrze Krista pevnějším a světějším, protože jemu Kristus důstoj-

nost svátosti propůjčil a chtěl, aby bylo obrazem spojení jeho s církví. Proto jest, podle slov apoštola (Efes. 5, 22 εqq.), muž hlavou ženy, jako jest Kristus hlava církve; a jako jest církev poddána Kristu, jenž ji přečistou a ustavičnou láskou objímá, tak sluší se, aby byly ženy poddány mužům, kteří je navzájem věrnou a stálou láskou mají milovati (Encykl. »Quod apostolici« z 28. prosince 1878)

e) Podobně píše i sv. Pavel: »Muži milujte manželky své, jakož i Kristus miloval církev a vydal sebe samého za ni, aby ji posvětil . . . Takť i muži mají milovati manželky své, jako svá těla . . . Žádný zajisté nikdy těla svého neměl v nenávisti: ale krmlí a chová je jako Kristus církev, neboť jsme údové těla jeho, z masa jeho a z kostí jeho. Protož opustí člověk otce i matku svou, a přidrží se manželky své: a budou dva v jednom těle. Tajemství toto veliké jest, ale já pravím v Kristu a v církvi« (Efes. 5, 25 - 32.) Nejinak dostalo se nám skrze učitelský úřad apoštolů příkázání Kristova, že jednota a ustavičná pevnost manželství, jak již při původu jeho byla dána, jest svatá a neporušená. Píšeť sv. apoštol Pavel: »Těm pak, kteří v manželství jsou, příkazuji ne já, ale Pán, aby žena od muže neodcházela: pakli by odešla, ať zůstane nevdaná, aneb ať se smíří s mužem svým.« (I Kor. 7, 10. 11.) A na jiném místě: »Žena vázána jest zákonem, dokud muž její živ jest: pakli by umřel muž její, svobodná jest.« (I Kor. 7, 39.) Z těchto důvodů jest manželství »veliké tajemství« (Efes. 5, 32.), »ve všem poctivé« (Ž.d. 13, 4.) svaté, čisté, všl úcty hodné, jsouc obrazem a znamením věcí nejvznešenějších. (Encykl. »Arcanum divinae sapientiae« z 10. února r. 1880)

f) Avšak tím, co bylo připomenuto, nejsou dokonalost a dovršení manželství, jakých nabylo v křesťanství, vyčerpány. Neboť předně byla svazku manželskému dána mnohem vyšší a šlechtetnější úloha, než tomu bylo dříve; neníť jeho účelem podle Božího příkázání, toliko rozmnožení pokolení lidského, nýbrž i rozmnožení potomstva církve t. j. »měšťanů svatých a domácích Božích« (Efes. 2, 19.), aby se lid k úctě a

víře pravého Boha a Spasitele našeho Ježíše Krista rodil a vychovával. (Catech. roman. c. 8.) Za druhé stanoveny jsou každému manželu jeho povinnosti a práva jeho jsou dokonale určena. Mají totiž býti ustavičně proniknuti přesvědčením, že jsou jeden druhému povinni největší láskou, stálou věrností a ustavičnou i pečlivou pomocí. Muž jest představeným rodiny, hlavou ženy, jež však, jsouc tělem z těla jeho a kost z kosti jeho, má býti muži poddána a jeho poslušna, nikoliv však jako otrokyně, nýbrž jako družka, takže poslušnost, kterou prokazuje, není bez cti a důstojnosti. V tom však, jenž představen jest i v té jež poslouchá, má býti božská láska ustavičným vůdcem při plnění povinností, protože oba jsou obrazem, jeden Krista, druhý církve. Neboť psáno jest zajisté: »muž jest hlava ženy, jako jest Kristus, hlava církve . . . Ale jako církev poddána jest Kristu, tak i ženy mužům svým (poddány buďte) ve všem.« (Efes. 5, 23. 24.) Co se týče dítek, mají býti rodičům poddány a úctu jim prokazovati pro svědomí; navzájem musí opět všecka péče i mysl rodičů k tomu býti obrácena, aby co nejlépe dítky své chránili a k ctnosti vychovávali. Svätý apoštol napomíná: »Otcové . . . vychovávejte je (syny) v kázni a trestání Páně« (Efes. 6, 4.). Z toho patrno, že nejsou povinnosti manželů nepatrné a není jich málo; avšak dobrým manželům stávají se milostí ve svátosti nabytou nejen snesitelnými nýbrž i příjemnými. (Encykl. »Arcanum divinae sapientiae« z 10. února r. 1880.)

4. Zákonodárství manželské náleží toliko církvi. Tak přikázal Kristus a církev jednala vždy podle toho. Církev dbala vždy posvátnosti manželství a nepřipustila, aby o jeho nerozlučnosti bylo pochybováno. Posvátný ráz manželství způsobuje, že může je pouze božská autorita pořádati. Autorita státní nemá tu práva směrodatná pravidla předpisovati. To uznala i sama kněžata. Sněm tridentský tuto nauku závazně prohlásil. V křesťanském manželství nemůže se odloučiti manželská smlouva od

svátosti, nemůže býti tedy mezi pokřtěnými manželství, které by nemělo důstojnosti svátostné. Sňatek občanský, jakož i každé vměšování občanské moci do manželství jest naprosto neplatné, pokud se týká účinku.

a) Kristus Pán, povýšiv manželství k takové a tak vysoké důstojnosti, svěřil celé zákonodárství manželské církvi. A církev vykonávala moc svou nad manželstvím křesťanů vždy a všude. Vykonávala je pak tím způsobem, aby bylo patrao, že koná moc sobě vlastní, nikoliv však z dovolení lidského, nýbrž z vůle svého původce od Boha nabytou. (Encykl. „*Arcanum divinae sapientiae*“ z 10. února 1880)

b) Každý zajisté ví, že Bůh, náš Pán a Spasitel, svěřil církvi konečné rozhodnutí a směrodatné řízení nejen všeho, co se týče víry, nýbrž i všech věcí, které se na mravy (morálku) vztahují. Církev byla od něho proto založena, aby všem ukazovala spolehlivou, jediné správnou cestu k spasení. Protože pak nedostačí k spasení, věřiti toliko pravdě, nýbrž nezbytno jest podle víry živu býti, náleží tedy církvi úsudek o zákoně mravním či o mravním pravidle jednání, právě tak jako jí přísluší konečné rozhodnutí ve věcech víry. K zákonu mravnímu však přísluší stanoviti, je-li v jednotlivém případě přípustno, uzavřítí sňatek manželský. (Breve biskupům provincie benátské z 8. února r. 1893)

c) Kolik a jak bdělou péčí věnovala církev k zachování manželství, aby zůstalo neporušené, jest všeobecně známo a nepotřebuje důkazů. Dobře víme, že výrokem sněmu Jerusalemského zapovězena byla nezřízená a volná láska (Skut. ap. 15, 29), že občan Korintský vyobcován byl pro krvesmilství mocí apoštola Pavla (I. Kor. 5, 5) a že právě tak statečně byly odrazeny a zavrženy útoky mnohých na křesťanské manželství jako Gnostiků, Manichejských, Montanistů hned v prvých dobách křesťanství, Mormonů, Saint-Simonistů¹⁾, Fa-

¹⁾ Saint-Simonismus byla sekta atheisticcko-komunistická, vytvořená podle zásad Klaudia Jindř. hraběte Saint-

lanstery¹⁾ a komunistů za našich dob. Mimo to zavedeno pro všechny rovné právo manželské a rozdíl mezi otrokem a svobodným byl odstraněn (Cap. 1. de conjug. serv.) Muž i žena obdrželi stejná práva, neboť jak praví sv. Jeronym: »u nás co není ženě dovoleno, není dovoleno ani mužům a stejný závazek jest uložen oběma.« (Opera tom I., col. 455); tato rovnost práv založena byla pevně na vzájemné lásce a obapolných povinnostech. Důstojnost ženy byla vyslovena a obhájena. Muži bylo zapovězeno smrtí trestati ženu cizoložnou (Can. Interfectores, et Can. Admenere, quaest. 2.) a slíbenou přísežně věrnost nemravně a nestydatě porušovati. Mimo to také velmi jest důležité, že církev omezila, pokud třeba bylo, pravomoc otcovskou, aby synům a dcerám, které v manželství vstoupiti chtějí, spravedlivá svoboda nebyla omezována. (Cap. 30. quaest. 3, cap. 3 de cognatione spirituali.) Církev ustanovila, že manželství mezi příbuznými a sesvakřenými osobami v některých stupních jest neplatné, aby totiž nadpřirozená láska manželů rozšířila se na širší kruhy. (Cap. 8. de consang. et affin., cap. 1. de cognat. legali.) Pokud bylo možno hleděla církev zameziti v manželství omyl, násilí a klam. (Cap. 26. de sponsal; cap. 13, 15, 29 de sponsal. et matrim. et alibi). Církev se snažila, aby zachována byla posvátná čistota lože manželského, bezpečnost osob (cap. 1. de convers. infid, cap. 5. et 6. de eo, qui duxit in matrim), počestnost sňatků manželských (cap. 3, 5, 8. de sponsal. matrim. — Trident. Sess. XXIV. c. 3. de reform. matrim.) a neporušitelnost slibu. (Cap. 7. de divortio). Konečně poskytlo církevní zákonodárství zřízení manželství tak moudrou a účinnou péčí, že nestranný posuzovatel ne-

Simona (nar. 1760 zemřel 19. května 1825). Žáci jeho vytvořili tento systém, jenž zahrhoval majetek i manželství.

¹⁾ Falansterium byl utopický sociální systém, jehož původcem byl Francouz Charles Fourier (1772—1837). Chtěl rozdělití lidstvo na třídy po 1600—1800 osob, jež nazýval falangy, které měly bydlet ve falansteriu. Zavrhoval manželství, zaváděje volnou lásku. Pokusy, které se staly po dvakráte, aby založeno bylo podobné falansterium skončily úplným nezdarem. Místo kýženého pořádku byla všude anarchie

může zajisté neuznati, že církev i pokud manželství se týče, jest nejlepším strážcem a ochráncem lidského pokolení, jejíž moudrost vítězně přečkala proměnu časů, bezpráví lidí i nesčetné proměny státních záležitostí. (Encykl. »Arcanum divinae sapientiae« z 10. února 1880.)

d) Protože jest Bůh původcem manželství a již od počátku v jistém smyslu bylo manželství předobrazem vtělení Slova božského, proto náleží mu jakýs svatý, náboženský ráz, nikoliv zevnější, ale vrozený, nikoliv od lidí nýbrž od přírody daný. Proto mohli Naši předchůdci nikoliv neprávem a bez důvodu tvrditi, totiž Innocenc III. (Cap. 8. de divortio) a Honorius III. (cap. 11. de transact.), že u věřících i nevěřících stává svatost manželství. Dovoláváme se svědectví památek starověkých, zvyků a zákonů oněch národů, kteří dosáhli vyššího stupně vzdělanosti a vynikali výbornější znalostí práva a spravedlnosti. Základním jejich názorem, jak známo, bylo předem dáno, že, když myslili na manželství, posuzovali je vždy jako věc s náboženstvím a svatostí související. Proto bývaly u nich sňatky manželské posvátnými obřady, z moci velekněží, za účasti kněží uzavírány. Tak mocně působila na ducha lidského, jenž učení nebeského neznal, přirozenost věci, památka na původ manželství a vědomí pokolení lidského!

Je-li tedy manželství pojmem i podstatou něčím posvátným, slušno jest zajisté, aby nebylo řízeno a spravováno zákony vladařů, nýbrž božskou pravomocí církve, jež samojediná má správu věcí posvátných. Mimo to třeba nám zřetel vzíti na důstojnost svátostnou, čímž manželství křesťanské nabylo nejvyššího důstojenství. Avšak ustanovovati a nařizovati co se svátostí týče, smí a může podle vůle Kristovy jediné církve, takže by to bylo zhora nesmyslné snažiti se, aby jen nejmenší díl této moci byl přenesen na vladaře světské. (Encykl. »Arcanum divinae sapientiae« z 10. února 1880.)

e) Panovníci světští mají právo a přísluší jim, uspořádati občanské následky, které manželství způsobuje. Naproti tomu přísluší církvi o sňatku samém

činiti nálezy. Příčinou toho jest, že Kristus, který manželství povýšil na svátost, tím zároveň zákonodárnou moc o manželství církvi svěřil. (Promluva k sv. kollegiu z 18. března 1895.)

f) Konečně velikou důležitost a zvláštní sílu má svědectví dějin, z nichž s dostatek se učíme, že zákonodárnou a soudní moc, o níž mluvíme, svobodně a bezpečně církev si osobovala a vykonávala i v dobách, kdy bylo by nevhodné a bláhové předpokládati v té příčině souhlas nebo shovívavost světských vladařů. Jak neuvěřitelné a nesmyslné jest tvrzení, že Ježíš Kristus zavrhl zastaralý zlovyk mnohoženství a rozvodu mocí danou mu od prokuratora římského nebo knížete židovského; podobně že sv. Pavel rozvody a krvesmilné sňatky zapověděl na základě dovolení a mlčky daného souhlasu císařů římských Tiberia, Caliguly a Nerona! Ani o tom zajisté nedá se člověk zdravého rozumu přesvědčiti, že církev vydala tolik zákonů o svatosti a nedotknutelnosti manželství (Can. apostol. 16, 17, 18), o sňatcích otroků se svobodnými (Philosophum. Oxon. 1851) mocí nabytou od římských císařů, největších nepřátel jména křesťanského, jinž o nic více se nejednalo leč, aby násilím a krví vzrůstající náboženství Kristovo potlačili. Zvláště pak jest to z toho patrné, že manželské právo z církve vzešlé od občanského práva tak se někdy lišilo, že sv. Ignatius mučedník (Epist. ad Polycarpum c. 5), Justin (Apologia maj. n. 15), Athenagoras (Legatio pro christianis n. 32, 33) a Tertullian (De corona militis c. 13.) veřejně prohlašovali sňatky některých osob za nesprávné a cizoložné, jimž císařské zákony byly příznivy. Když pak veškerá moc přešla na císaře křesťanské, stanovili papežové i biskupové shromáždění na sněmích církevních ustavičně právě tak svobodně u vědomí své moci zákony a vydávali zákazy, jak uznávali, že to jest užitečno a dobám přiměřeno, i když se to nesrovnávalo s nařízeními občanskými. Každému jest známo, kolik nařízení vydáno bylo od představených církve o překážkách trvajících svazku manželského, vyšších svěcení a slavných slibů, rozdílnosti náboženství, pokrevním příbuzenství, zločinu, ve-

řejné mravopočestnosti na sněmech v Elvīře (cf. De Aguirre, Conc. Hispan. tom. I. can. 13, 15, 16, 17), v Arlu (Arelatum cf. Harduin, Act. concil. tom. I. can. 11.), v Chalcedonu (ibid. can. 16.), na druhém v Mileve (ibid. can. 17) a jiných, kteráž nařízení od ustanovení císaři vydaných často velmi se lišila. A věru byla také knížata toho daleka, osobovati si pravomoc na manželství křesťanská, spíše častěji uznala a prohlásila, že zúplna náleží církvi. Císařové Honorius, Theodosius ml. a Justinian (Novel. 137) nerozpakovali se vyznati, že ve věcech, týkajících se manželství, nesmí si jinak počínati, než jako strážcové a ochránci svatých zákonů (kanonů). Když pak přece ustanovili některé zákony o překážkách manželských, ochotně odůvodňovali své počínání, že si tak dovolil učiniti se svolením a jménem církve sv. (Fejer Matrim. ex. instit. christ. Pešt 1835), jejíhož rozhodnutí se dožadovali a uctivě se podrobovali, jednalo-li se o sporné otázky týkající se počestnosti rodu, (cap. 3. de ordin. cognit.) o rozvodch (cap. 3. de divort.) vůbec všech věcí, které jakýmkoliv způsobem s manželským sňatkem souvisejí (cap. 13. qui filii sint legit.). Proto vším právem rozhodnuto bylo na sněmu Tridentském, že »církve má moc stanoviti překážky manželství rušící (Trid. sess. XXIV.; can. 4.) a že záležitosti manželské patří před soudce duchovní« (Ibid. can. 12.). (Encykl. »Arcanum divinae sapientiae« z 10. února 1880.)

g) Nikdo se nedej oklamati rozdílem, na který regalisté ¹⁾ kladou takový důraz, podle něhož odlučují manželský sňatek od svátosti za tím účelem, aby ponechávající církvi manželství pokud se řádu svátostného týče, sňatek vydali moci a úsudku světských vladařů. Avšak takový rozdíl, či lépe řečeno roztržení, naprosto jest nepřijatelné, protože jest všeobecně známo, že v manželství křesťanském nelze

¹⁾ Regalisty rozumějí se přívrženci bludného učení o svrchované moci královské i ve věcech církevních, jak se objevuje v XVII. století v boji o gallikanské svobody, později v gallikanismu, febronianismu a josefinismu. Pokud se manželství týče, tvrdili, že manželství podléhá buď státu samotnému, nebo státu a církvi . . .

kontrakt (sňatek) od svátosti odloučiti a proto, že nemůže stávatí žádného zákonného a pravého svazku, jenž by nebyl již tím zároveň svátostí. Neboť Kristus Pán manželství povznesl k důstojnosti svátostné, avšak manželství nic není jiného než právě svazek, jenž pravoplatně jest uzavřen. K tomu pak třeba připojiti, že manželství proto jest svátostí, protože jest posvátné zevnější znamení, které milost působí a které obrazem jest mystického spojení Kristova s církví. Avšak právě tento obraz a forma vyjádřena jest svazkem úplného sjednocení, jímž se muž a žena mezi sebou spojují, což však není nic jiného, než manželství samo. Z toho jasně vysvítá, že každé pravé manželství samo sebou podstatou svou jest svátostí. Nic pak neodporuje více pravdě, než názor, že svátostný charakter jest důstojnost jakási připojená svazku manželskému, nebo vlastnost, která zevně přistupuje a proto podle lidské libovůle může se od svazku manželského odloučiti. Proto ani rozumem lidským nelze dokázati ani svědectvím dějin potvrditi, že pravomoc manželství se týkající právem přešla na světské vladaře (Encykl. »Arcanum divinae sapientiae« ze dne 10. února 1880.)

h) Že bylo manželství Pánem naším Ježíšem Kristem povýšeno k důstojnosti svátosti, jest dogmatem t. j. článkem víry nadpřirozené zjeveným. Tuto důstojnost nelze však podle učení katolického považovati za jakousi zevnější vlastnost, která se k svazku manželskému připojuje, nýbrž patří k nejvnitřnější podstatě jeho od té chvíle, kdy Prozřetelnost Boží z přirozeného svazku učinila svátost. Rozdíl tedy mezi svátostí a svazkem jest jalový a neudržitelný, jakmile se ho má užiti za oporu tvrzení, že možno mezi křesťany uzavříti svazek manželský, jenž není svátostí. (Breve k biskupům z provincie benátské ze dne 8. února 1893.)

i) Z učení toho následuje, že každé zasahování státní moci do manželství a nejen do občanských následků svazku manželského jest svatokrádežnou usurpací, protože správa svátosti výhradně církvi náleží. (Tamtéž.)

5. Stát může uspořádati občanské výsledky manželství. Manželství nemůže býti prohlášeno neplatným, bylo-li uzavřeno církevně, dříve než před úředníkem světským. Stát nemá práva, aby obřadu občanskému na úřadě dával přednost před sňatkem církevním. Proto závazek, aby bylo manželství občanské uzavřeno před církevním, jest porušením svobody. K zákonu tomu poradilo svobodné zednářství, které vždy bylo nepřítelem církve.

a) Užitečno jest znovu prohlásiti, že má sice stát právo dávatí zákony týkající se občanských účinků manželství, avšak že musí zůstaviti církvi vše, co se týče podstaty manželství a manželského svazku. Jest povinností státu, aby uznal manželství správně a zákonně uzavřené podle ustanovení církve, jak Kristus je založil. Pak ať učiní opatření týkající se účinků, kterých chce takovému manželství ve společnosti jemu podřízené propůjčiti nebo odepříti. (Breve k biskupům provincie benátské z 8. února 1893)

b) Zákon, jenž předpisuje, aby se obřad občanský před státním úředníkem dříve vykonal, než se manželství před církví uzavře, měl by za předmět svazek manželský samý, nikoliv však toliko občanské jeho účinky. Tím by se stát vměšoval v udílení svátosti. To však není dovoleno, leč moci, již správa svátosti byla svěřena. Tato moc může platně rozhodovati, jaké vlastnosti musí míti osoby, jež chtějí svátosti stavu manželského přijmouti, a jaké třeba předpisy vyplniti, aby se mohla svátost dovoleně a platně uděliti. Nebudíž namítáno, že se stát nedotýká svátosti, již udělovati smí jen církev, předpisem, že předcházení musí t. zv. občanský sňatek, protože prý tím stát svátosti ani neuznává ani nezamítá a snoubencům nechává na vůli, chtějí-li ji přijmouti. Ve skutečnosti však tomu jinak. Zákon takový trestá církevně uzavřené, t. j. pravé manželství, neboť je nedovoleným prohlašuje, nepředcházel-li občanský obřad; neboť patrně není

úmyslem zákona trestati věc dovolenou. Ovšem takový zákon, přestoupí-li se, nepůsobí, že by se manželství podle zákona církve uzavřené stalo neplatným, neboť se zde jedná o zákon přirozený a zákon božský, před nímž žádný zákon moci světské nemůže si osobovati závaznost. Avšak takový zákon užívá všech prostředků, jimiž stát vládne, aby se manželství bez občanského obřadu uzavřené považovalo za neplatné a aby zamezeny byly účinky, jež z pravého manželství pro poměry občanské vyplývají. (Breve k biskupům provincie benátské z 8. února 1893.)

c) Stát nemusí se ničeho obávati, jestliže dovolí církvi jednati svobodně, jak jí k tomu svěřená jí posvátná služba opravňuje. Jestliže církev, ovšem jen nerada, dovoluje sňatky tajné, nebo, jak se též jmenují, sňatky ve svědomí, děje se tak jen v nejdůležitějších případech, když toho nejvyšší zákon církve žádá, totiž spása duší. Církev však sama stanovila podmínky a postarala se o to, aby podobná manželství byla velmi řídká. Církev učinila vhodná opatření, aby ani manželé, ani děti jejich netrpěli takovýmto způsobem manželství a uspořádala vše do nejmenších podrobností, aby všechny nepořádky byly vyvarovány. Ostatně však církev do takových případů si stěžuje nejen ve svém zákonodárství, nýbrž i ve skutečném počínání, a všech prostředků, pokud jimi vládne, užívá, aby každé manželství veřejně a slavně se uzavíralo. Bychom to dokázali, dostací ukázkou na bullu předchůdce Našeho Benedicta XIV., jež se zove »Satis nobis«.

Tento stav věch opravňuje zajisté k otázce, z jakého důvodu předpisuje stát, aby t. zv. civilní sňatek předcházel, vždyť se přece uzavírá manželství veřejně v kostele, a nemůže tedy bdělému oku státu ujíti. Stát se však s dostatek již postaral, aby byly občanské účinky manželství, které pravomoci jeho přísluší, účelně uspořádány. Proč se tedy nespokojuje s t. zv. sňatkem občanským, a chce nad to, aby předcházel sňatku církevnímu? Jsou toho snad příčinou sňatky tajné, jež chce stát zameziti? Avšak církev dovoluje je pouze v řídkých, nezbytných případech. Protože

pak zákon, podle své podstaty, má sloužiti blahu obecnému, bylo by nespravedливо zabývati se těmito zcela zvláštními a řídkými případy. Případy ty nezavdávají zajisté příčiny k obavám, že by mohl býti veřejný pokoj a pořádek porušen, což jest pro státní úřady účelem rozhodujícím. Protože pak jest zákon pravidlem rozumem spořádaným, nebyl by zajisté překážkou, aby v těchto velmi řídkých případech vše bylo učiněno, co jest mravnímu řádu i věčnému blahu duší přiměřeno. (Breve k biskupům provincie benátské z 8. února 1893.)

d) Slovo „svoboda svědomí“ jest tedy trpkou ironií v ústech lidí, kteří by chtěli podrobiti právo libovůli, a to právo přirozené, jehož vykonávání celému občanskému řádu, zřízení státnímu předchází. Neboť zřízení státní skládá se z rodin a rodiny pocházejí z manželství. Násilí, které se zákonem takovým na svědomí páše, stává se ještě závažnějším okolností, že se zákon ten ukládá národu skorem zúplna z katolíků sestávajícímu . . . ten pak tím živěji pocítuje útok, který se podniká na jeho víru a jeho nejsvětější přesvědčení. Nic naplat, že se ujišťuje, že se ponechává církvi svoboda, aby se před ní manželství uzavíralo, neboť podobně jest svobodno, vzdáti se křesťanského sňatku. A tento bludný názor, podle něhož k řádnému manželství postačí občanský obřad na úřadě, se podporuje, ačkoliv není takový pouze občanský sňatek, leč ničemný konkubinát. Mimo to pak pojí se k tomu ještě okolnost, že ti, kteří pouze občansky byli oddáni, nemůže-li je církev ze spravedlivých důvodů spojití řádným manželstvím, jsou nuceni k coelibatu, k němuž se jim nedostává vůle a povolání; nebo musí celý život prožiti v nedovoleném, pohoršlivém spojení. Avšak tím se neznásilňuje toliko svoboda svědomí samých snoubenců, nýbrž i těch, kteří jsou svědky církevních oddavek; toto násilí jest tím záštipnější, protože směřuje k tomu, aby z přátel a důvěrníků, kteří z potřeby byli vyvoleni, učinilo zbabělé udavače. Největší tyranství páše se konečně na služebnících svatyně, kteří z posvátných důvodů, ke blahu duší nesmrtelných staví svůj úřad ve službu úkonu, jenž ná-

leží podstatně do oboru církevní pravomoci, a za to, t. j. protože řídili se svým svědomím a povinností, jsou pronásledováni a trestáni. (Breve k biskupům provincie benátské z 8. února 1893.)

e) Celý ráz tohoto zákona ukazuje, z které strany pochází a kdo ho předložil. Ostatně to není žádným tajemstvím. Všeobecně známo jest, že svobodné zednářství dávno o to usilovalo, aby tento zákon ke škodě a k novému pohanění církve byl proveden. Nyní pak přišla doba příhodná k provedení tohoto záměru. Plány sekty té jsou vždy a všude stejné, protiví se totiž přímo Bohu a jeho církvi. Málo mu záleželo na tom, zahynou-li duše lidské, klesají-li státní, potlačuje-li se svoboda, tak velice slovy velebená, jen když se zmenšuje křesťanské cítění a křesťanská víra mezi národy vždy více uhasíná. (Breve k biskupům provincie benátské z 8. února 1893.)

f) O tomto zákoně, o němž mluvíme, lze tedy jen takto spravedlivě souditi: Zákon ten jest zkrácením práv církevních, jímž se překáží činnosti církve, která blahu lidstva slouží, jenž kuje těžší okovy, kterými se církev poutá a jenž slouží jen ke škodě duší. Zákon ten porušuje svobodu občanů i věřících, podporuje a zpečetuje nezákonná spojení, otvírá bránu novým pohoršením a množl mravní nepořádek. Zákon ten ruší mír svědomí a přiostruje boj mezi církví a státem, boj, který se protiví zcela řádu Bohem stanovenému, jenž zasluhuje právem hany a jehož želi všichni spravedlivě myslící lidé, jež však církev nikterak nezavinila, aniž zavinuje. (Breve k biskupům provincie benátské z 8. února 1893.)

6. Manželsví, zřízené tak, jak je Bůh chtěl a založil, jest bohatý pramen obecného dobra, pokud ovšem posvátný ráz svůj podržuje. Člověk nemůže rušiti beztrestně řád Bohem stanovený. Znesvěcení manželství má za účel oslabení ducha křesťanského.

a) Uvážíme-li, za jakým účelem Bůh manželství založil, jasně poznáváme, že chtěl v manželství uložit

nejbohatší prameny k blahu a užitku veškerenstva. A v pravdě, manželství, vejde toho že slouží k rozmnožení pokolení lidského, i k tomu směřuje, aby způsobilo lepší a blaženější život manželů a to z několika příčin, totiž vzájemnou podporou ve všech potřebách, stálou a věrnou láskou, společenstvím všech statků a milosti Boží, která ze svátosti plyne. Podobně prospívá manželství znamenitě i rodinám; neboť odpovídá-li manželství přirozenosti a souhlasí-li dobře s úradky Božími, může upevniti svornost rodičů, chrániti dobré vychování dítek, mírniti otcovskou moc, ukazující na příklad moci Boží, k poslušnosti přiváděti dítky rodičům, služebníky pánům. Z takových manželství právem mohou státi očekávati pokolení občanů, kteří jsou proniknuti nejlepšími úmysly, kteří jsou zvyklí úctě a lásce Boží, kteří mají za svou povinnost poslouchati spravedlivých a zákonných rozkazů, všechny milovati, nikomu pak neublížovati. (Encyklika »Arcanum divinae sapientiae« z 10 února r. 1880)

b) Tak bohaté a krásné ovoce neslo manželství potud, pokud dary svatosti, jednoty a nerozlučitelnosti si zachovalo, jež mu právě dodávaly tuto požehnanou a blahodárnou sílu. Není pak zajisté o tom pochybnosti, že by manželství bylo ustavičně podobné ovoce plodilo, kdyby bylo zůstalo vždy pod ochranou a pravomocí církve, jež jest nejměkčí oporou a záštitou těchto darů. Protože si však často libovali lidé zavésti právo lidské na místě práva přirozeného a božského, počala tato vznešená idea manželství, již sama příroda do mysli lidské vštíplila a taktika v ní zakotvila, nejen mizeti, nýbrž v samých křesťanských manželstvích byla vinou lidskou veliká tato síla její, která tolik znamenitých dober způsobila, oslabena. (Encykl. »Arcanum divinae sapientiae« z 8. února 1880)

c) Snadno lze poznati, jakou zkázu natropilo zneřecení manželství a jaká zla ještě celé společnosti lidské způsobí. Především jest to zákonem božské Prozřetelnosti, aby, co jest založeno na zákoně Božím a přirozeném, tím více nám prospívalo a ke spáse sloužilo, čím více zůstane v původním stavu neporušeno a

nezměnitelno, neboť Bůh, Stvořitel všech věcí, dobře zajisté ví, co trvání a zachování jednotlivců prospívá, a proto moudrou svou vůlí vše tak uspořádal, aby mohla každá věc cíle svého řádně dosáti. Jakmile však chce lidská pošetilost a zloba pořádek věcí moudře stanovený měniti a převraceti, tu počnou i nejmoudřejší a nejužitečnější zařízení býti ke škodě, nebo přestanou prospívati, a to proto, že buď blahodárné síly změnou pozbyly, nebo že Bůh sám raději chce, aby takovými tresty pýcha a odvážlivost smrtelníků byla ztřešána. Neboť kdo popírá, že manželství jest svaté, a kdo je, zbavené vší svatosti, do oboru věcí světských zařazuje, převrací vlastně základy přirozenosti, a odporuje nejen úradkům božské Prozřetelnosti, nýbrž i zařízení její, pokud to možno, ničí. Proto nelze se nám diviti, jestliže z toho nerozumného a bezbožného počínání vyrůstá zlá setba, nad niž není nic zhoubnějšího pro spásn duší a blaho států. (Encykl. »Arcanum divinae sapientiae« z 8. února 1880.)

d) Avšak, úsilím odvěkého nepřítele pokolení lidského, nechybí ani tací lidé, kteří jako jiná dobrodiní z vykoupení plynoucí nevděčně zamítají, podobně i obnovením a zdokonalením manželství pohrdají, nebo je vůbec neuznávají. Někteří dopustili se již za starých časů hanebné chyby, že totiž nepřátelsky napadali manželství z té neb oné strany; avšak mnohem záhubnější jest v našich dobách počínání těch, kteří samou podstatu manželství ve všech vztazích a podmínkách tak z plna dokonalého, z kořene by chtěli vyvrátiti. Příčinu toho třeba zvláště v tom hledati, že mnozí duchové jsouce naplnění názory bludné filosofie a zkažených zvyků, nic tak těžce nenesou jako povinnost býti poddáni a poslouchati. Proto se úsilovně o to přičiňují, aby nejen jednotlivci, nýbrž i rodiny a celá lidská společnost vládou boží pyšně pohrdala. Protože pak jest původ a pramen i rodiny i celé společnosti lidské na manželství založen, nikterak nechťi dopustiti, aby manželství pravomoci církve podléhalo, spíše o to se snaží, aby manželství vší svatosti zbavili a do nepatrného nízkého okruhu oněch záležitostí zavlékli, které od lidské pravomoci

byly zřízeny a světským právem národů jsou spravovány a řízeny. Z toho ovšem nezbytně následovalo, že veškeré právo manželské připisovali vladařům států a církvi veškerá práva upírali tvrdíce, že měla-li církev nějakou pravomoc manželství se týkající, užívala jí buď z milosti knížat, nebo neprávem. Práví pak, že jest na čase, aby vladaři svých práv rozhodně požadovali a počali konečně manželské zřízení pořádati podle své libosti. Tím povstalo tak zvané občanské manželství, tak ustanoveny zákony o překážkách manželských, tak vznikly rozsudky o manželských smlouvách, jsou-li platné či neplatné. Konečně vidíme, že byla církvi katolické odňata veškerá pravomoc v tomto oboru a to s takovou horlivostí, že se nebralo ohledu na její plnomocenství od Boha, ani na moudré zákony, jimiž se národové po dlouhou dobu řídili, když přivedeni byli křesťanskou moudrostí k světlu pravé mravnosti. (Encykl. »Arcanum divinae sapientiae« z 8. února 1880.)

7c Nedostatek náboženství má pro manžely následky nejsmutnější. Rozluka poškozuje rodinu i společnost lidskou všeobecně a to tím více, dostalo-li se jí zákonem jakéhos vnějšího oprávnění. Dějiny potvrzují smutné následky rozluky a jsou zákonodárcům výstrahou, aby jich přízní svou nepodporovali.

a) Co dobrého mohou přinést manželské sňatky, z nichž se křesťanské náboženství vylučuje, ačkoliv právě náboženství jest matkou všeho dobra a pěstounkou největších ctností — či není to náboženství, které povzbuzuje a rozněcuje ke všemu, co jest ozdobou ducha šlechetného a vznešeného? Když se tedy náboženství odstraní a odvrhne, nezbytně upadá manželství v otroctví zkažené lidské přirozenosti a v moc nejhorších vášní, neboť pouhá přirozená počestnost jest jí příliš slabou oporou. Toť pramen, z něhož vytrysklo mnohonásobné neštěstí nejen pro rodiny, nýbrž i státy. Neboť odvykne-li se spasitelné bázni Boží, a tím se odstraní pomoc v starostech, které se nám

nikde nedostává více, než v křesťanském náboženství, přihází se velmi často, a to velmi snadno, že povinnosti a závazky manželské zdají se nesnesitelnými. Proto mnozí chtějí pak zbaviti se pouta, o němž se domnívají, že bylo pouze právem lidským a vlastní vůlí utvořeno, a to zvláště, když pro nepodobnost povah, nesvornost, porušení věrnosti, obapolný souhlas nebo jiné příčiny rozloučení nezbytným se býti zdá. Jestliže pak zákon vyplnění nestoudné žádosti překáží, hlasitě volají, že zákony jsou nespravedlivé a nelidské, protože prý se protíví právům svobodných občanů. Následkem toho pak zasazují se o to, aby zastaralé zákony byly zrušeny a rozlučka zákonem lidštějším dovolena. (Encykl. »Arcanum divinae sapientiae« ze dne 8. února 1880.)

b) Avšak co zlého má rozlučka manželství v zápleti, netřeba ovšem připomínati. Rozlukou stávají se manželské svazky proměnlivými, vzájemná láska se oslabuje, zákazonosné pobídky k nevěře se poskytují, poškozují se vychování a vyučování dítek, příležitost se dává k uvolnění domácnosti, zasévá se sémě nesvornosti do rodin, důstojnost žen se umenšuje a snižuje, neboť upadají v nebezpečí, že budou opuštěny, když posloužily vášni mužů. Poněvadž pak nic se tak nehodí k rozvratu rodin a podlomení moci států jako zkáza mravů, velmi snadno poznáme, že rozluky nejvíce překáží zdaru rodin a států, neboť jako mají rozluky původ svůj ve zkáze mravů, tak, jak zkušenost učí, otvírají bránu větší ještě zkáze života soukromého i veřejného. (Encykl. »Arcanum divinae sapientiae« z 8. února 1880.)

c) Přesvědčíme se, že tato zla budou ještě mnohem horší, uvážíme-li, že není dosti pevné uzdy, aby mohla poskytnutou jedenkrátě možnost rozluky udržeti v určitých, předem stanovených mezích. Veliká jest sice síla příkladů, ale větší jest moc chtíčů. Jejich pobídkou se stává, že se vašeň rozvodů každodenně více rozlézá a do širších vrstev vniká, jako morová nákaza nebo mohutný příval, jenž prolomiv hráze, široce se rozlévá. (Encykl. »Arcanum divinae sapientiae« ze dne 8. února 1880.)

d) To vše jest zajisté zcela jasno, avšak objasní to ještě více vzpomínka na události minulé. Jakmile se zákonem otevřela cesta rozvodům, množily se spory, nepřátelství, svévolné rozluky v míře největší, ba měly za následek život tak hanebný, že toho litovali i mužové, kteří byli obhájci rozluky manželské. Kdyby se pak nebyla hledala v čas záchrana v zákonech protivných, bylo nebezpečí, že se stát shroulí a v záhubu upadne. Staří Římané prý první případy rozluky s hrůzou pozorovali. Avšak netrvalo dlouho a smysl pro počestnost se otupil, stud, tento krotitel vášní smyslných, hynul, věrnost manželská rušila se tak svévolně, že zdá se pravděpodobným co u některých spisovatelů čteme, že prý ženy nepočítaly léta podle změny konsulů, nýbrž podle změn manželů. Podobně bylo i u protestantů s počátku zákonem stanoveno, že jest rozvod jen z určitých a to nemnohých příčin dovolen, avšak příčiny ty pro souvislost příbuzných příčin vzrostly na takový počet u Němců, Američanů a jiných národů, že všichni rozumní lidé jsou o tom přesvědčeni, jak politování hodnou jest nejen veliká zkáza mravů, nýbrž i nerozvážnost zákonů. Nejinak tomu bylo i v zemích katolických: neboť byl-li tu zákonem dovolen rozvod, překonalo množství zla, jež z toho pošlo, očekávání zákonodárců. Neboť mnozí jen na to v zločinném počinání vymýšleli všechny možné způsoby zloby a lsti, a snažili se surovým jednáním, bezprávím a cizoložstvím opatřiti si příčinu, aby mohli beztravně rozloučiti poulo svazku manželského, který je omrzel; to se dalo ovšem na velikou škodu veřejné mravnosti. Proto také všichni došli k tomu přesvědčení, že potřebí co nejdříve opravou zákonů tomu odpomoci. (Encykl. »Arcanum divinae sapientiae« z 8. února 1880.)

e) Kdo by o tom pochyboval, že zákony rozvodům příznivé i dnes právě tak smutné a osudné budou mít účinky, kdekoliv budou zavedeny? Veškeré lidské snažení nepostačí zajisté, aby mohlo změnit přirozenou povahu a podobu věcí: proto velmi nemoudře usuzují o veřejném blahu ti, kdož se domnívají, že mohou beztravně pravý pojem manželství zvrátiti; a tak, neberouce zřetele na svatost náboženství i svátosti, chtějí

manželství hanebněji znetvořiti a zohaviti, než tomu bylo u pohanů. Jestli se tedy názory nezmění, budou i rodiny i celá společnost lidská v ustavičném strachu, aby nebyly uvrženy v nešťastně rozhodný boj, který zločinné zástupy socialistů a komunistů dávno již obmyslejí. Z toho také vysvítá, jak bláhové a nesmyslné jest, čekati obecné blaho od rozluky manželství, jež spíše přivádí společnost do jisté záhuby. (Encykl. »Arcanum divinae sapientiae« z 8 února 1880)

8. Platně uzavřené a dokonané manželství jest svazkem nerozlučitelným; toliko za jistých okolností může autorita církevní dovoliti, aby manželé nežili společně. Avšak takového rozloučení snadno lze se vystříci. Církev neschvaluje sňatků smíšených.

a) V takovém zmatení pojmů, které se každodenně více šíří, potřebí jest dobře věděti, že nikdo nemá moci manželství platné a dokonané mezi křesťany rozloučiti. Proto se doponštějí oni manželé zřejmého zločinu, kteří by z kterékoliv příčiny chtěli nový svazek manželský uzavřítí, prvé nežli svazek prvý smrtí byl rozloučen. (Encykl. »Arcanum divinae sapientiae« z 8. února 1880.)

b) Jestliže však tak daleko došlo, že spolužití manželů nezdá se více možným, dovoluje církev, aby se jeden od druhého odloučil, avšak snaží se zmírniti škodlivé následky odloučení tím, že pečlivě užívá léčivých prostředků poměrům manželů přizpůsobených. Nikdy pak neustává, aby se nesnažila svornost opět zjednati, a nikdy nad tím nezoufá. (Tamtéž.)

c) Avšak to jsou nejkrajnější případy; jistě by k nim tak snadno nedošlo, kdyby snoubenci v pravé duševní náladě vstupovali v manželství, nejsouce vedeni vášní, nýbrž po zralém uvážení povinností manželských i vznešeného účelu manželství, a nehněvali Boha již před sňatkem nepřetržitou řadou hanebných skutků. Abychom pak krátce vše shrnuli: jen tehdy bude v manželství vládnouti ustavičný mír a klid; budou-li manželé čerpati křesťanského ducha i život

z náboženství. Neboť náboženství dodává duši nezdolné síly, jež působí, že vše, osobní nedostatky, rozdíly mravů a povah, obtíže mateřské péče, namáhavou starost o výchování dětí, útrapy, jež život provázejí, nejen s rozvahou, ale rádi a ochotně snášejí. (Encykl. »Arcanum divinae sapientiae« z 8. února 1880.)

d) Také toho třeba se varovati, aby nebyly uzavírány sňatky s jinověrci, neboť nelze ani doufati, že by tam, kde duše nejsou v náboženství svorny, v ostatním svornost byla zachována. Spíše zajisté jasno jest, že třeba se takových sňatků co nejvíce varovati, protože dávají příležitost k zapovězené účasti a společenství na posvátných obřadech, jsou nebezpečím pro víru manžela-katolíka, překázejí řádné výchově dětí, a často přivádějí duše v pokušení, aby navykly všecka náboženství za stejná považovati, vzdávše se rozdílu mezi pravdou a bludem. (Tamtéž.)

e) Za účelem, aby se předešlo velikým zlům, jest velmi důležité, by pastýřové duchovní často svěřené duše napomínali, míti se na pozoru před sňatky s nekatolíky. Necht jim připomínají, že církev sňatků těch nikdy neschvalovala. (Breve k uherským biskupům.)

9. Církev si zasloužila během věků vděku národů, protože vždycky starala se o posvátnost manželství. Vladařové států byli povinni působiti s církví, aby manželské zákony byly chráněny. Soujem nauk církevních o manželství.

a) Třeba tedy doznati, že si získala církev katolická největší zásluhy o všeobecné blaho národů tím, že vždycky svatost a nerozlučitelnost manželství chránila. Také za to zaslouží nemenších díků, že hlasitě na odpor se staví zákonům občanským, které již od staletí právě v té příčině často chybovaly,¹⁾ že pak zkázonosný blud protestantský o rozvodu a rozlou-

¹⁾ Tak možno připomenouti jen projevy: Pius VI. (1775 až 1799), epist. ad episc. Lucion z 28. května 1793; Pius VII. (1800—1823), liter. encycl. ze 17. února 1809 a Constit. ze dne 19. července 1817; Pius VIII. (1829—1830), liter. encycl. ze dne 29. května 1829; Řehoř XVI. (1831—1846), Constit. ze dne 15. srpna 1832; Pius IX. (1846—1878). Allokuoe z 22. září 1852.

čení manželství klatbou stihla (Trident. sess. XXIV. can. 5. a 7); že u Řeků užívané rozloučení manželství rozličným způsobem zavrhla (Concil. Florent. a Instruct Eugen. IV. ad Armenos — Benedicti XIV. Constit. »Etsi pastoralis« ze 6. května 1742), že ustanovila neplatnost manželství uzavřeného pod podmínkou budoucího rozloučení (Cap. 7. de conditione appos.) a konečně, že od prvních dob zavrhovala císařské zákony, jež na zkázu byly příznivy rozvodům a zapuzení. (Srv. Jeronym: Epist. 79. ad Ocean; Ambrož; lib. VIII. in cap. 16. Lucae, n. 5; Augustin de nuptiis c. 10.)

Proto také, kdykoliv odpírali papežové nejmocnějším panovníkům, s hrozbami žádajícím, aby církev schválila rozvody jejich, vždy bojovali nejen za neporušenost víry, ale i za ušlechtilost mravů mezi národy. Proto se bude celé potomstvo obdivovati důkazům neohroženého ducha Mikuláše I., již osvědčil naproti Lotharovi; neohroženosti Urbana II. a Paschala II. naproti Filipovi I., králi francouzskému; Coelestina III. a Innocence III. naproti Filipovi II., panovníku francouzskému, Klementa VII. a Pavla III. naproti Jindřichu VIII. a konečně nejneohroženějšího a nejsvětějšího papeže Pia VII. proti Napoleonu I., jehož štěstí a velikost panství pyšným učinily. ¹⁾ (Encykl. »Arcanum divinae sapientiae« z 8. února 1880.)

¹⁾ Aby tomuto odstavci snáze bylo porozuměno, uvádíme tato historická data:

a) Papež Mikuláš I. (858—867) hájil neohroženě svatost a nerozlučitelnost manželství krále Lothara II. Lotbrinského s Thietbergou, dcerou hraběte Boso, již Lothar obvinil z krve-smilství, aby mohl se souložnicí svou Wadradou ve sňatek nový vejti.

b) Král Filip I. Kapetovec (1060—1108), nabaživ se manželky své Berty, dcery hraběte Hollandského, zapudil ji, předstíraje přibuzenství s ní a chtěl si vzíti Bertradu, manželku hraběte z Anjou za ženu. Papež Urban II. (1088—1099) opřel se tomu, vyobcoval Filipa a trest ten na slavné synodě klermontské (1095) potvrdil. Když za jeho nástupce Paschala II. (1099 až 1118, Filip poznovu Bertradu k sobě přijal, počínal si tento papež právě tak rozhodně na ochranu svátosti manželství jako jeho předchůdce.

c) Coelestin III. (1191—1198) hájil posvátnost manželství naproti králi francouzskému Filipu II. Augustovi (1180 až

b) Ti pak, jimž jest svěřeno řízení a správa záležitostí veřejných, majíce vše to na mysli, měli by spíše o to se starati, aby svaté zákony o manželství zůstaly neporušeny, chtějí-li totiž řídit se rozumem, jednati moudře a posloužiti pravému blahu lidu; měli by se pak o to postarati, aby užili pomoci, které skytá církev na ochranu mravů a prospěch rodin, spíše než podezřívati ji z nepřátelství a křivě a bezprávě ji nařknouti z porušení práv občanských.

A to by se mělo státi tím spíše, protože církev katolická, jakkoliv svatosvatě hájí úřad svůj a nemůže nikdy ustati od hájení svých práv, vždy ochotna a povolna jest ve všem, co se s neporušitelností práv jejich a se svatostí jejich povinností dá srovnati. Proto nikdy nevydala předpisů o manželství, aby nebyla vzala ohled na poměry státní a stav jednotlivých národů; a nejednou, pokud to možno bylo, vlastní zákonné předpisy zmírnila, když toho žádaly spravedlivé a důležité příčiny. Proto také církev dobře ví a uznává, že svátost manželství, protože účelem jeho jest zachování a vzrůst lidské společnosti, úzce souvisí a spjata jest s oněmi záležitostmi lidskými, které z manželství sice vyplývají, avšak v obor občanského života náležejí, o nichž právem rozsuzují ti, kdo v čele států stojí. (Encykl.: »Arcanum divinae sapientiae« z 8. února r. 1880.)

1223) jenž, bera za záminku, že druhá jeho manželka Ingeburga, sestra dánského krále Kanuta III. jest pokrevně s ním příbuzna, od ní se odloučil. Když pak vešel v nový sňatek s Anežkou Meranskou, přinutil ho slavný nástupce Coelestinův Innocenc III. (1198—1216), aby od nezákonnitého svazku toho upustil.

d) Klement VII. (1523—1534) nepovolil žádosti anglického krále Jindřicha VIII. (1509—1547), aby zrušil manželství jeho s Kateřinou Aragonskou, protože chtěl v jiný sňatek s Annou Boleynovou vejiti. Když pak král proti zákazu papežovu tak přece učinil, užil proti králi církevních trestů a nástupce jeho Pavel III. (1549—1585) ho v tom následoval.

e) Papež Pius VII. (1800—1823) hájil nerozlučnost manželství proti císaři Napoleonovi I., jenž žádal na papeži, aby manželství bratra jeho Jeronyma, které v Severní Americe s Miss Patersonovou uzavřel, bylo zrušeno. Podobně nedal papež svolení k rozluce svazku Napoleonova s Josefínou Tascherovou, markýzou z Beaubarnais, aby mohl vejiti ve sňatek s arcivévodkyní Marií Louisou.

c) Pokud tedy, ctihodní bratři, přičiněním svým a svou vážností toho dosáči můžete, o to usilujte, aby národové péči vaší svěření, čistou a neporušenou zachovali nauku, již učil Kristus Pán a apoštolové, vykladači nebeské jeho vůle, již pak církev katolická nejen sama svědomitě zachovala, ale i křesťanům po všecky věky zachovávatí velela. Hlavní péči mějte pak o to, aby věřící s dostatek byli v křesťanské moudrosti vycvičeni a vždy chovali v paměti, že manželství nebylo založeno vůlí lidskou, nýbrž autoritou a pokynem Božím od počátku bylo ustanoveno a to podle zákona toho výhradně jako svazek jednoho s jednou. Ježíš Kristus, původce Zákona Nového, manželství z oboru přirozeného zákona povýšil na svátost a jedině církvi své udělil moc zákonodárnou a soudní, toho svazku se týkající. — V té příčině hlavně dbáti třeba, aby nebyly myslí věřících uvedeny v blud klamnými závěry nepřátel, kteří by tuto pravomoc církvi rádi vyrvali. Mimo to musí býti všem jasno, že spojení muže a ženy, mezi křesťany mimo svátost uzavřené, postrádá moci i významu pravého manželství, a že spojení takové, ačkoliv podle zákonů občanských bylo uzavřeno, nikdy nemůže býti více, než obřad nebo mrav právem občanským zavedený; neboť patrné jest zajisté, že jen ony záležitosti mohou býti právem občanským pořádaný a spravovaný, které z manželství v oboru života občanského samo sebou vyplývají, které však nikdy z něho nemohou vyplynouti, jestliže pravé a zákonité jejich příčiny, totiž svazku manželského, nestává. Zvláště třeba, aby to dobře povědomo bylo snoubencům, které třeba též poučiti a v mysl jim vštípití, že jim v této příčině dovoleno zákony se řídití; neboť chce tomu i sama církev, jež si vroucně žádá a přeje, aby účinky manželství na vše strany byly pojištěny a by dětem žádná škoda nevzešla. (Encykl. »Arcanum divinae sapientiae« z 8. února r. 1880.)

d) Snažte se, ctihodní bratři, hluboko v srdce vštípití katolickou nauku o svatosti, jednotě a nerozlučitelnosti manželství. Připomínejte věřícím, že manželství křesťanů, již od přirozenosti jedině pravomoci

církyve podléhají; připomínejte jim, čemu učí církvev o tak zvaném sňatku občanském, jak mají katolíci státního zákona v tom ohledu býti poslušni. Připomínejte věřícím, že církvev z vážných důvodů zavrhuje sňatky s nekatolíky, a že ti, kteří přece, bez zvláštního dovolení církvev, v podobné manželství vstupují, těžce se prohřešují proti Bohu a proti církvi. (Encykl.: »Quod multum« z 22. srpna 1886.)

c) Snadno zajisté, ctihodní bratři, nahlédnete, že nauky a nařízení o manželství, jež s Vámi sděliti jsme za povinnost měli, i k zachování občanské společnosti i k věčnému blahu lidí slouží. Dejž Bůh, aby nauky ty tím ochotnější a k poslušnosti hotovější našli věřící, čím větší význam a důležitost mají pro duši. (Encykl.: »Arcanum divinae sapientiae« z 8. února r. 1880.)

10. Rodiče mají vážné povinnosti k dětem. Podle práva přirozeného jest jedině povinností rodičů dítky vychovávat. Proto musí počítati vychování v rodině. Rodiče mají se o to postarati, aby se dětem dostalo vyučování v náboženství, nesmí jich posílati do bezbožeckých škol a mají právo voliti svým dětem školy i učitele.

a) Kéž rodičové často a vážně o tom uvažují, jak veliké a svaté povinnosti mají před Bohem ke svým dítkám; mají je vychovávat ve víře, v dobrých mravech a nábožnosti k Bohu, a že jim ke škodě jednají, jestliže je ve věku důvěřivém a bezelstném vydávají v nebezpečí podezřelým učitelům. Nechť otcové poznají, že z těchto povinností, které vzali na sebe, zplodivše dítky, tolikéž práv z přirozené slušnosti vyplývá, jimž se nesmí vyhnouti, jež jim žádná lidská moc nesmí vzíti, protože není člověku dovoleno, zřítati se povinností, jež má člověk k Bohu. Kéž tedy rodičové uváží, že mají těžkou povinnost starati se o ochranu dítek, avšak mnohem větší jest povinnost vychovati dítky k lepšímu a vyššímu životu, totiž životu duševnímu; nemohou-li tedy sami této povinnosti dostáti,

mají se postarati, aby jiní na jejich místě tak učinili, aby tak dostalo se dítkám potřebného náboženského vzdělání od osvědčených učitelů. (Encykl. »Officio sanctissimo« z 22. prosince 1887.)

b) Prvým jest požadavkem, aby dobré vychování počalo v samé rodině. Život rodinný musí býti takřka zárukou pevné víry, pravého náboženství a čistých mravů. (Encykl. »Inscrutabili Dei consilio« z 21. dubna r. 1878.)

c) Především třeba míti zřetel na znamenitý vliv, který má rodinné vychování na duši dítek. Vidí-li člověk ve věku dětském a jinošském, že se pravidla ctnostného života v rodině zachovávají, je-li rodina takřka školou křesťanských ctností, pak jest to po většině pevnou zárukou pro šťastnou budoucnost lidské společnosti. (Encykl. »Sapientiae christianae« ze dne 10. ledna r. 1890.)

d) Kéž bdí rodičové nad blahem dítek svých, zvláště nad jejich vychováním. Vlastní ctnostný život jest nejlepším a nejučinnějším příkladem. Ať se nedomnívají, že se mohou bez veliké bedlivosti postarati o dobré a počestné vychování. (Breve k polským biskupům z 19. března 1894)

e) Nepřátelé víry Kristovy, kteří by křesťanství nejraději vyhladili s povrchu zemského, všemožně se namáhají, aby útokem dobyli kořene lidské společnosti a otrávil ji záhy v útlých jejích výhoncích. Od tohoto počínání neodvrátí je ani pomyslení, že nemohou svého úmyslu provést, aby rodičům nezpůsobili nejhroznější potupu. Nejprávnější a nejtěžší povinností, kterou rodičové již podle práva přirozeného mají, jest dobře vychovati ty, jimž dali život. Vychování a vzdělání musí tedy rodičové přizpůsobiti účelu, za kterým jim Bůh dal milost, aby dítkám poskytli dar života. Jsou tedy rodičové velmi vážnou povinností ve svědomí zavázáni, postarati se o to a ničeho neopomenouti, aby odmítli wszelké nespravedlivé násilí, jež se jim v té příčině učiniti usiluje. Všim úsilím musí se postarati, by si zachovali autoritu při vychování dítek. (Encykl. »Sapientiae christianae« z 10. ledna 1890.)

f) Naprosto jest nezbytno, aby otcové a matky, kteří hodni toho jména býti chtějí, bděli nad náboženským vychováním dítek, jakmile dosáhnou přiměřeného stáří. Dítky nesmí ve škole ničeho shledati, co by porušovalo věru nebo čistotu mravů. Tuto péči o vychování dítek ukládá rodičům zákon božský i přirozený a nic je nemůže povinnosti té sprostiti. (Encyklika »Nobilissima Gallorum gens« z 8. února 1881.)

g) Rodičové musí vychování svých dítek proniknouti zásadami křesťanských ctností. Naprosto však musí opřít se tomu, aby dítky jejich navštěvovaly školy, v nichž by se jim dostávalo jedu bezbožnosti. (Encykl. »Sapientiae christianae« z 10. ledna 1890.)

h) Neustávejte vždy poznovu napomínati otce rodin, aby dítky neposílali do škol, kde se musí právem obávati nebezpečí pro věru svých dítek. (Encykl. »Quod multum« z 22. srpna 1886.)

i) Jest to vrozeným právem moci otcovské, že smí voliti školy, v nichž mají býti dítky vychovávány, že smí určit učitele, již je mají v příkázáních mravnosti cvičiti. Žádají-li tedy katolíci — a jest to povinností jejich — aby vyučování, kterého se dětem jejich dostává, bylo ve shodě s náboženstvím, užívají prostě svého práva. Věru nebylo by křiklavějšího bezpráví, než ponechati rodičům volbu pouze mezi těmito dvěma věcmi: buď dopustiti, aby jejich dítky vyrůstaly v nevědomosti, nebo tam byly vychovány, kde největší statky duší jejich jsou vážně ohroženy. (Encykl. »Affari vos« z 8. prosince 1887.)

11. Škola neutrální nebo smíšená jest článkem v řetězu nebezpečného vychovavacího systému, jehož účelem jest klam. Třeba varovati se škol, které jsou lhostejny ke všem vyznáním. Tyto školy simultánní nebo neutrální církev zavrhlá. Jen výjimkou a za jistých opatření, kterými by se nejhoršího dalo vyvarovati, dovolila církev v jednotlivých případech školy takové navštěvovati.

a) Nikdo se nedomaňvej, že lze nábožnost beze škody odloučiti od vyučování. Nemůže li žádná doba

života lidského ani v záležitostech veřejných ani soukromých postrádati náboženství, tím méně možno odloučiti náboženství od věku, jemuž se nedostává klidné rozvahy, kdy mysl jest plna ohně, kdy jest duch tak mnohým zkázonosným pokušením vydán. Kdo tedy vyučování tak zařizuje, že je všeho spojení s náboženstvím zbavuje, ničí také zárodky krásna a ctnosti, a nepřipraví tím vlasti ochranu, nýbrž mor a zkázu lidského pokolení. Jestliže Bůh byl odstraněn, co může mládež udržeti v mezích povinností, nebo když s cesty ctnosti sešla a do propasti neřestí klesla, kdo ji může přivesti zpět? (Encykl. »Militantis Ecclesiae« ze dne 1. srpna 1897.)

b) Velmi jest důležité, aby byly dítky z křesťanských rodičů narozené záhy poučeny o předpisech svaté víry, aby náboženské poučování bylo spojeno s vychováním, jímž se člověk v prvních létech svého života vzdělává a cvičí. Jestliže se obojí rozloučí, jest vlastně snahou, aby, jedná-li se o povinnosti k Bohu, dětství bylo neutrální. To však jest systém lživý, zvláště v tak útlém stáří zhoubný, neboť otvírá dokořán bránu atheismu a bezbožnosti, kdežto před náboženstvím ji zavírá. (Encykl. »Nobilissima Gallorum gens« z 8. února 1884.)

c) Proto třeba vši silou varovati se škol, v nichž jeví se lhostejnost ke všemu náboženství, v nichž se všecka za stejně dobrá považují. Ve školách těch platí zásada, že, pokud se Boha týče, málo na tom záleží, následujeme li pravdy nebo bludu, zdravých nauk čili nic. (Encykl. »Affari vos« ze dne 8. prosince 1887.)

d) Církev jest strážkyní neporušenosti víry. Podle posláním Bohem, jejím zakladatelem, jí svěřeného, jest jejím úkolem, přivesti všechny národy k poznání křesťanské pravdy a bdíti nad naukami, jež se mládeži, její pravomoci podléhající, přednášejí. Proto také zavrhovala vždy školy neutrální nebo smíšené, a často napomínala otce rodin, aby bedlivě byli na stráž v té příčině. (»Nobilissima Gallorum gens« z 8. února r. 1884.)

e) V dnešní době jest velmi mnoho lidí, kteří s nájektím všech sil o to usilují, aby církvi a náboženství byla vyrvána mládež studující. Se všech stran se volá po školách neutrálních, smíšených, laických, simultánních za tím účelem, aby žáci vyrůstali v úplné náboženské nevědomosti a o náboženství vůbec se nestarali. Protože zlo to jest větší, než prostředky, jichž se k ozdravení užívá, vidíme bohužel, jak vyrůstá pokolení, které nechce slyšeti o statečích duševních, nezná náboženství a jest často bez Boha. Zamezte, ctihodní bratři, tomuto zlu přístup do své vlasti, a za tím účelem s plným úsilím se o to zasazujte. (Encykl. »Quod multum« z 22. srpna 1886.)

f) Nedostačí toliko vyhýbati se školám a ústavům, kde se, pokud se týče náboženství, vědomě a zúmyslně do učiva přiměšují bludy, kde má vrch bezbožnost; jest spíše potřebí varovati se i škol takových, kde se nauce křesťanské a mravouce vůbec neučí, kde se vylučují jako předměty nepotřebné. (Breve k polským biskupům z 19. března 1894.)

g) Víte dobře, ctihodní bratři, že školy toho druhu jsou církvi zavrženy; neboť není vhodnější příležitosti, pokaziti mladá srdce, poškoditi neporušenost víry a odvrátiti je od cesty pravdy. (Encyklika »Affari vos« z 8. prosince 1887.)

h) Znáte dobře, ctihodní bratři, směr i podstatu nového zákona o školách obecných.¹⁾ Účel, pro který byl vydán, jest zajisté tento: Chtějí totiž mládež vlivu církve katolické vyrvati; všechno vyučování má býti toliko na státu závislo. Zákon ten také vylučuje z veřejných škol všeliké vměšování se duchovních pastýřů a dozor církve vůbec, odlučuje náboženství naprosto od studií, chce z vyučování na veřejných školách odstraniti vyučování náboženské. Snadno lze postřehnouti, jaké nebezpečí následkem toho hrozí víře i mravům budoucích pokolení. . . Zákonu, jenž se do té míry protiví naukám a právům církve a tak jest nebezpečný pro spásu duší, nemohlo se dostati od biskupů úchvaly, aniž by porušili povinnosti svědomí,

¹⁾ Míni se tu belgický zákon školský z 1. července 1879.

neboť jsou od Boha ustanoveni, aby bděli nad spásou duší a svatou víru hájili. Právě tak nemohli jsme ani My jinak, než zavrhnouti se vši rozhodností zákon, jež již ctihodní bratři naši zavrhli, a to proto, že zastáváme na zemi úřad nejvyššího pastýře a nejvyššího učitele a povinni jsme zachovati všude víru neporušenou, a hájiti práv církve a chrániti národy před nebezpečími, která spásu jejich hrozí. . . . Nyní pak opakujeme v přítomnosti vaší: Neschvaluje a zavrhuje naprosto jmenovaný zákon. Tím držíme se jen podání apoštolské Stolice, jež zavrhovala vždy školy beznáboženské, ať se jmenovaly neutrální nebo smíšené, totiž školy, které ve vyučování až k tomu docházejí, že popírají jsoucnost Boží. (Promluva k svatému kollegiu z 26. srpna 1880)

i) Ovšem dovolila církev někdy návštěvu škol takových, v nichž se naukou její pohrdá a o jejích základních principech nechce ničeho věděti. Avšak činila tak vždy s nechtí a takřka donucena a jen když pro dítky vyžádala si rozličných opatření ochranných. Opatření ta ovšem nebyla často dostatečná, aby nebezpečí účinně odstranila. (Encykl. »Affari vos« ze dne 8. prosince 1897.)

k) Apoštolská Stolica dovolila toliko výjimečně, jsouc okolnostmi donucena, aby mládež katolická takové školy navštěvovala. V těchto případech však postarala se Stolica apoštolská, aby nebezpečí bylo aspoň umenšeno. (Tamtéž.)

12. Křesťanské vychování má veliký vliv na blaho společnosti. Boj, který proti náboženství vzplanul, potřebu křesťanského vychování nyní ještě zvětšil. Křesťanské vychování musí se účinně vztahovati i na dívky.

a) Nelze zamlčeti, že jest křesťanské vychování mládeže významno pro blaho občanské společnosti. Jisto jest, že stát, v němž vyučování a vychování zbaveno jest náboženství, aneb, což horšího jest, jest mu nepřátelské, musí se obávati mnohých a velikých škod. Neboť jakmile se odstraní a pohrdne nejvyšším a bož-

ským úřadem učitelským, který nás učí, abychom si vážili božské autority a pevně věřili, podle jeho výroku, všemu zjevení Božímu, ihned náchylna jest lidská věda k nejzhubnějšímu bludům, zvláště naturalismu a rationalismu. Tím se stává, že se úsudek a rozhodnutí nejen o otázkách theoretických, ale i praktických, nejen myšlení, ale i konání každému jednotlivci zůstává, avšak tu jest ihned veřejná autorita vladaře zeslabena a zmenšena. Neboť kdo si utvořil zhubný názor, že není nikterak vládě a řízení Božímu podroben, tím méně zajisté se podrobí a strpí nad sebou vládu lidskou. Jsou-li však podryty základy, na nichž veškerá auterita spočívá, musí se rozvolniti svazky lidské společnosti a nastoupiti vláda hrubého násilí a zločinu. Může stát, spoléhaje na vlastní pomoc, odvrátiti žalostné to neštěstí? Může tak učiniti, když pomoc církve odmítá? Může toho dosíci, když proti ní bojuje? Rozumný člověk nebude o tom na pochybách.

Státnická moudrost tedy radí k tomu, aby byla biskupům a kléru dána účast na vychování a vyučování mládeže, aby bedlivě bylo toho dbáno, by k vznešenému úřadu učitelskému nebyli povoláni lidé, jejichž přesvědčení náboženské jest buď chabé nebo nedostačné, aneb kteří jsou přímo nepřáteli církve. (Encykl. »Officio sanctissimo« z 22. prosince 1887.)

b) Poslušnost k církvi, jedná-li se o vyučování mládeže, slouží nejen zájmům sociálním, ale zvláště obecnému blahu.

Skutečnost nás učí, že ti, jejichž prvému vychování nedostalo se vlivu náboženského, vyrůstají bez nejdůležitějších a nejvznešenějších pravd, které mohou jedině v člověku zachovati lásku k ctnosti a přispěti mu k ovládnutí zlých vášní. K pravdám těmto patří, že jest jeden Bůh, který nás stvořil, který bude naším soudcem, aby odměnil nebo potrestal nás za naše skutky, že jest život věčný, do něhož po smrti vstoupíme, abychom požívali buď věčné blaženosti nebo věčného trápení, že nám Ježíš Kristus dává nebeskou pomoc svou, abychom své povinnosti svědomitě, svatě a k získání zásluh mohli plniti. Bez těchto pravd jen

nezdravě se vyvinuje a zdokonaluje rozumná duše lidská. Mládež, která se nenaučila bázni Boží, nebude plniti jediného přikázání, na nichž řádný a blažený život závisí. Nedovede vášni své ničeho odepřítí. Dá se snadno svést, aby brala účast na skutcích, jimiž se veřejný řád ve státě ruší. (Encykl. »Nobilissima Gallorum gens« z 8. února 1884.)

c) Vychovávejte, ctihodní bratři, mládež od nejútlejšího mládí podle křesťanské víry a mravů. Potřebu toho chápou katolíci, kteří čteně se s horlivostí o to přičiňují, aby mládež dobře byla vychována a nedají se ani velikými obětmi a obtížemi od svého počínání odstrašiti. (Encyklika »Quod multum« ze dne 22. srpna 1886.)

d) Náboženské vychování jest nejspolehlivějším základem vyučování mládeže, neporušenosti života rodinného a blaha státu. (Breve k anglickému národu ze dne 14. dubna 1895.)

e) Jinochům, kteří se učí rozličným vědám a uměním, třeba získati i vědomostí pravd božských. Sama přirozenost nás tomu učí, že větším díkem jsou zavázáni Bohu, než státu. K tomu jsou zrozeni, aby sice také státu sloužili, avšak tím způsobem, by celý život jejich hlavně k blaženému a věčnému životu směřoval, o jehož dosažení mají s největším úsilím se snažiti. Nesmí se ustati, jestliže věkem vyučování se rozšiřuje. Právě naopak, třeba tím více dbáti věčných zájmů, protože mládež, zvláště v našich dobách, hnána jest každodenně živější touhou po vědomostech a víra její oloupena jest strašnými nepřáteli. Želeti třeba, že právě v té příčině doznali jsme velikých ztrát. (Breve k polským biskupům z 19. března 1894.)

f) Právem možno tvrditi, že v boji, který se dnes proti církvi vede, většinou jedná se o vychování mládeže. Jest to pevným přesvědčením nepřátel, že plány své, které ke škodě církve Kristovy a náboženství vymyslili, snadno provedou, jestliže podle svého způsobu vychovají pokolení, které dorůstá. Proto jest velmi důležité, aby za nynějších poměrů, kdy všechno se spiklo ke zkáze mládeže, nešetřili katolíci námahou, aby zabezpečili mládeži křesťanské vychování, jež má vlíti

srdecm cit nábožnosti a lásku k ctnostem křesťanským, nezanedbávajíc nikterak potřebných vědomostí k vývoji rozumovému. (Promluva k zástupcům katolických škol ze 17. července 1883.)

g) Vroucně třeba si toho přát, aby se dostalo dobrodiní křesťanské výchovy i mladým dívkám, ať jsou z nejvyšších vrstev občanské společnosti, nebo z nižších tříd sociálních. Vždyť jest právě žena podle úradku božské Prozřetelnosti k tomu ustanovena, aby byla nejmocnější pomocnicí k rozšíření blaha rodinného. Aby však mohla této své úloze dostáti, musí býti srdce i duch její vzdělány moudrou a zdravou výchovou. Žena, která jest vychována podle zásad katolického náboženství, jež ženě skutečná práva a důstojné postavení vrátilo, stane se v rodině moudrou matkou, oporou domu a zárukou rodinného blaha. Příkladem, slovem i dobročinnou a trpělivou láskou povzbudí k činům ctnostným a svatým, které prospějí celé společnosti. Je-li však výchova ženy špatná a protiví se příkázáním evangelia, stane se žena smutnou a osudnou příčinou neštěstí a zkázy rodinné a tím i státu. Toť jest příčinou, proč se snaží stoupenci temnosti všemožně, aby výchova dívků mládeže zbavena byla zásad a nauk církve katolické, aby zbavena byla jejího bdělého dozoru a mateřské její péče. Toť příčina snahy, aby byla mládeži klamnými a lákavými sliby do duše vštípena ješitnost a marnivost, aby se stala lhostejnou k víře Kristově a byla odvrácena od svatých a přísných příkázání mravních. Základem vyučování budiž bázeň Boží, jež jest počátkem moudrosti. Snažte se již v mládí, v nejučlejší době věku vašeho potlačovati zárodky klíčících vášní, abyste je poznenáhlu zcela opanovaly. Zasévejte zároveň do srdcí svých požehnané símě mírnosti, účelivosti, svaté lásky a jiných ctností, které vám jedenkrát, za vydatného vlivu božské milosti, bedlivé podpory vašich učitelek a vlastního vašeho působení, přinese nejstředší a nejvzácnější ovoce. Poznejte také prakticky plnění předpisů svatého našeho náboženství, abyste mohly odpírati bludům, jež na všech stranách vyrůstají. O to se zvláště postarejte. Nedejte se odstrašiti ani obětmi,

kterých přinášíte, ani utrpením, jež musíte nésti. Oběti a utrpení přinesou vám na věčnosti velikou odměnu a stanou se vám již zde na světě pramenem hojných prospěchů a útěch. (Promluva k chovankám sester nejsv. Srdce Ježíšova v klášteře Trinità Dei Monti z 30. června 1883)

13. Žalostné jest opatření, jestliže se školy vybavují ze vlivu církve. Vyloučení církve jest nespravedlivé.

a) S hrůzou obracíme zraky Svě do budoucnosti, když si vzpomeneme na smutnou zeň onoho zla, jehož símě bez ustání se vkládá do srdcí mládeže. Dobře víte, jak tomu jest na školách veřejných. Vše možně o to se usiluje, aby byly vyrvány mateřskému vlivu církve. To však jest záhubno. Neboť církev pečovala vždy o to, aby se vychování mládeže potkávalo s výsledkem dobrým a dokonalým, ať se jedná o vývoj rozumový nebo o vzdělání srdce. S mateřskou láskou ochraňovala církev vždycky dětský věk a snažila se obehnatí jej náspem četných opatření. Z mateřské lásky církve vyrostly četné duchovní kongregace, jež byly jediné za tím účelem založeny, aby vyučovaly dívky v uměních a vědách, aby pak je zvláště vychovály k moudrosti křesťanské a svatým ctnostem. Úsilím jejich snadno pronikla zbožnost něžná srdce mládeže; záhy plnila mládež povinnosti k sobě, k bližnímu a k vlasti a právem bylo lze doufati v pozhnanou budoucnost. Proto má zajisté církev příčinu, aby truchlila, vidí-li, že se nyní dívky od nejtělejšího mládí vlivu jejímu odnímají, že se posílají do škol, v nichž nabudou jen povrchní nebo bludné vědomosti o Bohu, jestliže se tam vůbec o Bohu zcela nemlčí. (Encykl. »Officio sanctissimo« z 22. prosince 1887.)

b) Jest nanejvýš nespravedливо vylučovati z pravomoci církve katolické ústavy vzdělavací, neboť jediné církev obdržela od Boha moc učiti pravdám náboženským, které jsou základním pravidlem života lidského, na němž nezbytně věčné blaho závisí. Tento úřad nebyl žádné jiné společnosti lidské svěřen, aniž smí si jej jiná společnost osobovati. Proto správně

prohlašuje církev, že to jest jedině právem jejím a stěžuje si do porušování práva toho. (Encykl. »Officio sanctissimo« z 22. prosince 1887.)

c) Proto zasluhují katolíci kteréhokoliv národa skutečného obdivu, když s velikými obětmi peněžitými a větší ještě horlivostí katolické školy založili. Krásného příkladu toho budiž všude následováno, kdekoliv poměry toho vyžadují. Jedná-li se o dobrou výchovu mládeže, není dovoleno námahou a prací šetřiti, kterých k tomu potřebí, i kdyby byly sebe větší. (Encykl. »Sapientiae christiana« z 10. ledna 1890.)

d) Dobře jest nám známo, že jsou u vás ústavy vzdělavací, opatřené vším, co může ducha mládeže vědychtivé ozdobiti a kde se užívá nejlepší metody vyučovací. Vším úsilím musíte o to dbáti, aby v ničem ústavy tyto nezůstaly za ostatními. Mládež, která se v nich vychovává, nesmí nikterak vzděláním všeobecným a krásnými uměními býti pozadu. Jsou to zajisté předměty, jichž si třeba vážiti, které mají víru křesťanskou provázeti a sloužiti jí nejen k ozdobě, nýbrž i k obraně. (Encykl. »Caritatis studium« z 25. července 1898.)

14. Křesťanští učitelé musí vyučovati v duchu křesťanském. Také vědám krásným mají učiti učitelové křesťansky smýšlejší. Dobré ovoce křesťanské výchovy. Sv. Alois dokonalý příklad křesťanské mládeže.

a) Jest tedy třeba, aby se nejen náboženství ve zvláštních hodinách vyučovalo, nýbrž, aby také ostatní vyučování křesťanským duchem bylo proniknuto. Nedostává-li se toho při vyučování, nevěje-li posvátný ten duch v duších učitelů i žáků a neproniká-li je, málo bude užitku z takového vyučování, ba spíše způsobí často nemalé škody. Při každém předmětu vyučovacím naskytují se různá nebezpečí, kterým se mládež sotva ubrání, nebudou-li jejich mysl i srdce vedeny božskou jakousi uzdou. Proto třeba především toho se vystříci, aby to, co hlavního jest, totiž pěstění spravedlnosti a lásky, nebylo zatlačeno na místo druhé, aby mládež, jsouc toliko zaujata předměty, jež v oči

bijí, jimi všechny síly nevyčerpávala, aby učitelové, zaměstnání namáhavou vědou a rozbírajíce úsilovně slabiky i čárky, nestarali se nikterak o pravou moudrost, jejíž počátekem jest bázeň Boží, jejíž příkázáním musí se život ve všem přizpůsobiti. Proto má býti znalost mnohých předmětů spojena s péčí o vzdělání duše, všechny předměty, at kterékoliv, buďtež proniknuty a ovládnuty úplna náboženstvím. Náboženství pak svou vznešeností a lbezností tak musí uchvátiti, aby zanechalo v srdci mládeže popud ke konání dobra pro celý život. (Encykl. »*Militantis Ecclesiae*« z 1. srpna 1897.)

b) Krásné vědy, přednáší-li je křestanský a obratný učitel, působí, že rychle dávají v duši mládeže vzkřítiti semeni nejen poznání, ale i ctnosti a přispívají zároveň k tomu, aby úsudek byl pravý a jistý, a výraz řeči ušlechtilý a krásný. (Breve k duchovenstvu francouzskému z 8. září 1899.)

c) Ti pak, jimž jest Prozřetelností svěřen krásný úřad vychování mládeže, necht jsou pamětlivi výroku starých, že věda bez spravedlnosti spíše má se nazývati chytrostí než moudrostí; nebo jestliže si v paměti vštíplí slova Písma sv.: »Marní zajisté jsou všichni lidé, v nichžto není známosti Boha« (Mondr. 13, 1.), naučí se užívati zbraní vědeckých spíše k blahu obecnému, než k vlastnímu prospěchu. Pak bude jim možno doufati, že též jim dostane se ovoce jejich péče a píce, jaké sklízel druhdy Petr Kanisius ve svých kolejkách a ústavech, aby totiž měli žáky učelivé a ochotné, mravů ušlechtilých, hrozcících se příkladu zlých lidí, pečlivé právě tak o vědy jako o ctnost. Jestliže v srdci jejich zapustí zbožnost hluboké kořeny, není skorem ani obavy, že by převrácenými názory mohli býti nakaženi a od staré ctnosti se odchýlili. Na ně vzkládá i církev i stát největší naděje, že z nich totiž budou jedenkráte výborní občané, jejichž důvtipem, moudrostí a učeností zachován bude řád občanských záležitostí a pokoj v životě rodinném. (Encykl. »*Militantis Ecclesiae*« z 1. srpna 1897.)

d) Ti, kteří vedou vychování mládeže, moudře si počínají, staví-li jí za vzor a příklad, jejíž má násle-

dovati, sv. Aloisia. Tím vyhoví jen záměrům papeže Benedikta XIII., Našeho předchůdce, který sv. Aloisia učinil patronem křesťanských škol. Nemůže býti nikterak nalezen dokonalejší vzor, jímž by se měla křesťanská mládež řídit. Sv. Alois vyniká v nejvyšší míře ctnostmi, které jsou nejkrásnější zdobou mládeže. Život a svaté mravy tohoto jinocha učí zajisté mládež, jak pečlivě bdíti má nad neporušeností čistoty, jak vytrvale má své tělo držeti na uzdě, aby zkrátila žár náruživosti a vášní, jak lhostejně ba s pohrdáním má patřiti na bohatství a čest, jak horlivě a pilně má se oddati studiu a ostatním povinnostem; především za našich časů zvláště třeba na srdce vložiti, jak věrně a s dětinou láskou oddána býti má církvi a Stolicí apoštolské.

Andělský jinoch zajisté ve všech okolnostech a poměrech života, ať byl v domě otcovském nebo pážetem na královském dvoře madridském, ať studoval nebo se modlil, když pak se zřekl předností stavu knížecího a vstoupil do Tovaryšstva Ježíšova, ať se připravoval k tomu, aby kázáním spásu duší prospíval, ve všech těchto okolnostech vždy zůstal hoden největší chvály a dal příklad zářících ctností (Breve k jubilejní slavnosti sv. Aloisia z 1. ledna 1891.)

ODDÍL VIII.

Otázka sociální.

Jednotlivé nauky, obsažené ve spisech
Lva XIII.

1. Občanská společnost ohrožena jest velikým nebezpečím, jehož příčiny třeba vyložiti. Otázka sociální poskytuje mnoho a vážných obtíží a může býti řešena s rozličného stanoviska. Papež má právo i povinnost, o otázce sociální pojednávat.

a) Za našich dnů jsou v lůně lidské společnosti rozličné zárodky zmatků a poruch veřejného života. Jsou tu a tam nakupeny hořlavé látky, jež mohou býti k hroznému požáru vzníceny. Především jest tu před námi otázka sociální. Hlavy vlád světských pátrají po prostředcích, jimiž by bylo hrozící nebezpečí zažehnáno, aby tím zatarasili cestu členům oněch sekt, které chtějí vzrůstati ve stínu obecného neštěstí a připravují k veliké škodě států revoluce. (Encykl. „Jam pridem“ z 6 ledna 1886.)

b) Každým dnem nabývá bouře prudkosti. I když neradi jen pozorujeme mravní a náboženskou stránku

dnešní Evropy, přece se takřka vnučuje přesvědčení, že zuří divá bouře, která zůstává trosky a spoustu. Této zkáze a spoustě nebude dříve konce a nenastane útlýchypná obnova, dokud nebude se hledati útočiště v hojivé síle oné božské společnosti, jež nyní, proti všemu zdravému rozumu, nejvíce se haní a tupí. (Promluva k sv. kollegiu z 28. prosince 1892.)

c) Touha po novotách, která již dlouho národy zmítá, nezbytně musila přejíti též v obor státního hospodářství, když před tím již zhoubné své účinky na politickém poli rozvinula. Poměry mnohé způsobily, že boj sociální propukl. Průmysl novými pomůckami se zdokonalil a nový způsob výroby zmohutněl, vzájemné poměry pánů a dělníků se změnily, bohatství nahromadilo se v rukou nepatrného počtu, kdežto většina schudla, při tom rostlo sebevědomí dělníků a vědomí síly i přesvědčení, že potřebí jest organizace; mravnost mimo to byla pokážena.

Oč se však v boji tom jedná, vysvítá z teskného očekávání budoucnosti. Táž otázka zaměstnává učence, sjezdy znalců, shromáždění lidu, zákonodárné sbory i rady knížat, tak že není věru otázky, která by více zaměstnávala lidské zájmy, než otázka sociální. (Encyklika: »Rerum novarum« z 15. května 1891.)

d) Mravní příčinou zmatků doby nynější, které nás tíží, jest především oslabení náboženského vědomí. Jakmile nepatří duchovní oko více k nebi, nýbrž obrací se výhradně na zemi, počíná se nedostávatí lásky, která sjednocuje, a sobectví, které rozlučuje, nabývá převahy. To jest pramenem urputných bojů, které se zakrývají lživým zdáním; z toho pochází bezuzdná ctižádost, rostoucí nepokoj ve všech vrstvách sociálních, vášnivá honba po novotách ve všech oborech, která není leč setbou zkázy a spousty. Za poměrů těch cítí národové přirozeně potřebu pokoje. Pokoj hledají v zimničném chvatu, ale pravého pokoje nenalézají, protože se při tom na Toho zapomíná, jenž ho jedině dáti může. (Promluva k sv. kollegiu z 23. prosince r. 1893.)

e) Jak toho žádal apoštolský Náš úřad, neopomenuli jsme, ctihodní bratři, hned na počátku pontifi-

kátu Našeho upozorniti vás okružním listem na smrtelnosný mor, který se po nejvnitřnějších útrobach společnosti lidské rozlézá a ji v největší nebezpečí přivádí: zároveň jsme upozornili na nejúčinnější léky, jimiž by mohla býti zachráněna a mohla z krajního nebezpečí, jež jí hrozí, vyvážnouti. Avšak zla, na něž jsme si stěžovali, za krátko tak vzrostla, že považujeme za nezbytno poznovu k vám slova Svá obrátiti, majíce takřka na mysli slova prorokova, jimiž k Nám volá: »Volej, nepřestávej, jako trouba povyš hlasu svého« (Isai. 58, 1.). Bez námahy zajisté, ctihodní bratři, poznáváte, že mluvíme o oné sektě lidí, kteří se rozličnými, skoro barbarскими jmény nazývají: socialisté, komunisté a nihilisté, kteří jsouce rozšířeni po celém světě a zavržení hodnou smlouvou nejuže mezi sebou spojeni, nehledají již ochrany v temnu tajných shromáždění, nýbrž veřejně a drze vystupují, aby plán, na kterém se dávno usnesli, podvrátiti totiž základy kterékoliv společnosti občanské, nyní prováděti počali. Jsou to oni lidé, o nichž slovo Boží svědčí, že: »tělo zajisté poskvřňují, panstvím pak pohrdají a velebnosti se rouhají« (Epišt. sv. Judy v. 8) Z toho, co zákony lidskými i božskými k prospěchu a ozdobě lidského života moudře bylo ustanoveno, nenechávají ničeho nedotknutého a bez porušení. Vyšším mocnostem, jimž, podle napomenutí apoštola, každá duše má býti poddána a které moc rozkazovati obdržely od Boha, odpírají poslušnost a hlásají naprostou rovnost všech práv i povinností lidských. Oni znesvěcují přirozené spojení muže a ženy, které i pohanům a barbarům bylo posvátno, a svazek tohoto spojení, na němž zvláště rodina se zakládá, uvolňují nebo docela vydávají v šanc vášni. Jsouce pak zachváćeni žádostí vezdejších statků: »která kořen zajisté všeho zlého jest, již někteří puzeni pobloudili od víry« (1. Timoth. 6, 10) potírají právo majetku přirozeným zákonem posvěcené, a nesmírným zločinem snaží se uloupiti a za společný majetek prohlásiti to, čeho zákonitým dědictvím, prací ducha i rukou, nebo šetrným životem bylo nabyto, předstírajíce, že tím chtějí potřebám všech lidí posloužiti a všem přáním vyhověti. A tyto ohromné

bludy hlásají ve svých shromážděních, rozšiřují spisy a vrhají ve spoustách časopisů do lidu. Tím vzbudili tak velikou nenávist v nepokojném lidu proti ctihodné velebě a moci královské, že zločinní zrádci veškerou uzdu odhodivše, v krátkém čase nejednou naproti samým vladařům v bezbožné odvážlivosti zbraně obrátili.

Tato odvaha nesevdomitých lidí, která občanské společnosti den ode dne větším nebezpečím brozí a všecky myslí strachem a bázni naplňuje, má původ svůj v oněch otravných naukách, které v dřívějších dobách jako zlé sémě mezi národy byly zasety a nyní tak zákazonosné nesou ovoce. Dobře zajisté víte, ctihodní bratři, že zarputilý boj, který od počátku století šestnáctého novotáři naproti církvi katolické zdvihli, a který dnes s větší ještě prudkostí zuří, k tomu směřuje, aby odstraněno bylo všecko zjevení a podvrácen veškeren nadpřirozený řád, aby pak výhradně zavládly nálezy nebo spíše poblouzení pouhého rozumu. Tento blud, jenž neprávem jméno své od rozumu (ratio (rozum) — rationalismus) odvozuje, pronikl nejen myslí velmi mnohých lidí, nýbrž značnou měrou i společnost občanskou, neboť přirozené snaze člověka po vyniknutí lichotí a ji dráždí a vášním všeho druhu uvolňuje uzdu. Tím spáchána nová i u pohanů neslýchaná bezbožnost. Založeny jsou státy bez jakéhokoliv ohledu na Boha a řád jím stanovený; hlásalo se, že veřejná autorita nebéře ani počátek svůj, ani svou velebnost a moc zákonodárnou od Boha, nýbrž od množství lidu, kteréž považujíc se prostým všeho božského zákona, chce jen oněm zákonům býti poddáno, které samo libovolně dalo. Když pak bylo na nadpřirozené věroučné pravdy, jakoby odporovaly zdravému rozumu, s. dostatek útočeno a byly zavrženy, vylučuje se nyní též i Stvořitel a Vykupitel pokolení lidského poznenáhlu sice, ale vždy více ze všech universit, lyceí a gymnasií, ba i ze všeho veřejného života. Protože se zapomnělo na odměny a tresty života věčného, omezena byla žhavá touha po blaženosti na meze vezdejšího života. Ježto se pak tyto nauky daleko široko rozšířily a taková bezuzdnost v myšlení a jed-

nání všude povstala, není zajisté divu, že lidé nejnižšího stavu omrzela chudá obydlí a dílny a že chystají se proto napadnouti paláce a statky bohatých. Není také divu, že není více jistoty v životě veřejném i soukromém a že lidské pokolení dospělo již skorem krajní záhuby. (Encykl. »Quod apostolici muneris« z 28. prosince 1878.)

f) Sociální otázka jeví se zrakům našim z několikerého stanoviska. Není o tom pochyby, že má vztah k vezdejším statkům, avšak v prvé řadě záleží její rozluštění na náboženství a mravnosti. Přirozeně také jest blízka řádu, jež působí občanské zákonodárství, pokud se vztahuje v širokém objemu na práva a povinnosti všech tříd lidské společnosti. (Encykl. »Permoti nos« z 10. července 1895.)

g) Tato sporná otázka jest velmi těžká a nebezpečná; těžká jest, protože není věru snadno odměřiti právo a povinnost ve vzájemném poměru bohatých a chudých, mezi kapitálem a prací; nebezpečná jest pak otázka ta, protože podvrtná strana velmi obratně úsudek lidu klame, aby rozšířila mezi nespokojenými massami rozčilení a ducha vzpoury. (Encykl. »Rerum novarum« z 15. května 1891.)

h) Všeobecně zajisté jsou známa nebezpečí a obtíže tak zvané otázky sociální. Důležitost otázky té jest tak veliká, že vzbuzuje obavy vládařů i největších a nejmocnějších států evropských. (Breve k arcibiskupu Kolínskému z 20. dubna 1890.)

i) Jest to povinností Našeho úřadu apoštolského, abychom ze všech sil Svých vše podporovali a přáli všemu, co může zabezpečiti člověku, a to nejen jednotlivci, nýbrž i společnosti jako celku, pomoc v četných potřebách a nesnázích, které jsou ovocem hříchu prvých lidí. Pomoci té, ať jest jakákoliv, náleží, nejen ve znamenité míře působiti k rozvoji vzdělanosti, nýbrž vésti lidstvo přiměřeným způsobem k onomu úplnému obnovení všech věcí, kterého si Ježíš Kristus, Vykupitel lidstva, žádal a jež přikázal. (Encykl. »In plurimis« z 5. května 1888)

k) Položili jsme důraz (v listě k císaři německému) jasnými slovy na Svou povinnost, že jest Nám pomoci

těm, kteří musí více neb méně těžkou práci konati, aby mohli býti živi; rádi bychom jim, podle sil Svých, ochotně posloužili. (Breve k arcibiskupu Kolofnskému z 20. dubna 1890.)

l) Abychom učinili zadost svaté povinnosti Svého úřadu apoštolského a poslechli živé touhy srdce Svého, jež po tom dychtí, aby mohlo pomoci velmi značné části trpícího lidstva, rozhodli jsme se, že pojednáme o otázce sociální, o otázce plné trní, v níž se názory sociologů a jiných učenců tak značně liší a kde se kupí tolik obtíží dílem přirozeností věci samé, dílem na základě mnohých protilehlých přímo zájmů, o něž se tu jedná, dílem pak pro ohavnost lidských vášní. Slovo papežovo jest vždy slovem míru, spravedlnosti a lásky; jest slovem, jež všem bez rozdílu, majetným i dělníkům, na paměť uvádí povinnosti k sobě i ke společnosti; jest slovem, které snaží se jim vštípit vědomí, že nemají proti sobě bojovati, nýbrž ve svornosti žít, neboť potřebno jest zajisté oběma stranám, aby vzájemně si pomáhaly a se milovaly. Když pak slovo to neustává uplatňovati nároky na vlastní práva a žádati pro sebe pravou neodvislost, prokazuje tím též pořádku a míru pozoruhodnou službu. (Promluva k sv. kollegiu z 23. prosince 1881.)

m) V této otázce jest ovšem též napiaté činnosti jiných činitelů nezbytně třeba: máme tu na mysli vládaře, majetné třídy, zaměstnavatele i samo dělnictvo, o jejichž osudy se jedná. Avšak při tom klademe zvláštní důraz na to: že nepřijde-li při tom k platnosti církev, marno bude vše lidské namáhání; vždyť právě církev čerpá a hlásá z evangelia množství pravd, jejichž blahodárným vlivem možno odstraniti spory anebo otupiti ostří jejich a uvésti je v koleje mírnější; církev nepodává duchu lidskému pouze poučení, nýbrž působí mocí, kterou vládne, k upravení mravů každého jednotlivce podle křesťanských pravidel; církev bez ustání o to se stará, aby bylo sociální postavení nižších vrstev užitečnými zařízeními zlepšeno; církev jest proniknuta touhou, aby se síly a snahy všech stavů spojily k podpoře pravých zájmů dělnictva; církev považuje zákonodárnou činnost v příslušných mezích za

nezbytnou, má-li býti účelu dosaženo. (Encykl. »Rerum novarum« z 16. května 1891.)

2. Jest naprosto nezbytno, aby se dělníkům pomohlo. Špatných jejich poměrů nelze popírati, jsou toho rozmanité příčiny. Socialisté navrhují jako prostředek kozdravění odstranění soukromého majetku. Avšak tato theorie, kdyby byla skutečně provedena, rozrušila by celé státní zřízení doby naší, a stav dělnictva by se tím ještě zhoršil.

a) Jasno a nepochybno jest před zrakem našim a na všech stranách se také uznává, že musí býti dělnickému stavu pomozeno. A sice potřebí jest brzké a vážné pomoci, protože mnohé zlořády způsobily, že veliký díl tohoto stavu vede život věru stísněný a nedůstojný (Encykl. »Rerum novarum« z 15. května r. 1891.)

b) Dějiny nás učí, že sv. František z Assisi a nejznamenitější jeho žáci oddali se zúplna blahu lidu a že s neobyčejnou horlivostí sloužili spáse duší. (Breve generálu Minoritů z 25. listopadu 1898.)

c) V převratech minulého století vzaly staré cechy pracujících tříd za své, nebyly však novými zařízeními nahrazeny, mimo to také i zřízení státní vždy víc a více se zříkalo křesťanských mravů a názorů. Tím se stalo, že poznenáhlu byly řemeslo i práce bez obrany vydány v šanc bezcitnosti bohatých majitelů a nezkracené hrabivosti konkurence. Peněžní umění moderní lichvy, které k tomu se přidalo, zlo ještě rozmnožilo, ačkoliv pak církev častěji lichvu zatratila, provozuje přece nenasytná touha po penězích, která se skrývá pod jménem kapitalismu, lichvu pod jiným názvem opět dále. Výroba a obchod staly se skorem výsadou několika málo osob, a tím umožněno, že několik nesmírných boháčů mohlo pracujícímu stavu uložití jeho přímo otrocké. (Encykl. »Rerum novarum« z 15. května 1891.)

d) K odstranění toho zla rozšiřují socialisté názor, že třeba odstraniti soukromý majetek, svádějíce ne-

majetné k nenávisti naproti bohatým, a tvrdí, že na místo soukromého majetku musí nastoupiti majetek všem společný, oč se mají postarati mužové, kteří vládnou v obcích nebo ve státě. Přenesením majetku z jednotlivců na stát, domnívají se socialisté, že podaří se jim odstraniti nynější zla, jakmile majetek a jeho požitky stejnoměrně mezi občany budou rozděleny. Avšak tento názor jest k rozluštění sporné otázky naprosto nevhodný, takže samým dělníkům jen škodu přináší; mimo to jest i velmi nespravedlivý, neboť činí zákonitým majitelům násilí, protiví se i řádu obecnému a státu naprosto nič. (Encykl. »Rerum novarum« z 15. května 1891.)

e) Snadno lze zajisté pochopiti a jest zcela jasno, že dělníci, kteří berou na sebe nějakou namáhavou práci, mají při tom úmysl a činí tak za tím účelem, aby mzdou dopracovali se jakéhoz majetku soukromého. Jestliže dělník propůjčuje síly své a plní svou jinému, činí tak proto, aby získal toho, čeho pro sebe potřebuje; a tak získává si práci pravé a dokonalé právo nejen na vyplacení mzdy, nýbrž i na užití mzdy podle libosti. Proto, jestliže tedy někdo uskrovněním vydání něco si uspořil a k vůli jistotě úspory své v pozemku, jež si koupí, uložil, není zajisté pozemek ten nic jiného leč mzda, která se jeví v jiné způsobě; proto také koupený majetek jest v jeho moci a užívání, jako mzda, již nabytí prací. Avšak v tom, jak patrně, záleží právo majetku movitého a nemovitého. Jestliže tedy usilují socialisté o to, aby soukromý majetek přeměnili na majetek společný, poškozují a pohoršují tím postavení všech dělníků pracujících, neboť, odsraňujíce svobodné nakládání se mzdou získanou, zbavují je zároveň naděje a možnosti, aby majetek svůj rozmnožili a postavení své zlepšili. (Encyklika »Rerum novarum« z 15. května 1891.)

3. Soukromý majetek jest právem člověka přirozeným. Pozorování přirozenosti lidské tomu nasvědčuje. Bůh dal zemi všem lidem, protože, ačkoliv jest podle soukromého majetku rozdělena, přece slouží k všeobecnému užitku. Prameny majetkového

práva, jež potvrzují zákony lidské i božské. Majetkovým právem se posiluje a rozšiřuje život rodinný.

a) Avšak ještě důležitější jest okolnost, že prostředek, který socialisté navrhují, zřejmě odporuje spravedlnosti, protože právo soukromého majetku jest právem přirozeným. Právě v té příčině jako jinde jeví se podstatný rozdíl mezi člověkem a zvířetem. Zvíře sebe samo neurčuje a neřídí, nýbrž jest spravováno a řízeno dvojným přirozeným pudem, jenž chrání probuzené v nich vlohy a přiměřeně síly vyvinuje, a povzbuzuje i určuje jejich činnost. Pad jeden slouží jim k zachování života, druhý pak k zachování jejich rodu. V obojí příčině jest však zvíře odkázáno na úzký obor toho, co jest přítomno; tuto mez nemohou zvířata překročiti, poněvadž pouhými smysly jsou pužena a jednotlivými dojmy ovládána. Zcela jiná jest přirozenost člověka. V člověku jest zároveň přirozenost zvířecí plná a dokonalá, a proto z této strany má člověk schopnost užívati dober tělesných, právě tak jako celý rod zvířecí. Avšak ačkoliv tedy má člověk přirozenost zvířecí v plné dokonalosti, přece není jí přirozenost lidská omezena, nýbrž mnohem spíše přirozenost ta jest nižší, než přirozenost lidská, již musí býti poddána a poslušna. Co však v člověku vyniká a jej šlechtí, co člověka člověkem činí, takže se podstatně od zvířat liší, jest jeho rozumný duch. A právě proto že jediný člověk má rozum, nedostačí, aby dober pouze užíval jako všechna zvířata, nýbrž aby byl plným a nezadatelným právem jejich majitelem a to všech, nejen těch, kterých spotřebuje a ztráví, nýbrž i těch, která mu zbudou. (Encykl. »Rerum novarum« z 15. května 1891.)

b) Tím jasněji se o tom přesvědčíme, čím hlouběji přirozenost lidskou zkoumáme. Protože člověk rozumem svým nesčetné věci poznává, z věcí přítomných o budoucích usuzuje, protože jest činů svých pánem, spravuje se podle svobodné rady vůle své, jsa ovšem podřízen věčnému zákonu a prozřetelnosti Boha, velemoudře vše spravujícího. Proto také může člověk voliti věci, o nichž soudí, že by vhodny byly k jeho

prospěchu nejen v přítomnosti, nýbrž i v budoucnosti. Z toho pak vyplývá, že musí člověk míti právo majetkové nejen na plody země, nýbrž i na půdu samu. Neboť člověk poznává, že jen žrná země poskytuje mu prostředky k živobytí pro budoucnost potřebné. Neboť potřeby člověka ustavičně trvají a v jiné podobě se vracejí, takže, když dnes byly ukojeny, zítra nové se hlásí. Proto od přirozenosti potřebí jest člověku stálého a neuchajícího pramene, jenž by dával naději, že mu bude trvale skýtati prostředky potřebné. Avšak trvalou pomoc nic nemůže skýtati, leč země svou plodnou úrodou. Není pak potřebí dovolávati se opatrné pomoci státu, neboť jest člověk starší státu, a proto musil míti již dříve právo přirozené na to, čeho k tělesnému životu potřeboval, než se utvořil kterýkoliv stát. (Encykl. »Rerum novarum« z 15. května 1891.)

c) Že však Bůh dal zemi veškerému pokolení lidskému, aby jí užívalo, nemůže býti nikterak na úkor soukromému majetku. Neboť Bůh dal sice zemi veškerému pokolení lidskému dohromady, avšak nikterak v tom smyslu, aby všichni bez rozdílu byli stejnými pány jejími, nýbrž spíše tím způsobem, že žádnému nepřidělil majetek některé části, nýbrž zůstavil rozdělení soukromého majetku pšli člověka a opatřením národů Ostatně, ačkoliv jest země mezi osoby soukromé rozdělena, nepřestává přece sloužiti obecnému blahu všech, neboť není smrtelníka, jenž by nebyl živ z úrody polní. Kdo postrádá majetku, nahraňuje nedostatek prací, takže se v pravdě může tvrditi, že zaopatřování veškerých potřeb k živobytí zakládá se na práci, buď vzděláváním svého pozemku, nebo jiným druhem živnosti, jejíž mzda však konečně odnikud neplyne, leč z mnohotvárného užitku země a za plody země se vyměňuje. (Encykl. »Rerum novarum« z dne 15. května 1891.)

d) Země skýtá sice v hojnosti vše, čeho potřebí jest k zachování a zvláště pokroku vezdejšího života, avšak sama ze sebe. bez péče a pěstování lidského by toho nemohla. Když však člověk k získání darů přírodních přičiňuje se duchem i silami tělesnými, tím si přivlastňuje takřka onen díl přírody, který prací

svou vzdělal, jemuž jakousi pečeť osoby své vtiskl, takže jest zajisté spravedливо, aby onoho dílu jako vlastnictví svého užíval, a nikomu není dovoleno, jakkoliv práva jeho rušiti.

Pravdivost důkazů těch tak jest jasna, že se diviti třeba, jak mohou někteří zastanci zastaralých teorií tomu odporovati. Připouštějí totiž, že sice užívání půdy a různých užitků jejích jest dovoleno, avšak právo majetku na půdu, na němž pán vystavěl obydlí, nebo statku, který vzdělal, naprosto popírají. Nechtí však při tom viděti, že tímto tvrzením dopouštějí se loupeže na majetku člověka, jež prací svou získal. Neboť role, lidskou rukou a uměním vzdělané, mění svou podobu, z divokého lesa stává se úrodné pole, z neúrodné pustiny výnosný lán. Čím však pole to lepším se stalo, tak nerozlučně jest s půdou spojeno a smíšeno, že po většině nelze to nikterak od půdy odloučiti. Může toho spravedlnost strpěti, aby někdo se zmocnil a užíval toho, co jiný v potu tváře vzdělal? Nikoliv! Jako účinek následuje příčinu, tak zcela správně patří užitek práce tomu, jenž pracoval. (Encykl. »Rerum novarum« z 15. května 1891.)

e) Právem tedy veškeré pokolení lidské, nevšimajíc si odlišných názorů několika jednotlivců, pozorujíc bedlivě přírodu, shledávalo v zákoně přirozeném základ rozdělení statků a privátního majetku. Tím pak, že práva toho po staletí užívalo, posvětilo je takřka jako výsledek přirozeného řádu a hlavní požadavek klidného a pokojného spoluzití. Zákony pak státní, které, pokud spravedlivé jsou, moc svou od zákona přirozeného odvozují, právo toto, o němž mluvíme, potvrzují a i trestnou mocí obhajují. Totéž právo majetku káží i zákony Boží, a to tak důrazně, že i pouhou žádost cizího majetku zakazují. Desáté přikázání Boží zní: »Nepožádáš manželky bližního svého: ani domu, ani pole, ani služebníka, ani děvky, ani vola, ani osla, ani cožkoliv jeho jest«. (5. Mojž. 5, 21.) (Encykl. »Rerum novarum« ze dne 15. května 1891.)

f) Práva tato, jež má jednotlivec, mnohem jasněji se poznávají, jestliže je pozorujeme v poměru k rodině. Přisluší-li právo majetku člověku jako jed-

notlivci, tím více mu přísluší vzhledem k životu rodinnému. Není o tom pochyby, že má jednotlivec plnou svobodu voliti svůj stav a rozhodnouti se podle rady Ježíše Krista pro život panický, nebo vstoupiti ve svazek manželský. Odníti člověku přirozené původní právo manželství, nebo hlavní účel manželství, jak je Bůh svou mocí na počátku stanovil, nemůže žádný zákon lidský jakkolivěk omeziti. Hlavní účel vyjadřuje Písmo sv. slovy: »Rosttež a množte se« (1 Mojž. 1, 26). Ejhle, tím založena rodina, společnost domácí, malá sice, ale pravá společnost, která starší jest než každá společnost jiná. Proto nezbytně musí míti jakási práva a povinnosti na státu nezávislá. Jestli tedy, jak jsme ukázali, od přirozenosti každému člověku přísluší právo majetku, nezbytno jest, aby přešlo právo to i na člověka jako hlavu rodiny; ba tím mocnější jest právo to, čím osoba lidská v životě rodinném takřka se rozšiřuje. Jest to nejsvětějším zákonem přírody, aby otec rodiny opatřil všechny potřeby životní svým dítkám, jež zplodil. Podobné vede otce sama příroda k tomu, aby se snažil dítkám svým, v nichž takřka osoba jeho žije a v nich se znova opakuje, získati a opatřiti, čeho potřebují, aby se mohly slušně v nejistém běhu života před nedostatkem ubrániti. Toho však nemůže způsobiti jinak, než majetkem, který nese užitek a ježž dítky po něm podědí.

Jako stát, tak i rodina, jak jsme již připomenuli, jest pravou společností, řízenou vlastní mocí, totiž mocí otcovskou. Proto také má rodina v mezích, určených vlastní jejím účelem, rovná aspoň práva jako stát, mohouc totiž voliti a užívati prostředků potřebných k jejímu zachování a spravedlivé svobodě. Pravíme aspoň rovná, neboť uvážíme-li, že život rodinný jest nejen v ideji, ale i ve skutečnosti původnější společností občanské, plyne z toho, že jsou jeho práva a povinnosti přednější, protože jsou přirozenější. Kdyby občané, kdyby rodiny, stavše se údy společnosti státní, v obci na místě pomoci doznali škody a místo ochrany zmenšení svých práv, musil by se jim stát spíše zoškli-viti, než býti jim žádoucím. (Encykl. »Rerum novarum« z 15. května 1891.)

4. Rodina právě tak má své meze a účel svůj, jako má stát obor své působnosti a svého určení. Státu není dovoleno, podle libovůle vniknouti do svatyně rodinné. Pravomoc otcovská nesmí býti pohlčena pravomocí státní.

a) Veliký a zhoubný jest to blud, dovoliti, aby stát do rodinné svatyně směl se vedrati. Jest ovšem správné, že octne-li se rodina některá v největší bídě a v zoufalém postavení, takže si sama pomoci nemůže, stát v bídě té pomocí svou přispívá, neboť rodiny jsou zajisté součástí státu. Podobně musí veřejná moc zakročiti, nastane-li ve zdech rodinných těžké porušení vzájemných práv, neboť tím neolupuje stát rodinu a jednotlivce o práva, když přehmaty zameziti a pořádek obnoviti se snaží, nýbrž spíše práva jednotlivců tím upevňuje. Avšak na tom musí vladařové přestat, neboť přestoupí-li tuto mez, porušují právo přirozené (Encyklika »Rerum novarum« z 15. května r. 1891.)

b) Moc otcovská od přirozenosti taková jest, že nemůže býti státem ani zničena ani pohlčena; neboť původ její jest právě tak starý a vzácný, jako původ samého života. »Dítky jsou« podle slov sv. Tomáše Akvinského, »částí otce«, jsou takřka vývojem jeho osoby. Jestliže tedy užijeme slov těch ve vlastním slova smyslu, nevstupují a nestávají se účastnými občanské společnosti jako jednotlivci sami o sobě, nýbrž prostřednictvím rodiny, z níž jsou zrozeni. Z té příčiny, protože jsou dítky dle slov andělského učitele »od přirozenosti částí otcovou, jsou svěřeny péči rodičů, dokud nemohou užívati svobodné vůle« (Svatý Tomáš, Summa theol. II. II. qn. 10. a 12.). Proto se prohřešuje socialistický systém, jenž nahraňuje péči rodičů státní ochranou, proti přirozené spravedlnosti, a trhá rodinná pouta. (Encykl. »Rerum novarum« ze dne 15. května 1891.)

5. Systém socialistický o majetku není možný ani přípustný, již pro smutné následky, které by přivodil.

a) Avšak, kdybychom nedbali ani bezpráví, nelze přece popřít, že by tento systém způsobil změny a zmatek ve všech vrstvách společnosti, všichni občané by upadli v tvrdé a nesnesitelné otroctví státu. Tím by se otevřely brány vzájemné závistivosti, nepřítelství a sporům. Když by byl odňat popud k plli a snaživosti jednotlivců, musily by vyschnouti nezbytné i prameny blahobytu. A tak by z domnělé rovnosti všech nevzniklo pro člověčenstvo nic jiného, leč stejně bídný a nedůstojný stav bez rozdílu. (Encykl. »Rerum novarum« z 15. května 1891.)

b) Z toho však patrně jest, že názor socialismu o zabránění všeho majetku státem jest naprosto hodný zavržení, protože škodí těm, jimž se má pomoci, totiž stavu dělnickému, odporuje přirozeným právům jednotlivce, porušuje povinnosti státní a znemožňuje klidný rozvoj společnosti. Proto tedy musí zůstatí při všech nynějších pokusech o zlepšení a odstranění sociálních nedostatků základní zásadou, že jest soukromý majetek posvátný a nedotknutelný. (Encykl. »Rerum novarum« z 15. května 1891.)

6. V pokolení lidském budou vždycky veliké, příkré protivy. Po hříchu jest práce nejen obtíž, ale i dosti učiněním. Žádný člověk nemů že utrpení zniknouti. Proto klame člověka, kdo mu slibuje život bezstarostný.

a) Především tedy dlužno vycházeti od nezměnitelného řádu lidem daného, že nelze v lidské společnosti zjednatí naprostou rovnost mezi nejnižším a nejvyšším, mezi chudým a bohatým. Socialisté se tím sice obírají, avšak marně bojují proti přirozenému řádu. Neb mezi lidmi jsou již od přirozenosti největší a nejčtetnější rozdíly. Rozdílny jsou vlohy, obratnost, zdraví a síly, na tomto rozdílu nerozlučně závisí však rozdíly postavení a majetku. A to jest účelu jednotlivců i společnosti zcela přiměřeno. Společenský život má potřebu rozličných sil a různých výkonů, k nimž bývají lidé právě pobádání různým postavením jednotlivců. (Encykl. »Rerum novarum« z 15. května 1891.)

b) Co se práce tělesné týče, nebyl by člověk ani v prvotném stavu nevinnosti býval naprosto nečinný. Avšak práce, po níž by svobodně byla toužila vůle ze záliby, stala se mu po hříchu nezbytným trestem za hřích, jejíž obtíž člověk ustavičně pocituje. Písmo sv. dří: »Zlořečena budiž země v díle tvém; v pracech jísti budeš z ní po všecy dny života svého.« (1. Mož. 3, 17.) (Encykl. »Rerum novarum« z 15. května 1891.)

c) Podobně ani ostatních strastí nebude zde na zemi konce, protože trudné a obtížné následky hříchu musí člověk nésti a budou ho provázeti až na konec života. Trpěti a snáseti jest údělem lidským, a kdyby se lidé jakkolivěk snažili a pokoušeli těchto obtíží tohoto života se zbaviti, žádnou mocí ani uměním toho nedosáhnou. (Tamtéž.)

d) Jestliže pak někteří prohlašují, že toho dokáží, a pakli ubohému lidu slibují život prostý bolestí a starostí, plný pokoje a ustavičných rozkoší, klamou v pravdě člověčenstvo přeludem, jenž bude míti jedenkrát za následek větší zla, než jsou nynější. Proto nejlepší a nejsprávnější jest, spokojiti se s poměry, jak skutečně jsou, a hledati prostředky úlevy jinde. (Encykl. »Rerum novarum« z 15. května 1891.)

7. Stavý bohatých a chudých nejsou k tomu, aby byli sobě nepřáteli. Každý stav má své povinnosti. Zaměstnavatel musí především dávatí svým dělníkům přiměřenou mzdu. Uvádí se stanovisko, jak třeba dívati se na chudobu a bohatství. Ježíš Kristus učinil utrpení podmínkou věčné spásy. Toto učení jest spasitelné pro boháče. Bohatí nechť mají se za sluhý božské Prozřetelnosti. Chudí nechť nepovažují chudobu za hanbu. Není působivějšího prostředku, jenž by mohl bohaté a chudé sblížití, než příklad Ježíše Krista. Pravé bratrství mezi lidmi závisí na plnění příkázání Kristových.

a) hlavní chybou při řešení otázky sociální jest, že se líčí vzájemný poměr mezi stavem bohatým a

chudým, t. j. pracujícím, tak, jakoby mezi nimi od přirozenosti byla nesmiřitelná protiva, která vede nezbytně k zápasu mezi nimi. To však přičl se zdravému rozumu a opak jest pravdou. Jako v těle lidském rozliční údové tak jsou spojeny, že tím vzniká celkový soulad, jež symmetrií zoveme, podobně příroda i ve společnosti způsobila, aby oba tito stavové ve svornosti žili a sobě navzájem jakousi rovnováhu tvořili. Jeden stav nezbytně má druhého potřebí. Neboť kapitál nemůže obstáti bez práce a práce naopak bez kapitálu. Svornost plodí krásu a řád, avšak ustavičný boj působí jen zdivočení a zmatek. (Encykl. »Rerum novarum« z 15. května 1891.)

b) K odstranění boje a vyvrácení z kořene i příčin boje toho má křesťanství podivuhodné a mnohonásobné prostředky. Všecky pravdy náboženské, jež církev vykládá a chrání, jsou mocným prostředkem, který především může boj mezi bohatými a chudými utišiti a je spojití; a to tím, že oběma stavům přivádí na mysl vzájemné povinnosti, zvláště pak povinnost spravedlnosti. (Encykl. »Rerum novarum« z 15. května r. 1891.)

c) Z povinností těch zvláště dělníků tyto se týkají: že mají dokonale a věrně konati práci, k níž se svobodně spravedlivou smlouvou zavázali; že nesmí škoditi pánům na majetku, ani urážeti jejich osobu; při hájení svých práv musí se varovati násilí a nikdy nesmí začínati vzpouru; nesmí se spojovati s lidmi špatnými, kteří jim nemírné naděje a veliké sliby klamně předstírají, za nimiž však následuje toliko zbytečné zklamání a zkáza blahobytu. (Encykl. »Rerum novarum« z 15. května 1891.)

d) Povinnosti, které mají zaměstnavatelé a páni, jsou: Dělníci nesmí býti jmíni otroky; třeba jim míti v úctě osobní důstojnost, která důstojností křesťanskou byla ještě zúšlechtěna. Řemeslo a práce nesnižují, nýbrž, soudí-li kdo rozumně a křesťansky, musí si vážiti jich za to, že života svého prací a namáháním si hájí. Hanebné však jest a nelidské, zneužívatí dělníků pouze k užítku a ceniti je podle toho, co svými silami zmohou. Podobně přikazuje církev zaměstnava-

telům, aby dbali o duševní blaho a náboženské potřeby dělnictva. Proto jest povinností zaměstnavatelů postarati se, aby dělníku byl poskytnut čas k náboženským povinnostem, aby nebyli dělníci při práci vydáni svádění a mravnímu nebezpečí; aby nebyl nikterak v nich ublížen smysl pro domácnost a šetrnost. Dále není dovoleno ukládati více práce, než stačí síly, nebo žádati výkony, jež neshodují se s jejich stářím a pohlavím. Bohatí mají se pak poctivě toho vystříhati, aby neškodili dělníkům na úsporách ani násilím, ani lstí, ani lichvářskými úskoky a to tím spíše, protože jejich stav není dosti chráněn proti bezpráví a vykořisťování, a majetek jejich, čím jest skrovnější, tím musí býti posvátnější. (Encykl. »Rerum novarum« z 15. května 1891.)

e) Tak zvané panující třídy musí míti srdce pro ty, kteří v potu tváře chleba si dobývají. Tito však musí opět krotiti nenasytnou touhu po větší mzdě, přepychu a smyslných radostech, již v nižších i vyšších vrstvách ustavičně přibývá. Zaměstnavatelé mají povinnost považovati dělníka za bratra, jeho osud pokud možno zlepšovati, stanoviti mu příznivé pracovní podmínky, bděti nad jeho duchovním i tělesným blahem, dávatí mu dobrý příklad křesťanským životem a zvláště neodchylovati se ke škodě dělníků od zásad spravedlnosti z té příčiny, aby shráblí větší zisk. (Promluva k francouzským dělníkům z 20. října 1889.)

f) Především napomíná církev zaměstnavatele, aby bedlivě dbali zásady »každému dávatí, což jeho jest«. Zásady té mělo by se nestranně užiti i na výši mzdy, při čemž třeba míti na zřeteli i četné jiné okolnosti. Vůbec musí bohatí pamatovati, že se to protiví zákonu božskému i lidskému, utlačovati chudé a bídné a cizího nedostatku vykořisťovati k svému prospěchu. Zadržovati však dělníku povinnou mzdu jest veliký hřích, jenž do nebe o pomstu volá: »Aj, mzda dělníků, kteříž žali krajiny vaše, kterouž jste jim zadrželi, křičí: a křik jejich vešel v uši Pána zástupů« (Jak. 5, 4). (Encykl. »Rerum novarum« z 15. května 1891.)

g) Kdo by o tom mohl pochybovati, že jen přísné zachování těchto zákonů mohlo by omeziti již stáva-

jící roztržku a její příčiny? Avšak církev, následující svého vůdce a učitele Ježíše Krista, jde za cílem vyšším. Snaží se církev, aby předpisy ještě dokonalejšími jednu stranu co nejvíce s druhou sblížila a přátelským svazkem obě spojila. (Encykl. »Rerum novarum« z 15. května 1891)

h) Nemůžeme řádně a spravedlivě rozuměti a oceniti život vezdejší, není-li nám měřítkem budoucí život věčný. Kdyby nebylo života toho, ihned by zanikl pojem mravní povinnosti, a veškeren život vezdejší zatemnil by se tak, že by byl pro každého člověka nerozluštitelnou záhadou. A to, čemu nás učí přirozený rozum, jest dogmatem křesťanským, na kteréž pravdě veškeré náboženství jako na základě spočívá, že totiž teprve potom, až z tohoto života vyjdeme, v pravdě žítí počneme. Bůh nestvořil nás pro věci časné, vratké a pomíjející, nýbrž pro nebe a život věčný, nedal nám zemi za trvalé bydliště, nýbrž jako místo vyhnanství. Oplývá li kdo bohatstvím, nebo jinými tak zvanými dobry časnými, nebo se mu jich nedostává, na tom pro věčnou blaženost nezáleží, ale na tom nejvíce záleží, jak se jich užívá. (Encyklika »Rerum novarum« z 15. května 1891.)

i) Ježíš Kristus neodstranil svým hojným vykoupením nikterak různé trpkosti, jimiž cesta života našeho jest poseta, nýbrž proměnil je v pobídku ctností a předmět zásluh, takže žádný smrtelník nemůže státi se účastným věčné blaženosti, jenž nenásleduje Ježíše Krista na krvavé cestě křížové. Tak praví apoštol Páně: »Budeme-li s ním trpěti, budeme s ním kralovati« (2. Tim. 2, 12). Avšak tím, že těžkosti a utrpení dobrovolně na se vzal, zmírnil podivuhodně naše strasti a bolesti. Spasitel ulehčil nám a naučil nás nésti utrpení nejen příkladem svým, nýbrž svou milostí a nadějí na věčnou blaženost, jak Písmo svaté dí: »Neboť toto nynější kratičké a lehké soužení naše působí v nás převelmi velikou váhu slávy věčné.« (2. Kor. 4, 17.) (Encyklika »Rerum novarum« ze dne 15. května 1891.)

k) Proto napomíná církev vezdejšími statky obdařené, že bohatství nezbavuje bolesti, neprospívá ni-

kerak k blaženosti věčného života, nýbrž jest jí na překážku.¹⁾ Nezvyklé hrozby²⁾ Ježíše Krista k boháčům měly by jim býti postrachem, neboť se bude Bohu, spravedlivému soudci, skládati přísný počet z toho, jak jsme statků užili. (Encykl. »Rerum novarum« ze dne 15. května 1891.)

1) Vznešené a důležité učení o užívání statků, které pohanská filosofie sotva tušila, církev jasně a dokonale hlásá, a co více, nejen v mysle, ale v praktický život mravní uvedla. Týká se to povinnosti činiti dobře, t. j. almužny. Základem nauky té jest rozdíl mezi spravedlivým majetkem a spravedlivým užíváním majetku. Míti soukromý majetek jest přirozeným právem člověka, jak jsme před tím ukázali. Majetku toho však spravedlivě užívati, zvláště v životě společnosti lidské, jest jednotlivci nejen dovoleno, nýbrž přímo nezbytno. Svätý Tomáš Akvinský píše: »Jest dovoleno člověku míti soukromý majetek, avšak jest to zároveň k životu nezbytno.« (S. Thomas: Summa theol. II. II. qu. 66. a. 2.) Tážeme-li se, jak se má užívati statků, odpovídá církev ústy téhož učitele bez rozpaků: »Co se toho týče, nesmí člověk zevnější statky považovati jako vlastní majetek, nýbrž jako majetek společný, aby totiž snadno a rád v případě potřeby svolil k rozdělení jich mezi trpící. Proto dí sv. apoštol: »Bohatým toho světa prikazuj ať rádi dávají, ať se sdělují« (I. Tim. 6) (S. Thomas, Summa theol. qu. 66. a. 2.).

Co řečeno bylo, lze shrnouti takto: Kdo obdržel dobrotivostí Boží větších statků, ať tělesných a zevnějších, nebo duševních, obdržel je za tím účelem, aby jich užil nejen k svému zdokonalení, ale i k prospěchu bližního, jsa nástrojem božské Prozřetelnosti.

¹⁾ Srovnej: »Amen pravím vám, že bohatý nesnadno vejde do království nebeského. A opět pravím vám: »Snázel jest velbloudu skrze díru jehly projíti, nežli bohatému vjíti do království nebeského.« (Mat. 19, 23. 24.)

²⁾ Srovnej: »Ale však běda vám bohatým, nebo již máte potěšení své. Běda vám, kteří jste nasyceni; nebo lačněti budete. (Běda vám, kteří se nyní smějete; nebo kvíliti a plakati budete. Luk. 6, 24, 25.)

Sv. Řehoř Veliký píše: »Komu dán jest rozum, uživejž ho k poučení jiných, kdo obdržel bohatství, hled, aby neustával konati štědré skutky milosrdenství, kdo jest zkušený ve věcech veřejných a dovede říditi jiné, užij své schopnosti k prospěchu bližního« (S. Gregorius Mag.: In Evang. hom. 9. n. 7.) (Encykl. »Rerum novarum« z 15. května 1891.)

m) Nikdo zajisté není povinen pomáhati jiným těmi prostředky, jichž nezbytně k svému a rodiny své živobytí potřebuje, ba ani toho není povinen dáti bližním, čeho k živobytí, svému stavu přiměřenému, potřebuje, neboť, jak učí sv. Tomáš: »nikdo není povinen žíti tak, jak to stavu jeho nesluší« (S. Thomas. Summa theol. II. II. qu 32. a 6.). Avšak bylo-li potřebě i stavu učiněno zadost, nastává povinnost dáti z přebytku almužnu nuzným. Svaté evangelium učí: »Avšak z toho, co zbývá, dávejte almužnu« (Luk. 11, 41). Povinnost tato není ovšem povinností spravedlnosti, leč v nouzi největší, nýbrž povinností křesťanské lásky, pročež nelze ji tedy cestou zákona vynutiti. Avšak větší váhu než zákony a soudy lidské má zajisté zákon a soud Krista Boha, který četnými výroky almužnu doporučoval: »Blahoslaveněji jest dáti než bráti« (Skut. ap. 20, 35). Podobně patří sem i výrok jeho, kterým praví, že souditi bude v den poslední o tom, dával-li kdo almužnu čili nic, jakoby jemu samému almužny byl poskytl nebo odepřel: »Pokud jste toho neučinili jednomu z menších těchto, ani mně jste neučinili.« (Mat. 25, 45.) (Encykl. »Rerum novarum« z 15. května 1891.)

n) Těch pak, kteří nemají statků, poučuje církev, že Bůh, spravedlivý Soudce, nepohrdá chudobou, a že není hanbou prací rukou svých vydělávati si živobytí. Potvrdil to sám Ježíš Kristus slovem i příkladem, jenž pro spásu lidstva »jsa bohatý, učiněn jest chudým« (2. Kor. 8, 9), jsa synem Božím a Bohem samým, připustil, aby byl považován za syna řemeslníkovy, a sám se neostýchal větší část života svého strávití při práci řemeslné. Podle slov evangelia říkali Židé: »Zdaliž tento není tesař, syn Marie?« (Mar. 6, 3.) (Encykl. »Rerum novarum« z 15. května 1891.)

o) Kdo o božském tom příkladu vážně přemítá, snáze pochopí, že pravá důstojnost a cena člověka záleží na jeho mravech, t. j. ctnostech; avšak ctnost jest statek, který získati mohou všichni, nejnižší i nejvyšší, bohatí i chudí, a že jen ten, na němž nalezeny budou ctnosti a zásluhy, dosáhne odměny blaženosti věčné. Ba Bůh dává přednost chudým a nuzným, neboť Ježíš Kristus blahoslaví chudé,¹⁾ předobrotivě zve k sobě všechny, kteří jsou obtíženi starostmi a zármutkem, aby je potěšil,²⁾ nejopovrženější a nespravedlivě pronásledované zvláštní láskou objímá. Uvážíme-li tyto pravdy, musí býti pýcha bohatých pokorena, a v bídných mysl skleslá povzbuzena; oni jsou vedeni k ochotě, tito pak ke skromnosti. Tím se umenší snadno i ropast mezi oběma stavy a na obou stranách se probudí přátelské, smířlivé smýšlení. (Encykl. »Rerum novarum« z 15. května 1891.)

p) Avšak, jestliže obě strany dbáti budou křesťanských příkázání, ani tímto přátelstvím se nespojící, nýbrž bratrská láska obě strany spojí. Neboť poznají a přesvědčí se, že jeden společný otec Bůh všechny lidi stvořil, že všichni lidé k jedinému cíli směřují, jímž jest Bůh, jenž může jediné všechny, lidi i anděly, dokonalou blažeností obdařiti; poznají, že všichni lidé byli dobrodiním Ježíše Krista vykoupeni a k důstojnosti synů Božích povoláni. Proto nezbytečně trvá nejen mezi nimi vespolek svazek bratrský, nýbrž i mezi nimi a Kristem podle slov sv. apoštola: »prvorozeným mezi mnohými bratřími.« (Řím. 8, 29.). Poznají, jaké to dobrodiní, že statky přirozené i dary milosti Boží patří a vztahují se společně na celé pokolení lidské a že vyloučen jest z dědictví nebeské blaženosti pouze ten, kdo se jí stal nehodným. Proto dí sv. apoštol: »A jestliže synové, tedy i dědicové, dědicové zajisté Boží a spoludědicové Kristovi.« (Řím. 8, 17.) (Encyklika »Rerum novarum« z 15. května r. 1891.)

¹⁾ Viz Mat. 5, 3: »Blahoslavení chudí duchem.«

²⁾ Viz Mat. 11, 28: »Pojďte ke mně všichni, kteří pracujete a obtíženi jste a já vás občerstvím.«

8. K rozřešení sociální otázky třeba užiti též prostředků lidských. Také zákonodárství státní musí přispěti k sociálnímu míru. Podpora všeobecného blaha zlepšuje též osud pracujícího stavu. Pro stát jest to přísnou povinností spravedlnosti, aby chránil zájmy pracujícího lidu. Všichni občané neslouží všeobecnému blahu stejným způsobem. Práce jest pravým pramenem bohatství. Žádá toho spravedlnost, aby stát polepšil osud dělníků. Zakročení státní autority opravňují velmi závažné důvody. Meze tohoto zakročení jsou dány účelem, jehož se má dosíci. Stát jest povinen chrániti slabých. Zákony musí hájiti soukromého majetku. Stát povinen jest bráti dělníky v ochranu před podněcováním agitátorů. Stát musí konati svou povinnost, aby předešel stávkám.

a) O tom není pochyby, že k rozluštění sociální otázky třeba též užiti všech prostředků, kterými člověk vládne. Všichni bez rozdílu, jichž se otázka ta dotýká, mají k tomu podle svého postavení pracovati. Příkladem musí tu býti božská Prozřetelnost, která svět řídí, neboť vidíme, že obyčejně, je-li výsledek věci závislý na mnohých příčinách, povstává tím, že se všechny příčiny vespolek spojí, aby se toho výsledku dodělaly. (Encykl. »Rerum novarum« z 15. května r. 1891.)

b) Nejprve se o to jedná, vyšetřiti, jaký podíl má míti stát při řešení té otázky . . . Pomoc státní v té příčině záleží nejprve v tom, že se stát svými zákony a nařízeními všeobecně o to musí starati, aby zřízení a spravování státu působilo k rozkvětu blahobytu nejen celku, ale i jednotlivce. To jest úkolem moudré vlády a především povinností vladařů. Avšak blahu státu nejvíce prospívají poctivé mravy, spořádaný život rodinný, úcta k náboženství a právu, mírné ukládání veřejných břemen a spravedlivé jich rozdělení, podnikavost průmyslu a obchodu, kvetoucí orba

a podobné prostředky, které čím více se podporují, tím větší a lepší blahobyť občanstvu přinášejí. To jest zajisté široké pole, kde může stát pečovati o blaho a prospěch všech stavů a zvláště o zlepšení poměru dělného lidu, a činí tak plným právem, bez nejmenšího podezření, že mu to nenáležel, neboť stát jest již přirozeností svou k tomu povinen, aby pečoval o blaho obecné. Čím pak stát účinněji se o blaho to všeobecnými opatřeními postará, tím méně bude potřebí hledati jiných prostředků a cest k zlepšení poměrů dělnictva. (Encykl. »Rerum novarum« z 15. května 1891.)

c) Mimo to však, což velmi důležitě jest, třeba uvážiti, že stát jest právě tak pro nízké jako pro vysoké. Jsou tedy dělníci podle přirozeného práva právě tak občany, jako bohatí. Dělníci jsou skutečnou součástí státu, beroucí účast na životě státním, jsou částmi, z nichž na základě společnosti rodinné sestává těleso státní; při tom padá velmi na váhu, že tvoří v každém městě většinu obyvatelstva. Je-li pak naprosto nesprávně, aby se stát staral o část občanstva a druhou část zanedbával, následuje z toho, že jest povinností státu, aby učinil veřejná opatření k ochraně a blahu stavu dělnického. Neděje-li se tak, porušuje se spravedlnost, prikazující, aby se každému dávalo, což jeho jest. Proto velmi případně podotýká svatý Tomáš Akvinský: »Jako jest celek a část vlastně jistým způsobem totéž, tak podobně co náleží celku, náleží jistým způsobem i části.« (S. Thomas: Summa theol. II. II. qu. 61. a. 1. ad 2.) Proto z mnohých a těžkých povinností, které má dobrý vladař ke svým poddaným, zvláště vyniká povinnost, která velí, že všem občanům a stavům přísluší táž ochrana, která se plní přísným zachovávaním povinnosti, jež se nazývá spravedlností podílnou (justitia distributiva).¹⁾ (Encyklika »Rerum novarum« z 15. května 1891.)

d) Ačkoliv se mají všichni občané bez výjimky účastniti práce pro všeobecné blaho, na němž všichni

¹⁾ Justitia distributiva, spravedlnost podílná, nakláníje představené lidských společností, aby výhody a břemena rozdělovali podle zásluh a sil poddaných. (Dr. Fr. Janiš: Kato-lická mravověda. Olomouc 1892.)

berou účast, přece nemohou všichni týmž způsobem a rovně k němu přispívati. Ať nastanou jakékoliv změny státních útvarů, potrvají vždy mezi občany rozdíly stavů, bez nichž nelze si vůbec státní společnost představit. Vždycky na příklad musí se někteří oddati řízení státu, jiní zákonodárství, soudnictví, správě státní nebo vojenství. Každý zajisté uzná, že mužové ti budou míti přední místo mezi občany, protože blahu obecnému způsobem vynikajícím bezprostředně síly své obětují. Jestliže sice ostatní občané, kteří provozují řemeslo, nepřispívají tak významným způsobem k blahu obce, přece prospívají státu velice, byť služby jejich nebyly tak bezprostřední. Záležít zajisté obecné blaho především v konání ctnosti, aby totiž nabytím jejím stali se lidé lepšími. (Encyklika »Rerum novarum« z 15. května 1891.)

e) Avšak ve státě řádně řízeném musí býti též jakési množství dober tělesných nebo zevnějších, »jichž užití nezbytno jest ke konání ctnosti« (S. Thomas: De regim. princip. I. c. 15.). K získání těchto dober jest však potřebí nezbytně účinné práce dělníků, ať ji vykonávají na poli, v dílně nebo v továrně. Práce jejich v těchto oborech tak jest účinná a užitečná, že pravdou jest, že vlastně z práce dělnictva vychází blahobyt státu. Proto žádá toho spravedlnost, aby se stát postaral o dělnictvo, aby na tom, čím k prospěchu obecného blaha přispívá, mělo také podíl. Práce musí dělnictvu skýtati aspoň tolik, aby mělo na byt, šatstva a stravy s dostatek a netrpělo nouze. Z toho patrno, že jest povinností státu podporovati snahy, které by jakkoliv stavu dělnickému byly na prospěch. Tím nepůsobí se škoda nikomu, nýbrž spíše se všem prospívá, neboť zajisté nemůže býti státu lhostejno, jestliže stav státu tak potřebný a nezbytný v bídě životem se plahočí. (Encykl. »Rerum novarum« z 15. května 1891.)

f) Jest zajisté správné, že nesmí jednotlivec a rodina ve státě mizeti, jak jsme již s důrazem byli vytkli; spravedlivo je popřáti každému svobody jednání, pokud se nepřičí obecnému blahu nebo není bezprávním pro druhého. Vladaři mají zajisté povinnost, aby

chránili stát i jeho části. Musí chrániti celek státní, protože podle přirozeného řádu jest blaho obce nejen svrchovaným zákonem, nýbrž i příčinou a cílem svrchované moci vůbec; avšak i povinnost najíti jednotlivé části t. j. jednotlivé stavy z toho plyne, protože správa státu není pro blaho těch, kteří vládou, nýbrž k blahu ovládaných, t. j. poddaných, jak o tom rozum i víra svědectví vydává. Protože každá autorita od Boha pochází a jest jakýmsi sdělením svrchované moci, musí býti vykonávána podle moci Boží, jenž otcovsky nejen o celek, ale i o jednotlivé tvory pečuje. Jestliže tedy hrozí nebezpečí celku nebo jednotlivým stavům, které nemůže jiným způsobem býti zamezeno, nezbytno jest, aby autorita státní zakročila. (Encykl. »Rerum novarum« z 15. května 1891.)

g) Zajisté vyžaduje toho nejen veřejný, nýbrž i soukromý zájem, aby vládl ve státě pokoj a pořádek, aby život rodinný řídil se zákonem Božím a přirozeným, aby bylo náboženství v úctě a předpisy jeho se plnily, aby v soukromém i veřejném životě kvetla čistota mravů, aby v posvátné úctě bylo právo a spravedlnost, aby se nedopouštělo beztrestně ji porušovati, aby pro stát vyrůstala silná mládež, která by státu nejen prospívala, ale, kdyby potřeba žádala, jej i hájila. Proto hrozí-li zmatky pro nezákonné chování dělnictva a stávký, jestliže se přirozené rodinné svazky mezi dělnictvem uvolňují, jestliže hrozí nebezpečí náboženskému duchu dělnictva tím, že se mu neposkytuje dosti času a příležitosti ke konání povinností náboženských, jestliže hrozí nebezpečí mravnosti v továrnách tím, že pracují společně obě pohlaví, nebo jiným způsobem k hříchu se svádí, jestliže zaměstnavatelé stav dělnický nespravedlivě přetěžují břemeny, nebo podmínkami je poutají, které se lidské důstojnosti a osobním právům protíví, škodí-li se zdraví dělnictva přetřesením prací, nebo prací nevhodnou věku a pohlaví — to jsou příčiny, kdy autorita a moc státu musí zakročiti, dbajíc při tom ovšem patričních mezí. Meze ty určuje příčina, pro kterou zakročení státní moci jest potřebno: nesmí totiž zákony mísiť se do soukromých záležitostí, pokud toho potřebí k odstra-

nění zla a zamezení nebezpečí. (Encykl. »Rerum novarum« z 15. května 1891.)

h) Práv občanů, ať jest to kdo chce, musí býti bedlivě šetřeno, státní autorita musí se o to postarati, aby každému zůstalo, což jeho jest, musí každé porušení práva zamezovati a stíhati. Zvláště však musí stát, ochráně práv soukromníků, míti zřetel na nemajetné a slabé. Stav majetný, maje vlastní prostředky po ruce, postrádá méně veřejné ochrany. Avšak ubohý lid, nemaje vlastních ochranných prostředků, zcela jest odkázán na ochranu státní. Pročež jest stát povinen zvláště pečovati a ochraňovati dělníky, kteří tvoří většinu nemajetného stavu. (Encykl. »Rerum novarum« z 15. května 1891.)

i) Avšak důležitějších některých okolností třeba jmenovitě se dotknouti. Za prvé jest autorita státní povinna chrániti soukromý majetek rozhodnými zákony. Především jest třeba držeti lid na uzdě, v němž vznikla tak veliká touha po cizím majetku. Neboť snaha po zlepšení vlastního postavení, neodporuje-li spravedlnosti, jest dovolena, avšak spravedlnost zakazuje a ohled na obecné blaho nedovoluje, aby útočeno bylo pod rouškou nesmyslné rovnosti na cizí majetek. (Encykl. »Rerum novarum« z 15. května 1891.)

k) Většina dělnictva dává ovšem přednost poctivé práci, jíž si snaží získati zlepšení svého stavu, aniž by komu činila bezpráví, avšak jsou přece mnozí, kteří, oddáni jsouce falešným názorům a toužíce po novotách, vším úsilím o to se snaží, aby zástupy lidu pobouřili a násilnostem svedli. Tu musí tedy zakročiti státní autorita, aby štváče vzala v uzdu a pokojně dělníky chránila před sváděním, spravedlivý majetek pak zajistila před loupeží. (Encykl. »Rerum novarum« z 15. května 1891.)

l) Často zahájí dělníci společnou stávkou a přestanou zúmyslně pracovati, když se domnívají, že práce jest obtížná, doba pracovní příliš dlouhá a že na mzdě jsou zkráceni. Počínání to, kterého se nyní často užívá a jež se šíří, žádá toho na veřejné moci, aby snažila se je odstraniti, neboť stávky poškozují nejen pány a zaměstnavatele, nýbrž i dělnictvo, jsou na újmu obchodu

a průmyslu, vůbec škodí obecnému blahu státu, protože pak neobejdou se stávky bez nepokojů a násilností, velmi zhusta porušují i veřejný pokoj.

V té příčině jest nejúčinnějším a nejprospěšnějším prostředkem, předejítí tomuto zlu mocí případných zákonů a tak vypuknutí zla zameziti včasným odstraněním příčin, které obyčejně mívají spor mezi pány a dělníky v zápětí. (Encyklika »Rerum novarum« z 15. května 1891.)

9. Stát musí poskytovat ochranu duchovním zájmům dělnictva. Nedělní klid má vlastní svůj ráz a zakládá se na vážných důvodech. Pohrdati nedělním klidem může jen, kdo zapomněl na Boha. Často snaží se znesvěcování neděle ospravedlňovati pouze zdánlivými důvody. Stát jest povinen chrániti též tělesné zájmy dělnictva. Práce žen a dětí musí býti pečlivě upravena. V každé pracovní smlouvě jest obsaženo právo na přiměřený odpočinek.

a) Stát má povinnost v mnohém ohledu chrániti dělníka, nejprve pokud se týče duchovních statků. Ačkoliv jest časný život zajisté žádoucím dobrem, není přece posledním naším cílem. Život ten jest pouze cestou a prostředkem k životu duše naší, kterého došici máme poznáním pravdy a milováním dobra. V duši vtisknut jest vznešený obraz a podobenství Boží; v ní sídlí vznešená důstojnost člověka, podle níž od Boha k tomu jest povolán, aby panoval nad nižšími tvory a podrobil sobě zemi i moře. Tak promluvil Bůh k člověku již na počátku: »Naplňte zemi a podmaňte ji, a panujte nad rybami mořskými, a nad ptactvem nebeským, i nade všemi živočichy, kteříž se hýbají na zemi.« (1. Mojž. 1, 28.) V tom ohledu jsou všichni lidé rovni a není rozdílu mezi bohatými a chudými, pány a služebníky, vladaři a soukromníky, »neboť tentýž Pán jest všech« (Řím. 10, 12.). Nikomu není dovoleno důstojnosti člověka beztrestně ublížiti, o níž dí Písmo svaté, že sám Bůh »s velikou zdrželivostí (t. j. úctou) ji spravuje« (Moudr. 12, 18.). Žádná moc

nesmí člověka zdržovati na cestě povinnosti a ctnosti, která vede ho k nebi. (Encyklika »Rerum novarum« z 15. května 1891.)

b) Člověk nemá práva o své vůli vzdáti se svobody ducha a nešetřiti práv, kterých přirozenost žádá, neboť nejedná se tu o práva, o nichž libovolně by mohl rozhodovati, nýbrž o povinnosti k Bohu, jichž třeba nezbytně šetřiti a zachovávat. Z toho však následuje, že jest svěcení dne svátečního zastavením práce nezbytno. Nedělnímu klidu nikdo nesmí tak rozuměti, jakoby to bylo jen užívání zahálčivé nečinnosti, tím méně jako době, v níž nikdo není vázán pravidly a zákonem; doba ta není k tomu, jak si toho mnozí přejí, aby podporovala neřesti a dávala příležitost k utrácení peněz. Nedělní klid jest spíše náboženstvím posvěcený odpočinek od práce. Klid posvěcený náboženstvím zprošťuje člověka každodenní práce a zaměstnání, aby jej povolal k přemýšlení o nebeských státcích, aby vykonával povinnou bohopoctu svrchovanému a věčnému Pánu, jak se sluší a patří. Přirozená příčina klidu, který ve dnech svátečních máme zachovávat, jest příkazání, které Bůh v Starém Zákoně dal: »Pomni, abys den sobotní světil« (2. Mojž. 20, 8), kterémuž příkazání sám příkladem svým učil, oním tajemným odpočinkem, hned po stvoření člověka nastavším: »A odpočinul dne sedmého ode všeho díla, kteréž byl dělal.« (1 Mojž. 2, 2.) (Encykl. »Rerum novarum« z 15. května 1891.)

c) Mnozí, opírajíce se o bludný názor o svobodě, nečiní, jak bohužel nelze o tom pochybovat, rozdílu mezi dny Bohu zasvěcenými a dny všedními, které jsou ustanoveny k dennímu zaměstnání a práci. Krámy, továrny a sklady jsou skorem celý den otevřeny, řemeslo provozuje se po kolik hodin v neděli a ve svátek, a to nejen v domech soukromých, ale i veřejně na ulici. Skorem se zdá, že se dnes poznovu plní úmysly těch, kteří v převrácené mysli si umínili, že budou o to usilovati, »aby přestali všichni dnové sváteční Boží na zemi« (Žalm 73, 8) . . . Tomuto zhoubnému a za dnešních dob velmi rozšířenému úsillí, aby lidé byli od Boha odvráceni a národům tak se vládlo, jakoby

Boba nebylo, třeba přičítati pohrdání a zanedbávání dne Páně. (Promluva k členům spolku proti znesvěcování neděle z 20. března 1881.)

d) Ujišťuje se ovšem, že znesvěcování neděle slouží k blahu lidu, protože se tím získává den pro průmyslovou práci. Jak bláhová a lživá to řeč! Právě naopak! Tím má býti lidu odňata podpora, útěcha a dobrodiní, které skýtá náboženství; má se tím seslabiti víra katolická a láska k věčným statkům; bezbožností tou se jen svolává hrozný trest Boží na národy, jenž uraženou čest svou musí pomstíti. (Tamtéž.)

e) Pokud se týče ochrany pozemských statků stavu dělnického, jest nejprve potřebí učiniti přítrž bídnému stavu, který dělnictvu připravilo sobectví a necitelnost bažících po statcích, a zneužívajících osob jako věcí pro svůj zisk. Ani spravedlnost ani lidskost nedovoluje žádati tolik práce na dělnících, aby tím duch byl otupen a tělo únavě podléhalo. Jako celá přirozenost lidská, tak i schopnost jeho pracovní jest omezena, kterouž mez není možno přestoupiti. Schopnost tato se sice napjetím a cvičením může stupňovati, avšak pod podmínkou, že se práce v pravý čas přeruší a poskytne klidu. Proto třeba dbáti toho, aby se denní doba pracovní neprodložovala více, než síly dělnictva připouštějí. Jaké mají býti přestávky po práci k odpočinku, řídí se druhem práce, časem a místem, tělesnými silami dělnictva. Práce v dolech uhelných, na kovy atd. jest zřejmě obtížnější a zdraví škodlivější než práce jiná a musí býti tedy tato obtíž nahrazena zkrácením doby pracovní. Také třeba dbáti ročních počasí. Některá práce jest v jistém počasí často velmi snadná, v jiném však počasí nelze ji vůbec nebo jen s velikými obtížemi vykonati. (Encyklika »Rerum novarum« z 15. května 1891.)

f) Dále třeba uvážiti, že práci, již může vykonati dospělý, silný muž, není spravedливо žádati na ženě nebo dítěti. Práce dětí vyžaduje obzvláštní péče. Pilně třeba toho se varovati, aby dítě nepřišlo do továrny, dokud tělo i duch dostatečně nevyspěly. Jestliže v mládeži vyvinující se sílu, jako pučící zeleň, zničí předčasná námaha, jest tím podlomen veškerý zdárný vývoj

mládeže. Podobně nehodí se některé práce dosti dobře pro ženy, které jsou stvořeny pro domácnost. Práce v domácnosti slouží ženě nejlépe k uhájení ženské cti a přirozeně k zdárné výchově mládeže slouží a blaho rodinné podporují. (Encykl. »Rerum novarum« z 15. května r. 1891.)

g) Všeobecně možno stanoviti pravidlo, že třeba dělníku poskytnouti tolik odpočinku, kolik potřebí jest k obnovení sil, jež prací vyčerpal; neboť odpočinek má právě prací vyčerpané síly nahraditi. V každé smlouvě mezi pánem a dělníkem obsažena jest buď výslovně nebo mlčky podmínka, že jest dělníku obojí způsob klidu zaručen, neboť smlouva, která by podmínky té zúmýslně nedbala, není mravně přípustna, poněvadž nikdo nemá práva ani žádati ani slibovati zanedbávání povinností k Bohu nebo k sobě samému. (Encykl. »Rerum novarum« z 15. května 1891.)

10. Mzda není závislá toliko na uzavřené smlouvě. Dělník podléhá nespravedlivému násilí, musí-li přijmouti nedostačnou mzdu. Těžké a závažné otázky, které tím vznikají, třeba prakticky rozřešiti. Bylo by prospěšno, aby mohlo dělnictvo získati nemovitého majetku. Stát nemá soukromý majetek přes míru zdaniti.

a) Výše mzdy určuje se svobodnou úmluvou, a proto by se zdálo, že zaměstnavatel, zaplativ zjednanou mzdu, učinil povinnosti své zadost a není více k ničemu zavázán. Zdálo by se, že jen tehdy nastává bezpráví, když by odepřel zaměstnavatel zaplatiti celou mzdu, nebo dělník nechtěl by vykonati smlouvenou práci. V těch případech zdálo by se správným, aby zakročila státní autorita, a tak každému dostalo se práva. Avšak spravedlivý posuzovatel nemůže tomuto závěru zcela bez podmínky přisvědčiti, protože jest tu mezera, neboť schází podstatná velmi důležitá okolnost, na niž se zapomíná. (Encykl. »Rerum novarum« z 15. května 1891.)

b) Pracovati tolik jest, jako napnouti síly, abychom si získali prostředky k živobytí a na jiné potřeby ve-

zdejšího života. Proto praví Písmo sv.: »V potu tváři své jísti budeš chléb« (1. Mojž. 3, 19). Podle toho můžeme pozorovati, že má práce lidská dvě podstatné známky: jest totiž osobní, protože síla výkonná jest vlastností osobní a proto jen té osobě náleží, která ji koná a k jejímuž prospěchu slouží; jest však také nezbytná, protože jest člověku potřebí jejího ovoce k živobytí, avšak zachovati život jest přísnou povinností přirozenou. Proto máme-li práci na zřeteli, pokud jest výkonem osobním, není o tom pochyby, že jest to výhradným právem dělníka, smluviti podle libosti mzdu nižší, neboť dělník koná dobrovolně práce, a proto na svobodné vůli jeho záleží, chce-li se spokojiti se mzdou skrovnější nebo docela žádnou. Avšak jinak třeba souditi, spojíme-li s osobním tímto vztahem též nezbytnost práce, vlastnost, kterou nelze ve skutečnosti od práce oddělit. Neboť zachovati život jest skutečně povinností nejsvětější každého jednotlivce, zanedbati ji jest zločinem. Z povinnosti této však vzniká nezbytně právo, zaopatřiti si potřeby k živobytí; tuto možnost neskýtá však nuznému nic jiného, leč mzda za práci rukou jeho. Budiž tedy, že se zaměstnavatel a dělník svobodně, jak se jim líbí, shodnou o mzdě, přece tu zbývá jakési právo přirozené, které jest vyšší a starší, než svobodná vůle smlouvajících, totiž že nesmí mzda býti menší, než jí má zdatný a skrovný dělník k živobytí zapotřebí. (Encykl. »Rerum novarum« z 15. května r. 1891.)

c) Nezáleží tu na svobodné vůli. Kdyby byl dělník nezbytností k tomu dohnán, nebo ze strachu před horším zlem donucen, aby přijal horší podmínky, i kdyby nechtěl, které mu pán nebo podnikatel uloží, jest to násilí, proti němuž spravedlnost hlasitý odpor klade. (Tamtéž.)

d) Aby tedy státní autorita v podobných případech, jako jest stanovení pracovní doby pro jednotlivé obory práce, nebo ochranné prostředky proti poškození zdraví a úrazům zvláště v továrnách, nepletla se nepatřičně do těchto záležitostí, lépe bude svěřiti záležitosti podobné úsudku výboru, zvláště uváží-li se, jak rozdílné jsou poměry místa a času, aneb hledati

jinou cestu k ochraně zájmů dělnictva, k čemuž podle potřeby může přistoupiti pomoc státních úřadů. (Encyklika »Rerum novarum z 15. května 1891.)

e) Dostane-li se dělníku dostatečné mzdy, aby mohl sebe, ženu i děti slušně uživiti, velmi snadno bude hleděti si šetrnosti, a řídě se přirozeným pudem, dosáhne toho, aby něco ušetřil a tím domohl se skrovného jmění. Neboť vidíme, že otázka, o níž se jedná (t. sociální), nemůže se účinně rozluštití, leč stanovíme-li, že soukromý majetek musí býti posvátným právem. Proto musí i stát svými zákony právo toto podporovati, a pokud možno, o to se přičiňovati, aby největší počet občanů majetku nabýti se snažil. Snahy ty budou míti znamenité účinky v zápětí. Především jistě bude majetek spravedlivěji rozdělen. Silou změněných poměrů občanských byli obyvatelé měst rozděleni ve dva tábory, mezi nimiž se vytvořila nesmírná propast. V jednom táboře jest všemocná strana boháčů, kteří jedině vládnou průmyslem a obchodem, kteráž strana v rukou svých má všechny podniky a všecku veřejnou činnost, z nichž nové prospěchy i bohatství čerpá a ovšem také i ve veřejných úřadech hlavní má slovo. V táboře druhém jest množství lidu nuzné a bezmocné, jehož mysl jest roztrpčena a ke vzpourám hotova. Kdyby tedy byla v nižších vrstvách probuzena naděje, že pilností dodělá se nějakého vlastního majetku, poznenáhlu by se jeden tábor s druhým sblížil a protiva mezi ohromným bohatstvím a nesmírnou chudobou by se zmírnila. Mimo to by se také zlepšilo rolnictví. Neboť lidé, věduce, že pracují na svém, jsou horlivější a podnikavější, ba učí se milovati hroudu, kterou rukama svýma vzdělávají, poněvadž doufají, že jim poskytne nejen živobytí, nýbrž i skrovný blahobyt pro ně i rodinu. Patrně však, jak tato podnikavost a snaživost přispěje nejen k povznesení rolnictví, nýbrž i k rozmnožení blahobytu občanstva. Třetí pak prospěch ještě z toho vyplyne, vzbudí se totiž v občanech láska k rodné půdě, na níž se zrodili a byli vychováni. (Encykl. »Rerum novarum« z 15. května 1891.)

f) Mnozí vystěhovalci by zajisté nezaměňovali daleké, neznámé krajiny s rodnou domovinou, kdyby jim bylo ve vlasti zabezpečeno jisté, obstojné živobytí. (Tamtéž.)

g) Avšak k těmto výsledkům lze jen tehdy dospěti, jestliže stát nevyčerpává soukromý majetek velikými daněmi a dávkami. Státní autorita nemůže právo soukromého majetku odstraniti, protože jest právem přirozeným. Stát může toliko užívání majetku upravit, aby souhlasilo s veřejnými zájmy. Bylo by to tedy nespravedlivé a bezprávné, kdyby stát více než třeba ze soukromého majetku občanstva pod rouškou daní si přivlastňoval. (Encykl. »Rerum novarum« z 15. května 1891)

11. K rozličným prostředkům, které mohou k rozřešení sociální otázky přispěti, patří též soukromá společenstva, jimž stát nemůže upřít práva existence. Avšak mohou nastati zvláštní poměry, jež stát k tomu donutí, aby utvoření soukromých společenstev zamezil. Tím, že veřejná moc tu a tam porušila práva náboženských spolků, není dokázáno, že má k tomu práva. Společenstva způsobila mnoho dobrého a mohla by se zříditi i dnes, podle nynějších poměrů. Mravní a náboženské zdokonalení musí býti hlavním účelem.

a) Konečně mohou a musí zaměstnavatelé i sami dělníci k zdárnému rozřešení této otázky spolupůsobiti opatřeními takovými, jimiž by, pokud možno, bída byla zmírněna a jeden stav s druhým sblížen. Patří sem družstva k vzájemné podpoře, soukromé spolky k pomoci dělnictva a jeho rodin při náhlém neštěstí, v případech nemoci a úmrtí, zřízení k ochraně dítek, mládeže i dospělých. V první řadě jsou to ovšem spolky dělnické, do jejichž oboru vše to, co bylo jmenováno, spadá. (Encykl. »Rerum novarum« ze dne 15. května 1891.)

b) Zkušenost učí, jak velikou moc a sílu rozvíjejí pod účinným vlivem svaté lásky katolická zřít-

zení, dělnické spolky a družstva k vzájemné podpoře v nouzi tím, že chudé v trpkých zkouškách jejich těší a lid jak se patří poučují. Není o tom pochyby, že si získávají veliké zásluhy o náboženství a spoluobčany ti, kteří své rady, autoritu, jmění, práce a námahy ve službu dobré věci dávají, na níž nejen blaho časné, nýbrž často i věčné blaho závisí. (Breve k polským biskupům z 19. března 1894.)

c) Omezenost vlastních sil člověka sama k tomu pobízí, aby se s jinými k vzájemné pomoci sdružoval. Již Písmo sv. praví: »Protož lépe jest býti dvěma spolu, nežli jednomu: neboť mají užitek tovaryšstva svého. Padne-li který z nich, druhý ho pozdvihne. Běda samotnému: nebo když padne, kdož by ho pozdvihl.« (Kaz. 4, 9. 10.) A podobně dří: »Bratr, kterýž pomoc má od bratra, jest jako město pevné.« (Přísł. 18, 19.) Jako přirozený tento pud vede člověka k zřízení společnosti občanské, tak žádá toho, aby i jiné společnosti s občany zřídil. Ačkoliv jsou to společnosti nepatrné a nedokonalé, přece jsou to však pravé společnosti. Mezi těmi a velikou společností státní jest znamenitý rozdíl. Účel společnosti občanské vztahuje se na všechny údy, protože tkví v obecném blahu, na jehož účast všichni mají právo. Proto se jmenuje společnost státní »veřejnou«, v níž podle slov sv. Tomáše Akvinského: »lidé se shromažďují, aby jednu obec utvořili« (S. Thomas: *Contra impugnantes Dei cultum et religionem* c. 2). Avšak společnosti, které se v lůně státu utvoří, jsou a jmenují se soukromé, protože účelem jejich jest především soukromý užitek, vztahující se pouze na údy těchto společností. Svätý Tomáš Akvinský dří: Soukromá společnost jest, která se za soukromým účelem utvoří, jako když se na př. dva nebo tři spojí, aby společně obchodovali. (Svätý Tomáš I. c.) (Encykl. »*Rerum novarum*« z 15. května r. 1891.)

d) Ačkoliv trvají soukromé společnosti ve státě a jsou takřka jeho částmi, přece nemá stát bezpodmínečného práva, trvatí jejich zameziti. Tvořiti soukromé společnosti jest přirozeným právem člověka, protože pak jest stát zřízen k ochraně práva přirozeného, ne

však k jeho zkáze, jedná proti své vlastní přirozenosti, zapovídá-li tvoření podobných společností, neboť sám, právě tak jako společnosti soukromé, z jiného principu nevzniká, nežli z přirozeného práva spolčovacího, jež lidem náleží. (Encykl. »Rerum novarum« ze dne 15. května 1891.)

e) Může se ovšem v jednotlivých případech přihoditi, že jest stát oprávněn zameziti zakládání spolků, když se zřejmě protiví poctivosti, spravedlnosti a obecnému blahu. V tom případě právem překáží stát utvoření takových spolků a spolky stávající rozpouští, avšak třeba tu dbáti největší opatrnosti, aby nebyla tím porušena práva občanů. Neboť nesmí se nikdy něco naříditi pod záminkou veřejného blaha, co by nebylo spravedlivé. Zákonů pak státních jen potud třeba poslouchati, pokud neodporují zdravému rozumu a tím i věčnému zákonu Božímu. (Cf. Svatý Tomáš: Summa theol. I. II. q. 93. a. 3 ad 2.) (Encykl. »Rerum novarum« z 15. května 1891.)

f) Máme tu na mysli různá společenstva, spolky a duchovní řády, které v dřívějších dobách autoritou církve a zbožnou snahou křesťanů vznikly. Jaký však užitek pokolení lidskému přinesly, o tom zachovala se paměť v dějinách až na naše doby. Již pouhý rozum svědčí o tom, že podobné společnosti, které z mravních příčin byly založeny, přirozené mají právo na své trvání. Pokud však mají ráz náboženský, jediné církvi po právu jsou poddány. Proto nemají vlády občanské práva nijakého nad nimi a nejsou oprávněny správou jejich si přisvojovati. Spíše jsou vlády povinny si jich vážiti, je chrániti a kdyby třeba bylo, bezpráví na nich páchané zameziti. (Encykl. »Rerum novarum« z 15. května 1891.)

g) Bohužel však viděli jsme zvláště v přítomných dobách něco zcela jiného. Vlády občanské na mnohých místech proti těmto společnostem rozličným způsobem nespravedlivostí se dopustily tím, že jejich svobodu občanskými zákony omezily, právy i postavení osob právnických zbavily, ba i o jmění oloupily. Na toto jmění měla však nezadatelné právo nejen církve, nýbrž i členové, nejen zakladatelé, kteří statky ty k ji-

stému účelu věnovali, nýbrž i údové, k jejichž prospěchu a úlevě darování ta byla učiněna. Proto nemůžeme toho opomenouti, abychom si do nespravedlivých a záhubných loupeží těch nestěžovali. A k tomu vede Nás tím spíše poznání, že se kladou překážky společností katolických mužů, mírumilovným a pro všechny užitečným, a při tom v téže době se tvrdí, že zákony dovolují všem, aby tvořili společnosti. Této volnosti se také hojnou měrou popřává lidem, kteří se spolčují za účely náboženství i státu nepřátelskými. (Encykl. »Rerum novarum« z 15. května 1891.)

h) Stát měl by spíše těmto společnostem pro veřejné blaho svrchovanou měrou činným pomoc svou poskytnouti, aniž by se však vměšoval do vnitřních jejich záležitostí. Neboť vnitřní život počíná z vnitřního principu, kdežto zevnějším zakročením bývá co nejspíše zničen. (Encykl. »Rerum novarum« ze dne 15. května 1891.)

i) V starých dobách působily řemeslnické cechy po dlouhý čas velmi blahodárně. Neboť poskytly nejen znamenité prospěchy svým členům, nýbrž přispěly i k rozkvětu řemesel, jak o tom mnoho památek svědčí. Za dnešních dob, kdy vzdělání bylo povzneseno, nové mravy vznikly, a rozmnožily se požadavky životní, jest ovšem potřeba, aby se řemeslnické cechy přizpůsobily nynějším poměrům. Potěšitelné jest, že i v našich dobách tvoří se společnosti toho druhu, která sestávají buď pouze z dělníků, nebo z dělníků i mistrů, a lze si jen vřele přát, aby se množily nejen počtem, nýbrž i úspěšnou činností. (Encykl. »Rerum novarum« ze dne 15. května 1891.)

k) Všl chvály zasluhují zajisté mnozí mužové katoličtí, kteří, postřehující jasně požadavky dnešní doby, přemýšlejí a pátrají po prostředcích, jimiž by bylo dělnictvu možno jeho postavení poznamenáhu zlepšiti. Vidíme, jak ujavše se jejich ochrany, snaží se blahobyť jednotlivců i rodin rozmnožiti, snaží se spravedlivě upravití vzájemné závazky mezi zaměstnavateli a dělnictvem, usilují o to, aby živilí a utvrzovali jak v pánech tak v dělnících vědomí povinnosti a poslušnosti příkazů sv. evangelia, neboť právě tato příkázání chrání člo-

věka před nestřídmostí a požívatostí a udržují vzájemný mír ve společnosti, i když se osoby a stavy co nejvíce od sebe liší. Vidíme, že se proto výborní mužové často shromažďují, aby své názory si vyměnili, síly spojili, a o tom, co by nejvíce k rozřešení obtížných otázek posloužilo, se radili. Jiní snaží se spojit řemeslníky a dělníky ve spolky, pomáhajíce jim radou i skutkem, a pečujíce o to, aby měli slušnou a výnosnou práci. Snahy tyto podněcují a ochraňují biskupové; z pravomoci a za vedení biskupů věnují se mnozí duchovní světší i řeholní řízení těchto spolků, pokud se duchovního vzdělání týče. Konečně jsou i mnozí zámožní katolíci, kteří se snaží jako dobrovolní soudruzi stavu dělnického, značnými prostředky peněžitými zříditi a rozšířiti spolky, jež poskytují dělníku záruku, že může práci svou nejen v přítomnosti získati si potřebných prostředků, ale že si pro případ stáří může zabezpečiti slušný odpočinek. Není potřebí ani připomínati, jak veliký prospěch přinesla obecnému blahu všestranná a ochotná snaha. Proto chováme nejlepší naděje v budoucnost, budou-li podobná společenstva ustavičně a moudře řízena. (Encykl. »Rerum novarum« z 15. května 1891.)

1) Patrně, že základem všeho zřízení spolkového musí býti náboženství a proto musí též zbožnost členů býti prvním a nejdůležitějším účelem a proto musí pronikati víra křesťanská veškeré zřízení spolkové. Jinak by se brzy spolek zvrhnul v jiný způsob a ne-lišil by se příliš od sdružení, která se o náboženství nikterak nestarají. Avšak co by prospělo dělníku, kdyby spolek mu skýtal hojnost časných prospěchů, avšak duše jeho byla v nebezpečí pro nedostatek pokrmu duchovního? Nebo co jest platno člověku, kdyby všecken svět získal, a na své duši škodu trpěl? (Mat. 16, 26). Jako podstatnou známku, kterou se liší křesťan od pohana, označil Kristus Pán: »nebo toho všeho pohané hledají... Hleďte tedy nejprv království božího a spravedlnosti jeho: a toto všecko bude vám přidáno.« (Mat. 6, 32-33.) Proto počínajíce Bohem musí spolky tyto zvláště se starati o důkladné náboženské vzdělání, aby všichni poznali povinnosti své

k Bohu, aby dobře jim bylo povědomo, co mají věřiti, co s důvěrou očekávati a co konati, aby dosáhli blaženosti věčné; zvláště však musí býti všeobecná péče tomu věnována, aby dobře byli dělníci obrnění proti bludům nepřátel víry a proti svodům pokušení. Dělnictvo budiž k tomu ve spolcích naváděno, aby si vážilo bohoslužbu a zbožnosti, zvláště pak aby světilo den sváteční. Nechť se naučí ctíti církev, společnou matku všech, plniti její přikázání, přijímati často sv. svátosti, jež jsou božské prostředky k očištění skvrn duševních a nabytí svatosti. (Encykl. »Rerum novarum« ze dne 15. května 1891.)

m) Je-li náboženství učiněno základem sociálních zákonů, jest tím upravena cesta k ustálení vzájemného poměru členů a bude míti jen pokojné soužití a rozkvět v zápětí. Úřady spolkové mají se rozdělení účelu přiměřeně a tak, aby přílišná různost osob svornost neohrožovala. Zvláště velmi na tom záleží, aby se rozumným rozdělením a jasným vyčlením povinností, předešlo stížnostem, že se někomu děje křivda. Jmění budiž poctivě spravováno, podpora, které se má jednotlivcům dostati, budiž stanovena podle jejich skutečných potřeb. Práva a povinnosti zaměstnavatelů buďtež vhodně v souhlas uvedena s právy a povinnostmi dělníků. Třeba si vřele toho přát, aby byl zřízen sbor moudrých a bezúhonných mužů téhož spolku, jemuž by podle stanov spolkových bylo přikázáno rozhodovati ve sporech, kdyby se snad někomu zdálo, že se mu stala křivda. Především však třeba se o to postarati, aby se členstvu nikdy práce nenedostávala, aby byla též pokladna, z níž by se pomáhalo jednotlivcům v nouzi, nejen v náhlých u nahodilých případech zastavení práce, nýbrž i v nemoci, stáří a v neštěstí. (Encykl. »Rerum novarum« z 15. května 1891.)

n) Jestliže bude těchto opatření ochotně dbáno, bude tím s dostatek postaráno o prospěch a blaho chudých a společenstva katolická tím nemálo k obecnému blahu společnosti přispějí. Neboť není to bláhové z událostí minulých souditi na budoucnost. Věk střídá se sice s věkem, ale při tom pozorujeme podivuhodnou podobnost událostí v průběhu věků, pro-

tože jsou řízeny prozřetelností Boží, která všechny věci k tomu cíli řídí a spravuje, který si při stvoření pokolení lidského předurčila.

Známo jest, že se církví v prvotních dobách křesťanských vytýkalo, že jsou vyznavači jeho většinou chudí lidé, kteří se prací rukou svých živí. Avšak tito chudí, postrádající statků a moci, dobyli si nejen přízně boháčů, nýbrž i ochrany mocných. Skýtalit světu příklad přičinlivosti, pracovitosti, mírumilovnosti, spravedlnosti a zvláště lásky. Před tímto příkladem mravného jejich života zmizely předsudky, umlkly pomlavy zlolačů a zastaralé pověry pohanské ustupovaly znenáhla pravdě křesťanské.

V době přítomné vede se boj o otázku dělnickou. Státu zajisté nejvíce na tom záleží, aby byla v pokoji na obě strany rozřešena. Avšak dělníci křesťanští snadno by ji tím způsobem rozřešili, kdyby se dali touž cestou, jsouce ve společenstva sloučení a moudrými vůdci vedeni, které první křesťané užili k blahu svému i obecnému. Neboť, ačkoliv v člověku veliká jest síla předsudků a vášní, přece však, nezmámila-li zlá vůle všechen smysl pro slušnost, přikloní se přízeň občanstva na stranu mužů, kteří osvědčí svou píli a skromnost. Dají se na stranu dělnictva, které osvědčí, že mu jest právo před ziskem a plnění povinností nad všechno ostatní. (Encykl. »Rerum novarum« z 15. května r. 1891.)

o) Vyslovili jsme souhlas svůj s horlivostí, s kterou snah svých užíváte ve prospěch spolků dělnických na základech náboženských řízených. Jest to též Naším přesvědčením, že není lepšího prostředku, jímž by bylo možno čeliti metle dob dnešních, socialismem zvané, leč tím, že se snažíme poskytovat dělníkům, na práci rukou svých odkázaným, útěchy, jež skýtá katolické náboženství, a že snažíme se spojití všechny, kteří je jméním předčí, aby je hmotnou i duchovní pomocí posilovali proti úkladným léčkám těchto nešlechtníků. Tím se postaráme o to, aby se nedalo slušné dělnictvo svěsti chytrým předstíráním těch, kteří sice chudým skvělé naděje před oči staví, avšak zatím jen o to usilují, aby všechen řád lidské společnosti podvrátili.

(Breve k předsedům katolických spolků v Piemontsku, ze dne 21. ledna 1891.)

p) Rozšířením katolických spolků dělnických, by se prospělo i těm dělníkům, kteří ztratili víru a nedbají zákonů mravnosti, a poskytly by se jim naděje i prostředky k polepšení. Neboť i ti poznávají často, že byli svedeni klamnou nadějí a klamným zdáním. Dobře to cítí, že s nimi lakotní zaměstnavatelé nelidsky zacházejí, a že je cení jen podle výše zisku, který jim poskytují. Dobře poznávají, že ve spolcích, kterým náležejí, vládne místo úcty a vzájemné lásky jen vnitřní svár, který provází vždycky chudobu zlovolnou a bez víry. Jak mnozí chtěli by se osvoboditi z ponižujícího otroctví toho, jsouce zlomeni na duchu i vysílení na těle, avšak ostýchají se tak učiniti, protože je zdržuje buď stud před lidmi, nebo strach před bídou. Těmto všem mohly by katolické spolky dělnické znamenitě pomoci ke spáse, kdyby nerozhodné zvali do svého středu, aby je tak vybavili z nesnáží, kdyby tam navracejícím se dostalo ochrany a bratrské účasti. (Encykl. »Rerum novarum« ze dne 15. května 1891.)

12. Žádný prostředek neprospívá k odstranění zel, jimiž společnost lidská nyní trpí, nepůsobí-li spolu církev. Jen církvi dostalo se úkolu, aby obnovila v lidské společnosti pořádek a pokoj. Společnost lidská může býti zachráněna toliko návratem ke zřízení křesťanskému, neboť jen síla církvi svěřená proniká a řídí spásitelným způsobem srdce i myslí lidské.

a) Avšak při všech bédách nynější doby máme přece příčinu k útěše, k povzbuzení mysli a posílení naděje v lepší budoucnost. Neboť Bůh, jak praví kniha Moudrosti: »stvořil zajisté všecko, aby bylo: a zdravé učinil národy okrsku země.« (Moudr. 1, 14.) Jako však celý svět nemůže jinak trvati než prozřetelnou vůlí Boží, jehož vůlí i stvořen byl, podobně mohou lidé býti spaseni toliko jeho mocí, jenž je milostí svou od záhuby vysvobodil. Kristus Pán vykoupil sice lidstvo,

proliv jedenkrát svou krev, avšak působení tohoto díla jest ustavičné, po všechny časy nebot: »není v žádném jiném spasení« (Skut. ap. 4, 12). Chtějí-li tedy někteří potlačiti vždy více vzrnající se plamen nárůživosti lidu pouze pomocí zákona, snaží se o to zajisté ve jménu spravedlnosti; avšak ať si pamatují, že práce jejich nebude míti užitku vůbec nebo velmi nepatrný, dokud budou odmítati působení evangelia a pohrdati pomocí církve. (Encykl. »Exeunte jam anno« z 25. prosince 1888.)

b) Kolem nás hýbají se tisícové jiného dělnictva, kteří, svedeni bludnými naukami, domnívají se, že nejlepším prostředkem k odstranění zla, jež je sužuje, jest zničení veškeré podstaty občanské a státní společnosti, a zvláště odstranění a zrušení soukromého majetku. Avšak to jsou jen klamné přeludy! Mužové ti útočí na nezměnitelné zákony, jež nemohou býti ničím potlačeny. Cestu, po níž krácejí, mohou sice potřísniti krví, mohou hromaditi trosky, mohou rozsévati rozbroj a nepořádek, avšak tím dosáhnou konečně toliko toho, že bídu svou rozmnoží a kletbu řádných lidí na sebe uvalí. Nikoliv! Pokrok nezáleží v převratných podnicích strany jedné, jejichž výsledkem jest toliko zhouba, ani ve svůdných, ale bludných ideách strany druhé; pravý pokrok záleží toliko ve věrném plnění povinností, jež každému stavu občanské společnosti jsou uloženy, ve vzájemné úctě, jež všechny stavy navzájem pojí. Tyto pak povinnosti hlásá právě církev, podle úkolu, jenž jí Bohem byl svěřen, a povinnosti ty snaží se církev všem vštípati.

Panovníkům a vladařům především náleží, aby poznali pravdu, že k zařehnutí nebezpečí lidskou společnost ohrožujících nedostačují ani lidské zákony, ani tresty, jež soudcové uloží, ani zbraň vojínů. Spíše nezbytno jest a velmi důležité, aby byla dána svoboda církvi, by mohla v každém ohledu, jak za potřebné uzná, božské zákony v myslích oživovati a jejich blahodárný vliv na všechny třídy společnosti lidské rozšířiti. (Promluva k francouzským dělníkům z 20. října 1889.)

c) Největším nebezpečím, jež dnes státy ohrožuje, jsou nepokoje, které způsobují socialisté. Převráce-

nost ducha toho, ducha zkázy a nepořádku, síla jejich organisace, odvážnost plánů jejich jsou tak veliké, že nezbytně musí se všechny síly tvořivé a společnost udržující spojit, aby dalšímu pokroku a konečnému vítězství ničivého ducha jejich položily hráz. Mezi silami stát udržujícími na předním místě jest síla, která plyne z náboženství. Bez ní trvale nezmohou ničeho nejpřísnější zákony, nejkrutší tresty i ozbrojená moc bez ní jsou malomocnými. Jako nemohla žádná hmotná moc v minulosti přemoci trvale barbarské hordy, a jen síle náboženství, síle církve se podařilo jejich divokost zmírniti, jejich mravy ušlechtiti, jejich ducha nakloniti hlasu pravdy sv. víry a sv. evangelia — tak není bez síly náboženství pevné hráze proti zuřivosti nevázaného množství. Jen náboženství rozšiřuje v duších světlo pravdy, vkládá do srdcí sladké zákony mravnosti Kristovy, probouzí hlas svědomí a povinnosti, bere v uzdu zlou žádostivost a umrtvuje prudkost zlých vášní. (Breve k Vlachům z 15. října r. 1880.)

d) Tajemný úradek božské moudrosti, který Ježíš Kristus, Vykupitel lidstva, zde na světě vykonati chtěl, záležel v tom, aby svět, jaksi stářím scházející, Sám skrze Sebe a v Sobě, božkou silou obnovil. To shrnul sv. apoštol Pavel ve stkvělá a velikolepá slova k Efeským: »Znamé učinil tajemství vůle své . . . aby napravil všechny věci v Kristu, kteréž jsou na nebi i kteréž jsou na zemi.« (Efes. 1, 9. 10.) A věru, jakmile počal Ježíš Kristus plniti úkol, který mu dal Otec, staré věci zapudil a ihned dal všem věcem novou formu a podobu. Neboť Ježíš Kristus zhojil rány, které hřích prvích rodičů přirozenosti lidské zasadil, získal opět všechněm lidem, kteří byli od přirozenosti synové hněvu, milost Boží, ty, kteří poskvrnění byli všelikou nečistotou (hříchů) obnovil k všeliké ctnosti; lidi, kteří unaveni byli ustavičnými bludy, přivedl ke světlu pravdy, a těm, jimž se opět dostalo dědictví spasení, dal neklamnou naději nejen že dosáhnou věčné blaženosti, nýbrž že i tělo jejich, smrtelné a pomíjející, stane se jednou účastno nesmrtelnosti a slávy nebeské. Aby však neobyčejná tato dobrodíní tak dlouho

na zemi trvala, jak dlouho žítí tu budou lidé, založil církev, která měla nastoupiti v úřad jeho a poručil jí, maje péči o budoucnost, aby v pořádek uváděla, co by bylo v lidské společnosti porušeno a obnovovala. co v úpadek přišlo.« (Encykl. »Arcanum divinae sapientiae« z 10. února 1880.)

e) Od vzniku jejího jest úkolem církve, aby chránila pravdu od Boha zjevenou. Církev jest viditelnou náměstkyní Ježíše Krista, moudrosti Otce. Ona dědičkou jest lásky Toho, jenž bohat jsa, pro nás chudým se stal, abychom, bohatí i chudí obraz Jeho v sobě obnovili a k důstojnosti dítek Božích povzneseni byli. Církev jest dědičkou Toho, jenž chudé tak miloval a vyznamenával. Kristus dal nám evangelium a svaté nauky v něm obsažené, vzácný a drahocenný dar, jehož si lidstvo nade všechny ostatní dary musí vážiti. Tato svatá nauka stanoví dopodrobna nezměnitelné povinnosti i práva každého jednotlivce a spojuje všechny k vznešené a harmonické jednotě, již proniká spravedlnost a láska. Jen tato nauka může vyhladiti a osladiti nerovnosti a hořkosti, které působí nerovnost tříd a stavů, zakládající se na samé lidské přirozenosti. Proto také volí ti, kteří řídí podle toho učení pravdy své snahy a skutky veřejné i soukromé, cestu nejbezpečnější a nejšťastnější. (Breve k arcibisk. Kolínskému z 20. dubna 1890.)

f) Neušlo zajisté Vašemu Veličenstvu, že k šťastnému rozřešení tak těžké otázky, jako jest otázka sociální, potřebí jest nejen moudré účasti státní autority, nýbrž i mocného spolupůsobení náboženství a blahodárného vlivu církve. Jediné náboženský cit může zákonům plnou působnost zabezpečiti; evangelium jest jediný zákonník, v němž jsou obsaženy vedle pravidel pravé spravedlnosti zároveň i zákony vzájemné lásky, která musí spojití všechny lidi, jako dítky téhož otce, jako údy téže rodiny. Náboženství učí tedy zaměstnavatele, aby si v dělníku vážil lidské důstojnosti a s ním podle práva a spravedlnosti jednal. Naopak zase vštěpuje ve svědomí dělníkovo cit povinnosti a věrnosti; náboženství činí jej člověkem ctnostným a poctivým. Jen proto jest společnost lidská až v zá-

kladech svých ořesena, protože byly zásady náboženské zanedbány a odstraněny. Jediným prostředkem, jak možno společnost trvale v základech upevniti a jí mír, pořádek a štěstí zabezpečiti, záleží v tom, aby zásady náboženské byly opět všem na paměť uvedeny a nabyly všeobecné platnosti. Avšak právě úkolem církve jest tyto zásady a nauky po celém světě hlásati, proto tedy i církvi především náleží dalekosáhlý a užitečný vliv na řešení otázky sociální. (Breve císaři německému z 14. března 1890.)

g) Uvádíme jedinou toliko věc, o níž není pochybnosti, že totiž byla občanská společnost lidská působením a vlivem církve od základů obnovena; silou této obnovy bylo člověčenstvo přivedeno na cestu pokroku, ba bylo od záhuby k životu znovu probuzeno a k takové dokonalosti přivedeno, že všechen dřívější pokrok předstižen a že sotva v budoucnosti může býti něčím převýšen. Všecka dobrodiní ta pocházejí od Ježíše Krista, jenž jest jejich počátkem i koncem, tak že jako od Něho pocházejí, tak k Němu, jako poslednímu cíli všech věcí musí směřovati. Jakmile totiž okršlek zemský, přijav světlo sv. evangelia, naučil se a poznal veliké tajemství o vtělení Slova Božího a vykoupení lidstva, pronikl život Ježíše Krista, Boha i člověka všechny kraje a národy a naplnil je jeho věrou a jeho zákony i příkázáními. Z toho však plyne, že má-li býti společnost lidské pomozeno, nelze jinak, než obnověním života a zřízení křesťanských. Neboť jest osvědčenou zásadou, že, má-li hynoucí společnost býti obnovena, musí se navrátiti k svému původu. V tom vlastně záleží pravá dokonalost každé společnosti, aby o to usilovala a k tomu cíli pracovala, za níž byla založena; tak že činnost a život společnosti vyvěrá z téže příčiny, pro níž byla společnost zřízena. Proto odchýliti se od cíle znamená úpadek, avšak návrat k účelu společnosti znamená ozdravení a obživení její. Avšak právě jako platí pravidlo to o celém těle společnosti, platí též o údech, totiž o stavu občanstva, který se živí prací, o dělnictvu, jež tvoří daleko největší část občanů. (Encykl.: »Rerum novarum« z 15. května 1891)

h) Pohanstvo domnívalo se, že rozřeší nejlépe sociální otázku, jestliže slabší část pokolení lidského zbaví práv jeho, udusí jeho přání, ochromí schopnosti jeho ducha a jeho mravnost, odsoudí ho k naprosté malomoci. To bylo otroctví. Přišlo křesťanství, aby naučilo svět, že celé pokolení lidské bez rozdílu, chudí i bohatí jsou povoláni k účasti na božském dědictví. Křesťanství prohlásilo, že všichni lidé, z téhož důvodu jsou dítkami Otce nebeského, za touž cenu vykoupěnými. Křesťanství hlásalo, že jest práce přirozeným úkolem člověka zde na světě, že jest to ctí a důkazem moudrosti, jestliže se jí člověk zmužile chápe, avšak že lidé, kteří se této své povinnosti vyhýbají, jsou zbabělci a zanedbávají svatou svou povinnost. Božský Zakladatel křesťanství, chtěje dělníky a chudé u větší ještě míře posilniti, podepřel slova svá i svým příkladem: neměť, kam by hlavy sklonil, trpěl hlad i žízeň, život jeho byl pln obtíží, úzkostí a útrap. Podle učení jeho měl býti bohatý, dle slov Tertullianových, pokladníkem Božím zde na zemi. Kristus dal příkázání a svým apoštolům je takřka vložil do péra, podle nichž mělo býti upraveno dobré užívání bohatství. Pán náš hrozil bohatcům hrozným způsobem, jestliže by uzavřeli srdce své nešťastným a chudým. To vše však nestačilo. Bylo potřebí oba stavy navzájem sblížití, spojití nerozlučným, na náboženství založeným svazkem. To bylo úkolem svaté lásky. Láska utvořila sociální pouto a dodala mu nebývalé a neslýchané síly a lahody. Láska našla umění sebe zmnohonásobiti, pro každé zlo měla prostředek léčivý, pro každý bol nějakou útěchu. Láska dovedla nesčíslnými skutky a zřízenými rozšířiti šlechetné závodění ve všech oborech velikodušnosti a mrtvení.

To však bylo jediné možné řešení, aby každému bylo zjednáno snesitelné postavení při nevyhnutelné nestejnosti poměrů lidských. Během mnohých století bylo toto řešení též všeobecně uznáno a všude uskutečněno. Avšak jak neblahé nauky a osudná hnutí otrásla touto stavbou, již církve s tak velikou trpělivostí provedla? Ukázali jsme na to při jiné příležitosti a nechceme se k tomu nyní vraceti. Čeho zá-

dáme jest toto: Třeba se navrátili k naukám a duchu křesťanství, třeba spolupracovati na znovuzřízení křesťanské budovy ve způsobu dnešním poměrům přiměřeném: třeba se poznovu starati o zřízení společenstev, která by se zaměstnávala, proniknuta ovšem duchem Kristovým, hmotnými i duchovními potřebami řemeslníků a dělníků, snažíce se ulehčiti jim práci, podporovati spravedlivé jejich nároky a hájiti jejich práv. Čeho si přejeme, jest upřímný návrat k zásadám křesťanským, znovuzřízení a upevnění svornosti a jednoty mezi zaměstnavateli a dělníky, mezi kapitálem a prací. Jen tím mohou obě strany zachovati své zájmy, na nichž konečně závisí domácí mír a zdárný rozvoj celku. (Promluva k francouzsk. dělníkům z 20. října r. 1889.)

i) V takovém boji vášní a v takovém nebezpečí buď třeba se obávati zkázy, nebo třeba záhy, dokud čas, hledati vhodný prostředek záchranný. Zajisté dobré a spravedlivé jest, zločince držeti na uzdě, mravy lidu zušlechťovati a vším úsilím pomocí zákonitých nařízení odstrašovati od zločinů, avšak tím není vše vykonáno. Ozdravění lidstva třeba výše hledati; třeba na pomoc přivolati vyšší moc, než jest moc lidská, jež působí na ducha lidského, jež v nich obnovuje vědomí povinnosti, jež činí je lepšími: jest to moc, jež okrslek zemský, mnohem horším zlem stížený, již od záhuby vysvobodila. Třeba odstraniti překážky a přičiniti se, aby oživil a zmohutněl ve státě duch křesťanský, tím bude stát znovustvořen. Snadno umlkne spor mezi stavem vyšším a nižším a svatá práva obou budou vzájemnou úctou zabezpečena. Uslyší-li hlasu Kristova, zůstanou i majetní i chudí věrni povinnostem: jedni ucítí, že jest jim zachovávat spravedlnost a lásku, chtějí-li spasení dojíti, druhí pak zdrželivost a mírnost. Nejlépe obtojí rodina, jestliže ji chrániti bude spasitelná bázeň před příkázáními Božími. Z téhož důvodu nabudou u lidu i ony zákony, které ostatně i od přirozenosti jsou dány, na vážnosti, že totiž třeba míti v úctě zákonitou vrchnost a býti poslušen zákonů, že není dovoleno osnovati vzpouru nebo se účastniti spiknutí. A tak všude, kde mají

zákon křesťanský na paměti a kde se mu nekladou překážky, zachovává se ochotně a dobrovolně řád božskou Prozřetelností stanovený, čímž vykvétá obci nejen pokoj, nýbrž i blaho. Proto obecné blaho hlasitě po tom volá, že třeba vrátiti se tam, odkud nebylo záhodno nikdy se vzdalovati, totiž k Tomu, jenž cesta jest, pravda a život, a to nejenom jednotlivcům, nýbrž celé společnosti lidské. Třeba jest, aby se opět Kristus Pán vrátil do společnosti jako do svého majetku, třeba k tomu působiti, aby život, který z Něho vychází, čerpali a ssáli v sebe všichni údové, všechny části státu, zákonodárství, lidová zřízení, útulky vědy, právo manželské i rodinné, paláce boháčů i dílny řemeslníků. Nikomu nesmí ujíti důležitá pravda, že na tom po většině vlastně záleží celá civilizace národů, po níž tak usilovně se snaží; neboť civilizace neživí se a nemnoží tak statky přirozenými, požitky a bohatstvím, jako spíše duchovními, chvalitebnými mravy a konáním ctností. (Encykl. : »Tametsi futura« z 1. listopadu 1900.)

k) Avšak církve nespokojuje se tím, že ukazuje cestu, jak naléztí spásu, nýbrž přikládá ruky k dílu a užívá sama vhodných léků. Celou silou o to pečuje, aby lidstvo podle svého učení i své kázně vynučila a vychovala. Církve snaží se, pokud možno, skrze své biskupy a kněze rozvésti blahodárné prameny svého učení do vrstev co možná nejširších. Pak hledí proniknouti do duše (nitra) člověka a řídití jeho vůli, aby dal se řídití a spravovati podle přikázání Božích. A právě v té příčině, tedy ve věci hlavní a nejdůležitější, protože na této vnitřní činnosti vše, celý prospěch, záleží, jediná církev nejvíce může učiniti. Neboť prostředky, jichž k pohnutí srdcí lidských užívá, obdržela za tím svatým účelem od Ježíše Krista samého a prostředky tyto mají v sobě božskou sílu. Jediné tyto prostředky mohou proniknouti až do nejtajnějších záhybů srdce, mohou člověka přiměti k ochotnému plnění povinnosti, krocení vlastních nezřízených hnutí mysli, k dokonalé lásce k Bohu i k bližnímu a k přemožení všech překážek na cestě ctnosti. (Encykl. : »Rerum novarum« z 15. května 1891.)

l) Ačkoli jsou prostředky, jimiž moc státní ve prospěch dělnictva vládne, silné a hojné, jest přece úkol církve v této spasitelné otázce mnohem důležitější a významnější. Příčinou toho jest božská síla, která jest v našem náboženství obsažena; tato božská síla proniká ducha i srdce, a k tomu je přikloňuje, aby rády a ochotně ubraly se po cestě spravedlnosti a poctivosti. (Breve k arcibiskupovi Koln-skému z 20. dubna 1890.)

18. Tím, že církev přivádí lidstvo k ctnosti, zlepšuje osud jeho. Tím se církev nepřímou stará o blaho nemajetných tříd. Dobročinnost státní nikdy nemůže nahraditi lásku církve.

a) Avšak mylnou bylo by se domnívati, že péče církve sv. tak jest zaujata starostí o ducha lidského, že tím zapomíná a zanedbává to, co se týče časného a pozemského života. Naopak, církev chce a snaží se, aby jmenovitě dělnictvo, vybredlo z bídného stavu a dosáhlo lepšího hmotného postavení. K tomu přispívá již nemálo také tím, že lidi volá a navádí k ctnostem. Neboť spořádaný křesťanský život má již sám sebou podílu na dosažení časného blaha, ježto nakloňuje lidem Boha, který jest počátek a pramen všeho dobra; tento život přemáhá dvojitý nákazu lidského života, jež velmi často činí člověka i v nadbytku nešťastným. totiž přílišnou touhu po majetku a chtivost požitků; ¹⁾ konečně však život ten oslazuje i skrovný úděl vezdejší štěstím spokojenosti, nahraňuje statky sporiivosti, chrání před nepravostmi, které nejen nepatrné jmění, ale i největší statky vyčerpávají a vzácná dědictví ničí. (Encykl.: »Rerum novarum«, z 15. května 1891.)

b) Avšak církev mimo to činí vhodná opatření, aby se dobře vedlo dělnictvu, podporujíc a zařizujíc vše, co uznává za prospěšné k ulevění bídy jejich. A právě v té příčině církev vždy vynikala a tolik dobrodiní prokazovala, že i nepřátelé její s pochvalou

¹⁾ Srovnej: »Kůřen zajisté všeho zlého jest žádostivost.« (1. Tim. 6, 10.)

o tom se zmiňují. Tak veliká byla vzájemná láska u starých křesťanů, že se bohatší zříkali často svého majetku, aby mohli chudým prospěti, takže dle sv. Písma: »Aniž pak byl mezi nimi kdo nuzný« (Skut. ap. 4, 34) Svatými apoštoly byl uložen jáhnům úřad, za kterým zvláštní tento řád byl ustanoven, aby se každodenně zabýval rozdáváním almužen. Sv. apoštol Pavel pak, ačkoli byl zaměstnán péčí o všechny církve, přece nerozpakoval se podnikati namáhavé cesty, aby chudým křesťanům sám přinesl almužnu. Tyto almužny, při každém shromáždění od křesťanů dobrovolně sebrané, nazývá Tertullian »vklady lásky«, které slouží k výživě chudých, k jejich pohřbu, sirotkům, hochům i děvčatům, starcům a trosečnickům.« (Apol. c. 39.) Tím poznenáhla povstalo církevní jmění, které církev s posvátnou péčí chránila jako majetek chudých. Ba církev nestyděla se a šla prosit, aby tím chudině získala pomoci. Neboť církev, jsouc společnou matkou bohatých i chudých, vzbudivši ve znamenité míře na všech stranách lásku k bližnímu, dala vznik duchovním řádům k ulevění bídy a mnohé jiné prostředky užitečné zřídila, takže pomocí jich nebylo takřka bídy, pro niž by nebylo zároveň nějaké útěchy. (Encykl.: »Rerum novarum«, z 15. května 1891.)

c) Církev zasluhuje podivuhodným způsobem názvu matky a vychovatelky národů, na základě své přirozenosti i svých zřízení. Církev může užívati nadmíru vydatných prostředků, aby pomohla lidem, kteří právě se spolčují, aby zvýšili svůj hmotný blahobyt bez ublížení poctivosti a svatosti života. Církev nemůže upustiti od toho, aby s mateřskou láskou a velkodušností k tomu nepřispěla, by dítkám jejím dostalo se v bídě útěchy a v neštěstí úlevy. Krásno jest na pohled, patřiti v jasném světle jejího podání a celých dějin, jak církev přichází, aby hojila rány, jež způsobilo staleté otroctví. Vlastní silou dovedla odstraniti žalostnou skvrnu na lidské společnosti, která jako olej ji prosákla, u všech vzdělaných národů. Pohlížíme-li na toto dílo, můžeme zajisté souditi, co zmůže církev, aby stav dělnický osvobodila od béd, které nynější

stav lidské společnosti zavinil. (Breve k p. Decurtinsovi, ¹⁾ z 6. srpna 1893.)

d) Církev neustane osvědčovati dělníkům, kteří jsou v jejím lůně, velikou lásku a mateřskou péči. Ačkoli především, jak se sluší a patří, stará se o jejich věčné blaho, přece nikdy nezanedbává účinně se zasazovati o jejich časný blahobyť. Církev katolická přála s hlubokým náboženským citem vždy a všude pravé osvětě; vždy a všude byla upřímnou a obětavou přítelkyní pokroku věd a umění; také o rozvoj řemesel a průmyslu měla církev péči a vším úsilím je podporovala. Církev posvěcuje a šlechtí práci, ulehčuje její těžké břímě a přeje si, aby láska zmírila přílišnou tvrdost. Církev dává podnět k velikému počtu ústavů, jež bere pod svou ochranu, ústavů, které mají za účel chudým a dělníkům v rozličných potřebách životních pomáhati . . . Církev povzbuzuje svatou lásku, aby zřizovány byly nemocnice k uzdravení chorých, školy k vzdělání dítek a jiné ústavy, určené k tomu, aby každému druhu bídy a neštěstí přinášely pomoc a ulehčení. (Promluva k dělnickým spolkům z Ligurie a Piemontu, z 21. května 1882.)

e) Jest snad některý druh bídy, k němuž by se církev svou pomocí neobrátila, a to nejen s pravou láskou mateřskou, nýbrž i s účinnou moudrostí a největší bedlivostí? Jediné jejím přičiněním a její autoritou aneb aspoň pod její ochranou, pomocí jejích rad a výhod založeny byly dobročinné ústavy, jež každé bídě mohou ulehčiti. Zvláště se však ústavy ty nalézají tam, kde duch hlouběji jest věrou proniknut a kde křesťanské ctnosti se účinněji konají. (Promluva k sv. kollegiu, z 30. prosince 1889.)

f) Mnozí ovšem za našich dnů, jako druhdy podobně činili pohané, snaží se i církev podezřívati i po stránce výtečné této lásky k bližnímu a činnosti dobročinné, tvrdíce, že na místo církevní dobročinnosti ne-

¹⁾ Kaspar Decurtins, katolický politik švýcarský, narodil se 28. listopadu 1855 v Trunsu, stal se právníkem, zasedal v národní radě švýcarské. Zvláště má zásluhy o otázku dělnickou. Jeho program mezinárodní ochrany dělnictva byl podkladem prací berlínského kongresu.

vhodné, třeba zavésti dobročinnost, státními zákony stanovenou. Avšak není lidských zřízení, která by nahradila křesťanskou lásku, jež se úplně oddává užitku a prospěchu bližních. Jen církev má tuto tajemnou sílu, neboť, nevyvěrá-li tato láska a síla z nejsvětějšího srdce Ježíšova, není k ničemu. Od Krista vzdálen, bloudí, kdo odstoupil od církve, a proto, kdo chce býti vnitřního života Ježíše Krista účasten, musí býti živým údem církve. (Encykl.: »*Rerum novarum*« z 15. května 1891.)

g) S radostí a často snaží se dnes mnozí zbaviti skutky veřejné dobročinnosti charakteru náboženského, jenž je zušlechťuje a jedině může je oplodňovati. Rádi by na místo svaté lásky dosadili lásku čistě lidskou a přirozenou, která stará se jen o hmotné potřeby, která však, při všem hlomozu, který se při tom tropí, nikdy toho nedosáhne, aby lidské bídě ubrala to, co jest nejtrpčí. Tak zvanou filantropii neoživují v konání dobrých skutků rady pravé zbožnosti, nýbrž světské úmysly a city; ji neudržují příspěvky dobrovolného odříkání v mnohých případech, nýbrž jejím účelem jest kratochvíle a potřeba zábavy; ona daleka jest toho, aby chudého těšila a milovala, spíše však se snaží ukrýti ho zrakům ostatních, jakoby chudoba a bída byly hanbou a nectí pro lidskou společnost.

Avšak pravá, svatá láska k bližnímu spatřuje a cítí v chudákovi samou osobu Ježíše Krista, miluje jej jako sebe, hledá jej, přistupuje k němu a bere účast na jeho nepokoji v trampotách, stará se bedlivě o jeho potřeby, spojuje různou pomoc hmotnou s blahem nesmrtelné duše. Křesťanská láska nehledá vlastního dostičinění, velkodušně cvičí se v zapírání sebe, bez chlouby a nářku naplňuje svět pravými skutečnými dobrodiními, ona spojuje bohaté s chudými sladkým poutem svaté náklonnosti. (Promluva ke konferencím sv. Vincence z Pauly z 3 června 1883.)

h) Říká se, že se musí dobročinnost sesvětšiti, aby jí potřební lépe přijímali, protože prý chudí se stydí, když se jim uděluje pomoc jménem lásky křesťanské. Avšak jest to žalostno, že lidé, kteří se chtějí

ještě k tomu zváti křestany, mohou se tak mýliti v názoru o ctnosti, jež jest královnou všech ostatních.

Upřímná vůle, účinnou pomocí přispěti bližnímu, může prýštili jen ze srdce dobrotivého. Avšak tato blahovolná dobrotivost může býti jen v srdci člověka, jenž v bližním vidí sebe sama a miluje ho jako bratra, jenž ostatní lidi považuje za dítky téhož Otce, jenž jest v nebesích, jenž vidí v nich vykoupence Ježíše Krista, kteří právě tak jako on povolání jsouk věčné blaženosti. Avšak ještě více. Ježíš Kristus miluje tak chudé a nešťastné, že dobrodiní, které se jim prokazuje, považuje za dobrodiní sobě prokázané. Láska, již ovládá takové smýšlení, nenižuje ducha chudákova, nýbrž povznáší jeho osobu k důstojnosti, o níž by člověk, bez osvětlení nebeskou naukou, nemohl míti ani potuchy. Tuto lásku by však marně kdo hledal mimo církve katolickou. Jen církve katolická jest ustanovena od Ježíše Krista dědičkou jeho moudrosti, nauky i darů, ona pak povždy dávala skvělé příklady toho, že jest poctivě odhodlána následovati rad i příkladů božského svého Zakladatele. Promluva k sv. kollegiu z 30. prosince 1889.)

14. Lev XIII. a sociální otázka. Soujem toho, co učinil papež k šťastnému rozřešení sociální otázky. Budoucnost národů, kteří v jednotě víry následují nauky církve sv.

a) Nic nám tak neleží na srdci, jako snaha, při každé příležitosti hlasitě osvědčiti svou sympatii též i stavu dělnickému a projevití mu svou péči. Neboť jest Naší upřímnou vůlí, zlepšiti nešťastný jejich stav, utvářiti jej tak, aby byl vzdělaného národa důstojný, postaviti jej pod ochranu spravedlnosti a lásky, jejichž blahodárné panství na světě snaží se církve upevniti a rozšířiti. A v pravdě jest to povinností úřadu Našeho, přinášeti utiskovaným útlěchu, býti podporou slabým a mírniti bídu, pod níž nešťastný úpí. Jsouce proniknuti vědomím vznešeného toho úkolu, a pamětlivi nauk, jež božský Spasitel náš pokolení lid-skému zůstavil, obrátili jsme se v okružním listě Svém »Rerum novarum« (z 15. května 1891 o dělnické

otázce) slovy lásky a míru na celý svět katolický. Prozkoumavše horlivě a bedlivě stav dělnictva, učinili jsme pokus, odstraniti žalostný spor, který společnost lidskou ohrožuje a souží. Nad lidskou společností visí jako černý mrak zloba vášní lidských a hroznými, plamennými blesky ohlašuje se propuknutí zkázonosné bouře. Neopomenuli jsme, zastati se věci dělnické před vladaři států, neboť jsme nemohli připustiti, aby tak veliké a užitečné množství lidu bez obhájce vydáno bylo vykořistění, jež užívá bídy mnohých, aby několik jednotlivců nad míru obohatilo. Bylo nám zadosti- učiněním, že při kongressu, který se nedávno ve Svý- cařích konal, pochvalu a souhlas projevili s listem našim okružním zástupcové tisíců dělnictva rozličných zemí, kteří i názory svými i věrou jsou od Nás vzdá- leni. Sami uznali, že v něm obsaženy jsou nejdraho- cennější prvky k obhájení zákonných jejich práv a k upravení dávno želané pevné základny, na níž by se mohl vybudovati řád, který by spravedlnosti a míru odpovídal a starou nedůvěru mezi zaměstnavateli a dělníky odstranil. (Breve k p. Decurtinsovi ze dne 6. srpna 1893.)

b) Církev měla lid vždycky ve zvláštní lásce. Vždyť jest církev matkou: proto musí býti trpícím dělní- kovi, buď proto že jest opuštěn, nebo že jest utlačen, věnována vytrvalá a láskyplná péče, aby nabyl ducha a vybědl z nešťastného stavu, do něhož byl uvržen. Dělníka třeba uchrániti toho, aby neužil násilí a ne- uveďl sociální řád ve zmatek. Jen tato snaha, žádný vedlejší zájem, vedla Nás k tomu, že, chtějíce učiniti zadost povinnosti Svého úřadu, vydali jsme okružní list *„Rerum novarum“* a udělili jsme při vhodné pří- ležitosti různá otcovská naučení a napomenutí tohoto předmětu se týkající. (Breve k hraběti de Mun¹⁾ ze 7. ledna 1893.)

c) Dá-li se demokracie vésti rozumem věrou osví- ceným, varuje-li se klamných a podvratných teorií,

¹⁾ Albert hrabě de Mun, znamenitý francouzský kato- lický politik (narodil se r. 1841). De Mun jest též zakladatelem organisace katolického socialismu ve Francii. Vydal spis o otázce dělnické.

uznává-li skutečnost, již třeba na zřeteli míti, totiž rozdílnost tříd a stavů, neodvrací-li se, hledajíc uspokojivé řešení otázek sociálních denně se vyskytujících ani na okamžik od pravidel lásky bliženské, kterou učinil Ježíš Kristus známkou svých učedníků: slovem, chce-li býti demokracie křesťanskou, přispěje ke klidné a šťastné budoucnosti ve vlasti vaší. Avšak oddá-li se revoluci a socialismu, počne-li, svedena bláhovými mátohami, činiti nároky, jež odporují základním zákonům občanského řádu, bude pro dělníky z toho následovati: otroctví, bída a zkáza. (Promluva k francouzským poutníkům z 8. října 1898.)

d) Plán, který jste na svém sociálním kongresu vypracovali, jest podle Našeho názoru šťastný a chvalitebný. Chcete k tomu působiti, aby byl lid seznámen se zásadami, jež jsme ve své encyklice »*Rerum novarum*« uložili a vysvětlili. Náležitě poznání těchto zásad, které jsou čerpány ze svatých nauk církevních poučí lid, že přání jeho nemohou býti uskutečněna převrácením sociálního řádu, nýbrž jedině podrobením se mocnému, spasitelnému a svatému vedení Ducha pravdy, kterého Ježíš Kristus s nebe na svět poslal, aby lidstvo vedl. (Breve k p. Decurtinsovi z 6. srpna r. 1893.)

e) Prohlásili jste k veliké Naší radosti, že se chcete ochotně podrobiti povinností svým, že chcete žíti v míru se svými zaměstnavateli a chcete jim prokazovati patřičnou úctu, že nikterak nechcete rušiti veřejný pokoj a řád, a konečně jste prohlásili, že chcete ustavičně chovati v srdci svém city vděčnosti a dětinné důvěry nejen k církvi, jež vás od hrozného jha otroctví a od utlačování osvobodila, nýbrž i k náměstku Kristovu, jenž neustává a neustane bdíti nad vámi jako otec, zabývá se vašimi zájmy a je podporovati. On nezná rozdílu osob, nýbrž všem připomíná povinnosti jejich a ke všem promlouvá slovy lásky. Kéž ve vás tyto city vděčnosti a důvěry k církvi a její viditelné hlavě ustavičně bez otřesení potvrzají. Postavení Naše každým rokem jest obtížnější, potřeba pravé nezávislosti a skutečné svobody stává se pro Nás ustavičně naléhavější, máme-li povinností apoštolského

Svého úřadu dostáti. Jako věrní katolíci zachovejte; draží synové, vždy této svaté věci věrnost svou, hajte ji každý v mezích své působnosti, aby konečně došla vítězství. A nyní, draží synové, navraťte se do vlasti, do Francie, v níž, ačkoli jednotlivci pobloudili, nebylo lze znamenati úbytku horlivosti pro vše dobré, v níž nikdy neuhasl svatý plamen velkodušnosti a obětavosti. (Promluva k francouzským dělníkům z 20. října 1889.)

f) Vyložili jsme vám, ctihodní bratři, kdo a jakým způsobem spolupůsobiti má k rozřešení veleobtěžné otázky sociální. Každý nechť přiloží ruky k dílu a to co nejdříve, bez meškání, aby se vyléčení zla, které beztoho již značně se rozmohlo, otálením nestalo se ještě obtížnějším. Vladaři nechť užijí zákonův a nařízení, boháči a zaměstnavatelé nechť jsou pamětlivi svých povinností, dělníci, o jichž věc se jedná, nechť rozumně své zájmy hájí, protože pak, jak jsme již s počátku uvedli, jediné náboženství může zlo dokonale vyhladiti, nechť všichni nabudou přesvědčení, že nejprve třeba napravit křesťanské mravy, bez nichž všechny prostředky, jež se zdají sebe více účelu tomu prospěšnější, nebudou míti účinku k pravé spáse. Co se týče církve svaté, neopomine zajisté všestrannou svou pomoc okamžitě poskytnouti. Pomoc její bude tím účinnější, čím větší bude svoboda jejího jednání: a to zvláště ať mají na paměti, kteří mají na starosti blaho obecné. Této úloze nechť věnuje kněžstvo všechny své duševní síly a svou horlivost: nechť neustávají, ctihodní bratři, pod vaším vedením a příkladem, vštěpovati životní zásady sv. evangelia lidem všech stavů, všemožně nechť pracují o blaho lidu, především však ať se snaží uchrániti sobě a vzbuditi v jiných, vysokých i nízkých, vznešených i chudých, lásku, která jest královnou a vládkyní všech ctností. Kýžená spása jest zvláště závislá na dokonalém konání lásky, t. j. křesťanské lásky, jež jest krátkým obsahem celého evangelia, která vždy jest ochotna obětovati sebe za blaho jiných, která jest nejúčinnějším protijedem proti pýše a nezřízenému sobectví tohoto světa, jejíž obraz a působení vylíčil sv. apoštol Pavel slovy: »Láska trpě-

livá jest, dobrotivá jest . . . nebledá, co jejího jest . . . všecko snáší, všeho se naděje.« (1. Kor. 13, 4 - 7.) (Encykl.: »Rerum novarum« z 15. května 1891.)

g) Síly všech i vůle musí se sjednotiti, aby se dokonaleji a užitečněji rozvinulo působení církve, jak toho potřeby dnešních dob vyžadují; třeba hledati a užiti všemožných prostředkův a pomocných pramenů, které podle podstaty zdají se vhodnými k tomu, aby zlu odpomohly aneb je aspoň zmírnily. Především třeba úsilovně a trpělivě k tomu pracovati, aby lid napravil své mravy a život svůj uspořádal podle slov a příkladu Ježíše Krista. Mimo to třeba se o to přičiniti, aby při sporných otázkách, které se mezi jednotlivými třídami společnosti občanské naskytnou, nebyla odstavena pravidla spravedlnosti a lásky, aby pak při vzniklých sporech brali útočiště k otcovské autoritě svých pastýřů, ti pak mají spor ukliditi. Konečně nezbytno, aby obtíže, které nynější život chudým přináší, byly zmírněny, aby nebylo bohatým jmění pobídkou žádostivosti a nástrojem nespravedlnosti, nýbrž prostředkem, jímž by hojnou almužnou dosáhli vzácných pokladů v nebesích. (Breve k arcibiskupovi Kolínskému, z 20. dubna 1890.)

h) Aby bylo nebezpečí sociální zažehnáno, velmi jest důležité hájiti zájmy dělnictva moudrými a vhodnými opatřeními, chrániti mládež, hájiti slabosti a rodinného určení ženy, podporovati svěcení neděle a tím vším napomáhati nejen u jednotlivců, nýbrž i u rodin čistotě mravův a zvyklostem spořádaného křesťanského života. Toho žádá právě tak blaho veřejné jako spravedlnost a právo přirozené. (Promluva k francouzským dělníkům z 20. října 1889.)

i) Když se konečně uváží, co může učiniti církev, matka a prostřednice mezi knížaty a národy, jsouc k tomu ustanovena, aby oběma mocí i radou svou přispívala, snadno lze pochopiti, že nic nemůže obecnému blahu více prospěti, než, aby národové se odhodlali nejen v srdci svém víry křesťanské se držeti ale podobně ji i vyznávatí.

Když tak o tom přemýšlíme a celou silou ducha po uskutečnění toužíme, vidíme takřka v dáli, jak

šťastný řád by vládl na zemi a neznáme příjemnějšího, než uvažování dobra, které by tím povstalo. Nelze si ani v duchu představit, k jakému blahobytu a jaké výši by národové náhle se povznesli, kdyby byl mír a pokoj opět na zemi upevněn, vědy všemožně podporovány, kdyby mimo to podle Našeho návodu zřídily se a rozšířily na základě křesťanském postavené spolky rolnické, dělnické a obchodní, jejichž pomocí by hltavá lichva byla odstraněna a obor užitečných prací rozšířen.

Požehnání těchto dobrodiní nezůstalo by omezeno pouze na oblast vzdělaných národů, nýbrž by se jako přehojný proud daleko široko rozlévalo. Neboť třeba uvážiti, jak jsme již s počátku uvedli, že nesčetní národové po mnohá století a věky s dychtivostí čekají, od koho se jim světla víry a mravnosti dostane. Zajisté, pokud se týče věčného blaha národů, jsou záměry věčné Moudrosti co nejvíce vzdáleny od rozumu lidského. Nicméně však, je-li doposud po různých krajinách rozšířena nešťastná pověra, z veliké míry třeba vinu toho přičísti na vrub rozmíšek náboženských. Neboť, pokud lze lidskému rozumu souditi z událostí minulých, ustanovil Bůh Evropě úkol, aby křesťanskou vzdělanost národů znenáhla na všechny země přenesla. Začátky i pokroky tohoto díla, získané prací dřívějších století počaly krásně kvétati, když tu náhle vzplanul náboženský spor XVI. století. Když bylo křesťanství hádkami a spory roztrženo, síly Evropy válkami a nepřátelstvím ztenčeny, ucítily účinky smutných těchto dob posvátné missie. Jest snad divu, že, když příčiny nesvornosti trvají, většina lidstva jest až doposud spoutána zdivočilými mravy a pošetilými obřady? Proto tedy všichni stejným úsilím se přičiňme, aby stará svornost k obecnému blahu byla obnovena. Naše doby zvláště příznivy jsou k obnovení svornosti a rozšíření dobrodiní křesťanské víry, protože cit všeobecného bratrství lidstva nikdy více nepronikl mysli lidí a nikdy se lidé horlivěji nevyhledávali, aby se navzájem poznali a si pomáhali. Vozy a lodi probíhají neuvěřitelnou rychlostí nesmírné končiny země i moře, což slouží k znamenitému užitku

nejen obchodu a prozkoumání zemí učenci, nýbrž i k rozsévání slova Božího od východu slunce až na západ.

Víme dobře, jak dlouhé a obtížné práce vyžaduje řád věcí, jehož obnovení si žádáme. Možná, že mnozí budou se domnívati, že se oddáváme příliš růžové naději a hledáme to, čeho spíše lze žádati, než očekávati. Avšak My skládáme veškerou naději a plnou důvěru na Vykupitele pokolení lidského Ježíše Krista, dobře jsouce pamětlivi, co a kolik vykonáno bylo druhdy bláznovstvím kříže a jeho kázáním ku podivu světa a k zahanbení jeho moudrosti.

Knížata a vladaře výslovně žádáme, aby naše rady podle své moudrosti a věrné snahy o poddané, podle pravdy a bez předsudků zkoumali a svou vážností a přízní je podporovali. Kdyby jen část žádaných užitků se dostavila, bylo by to zajisté veliké dobrodiní v tak všeobecném úpadku, kdy se s pocitem nesnesitelné tíže přítomnosti pojí strach před budoucností.

Konec minulého století zůstavil Evropu vysílenou soužením a třesoucí se před novými otřesy. Proč by nemohlo opáčně nynější století, které spěje ke konci, zanechat pokolení lidskému dědictvím znamení svornosti spolu s nadějí na největší dobra, která s jednotou víry křesťanské jsou spojena?

Kéž Bůh, »jenž bohat jest v milosrdenství a v jehož moci jsou časy i hodiny«, shlédne milostivě na naše naděje a přání a v neskonalé své dobrotě dá, aby se brzy vyplnilo zaslíbení Kristovo, že »bude jeden ovčinec a jeden pastýř.« Fiet unum ovile et unus pastor. (Jan 10, 16.) (Encykl.: »Praeclara gratulationis« z 20. června 1894.)

k) My pak, jsouce určeni v těžké bouři za vůdce mystické lodičky církve, obracíme mysl i srdce k božskému Řediteli, jenž třímaje kormidlo, neviditelný sedí na kormě. Vidíš Pane, jak se všech stran vyhrnuli se větrové, jak moře zuří a vlny mocně se zdouvají. Poruč, prosíme, ty, jenž můžeš, větrům i moři. Navrať lidskému pokolení pravý mlr, jehož svět dáti nemůže, pokoj a řád. Necht Tvou, o Pane, milostí a milosr-

denstvím nastane opět mezi lidmi potřebný řád tím, že, jak se sluší, obnoví se úcta k Bohu, spravedlnost a láska k bližnímu, zdrželivost a mírnost k sobě samým a ukrocení vášní rozumem. Přijď, království Tvé! Nechť poznají, že Tobě sluší se podrobovati a sloužiti, i ti, kteří v marné snaze pravdu a spásu mimo Tebe hledají. Zákony Tvé plny jsou spravedlnosti a otcovské mírnosti. Nad to však dáváš vlastní milostí svou schopnost, abychom jich mohli plniti. Život člověka zde na zemi jest služba vojenská, avšak ty přehlídíš k našemu boji a pomáháš, aby člověk zvítězil, ochabujícího posiluješ a vítězíceho korunuješ.« (Sv. Augustin: In Psalm. 32.) (Encykl.: »Exeunte jam anno« z 25. prosince 1888.)

ODDÍL IX.

Křesťanská demokracie.

Jednotlivé nauky, obsažené ve spisech
Lva XIII.

1. Úvahy týkající se otázky sociální množí se den ode dne. Papež již upozornil na sociální bludy a nebezpečí a jeho snahy přinesly užitek.

a) Vážné úvahy o sociálních poměrech v životě vezdejším, které u mnohých národů již dávno otrásají svorností myslí, množí se každodenně a takové nabývají prudkosti, že právem i zkušené muže k napiatým úradám dohánějí a starostí naplňují. Bludné názory, které se v theoretickém i praktickém životě značně rozšířily, nejprve daly k tomu podnět. Tu pak nové technické pomůcky, rychlost dopravy, užití strojů všeho druhu, aby byla práce uspořena a výtěžek zvětšen, spor ještě přiostrily. Konečně však snahou nepokojných hlav vzplanul boj mezi bohatými a nemajetnými a tím došlo k tomu, že státy často byly sužovány vzpourami a ohroženy byly velikými i krvavými pohromami. (Encyklika „Graves de communi-“ z 18. ledna 1901.)

b) Již na počátku pontifikátu Svého dobře jsme poznali, jaké nebezpečí občanské společnosti v té příčině hrozí a považovali jsme za Svou povinnost katolíky veřejně varovati před tím, aby poznali, jaký blud se skrývá v naukách socialismu a jaká z toho pohroma hrozí nejen statkům života vezdejšího, nýbrž i počestným mravům a náboženství. Na to se vztahoval okružní list »Quod apostolici muneris«, daný dne 28. prosince 1878. Když však nebezpečí k větší škodě jednotlivce i celku každým dnem se množilo, snažili jsme se s tím větším důrazem učiniti vhodná opatření.

V okružním listě »Rerum novarum« vydaném 15. května 1891 obšírně jsme promluvili o právech a povinnostech, podle nichž obě třídy občanstva, zaměstnavatelé i dělníci, navzájem se mají dorozuměti. Zároveň jsme ukázali na léčivé prostředky z předpisů sv. evangelia vyňaté, jež se Nám zvláště zdály případny a vhodné, aby chránily spravedlnost a náboženství a zamezily zápas mezi jednotlivými třídami společnosti občanské. (Encykl. »Graves de communi« z 18. ledna 1901.)

c) Naše důvěra, s pomocí Boží, neukázala se marnou. Neboť i nekatolíci, jsouce silou pravdy donuceni, uznali veřejně zásluhy církve, že se stará o všechny třídy společnosti, zvláště však o ty, kteří se nalézají v bídném stavu. Katolíci pak z našich naučení sebrali hojně plody. Neboť z nich dostalo se jim nejen povzbuzení a síly, aby šťastně pokračovali ve svých podnikách, nýbrž nabyli také křiveného osvícení, jímž by mohli studium tohoto předmětu bezpečněji a šťastněji prováděti. Tím se stalo, že rozdílné názory mezi nimi částečně byly odstraněny, částečně zmírněny a tím uklidněny. Po praktické stránce bylo toho dosaženo, že ustavičným úsilím k prospěchu nemajetných buď nově zřízena nebo rozmnožena mnohá vhodná opatření zvláště tam, kde nejvíce trpěli. K těmto opatřením třeba přičísti: sekretariáty lidu, které dávají neznalým právní radu a pomoc; venkovské záložny rolnické, družstva k vzájemné podpoře, k pomoci v neštěstí, dělnické spolky a jiné podobné spolky a

zřízení k podpoře dělnictva. (Encykl. »Graves de communi« z 18. ledna 1901)

2. Těmito podstatně a výhradně sociálním zřízením dávala se různá jména. Mnohým katolíkům zdálo se pojmenování »křesťanská demokracie« záhubným. Papež pojednává o tom předměť, aby předešel zhoubným sporům.

a) Tato opatření ke blahu lidu vykonaná s počátku se žádným vlastním pojmenováním nerozeznávala. Pojmenování »křesťanský socialismus«, které někteří zavedli, a názvy od něho odvozené právem zanikly. Mnozí právem užívali pak pojmenování: »Křesťanské hnutí pro blaho lidu«. V některých krajinách jmenují se přívrženci tohoto hnutí křesťanští socialové. Jinde opět nazývá se hnutí to: křesťanská demokracie a jeho přívrženci křesťanští demokraté, na rozdíl toho, oč socialisté usilují, totiž sociální demokracii. (Encykl. »Graves de communi« z 18. ledna 1901.).

b) Poslední pojmenování »křesťanská demokracie« vzbudilo u mnohých dobře smýšlejších pohoršení, protože se domnívali, že na pojmenování tom leží něco dvojsmyslného, přímo nebezpečného. Z nejedné příčiny se obávají, že by pod tímto pojmenováním mohla se skrývat snaha po nadvládě lidu ve státě nebo aspoň se jí dávala přednost před ostatními formami státními, že by se mohlo zdáti jakoby se moc křesťanského náboženství zúžila, kdyby pracovala jen k prospěchu lidu, ostatní třídy občanstva takřka stranou stavíc, že lze se konečně obávat, aby pod nastrojeným jménem neskrýval se úmysl odstraniti vůbec veškerou vrchnost světskou i duchovní. (Encyklika »Graves de communi« z 18. ledna 1901.)

c) Protože se rozprava o této věci značně rozšířila a nabyla někdy přílišné prudkosti, velí Nám vědomí povinnosti Naší, abychom uvedli spor na pravou míru a stanovili, jak mají katolíci v té příčině souditi. Mimo to máme v úmyslu dáti některé pokyny, aby tím jejich hnutí se rozšířilo a státu užitečnější

se stalo. (Encykl. »Graves de communi« z 18. ledna r. 1901.)

3. Mezi demokracií sociální a »křesťanskou demokracií« jest podstatný rozdíl. Stanoví se smysl výrazu »křesťanská demokracie«.

a) Co chce sociální demokracie a co musí chtít křesťanská demokracie, o tom nemůže být pochyby. První z nich, ať již více nebo méně v nerozumu to zjevně hlásají, od některých huána jest až k tomu stupni převrácenosti, že ničeho nad člověkem neuznává. Hmotná a vnější dobra považuje za svrchovaný cíl a získati jich a užívati za nejvyšší blaho člověka. Proto by chtěli, aby lidu náležela ve státě vláda, aby odstraněny byly veškeré rozdíly stavu mezi občany, aby zavládla občanská rovnost, od níž toliko krok jest k rovnosti jmění mezi nimi. Z té příčiny má být odstraněno soukromé vlastnictví, všechn majetek, který náleží jednotlivcům, ba i nevyhnutelné životní prostředky mají být společné. Avšak demokracie křesťanská, již proto, že se křesťanskou nazývá, musí se opírat o zásady božské víry, jako o svůj základ, a na tomto základě musí se pak starati o prospěch nemajetných, aby tím duše, k věčné blaženosti stvořená, přiměřeně byla zdokonalena. Proto nic nesmí jí být světější než spravedlnost, právo nabývati a držeti majetek musí prohlašovati za nedotknutelné, musí šetřiti rozličných stavů, které každé dobře spořádané obci od přirozenosti jsou vlastní, pro společný život člověka musí voliti formu a způsob, jaký Bůh jeho Stvořitel, zavedl. Patrně tedy z toho, že mezi demokracií sociální a křesťanskou nic není společného, že se naopak tak od sebe liší jako blud socialistický a význam zákona křesťanského. (Encykl. »Graves de communi« z 18. ledna 1901.)

b) Nesprávné by však bylo překrucovati název »křesťanská demokracie« ve smyslu politickém. Slovo demokracie znamená ovšem v původním slovném významu a podle významu filosofického vládu lidu, avšak v tomto případě tak ho třeba vykládati, že ne-

znamená leč dobročinné hnutí křesťanské k blahu lidu. Neboť zákon přirozený a evangelický nemůže býti závislý na žádném způsobu občanské formy vládní, protože již podstata jeho převyšuje proměnlivé osudy lidské. Avšak právo to může se s každou formou shodnouti, neodporuje-li mravnosti a spravedlnosti. Proto jsou a zůstávají vzdáleny strannických bojů a měnivých úspěchů stran, tak že konečně v každém státě mohou a musí se přidržeti týchž zákonů, jež veli milovati Boha nade všechno a bližního jako sebe samého. To bylo vždy zásadou církve. Této zásady přidržovali se papežové při svém jednání se státy, ať bylo zřízení a vládní forma jejich jakákoliv. (Encykl. »Graves de communi« z 18. ledna 1901.)

4. Katolíci, kteří pracují pro blaho dělnictva, musí se vystríhat dvou chyb. Zbožná jejich snaha musí se vztahovati na všechny třídy společnosti lidské. Pro křesťanskou demokracii platí přísná povinnost, že musí zákonnitou vrchnost ctíti a jí si vážiti. Otázka o výrazu »křesťanská demokracie«, nemá býti nadále příčinou sporů.

a) Katolík nesmí ani myšlenkou ani skutkem při snaze o blaho nemajetných k tomu směřovati, aby některé vládní formě dával přednost před druhou, nebo o její zavedení zvláště usiloval. Podobně musí se křesťanská demokracie vyhnouti jinému kamenu úrazu. Křesťanská demokracie nesmí se o blaho nižších takovým způsobem starati, aby se zdálo, že stavy vyšší zanedbává, neboť výkony jejich jsou k zachování a zdokonalení států rovněž neméně potřebny. (Encykl. »Graves de communi« z 18. ledna 1901.)

b) Před touto chybou varuje, jak jsme již řekli, křesťanský zákon lásky. Neboť zákon ten vztahuje se na všechny lidi všech stavů, jako na členy téže rodiny, syny téhož nejdobrotivějšího Otce, týmž Vykupitelem koupené, k témuž věčnému dědictví povoláné. Třeba jen vzpomenouti učení a napomenutí sv. apoštola: »Jedno tělo a jeden duch, jakož povolání jste v jedné naději povolání svého. Jeden Pán, jedna víra, jeden

křest. Jeden Bůh a Otec všech, kterýž jest nade všecko, a skrze všecko, a ve všech nás.« (Ef. 4, 4—6.) Proto také pro přirozené spojení lidu s ostatními stavy společnosti, kteréž spojení křesťanským bratrstvím se ještě utužuje, působí péče, která se věnuje povznesení lidu, také na všechny ostatní stavy. A to tím spíše, protože k šťastnému výsledku jest slušno a potřebno, aby i vyšší stavové spolupůsobili. Avšak o tom ostatně později ještě dle potřeby promluvíme. (Encykl. »Graves de communi« z 18. ledna r. 1901.)

c) Podobně budiž každý toho dalek, aby s jménem »křesťanská demokracie« spojoval snahu, odvrci veškerou poslušnost a odstraniti zákonitou vrchnost. Neboť jak přirozený tak i zjevený zákon křesťanský poroučí, aby každý v úctě měl představené státu podle jejich důstojnosti, a byl jich poslušen, prikazují-li věci spravedlivé. Má-li plnění této povinnosti býti důstojno člověka a křesťana, musí vycházeti ze srdce a vědomí povinnosti, to jest musí se díti pro svědomí, podle napomenutí apoštola, které vyjádřil slovy: »Každá duše mocnostem vyšším poddána buď« (Řím. 13, 1. 5.). Přičilo by se to zajisté vyznání života křesťanského, kdyby někdo nechtěl býti poddán a neposlušchal těch, kteří stojí svou pravomocí v čele církve, především biskupy, jež bez ublížení svrchované pravomoci římského papeže nad celou církví »Duch sv. ustanovil, aby spravovali církev Boží, které dobyl svou krví« (Skut. ap. 20, 28). Kdo jinak smýšlí a jinak jedná, dává o tom svědectví, že zapomněl na přísný rozkaz téhož apoštola: »Poslušni buďte správců svých a buďte jim poddáni: onť zajisté bdí (nad vámi) jako ti, již mají počet vydati za duše vaše.« (K Žid. 13, 17.) Tato slova měli by si všichni věřící hluboko vštípití v srdce a měli by se snažiti, aby se jimi v celém životě svém řídili. Zvláště pak služebníci posvátní (duchovní) měli by pilně o nich přemýšleti a nejen napomenutím, ale především příkladem ustavičně ostatní jim učiti a o jejich důležitosti je přesvědčovati. (Encykl. »Graves de communi« z 18. ledna 1901.)

d) Tím jsme v hlavních rysech poznovu promluvíli o věcech, jež jsme již dříve při vhodné příležitosti

objasnili a doufáme, že tím utuchne veškeren spor o jméně »křesťanská demokracie« a též podezření o nebezpečí plynoucím z věci, tímto jménem označené. (Encykl. »Graves de communi« z 18. ledna 1901.)

e) Všim právem doufáme, že se tak stane. Neboť názory o vlivu a významu křesťanské demokracie, které nepostrádaly jakési přehnanosti a bludu, jsou odmítnuty. A není pochyby, že nikdo nezamítne snahu, která dle zákona přirozeného i božského k tomu jedině směřuje, aby se těm, kteří si živobytí prací rukou svých dobývají, dostalo snesitelnějšího postavení a znenáhla k tomu se jim dopomohlo, aby se sami o sebe mohli starati, aby mohli doma i na veřejnosti povinnosti ctnostného a nábožného života svobodně plniti: aby cítili, že nejsou zvířata ale lidé, nejsou pohané, ale křesťané, a tak, aby tím snáze a horlivěji usilovali o to jedině potřebné, o nejvyšší dobro, pro něž zrozeni jsme. Avšak to jest cílem, to jest snahou těch, kteří chtějí, aby byl lid duchem křesťanským vhodně povznášen a od moru socialismu uchráněn. (Encykl. »Graves de communi« z 18. ledna 1901.)

5. Sociální otázka jest především otázkou mravní a náboženskou. Zájem o dělnictvo shoduje se s naukami sv. evangelia. Kristus potvrdil nauky ty příkladem svým.

a) Zúmysla jsem se právě zmínil o povinnosti ctnosti a náboženství. Neboť mnozí se domnívají, a tyto názory šíří se i v lidu, že otázka sociální jest toliko otázkou hospodářskou. Avšak naopak jest pravdou, že jest otázka ta především mravní a náboženskou, a proto musí podle zákona mravního a zásad náboženských býti řešena. I kdyby se mzda dělníka zdvojnásobila, doba pracovní zkrátila, ceny po travin zlevnily, přece nezbytně i práce nepřinese užitku a výdělek se rozplyne, jestliže se dělník, jak bývá zvykem, přidrží nauk a následovati bude příkladů, které nabádají ho k tomu, aby se odvrátil od úcty boží a špatným mravům si navykl. Pokusy i zkušenost dokázaly, že mnozí dělníci žijí v nedostatku a bídě, ačkoliv mají kratší dobu pracovní a hojnější

mzdu, a to ti, jichž mravy jsou zkaženy a již postrádají vedení náboženského. Vezmi duším smýšlení, jež křesťanská moudrost vštěpuje a pěstí, vezmi prozíravost, skromnost, šetrnost, trpělivost, jakož i ostatní ctnosti přirozené, a marně budeš k zvýšení blaha pracovat, i kdybys se sebe více namáhal. To jest také příčina, proč jsme nikdy neradili katolíkům, aby zakládali spolky k blahu lidu a zaváděli jiná podobná zařízení, leč že jsme je zároveň napomínali, aby se to dělo pod ochranou náboženství, za jeho pomoci a souhlasu. (Encykl. »Graves de communi« z 18. ledna r. 1901.)

b) Těto účinné náklonnosti katolíků k nemajetným tím spíše třeba chválu vzdáti, poněvadž se rozvíjí v témž oboru, v němž se účinná horlivost lásky bliženské pod dobrotivým dechem církve, s vytrvalostí a štěstím, podle poměrů časových osvědčila. Neboť zákon vzájemné lásky, jenž jest takřka dovršením zákona spravedlnosti, velí nám nejen dávat každému, což jeho jest, a nikomu nepřekážeti ve výkoně práva, nýbrž navzájem si ochotně pomáhati »ne slovem, ani jazykem, ale skutkem a pravdou«. (1. Jan. 3, 18) pamětlivi slov, která Ježíš Kristus v neskonalé lásce ke svým učedníkům promluvil: »Příkázání nové dávám vám: abyste se milovali vespolek, jakož jsem miloval vás, tak abyste i vy se vespolek milovali. Po tom všickni poznají, že jste moji učedníci, budete-li míti lásku jedni k druhým.« (Jan, 13, 34. 35.) Ačkoliv však tato horlivá ochota především musí se starati o nepomíjející dobra duševní, přece nesmí nikterak zapominati na to, co jest potřebno a prospěšno pro život časný. V té příčině zaslужuje zmínky, co odpověděl Kristus na otázku učedníků Janových, kteří se ho tázali: »Ty-li jsi ten, který přijíti má, čili jiného čekati máme?« (Mat. 11, 3); odvozuje svěření sobě poslání mezi lidem z této plnosti lásky, při čemž odvolává se na slova Isaiášova řka: »Slepi vidí, kulhaví chodí, malomocní se očišťují, hluší slyší, mrtví z mrtvých vstávají, a chudým se evangelium zvěstuje« (Mat. 11, 5). Podobně prohlásil Kristus, mluvě o posledním soudu a o odměnách a trestech, které tam budou při-

souzeny, že při tom zvláštní ohled bráti bude na to, jak si lidé navzájem prokazovali lásku. S podivením jest zajisté v této řeči Kristově, že Pán Ježíš mlčky pomíjí skutky milosrdenství duchovního a připomíná pouze skutky tělesného milosrdenství, o nichž se zmiňuje, jakoby jemu samému byly prokázány: »Nebo jsem lačněl a dali jste mi jísti; žíznul jsem a dali jste mi píti; hostem jsem byl a přijali jste mne; nah jsem byl a přioděli jste mne: nemocen jsem byl a navštívili jste mne; v žaláři jsem byl a přišli jste ke mně.« (Mat. 25, 35. 36.) (Encykl. »Graves de communi« ze dne 18. ledna 1901.)

c) K těmto důkazům lásky obojího druhu, tělesného i duchovního milosrdenství, podal Ježíš Kristus, jak všem jest povědomo, osobně příklady velevýznamné. V té příčině uvážiti třeba ku podivu něžná slova, vycházející ze srdce otcovsky milujícího: »Lítost mám nad zástupem« ¹⁾ (Mark. 8, 2) a podobné projevující ochotnou vůli pomoci zástupům účinně třeba i zázrakem, jak toto milosrdenství hlásají slova Písma sv. »chodil dobře čině a uzdravuje poražené od ďábla« (Skut. ap. 10, 38.) (Encykl. »Graves de communi« z 18. ledna 1901.)

6. Křesťané snažili se vždycky poleviti bídě lidské. Almužna nesnižuje důstojnost lidskou. Třeba se o to starati, aby dobročinná zřízení ve prospěch dělnictva měla trvání. Jaké jméno se tomuto křesťanskému hnutí dává, má nepatrný význam.

a) Řád lásky, který od Ježíše Krista obdrželi, zachovávali nejprve svědomitě a neúnavně sv. apoštolové; po nich to byli vyznavači víry křesťanské, kteří mnohá a různá zařízení uvedli v život k ulevění bídě, již byl lid stížen. Tato zřízení byla ustavičně rozmnožována a zdokonalována a tak se stala trvalou a vzácnou ozdobou jména křesťanského a obětovné lásky jím hlášené, tak že se soudní lidé nemohou tomu dosti

¹⁾ Slova ta promluvil Kristus vida kolem sebe hladové zástupy, jež pak zázračně sedmi chleby nasýtil. Srov. Mar. 8, 1—9.

vynadiviti, zvláště protože bývá všedním úkazem, že každý se stará o svůj prospěch a prospěchu cizího zanedbává. (Encykl. »Graves de communi« z 18. ledna r. 1901.)

b) Z počtu těchto dobrodiní nesmí se vylučovati udělení almužny, nač vztahují se slova Kristova: »Avšak z toho, co v nich jest, dávejte almužnu« (Luk. 11, 41). Socialisté ovšem almužnu haní a chtěli by ji odstraniti, protože prý odprá vrozené důstojnosti člověka. Avšak uděluje-li se almužna podle předpisů evangelia (Srv. Mat. 6, 2—4) a způsobem křesťanským, nepodporuje ani pýchu dávajících, ani nepůsobí přijímajícím pohany. Almužna nikterak není člověku k necti, nýbrž spíše jest společenskému spojení lidstva na prospěch a podporuje vztahy mezi lidmi, jež se na vzájemných povinnostech zakládají. Nikdo není tak bohatý, aby něčeho nepotřeboval, nikdo pak tak chudý, aby nemohl bližnímu nějak prospěti. To však člověku vrozeno, že s důvěrou navzájem hledá pomoci a ochotně jí poskytuje. A tak spravedlnost a láska jsouce spjaty mírným a spravedlivým zákonem Kristovým, podivuhodně udržují spojení lidské společnosti a přivádějí prozřetelně údy k vlastnímu i obecnému blahu. (Encykl. »Graves de communi« z 18. ledna 1901.)

c) Podobně slouží lásce bliženské ke chvále, že nepomáhá trpícím lidu jen dočasnou pomocí, nýbrž snaží se jej podporovati trvalými zřízeními, čímž se zajistí jistěji a pevněji strádajícím ku pomoci přispěje. Tím více sluší pochváliti snahu, aby byli řemeslníci a dělníci tak nabádáni a vedeni k spořivosti a starosti o budoucnost, by se v pozdějším věku aspoň z části sami o sebe mohli postarati. Provedení tohoto plánu povznáší nejen působnost bohatých ve prospěch nemajetných, nýbrž jest ctí pro nemajetné, neboť povzbuzuje je, aby si připravili lepší a pohodlnější postavení, chrání je před nebezpečím a krotí nadvládu vášní, čímž však ke konání ctností přivádí. Protože tato snaha tak jest užitečná a nynějším dobám přiměřená, zajisté jest záhodno, aby na tomto poli obětavá láska všech dobrých v radostný a opatrný zápas

se dala. (Encykl. »Graves de communi« z 18. ledna r. 1901.)

d) Z toho tedy plyne, že se snahy katolíkův o ulevnění a povznesení poměrů dělnických úplně srovnávají s duchem církve a jsou v úplném souhlasu s ustavičným příkladem všech dob. Jestliže se tyto snahy, k celi tomu směřující, nazývají »křesťanské lidové hnutí« aneb »křesťanská demokracie«, na tom málo záleží, jen když Námi udělené pokyny poslušně bez výjimky se plní. (Encykl. »Graves de communi« z 18. ledna 1901.)

7. Velmi důležitou jest, aby pracovali katolíci svorně na zlepšení stavu tříd nemajetných. Tato sociální křesťanská činnost nepoškodí ostatní křesťanské podniky. Proti nepřítelům občanské společnosti a náboženství musí všichni dobře smýšlející svorně spolupůsobiti.

a) Avšak velice zase na tom záleží, aby v tak důležité věci byli katolíci jedné mysli, jedna byla jejich vůle a jedna činnost. Neméně pak záleží na tom, aby sama činnost nejen rozmnožením osob, nýbrž i věcných prostředků se rozšiřovala a rozmnožovala. Zvláště třeba si získati spolupůsobení osob, jimž postavením, jměním, vzděláním rozumu i srdce vyhrazen jest v obci větší vliv. Nebude-li jejich součinnosti, pak těžko bude lze dosáti něčeho, co by skutečně k blahu života lidu přispělo. Za to tím jistěji a rychleji toho bude dosaženo, čím četnější bude účast vynikajících občanů na této činnosti. Kéž by tito občané uvážili, že není to zůstaveno libovůli jejich, chtějí-li se starati o osud nejnižších stavů čili nic, nýbrž že jsou k tomu povinností zavázáni. Neboť nikdo není ve státě živ toliko pro svůj prospěch, nýbrž i k blahu obecnému, tak, aby co jedni k dosažení obecného blaha vykonati nemohou, druhí, kterým to možno jest, tím spíše k tomu přispěli. O důležitosti povinnosti té poučuje i cena obdržených dobrodiní, s níž spojen jest i přísnější počet, který třeba dárci jejich, Bohu, klásti. K tomu nabádá i nebezpečí nákazy, jež zlo v sobě chová, neboť

tam, kde se neužije včas vhodného léku, propuká často ve zhoubu všech stavů. Proto, kdo se nestará o lid a jeho bídu, prohřešuje se neprozřetelně proti sobě i státu. (Encykl. »Graves de communi« z 18. ledna 1901.)

b) Avšak vzrůst a rozšíření této činnosti křesťansko-sociální zajisté nezpůsobí, aby ostatní zřízení, která zbožnost a prozřetelnost našich předků založila a k rozkvětu přivedla, zašla aneb zakrněla, jsouc novými opatřeními takřka pohlcena. Neboť tato i ona zřízení, pocházejíce z téhož ducha náboženství a lásky, a nejsouce podstatou svou v nižádném odporu, snadno mohou trvati vedle sebe a vhodně mohou se doplňovati, aby sloučením dobročinných snah tím lépe bylo možno postarati se o potřeby lidu a čeliti nebezpečím denně vzrůstajícím. (Encykl. »Graves de communi« z 18. ledna 1901.)

c) Poměry volají, ba s důrazem volají po lidech podnikavých a silách spojených. Neboť před očima máme až příliš bohatou setbu trampot a vidíme hrozící děsná nebezpečí záhubných převratů, hlavně ze vzrůstající moci socialistů. Socialisté dovedou si obratně získati vliv ve veřejném životě. V temnu tajných shromáždění i veřejně na světle, slovem i písmem umějí lid poštvati ke vzpouře; povinností, odhodivše kázeň náboženskou, nedbají a jen práva vynášejí. Denně svádějí větší zástupy strádajících, protože tito v bídě své jsou klamu přístupnější a bludem spíše dají se strhnouti. Tu se jedná právě tak o náboženství jako o stát; a proto musí býti povinností všech dobře smýšlejících, aby čest obou hájili. (Encykl. »Graves de communi« z 18. ledna 1901.)

8. Jest potřebí vystříhati se příčiny sporů, které jen rozdělují a poraňují. Při všech nerozhodnutých otázkách třeba dbáti mírnosti. Důležitá jest jednota vedení. Každý národ má ustanoviti, komu svěří hlavní vedení.

a) Má-li trvati kýžená jednota snažení, třeba varovati se všech sporných otázek, které urážejí a roz-

lučují. Proto buďtež v časopisech a v lidových přednáškách mlčením pominuty otázky podrobnější a prakticky skorem bezvýznamné, které velmi těžko lze vyložit a k jejichž porozumění potřebí jest přiměřeného vzdělání a více než obyčejné vědění. (Encykl. »Graves de communi« z 18. ledna 1901.)

b) Jest to zajisté lidské povaze přiměřeno, že se u mnohých objevují pochybnosti a různosti názorů. Avšak sluší se na badatele po pravdě toužící, aby ve sporných otázkách zachovali rozvahu, skromnost a vzájemnou úctu; aby totiž při sporných názorech nenastal také spor ve snahách. Ale, ať si kdo v otázkách sporných kterémukoli názoru přeje, vždy musí duch jeho býti ochoten svědomitě se podrobiti výroku svaté Stolice apoštolské. (Encykl. »Graves de communi« z 18. ledna 1901.)

c) Avšak tato činnost katolíků, ať jest jakéhokoli druhu, tím větší dobude úspěchů, jestliže všechny katolické spolky, zachovávající ovšem každý svá zvláštní práva, podřídí se jednotnému svrchovanému vedení, a podle jeho podnětu budou postupovati. (Encykl. »Graves de communi« z 18. ledna 1901.)

d) Co se úkolů jejich v Itálii týče, jest to zřízení, které katolické kongresy a shromáždění a také i My často již schválili, jemuž nejen Předchůdce Náš, ale i My sami svěřili starost o společnou akci katolíků pod dozorem a vedením biskupů. To nechť se stane též u národů jiných, stává li u nich vyznačeného nějakého sdružení, jemuž tento úkol právem byl svěřen. (Encykl. »Graves de communi« z 18. ledna 1901.)

9. Duchovenstvo má podle jistých pravidel spolupůsobiti k blahu lidu. Jsou zásady, které se musí ustavičně duším věřících vštěpovati. Ti, kteří se zabývají sociální otázkou, musí zvláště plniti příkázání lásky k bližnímu a poslušnosti. Velmi důležité jest, aby se lidu dával příklad křesťanského života. Biskupové mají se v pravidelných svých shromážděních raditi o upravení otázky sociální.

a) Patrně jest zajisté, že při této záležitosti, která se zájmem církve i lidu křesťanského tak úzce souvisí, nesmí scházeti spolupůsobení osob duchovních, protože působnost ta vyžaduje nejrozmanitějšího působení na poli vědy, zkušenosti i lásky. Potvrdili jsme nejednou ve svých promluvách k duchovním, že to jest našim poměrům velmi přiměřeno, aby kněz vycházel mezi lid a s ním k jeho spásě obcoval. Častěji jsme pak ve Svých listech k biskupům a jiným osobám duchovním, též i v poslední době (Srv. list ku generálnímu ministru řádu minoritského z 25. listopadu 1898) schválili tuto láskyp'nou péči o lid, a prohlásili, že to jest vhodné pole činnosti pro duchovenstvo obou řádů, řeholní i světské. Avšak při plnění tohoto svého úkolu musí si počínati duchovenstvo velmi obezřele a moudře, řídic se příkladem svatých mužů. Chudý a pokorný František, otec ubohých Vincenc a Paulo a mnozí jiní, jichž celá církev vzpomíná, svou ustavičnou péči o lid tak dovedli zaříditi, že nebyli jí nadměru zaneprázdněni a nezapomínali na sebe, nýbrž stejnou horlivostí také ducha svého ve ctnostech zdokonalovali. (Encykl. »Graves de communi« z 18. ledna 1901.)

b) Na jeden způsob bychom tu rádi důtklivěji poukázali, kterak nejen duchovní, ale všichni přátelé blaha lidu, bez veliké námahy mohli by mu prospěti. Mají se totiž svorně snažiti, aby příležitostně při bratrském rozhovoru některé zásady zvláště v srdce lidu vštěpovali. A které jsou zásady ty? Aby se varovali vzpoury a vůbec nepokojných lidí, aby cizí práva kohokoli měli v posvátné účtě, aby pánům prokazovali spravedlivou úctu a ochotu k práci, aby neměli nechuť k rodinnému, domácímu životu, jenž přináší rozmanitý užitek, aby v účtě měli náboženství a hledali v něm jistou útěchu v protivenstvích života. Aby tyto zásady mohly býti provedeny, k tomu poslouží zajisté ukázati na vynikající příklad svaté rodiny Nazaretské a doporučovati její ochranu, předváděti vzory těch, jež právě chudoba přivedla k vrcholu ctnosti, jakož i naději vzbuzovati na odměnu v lepším životě budoucím. (Encykl. »Graves de communi« z 18. ledna 1901.)

c) Konečně obnovujeme co nejdůrazněji opět napomenutí Svě, aby všichni jednotlivci i společnosti, ať v té příčině cokoli podniknou, byli pamětlivi, že jest jim podrobiti se ve všem pravomoci biskupů. Nikdo se nedej obloučiti přílišnou horlivostí lásky k bližnímu. Nabádá-li horlivost ta k porušení povinné poslušnosti, není čistá, nepřináší pravého užitku, není Bohu milá. Z těch zajisté Bůh se raduje, kteří, odstavující vlastní názory, podrobují se rozkazům představených jako rozkazům samého Boha. Těm Bůh ochotně pomáhá, při podnicích odvážných sílí a k šťastnému dokonání započatého díla milostivě pomáhá. (Encykl. »Graves de communi« z 18. ledna 1901.)

d) K tomu však musí provázeti počínání to vhodné příklady ctností, které dosvědčují, že křesťan jest nepřitelem lenosti a požívavosti, že rád uděluje ze svého majetku ve prospěch bližního, že jest v protiventství stálý a nezlomný. Tito příkladové mají velikou moc, aby vzbudili v lidu spasitelné snahy, a to tím více, krásnější příklady tyto život vynikajících občanů. (Encykl. »Graves de communi« z 18. ledna 1901.)

e) Tot jest co vám, ctihodní bratři, doporučujeme, abyste podle osobních i místních potřeb moudře a svědomitě zařídili. O těchto věcech konejte porady při svých pravidelných schůzích. Nad tím zvláště bedlivě bděte a veškerým vlivem svým mírnice, zadržujte a odporujte o to usilujte, aby pod záminkou podporování dobré věci neochabovala síla svatě kázně a nebyl porušen řád, který Kristus církvi své předepsal. (Encykl. »Graves de communi« z 18. ledna 1901.)

10. Činnost katolíků musí zřejmě dokázati blahodárný vliv církve. Nařízení tohoto listu potvrzují nauky sv. apoštola Pavla.

a) Svorná a pravá snaha i pokrok všech katolíků tím zřejměji dokáže, že klidné trvání pořádku a pravý zdar národů může rozkvétati pouze za pomoci a vedení církve. Neboť nejsvětějším úkolem jejím jest, každého podle příkázání křesťanských upomínati na povinnosti, bohaté i chudé spojovati poutem bratrské

lásky a v protivenstvích lidského života myslí povznášeti a posilovati. (Encyklika »Graves de communi« z 18. ledna 1901.)

b) Naše nařízení a přání necht' potvrdí napomenutí sv. Pavla k Římanům, plně apoštolské lásky: »Protož prosím vás . . . opravte se v novotě smyslu svého . . . Kdo uděloje, uděloj v sprostnosti, kdo jest představeným, budiž jím s pečlivostí, kdo činí milosrdenství, čiň je s veselím. Milování buď bez pokrytství: nenávidíce zlého, přidržíce se dobrého; láskou bratrskou se vespolek milujte, uctivostí se vespolek předcházejíce; v pečování neleniví, duchem vroucí, Pánu sloužící; v naději se radující, v soužení trpěliví, na modlitbě ustaviční; v potřebách se svatými se sdělujíte, hostinství ochotně prokazujíte. Radujte se s radujícími, plačte s plačícími; rovnomyšní vespolek jsouce; žádnému zlého za zlé neodplacujíte: opatrujíte dobré, netoliko před Bohem, ale také přede všemi lidmi (Řím. 12, 1—17). (Encyklika »Graves de communi« z 18. ledna 1901.)

ODDÍL X.

Svoboda a svobody.

I. Bludy a všeobecné nauky.

1. Pius IX. (1846—1878) zavrhuje na těchto místech svých promluv, listů a encyklik tak zvaný liberální katolicismus.

V promluvě k zástupcům francouzských katolíků, kteří přišli papeži v červnu roku 1871 blahopřáti k jubileu, praví: »Čeho se vaše vlast především musí obávat, jest katolický liberalismus; jestiž pravou metlou.«

Dne 6. března 1873 píše Pius IX. předsedovi spolku katolické mládeže v Miláně: »Pravda jest, že byl papež oloupen o časné panství své, že byl cizí moci podroben, že mu byla odňata svoboda, již má potřebí, aby mohl církvi katolické vládnouti, bili pastýře, aby se rozprchly ovce. Avšak, ačkoliv jsou synové temnosti opatrnější než synové světla, přece nedodělali by se oni takových úspěchů, kdyby jim veliký počet těch, kteří nosí jméno »katolíků« radostně ruky pomocné nepodával. Bohužel jsou mezi námi tací lidé, kteří chtějí uskutečniti svazek mezi světlem a

tmou, chtějí zjednati svornost mezi spravedlností a bezprávím. K tomu užívají jako prostředků nauk, jež se jmenují liberálně-katolické. Opráží se při tom o velmi zhoubné zásady, lichotí světské vládě, jestliže zasahuje do oboru věcí duchovních, a pohánějí myslí k tomu, aby dbaly nejnespravedlivějších zákonů, nebo aspoň je trpěly, tak jakoby ani psáno nebylo: »Žádný nemůže dvěma pánům sloužiti.« (Mat. 6, 24) Tito katolíci jsou nám mnohem záhubnější, nežli zjevní nepřátelé. Oni se staví, jakoby se drželi upřímně nauk bezvadných. Tak svádějí nerozumné podpůrce falešného sníra a klamou často i rozšafné lidi, kteří by se od zjevného nepřítele odvrátili. Tím trhají jednotu a oslabují síly, jež by měly společně proti nepříteli postupovati. Avšak snadno můžete se vystřící těchto zrádných úkladů, budete-li se řídití slovy Písma sv.: »Po ovoci jejich poznáte je.« (Mat. 7, 16.) Nechtí slyšeti o tom, co vyžaduje rychlé, úplné a nepodmíněné poslušnosti k nařízením této apoštolské Stolice, s opovržením mluví o Stolicí té, nazývajíce ji »římskou kurií«, horlivým a poslušným synům církve přezdívalí ultramontanů a jesuitů; sebe mní moudřejšími církve, jsouce naplněni pýchou, ačkoliv církvi jest dáno zaslíbení, že Pán Ježíš bude s ní, bude jí zvláštním způsobem pomáhati, až do skonání světa.

Dne 8. května 1873 napsal Pius IX. předsedovi katolických spolků belgických ještě účinněji: »Zvláště proto vás chválíme, že se odvracíte od zásad liberálně-katolických a snažíte se falešné tyto zásady ze srdcí vyrvati. Pravda ovšem, že stoupenci těchto zásad ujišťují o své lásce a úctě k církvi Boží, ba vzbuzují zdání, že chtějí k její obraně své schopnosti i síly obětovati, ve skutečnosti však pracují a pomáhají k tomu, aby byl katolický duch i nauka katolická pokažena. Každý z nich slouží těm, kteří vymýšlejí práva ve prospěch falešné svobody. Oni se domnívají, že nezbytně třeba se bráti touto cestou, aby bylo nepřátelství odstraněno, evangelium s pokrokem času usmířeno, pokoj a pořádek obnoven, jakoby mohlo světlo býti pohromadě s temnotou, jakoby pravda přestávala býti pravdou, když jest znásilňována a potírána. Tento zrádný blud jest

nebezpečnější, než zjevné nepřátelství, neboť se zahaluje krásným pláštěm horlivosti a lásky.«

2. Rozhodné odsouzení katolického liberalismu, jak je vyslovil Pius IX., opakoval a potvrdil před nedávnem ještě právě tak rozhodně i Lev XIII. (1878 až 1903). Biskupové angličtí varovali totiž v obšírném pastýřském listě ze dne 29. prosince 1900 své věřící před liberálním katolicismem. Lev XIII. projevoje v listě ze dne 11. února 1901 svou radost nad obsahem pastýřského listu a nazývá ho časovým a moudře sepsaným. Mezi jiným praví: »Příliš známa jest zhouba, která jednak již nás tíží, jednak hrozí z oněch nejvyšších klamných nauk, jež se souhrnem nazývají liberálním katolicismem. Nazýváte věci ty pravým jménem, nepřeháníte, nýbrž mluvíte, jak tomu ve skutečnosti jest. Vaše vývody nepřestupují hranice pravdy. Spíše však opakujete ve svém listě nauky, kterým učili Naši předchůdci a kterým i My učíme.« Pastýřský list doporučuje nejprve poslušnost k apoštolské Stoliči a k duchovní vrchnosti vůbec. Uvádíme tu některé bludy, jež v tomto listě jsou označeny.

a) Liberálním katolíkům dostává se této charakteristiky: »Lidé tito osmělojí se posuzovati teologii a řízení církve právě tak smělou řečí a pojetím, jako stanoví nové theorie v oboru sociologie, národního hospodářství, umění, literatury, nebo jiných otázek. Protože se jim nedostává dětinné ucelivosti a úcty, nakládají libovolně s naukou, obřady i kázní církevní na své zodpovídání a neberou zřetele na ducha církve a její trvání. To jmenují liberálním, nebo doslovně, štědrým a cizím právem a svatými přednostmi Krista a jeho církve. Vykonávání falešné této štědrosti charakterisuje liberálního katolíka. Podobá se poddanému, jemuž se od knížete dostalo pozvání, aby bydlil v královském paláci, avšak z toho odvozuje právo, že smí, podle své libosti nebo podle uznání svých přátel mimo palác bydlicích, zařízení paláce ničiti a s ním libovolně nakládati, že smí prováděti změny stavební, bez jakéhokoliv dovolení a moci. Užijme příkladu z dějin. Byli to liberální katolíci, proti nimž hájil za

svého života sv. Tomáš z Canterbury ¹⁾ svobodu církve, jsou to liberální katolíci, proti nimž třeba i za našich dob hájiti práv církve a její svobody.«

»Liberální katolík neutvořil si nezávisle vědecký názor, jako spíše vlastní svou neodvislost prakticky zadal tím, že záhadné úsudky některých filosofů a zástupců přírodních věd přijímá, jakoby byly dokázány, účtyhodny a pravdivy, ačkoliv jsou jen odrazem jakési vlny lidového cítění nebo názory modní a dogmatizující jakés školy. Odvážná tvrzení mužů vědy přijímají se s nábožnou úctou a dechem utajeným, kritiky zástupců učených (des savants) uvádějí, jako návod k dobrému životu, avšak o smyslu církevním a jejím vedení se buď nemluví anebo jen s jakousi útrpností. Liberální katolík jest jat nervosním strachem, že by se církev mohla někde zmýlití nebo si zadati. Pochybuje o její moudrosti, trpělivosti, schopnosti, jak zacházeti s pokolením lidským, lichotí si tím, že vlastní jeho názor jest výsledkem badání ducha energického, nestranného a filosofického... Liberální katolík se zbavuje všeho popudu k nábožné víře a upřímné poslušnosti, až konečně nezbude jiné smýšlení, nežli přání, nestáti se veřejným bludařem. Proto pátrá, jak daleko se smí odvážiti, aby nebyl vyobcován, co bylo výslovně prohlášeno za článek víry a co nikoliv, nepřijímá ničeho, o čem není dokázáno, že jest definováno.

b) Tito liberální katolíci říkají, že nemohli biskupové neboli církve učiti v minulých dobách nauky křesťanské přesně hlásati, protože prý nebyly tehdy známy novější objevy: dogmata víry katolické nejsou prý nezměnitelná, nýbrž prý jen tápavé snahy po dosažení pravdy, jež však vlivem moderní vědy se musí zlepšiti.

c) Jiná theorie, jež se ve jménu vědy hlásá, jest: Učitelství církve má se prý omeziti na články a definice katolické víry; dovoleno prý jest, ostatní jeho

¹⁾ Sv. Tomáš Becket, arcibiskup z Canterbury (1118 až 1170) stal se mučedníkem za svobodu církve proti tyranství Jindřicha II. anglického.

rozhodnutí zavrhnouti, censury jeho odstraniti, pobožnosti kritisovati, autoritu a zvláště autoritu římských kongregací zmenšovati, schopnosti, aby pojednával o námítkách filosofických a přírodopisných, nedůvěřovati, jeho charakter co možná snížití na význam zřízení pouze lidského.

d) Zástupcové liberálního katolicismu praví dále: »Ústava a nauka církve budiž v souhlas uvedena s moderním myšlením a pokrokem světovým; vedení církve musili by se pravoplatně zúčastniti u veliké míře i laikové; mužové vynikající vědeckým věhlasem a bohatým vzděláním ducha nechtě se snažit, aby našli prostředky k dosažení toho cíle; nejučenější zástupcové laictva nesmí býti více žáky, nýbrž mistry a učiteli v Izraeli; následkem vzrůstajícího zájmu širokých kruhů o otázky církevní a rozšířeného vzdělání stalo se nezbytným, připustiti odvolání od autority církevní k veřejnému mínění; věřícím budiž dovoleno stavovati zlořády a pohoršení a to více prostřednictvím světské moci, než církevního úřadu; protože bylo papeži světské panství odňato, nemá býti majetek církve spravován služebníky církevními, nýbrž zkušenými laiky.«

e) Podobně učí zástupci liberálního katolicismu: »Katolíkům budiž dovoleno čísti a hovořiti o věcech víře a mravům nepřátelských, kdykoliv se jim líbí; smí se jmenovati katolíky a přijímati svátosti i když zapírají jeden nebo více článků víry; v té příčině nejsou přý podřízeni žádné církevní autoritě ani napomenutí biskupovu.«

f) Biskupové přicházejí k samému kořenu zla, praví-li: »Kde podivný tento směr ducha zavládl, třeba, jak se domníváme, přičísti ho na vrub neznalosti pravého charakteru církve Kristovy a postavení jakož i povinnosti údu církve, nebo nevědomosti, že církev katolická ustavičně trvá a nepomíjí. V církvi katolické jest v pravdě vtělen princip neomylné autority u věcech víry. Bůh nevydal pokolení lidské ve věcech víry vedení soukromého úsudku, nýbrž zaručil mu přítomnost a autoritu božského Učitele, jenž zůstane s církví až do skonání světa . . . Duch svatý zů-

stává v církvi učící, aby učitelský úřad a služebnictvo Kristovo až do skonání světa udržovala. Kolísavé názory a mínění denní, které přelétají nad povrchem veřejného mínění jako stín nad krajinou, nemohou býti církvi sv. nikterak měřítkem, podle něhož by se měly hlavní body zjevení stanoviti a hranice nezměnitelného dogmatu vymeziti.

3. Tak zvaný **amerikanismus** jest s liberálním katolicismem úzce spřízněn. Lev XIII. odsoudil ho v listě »*Testem benevolentiae*« z 22. ledna 1899 ke kardinálu Gibbonsovi. Účelem této zavržení hodné soustavy jest, dle slov papežových zásada, »že třeba učiniti jinověrcům vstup do církve snadným.«

Podle jmenovaného listu jsou zásady amerikanismu tyto:

a) »Církev má kázeň svou i nauky v souhlas uvéstí s moderními názory a snahami národů.

b) Církev má některé nauky mlčením pominouti nebo je aspoň tak oslabiti, aby ztratily smysl, jež jim církev dává.« Lev XIII. nazývá to zavržení a pokárání hodným i nebezpečným.

c) Katolíkům třeba dáti větší svobodu. Lev XIII. podotýká: »potřebovali by nyní více než jindy jistého vedení neomylného úřadu učitelského.«

d) Vedení církevním úřadem učitelským není zvláště těm potřebí, kteří se snaží po dokonalosti křesťanské. Lev XIII. jmenuje názor ten »velmi smělným«.

e) Třeba prý zvláště cvičiti ctnosti přirozené, poněvadž to dodává více energie. Naproti tomu praví Lev XIII., že i k plnění přirozeného zákona potřebí jest milosti; každá ctnost musí býti nadpřirozená.

f) »Řeholní stav není zřízením moderní době přiměřeným, hodí se spíše pro duše slabé než silné; život ten církvi buď vůbec nebo jen málo slouží ke cti a k užítku.« Lev XIII. jmenuje názor ten »bludným« a »urážkou duchovních řádů«.

Poslyšme co praví Lev XIII. zvláště o svobodě a moderních svobodách.

II. Jednotlivé nauky obsažené ve spisech Lva XIII.

1. Svobodou nabývá člověk vlády nad svými činy. Dobro a zlo vyplývá z užívání svobody. Jsa svoboděn jest člověk zodpověden za vše, co činí nebo čeho opomíjí. Jednoduchost a duchovost lidské duše svědčí o tom, že člověk musí býti svoboděn.

a) Svoboda, nejznamenitější to dobro, toliko bytostem rozumným vlastní, dodává člověku důstojnosti, aby podle vlastního soudu jednal a byl pánem svých činů. (Encykl. »Libertas praestantissimum« ze dne 20. června 1888.)

b) Avšak na tom nejvíce záleží, jak se důstojnosti té užívá, neboť z užívání svobody vzniká největší dobro i největší zlo. Neboť člověku zajisté jest zůstaveno poslouchati rozumu, následovati mravního dobra a tím přímo za svým posledním cílem se bráti. Právě tak může však člověk odbočiti ke všemu jinému, honiti se za klamnými obrazy dober, porušiti stanovený řád a uvrci se v dobrovolnou záhubu. (Encykl. »Libertas praestantissimum« z 20. června 1888.)

c) Prospěšno bude však předeslati krátce něco o přirozené svobodě, protože, ačkoliv se naprosto liší od svobody mravní, přece jest pramenem a počátkem, z něhož všechen druh svobody přirozeně a nezbytně se rodí. Tato podle všeobecného úsudku a obecného přesvědčení, z něhož jistojistě hlas přírody se ozývá, poznává se toliko u tvorů obdařených rozumem a poznáním; patrně, že v ní právě třeba hledati příčinu, pro kterou člověk jistě se považuje za původce svých činů. Právem zajisté; neboť, kdežto ostatní zvířata vedena jsou toliko smysly, a jen přirozeným pudem nalézají prospěšné a utíkají před škodlivým, jest člověku při každém činu jeho vůdcem rozum. Rozum však poznává, že všecka dobra, jež na světě nalézáme, býti mohou, ale právě i mohou nebýti; a proto usuzuje z toho, že žádné dobro není nezbytně potřebno, zů-

stavuje vůli svobodnou volbu, aby podle libosti volila. (Encykl. »Libertas praestantissimum« z 20. června r. 1888.)

d) Avšak o tak zvané nahodilosti (contingentia) těchto dober souditi může člověk z té příčiny, protože má ducha od přirozenosti jednoduchého, duchového a myslícího; ducha, který jsa této přirozenosti, nemá původ svůj z bytostí hmotných, aniž trváním svým na nich jest závislý, nýbrž jsa bezprostředně od Boha stvořen, vysoko předčí přirozenost hmotným bytostem společnou a má sobě vlastní způsob života i jednání. Tím se stává, že duch, poznáv nezměnitelné a nezbytné podmínky pravdy a dobra, vidí, že jednotlivá tato dobra nejsou nezbytná. Poznáním tedy, že duše lidská prosta jest vši pomíjející hmoty a nadána jest mohutností myslící, pevně zároveň jest stanoven základ přirozené svobody. (Encyklika »Libertas praestantissimum« z 20. června 1888.)

2. Svoboda jest jen schopností voliti mezi rozličnými prostředky, jež slouží k témuž účelu. Okolnost, že člověk může si vyvolit dobro falešné a zdánlivé, jest sice známkou lidské svobody, ale zároveň i jejím nedostatkem. Sv. Tomáš vysvětluje, že schopnost, činiti zlé, jest zároveň schopností podlehnouti otroctví.

a) Jak jsme tedy vysvětlili, jest svoboda oněm bytostem vlastní, které mají rozum a poznání, a jestliže podstatu její pozorujeme, jest schopností voliti vhodnou věc k tomu účelu, jež jsme učinili; poněvadž, kdo má schopnost vyvoliti z mnohých jedinou věc, jest pánem svých činů. (Encykl. »Libertas praestantissimum« z 20. června 1888.)

b) Avšak, protože vše, čeho se domáháme k dosažení některé věci, zdá se býti dobrem, jež jmenujeme užitečným; přirozeností dobra však jest, že hlavně povzbuzuje žádost, proto jest vlastností vůle svoboda, či spíše jest to vůle sama, poněvadž jí při činu přísluší schopnost voliti. (Encykl. »Libertas praestantissimum« z 20. června 1888.)

c) Avšak vůle nebývá pohnuta, jestliže jí poznání ducha jako pochodeň napřed nesvítí, t. j. dobro, po němž vůle touží, jest nezbytně dobrem, poněvadž rozumem bylo poznáno. A to tím více, protože při každém úkonu vůle předchází před rozhodnutím vždycky úsudek o pravdivosti dober a poznání, které dobro má míti přednost před ostatními. Že však úsudek jest úkonem rozumu a nikoliv vůle, o tom rozumný člověk nepochybuje. Jestliže tedy náleží svoboda vůli, která podstatou svou jest žádost rozumem řízená, následuje z toho, že tato, právě jako vůle, vztahuje se na dobro s rozumem se srovnávající. Avšak, protože obojí schopnost nedokonalá jest, může se státi a skutečně se často stává, že předkládá rozum vůli co není skutečným dobrem, nýbrž toliko má zdánlivou způsobu dobra a vůle se pak pro toto rozhodne. Jako pak jest chybou moci se zmýliti a skutečně se zmýliti, protože to dokazuje nedokonalost našeho poznání, podobně jest důkazem svobodné vůle, snažiti se po dobru zdánlivém, jako jest nemoc důkazem života; jest totiž jakýmsi nedostatkem svobodné vůle lidské. Rovněž zcela poskvřňuje vůle svobodu, zneužívajíc jí, právě z toho důvodu, že na rozumu jest závislá, jakmile žádá něčeho, co zdravému rozumu odporuje. Proto také jest Bůh nejdokonalejší, nejrozumnější a podstatou dobro samo, i nejvyšší svoboden a nemůže nikterak chtíti něco mravně zlého; podobně nemohou chtíti je svatí v nebi, protože požívají blaženého patření na nejvyšší dobro. Trefně tedy namítal sv. Augustin a jiní naproti Pelagianům, že kdyby možnost dopustiti se zla odpovídala přirozenosti a byla dokonalostí svobody, tedy Bůh, Ježíš Kristus, andělé, blažení, kteří této možnosti postrádají, nebyli by buď svobodni, nebo by aspoň byli méně dokonalí než člověk nedokonalý zde na zemi. (Encykl. »Libertas praestantissimum« z 20. června 1888.)

d) O tom pojednává široce a často andělský učitel, z čehož nezbytně plyne, že možnost hřešiti není svobodou, nýbrž otroctvím. Velmi jasně připomíná k slovům Kristovým: »Kdo činí hřích, služebník jest hříchu« (Jan 8, 34) toto: »Každá věc jest to, co jí

podle přirozenosti přísluší. Jestliže tedy od cizho jest pohnuta, nejedná ze sebe, nýbrž z působení druhého, což jest otrocké. Člověk však podle své přirozenosti jest rozumnou bytostí. Jestliže tedy jest nabádán k činnosti podle rozumu, jedná z vlastního popudu a jest ze sebe činným, což náleží k svobodě; pakli však hřeší, jedná mimo rozum a jest tedy takřka k činnosti podněcován jiným, jest cizími hranicemi omezen a proto kdo činí hřích, služebník jest hříchu. (Encykl. »Libertas praestantissimum« z 20. června 1888)

3. Lidská svoboda nezbytně potřebuje řízení. Zákon jest pravidlo rozumem dané, jež vede k stanovenému cíli. Protože jest člověk svoboděn, musí podléhati zákonu.

a) Poněvadž takto se to má s lidskou svobodou, bylo třeba, aby byla opatřena vhodnými pomůckami a ochrannými prostředky, které by všecka hnutí její řídily k dobru a od zlého odvracely: jinak by byla svoboda vůle člověku velmi na škodu. A proto předem bylo nezbytně potřebí zákona, jenž jest pravidlem, co činiti a čeho zanechat. (Encykl. »Libertas praestantissimum« z 20. června 1888.)

b) Zvířata, která jednají z nezbytnosti, nemohou míti zákonů ve vlastním slova smyslu, protože, cokoliv činí, vykonávají podle přirozeného pudu a nemohou sama ze sebe jiný způsob činnosti vyvinouti. Avšak bytosti požívající svobody mají možnost jednati nebo nejednati, jednati tak či onak, protože volí co chtějí, tehdy, když napřed, jak jsme podotkli, předcházeli úsudek rozumu. Tímto úsudkem pak nestanoví se toliko co přirozeností svou jest počestné a co hanebné, nýbrž i co jest dobrého a má se konati a co zlého, jehož třeba se vystříhati: neboť rozum předpisuje vůli, čeho žádati a od čeho se odvracet, aby mohl člověk jednou dosáti posledního cíle svého, k němuž veškeré skutky lidské mají směřovati. A právě toto ustanovení rozumu nazývá se zákonem. (Encykl. »Libertas praestantissimum« z 20. června 1888.)

c) A proto příčina, proč jest člověku zákon nezbytně potřebný, kotví ve svobodné vůli samé, třeba

totiž kořen její hledati v tom, že nemá býti sporu mezi naší vůlí a zdravým rozumem. Není větší převrácenosti a bludu než se domnívati a tvrditi, že člověk musí býti zproštěn od zákona, protože jest svobodou. Kdyby tomu tak bylo, následovalo by z toho, že nezbytně nesmí svoboda spojena býti s rozumem. Kdežto právě opak jest pravdou, že třeba, aby člověk zákonu podroben byl, protože od přirozenosti jest svobodou. Tímto způsobem jest zákon vůdcem lidského jednání, jenž ho k dobrému nabádá a od zlého odstraňuje, předkládá mu odměny a tresty. (Encyklika »*Libertas praestantissimum*« z 20. června 1888.)

4. Zákon přirozený první jest ze všech zákonů. Rozum nemá moc zákonodárnou sám ze sebe. Přirozený zákon jest vlastně věčným zákonem, pokud ten jest rozumným bytostem do srdce vštípen. K tomuto pravidlu našeho jednání připojil Bůh milost. Vlivem milosti svoboda se podporuje a sílí.

a) Prvním mezi všemi zákony jest zákon přirozený, jenž vepsán a vštípen jest v srdcích jednotlivců: jest to vlastně sám rozum lidský, jenž velí dobré činiti a zapovídá hřešiti. (Encykl. »*Libertas praestantissimum*« z 20. června 1888.)

b) Avšak toto přikázání lidského rozumu nemůže míti moci zákona, leč proto, že jest hlasem a tlumočnickem vyššího rozumu, jemuž rozum a vůle naše nezbytně jest poddána. Protože mocí zákona ukládají se povinnosti a propůjčují práva, založen jest zákon naprosto na autoritě, to jest na skutečné pravomoci stanovit povinnosti a označovat práva, rovněž pak potvrzovat zákony stanovením odměn a trestů: jest však zřejmo, že vše to nemohl by člověk konati, kdyby dával svým činům pravidla jako nejvyšší svůj zákonodárce. (Encykl. »*Libertas praestantissimum*« z 20. června 1888.)

c) Z toho plyne, že přirozený zákon jest samým zákonem věčným, jenž vštípen jest v tvory rozumné, nakloňuje je k povinnému jednání a cíli; jest to totiž sám věčný rozum Boha, který vše stvořil a veškeren svět řídí a spravuje. (Tamtéž.)

d) S pravidlem tím, které naše činy řídí a před hříchem chrání, dobrotivostí Boží spojeny jsou zvláštní ochranné prostředky, které se výborně hodí k utvrzení a řízení vůle lidské. Z nich první a nejznamení-
tější jest síla božské milosti, jež, osvěcujíc rozum a pobádajíc vůli, spasitelnou vytrvalostí utvrzenou, ke konání mravního dobra, usnadňuje a upevňuje užívání vrozené svobody. (Encykl. »*Libertas praestantissimum*« z 20. června 1888.)

e) Avšak dalek pravdy jest názor, že hnutí vůle lidské jsou méně svobodná, jestliže na ně působí Bůh, neboť síla milosti Boží působí na nitro člověka a s přirozenou jeho náklonností se shoduje, protože vychází od samého původce ducha i vůle naší, jenž všechny věci podle přirozenosti jejich řídí. Ba právě milost Boží, protože od původce celé přírody vychází, podle slov andělského učitele podivuhodně jest způsobilá, aby každou podstatu v trvání jejím chránila, její zvláštnosti, sílu a působnost udržovala. (Encykl. »*Libertas praestantissimum*« z 20. června 1888.)

5. Občanský nebo lidský zákon jest pravidlem pro člověka, pokud jest údem lidské společnosti. Úkolem občanského zákonodárství jest, aby z přirozeného zákona učinilo důsledky, které z něho přímo a bezprostředně neplynou. Důsledků těch třeba užiti pro společnost občanskou. Aby zákony tyto byly závazny, musí býti řádně prohlášeny.

a) Co bylo řečeno o svobodě jednotlivců, snadno lze obrátiti na občany ve společnost sdružené. Neboť co působí rozum a přirozený zákon pro jednotlivce, to způsobuje pro občany zákon lidský k obecnému blahu občanů prohlášený. (Encykl. »*Libertas praestantissimum*« z 20. června 1888.)

b) Některé tyto zákony lidské vztahují se na to, co od přirozenosti dobrého a zlého, poroučejíce onoho následovati, tohoto pak se vystříhati, k čemuž připojena jest patřičná sankce. Avšak tyto zákony nemají původ svůj v lidské společnosti, protože jako společ-

nost lidskou přirozenost sama nevytvořila, podobně také netvoří dobro přirozenosti odpovídající a zlo přirozenosti odporující: dobro a zlo spíše lidské společnosti předcházejí a původ svůj mají toliko ze zákona přirozeného, tedy vlastně ze zákona věčného. Proto tedy přikázání zákona přirozeného, jež v zákon lidský byla pojata, nemají toliko sílu zákona lidského, nýbrž nabývají mnohem vyššího a vznešenějšího významu, který plyne ze zákona přirozeného a zákona věčného. Proto jest úkolem zákonodárce občanského, pokud se o tento druh zákonů jedná, aby, užívaje všeobecného řádu právního, občany v poslušnosti udržoval, občany špatné a k chybám náchylné na uzdě držel a krotil tak, aby se odvrátili od zlého a konali to, co dobrého jest, nebo aby aspoň nebyli obci k pohoršení a ke škodě. (Encykl. »Libertas praestantissimum« ze dne 20. června 1888.)

c) Jiné zákony státní moci nevyplývají z přirozeného zákona přímo a bezprostředně, nýbrž toliko jsou vzdálenějším a nepřímým jeho důsledkem, stanovíce různé věci, o něž v zákoně přirozeném jen všeobecně a povšechně jest postaráno. Tak na př. nařizuje přirozený zákon, že se všichni občané mají starati o prospěch a pokoj obecný, avšak co, kterak, k čemu činnost jejich má směřovati, nestanoví zákon přirozený, nýbrž zůstaveno jest důmyslu lidskému. (Encykl. »Libertas praestantissimum« z 20. června 1888.)

d) Avšak zvláštní tato životní pravidla rozumem stanovená a občanskou mocí zákonodárnou předepsaná jsou obsahem lidského zákona v pravém slova smyslu. Zákon ten nařizuje, aby všichni občané svorně se semkli k dosažení cíle společnosti občanské a zapovídá od něho se odchýliti. Zákon ten pak, poněvadž sleduje a souhlasí s přikázáními zákona přirozeného, vede k mravnímu dobru a odvrací od toho, co mu odporuje. (Encykl. »Libertas praestantissimum« ze dne 20. června 1888.)

6. Zákony mají závaznou moc svou ze zákona věčného a proto jsou pravidlem svobody. Jestliže některé nařízení odporuje zásadám zdravého roz-

umu, není zákonem. Všechny spravedlivých zákonů třeba poslouchati. Nauka tato má mnohé spasitelné důsledky. Veškerá pravá svoboda předpokládá úctu k autoritě Boží.

a) Z toho poznáváme, že zásady a pravidla svobody, netoliko jednotlivců, nýbrž i společnosti, jsou zcela založeny na věčném zákoně Božím. Proto nezáleží pravá svoboda ve společnosti lidské v tom, aby každý činil, co se mu líbí, protože by z toho vznikl největší zmatek a nepořádek, který by zničení společnosti občanské přivodil: nýbrž v tom třeba hledati pravou svobodu, aby všichni mohli snáze pomocí zákonů občanských žíti podle zákona věčného. Svoboda představených nezáleží v tom, že by směli bez rozmyslu a libovolně poroučeti, což bylo by právě tak hanebné jako společnosti občanské na výsost záhubné, avšak síla zákonů občanských v tom má záležeti, aby bylo patrné, že vyplývají ze zákona věčného, aby ničeho nestanovily, co není v onom obsaženo, jako v původu veškerého práva. Velmi moudře praví sv. Augustin: »Myslím, že zároveň poznáváš, že v časném zákoně není nic spravedlivého a řádného, co lidé z toho věčného zákona neodvodili.« (De libero arbitrio l. I., c. 6., n. 15.) (Encykl. »Libertas praestantissimum« z 20. června 1888.)

b) Kdyby tedy některá mocnost stanovila zákonem, co by odporovalo zásadám zdravého rozumu a bylo obci k záhubě, nemělo by moci zákona, protože by to nebylo pravidlem spravedlivým a lidi by od mravního dobra, pro něž jest společnost občanská zřízena, odváděla. (Encykl. »Libertas praestantissimum« ze dne 20. června 1888.)

c) Mimo to nepopíratelnou povinností jest, míti v úctě autoritu, poslušně se podrobovati spravedlivým zákonům, aby tak silou a bdělostí zákonů byli občané uchráněni od bezpráví lidí nešlechtných. Oprávněná moc jest od Boha a kdo se mocnosti protiví, zřízení Božímu se protiví, čímž nabývá poslušnost znamenité důstojnosti, ježto se prokazuje autoritě nejvyšší spravedlivé a nejvyšší. Avšak, nemá-li kdo

práva poroučeti, nebo nařizuje-li se co se protiví rozumu, věčnému zákonu a příkazu Božímu, správně jest neposlouchati, rozumí se lidí, abychom poslouchali Boha. (Encyklika »Libertas praestantissimum« ze dne 20. června 1888.)

d) Tak jest zamezen přístup tyranství a vrchnost nemůže na sebe vše strhnouti: práva jednotlivých občanů zůstávají neporušena, podobně práva rodinná, práva všech členů občanské společnosti, všem dáno jest dostatek pravé svobody, která záleží v tom, aby, jak jsme již ukázali, každý mohl žítí podle zákonů a podle zdravého rozumu. (Encykl. »Libertas praestantissimum« z 20. června 1888.)

e) Podstata tedy lidské svobody, ať o ní kterým-koliv způsobem uvažujeme, jak u jednotlivců tak ve společnosti, právě tak u představených, jak u poddaných, obsahuje nezbytnost podrobovati se jakémusi nejvyššímu a věčnému rozumu, což není leč autorita Boží, která káže a zapovídá. Avšak tato spravedlivá a svrchovaná moc Boží nad lidmi nikterak neruší aniž umenšuje svobody, nýbrž spíše je chrání a zdokonaluje. Pravá dokonalost každé bytosti záleží v tom, aby k svému cíli směřovala a jeho dosáhla; svrchovaný však cíl, po němž lidská svoboda má cíliti, jest Bůh. (Encykl. »Libertas praestantissimum« z 20. června r. 1888.)

7. Církev není nepřítelkyní svobody, naopak získala si o svobodu mnohé zásluhy. Církev hájila všude svobodu občanskou i státní. Nikdy však nemůže brátí v ochranu svobodu, jež v záhubu vede.

a) Nicméně však mnoho jest těch, kteří se domnívají, že církev jest na překážku lidské svobodě. Příčinou tohoto jest převrácený a nesprávný názor o svobodě samé. Oni totiž buď padělávají samý pojem svobody, nebo jej podle svého mínění více než slušno rozšiřují, tak že usilují jej vztahovati na mnohé věci, v nichž, jestliže správně soudíme, člověk svoboden býti nemůže . . .

Kdyby se, je-li o svobodě vůbec řeč, rozuměla vždy řádná a mravní svoboda, jak jsme ji podle

přirozenosti věci vyhlíželi, nikdo by se zajisté neodvážil vytýkati církvi, jak se nespravedlivě často děje, že jest nepřítelkyní svobody jednotlivcovy nebo společnosti občanské. Avšak mnozí již následovali Lucifera: jenž vyslovil ono bohaprázdné heslo: »Nebudu sloužiti;« tak také oni pod rouškou svobody usilují o pošetilou bezuzdnost. (Encykl. »Libertas praestantissimum« z 20. června 1888.)

b) Ježíš Kristus, Vykupitel lidského pokolení, svobodu lidskou znamenitě posilnil, obnoviv a rozmnoživ bývalou důstojnost lidské přirozenosti; neboť jí k vyššímu a lepšímu cíli povzbudil, připojiv zde na světě hojně prostředky své milosti, na věčnosti pak slíbil věčnou blaženost. Podobně získala si církev zásluhy o vřetečný tento statek přirozenosti a neustává nových zásluh si získávati, protože jest jejím úkolem, rozšiřovati dobrodiní, jichž nám Ježíš Kristus zasloužil, po všechny věky. Avšak nikdo usilovněji nehlásal a vytrvaleji nehájil jednoduchost, duchovost a nesmrtnost duše právě tak, jako svobodu, než církev katolická, jež oběma pravdám nejen vždy učila, nýbrž je jako pravdy zjevené a dogmata hájila. Nejen však to. Když bludaři a příznivci nových názorů pravdám těm odpírali, tu vzala svobodu církev v ochranu a zachránila vznešené toto dobro lidské od záhuby. Dějepisné záznamy svědčí o tom, s jakou v té příčině horlivostí zavrhla nesmyslné snahy Manichejců¹⁾ a jiných; z dob novějších každému jest známo jak horlivě a úsilovně na sněmu Tridentském²⁾ pro svobodu lidské vůle bojovala a později naproti přívržencům Jansenia,³⁾ nedovolujíc, aby v některé době nebo na některém

¹⁾ Manicheismus byl blud z nauk perských, budhových a gnostických sestavený, jehož základem byl materialistický dualismus. Původcem bludu byl Mani (Manes), jenž blud nejprv v Persii rozšiřoval a tam (okolo r. 277 p. Kr.) zabynul.

²⁾ Na sněmu Tridentském (1548—1563) hájila církev svobodu naproti bludům reformatorů. Viz sezení VI. o ospravedlnění Canon IV. V. VI.

³⁾ Cornelius Jansenius, prof. v Lovani, pak biskup v Ypernu († 1688) napsal dílo zvané »Augustinus«, které vydáno bylo teprve po jeho smrti, v němž upírá člověku po hříchu prvotném svobodnou vůli.

místě se zakořenil fatalismus. (Encykl. »Libertas praestantissimum« z 20 června 1888.)

c) Tyto zákony nejvyšš pravdivé a vznešené nauky, které již pouhým světlem rozumu poznati můžeme, církev jdouc za příkladem i slovy božského svého původce, všude šířila a k vřšení předkládala, nikdy pak neustala podle nich měřiti vlastní svůj úřad a učiti jim národy křesťanské. Pokud se mravouky týče, předěl zákony evangelické nejen veškerou moudrost pohanskou, nýbrž volají a vychovávají člověka k svatosti, starým neslychané. Tím pak, že se stává Bohu bližším, nabývá i dokonalejší svobody.

Proto chránila a hájila církev vždy veškerým úsilím občanskou a politickou svobodu národů. Není tu na místě vypočítávati zásluhy církve v té příčině. Dostačí, připomeneme li, že otroctví, starodávná a potupná skvrna pohanských národů, zvláště přičiněním a prostřednictvím církve bylo zrušeno. Ježíš Kristus první učil rovnému právu a pravému bratrství mezi lidmi, čehož ohlasem byla slova apoštolů, že není ani žid, ani Řek, ani pohan, ani Skytha, nýbrž že všichni jsou bratři v Kristu. Blahodárný vliv církve v tom ohledu jest tak veliký a tak známý, že jisto jest, jakmile v některý kraj vkročí, nemůže dlouho obstáti surový mrav; nýbrž v krátkce na místě ukrutnosti nastoupí mírnost, na místě temnoty barbarství zasvitne světlo pravdy. Církev neustala též nikdy zahrnovati národy vzdělané mnohým dobrodiním, stavíc se na odpor libovůli zlotřilých, chráníc nevinné a slabé před bezprávím, snažíc se konečně, aby ve státě platila ústava, které by si občané pro spravedlnost vážili a již by se cizí pro sílu obávali. (Encykl. »Libertas praestantissimum« z 20. června 1888)

d) Kde vládnou zákony a mrav, proniknuté duchem křesťanským, všude, kde učí náboženství lidi chrániti spravedlnost a vážiti si lidské důstojnosti, kde vládne duch bratrské lásky jak mu učil Kristus, nemůže obstáti ani otroctví, ani ukrutnost, ani barbarství. Naopak, kvete tu láska a křesťanská svoboda, zdobená výsledky civilisace. (Encykl. »Catholicae Ecclesiae« z 10. listopadu 1890.)

e) A tak byla církev katolická všeho, co nejvíce prospívalo prospěchu státu — ať to byla zařízení k zamezení libovůle vladařů, prospěchu poddaných špatně dbalých, nebo ochrana proti přehmatům moci státní na právech obcí a rodin, nebo sloužilo k zachování důstojnosti, osobní svobody, rovnosti práv jednotlivých občanů — původkyní, strážkyní a ochránkyní povždy, jak dějiny o tom svědectví vydávají. (Encyklika »Immortale Dei« z 1. listopadu r. 1885.)

f) Podobně nemůže církev schváliti onu svobodu, která budí odpor naproti nejsvětějším zákonům Božím a odpírá povinnou poslušnost zákonné mocnosti. Toť spíše nevázanost, než svoboda, a velmi správně nazývá ji sv. Augustin: svobodou záhuby (»libertas perditionis« Epist. CV. ad donatistas c. 2, n. 9.), sv. Petr pak ji jmenuje: »zástěrou zlosti« (1. Petr. 2, 16), ba jest skutečným otroctvím, protože jest proti rozumu, neboť: »Kdo činí hřích, služebník jest hříchu« (Jan. 8, 34). Naproti tomu pravá svoboda, po níž třeba toužiti, jest ta, která, pokud se týče života soukromého, nedovoluje, aby sloužil bludům a vášním, nejhorším to pánům, a pokud veřejného života se týče, moudře vede občany, poskytuje hojně prostředky k rozmnožení výhod, a chrání stát před cizí zvlí. Tuto ctnou a člověka důstojnou svobodu schvaluje církev co nejvíce a nikdy neustala ve snaze a namáhání, aby ji národům zachovala pevnou a bez pohromy. (Encykl.: »Immortale Dei« z 1. listopadu 1885.)

g) Nemůže se nazvati pravou svobodou, která hanebně a žalostně se uplatňuje bezuzdným šířením bludů, svobodným oddáváním se hanebným vášním, beztrestností zločinův a ohavností, utiskováním nejlepších občanů všech stavů. Neboť vše to jest bludné, hanebné a nesmyslné, a proto nemá zajisté moci, aby mohlo lidskou společnost zdokonaliti a prospěchem a štěstím naplniti, neboť: »Hřích bídné činí národy.« (Přisl. 14, 34.) Spíše nezbytně zkazí mysl i srdce a tíhou svou srazí národy v úplnou záhubu, veškerým pravým řádem otřese, a tak celé zřízení a pokoj státu dříve

aneb později v úplnou zkázu uvrhne. (Encykl.: »Inscrutabili Dei consilio« z 21. dubna 1878.)

8. Nedostačuje, aby byla lidská svoboda toliko pod zákonem přirozeným. Pravidlo našeho života musí obsahovati též zákony Boží.

a) Mnozí z nich (t. j. stoupců liberalismu) neostýchají se, jsouce donuceni spíše silou pravdy, vyznati, ba přímo tvrdí, že jest to falešná svoboda, která přímo v bezuzdnost se zvrhá, jež, pomíjejíc pravdy a spravedlnosti, nemírně vésti si odvažuje. Pročež musí prý býti řízena a spravována zdravým rozumem, a což jest toho důsledkem, nezbytně prý musí podřízena býti právu přirozenému a věčnému zákonu Božímu. Avšak tu domnívají se, že třeba ustati; že by svobodný člověk měl býti poddán též zákonům, jež by mu Bůh jinak, než přirozeným rozumem dával, toho popírají. Avšak tím jen v odpor sami sebou přicházejí. Jestliže totiž jest povinností naší poslouchati vůle Boží, protože celý člověk pod mocí Boží jest a k Bohu směřuje, a tomu sami přisvědčují, nikdo pak nemůže tomu odporovati, následuje z toho, že nikdo nemůže zákonodárné moci Jeho klásti meze a předpisovati míru, protože by tím jednal proti povinné poslušnosti. Ba, kdyby si duch lidský osoboval práva a chtěl sám určovati, jaká a jak veliká práva má Bůh a jaké sám má povinnosti, bude míti ještě úctu před zákonem Božím spíše jen dle jména, než dle pravdy a jeho úsudek nastoupí na místo autority a prozřetelnosti Boží. (Encyklika »Libertas praestantissimum« z 20. června r. 1888.)

b) Proto třeba za pravidlo žití našeho stále a uctivě přijati nejen zákon věčný, nýbrž i všechny zákony bez výjimky, jež neskonale moudrý, nejvýše mocný Bůh způsobem, jaký za dobrý uznal, zjevil, jež pak můžeme poznati z patrných a nepochybných známek. A to tím spíše, protože zákony toho druhu, majíce téhož původce a též počátek jako zákon věčný, s rozumem úplně souhlasí a přirozené právo zdokonalují. Zákony ty obsahují vlastně nauku danou samým

Bohem, jenž rozum i vůli naši milostivě spravuje a řídí, aby v blud neklesla. Proto zůstaň svatě a neporušeně spojeno, co nelze ani není dovoleno rozloučiti, a všemu, jak to i přirozený rozum velí, budiž zkroušená a poslušná služba prokazována. Encykl.: »*Libertas praestantissimum*« z 20. června 1888.)

9. Moderní zásada o svobodě kultu pro jednotlivce odporuje své povinnosti, již má člověk k Bohu. Bludnost této theorie.

a) Abychom o tom nabyli jasnějšího názoru, třeba nejprve různé druhy svobody, které prý jsou požadavky naší doby, jednotlivě pozorovati. A tu pozorujme nejprve, co se žádá pro jednotlivce a co tolik se protíví ctnosti nábožnosti, totiž tak zv. svobodu kultu. Základní myšlenkou její jest, že každému jest svobodno vyznávatí náboženství, které mu libo aneb vůbec žádné. (Encykl.: »*Libertas praestantissimum*« z 20. června 1888.)

b) Avšak ze všech povinností člověka jest přece nad vši pochybnost největší a nejsvětější, jež nám přikazuje nábožnost a poctu Boží. Povinnost tato následuje nezbytně z toho, že jsme ustavičně v moci Boží, jehož mocná prozřetelnost nás řídí a spravuje, od něhož jsme vyšli a k němuž musíme se navrátiti.

Mimo to však nemůže býti pravé ctnosti bez náboženství: neboť toto jest mravní ctností, jež učí povinnostem, které vedou k Bohu, jenž jest nejvyšším a posledním dobrem člověka; proto tedy jest náboženství, jež: »působí v tom, co přímo a bezprostředně ke cti Boží slouží« (Sv. Tomáš Summa II. II. qu. LXXXI., a 6.) hlavou všech ctností a jejich ředitelkou. Tážeme-li se pak, kterého náboženství třeba se jedině přidržeti, když přece jsou náboženství mnohá a mezi sebou rozdílná, jistě i přirozený rozum odpoví, že toho, které Bůh přikázal, jež mohou lidé snadno podle jakýchsi zevnějších známek poznati, jimiž Prozřetelnost Boží od ostatních je odlišila, neboť by blud ve věci tak důležité měl v zápětí osudné následky. Proto, kdyby člověku byla přirčena svoboda ve smyslu právě

uvedeném, dávala by se mu tím moc, aby nejsvětější povinnost beztrestně přestupoval a opouštěl, a tak, odvrátiv se od dobra neproměnitelného, obracel se ke zlu, a to není, jak jsme již podotkli, svoboda, nýbrž znetvoření svobody a potupné otroctví hříchu, v němž úpí duch lidský. (Encykl.: »Libertas praestantissimum« z 20. června 1888.)

c) Jestliže pozorujeme tuto svobodu, pokud se jeví ve státě, poznáváme, že chce toho dosíci, aby stát neměl příčiny, aby nějakou poctu Boží vykonával aneb vykonávati žádal; že prý nesmí žádnému kultu dávati přednost, ale že mají býti všechny stejně oprávněny a že nemá se míti zřetel na lid, i když jest vyznání katolického. (Encykl.: »Libertas praestantissimum« z 20. června 1888.)

d) To by však mohlo býti správnou jen tehdy, kdyby bylo pravdou, že občanská společnost nemá žádných povinností k Bohu aneb že se jich může beztrestně zříci; avšak obojí jest patrně bludné. Neboť o tom není pochybnosti, že společnost lidská založena jest na vůli Boží, ať máme na zřeteli části, z nichž se skládá aneb její formu, totiž autoritu její aneb její příčinu aneb konečně hojnost velikých prospěchů, jež člověku poskytuje... Proto musí společnost občanská, právě proto, že jest společností, uznati Boha za svého otce a původce a jeho jako svého Pána a Velitele si vážiti a ctíti. Proto tedy spravedlnosti se protiví i rozumu, aby byl stát bez Boha aneb, což ostatně jest totéž, ke všem náboženstvím, jak praví, lhostejným a všem bez rozdílu stejná práva poskytoval. (Encykl.: »Libertas praestantissimum« z 20. června 1888.)

10. Neomezená svoboda, vše uověřiti, co kdo chce, nemůže býti právem. Za takové svobody nic není nedotknutelného, nic svatého. V otázkách, jež nejsou posud rozhodnuty, ať každý řekne, co myslí.

a) Podobně třeba v krátkosti pojednati o svobodě slova a tisku. Že tato svoboda, nespořádaná a míru i meze svobody překračující, nemůže

býti oprávněna, není ani potřebí připomínati. Neboť právo jest mravní mohutnost, o níž se domnívati, jak jsme již uvedli a častěji ještě připomínati musíme, že od přirozenosti společně dána jest pravdě i lži, mravnosti i nepravosti, bylo by nesmyslné. Vše, co pravdivé a počestné jest, má zajisté právo, aby se ve státě svobodně a moudře rozšiřovalo, aby se ho pokud možno největšímu množství dostalo; avšak živé názory, nad něž není horšího moru pro ducha lidského, a nepravosti, jež mysl i mravy kazí, spravedливо jest ve společnosti pilně potlačovati, aby nemohly na škodu společnosti bujati. Správné jest, potlačovati mocí zákona bludy výstředních duchů, které jsou v pravdě násilím, na nezkušeném množství páchaným, právě tak jako křivdy, na slabších násilně spáchané. A to tím spíše, protože většina občanů buď vůbec nemůže aneb jen nesnadno může se vystříci šaleb a klamných závěrů, zvláště, když tyto vášním lichotí. (Encyklika »Libertas praestantissimum« z 20. června 1888.)

b) Dá-li se každému neomezená svoboda slova a tisku, nic nezůstane svatým a nedotknutelným; nebude ušetřeno ani oněch nejvyšších a nejpravdivějších úsudků naší přirozenosti, jež se mají považovati za společné a nejvznešenější dědictví pokolení lidského. Tak znenáhla pravda se zatemní, jak se zhusta stává, a pak snadno ovládnou mnohé a záhubné bludy. Tím však získá toliko nevázanost, kdežto svoboda vezme úhonu; tím však jest svoboda větší a jistější, čím pevnější jsou uzdy nevázanosti. (Encykl.: »Libertas praestantissimum« z 20. června 1888.)

c) Kde se jedná o mínění, o nichž Bůh dovolil lidem usuzovati, jest dovoleno mysliti, co se líbí a své názory svobodně pronésti, ovšem neodporuje-li to přirozenosti; neboť taková svoboda nevede lidi k potlačení svobody, nýbrž často k vypátrání a objevení jejímu. (Encykl.: »Libertas praestantissimum« z 20. června 1888.)

11. Svoboda vyučování musí býti jistým způsobem omezena. Předmětem vyučování musí býti pravda. Církev má od Boha právo učiti. Na právo to a jemu odpovídající svo-

bodů činila církev vždy nároky. Liberální názory o svobodě vyučování.

a) Má-li být tedy svoboda vyučování umrávněna, nezbytno jest, aby byla jakousi mezí ohražena, by totiž nemohlo se vyučování beztrestně zvrhnouti v nástroj zkázy . . . O tom nemůže být pochybnosti, že jen pravdou se smí duch lidský naplňovati, protože v ní jest dobro, cíl i dokonalost rozumných bytostí; proto také nesmí vyučování leč pravdu hlásati jak nevědomým tak uvědomělým, aby totiž oněm přineslo poznání pravdy, těmto pak její utvrzení. Z té příčiny jest povinností učitelů vypleti z myslí bludy a pevnou hráz položití proti bludným názorům. Z toho plyne, že svrchu zmíněná svoboda, která si osobuje volnost učení podle vlastní libovůle, naprosto odporuje rozumu a jedině k tomu slouží, aby duch byl zcela pokazen; avšak takovou libovůli nemůže dáti občanům moc zákonodárce, aby tím povinnosti své neporušila. A to tím méně, protože mnoho může u žáků autorita učitelova, žák pak jen zřídka může sám rozsouditi, je-li pravdou, čemu učitel učí. (Encykl. »Libertas praestantissimum« z 20. června 1888.)

b) Pravdy však, jimiž jedině se smí učitel zanášeti, dvojího jsou druhu: přirozené a nadpřirozené. Z pravd přirozených jako na př. jsou základní zákony přírodní a ty, které z nich nejbliže rozum odvozuje, záleží takřka společné dědictví pokolení lidského: protože pak na tomto dědictví jako na pevném základě spočívá mravnost, spravedlnost, náboženství, ba i pouto samé společnosti lidské, nebylo by větší nešlechternosti a nelidské pošetilosti, nežli dovolovati, aby bylo beztrestně poškozováno a ničeno. Avšak s nemenší uctivostí třeba chrániti velikého a nejsvětějšího pokladu dober, jež božským zjevením samým poznáváme. Mnohými a znamenitými důkazy obyčejně často stanovili a dokazovali apologetové jakési základní zásady, jako: že Bůh se zjevil, že jednorozený Syn Boží se vtělil, aby svědectví vydal pravdě, že založil dokonalou společnost, totiž církev, jejíž sám jest hlavou a slíbil, že s ní až do skonání světa zůstane. (Encyklika »Libertas praestantissimum« z 20. června 1888.)

c) Této církvi svěřil všecky pravdy, jimž učil, nařídil, aby je ostříhala, chránila a pravoplatnou mocí vysvětlovala; zároveň nařídil, aby slov církve všichni národové jako jeho vlastní byli poslušni, kteří pak toho neučiní, že na věky zahynou. Z toho plyne, že nejlepším a nejjistějším učitelem člověka jest Bůh, pramen a počátek vši pravdy, jakož i jednorozený Syn, jenž jest v lůně Otce, cesta, pravda a život, jež osvěcuje každého člověka, jehož nauk všichni povinni jsou poslouchati, jak sám praví: »Et erunt omnes docibiles Dei« a »budou všichni od Boha poučeni.« Avšak pokud se týče víry a mravů učinil Bůh církev účastnou učitelského úřadu svého a božským dobrodiním svým neomylnou; proto jest nejvyšší a nejjistější učitelkou smrtelníků, která má nezadatelné právo na svobodný úřad učitelský. (Encykl. »Libertas praestantissimum« z 20. června 1888.)

d) A vskutku církev spoléhajíc na nauky od Boha jí svěřené, neměla nic pilnějšího na práci, než svatě plniti úkol od Boha svěřený: jsouc pak silnější, než překážky na všech stranách jí obklopující, nikdy neustala bojovati za svobodu učitelského úřadu. Tím způsobem pak byl okršlek zemský, když zapuzena byla bídná pověra, křesťanskou moudrostí obnoven. (Encykl. »Libertas praestantissimum« z 20. června 1888.)

e) Neustaneme nikdy celému světu hlásati nauku, již Kristus v církvi své uložil. Církvi dal rozkaz, aby učila všecky národy, řka: »Jdouce, učte všecky národy«. Služba slova tvoří velikou část apoštolských povinností a povinnosti této se s pomocí Boží nikdy nezpronevříme. Ať třeba mnozí slovem tím opovrhují, ať se dopouštějí na nás nad jiné těžké pohany, pokládajíce pravdu námi hláсанou za vzpouru proti moci světské nebo za ponížení rozumu a nástroj otroctví: Víme, že pravda, již učíme, neznamená leč podrobení, kterým jsme Bohu povinni, dokonalost a nejvyšší důstojnost rozumu, pravou svobodu, člověka jediné důstojnou. To jest důvod, který Nás vybízí, abychom pravdu nebeských nauk vystavili na světlo nejjasnější; neboť má-li býti lidská společnost zachráněna, staúe

se tak jediné vítězstvím této pravdy nad poblouzením lidské převrácenosti.

Kéž by dal Bůh, aby ti, kterým u různých národů svěřeny jsou otěže vlády, v zájmu obecného blaha se postarali uprostřed příboje ideí, které ve svrchované míře podvrát působí, aby ustal boj, který se vede naproti nauce katolické ve všech odvětvích veřejného vyučování, v tisku a při jiných příležitostech. Kéž by dal Bůh, aby se vládcové na tom ustanovili, že zjednájí církví a zvláště nejvyšší hlavě její, svobodné a nezávislé postavení, které umožňuje nerušené plnění úkolu Bohem jí svěřeného. (Promluva k sv. kongregu z 2. března 1890.)

f) Z toho jest patrné, jakého druhu jest svoboda, kterou stejným úsilím přívrženci liberalismu chtějí a hlásají. Na jedné straně sice sobě a státu osobují takovou míru libovůle, že se nerozpakují kterémukoliv převrácenému názoru otevřítí bránu dokořán; na druhé však straně kladou církví čestné překážky a svobodu její vměstnávají v meze co nejtěsnější, ačkoliv netřeba se z nauky církevní obávati škody nějaké, spíše jen velikých užitek lze očekávati. (Encyklika »*Libertas praestantissimum*« z 20. června r. 1888.)

12. Učitelství úřad nemůže býti překážkou pokroku vědeckému. Církev naopak podporuje a přeje lidským vědám. Nikdy nesmí se církví vytýkati, že by vynálezy lidského důmyslu zamítala.

a) Protože již rozum jasně učí, že mezi pravdami Bohem zjevenými a pravdami přirozenými nemůže býti skutečného odporu, že spíše co oněm (t. pravdám zjeveným) odporuje, tím již nezbytně bludné jest, proto patrné, že nikterak církevní úřad učitelství nepřekáží bádavému duchu a vědeckému pokroku, že žádným způsobem nezdržuje vzdělání lidské a jeho pokrok, nýbrž naopak poskytuje co nejvíce světla a nejjistější ochrany. Z té příčiny nemálo přispívá k zdokonalení lidské svobody, neboť jest to výrok Spasitele, Ježíše Krista, že člověk pravdou stává se svobodným. »Po-

znáte pravdu a pravda osvobodí vás.« (Encykl. »Libertas praestantissimum« z 20. června 1888.)

b) Proto není příčiny, proč by se pravá svoboda horšila a pravá věda těžce nesla spravedlivé a potřebné zákony, jejichž potřebu církev i rozum souhlasně uznává, aby naukám lidským kladly patřičné meze. Vždyť přece církev, jak tomu na všech stranách učí zkušenost, snaží se sice především a hlavně brániti víru křesťanskou, avšak zároveň neustává podporovati a pěstovati vědy všeho druhu. Neboť věda uslechtilá jest sama sebou dobrá, chvalitebná a žádoucná; mimo to veškerá učenost, již zdravým rozumem nabýváme a jež skutečné pravdě odpovídá, nemálo prospívá k objasnění toho, čemu podle zjevení Božího věříme. A právě v té příčině povinni jsme církvi velikým díkem, že znamenitě uchovala památky staré moudrosti, že útluky věd na všech stranách zřídila, že podnikavé duchy pobízela, podporuje co nejbedlivěji ono umění, které dnešní vzdělané době k zvláštní slouží ozdobě. (Encykl. »Libertas praestantissimum« z 20. června 1888.)

c) Jest hodno politování, že se rozum lidský bouří proti světlu božské pravdy, na němž zcela závisí, že na ně odvážlivě útočí a naproti němu staví vlastní vynálezy, tak zvané vymoženosti nové doby. Zkušenost za celé století ukázala, čeho lze od novot těch očekávati pro blaho národů, pokoj států a prospěch rodiny. Ostatně smutným a velikým jest omylem, domnívati se, že nelze katolickou víru srovnati s pokrokem a poměry nynější společnosti občanské. Nelze ji pouze srovnati s bludy, bezbožností a nevědomostí, jež se s tím obyčejně zaměňuje. Pravda a křesťanské zásady, které jsou pravidlem pro lidskou společnost, jsou pro všechny časy a mají sílu vždy mladou a novou, aby mohly zaručiti pokoj a bezpečnost. Bylo by pro státy všestranným neštěstím, kdyby nesvítilo uprostřed bláznovství lidské pýchy a lidské bezuzdnosti ustavičně na zemi světlo katolické pravdy a nevysílalo své paprsky plné blahodárného tepla a světla. (Promluva k sv. kolegiu z 2. března 1890.)

d) Jasně a nadpochybnost patrně jest, ctihodní bratři, že se lidská společnost zbavuje pevných základů, když se více neopírá o věčné zásady pravdy a nezměnitelné zákony práva a spravedlnosti, když nevíže snahy lidské pouto upřímné lásky, které i vzájemné jejich povinnosti a vztahy pořádá. Vždyť přece, kdo by se odvážil popřít, že to byla církev, jež kázáním evangelia pohanům, přivedla divoké a hnusným pověrám oddané národy k světlu pravdy a pohnula je k tomu, aby uznali božského Původce všech věcí a poznali sebe sami; že to byla církev, jež, odstranivši pohromu otroctví, vrátila člověčenstvu bývalou důstojnost vznešené jeho přirozenosti, že ona, vztyčivši ve všech končinách světa znamení vykoupení, zavedla aneb chránila svou pomocí vědy a umění, založila aneb přijala v ochranu nejlepší ústavy lásky k bližnímu, jimiž postaráno bylo o lidi ve všech způsobech bíd, a tak všude pokolení lidské v soukromém i veřejném životě vzdělala, od špíny očistila a stálou péčí povznesla k takovému způsobu života, jenž odpovídal lidské důstojnosti a naději? Proto tedy, jestliže člověk zdravého rozumu přirovnává dnešní dobu, náboženství a církvi Kristově nanejvýše nepřátelskou, s oněmi přešťastnými časy, kdy národové církev jako matku ctili, snadno pozná, že doba naše, plná převratův a bouří, přímo a rychle řítí se v záhubu; avšak pozná též, že v oněch dobách minulých tím více kvetla znamenitá zřízení, pokojný život, blahobyt a štěstí, čím poslušněji se podrobovali národové vedení a zákonům církve. Ačkoli pak většina dober, o nichž jsme se zmínili a která pod vedením a spasitelnou ochranou církve vznikla, náležejí v pravdě ke skutkům a ozdobám občanských mravův a vzdělání, přece církev daleka jest toho, aby jimi pohrdala a je zamítala; ona spíše právem si osobuje čest, že jest jejich živitelkou, učitelkou a matkou. Ba právě onen druh občanského vzdělání, jenž odporuje svatým naukám a zákonům církevním, není leč přelud občanské vzdělanosti a prázdné jméno bez obsahu. Zřejmým toho dokladem jsou národové, kterým světlo sv. evangelia nezasvitlo, v jichž životě bylo sice lze pozorovati jakési líčidlo

ušlechtilejšího vzdělání, avšak pravými a podstatnými jeho dobroy se nevyznamenávali. (Encykl. »Inscrutabili Dei consilio« z 21. dubna 1878.)

e) Po všecka století i v nejbarbarštějších a nejnebezpečnějších dobách křesťanské éry poskytovala církev Kristova s římskými papeži v čele národům a kmenům světlo a spásu vzdělanosti. Jasným světlem pravdy evangelické rozptýlovala tmy bludu a nevědomosti . . . I pokroky, jimiž se naše doba tak pyšně honosí, zakládají se většinou na blahodárném působení církve, jež tisícerým způsobem povzbuzuje, žehná a je k pravému prospěchu lidstva obrací. (Promluva k sv. kollegiu z 2. března 1890.)

f) Ve velikém hnutí duchů doby přítomné, kde se nejvýše chvalitebná a dobrá touha po vědění tak rozšířila, sluší, aby katolíci kráčeli v prvých řadách. Třeba, aby se ozdobili veškerým leskem vědy, aby se horlivě cvičili ve zkoumání pravdy a celé přírody, pokud jen možno. To bylo vždy cílem církve, jež nikdy neustala snažiti se v tomto směru, aby hranice lidských vědomostí se šířily. (Encykl. »Longinqua Oceani« z 6. ledna 1895.)

g) Církev jest vždycky v souhlase sama sebou, jestliže jednak nemírnou svobodu zavrhuje, která i jednotlivce i národy brzy k libovůli, brzy v otroctví přivádí, jednak zase s radostí přijímá pokrok dnešní doby, když slouží prospěchu toho života, který jest takřka jakýmsi stadiem k životu jinému, jenž věčně po rvá.

Jest to tedy jen bezdůvodná a chatrná pomluva, viní-li církev, že novějšímu rozvoji státního zřízení nepřije a že vše bez rozdílu, co důmyslem dnešní doby bylo vytvořeno, zamítá. Ona ovšem zavrhuje nesmyslné názory, zločinné snahy po vzpouře, zejména pak ono smýšlení ducha, v němž lze postřehnouti zárodky dobrovolného odpadu od Boha; avšak církev vidí ve všem, co badáním pravdivého se vyzkoumá, jakousi stopu ducha Božího, protože vše, co pravdou jest, od Boha musí pocházeti. Není zajisté přirozené pravdy, která by naukám, Bohem zjeveným, ujímala hodnověrnosti, naopak jich mnoho jest, které hodno-

věrnosti přidávají. Proto také může každý pokrok ve vědě povzbuzovati nás k poznání a chvále Boží, co tedy tomuto pokroku věd slouží, toho církev vždy s radostí a ochotou se účastňuje. Církev pak právě tak bedlivě se bude starati a podporovati rozvoj přírodních věd, jako se stará o ostatní obory vědění. Církev neodporuje tomu, jestliže těmito snahami duch lidský něco nového nalezne, ničeho nenamítá proti snahám, aby se našly prostředky k větší okrase a oblažení života, jsouc nepřítelkyní lenosti a zahálky, chce přímo, aby lidský důmysl pilnou prací a vzděláváním nesl hojné ovoce; církev dává podnět k pěstění věd a uměn všeho druhu. Církev, snažíc se svým úsilím všechny snahy ty obrátiti k šlechetnému a spasitelnému cíli, jen tomu snaží se zameziti, aby člověka vzdělání a snaživost od Boha a nebeských dober neodvrátila. (Encykl. »Immortale Dei« z 1. listopadu 1885)

h) Umění jest spojeno s křesťanstvím nerozlučitelnými svazky. Umění nalezlo ve víře, kterou církev hlásá, nové ideje a nové nadšení, u papežů pak povždy velikomyslnou ochranu. Jest to bláhová myšlenka, že se svobodný vzlet geniův nemůže srovnati s nezměnitelností dogmatu. Pouze Vatikán dostačí na důkaz, jak podivuhodnou plodností působí spojení to, které uzavřela pravá krása s pravým náboženstvím. (Promluva k sv. kollegiu z 2 března 1890.)

13. Pravá svoboda svědomí jest právo plniti vůli Boží. Svoboda není protivou veřejné moci. Theorie liberálů jest největším tyranstvím.

a) Značně vychvaluje se též tak zvaná svoboda svědomí. Rozumí-li se jí tak, že každému podle libosti zůstaveno jest, aby Boha ctil aneb nečil, s dostatek jest svrchu uvedenými důvody vyvrácena.

Avšak možno svobodě té i v ten smysl rozuměti, že jest člověku dovoleno ve státě podle hlasu svědomí bez překážky plniti vůli Boží a jeho příkázání poslouchati. To jest pravá, synů Božích důstojná svoboda, která co nejšlechetněji chrání důstojnost lidské osoby a jest nad násilí a bezpráví povznesena. Této

svobody si vždy církev přála a jest jí zvláště drahá. Svobodu toho druhu žádali statečně pro sebe apoštolové, ve spisech svých bezpodmínečně schválili apologetové a nesčetné množství mučedníků krví svou posvětilo. A právem zajisté, neboť tato křesťanská svoboda vydává svědectví o nejvyšší a spravedlivé moci Boží nad lidmi a navzájem o hlavní a nejvyšší povinnosti lidí k Bohu. (Encykl. »Libertas praestantissimum« z 20. června 1888.)

b) Svoboda tato nic nemá společného se smýšlením buřičským a neposlušným, nikterak nelze se o ní toho domnívati, že chce od poslušnosti k vrchnosti odstoupiti, protože jest to právem vrchnosti lidské poroučeti a poslušnost žádati potud, pokud neodporuje moci Boží a v mezích, Bohem stanovených, se drží. Jakmile však něco poroučí (světská moc), co zjevně vůli Boží odporuje, zřídka se těchto, Bohem vytčených mezí, a staví se na odpor autoritě Boží; proto správně jest, neposlouchati. (Encykl. »Libertas praestantissimum« z 20. června 1888.)

c) Avšak přívrženci liberalismu, kteří světské vrchnosti přikládají svrchovanou a ničím neomezenou moc, a učí, že nemá se život spravovati žádným ohledem na Boha, této svobody, o níž mluvíme a která spojena jest s náboženstvím a mravností, nikterak neuznávají, prohlašujíce, že každé opatření k jejímu zachování, jest bezprávím proti státu. Kdyby však chtěli říci pravdu, nebylo by sebe pošetilejší vlády, jíž by nebylo třeba poddánu býti a poslouchati. (Encyklika »Libertas praestantissimum« z 20. června 1888.)

14. Právem žádá církev, aby se těchto křesťanských zásad užívalo. Církev se však neprotiví snášelivosti (toleranci), o níž stát se domnívá, že v některých případech jest potřebna. Veřejná moc smí sice zlo trpěti, avšak nesmí ho povzbuzovati. Avšak toto trpění zla má jakési meze. Církví vždy zůstává právo, aby plnila úkol svůj, Bohem jí daný. Přívrženci liberalismu rozumí toleranci velmi podivně.

a) Církev vroucně si toho přeje, aby křesťanské nauky, o kterých jsme krátce promluvíli, ve všech oborech státní správy v pravdě v užívání vešly. Neboť nauky tyto mají v sobě velikou sílu, aby vyléčily zla doby nynější, která nejsou ani malá, ani jich není málo. Vždyť po většině vznikla zla ta právě z těchto svobod, tak vychvalovaných, v nichž domnívali se zřítí sémě spásy a slávy. Avšak výsledek zklamal naděje ty. Místo plodů chutných a zdravých uzrály plody trpké a zkažené. Hledá-li se tedy lék účinný, třeba jej hledati v návratu k zdravým naukám, od nichž jedině zachování pořádku a tím i ochranu pravé svobody s důvěrou lze očekávati. (Encykl. »Libertas praestantissimum« z 20. června 1888.)

b) Nicméně však církev běže mateřsky v úvahu velkou tíhu lidské slabosti a nezneuznává nikterak proudy duchovní, kterými naše doba jest zmítána. Z té příčiny nepropůjčuje práva ničemu, leč co jest pravdivé a počestné, avšak neodporuje tomu, aby stát trpěl všelicos, co jest pravdě a spravedlnosti cizí, z té příčiny, aby buď některé větší zlo bylo vyvarováno, nebo dosaženo a zachováno dobro. Vždyť sám Bůh, nejvyšší Prozřetelnost sama, nekončeně dobrotivý a všemohoucí, přece trpí zlo na světě, buď aby tím většímu dobru nebylo bráněno, dílem aby horší zla nepovstala. V řízení státu třeba Ředitele světa následovati; protože pak lidská moc jednotlivému zlu nemůže zabrániti, musí: »mnohé připustiti a ponechati bez trestu, co boží Prozřetelnost právem jedenkráté potrestá.« (S. Augustinus: De libero arbitrio l. I., c. 6., n. 14.) (Encykl. »Libertas praestantissimum« z 20. června 1888.)

c) Avšak ačkoliv v takových poměrech, vyžaduje-li toho obecné dobro — a jen z té příčiny — může nebo má lidský zákon trpěti zlo, nemůže a nesmí je nikdy schvalovati, nebo je chtíti pro ně samé. Neboť zlo jest v podstatě nedostatkem dobra, odporuje dobru obecnému, jež zákonodárci chtíti a chrániti, jak možno nejlépe musí. I v té věci třeba, aby se zákon lidský řídil příkladem Božím, že připouští zlo na světě: »ani nechce, aby se zlo dalo, ani nechce, aby se nedálo, nýbrž chce připustiti, aby se zlo dalo a to jest dobré.

(S. Thomas Summa Theol. I. qu. XIX. a. 9. ad 3.) Tento výrok andělského učitele obsahuje krátce celé učení o trpění zla. (Encykl. »Libertas praestantissimum« z 20. června 1888.)

d) Avšak, chceme-li správně souditi, přiznati sluší, že stát tím více vzdálen jest od ideálu svého, čím více potřebí jest ve státě trpěti zla; podobně že toto trpění zla, pokud ho opatření politické opatrnosti vyžaduje, musí býti naprosto obmezeno tím, čeho žádá účel státu, t. j. veřejným blahem. Proto tedy, je-li obecnému blahu na újmu a působí-li obci větší škody, následuje z toho, že není dovoleno opatření toho užití, protože za těchto okolností nelze dosáti něčeho dobrého. (Encykl. »Libertas praestantissimum« z 20. června 1888.)

e) Jestliže se však přihodí pro zvláštní poměry státní a časové, že se církev spokojí některými moderními svobodami, ne snad proto, že by je pro ně samé spíše chtěla, nýbrž protože soudí že jest prospěšno, aby byly dovoleny, přece jakmile se časové poměry zlepší, užije církev ovšem svobody své a bude se snažiti, aby napomínajíc, radíc a zapřísahajíc toho dosáhla, by jak jí náleží vykonávala úřad Bohem jí svěřený, totiž pečovati o věčné blaho lidí. Avšak to navždy zůstane pravdou, že všem a pro všechny bez rozdílu není možno si žádati svobody neobmezené, jak jsme často již vytkli, protože to odpírá rozumu, aby blud požíval téhož práva jako pravda. (Encykl. »Libertas praestantissimum« z 20. června 1888.)

f) Co pak se zvláště t. zv. snášlivosti týče, jest s podivením, jak se od spravedlnosti a opatrnosti církve liší přívrženci liberalismu. Neboť dovolujíce ve všech zmíněných otázkách, o nichž jsme mluvili, občanům neobmezenou svobodu, překročují míru naprosto a dospívají k tomu, že se zdá, že u nich počestnost a pravda nic více neplatí než blud a nemravnost. Církev však, která jest sloupem a utvrzením pravdy a neporušitelnou učitelkou mravů, viní z ne-snášlivosti a tvrdosti, protože zamítá podle své povinnosti tento nevázaný a hanebný způsob snášlivosti, a popírá, že dovoleno jest jí užívatí. Činíce to však, nepozorují, že haní to, co zasluhuje chvály.

Avšak ačkoliv stavívají na odiv takovou snášelivost, stává se velmi zhusta, že jsou k věci katolické upjatí a skoupi; ti, kteří všechny bez rozdílu marnotratně svobodou podělují, poskytnouti církvi svobody té na všech stranách odpírají. (Encykl. »Libertas praestantissimum« z 20. června 1888.)

15. Třeba rozeznávati několik druhů liberalismu. Soujem nauk církevních o moderních svobodách. Každý má těchto nauk následovati.

a) Liberalismus má rozličné způsoby. Neboť svoboda může nejen jedním způsobem, nebo jedním stupněm od poslušnosti se odchýliti, již jsme Bohu, nebo těm, kteří na moci Boží účast mají, povinni.

α) Svrchovanou vládu Boží naprosto zamítati a vši poslušnosti zcela vypovídati nejen ve věcech státních ale i soukromých a rodinných, jest největší převrácenost svobody se týkající a proto nejhorší způsob liberalismu: o tomto způsobu platí tedy naprosto, co jsme proti němu byli doposud vyslovili.

β) Tomuto bludu nejbližší jest nauka těch, kteří sice připouštějí, že třeba se podrobiti Bohu původci a stvořiteli světa, protože na jeho vůli celý řád přírody závisí: avšak odvážlivě zamítají zákony víry a mravů, které jsou nad přírodu a samým Bohem jsou zjeveny, nebo tvrdí, že není příčiny, proč by se jich mělo dbáti, zvláště v životě veřejném. V jakém bludu se nalézají a jak sami sobě odporují, podobně již svrchu jsme uvedli. Tato bludná nauka jest pramenem a počátkem zhoubného názoru o rozdělení církve od státu: kdežto naproti tomu patrně jest, že obě moci, ačkoliv rozličné úřadem a nestejně stupněm důstojnosti, mají svorně působiti a navzájem si pomáhati.

γ) Z tohoto způsobu vytvořil se názor dvojitý. Mnozí chtějí totiž, aby byla církev úplně a naprosto oddělena od státu a tak soudí, že ve všech právních poměrech společnosti lidské, v zřízeních, mravech, úřadech státních, vyučování má se jednati, jakoby církve nebylo; nejvýše má se prý dáti jednotlivým občanům možnost, aby soukromě, chtějí-li, náboženství vyznávali a ko-

nali. Naproti tomu však svědčí závažnost všech důvodů, jimiž jsme vyvrátili bludný názor, že mají se záležitosti církve a státu rozdělit; což mimo to jest naprosto zpozdilé i z toho důvodu, protože má jednotlivý občan církve cítiti, ale stát má jí opovrhovati.

ž) Jiní neodporují tomu, že církve jest, protože by to také bylo nemožno, avšak zbavují ji podstaty a vlastních práv dokonalé společnosti a tvrdí, že církvi nenáleží dávatí zákony, souditi a trestati, nýbrž toliko povzbuzovati, raditi a řídití ty, kteří se dobrovolně církvi podřídili. Tak svým názorem podstatu božské této společnosti padělají, její autoritu, její úřad učitelský a všechnu činnost zeslabují a omezují, avšak při tom moc a působnost občanské společnosti tak zveličují, že církve Boží, jako společnost nějakou dobrovolným shromážděním občanů vzniklou, pod moc a vládu státu staví. Avšak bludů těchto možno zcela vyvrátiti důvody, kterých často apologeté užívají, a na které jsme také My, obzvláště v listě okružním »Immortale Dei« (z 1. listopadu 1885 »O křesťanském zřízení státu«) byli upozornili, z nichž patrně, že podle ustanovení Božího má církve vše, čeho k podstatě a právům oprávněné, nejvyšší a všestranně dokonalé společnosti náleží.

ε) Mnozí konečně neschvalují oddělení církve od státu, avšak soudí, že prý k tomu třeba působiti, aby církve podrobila se času a přizpůsobila a zařídila se dle toho, čeho dnešní opatrnost při řízení státních záležitostí žádá. Názor jejich by byl přijatelný, kdyby rozuměli tomu o jakési slušnosti, která by před pravdou a spravedlností mohla obstáti, aby totiž církve vzhledem k tomu, že lze se nadíti velikého nějakého dobra, povolnost ukázala a povolila, co bez porušení své povinnosti učiniti může. Avšak jinak se to má při záležitostech a naukách, jimiž se bezprávně způsobuje změna mravů a klamný úsudek. Žádná doba nemůže obstáti bez náboženství, pravdy a spravedlnosti, proto není většího bludu, než žádati, aby církve, jejíž ochraně Bůh nejvyšší a nejsvětější tyto statky svěřil, trpěla mlčky, co jest bludného a nespravedlivého, nebo pro-

míjela to, co škodlivo jest náboženství. (Encykl. »Libertas praestantissimum« z 20. června 1888.)

b) Shrneme-li všechny úvahy své v jediný celek, jest jejich základní myšlenkou, že člověk nezbytně pod skutečnou a ustavičnou mocí Boží jest postaven; proto nelze si představit svobodu lidskou jinak, nežli podrobenou a poddanou vůli Boží. Popíráti tuto svrchovanou moc Boží, nebo nechtíti se jí podrobiti, nesluší člověku svobodnému, nýbrž tomu, jenž svobody k velezradě užívá. Z tohoto pak převráceného směru ducha vyvíjí se a vzniká hlavní blud liberalismu.

Z toho, co bylo řečeno, plyne, že není dovoleno žádati, hájiti a udělovati svobodu myšlení, tisku, vyučování a náboženství bez rozdílu, jakoby to bylo právo člověka přirozené. Neboť, kdyby to bylo přirozeným právem, bylo by právem upírati svrchovanou moc Boží, a svoboda lidská nemohla by se žádným zákonem řídit. Podobně z toho plyne, že sice možno jmenované druhy svobody, jsou-li pro to spravedlivé příčiny, trpěti, avšak musí býti vytčeny meze, aby se nezvrhly v svévoli a zpupnost. Kde však svobody tyto stávají, necht poskytnou občanům příležitost, aby správně jednali a necht se o nich smýšlí to, co smýšlí církev. Neboť veškerou svobodu lze potud za oprávněnou považovati, pokud podporuje účinnější konání skutků počestných, jinak nikoliv. (Encykl. »Libertas praestantissimum« z 20. června 1888.)

c) Zvláště však třeba, aby katolíci, ohledně t. zv. svobod, vymožeností to nové doby, dbali úsudku apoštolské Stolice a smýšleli právě tak, jak ona smýšlí. Třeba se toho varovati, aby nikoho neklamal počestný jejich vzhled, neboť třeba si vzpomenouti, z kterých počátků vznikly a kterými snahami jsou podporovány a živeny na všech stranách. Zkušenost s dostatek nás poučila, jakých užitek ve státě přinesly, neboť uzrálo z nich na všech stranách ovoce, jehož mužové počestní a moudří právem želi. (Encyklika »Immortale Dei« z 1. listopadu 1885.)

ODDÍL XI. Církev a otroctví.

Jednotlivé nauky obsažené ve spisech
Lva XIII.

1. Úřadu náměstka Kristova přísluší, aby se, pokud síly stačí, o to přičinil, by všem lidem dobrodiní svobody bylo poskytnuto.

a) Pro všechny lidi jsme náměstkem Krista, Syna Božího, jenž pokolení lidské tak miloval, že se nejen nerozpakoval, přirozenost naši na se vzíti a s námi přebývati, nýbrž On zamiloval si i jméno Syna člověka, dosvědčiv veřejně, že proto mezi lidmi obcovał, aby »zvěstoval jatým propuštění« (Luk. 4, 19. cf. Isai. 61, 1), aby, vysvobodiv pokolení lidské od nejhoršího otroctví, totiž hříchu: »napravil všechny věci, kteréž jsou na nebi, i které na zemi v něm,« (Efes. 1, 10), a tak celé potomstvo Adamovo z hluboké záhuby všeobecné viny k výši budoucí důstojnosti opět povznesl. O té věci velmi trefně praví sv. Řehoř Veliký: »Když Spasitel náš a Stvořitel veškerého tvorstva proto milostivě tělo na se vzíti chtěl, aby božským milosrden-

stvím rozlomil pouto otrocké, jímž jsme byli spoutáni a vrátil nám bývalou svobodu, jest to zajisté spasitelný čin, jestliže lidé, kteří na počátku od přirozenosti svobodní byli učiněni a jež právo národů pod jeho otroctví podrobilo, svobodu, v níž zrozeni jsou, dobrodiním propuštění opět nabyli. (S. Gregorius M. lib. VI., epist. 12.)

b) Sluší se tedy zajisté, a jest přímo povinností úřadu apoštolského, abychom všemu důtklivě přáli a vše podporovali, co by mohlo buď jednotlivcům nebo společnosti býti prostředkem k ulevení mnohých béd, které z viny prvního člověka, jako plody zkaženého stromu, vyrostly; prostředky tyto, ať jsou kterékoliv, nejen prospěti mohou značně k vzdělání a ušlechtnění, nýbrž vhodně též přispívají k obnovení věcí, kteréž Spasitel člověčenstva Ježíš Kristus zamýšlel a chtěl. (Encykl. »In plurimis« z 5. května 1888.)

2. Že mnozí lidé jsou otroky, odporuje pořádku od Boha stanovenému. Otroctví vzniklo z nákazy, která z prvotného hříchu vychází.

a) Avšak uprostřed tolika béd, zvláště těžce třeba želeťi otroctví, jemuž nemalá část lidského pokolení po mnohá století jest podrobena, úpí v neřesti a špině a to zcela proti řádu Bohem a přírodou prvotně stanovenému.

Neboť nejvyšší Stvořitel všech věcí ustanovil, aby člověk panoval jako král nad živočichy země, nad rybami a ptactvem, nikde však, aby panoval sobě rovným; podle výroku sv. Augustina: »stvořil člověka rozumného podle svého obrazu. chtěl, aby jen nerozumným tvorům vládl, ne člověk člověku, ale člověk zvířeti.« (In Genesin I., 26.) Proto v otroctví hříšník právem upadl. Proto nikde nečteme v Písmě sv. slovo »otrok« dokud neužil tohoto slova spravedlivý Noe, aby jím hřích synův ztrestal. Slovo to způsobil tedy hřích, ne však příroda« (Genes. I., 25. a IX, 25 [Noë]). (Encykl. »In plurimis« z 5. května 1888.)

b) Z nákazy prvotného hříchu vyšla, podobně jako ostatní zla, i tato ohavná převrácenost, že totiž byli

lidé, kteří odvrhše památku bratrského sloučení původního, nedbali více vrozené vzájemné lásky a úcty, nýbrž poslouchajíce svých žádostí, počali se domnívati, že jsou nižší mezi lidmi, než oni a počali s nimi zacházeti jako se zvířaty pro jho zrozenými. Z toho pak vzešly následky, že lidé, kteří ve válkách a bojích zvítězili, kteří silou dosáhli vrchu, podrobili si přemožené, nedbajíce ani stejné přirozenosti ani důstojnosti lidské ani výslovné podobnosti Boží a tak lidská společnost poznenáhlu se rozdělila ve dvě části: vítěze a pány a pod jejich mocí přemožené otroky. (Encyklika »In plurimis« z 5. května 1888.)

3. Před příchodem Ježíše Krista bylo otroctví údělem většiny člověčenstva. Učení starověkých mudrců o otroctví jest nespravedlivé a nelidské.

a) Smutné divadlo této věci předvádějí nám paměti starých časů až do dob Spasitelových; bída otroctví rozšířila se po všech národech, tak že byl počet svobodných menší než otroků, proto předvádí nám básník Caesara mluvícího tato hrdá slova: »Lidské pokolení žije pro několik jednotlivců.«¹⁾ To platilo i u těch národů, kteří vynikali všestranným vzděláním, u Řeků, u Římanů, kde málo osob vládlo nad mnohými; panství to pak se provádělo tak násilně a krutě, že se zástupy otroků považovali za majetek, ne za osoby, ale za věci, postrádající veškerého práva, nemající ani možnosti, aby života užívali: »Otroci jsou v moci pánů, což jest právem mezinárodním, neboť stejně u všech národů můžeme pozorovati, že pánové mají moc nad životem a smrtí otroků, a že to, čeho získají otroci, získají pro pány.«²⁾ Podle tohoto pře-

¹⁾ Lucanus: Phars v. 848. Marcus Annaeus Lucanus, básník římský, pocházel ze Španěl, žil za časů Neronových, zapletl se ve spiknutí proti císaři a odsouzen k smrti (65 po Kr.). Z básně jeho se nám zachovalo nedokončené epos: Pharsalia, v němž se vyličuje občanská válka mezi Caesarem a Pompejem.

²⁾ Justinian: Institutiones lib I, tit. 8., n. 1. Institutiones jest učebnice římského práva, kterou císař Justinian († 565) dal podle starších knih v VI. stol. p. Kr. vzdělati.

vráceného názoru bylo dovoleno pánům otroky vyměňovati, prodávati, odkazovati, bít, zabít, zneužívatí jich k výstřednostem a hanebným pověrám; a to vše beztravně a veřejně bylo dovoleno. (Encykl. »In plurimis« z 5. května 1888.)

b) Ba i pohané, slynoucí největší moudrostí, vynikající mudrci a nejlepší právníci, snažili se sebe i jiné, na úkor všeobecného přesvědčení, zcela bezprávně přesvědčiti, že jest otroctví nezbytnou přirozenou podmínkou a neostýchali se tvrditi, že otroci daleko níže stojí, pokud se poznání a předností tělesných týče, než lidé svobodní a proto že jest třeba, aby otroci, jako nástroje postrádající rozum a poznání, ve všem vůle pánů slepě a jako nerozumní tvorové poslouchali. (Encykl. »In plurimis« z 5. května r. 1888.)

c) Nauku tuto třeba zavrhnouti jako nelidskou a hanebnou; jakmile se zásady tyto jednou uznají, není žádné utiskování lidí více tak barbarské a odporné, aby se nemohlo obhajovati nestoudně nějakým způsobem zákona a práva. (Encyklika »In plurimis« z 5. května 1888.)

d) Dějiny podávají nám hojnost dokladů, jaké semeniště hanebností, jaká morová rána a zloba vzešla z toho pro stát; mysl otroků byla naplněna zlobou, páni žili v ustavičném podezření a strachu; jedni připravovali pochodeň pomsty, druhí tím ukrutnější vkládali jho na šíje jejich, počet jedněch a násilí druhých působilo nepokoj ve státech, kterým z nepatrné příčiny hrozily převraty, bouře a vzpoury, loupeže a žhářství, vražda a války navzájem následovaly. (Encyklika »In plurimis« z 5. května 1888.)

4. Nauky prvních hlasatelů evangelia působily velmi blahodárně. Církev snažila se již od počátku, aby osud otroků zmírnila.

a) V tuto propast ponížení klesla většina lidstva, mnohem však horší bylo, že pohříženi byli ve tmu pověry; tu v plnosti času, podle úradku Božího, podivuhodné světlo s nebe zaplálo a milost Krista

Vykupitele hojně se vylila na veškeré člověčenstvo. Milostí tou jsou pozdviženi z kalu a bídy otroctví, a všichni povoláni a povzneseni z nejhavnější služebnosti hříchu k znamenité důstojnosti synů Božích.

Apoštolové od počátku církve, mimo jiná svatá pravidla života, zvláště vštěpovali a hlásali to, co napsal nejednou sv. Pavel k těm, kteří se z křestné vody znovu narodili: »Nebo všichni jste synové Boží skrze víru, která jest z Krista Ježíše. Nebo kteřížkoliv jste v Kristu pokřtěni, Krista jste oblékli. Tu již není žid ani pohan, není služebník, ani svobodný, není muž, ani žena; nebo všichni vy jedno jste v Kristu Ježíši.« (Gal. 3, 26 - 28.) Podobně: »Není pohan ani žid, obřizka a neobřizka, cizozemec a Skytha, služebník a svobodný; ale všecko a všem Kristus.« (Koloss. 3, 11.) A opět: »Nebo zajisté skrze jednoho Ducha my všichni v jedno tělo pokřtěni jsme, buďto židé, buďto pohané, buďto služebníci, aneb svobodní; a všichni jsme jedním Duchem napojeni. (1. Kor. 12, 13.) (Encykl. »In plurimis« z 5. května 1888.)

b) Jsou to v pravdě zlaté, nejvyšší důstojné a spasitelné nauky, jejichž působením se lidskému pokolení nejen jeho důstojnost vrací a rozmnožuje, nýbrž jimiž se všichni lidé kteréhokoliv národa, jazyka a stavu, spolčují a pouty bratrské přibuznosti co nejužěji spojují. Tuto lásku Kristovu, již sv. Pavel hořel, čerpal zajisté ze srdce Krista samého, který jako bratr všem i každému jednotlivému z lidí se oddal, který pak všechny skrze sebe takovou důstojností naplnil, ani jednoho nevyjímaje a neopomíjeje, že všechny k účastenství božské své přirozenosti povznesl. Nebylo jinak, než že skrze ni byly zasety Bohem samým odnože, které podivuhodně prospívající vyketly k naději a blahu veřejnému; během časů pak, neúporným působením církve, vzrostla a sloučila se společnost občanská na způsob rodiny jsouc obnovena a stala se křesťanskou a svobodnou.

Od počátku starala se církev co nejpečlivěji, aby křesťanům vznešenou nauku Kristovu a apoštolů o této věci hlásala a hluboce vštěpila; že totiž nyní skrze nového Adama, Krista, bratrské společenství utvořeno

jest člověka s člověkem a národa s národem, že jako všichni mají jeden a týž původ přirozený, tak že jest týž nadpřirozený původ spásy a víry: že všichni povoláni jsou stejně za syny téhož Boha Otce, kteréž On (nový Adam) touž vysokou cenou všecky společně vykoupil, že všichni jsou údové jednoho těla, všichni účastni téže hostiny nebeské, že všem přístupny jsou dary milosti a všem také dary života věčného. (Encykl. »In plurimis« z 5. května 1888.)

c) Na základech této nauky snažila se církev, aby jako dobrá matka aspoň trochu zmírnila tíži a hanbu života otrockého; za tou příčinou také ustanovila práva a povinnosti pánů i otroků, jak jsou vypsány v listech sv. apoštolů a s důrazem je doporučila. (Encykl. »In plurimis« z 5. května 1888.)

5. Apoštolové nepoučovali pouze otroky o povinnostech, nýbrž i pány. Sv. Pavel a otrok Onesimus. Rozdíl, jak nakládali s otroky pohané a jak křesťané.

a) Kněžata apoštolská napomínala otroky, jež Kristu získali těmito slovy: »Služebníci poddáni buďte ve vši bážni pánům, netoliko dobrým a mírným, ale také nevhodným«. (I. Petr. 2, 18.) Podobně sv. Pavel: »Služebníci poslušni buďte pánů tělesných s bážní a s třesením v sprostnosti srdce svého, jako Krista: ne na oko sloužíce, jako lidem se líbíce, ale jako služebníci Kristovi, činíce vůli Boží ze srdce, s dobrou vůlí sloužíce, jakožto Pánu a ne lidem; vědouce, že cožbykoliv jedenkaždý učinil dobrého, to zas vezme od Pána, buď on služebník aneb svobodný.« (Efes. 6, 5—8) Týž apoštol píše svému učedníku Timotheovi: »Kterřížkoliv jsou služebníci pode jhem, ať mají své pány za hodné vši cti, aby jméno Páně a učení nebylo rouháno. Kterříž pak mají pány věřící, ať jimi nepohrdají proto, že jsou bratři: ale tím ochotněji ať jim slouží, protože jsou věřící a milí, jenž téhož dobrodiní účastni jsou. Tomu vyučuj a napomínej.« (1. Tim. 6, 1—2.) Rovněž Titovi poručil, aby učil: »Služebníci ať jsou pánům svým poddáni, ve všem se líbíce, neodmlouvajíce, neokrádajíce, ale ve všem pravé věrnosti

dokazující: aby učení Spasitele našeho, Boha, ozdobovali ve všech věcech. (Tit. 2, 9. 10.) (Encykl. »In plurimis« z 5. května 1888.)

b) První tito učedníci víry Kristovy výborně poznali, že touto bratrskou rovností lidstva v Kristu nemají se ani umenšiti ani přestati poslušnost, úcta, věrnost a ostatní povinnosti, jimiž jsou pánům svým povinni; spíše však znamenali, že z toho vyplývá nejeden užitek, tím pak tyto povinnosti nabývaly jistoty, snáze a ochotněji byly plněny, a prospívaly více k dosažení slávy nebeské. Neboť služebníci prokazovali pánům svým úctu a vážnost jako osobám, které z moci Boží, od něhož všeliká moc pochází, moci své požívají; u nich neplatil strach před tresty, úskočné záměry, naděje na prospěch, nýbrž vědomí povinnosti a síla lásky. (Encykl. »In plurimis« z 5. května 1888.)

c) S druhé však strany napomínal sv. Apoštol spravedlivě pány, aby služebníkům díkem odpláceli za dobré skutky: »A vy, páni, též také činite jim, uskrovnějte pohrůzek: věduce, že i jejich, i váš Pán jest v nebesích, a přijímání osob není u něho« (Efes. 6, 9); aby uvažovali, že jako není spravedливо, aby otrok žaloval na svůj osud, protože jest »svobodník Páně«, podobně, že není dovoleno pánu někdy duchem se povyšovati a pyšně poroučeti, protože jest »služebník Kristův« (1 Kor. 7, 22). Slovy těmi bylo pánům přikázáno, aby ve svých otrocích uznávali a přiměřeně též ctili člověka, který se přirozeností od nich neliší, spíše náboženstvím jest jim roven a oba jsou spoluslužebníci k společné slávě Boží. (Encyklika »In plurimis« z 5. května 1888.)

d) Spravedlivé tyto zákony, jež znamenitě jsou způsobilé, aby uvedly v pořádek údy domácnosti, sv. apoštolové skutečně prováděli. Vynikajícím toho dokladem jest příklad sv. apoštola Pavla, co učinil a napsal ve prospěch Onesima, otroka uprchlého Filemonovi: neboť posílá ho k němu nazpět s tímto lásky plným doporučením: »Ty pak přijmi ho, jako vnitřnosti mé . . . již ne jako služebníka, ale místo služebníka nejmilejšího bratra . . . i podle těla i v Pánu. Jestliže pak ti v něčem ublížil, aneb jestli ti co dlužen,

mně to přičti.« (Filem. 12—18.) (Encykl. »In plurimis« z 5. května 1888.)

e) Přirovná-li tedy někdo obojí počínání pohanské a křesťanské, s radostí přizná, že ono bylo nemilosrdné a hanebné, toto však mírné, mravně důstojné a jistě nepřipustí, aby církvi, která jim tolik lásky poskytla, zasloužená chvála byla upírána. (Encykl. »In plurimis« z 5. května 1888.)

6. Církev počínala si v otázce otrocké velmi moudře. Vždy kladla na to hlavní důraz, že všichni křesťané mají býti bratrskou láskou spojeni. Kde se mohla církev svobodně rozvíjeti, sjednocení toto u vysoké míře podporovala. Dějepisné prameny dosvědčují, jak velikou lásku k otrokům církev osvědčila.

a) Tím více (přesvědčíme se o zásluhách církve v otázce otrocké), uváží-li se bedlivě, s jakou mírností a moudrostí církev tuto nejobavnější morovou ránu vymýtila a zahнала. Církev příliš nechválala s propuštěním otroků a jejich úplným osvobozením, protože se to nemohlo provésti bez bouří, na jejich vlastní škodu a ke škodě občanské společnosti. Zvláštním však úsilím o to se snažila, aby duch otroků v křesťanské nauce byl vzdělán, aby pak zároveň s křtem i mravy křesťanské oblékli. Jestliže tedy mezi zástupy otroků, jež jako syny do svého lůna přijala, někteří, svedeni nadějí svobody, počali chystati násill a vzpoury, kárala církev vždycky špatné tyto snahy a potlačovala je, za to však skrze své služebníky doporučovala lék trpělivosti. Měli totiž býti pevně přesvědčeni, že vznešeným světlem víry, které od Krista obdrželi, důstojností pohanské své pány daleko předčí, že však samým Původcem a Dárcelem víry tím svědomitější povinnost se jim ukládá, aby se proti nim ničeho nedopouštěli a ani v nejmenším od povinné úcty a poslušnosti se neuchylovali; aby, dobře věduce, že jsou vyvoleni pro království Boží, že obdrželi svobodu dítek Božích a že jsou k nepomíjejícím statkům povoláni, nestrádali ponížeností a útrapami života pomíjejícího, nýbrž, ma-

jíce oči i mysl k nebi obráceny, se utěšovali a ve svatém předsevzetí utvrzovali. K otrokům především mluvil sv. apoštol Petr, když napsal: »Nebo toť jest m lošt, jestliže kdo pro svědomí Boží snáší zármutky, trpě nespravedlivě. Nebo k tomu jste povoláni, poněvadž i Kristus trpěl za vás, pozůstaviv vám příklad, abyste následovali šlepějí jeho.« (1. Petr 2, 19—21.) (Encykl. »In plurimis« z 5. května 1888.)

b) Tato sláva plynoucí z péče spojené s mírností, z níž božská síla církve jasně vyzařuje, ještě se množí, máme-li na mysli vznešenou a nad pomyslení nezdolnou statečnost ducha, již církev dovedla mnohým i nejnížším otrokům vlíti a v nich ji udržeti. Podivuhodná to věc, že ti, kteří vynikali k pánům svým příkladnou ochotou, kteří pro ně všechny obtíže co nejtrpělivěji nesli, nijakým způsobem nemohli býti k tomu donuceni, aby dali přednost nespravedlivým rozkazům pánů, před svatými příkázáními Božími, a tak raději život svůj nejkrutějším mukám s klidnou myslí, s klidnou tváří vydali. Eusebius chválí jméno a nepřekonatelnou stálost sv. Potamiaeny panny, která raději beze strachu podstoupila smrt a věrnost Ježíši Kristo, prolivši svou krev, zachovala, než by byla povolila vášni neřestného pána.¹⁾ Podobně třeba se podívatí příkladu otroků, kteří pevný odpor až k smrti kladli pánům svým, když svobody jejich duše a povinné víry v Boha chtěli se dotknouti; avšak dějepis nám nevypravuje o žádných otrocích křesťanských, kteří by byli z jiných příčin kladli odpor pánům, nebo způsobili spiknutí a bouře státu nebezpečné. (Encyklika »In plurimis« z 5. května 1888.)

c) Když nastaly pro církev časy pokojnější, svatí otcové to byli, kteří apoštolské nauky o bratrském svazku mezi křesťany s podivuhodnou moudrostí vykládali, snažíce se dokázati, že sice náleží pánům spravedlivé právo na práce otroků, ale že jim nepatří neomezená moc nad životem a nelidská ukrutnost.

¹⁾ Eusebius, dějepisec církevní, vypravuje tak o sv. panně Potamiaeně, která za časů císaře Septimia Severa (zač. III. stol. po Kr.) byla v Africe umučena.

Mezi Řeky vyniká v té příčině zvláště svatý Jan Zlatoústý, který o tomto předmětu často jedná a srdcem i jazykem radostně doznává, že otroctví, v dřívějším slova smyslu, již pro ten čas velikým dobrodiním víry křesťanské jest odstraněno, takže mezi učedníky Kristovými jen podle jména trvati se zdá a trvá. Neboť Kristus (tak shrnuje svůj úsudek), jat svrchovaným milosrdenstvím k nám, zbavil nás viny hříchu prvotného, napravil zároveň i mnohá porušení z toho v řádu společnosti lidské pošlá; a proto, jako skrze něho smrt, ztrativši hrůzy své, jest pokojná pout do do života blaženého, podobně odstraněno jest i otroctví. Křesťan, jestliže není otrokem hříchů, nesmí býti zván otrokem; všichni, kteří v Kristu znovu zrozeni a přijati byli, jsou v pravdě bratřími; sláva a důstojnost nepochází z lesku rodového. nýbrž od tohoto znovuzrození a přijetí do rodiny Boží; pravou důstojnost nepropůjčuje krev (rod), nýbrž pravda; třeba však ještě, by toto zvláštní evangelické bratrství mělo hojnější užitek, aby i v zevnějším obcování vyzařovala jakási miá vzájemnost snah i povinností, tak aby otroci skorem právě tak byli držáni jako služebníci a domácí, a aby jim domácí pánové neposkytovali jen to, čeho potřebí k živobytí, ale i čeho k jejich duchovnímu vzdělání třeba. Děkadem toho jest zajisté zvláštní pozdrav sv. Pavla k Filemonovi, jenž vyprošuje milost a pokoj církvi, která v domě jest tvém (Filem. 2), že totiž stejně pánům i otrokům je stanoveno, aby mezi těmi, mezi nimiž jest jednota víry, trvala též jednota lásky.«¹⁾

Z latinských otců podle zásluhy a právem připomínáme sv. Ambrože, jenž tak horlivě o téže věci ze všech stran pojednal, a tak určitě povinnosti obojho

¹⁾ Sv. Jan Zlatoústý: Homilie XXIX. in Genesin; Řeč o Lazarovi; Homilie XIX. o 1. listu sv. Pavla ke Korintským; Homilie I. o listě k Filemonovi.

Sv. Jan Zlatoústý, patriarcha cařihradský, syn svatě Anthusy a zák slavného řečníka Libania, byl nejznamenitějším řečníkem své doby, jenž v řečech svých spojoval s neobyčejnou silou účevatnou něhu. Proto nazván Zlatoústým. Zemřel ve vybnanství r. 407 po Kr.

stavu podle zákonů křesťanských vymezil, jako žádný jiný toho nedokázal. Není potřeba o jeho naukách obšírněji se rozepisovati, protože zcela a dokonale se s naukami sv. Jana Zlatoústého shodují.¹⁾ (Encykl. »In plurimis« z 5. května 1888)

d) Byly to, jak patrně, nejvýše spravedlivé a užitečné předpisy, avšak, což hlavního jest, již od dávných časů byly svatě a neporošeně zachovávány všude, kde kvetlo křesťanství. Kdyby tomu tak nebylo, nemohl by zajisté Lactantius, výborný obránce víry, s takovou důvěrou dosvědčovati: »Snad někdo řekne: Zdaž nejsou u vás někteří chudí, jiní bohatí, někteří otroci a jiní pánové? Zdaž není mezi jednotlivými osobami rozdíl? Není, neboť není jiné příčiny, proč si navzájem dáváme jméno bratří, leč protože se všichni za rovné považujeme, neboť protože vše lidské, nikoliv dle těla, ale dle ducha měříme, nejsou pro nás otroky, ač jsou v jiných poměrech tělesných, nýbrž vídíme v nich a zoveme je bratry, spoluslužebníky v náboženství.«²⁾ (Encykl. »In plurimis« z 5. května 1888.)

e) Církev pokračovala v péči o blaho otroků a nezanedbávajíc žádné vhodné příležitosti, opatrně k tomu směřovala, aby jim získala konečně úplné svobody, což by ovšem velice jejich věčnému blahu prospělo. Že se o to ne bez výsledku snažila, toho doklady podávají nám staří letopisové. Vznešené paní zvláště se snažily podporovati věc tu, a jak Salvianus³⁾ vypravuje, stávalo se v křesťanských rodinách, ačkoliv nebyly zámožné, velmi často, že

¹⁾ Sv. Ambrož: O Abrahamovi, O Jakobovi a blaženém životě kap. 8; o patr. Josefovi kap. 4.; Povzbuzení k panictví kap. 1. Sv. Ambrož, arcibiskup milánský, počínal si v těžkém úřadě svém za zmatků arianských jako pravý apoštol. Vynikl jako řečník i spisovatel. Zemřel r. 397 po Kr.

²⁾ C. Firmianus Lactantius: Institutionum Divinarum lib. V., c. 16. — Lactantius jest latinský spisovatel církevní z počátku 4. stol. po Kr. pro svůj ryzí, lehký a plynutý sloh křesťanským Ciceronem nazývaný. Hlavní jeho spis »Institutione« divinae jest obrana a zároveň učebnice nauky křesťanské v 7 knihách.

³⁾ Salvianus z Marsilie, kněz a spisovatel církevní v V. století. Zemřel v Marseillu okolo r. 480. Spisy jeho jsou většinou apologetické.

otroky milostivě propouštěly. Avšak krásnější ještě příklad lásky křesťanské dávno před tím s pochvalou vypravuje sv. Klement, že totiž někteří křesťané sami se dali v otroctví, když otroky jiným způsobem nemohli osvoboditi (I. Epišt. ke Kor. c 55.)

Proto mimo to, že se počalo propouštění otroků konati v chrámě jako nábožný skutek, jala se církev doporučovati to věřícím, činícím poslední pořízení, jako skutek Bohu přemilý a před ním velmi záslužný; tím se dají vysvětliti slova, jimiž závětník dědici propouštění nařizoval jako »pro lásku Boží«, »ke spáse nebo zásluze duše mé«. Žádné věci se nešetřilo, již bylo možno užiti ve prospěch otroků. Bohu dary věnované byly prodány, posvátné zlaté a stříbrné nádoby byly roztaveny, nádherné ozdoby a dary chrámové byly zcizeny; tak učinili sv. Ambrož, Augustin, Hilarius, Eligius, Patricius a jiní velmi svatí mužové nejednou. (Encykl. »In plurimis« z 5. května 1888.)

f) K tomu přistupují jiná dobrodiní církve v téže příčině. Církev hájila otroky před ukrutným hněvem pánů a před záhubným bezprávím, hrozcí přísnými tresty; před ukrutným týráním otvírala jim útočiště na posvátných místech, propuštěné otroky brala pod ochranu a snažila tresty odstrašiti, kdo se opovážili lstí svobodného člověka uvrhnouti v otroctví. Tím více přála svobodě těch otroků, kteří jakýmkoliv způsobem za různých časů a na různých místech jí náleželi, neboť jednak ustanovila, aby biskupové dali svobodu těm, kteří se po nějaký čas chvályhodným a počestným životem osvědčili, nebo biskupům zcela dovolila, aby své otroky libovolně osvobodili. Dilem milosrdenství a vlivu církve bylo též, že byl otrokům poněkud zmírněn přísný řád občanského zákona, a tím že dosaženo, aby Řehořem Velikým navržené úlevy byly v psané právo občanské pojaty, jak se to stalo hlavně přičiněním Karla Velikého, který je vložil ve svá »Capitularia«,¹⁾ a potom Gratian do svého

¹⁾ »Kapitularia« králů francých jsou říšské zákony, které po úradě a za souhlasu duchovních i světských hodnostářů nebo lidu, byly na sněmech říšských latinsky sepsány a zavazovaly všechny poddané.

»Dekretu«. ¹⁾ Konečné listiny, památníky, zákony, zřízení všech dob svědčí a dokazují způsobem velikolepým lásku církve k otrokům, jež v bídném postavení církev nenechala nikdy bez ochrany a vždy vším úsilím hleděla bídě jejich uleviti. (Encykl. »In plurimis« z 5. května 1888.)

7. Velikých zásluh získali si papežové římsští o otroky. Lev XIII. snažil se zvláště zmírniti osud černochů afrických. Výsledky snah těch.

a) Nejvíce učinili pro otroky římsští papežové, kteří po všechny doby byli ochránci slabých a mstítelé utlačovaných.

Sv. Řehoř Veliký (590—604) pokud mohl, sám největšímu počtu otroků získal svobodu; na sněmu římském r. 597 ustanovil, aby dosáhli svobody, kdo se oddali životu řeholnímu.

Hadrian I. (772—795) hájil právo otroků, že smějí uzavřít manželství i proti vůli pánů.

Alexandr III. (1159—1181) zřejmě prohlásil r. 1167 maurskému králi z Valencie, že nesmí křesťana učiniti otrokem, protože žádný člověk od přirozenosti není otrokem, nýbrž všichni od Boha jsou stvořeni svobodní.

Innocenc III. (1198—1216) schválil a potvrdil na žádost zakladatelů sv. Jana z Mathy a Felixe z Valois řád Nejsv. Trojice na vykupování otroků, kteří v otroctví turecké upadli.

Honorius III. (1216—1227) a Řehoř IX. (1227—1241) podobný řád blah. Panny Marie a Mercede rádně potvrdili. Založil ho Petrus Nolascus a dal členům řádu tvrdou podmínku, že jsou povinni sami odejít do otroctví za křesťany, jež tyraní v otroctví drží, mohou-li takto býti osvobozeni.

Týž Řehoř IX. vydal k větší ještě ochraně svobody rozkaz, že není dovoleno otroky, církvi náležející.

¹⁾ »Decretum Gratiani« jest první díl zákoníku církevního »Corpus juris Canonici«. Sestaven jest z přednášek o právu kanonickém, které konal Gratian, mnich kamaldolský v Bologni. Blíže okolnosti jeho života jsou neznámy. Původ dekretu třeba klásti asi do XII. stol.

jící, prodávati a přidal povzbuzení pro křestany, aby jako pokání za hříchy své otroky darovali Bohu a svatým.

Když koncem 15. století, neblahá skvrna otroctví skorem mezi křestanskými národy byla vyhlazena a státy snažily se vždy více evangelickou svobodu upevniti a panství její rozšířiti, tato apoštolská Stolica co nejbudlivěji bděla nad tím, aby snad zárodky této neřesti opět někde neožily. Proto bedlivým okem pozorovala nově objevené krajiny v Africe, Asii a Americe, neboť se rozšířila pověst, že vůdcové těchto výprav, ač křestané, užívají nevhodně zbraní i ducha svého, aby nevinným národům připravili a vložili jho otroctví. Protože nepřipravenost půdy, která měla býti vzdělána, hojnost drahých kovů, které měly býti dobývány, vyžadovala vydatných sil, připadlo se na nespravedlivé a nelidské záměry. Neboť začal obchod s otroky, za tím účelem z Aethiopie dováženými, který nazván byl »la tratta dei Negri«, obchod s černochoy a po koloniích přespříliš se rozšířil. K tomu přistoupilo podobné bezpráví, totiž, že v otroctví podobně byli vláčeni domorodci (všeobecně Indiáni zvaní).

Jakmile se o tom dozvěděl papež Pius II. (1458—1464), napsal bez meškání list k biskupovi Rubikonskému ze dne 7. října 1462, v němž tuto nešlechtnost kárá a zavrhuje.

Po nějakém čase užil Lev X. (1513—1521) všeho svého vlivu a vážnosti u krále Portugalského a Španělského, aby se postarali o úplné odstranění těchto násilností, které slouží nejen k potupě náboženství, nýbrž i lidskosti a spravedlnosti. Nicméně však trval nešťastný ten stav dále bez překážky, protože trvala nekalá příčina jeho, nenasytná hrabivost.

Tu pak Pavel III. (1534—1549) pln otcovské lásky a úzkostlivý o osud Indiánů a otroků maurských, užil posledního prostředku. Ve slavnostním dekretu, takřka před tváří celého světa prohlásil, že všem oněm lidem přísluší vlastní a spravedlivé trojí právo: totiž, že každý jest svobodný a může o sobě rozhodovati, že ve společenstvu mohou dle svých zákonů žíti, že mohou majetek získávati a míti. Mimo to listem ke

kardinálu arcibiskupu Toledskému stanovil tresty na ty, kteří by proti dekretu jednali, a to stihl je interdikttem, který jenom od papeže může býti odpuštěn. (Veritas ipsa z 2. června 1537.)

Právě tak pečlivě a neohroženě hájili později jiní papežové svobodu nejen Indiánů, ale i černochoů, a to i těch, kteří ještě nebyli v křesťanské víře vyučeni. Byli to hlavně Urban VIII. (1623—1644), Benedikt XIV. (1740—1758) a Pius VII. (1800—1823).

Pius VII. kromě toho obrátil zřetel knížat evropských, shromážděných na kongresu Vídeňském (r. 1814 a 1815), na to, aby obchod s černochoy, který na mnohých místech byl již odstraněn, zúplna byl vykořeněn.

Podobně i Řehoř XVI. (1831—1846) přísně napomenul ty, kteří se proti lidskosti a zákonům prohřešovali, uvedl opět na pamět nařízení papežská a stanovene tresty, a neopomenul žádné příležitosti, aby i přespolní národy přiměl k tomu, by následovali mírnosti národů evropských a od hanebného a ukrutného otroctví nejen upustili, nýbrž je i potlačili. (In supremo apostolatus fastigio z 3. dubna 1837.)

Jest Nám to velmi vítáno, že můžeme panovníkům a vládám blahopřání vysloviti, protože se usilovným snahám jejich podařilo dosti učiniti dlouholetým a spravedlivým steskům přirozenosti i náboženství. (Encykl. »In plurimis« z 5. května 1888.)

b) Horlivost církve sv., aby otrokům získala opět svobody, nikdy neulevila. Spíše možno právem tvrditi, že čím více slovo její vážilo, tím více se přičiňovala, aby byla zlepšena. Nepochybnými důkazy toho jsou dějiny, které zaznamenávají čestně horlivost několika našich předchůdců. Z nich zvláště vynikají Řehoř Veliký, Hadrian I., Alexandr III., Innocenc III., Řehoř IX., Lev X., Pavel III., Urban VIII., Benedikt XIV., Pius VII. a Řehoř XVI. Vykonali vše, co mohli, aby bylo otroctví, kde ještě stávalo, potlačeno, a nezapustilo snad znovu kořeny tam, kde byly podřaty. (Encykl. »Catholicae Ecclesiae« z 20. listopadu 1890.)

c) Avšak podobná záležitost doposud naplňuje ducha našeho starostí a nemálo nás tísní a péče naší vyžaduje. Hanebný obchod s lidmi na moři sice přestal,

ale na zemi se ještě hojně a ukrutně provozuje, hlavně v některých krajích afrických. Neboť Mohamedané jsouce toho převráceného názoru, že Aethiopové a jim podobní národové sotva nějak předčí zvířata, domnívají se, že jim dovolena proti nim každá vérolomnost a ukrutnost, které se hrozíme. Jako lupiči náhle přepadají nic netušící kmemy aethiopské, běrou útokem vesnice, dvorce, chatrče a stany, vše ničí, pustoší a loupí, jímají muže i ženy i děti bez rozdílu, a zajavše a spoutavše je bez odporu, odvádějí je násilím a vlekou je na nejhanebnější trhy s otroky. Egypt, Zanzibar a částečně i Sudan jsou východiště, odkud ohavné tyto loupežné výpravy vycházejí; mužové spoutáni okovy, donucováni k dlouhým cestám, při nejskrovnější stravě, za častého bití důtkami, kdo sláb jest, aby útrapy snášel, se zabije, ti, kteří ušli bez pohromy, s ostatním zástupem jako stádo na trh se vedou, a jsou kupcům mrzutým a nestydatým na prodej. Ten pak, komu byl otrok prodán a odevzdán, nemilosrdně jej odlučuje od ženy, dětí i rodičů a nutí jej, aby trávil život svůj v otroctví krutém a hanebném, v němž sotva ujde tomu, aby nebyl donucen k přijetí Mohamedanismu.

Nedávno ještě k velikému zármutku srdce Našeho, byli jsme o tom zpraveni od osob, kteří na vlastní oči, majíce je naplněny slzami, patřili na tyto hanebnosti a ohavnosti, s nimi souhlasí zprávy nejnovější cestovatelů po rovníkové (střední) Africe. Z věrohodných svědectví těchto mužů jest zjištěno, že se každoročně prodává na 400.000 Afričanů, jako dobytka, z těch asi polovice klesá únavou na velmi obtížných cestách a hyne, takže, — jak smutné to doznání, — cestovatelé nalézají cestu označenu kostmi těch, kteří tak zahynuli. Kdo by nebyl pohledem na tolik bídy pohnut? My, kteří zastupujeme osobu Kristovu, nejlaskavějšího vysvoboditele lidstva a kteří se radujeme z mnohých a slavných zásluh církve o bídné všeho druhu, nemůžeme ani vysloviti, jakou soustrastí jsme k oněm nešťastným národům naplněni, jak plní lásky po nich rozpínáme rámě, jak vroucně si žádáme, abychom jim mohli opatřiti všechny úlevy a pomoc, s tím

úmyslem, by s otroctvím lidským zavrhli též otroctví pověry, aby mohli sloužiti jedinému a pravému Bohu, pod sladkým jhem Kristovým a s námi byli účastni nebeského dědictví. Kéž by se spojili všichni, kteří snaží se, aby byla posvátná práva lidstva a národů, kterým rozšíření víry katolické na srdci leží, všichni bez rozdílu, kéž se na naše rady a prosby spojí, aby tento nejhanebnější a zločinný obchod byl potlačen, zamezen a vymýtn. (Encykl.: »In plurimis« z 5. května 1888.)

d) Slavné dědictví, které Nám zůstavili Naši předchůdcové (týkající se totiž odstranění otroctví), nastoupili jsme s radostí. Proto užili jsme každé příležitosti, abychom veřejně po zásluze označili a zavrhli ukrutnou metlu otroctví. Pojednali jsme o této otázce zvláště v listě ze dne 5. května 1888 k biskupům bratsilským. Blahopřáli jsme jim, protože bylo v této zemi vládou odstraněno otroctví a vložili jsme při tom, v jak velké míře odporuje otroctví náboženství a lidské důstojnosti. Když jsme list tento napsali, byli jsme naplněni upřímnou soustrastí k postavením těch, kteří v otroctví úpí. Ještě bolestněji dotkli se Nás zprávy o hrozné bídě, v níž žijí celé kmeny v některých krajinách vnitřní Afriky. Jest to v pravdě hrozné mítí z věrohodných svědectví zpravodajů jistotu, že se tam koná ročně hon asi na 400.000 lidí, kteří se poutají, a za hrozného týrání na trhy otroků odvádějí. Tam se jako stádo vystavují, a podle nejvyšší nabídky prodávají. Vzhledem na svědectví těch, kteří to viděli, chcvali jsme vroucí touhu, podle sil svých nešťastníkům těm pomoci a bídu jejich zmírniti. Za tím účelem nařídili jsme bezodkladně milému Našemu synovi, kardinálu Lavigeriovi, ¹⁾ jehož apoštolskou horlivost známe, aby navštívil hlavní města evropská a veřejně přibíl tam hanbu tohoto nejvyš hanebného obchodu s otroky.

¹⁾ Karel Martial Allemand-Lavigerie narodil se 31. října 1825 v Bayonu. Stal se knězem a později profesorem církv. dějin na Sorbonně. Vykonav různá diplomatická posláná byl povýšen na nově zřízený arcibiskupský stolec v Alžiru r. 1867. V Africe pozornost věnoval otázce otrokářské a vzbudil mocné protitrokářské hnutí po Evropě. Zemřel r. 1892.

Kéž by kněžata i soukromníci projevili ochotu, že se chtějí přičiníti, aby se ubohým černochoům dostalo účinné pomoci. (Promluva k sv. kolegiu z 23. prosince 1891.)

e) Musíme Pánu Našemu Ježíši Kristu, vroucně milovanému Vykupiteli všeho lidstva, z plna srdce děkovati, že v neskonalé dobrotivosti Svě nedopustil, aby snahy naše vyšly na prázdno. Staly se spíše zrnkem, které bylo úrodné půdě svěřeno a slibuje hojnou žeň.

A vskutku ustanovili se panovníci a katolíci celého světa, i ti, jimž ještě právo národů a zákon přirozený posvátny jsou, ve svaté horlivosti na tom, že budou hledati nejpřípadnější prostředky a cesty, aby naprosto surový obchod s otroky byl potlačen. Slavný kongres brusselský, na němž brali účast vyslanci všech panovníků evropských, a nedávno soukromníky odbývaný kongres, jenž se za týmž účelem shromáždil v Paříži, skýtají naději, že věc černochoů tak horlivě a úporně bude hájena, jak toho břímě této bídy zasluhuje. (Encykl. »Catholicae Ecclesiae« z 20. listopadu 1890.)

8. Rozšíření evangelia jest bezpečným prostředkem k potlačení otroctví. Apoštolští mužové mají se dílu tomu pod ochranou sv. Petra Klavera v Africe věnovati.

a) Vedle starosti, kterou Nám působí ochrana svobody, ještě větší starost Nás tíží, Našemu úřadu apoštolskému ještě bližší. Povinností Naší podle vůle a úradku Božího jest bdíti nad tím, aby se nauky sv. evangelia rozšířily po širých lánách Afriky. Nauka ta rozžehne tam světlo božské pravdy, aby obyvatelé těch krajů, kteří sedí nyní v tmavém stínu smrti a jsou tíženi temnotou pověry, měli s Nými podíl na království Božím. Této péči tím vytrvaleji se věnujeme protože tito národové, jestliže přijmou světlo božské víry, setřesou též jho otroctví. Neboť tam, kde platí mravy a zákony křesťanské, kde učí náboženství člověka spravedlnosti a úctě před důstojností lidskou, kde se rozširuje duch bratrské lásky, jíž učil Kristus, není místa pro otroctví, ukrutnost a barbarství; tam rozkveté spíše krása křesťanské svobody a mravů a

zazáří skutky pravé osvěty. (Encykl. »Catholicae Ecclesiae« z 20 listopadu 1890.)

b) Bylo Naším míněním, že církvi a papežství náležel veliký podíl na krásném podniku odstranění otroctví . . . Proto jsme se snažili, podporovati dílo to vším způsobem, nejen proto, že jest to dílo význačné mravní a křesťanské, nýbrž také z té příčiny, že bez součinnosti církve nelze se nadíti uspokojivého a trvalého výsledku. Hmotná síla může sice pouta otrocká rozlomit, obchod s otroky a trhy na ně potlačiti, avšak proniknouti do srdcí těchto nešťastníků, povznést je z ponížení, jehož byli obětmi, vštípnuti úctu před důstojností lidskou a svobodu dítek Božích, to může způsobiti jen práce missionářská, to jest ovocem evangelia Kristova. (Promluva k sv. kollegiu z 23. prosince 1891.)

c) Zatím co s větším úsilím i důmyslem se podnikají nové výzkumné cesty po krajích afrických a nová obchodní spojení se vyhledávají, necht se snaží apoštolští mužové, aby, pokud nejlépe možno, bylo postaráno o spásu a svobodu otroků. Toho však úspěchu nedosáhnou žádnou jinou pomocí, leč oddají-li se, posilněni milostí Boží, docela rozšiřování svaté naší víry a jejímu dalšímu udržení; neboť to jest jejím znamenitým ovocem, že skýtá podivuhodně a rodí svobodu, »kteroužto nás Kristus osvobodil« (Galat. 4, 31.) (Encykl. »In plurimis« z 5. května 1888.)

d) Několik apoštolských mužů, jako udatní bojovníci předvoje Kristova, pronikli již do krajin afrických a prolili tu ke spáse svých bratří nejen pot, ale často i krev svou a obětovali svůj život. Avšak málo jest těchto dělníků, povážíme-li, jak přebohatá jest zeň. Do oněch krajin, kde se provozuje hanebný obchod s otroky, musí jíti veliké množství jiných týmž duchem Božím naplněných, nestrachujících se ani nebezpečí ani obtíží, ani útrap, aby přinesli tamějším obyvatelům nauku Ježíše Krista, již vždycky pravá svoboda provází. (Encyklika »Catholicae Ecclesiae« z 20. listopadu 1890.)

e) Proto napomínáme missionáře, aby v životě a skutcích Petra Klavera, jemuž jsme nedávno korunu

nebeské slávy přirkli, shlíželi se jako v zrcadle apoštolské horlivosti; nechť patří na něho, jenž ve vytrvalé práci bez přetržení po čtyřicet let se zcela obětoval službě zástupům ubohých černých otroků, takže právem může býti nazýván jejich apoštolem, protože se nejen ustavičným jejich otrokem nazýval, nýbrž jim se i zúplna věnoval. Jestliže osvojí si lásku a trpělivost tohoto muže a budou jemu podobnými, zajisté stanou se hodnými služebníky spásy, rozdavači útěchy, hlasateli pokoje, kteří poušť, divoké krajiny a surovost promění pomocí Boží v kvetoucí místa nábožnosti a mravnosti. (Encykl. »In plurimis« z 5. května 1888)

f) Církví katolické, jež všechny lidi touž mateřskou láskou objímá, na ničem takřka od jejího počátku tak nezáleželo, jako na tom, aby potlačila a zúplna odstranila otroctví, pod nímž většina lidstva úpěla. Jest vám to známo. Jsouc horlivou strážkyní učení svého Zakladatele, jenž sám osobně i skrze ústa apoštolů bratrské lásce všech lidí učil, v níž všichni jedno býti mají, ujala se církev opuštěné věci otroků. Církev stanovila hlavní zásadu, že všichni lidé jsou téhož původu, touž cenou jsou vykoupeni a k téže věčné blaženosti povoláni. Od počátku žádala zásadně svobodu pro všechny lidi; avšak opatrně a znenáhla postupovala, jak toho čas a okolnosti žádaly. Její snahy byly korunovány výsledkem. Moudrost její a dobře uvážené snahy nežádaly ničeho, co by nesouhlasilo s náboženstvím, spravedlností a lidskostí. To bylo poznenáhlu uznáno a uznány též veliké zásluhy její o pokrok civilisace. (Encykl. »Catholicae Ecclesiae« z 20. listopadu 1890.)

g) Proto nelze církví katolické nikdy dosti děkovati a jí chváliti, že skrze neskonalou dobrotivost Vykupitele Ježíše Krista zamezila otroctví, a způsobila mezi lidmi pravou svobodu, bratrství a rovnost, čímž si i o blaho národů získala zásluhy. (Encykl. »In plurimis« z 5. května 1888.)

Dodatek.

Nauky Lva XIII. ve formě katechismu.

(Číslice římské označují oddíl, arabské číslice a písmeny, znamenají čísla a odstavce každého oddílu.)

1. V čem záleží přední úkol *římského papeže*?

Předním úkolem římského papeže jest, rozptýliti temnoty a vyvrátiti bludy; neboť nazývá sv. apoštol církev, jejíž hlavou jest papež, sloupem a utvrzením pravdy. I., 1.

2. Který cíl vytknul si Lev XIII. od počátku své vlády?

Lev XIII. snažil se vytrvale, aby církev vždy víc a více byla poznávána a milována. I., 2.

3. Proč bývá církev katolická tak často potírána?

Církev katolická bývá tak často a prudce potírána, protože mnozí ji znetvořují a pomlouvají. I., 3.

4. Co obrací zraky národů na Řím?

Pud po obecném blahu nutí národy, aby se úže k církvi přimknuli, neboť spásu lidské společnosti lze především od apoštolské Stolice očekávati. I., 4. 5.

5. K čemu mají sloužiti okružní listy papežské?

V listech okružních mají všichni, kteří chtějí býti řádnými občany a chtějí plniti povinnosti své tak, jak jim to víra káže, naléztí snadno pravidla svého jednání. Proto mají věřící papežem dané nauky a napomenutí poznávati a svědomitě plniti. I., 6.

6. Čím jsou věřící papeži povinni? Věřící jsou papeži povinni poslušností a láskou. I., 7, a—e.

7. Mají věřící příčinu, aby s celým srdcem na apoštolské Stoliči lpěli?

Zkušenost mnoha století nás učí, že apoštolská Stoliče národům za všech věků spásu přinášela. Papežové jako ochranná zeď bránili všemu, co by bylo mohlo uvrci společnost lidskou v dřívější barbarství. I., 8. 9

8. Ubylo v nejnovějších dobách blahodárného vlivu římské Stoliče?

Charakter apoštolské Stoliče nepodléhá změnám. Ona přizpůsobuje se podle možnosti oprávněným potřebám rozličných dob. Pro ni platí slovo apoštolovo: »Všechněm všechno učiněn jsem, abych všechny k spasení přivedl.« I., 10. 11.

9. Proč jest důležité, znáti dopodrobna ústavu *círky svaté*?

Nechceme-li od pravdy poblouditi, třeba se snažiti, abychom církev dokonale poznali, protože má církev mocný vliv na duše, rozptyluje nevědomost a odstraňuje bludné názory a předsudky. II., 1. a.

10. Proč se pronásleduje církev a papežství?

Církev a papežství bývá pronásledováno, protože nebývají s dostatek poznány. II., 1. b. c.

11. K čemu založil Kristus Pán církev?

Kristus Pán založil církev, aby zachránil duše a napravil lidstvo. II., 2. d. e.

12. Které poslání obdržela církev od Boha?

Církev obdržela poslání, učiti pravdě a Kristem získané milosti udělovati. II., 2. f—h.

13. Kterou zvláštní vlastnost má církev svatá?

Církev má zvláštní vlastnost, že nejsou omezena časem a místem, vztahuje se na všecko lidstvo. II., 2. i.

14. Jak se proto církev nazývá?

Církev nazývá se katolickou, protože jest pro všechny národy a hodl se pro všechny lidi. II., 2. k. l.

15. Proč založil Kristus církev jednu, po všechna století viditelnou?

Kristus založil jednu viditelnou církev, protože chtěl užiti lidí, aby lidi spasil. II., 3 a.

16. Jak by měli lidé ke spáse lidí spolupůsobiti?

Lidé nemohou působiti ke spáse lidí z vlastní své moci, nýbrž skrze milost Kristovu, za niž třeba prositi. II., 3. b. c.

17. Proč se jmenuje církev v Písmě sv. tělem, a to tělem Kristovým?

Církev jmenuje se tělem, protože jest všem viditelná. Jmenuje se tělem Kristovým, protože jest tělem živým, jež proniká duch Kristův, jako vinný kmen živí ratolesti. II., 3. d.

18. Jest bludem tvrzení, že Kristus založil církev neviditelnou?

Jest záhubným bludem tvrditi, že jest církev skrytá a neviditelná, právě tak jako jest velmi záhubným bludem se domnívati, že jest pouze lidským zřízením, majícím pouze zevnější kázeň, zevnější obřady a zvyky. II., 3. e. f.

19. Zachová si církev způsob vlády až do skonání časů?

Církev nemůže se nikdy změnit; ani nemá moci, aby se vzdala podmínek svobody a neodvislosti, jimiž ji Kristus ke spáse duší nadal. II., 3. g.

20. Jest církev společností sama v sobě dokonalou?

Církev jest v pravém slova smyslu společností ve způsobu svém dokonalou a má podle vůle zakladatelovy všechny prostředky, aby mohla trvati a činnost rozvíjeti. II., 4. a—c.

21. V čem záleží rozdíl mezi církví a společností státní?

Církev skládá se sice, právě jako stát, z lidí, avšak liší se od státu tím, že má cíl nadpřirozený pro všechny lidi a že i prostředky k dosažení cíle toho jsou nadpřirozené. II., 4. d.

22. Čím vyniká církev nad všechny ostatní společnosti?

Církev předčí všechny ostatní společnosti, neboť cíl její svou důstojností všechny předčí, milost vyniká nad pouhou přirozenost a duchovní statky stojí výše než statky pomíjlivé. Církev jest tedy původem božská, cílem a prostředky nadpřirozená, ohledem na údy společnost lidská. II., 4. e. f.

23. Má církev známku jednoty?

Církev jest jednotná svou podstatou, učením, původem, posláním a vynikající důstojností; jest jednotná jako tělo Kristovo. II., 5. a—e.

24. Podle čeho poznáváme, že církev jest jediné pravým náboženstvím?

Že jest církev jediné pravým náboženstvím, církví Kristovou, dokazuje pravdivost proroctví, jež se vyplnila, veliké množství zázraků, rychlé rozšíření katolické víry přes všeliké překážky, svědectví mučedníků a mnohé jiné důkazy. II., 5. f.

25. Co jest základem církevní jednoty?

Základem veliké a vroucí jednoty mezi lidmi jest svornost myslí u víře; z té přirozeně vyplývá svornost vůle a jednání. II., 6. a. b.

26. Dostačí k jednotě u víře držeti se pouze těchž knih Písma sv.?

K jednotě u víře nedostačí, aby všichni uznávali Písmo svaté za pravidlo nadpřirozeného poznání. Knihy mohou býti různě vykládány, zvláště knihy, jichž věčná Moudrost sama jest původem. Aby byla jednota víry zachována, třeba učitelského úřadu od Boha nadpřirozeným způsobem osvětleného a tedy neomylného, který by, je-li třeba, smysl Písma sv. stanovil. II., 6. c—m.

27. Komu odpírá člověk víru, nevěří-li církvi?

Kdo nevěří, čemu učí církev, zpěchoje se věřiti věčné pravdě, jež nemůže se mýliti ani klamati. Kdo tedy zavrhuje pouze jediný článek víry, zavrhuje víru celou, neboť zavrhuje autoritu Boží, která z každého článku víry jasně svítí. II., 6. n—p.

28. Jest pouze povinností církve bděti nad neporušeností víry?

Církev musí též o to pečovati, aby byla Bohu vzdávána patřičná pocta v duchu spravedlnosti a pravdy. Pocta tato zahrnuje nejsvětější obět, svátosti, zákony křesťanské mravnosti a kázně. II., a—c.

29. Kolikerým způsobem možno se odloučiti od církve?

Od církve možno se odloučiti dvojím způsobem: bludařství čelí proti jednotě církve, schisma neboli rozkol proti jednotě správy. II., 7. d.

30. Koho ustanovil Kristus viditelnou hlavou církve?

Kristus Pán ustanovil viditelnou hlavou církve svatého Petra; poněvadž pak chtěl, aby pravomoc tato trvala ke spáse všech lidí až do skonání světa, musila pravomoc ta přejíti dědictvím na nástupce Petrovy v Římě. II., 8. a—d.

31. Udělil Kristus sv. Petrovi skutečné popřednictví a moc správní, či pouze čestné popřednictví?

Petr obdržel od Krista skutečnou nejvyšší správu zároveň s právem dávatí zákony, poručeti, trestati a podobné. To vysvětluje z názvu, jež Kristus Petrovi dává. Nazývá jej skalou, kterou brány pekelné nepřemohou, dává mu klíče království nebeského a praví mu: »Pasiž beránky mé.« II., 8. e—i.

32. Proč bylo zvláště v našich dobách potřebno, učitelský úřad Petřův posilniti veřejným prohlášením papežské neomylnosti?

Posilnění nejvyššího úřadu učitelského bylo potřebno zvláště v našich dobách, protože nevázanost vášní, která se tak ochotně zaměřuje za svobodu,

touha tvrditi, co komu libo, možnost tiskem vše posuzovati a rozšiřovati, uvrhla myslí hluboko v nejistotu a pochybnosti. II., 9. g.

33. Mají biskupové také moc správní?

Biskupové jsou knížata církevní, ustanovená od Boha, aby spravovali lid Boží, avšak pod vedením a ve spojení s nástupcem Petrovým. Jakmile se od toho odloučí, ztrácí právo i moc spravovati věřící. II., 10. a—f.

34. Nepůsobí zmatek, že věřící musí poslouchati papeže a biskupů?

Když představení, z nichž jeden ostatním v čele jest postaven, spravují společnost, nepůsobí zmatku. Zmatek by nastal, kdyby majíce stejnou pravomoc vedle sebe stáli. II., 11. a—b.

35. V čem záleží pevný základ státní společnosti?

Státní společnost jest založena na přirozenosti lidské. Přirozenost lidská nakloňuje člověka k tomu, aby se sobě rovnými buď ve společnosti rodinné nebo občanské se spojoval, aby tím nabyl prostředků ke zdokonalení svého lidského bytí. III., 1. a.

36. Který účel má tedy státní společnost?

Stát nemá býti konečným cílem člověka. Tím jest spojení s Bohem skrze poznání a lásku. Vzdálí-li se stát od Boha, odcizuje se vlastnímu svému cíli. III., 1. b.

37. Jest ve státě potřebí autority?

Lidé tvořící společnost jedinou od přirozenosti, mají potřebí vůdčí moci, která jde za společným cílem; to platí tím více o státu, protože jest v oboru přirozeném nejvyšší společností. III., 2. a. b.

38. Smí se někdo vymknouti zákonu o nezbytnosti svrchované moci?

Žádnému člověku nelze se vymknouti všeliké autoritě, pokud jest člověkem, t. j. bytostí s lidskou přirozeností. III., 2. c.

39. Jest určena vnější forma státní autority již od přirozenosti?

Svrchovaná autorita státní není vázána nijakou politickou formou. Může býti toho či onoho způsobu, jen když jest k tomu způsobilá, aby sloužila obecnému blahu. III., 2. d.

40. Čím se určuje vnější forma vládní?

Všeobecným pravidlem vnější moci vládní jest obecné blaho. U jednotlivých národů žádá buď národní charakter, nebo podání spíše té, než oné formy. III., 3. a. b.

41. Je tím řečeno, že se u téhož národa nesmí forma vládní změnit?

Každá forma vládní má něco dobrého, žádná není nezměnitelná. Výjimkou jest církev, jejíž ústava potrvá až do skonání světa. III., 3. c.

42. Odkud povstávají změny vládní formy (ústavy)?

Pravidelně způsobují změnu násilné otřesy. Jest nebezpečí, že anarchie nabude trvalé platnosti; proto tedy sociální nezbytnost ospravedlňuje zavedení a trvání nové vládní formy. Obecné blaho nebo veřejný řád žádá změnu vnější formy, avšak moc vladařská zůstává nezměněna a přísluší jí též úcta. III., 3. d—f.

43. Od koho jest všeliká moc?

Všeliká moc jest od Boha, jenž jest neomezeným pánem všech věcí. III., 4. a.

44. Ustanovuje Bůh bezprostředně i nositele moci (vladaře)?

Označení osob, které jsou nositeli moci vladařské a tedy i zevnější forma moci té, řídí se rozličnými poměry národů. Původ jeho jest čistě lidský. III., 4 b—d.

45. Odkud pochází právo vládnouti?

Právo to může pocházeti toliko od Boha. Příčinou toho, že může člověk poroučeti sobě rovným, může býti jen Ten, jenž podstatou svou jest Otcem, Pánem a Králem všech. III., 5. a. b.

46. Škodí toto uznání práv Božích vážnosti vladaře (jako nositele moci)?

Vážnosti viditelných nositelů vlády nikterak neškodí, že se všechna moc odvozuje od Boha, spíše moc

se tím posvěcuje a poskytuje jí důstojnost lidské důstojnosti vyšší. III. 5. c. d.

47. Jest dovoleno někdy odepřít poslupnost světské vrchnosti?

Světské vrchnosti nesmíme tehdy poslechnouti, jestliže její přikázání patrně přikázání Božímu nebo právu přirozenému odporuje. V tom případě jest i rozkaz ten i jeho splnění zločinem. III., 5. e.

48. Jest dovoleno učiti, že všechna moc pochází z lidu?

Že moc z lidu pochází a vladaři jsou toliko plnomocníky lidu, jest zhoubný blud. Podobně bludem jest, že moc vychází ze svobodné úmluvy. Od přirozenosti před užitím své svobody jsou lidé nakloněni, ba takřka puzeni, žít ve společnosti; trvání společnosti však podmiňuje vláda. Proto jest jediným pramenem moci vládní Bůh, jenž přírodu stvořil. III., 6. a—d.

49. Nemá tedy přirozeně lid žádného podílu na veřejné moci?

Církev ka'olická nikterak tomu neodporuje, aby vladař byl určován volbou lidu. Volba tato nepůsobí moci, neuděluje práv, které tvoří obsah moci vladařské; ona rozhoduje toliko, kdo tato práva má vykonávat. Lid může mít také větší nebo menší podíl na zákonodárství a správě státní; v případě tom jest povinností každého jednotlivce, aby dle sil svých k tomu přispěl, by veřejné záležitosti byly účelně uspořádány. III., 6. e—g.

50. Jak musí hlava státu vésti státní záležitosti?

Hlava státu musí vésti státní záležitosti podle vzoru Božího. Ve správě musí býti dbáno právě tak spravedlnosti jako otcovské dobroty. Pravidlem musí býti blaho veškerenstva, nikdy však prospěch osobní nebo prospěch jediné strany. III., 7. a—d.

51. Jest moc veřejná podle toho, aby chom měli po ní bažiti?

Před břemenem veřejné moci máme mítí právem bázeň, protože nám ukládá těžkou zodpovědnost před Bohem. III., 7. e.

52. Jest stát jako celek povinen vzdávati Bohu veřejnou poctu?

Přirozenost i rozum ukládají jednotlivci povinnost, aby Bohu svatou poctu vzdával, protože jest na něm závislý. Tím více jest k tomu stát jako celek z téhož důvodu zavázán, neboť Bůh stvořil lidi pro společnost, jedině vůlí Boží trvá stát. III., 8. a.

53. Smí stát vzdávati Bohu poctu libovolnou?

Státu přísluší ona pocta, kterou Bůh chce a kterou také poznati dal. III., 8. b. c.

54. Slouží náboženství státu k užitku?

Náboženství slouží k prospěchu národa, upevňuje společenské pouto, zaručuje vnitřní mír, rozšiřuje ctnost, zvláště spravedlnost, a zdržuje od sločinnů. III., 9. a.

55. Jak lze vysvětliti, že někdy prospívají státové, kteří pronásledují náboženství?

Prospěch států bez náboženství není trvalý. Požívají-li časem jakéhosi lesku, jest toho příčinou, že nedostane se jim odměny na věčnost. Jak sv. Augustin vzhledem na ctnosti starých Římanů praví, má každý národ něco chvalitebného a to odměňuje Bůh časně co nejštědřeji. III., 9. b—e.

56. Co jest nejpřednější povinností státních občanů?

Povinností občanů jest spojití se, aby náboženský cit národa byl zachován. Jejich povinností jest hájiti náboženství, zvláště snaží li se školy bezbožecké, aby vypudily Boha ze státní společnosti, a tím zničily mravní smysl v hloubi svědomí. III., 9. e. f.

57. Mohou jedině tresty udržeti lidi na uzdě?

Tresty zamezují zlo jenom potud, pokud vzbuzují strach. Jakmile, ať z jakékoliv příčiny, strach ten zmizí, páše se zlo tím více. Jen cit povinnosti a náboženství povzbuzují člověka za všech okolností, aby byl zákona poslušen. III., 9. g—i.

58. Proč má náboženství veliký vliv na ducha lidského?

Náboženství má proto veliký vliv, poněvadž zná tajemství, jak pohnouti vůli. Kdo však sám tak chce, rád podrobí se zákonu. III., 9. k.

59. Který zvláště vhodný jest prostředek, aby nebezpečí, jimiž socialismus hrozí, byla zažehnána?

K zažehnání nebezpečí od socialismu hrozících hodí se především náboženství. Kdo od srdce ve všem předpisů evangelia jest poslušen, bude se vyhýbati i jen stínu socialismu. Těmto předpisům učí však církev. III., 9. l.

60. Jest povinností vladařů chrániti náboženství?

Vladařové jsou občanstvu povinni, náboženství prokazovati přízeň a ničeho nepřikazovati, co by bylo proti náboženství. Posledním cílem občanů jest dosažení nejvyššího dobra. K tomu potřebí jim ochrany. Jediné však náboženství poskytuje prostředky k dosažení dobra nejvyššího. III., 10. a—c.

61. *Koliké vrchnosti* podřídil Bůh člověka?

Bůh podřídil člověka dvoji vrchnosti: církevní a světské. Ona spravuje věci božské a směřuje k věčnému blahu, tato věci časné a směřuje k blahu časnému. IV., 1. a.

62. Jest přiměřeno, aby obě vrchnosti byli ve vnitřním, nezbytném vztahu k sobě?

Vnitřní, nezbytné vztahy mezi oběma vrchnostmi jsou zcela přiměřeny. Neboť často jsou titíž lidé, v týchž záležitostech, ovšem z rozličného stanoviska ve svědomí poddání moci duchovní i světské. Nejsou-li tedy vztahy mezi oběma spořádány, může jedna moc druhé odporovati, čímž vzniká nepořádek. IV., 1. b. c.

63. V čem záležejí tyto vztahy?

Vztahy mezi oběma vrchnostmi záležejí ve výměně práv a povinností, které přirozenosti a účelu jedné z obou jsou přiměřeny. IV., 1. d. e.

64. Jest nějaká příčina ke sporu mezi mocí duchovní a světskou?

Platného důvodu k takovému sporu nemůže státi, neboť všechny povinnosti, jež po právu může

stát nebo církev uložit, mají za účel zdokonalení lidské přirozenosti; dokonalost znamená však mír. IV., 1. f.

65. Čeho třeba šetřiti, aby nepovstala spor v záležitostech obou vrchností se týkajících?

Každá vrchnost má v oboru sobě náležejícím zcela svobodně a nezávisle působiti, každá jest suverenní. V záležitostech smíšených musí se dorozuměti. IV., 2 a—g.

66. Proč musí býti církev naprosto nezávislá?

Cena společnosti řídí se účelem jejím. Účel církve jest nejvyšší, podmiňuje z největší části blaho časné a úplna blaho věčné. Proto musí tedy míti církev vliv na ostatní společnosti, neboť účel jejich slouží účelu nejvyššímu, církev však musí v podstatě své býti zcela nezávislá. IV., 3. a—c.

67. Náleží tedy svoboda k podstatě a přirozenosti církve?

Svoboda náleží takovou měrou k podstatě církve, že, kdo na ni útočí, již touto okolností jedině, nehledě k ostatním, obrací se proti Bohu a své povinnosti. IV., 3. d. e.

68. Jest příčina, aby se stát obával svobody církve?

Stát má naopak příčinu, aby si svobody církve vážil a jí šetřil. Církev učí nábožností, ve které však obsažena jest spravedlnost, jež žádá, abychom vrchnosti světské si vážili a jí poslouchali. Proto církev chrání a posiluje stát. IV., 4. a—i.

69. Má stát příčiny obávati se, že se církev bezpodmínečně k některé straně připojí?

Církev již přirozeností svou to zavrhuje a má tedy povinnost, žádné jednotlivé straně nepropůjčiti se k službám. IV., 5. a.

70. V čem záleží povinnost všech stran k náboženství?

V tom mají se shodovati, aby náboženství vysoce si vážily a proti každému útoku chránily. IV., 5. c—e.

71. Zavrhuje církev některou vládní formu?

Církev nezavrhuje žádné vládní formy; jen třeba, aby každá forma dbala náboženství a křesťanských mravů a přičiňovala se, aby podporovala blaho občanů. IV., 5. c—e.

72. Usiluje církev, zmocniti se politické nadvlády?

Jest to stará pomluva, že církev nechrání a nezastupuje tak duchovní zájmy, jako spíše se chce zmocniti politické nadvlády. Pomluvou tou obraceli se již proti samému Kristu a opětuje se od těch dob ustavičně. Církev chce podle úradku Božího lidi přivésti do nebe, chce, aby vládla svornost na zemi mezi vrchností duchovní a světskou, by tím obecné blaho bylo podporováno. IV., 6. a—d.

73. Jest dějinami stvrzeno, že církev veliké výhody přinesla i občanské společnosti?

Jak tvrdí sv. Augustin, nebyla by mohla církev ke blahu národů více učiniti, kdyby byla bývala jen k tomu založena, aby prospěch a dobro časné opatrovala a rozmnožovala. IV., 7. a—o.

74. Staví se církev nepřátelsky naproti pokroku nejnovějších dob?

Církev nestaví se proti pravému pokroku nikterak nepřátelsky. Ona k pokroku nabádá, jemu žehná a jej k lidskému dobru obrací. Nezřídka bývá církev příčinou pokroku. IV., 7. o—t.

75. Jest církev za všech dob způsobilá, napomáhati blahu národů?

Církev může dnes zachrániti lidskou společnost právě tak, jako to učinila v předešlých stoletích, neboť čerpá sílu a světlo z Boha; proto obojí jest nevyčerpatelno. Proto ať nastanou jakékoliv změny, působení církve zůstává blahodárné. IV., 7. t—y.

76. Postupuje církev, konajíc svá práva, bezohledně?

Církev nepostupuje ani k nejzazším mezím svých práv. Moudře a spravedlivě ujímá se velkých i malých a jest všem osvícenou matkou. Ovšem nemůže

dobrota a shovívavost její jíti tak daleko, aby tím svatost povinností svých porušila. IV., 7. y—z.

77. K čemu směřují hojně dnešní útoky proti církvi?

Snaží se církev podrobiti moci státní, její blahodárný vliv na národy ochromiti, a způsobiti, aby úplně zmizela z lůna lidské společnosti. IV., 8. a—d.

78. Čím chtějí církev nahraditi?

Vládu Boží chtějí nahraditi přírodou a pouhým rozumem lidským; příroda má býti jediným pravidlem pravdy. IV., 8. e.

79. Odkud počíná moderní právo?

Východištěm moderního práva jest, že třeba hledati pravidla sociálního života mimo nauky církve katolické. IV., 8. f.

80. Které zásady staví moderní právo v čelo?

Hlavní své zásady čerpalo moderní právo z novot 16. století. Jsou to:

1. Všichni lidé mají tutéž přirozenost a proto jsou si v praktickém životě rovni.

2. Každý má takovou vlastní velikost, že má dbáti jen sebe a nepodléhá autoritě nikoho jiného.

3. Každý může zcela svobodně mysliti o všech věcech co chce a činiti, co mu libo.

4. Nikdo nemá práva jiným poroučeti.

5. Lid jest pravým suverénem; vláda koná se jménem lidu.

6. Bůh není autoritou ani pro jednotlivce, ani pro celek, nikdo nemá povinností k němu.

7. Náboženství jest lhostejno.

Dle těchto zásad jest stát pouze nespořádaným množstvím. IV., 8. g—p.

81. Jest snaha, podrobiti úplně církve státu, velikým bezprávním?

Snaha podrobiti církve státu jest velikým bezprávním. Neboť tím se uvádí řád ve zmatek, nadpřirozené se podrobují přirozenému; uzavírá se přístup dobrům, jež pouze církve může státu zjednati, otvírá se dokořán brána nevraživostem a sporům, které na konec mohou býti záhubny. IV., 8. q—r.

82. Čeho třeba podle rozhodnutí papežských nezbytně uznati?

1. Podle rozhodnutí papežských jest původcem moci vládní Bůh, nikoliv lid.

2. Právo vzpoury odporuje zdravému rozumu.

3. Ani jednotlivcům ani státu není dovoleno, nebrati ohledu na náboženství, nestarati se o to, které náboženství jest pravé a domnívati se, že všechna náboženství jsou stejná.

4. Bezmezná libovůle, která se mylně svobodou zove, mysliti a uveřejniti, co kdo chce, nesmí se považovati za právo občanské, nezaslouží ochrany.

5. Vladaři nesmí se odvážiti, ujařmovati církev, jež podle své přirozenosti jest svobodna. IV., 9. a. b.

83. Jest církev nepřítelkyní spravedlivé snášelivosti?

Církev musí ovšem trvati na úsudku, že není dovoleno stavěti rozličné kulty zákonem na roveň pravému náboženství. Avšak tím nekárá vladaře, kteří za tím účelem, aby nějakého dobra dosáhli, nebo nějakého zla se vyvarovali, trpí v životě praktickém, aby rozličné kulty měly místo své ve státě. IV., 9. c. d.

84. Jaký výsledek pro stát měl boj proti církvi?

Boj proti církvi uvrhl lidskou společnost a zvláště světskou vrchnost u veliké nebezpečí; neboť vášně lidu staly se smělejší, aby všechnu autoritu odvrhly; nevážanost se velice rozmohla; nezákonnosti a zmatky se rozhojnily; vladaři učiněni předmětem nenávisti a opovržení lidu; i život mocných vladařů vydán v šanc zločinným útokům. IV., 10. a—5.

85. Smějí se katolíci zásadně zasazovati za oddělení církve od státu?

Katolíci musí se stříci toho, aby se zasazovali za odloučení církve od státu. Znamenat to totéž jako oddělení zákonodárství lidského od zákonodárství křesťanského, božského. Jakmile stát zamítá dávatí Bohu, což jest Božlho, zpěčnuje se zároveň dávatí občanům, nač mají právo, protože pravým pramenem lidského práva jsou povinnosti k Bohu. IV., 11. a. b.

86. Může již trvajícím oddělení církve od státu přinést církvi též výhody?

Trvá-li již skutečně oddělení církve od státu, není vyloučeno, že to může církvi přinést výhody. Avšak toho příčinou bývá po většině nedůslednost, kterou se zákonodárce dává vésti křesťanskými zásadami. Avšak tyto výhody nemohou nikterak ospravedlnit zásadu jmenovaného oddělení. IV., 11 c. d.

87. Může věřící křesťan nebratí zřetele na církev?

Kdo jest patričním způsobem víře katolické oddán, jest tím i církvi podřízen, jež jest matkou jeho; stává se údem společnosti, jíž, pod neviditelnou hlavou Ježíše Krista, vládne plnou mocí římský papež, jako hlava viditelná. V., 1. a. b.

88. Odporuje láska k církvi lásce k zeměmské vlasti?

Kdo poměry zdravým rozumem posuzuje, snadno pochopí, že nadpřirozená láska k církvi nepřekáží přirozené lásce k vlasti, neboť oba druhy lásky jsou od Boha. Nemůže tu býti rozporu. Z toho spíše, co učiníme pro církev, rozlévá se bohaté ovoce spásy na vlast, jejíž občany jsme. V., 1. c. d.

89. Nastane-li spor mezi státem a církví, kterému příkazu musí dáti katolík přednost?

Jestliže odporují požadavky státu požadavkům církevním, může to býti pouze následkem nešťastných poměrů nebo převrácené vůle. V tom případě stanovil kníže apoštolské zákon: »Více sluší poslouchati Boha než lidí.« Tuto odpověď musí dáti katolík, kdykoliv vrchnost světská něco nedovoleného káže. V., 1. e. f.

90. Co jest zákon?

Zákon jest nařízení zdravého, dobře spořádaného rozumu, k obecnému dobru ustanovené od zákonité vrchnosti. Všecka moc vychází však od Boha, Rozumu nejvyššího. Proto tedy, rozum, který božskému rozumu, Pravdě samé, odporuje, nemá práva na autoritu. V., 1. g. h.

91. Komu způsobuje škodu následování zákonů církvi nepřátelských?

Stát trpí zpětným působením toho, co se děje proti náboženství V., 1. i.

92. Jest oprávněna výčitka, že jsou křesťané, odpírající bezbožným zákonům poslušnost, buřiči?

Výčitka jest zcela neoprávněna; neboť křesťané neodpírají poslušnost, kterou jsou vladařům a zákonům státním povinni. V., 1. i—m.

93. Mohou-li křesťané žádati zlepšení zákonů a užívati k tomu zákonitých prostředků?

Katolíkům jest dovoleno užívati prostředků zákony stanovených, aby odstranili zákony církvi nepřátelské. Proč by nesměli sloužiti prostředky ty katolíkům, aby jimi hájili nejvyšších statků, náboženství a svobody, když jich ostatní k ukojení záští proti církvi užívají? V., 3. a—c.

94. Zaslouhuje hany katolík, jenž nebéře patřičnou účast na veřejných záležitostech?

Katolík, jenž se o veřejné záležitosti nestará, zaslouhuje právě tak hany, jako ten, jenž nepřispívá k obecnému dobru. Právě učení katolické klade každému na srdce, aby, pokud možno, pro obecné blaho pracoval, ducha Kristova v ně uvéstí se snažil. V., 4. a—g

95. Čeho se musí katolík při vedení veřejných záležitostí varovati?

Jest dovoleno zaváděti do veřejných záležitostí ideje, o nichž se právem domníváme, že lépe než jiné poslouží obecnému dobru. Avšak církev nesmí se stavěti ve služby sporů a názorů různých stran. To by bylo zneužitím náboženství. V., 4. h.

96. Kterých úskalí musí se katolík při účasti na veřejných záležitostech vystříci?

Úskalí, jimž třeba se vyhnouti, jsou: 1. falešná opatrnost, která způsobuje, že katolík nepracuje veřejně a ustavičně se obává, že mocné toho světa ještě více popudí a 2. ukvapenost, která si hledí jen vlastních svých ideí a oprávněnou vrchnost by chtěla předejti. V., 7. i—p.

97. Čeho potřebí, aby katolíci bojovali vítězně?

Aby se vítězství sklonilo na stranu katolickou, musí katolíci býti uceliví, musí se podřizovati nařízením biskupů; nesmí podle své libovůle postupovati, každý nesmí činiti, co chce. Ve spořádaném bitevním šiku, který mají katolíci tvořiti, třeba dbáti rozkazů důstojnictva. V., 5. a—f.

98. Jest dovoleno jednotlivcům káratí opatření biskupů a je posuzovati?

Jen pastýř vyšší smí nižšího káratí, což zvláště pastýři nejvyššímu přísluší. To však není dovoleno soukromé osobě i když to jsou ředitelé časopisů. V., 5. g. h.

99. Co souditi o redaktorech časopisů, kteří se staví proti úsudku biskupů?

Redaktoři, kteří biskupům odporují, domnívají se bludně, že mají ještě nárok na čestný název katolíků a že slouží zájmům církve. V., 5. i—r.

100. Vztahuje se poslušnost jen na to, co prohlášeno článkem víry?

Poslušnost k církvi nevztahuje se jen na články víry, nýbrž na vše, co jest moci biskupské podrobeno. Biskupové nejsou toliko učitelé víry, neboť jsou též k tomu povoláni, aby lid řídili a spravovali. V., 5. s—ž.

101. Čeho především jest potřebí, aby byla církev účinně hájena?

K účinné obraně církve jest především potřebí srdečné svornosti mezi katolíky. Nepřátelé církve ničeho si více nepřejí, leč zasetí nesvár mezi katolíky. V., 6. a—g.

102. Kdo se má zvláště zasazovati o svornost mezi katolíky?

O tuto svornost mají usilovati zvláště spisovatelé. Musí se toho stříci, aby nerozšiřovali bezpodstatná podezření a nepředkládali obecnstvu bezohledné žaloby. V., 6. h—l.

103. Kdo může býti v té příčině vzorem?

Vzorem mohou býti katolíkům nepřátelé církve. Byť by byl mezi nimi sebe větší rozdíl, jsou svorní, jedná li se o boj proti církvi. V., 6. m—o.

104. Nač třeba míti bedlivý zřetel vedle prostředků lidských?

Lidské prostředky nepomáhají bez modlitby. Katolíci musí usilovně prositi o pomoc Boží. V., 7. a—g.

105. Čím stane se působení katolíků úrodným?

Chtějí-li katolíci víru svou jiným doporučovati, musí sami podle ní žíti. Musí veřejně slovem i skutkem ji vyznávati. V., 8. a—o.

106. Co má katolíkům v boji proti nepřátelům dodávati důvěry?

Katolíkům musí dodávati důvěry vědomí, že pravda konečně vždy zvítězí. Sám Pán zaručil řádně bojujícím vítězství. V., 9. a—l.

107. Čeho třeba při sociálních a průmyslových zřízeních nezbytně žádati?

Prvním požadavkem při sociálních zřízeních všeho druhu jest, aby bylo náboženství postaveno v čelo.

108. Kolik táborů jest na světě, pokud se spásy duší týče?

Jsou dva veliké tábory na světě, jež proti sobě bojují: jeden bojuje za pravdu a ctnost, druhý za lež a nepravost; jmenují se království Boží a království satanovo; v čele prvního stojí Kristus, v čele pak druhého Lucifer. VI., 1. a.

109. Jak jmenuje svatý Augustin oba tábory?

Sv. Augustin přirovnává oba tábory k dvěma městům. V jednom bydlí vyznavači Kristovi, obdařeni od Ducha svatého posvěcující milostí Boží; v druhém bydlí ti, kteří po příkladu ďáblův a prarodičů zpěčují se poslouchati Boha a podříditi se jeho zákonu. Město pozemské pochází ze sobectví a dospívá k pohrdání Bohem, město nebeské pochází z lásky k Bohu a snahy pohrdati a zapřítí sebe sama. VI., 1. b—d.

110. Kolem čeho soustředí se dnes nepřátelé církve svaté?

Nepřátelé církve svaté soustředí se dnes kolem tak zv. zednářského řádu, jenž o to usiluje, aby

zbovil národy zúplna dobrodiní, která jim Spasitel udělil. VI., 2. a—i.

111. Upozornila církev teprve v nejnovějších dobách na nebezpečí hrozící zednářstvím?

Již od časů Klementa XII. r. 1738 varovali papežové ustavičně před sektou zednářskou a vykládali, čeho jest se státům od ní obávati. VI., 2. k.

112. Co bylo skutečným cílem, když byl Řím dobyt a papeži odňat stát církevní?

Posledním cílem sekty, která k zabrání Říma štvála, nebyla jednota Itálie, nýbrž rozbití duchovní moci papežovy a tím i zničení církve. Chtěla zříditi třetí, t. j. opět popohanštěný Řím. VI., 3. a—e.

113. Na kolik tříd dělí se nepřátelé církve?

Nepřátelé církve dělí se na zjevné, kteří se nepřátelstvím k církvi netají, a tajné. Tito slovy ujišťují své katolické smýšlení, avšak nečiní ničeho, aby zamezili úkladu a násilí oněch, ačkoliv by mohli. VI., 3. f—g.

114. Který cíl sleduje nyní zednářství?

Zednářství chce: 1. vyloučení vyučování náboženského ze škol; 2. založení ústavů pro dítky, aby je vyrvali zúplna vlivu duchovních; 3. přísné vykonávání stávajících proticírkevních zákonů; 4. úplné potlačení řádů a kongregací; 5. přetvoření jmění církevního, aby byl stát jeho majitelem a sám je spravoval. 6. vyloučení katolíků z veřejné správy. VI., 3. h.

115. Kterého úskoku zvláště nepřátelé církve užívají, aby církev mohli podezřívati?

Nepřátelé církve padělají dějiny, které svědčí o velikých a četných dobrodincích, jež církev a papežové všem národům prokázali. Staré báchorky se ohřívají a nejslavnější činy, které svědčí ve prospěch papežů, se komolí a zamlčují. VI., 4. a. b.

116. Které pravdě učí vlastně dějiny?

Papežský Řím rozšířil na vše strany křesťanskou civilisaci, jež jediné toho jména zasluhuje, a zachránil nejednou Evropu od barbarství. VI., 5. a—d.

117. Čím jest právo papežů na svobodné držení města Říma odůvodněno?

Právo, vlastně souhrn rozličných práv papežových na Řím, jest tak svaté a nezadatelné i podle úsudku pouze lidského, že je nemožno zničiti, zmenšiti a oslabiti žádná pozemská moc, ani politický důvod, ani vývoj času a okolností. VI., 6. a—d.

118. Která práva se spojila, aby papeži časné panství zabezpečila?

Ve prospěch časného panství papežského spojily se nejlepší důvody právní: vděčná láska lidu, jež dobrodiními byl zahrnut, mezinárodní právo, dobrovolný souhlas občanské společnosti a souhlas dlouhých století. VI., 6. e.

119. Jest dnes papež, nemaje světského panství, skutečně ve správě církve zcela svoboděn?

Papež naráží v tomto postavení na četné překážky při správě církevní. Jsou to: Papeži odnímá se vydatná pomoc řádů a kongregací, jež bývají rozháněny, aby byly zničeny; činí se nároky na domnělé exequatur pro bully papežské; zavírají se kostely a užívá se jich k světským účelům; upírá se církevní autoritě právo majetku a rozhodování o kostelích; upírají se prostředky k obraně církevních práv před soudem; bezbožnost a bludařství může volně bez překážek pohybovati se ve středu církve katolické; a konečně hlavní věc: svoboda, jež závislá jest na libovůli jiných, není svobodou. VI., 7. a—k.

120. Může se papež někdy zříci nároků na světské své panství?

Papež nemůže nikdy schváliti bezpráví a nemůže se zříci svobody a neodvislosti ve správě církve svaté. VI., 7. l.

121. Mohou vlastní katolíci někdy činně k tomu spolupůsobiti, aby nynější stav dále trval?

Kdyby k tomu chtěli vlastní katolíci spolupůsobiti, pomáhali by vlastně k tomu, aby byla svoboda a neodvislost apoštolské Stolice trvale porušována; musili

by přijíti ve spor s katolíky jiných zemí a s předpisy papežskými. VI., 8. a. b.

122. Nač se tedy musí omeziti činnost vládkářských katolíků?

Činnosti politické nesmějí se vláští katolíci zúčastniti, pokud se Itálie týče; tím však usilovněji má se činnost jejich uplatňovati na poli náboženském a sociálním. Tím osvědčí se katolíci nejlepšími přáteli vlasti. VI., 8. c—f.

123. Nebylo by navrácení světského panství papeži zpátečnictvím?

Co odporuje spravedlnosti a mravnosti, není nikdy pokrokem, nýbrž porušením prospěchu lidu. Všem ostatnímu, zvláště novým vynálezům a zařízením, která slouží obchodu a prospěchu dělnictva, by papež ve svém státě otevřel brány dokořán. VI., 10. a—c.

124. Jaký účinek má boj vlády proti papeži na vnitřní poměry země?

Vnitřní boj ten má za následek rozbroj mezi oficiální Itálií a většinou italského obyvatelstva. Nesvornost jest však slabostí. VI., 10. a. b.

125. Jest povinností každého katolíka, žádati, aby apoštolská Stolica nebyla žádná lidská moci podrobena, nýbrž úplně svobodna?

Žádati toho jest svatou povinností katolíků, kteréhokoliv národa; pevné přesvědčení této povinnosti musí býti účinně živeno. VI., 10. c.

126. Jak nazývá se sociální svazek, jenž všecky prvky veškerého života v sobě chová?

Kolébkou veškerého sociálního života jest *rodina*. Rodinný život má býti proto uspořádán podle posvátných zákonů; náboženský duch a zásady křesťanského života musí v něm býti horlivě a vytrvale pěstovány. VII., 1. a—f.

127. Na čem musí spočívati požehnaný řád rodinný?

Má-li dosíci rodina svého účelu, musí míti původ a základ svůj v manželství po křesťansku uzavřeném. VII., 2. a—e.

128. Čím posvětil Kristus manželství?
Kristus navrátil manželství původní vznešenost a povýšil je k důstojnosti svátostné. VII., 3. a. b.

129. V čem záleží svátostná důstojnost manželství?

Svátostná důstojnost manželství záleží v tom, že jest obrazem nerozlučitelného spojení Krista s církví. VII., 3. c—f.

130. Komu svěřil Kristus veškeré zákonodárství manželské?

Kristus svěřil zákonodárství manželské církvi, neodvisle od svolení kteréhokoliv úřadu státního. Církev moc tu vždycky vykonávala. VII., 7. a—f.

131. Kdo má jediné právo, vlastní mocí stanoviti překážky rozlučující?

Právo stanoviti rozlučující překážky manželské má toliko církev, neboť svátost nelze rozloučiti od manželské smlouvy. Tato jest nerozlučně spojená se svátostí a neplatná jest, jestliže si zákonů církevních nevšmá. Proto nemá stát nikterak soudní pravomoc manželskou. VII., 4. g—i.

132. Může stát upraviti občanské účinky manželství?

Stát má manželství podle podmínek církevních uzavřené uznati za skutečné a pravé a má pak učiniti opatření, týkající se občanských účinků manželství ve společnosti, z níž se skládá. VII., 5. a.

133. Proč jest státní nařízení, aby občanský obřad na úřadě předcházel církevnímu sňatku, nespravedlivé, a proto samo v sobě neplatné?

Předchází-li občanský obřad, jehož předmětem jest manželská úmluva, jest to vměšování v udělování svátosti. Avšak jen církev může po právu a platně upraviti udělování svátosti. Jen církev může rozhodnouti o vlastnostech osob, jež uzavírají manželství. VII., 5. b—f.

134. Které zlé následky má rozlučka manželství státní mocí připuštěná?

Úmluva manželská stává se proměnlivou, vzájemná láska se oslabuje, záhubné lákání k nevěře na-

stává, vyučování a vychování dítek se poškozují, rodinný svazek se uvolňuje, sémě nesvornosti zasévá se do rodiny, důstojnost ženy se snižuje, zdaru rodiny a státu se překáží a záhuba vniká do života soukromého i veřejného. VII., 7. a—e.

135. Může býti vůbec manželství řádně uzavřené rozloučeno?

Žádná moc na světě není s to, aby manželství mezi křesťany uzavřené a dokonané rozloučila; to se může státi toliko smrtí. VII., 8. a.

136. Jest rozvod manželů z jistých důvodů dovolen?

Nemůže-li zdárné spolužití manželů déle trvati, dovoluje církev rozvod manželský. Avšak vždycky snaží se o jejich opětné spojení a žádnému z manželů není dovoleno v nový sňatek vstoupiti. VII., 8. b. c.

137. Jsou dovoleny sňatky s jinověrci?

Smišené sňatky nemají býti s lehkým srdcem uzavírány, neboť kde duše nejsou náboženstvím spojeny, těžko lze v ostatním životě ve svornost doufati. Církev podobné sňatky neschvaluje. VII., 8. d. e.

138. Které důležité povinnosti mají rodičové k dětem?

Rodičové mají dítky učiti náboženství a cvičiti je v křesťanských ctnostech, ve službě Boží. Uvalují na sebe vinu, vydávaj-li mladé bytosti v nebezpečí, že budou od podezřelých učitelů vyučovány. VII., 10. a.

139. Kde musí počítí vychováni?

Vychování musí počítí v rodině. Život rodinný musí zabezpečovati zachování pravé víry a čistotu mravů. VII., 10. b—e.

140. Jakou povinnost mají rodičové k dítkám?

Rodičové musí o to pečovati, aby se ve školách nic nenalézalo, co by mohlo čistotu mravů nebo víru porušiti. VII., 10. f—i.

141. Jak třeba smýšleti o školách simultanních?

Systém škol neutrálních jest lživý a mládeži škodlivý; systém ten není v pravdě nestranný, nýbrž ote-

vírá bránu atheismu a bezbožnosti a zavírá ji náboženstvím. Školám, v nichž vládne lhostejnost k náboženství, třeba se vyhýbati. VII., 11. a—f.

142. Zavrhlá církev školy takové?

Církev smíšená a neutrální čili simultánní školy zavrhlá, protože není vhodnějšího prostředku ke zkažení mládeže, poškození neporušené víry a svedení s cesty spasení VII., 11. g—k.

143. Má náboženské vychování vliv na veřejný život?

Náboženské vychování jest nejspolehlivějším základem vzdělání mládeže, neporušenosti rodinného života a blaha státu. Kdo zavrhuje autoritu Boží, uzná autoritu lidskou jen z přinucení. VII., 12. a—f.

144. Proč snaží se synové temnosti odciziti církvi výchovu dívek?

Jestliže se dívka vychová v zásadách evangeliu odporých, stane se žena smutnou a osudnou příčinou rozvratu rodinného a tím i celé občanské společnosti. VII., 12. g.

145. Musí se náboženství omeziti ve škole na určité hodiny?

Nedostačí, aby byly jen určité hodiny věnovány náboženství, nýbrž celé vyučování musí býti prodchnuto duchem křesťanské zbožnosti. VII., 13. a.

146. Smí křesťanská škola zanedbávati krásnou literaturu a umění?

Křesťanská škola musí také tyto předměty horlivě pěstovati, neboť právě tyto předměty mohou všechny zárodky rozumového poznání a přirozené ctivosti přivesti k rozkvětu a k tomu, aby úsudek se stal správný a jistý, výraz řeči krásný a ušlechtilý. VII., 13. b—d.

147. Co jest v dnešní lidské společnosti úrodným zárodkem k poruchám veřejného života?

Zárodek, z něhož hrozí vypučeti trosky a spousty, jest *sociální otázka*. VIII., 1. a. b.

148. Čím byl rozvoj otázky té podporován?

Zmatky, které způsobila sociální otázka, byly takto podporovány. Průmysl rozkvetl nebývale novými vynálezy; vzájemný poměr pánů a dělníků se změnil; kapitál se hromadil v rukách několika lidí; u dělnictva vzrůstá sebevědomí a vědomí síly; víra a náboženství jsou oslabeny; počíná se jeviti nedostatek lásky; panuje sobectví. VIII., 1. c. d.

149. Jak možno shrnouti snahy socialistů a sekt podobných?

Snahy podvratných stran možno vyjádřiti slovy apoštola Judy Thaddaea: »Tělo poskvřňují, panstvím pohrdají a velebnosti (Boží) se rouhají.« Odpírají poslušnost zákonité vrchnosti, hlásají úplnou rovnost všech lidí v právech i povinnostech, zneuctívají společenství muže a ženy, uvolňují svazek manželství, zavrhují soukromé vlastnictví. VIII., 1. e—m.

150. Jak povstala sociální otázka?

V převratech osmnáctého věku vzala stará zřízení cechovní pracujících tříd za své, na jejich místo však nenastoupila zřízení nová, stát vždy víc a více odcizoval se křesťanskému mravu a názoru, řemeslníci a dělníci byli vydáni bezcitnosti bohatých majitelů a bezmeznému hrabivosti konkurenční, k tomu přistoupila později peněžní umění moderní lichvy, monopolisování obchodu a výroby. VIII., 2. a—c.

151. Možno společným majetkem odstraniti stávající zlořády?

Kdyby přešel veškerý soukromý majetek v držení státu, poškodilo by to nejprve dělnictvo, znásilňovalo by právo jednotlivců a protivilo by se konečně i státnímu řádu a znamenalo by rozklad státní společnosti. VIII., 2. d. e.

152. Odkud jest právo soukromého majetku?

Soukromý majetek jest právem přirozeným, který se zakládá na právu sebeurčení člověka a na podstatě rodiny. VIII., 3. a—f.

153. Který blud zvláště na poměry sociální škodlivě působí?

Jest to velikým a nebezpečným bludem, dovoliti státu, aby se vedral do svatyně rodinné. Moc otcov-

ská nesmí být zničena a moc státní pohlcena. Systém socialistický hřeší proti přirozené spravedlnosti, když vydává rodinu péči státní úplně na pospas. Tím se trhají rodinná pouta. VIII., 4. a. b.

154. Které následky vyplývají nezbytně ze socialistického systému?

Ze socialistického systému plyne: nesnesitelná tíseň všech, otrocká závislost na státu, vzájemná závisť, hluboký nesvár, všestranné pronásledování, zánik pramene blaha a ztráta pobídek k pili a snaživosti; domnělá rovnost byla by v pravdě toliko žalostným stavem bídy a ponížení všech. VIII., 5 a. b.

155. Proč bude nezbytně trvati povždy nerovnost mezi lidmi?

Nerovnost musí být mezi lidmi povždy, protože od přirozenosti jsou vlohy jednotlivců nestejně, podobně i jejich pšle, zdraví a síly; s tím nerozlučně však jest spojena nerovnost majetku. K tomu přistupuje ještě hřích a následek jeho kletba Boží. VIII., 6. a—d.

156. Proč nemusí bohatí a chudí být nepřáteli?

Bohatí a chudí nemusí být nepřáteli. Spíše od přirozenosti jsou na to odkázáni, aby spolu žili. Práce a kapitál se navzájem potřebují. VIII., 7. a.

157. Kdo má moc smířiti bohaté a chudé?

Jediná církev má moc, zjednati mír mezi bohatými a chudými. Příklad její ukazují oběma jejich povinnosti. Církev ukazuje na příklad Kristův a mnohých svatých. VIII., 7. b.

158. Které jsou povinnosti dělníků?

Povinnosti dělníků jsou: Plniti úplně a věrně povinnosti, které smlouvou pracovní převzali; nedělati zaměstnavatelům škody; zdržeti se násill, když hájí svých práv; nespolečovati se s lidmi špatnými, kteří budí klamně naděje, ale zanechávají jen zklamání a trosky; držeti žádostivost na uzdě, aby si nepřáli vždy více mzdy, přepychu a smyslných radostí, čehož ustavičně přibývá. VIII., 7. c.

159. Které jsou povinnosti zaměstnavatelů?

S dělníky nemá se jednati jako s otroky; má se vážiti jejich osobní a křesťanské důstojnosti; řemeslo a práce nemá se považovati za něco ponižujícího; bezectné jest, vykořisťovati lidi pouze k vlastnímu prospěchu; třeba míti dostatečný zřetel na duševní blaho dělnictva; třeba mu poskytnouti času k návštěvě služeb Božích; není dovoleno vydávati dělnictvo při práci mravnímu nebezpečí, dusiti v něm smysl pro domácnost a spořivost, přetěžovati je prací nad jeho síly, žádati od něho výkonů, které se nesrovnávají s jeho stářím a pohlavím; dělnictvo se nesmí zkracovati všelijakým podvodem a lichvářskými úskoky o své úspory. VIII., 7. d—f.

160. Ke kterému vyššímu cíli směřuje církev svými sociálními snahami?

Svými sociálními snahami směřuje církev ještě k vyššímu cíli; chce totiž pomocí předpisů křesťanské dokonalosti upravit pokud možno nejpřívětivější poměr mezi majetníky a dělnictvem. Nejlepším pro to měřítkem jest věčný život, kde všichni jsou sobě rovni a jenž řídí se přísně podle vlastních zásluh. VIII., 7. g—k.

161. Čeho třeba při časném majetku rozeznávati?

Majetek třeba rozeznávati od jeho užívání. Majetek náleží jednotlivci; užívání však musí býti upraveno veřejným blahem. Každý bude klásti přísný počet před soudcem věčným z toho, jak svého majetku užil. VIII., 7. l—p.

162. Jaká účast náleží státu při řešení sociální otázky?

Účast státu při řešení sociální otázky záleží nejprve v zákonitých nařízeních a opatřeních, které podporují zdárný rozvoj blahobytu; pokrok ten způsobuje pořádek, kázeň, mravnost, spořádaný život rodinný, úcta k náboženství a právu, mírné výlohy, příčinnivost v řemesle, průmysl, obchod, příznivý stav rolnictví a podobné. Mimo to musí se stát o to postarati, aby byl dělníku zabezpečen podíl na výtěžku práce. Práce

musí poskytovatí dělníku aspoň tolik k opatření potavy, oděvu a obydlí, aby nežil ve stísněných poměrech. VIII., 8. a—i.

163. Co jest další povinností státu?

Stát musí zameziti štvání buřičů, chrániti pokojnou práci všemožně před sváděním a pobuřováním, zabezpečiti spravedlivý majetek proti loupeži. Moc státní má o to usilovati, aby přiměřenými zákony předešla stávkám, a zamezila vznik jejich odstraněním příčin. VIII., 7. k. l.

164. Proč jest povinností státu dbáti o duševní potřeby dělnictva?

Stát musí se především o to starati, aby byl nedělní klid co možná zachováván. Avšak to neznamená tolik jako požívati a nečinně lenošiti, nebo býti osvobozenu ode všeho řádu a pravidla, nebo míti příležitost k výdajům lehkomyšlným a rozpustilým. Nedělní klid jest odpočinutí od práce, náboženstvím posvěcené, klid ten zve člověka, aby cítil, že jest dítkem Boha nejvyššího a dědicem království nebeského a bral podíl na úkonech bohoslužebných u vědomí, že to jest nejčestnější jeho povinnost. VIII., 9. a—g.

165. Čeho třeba šetřiti při stanovení m z d y ?

Při stanovení mzdy třeba šetřiti 1. osobní stránky; podle té svobodno jest dělníku pracovati za libovolnou mzdu, třeba bezplatně; 2. stránky nezbytnosti; podle té musí dělník obdržeti aspoň tolik, co k živobytí potřebuje. Mzda nesmí tedy nikdy býti tak nízká, aby spořádanému a skromnému dělníku nestačila k živobytí. VIII., 10. a. b.

166. Které opatření zdá se nejpřiměřenější, aby byla stanovena dostatečná mzda a zjednána ochrana proti nebezpečím výroby?

Zdá se přiměřeným, aby se předešlo přílišnému vměšování státu, upravití otázky mzdy a ochrany zdraví při některých továrních podnicích účelně sestaveným výbohem, za pomoci, ovšem jen pokud třeba, státu. VIII., 10. c.

167. K čemu má stát mimo to pomoci svou přispěti?

Stát má osvobozením od daní umožniti dělníku, aby si získal malý soukromný majetek. To posiluje přičynost k vlasti a zamezuje spolek s nepokojnými živly. VIII., 10. d—g.

168. Kdo jest povinen ještě přispěti k rozřešení socialní otázky?

K zdárnému rozřešení socialní otázky musí přispěti též i zaměstnavatelé a dělníci opatřeními a zřízeními, která co možná nouzi odstraňují a jeden stav s druhým sblížují. Patří sem spolky vzájemně podporující, soukromá opatření ku pomoci při náhlých úrazech, nemocích a úmrtích, zařízení k právní ochraně dítek, mladých lidí i dospělých. Patří sem zvláště dělnické spolky. VIII., 11. a—c.

169. Má stát neomezené právo zakazovati soukromé společnosti?

Stát nemá neomezeného práva zakazovati soukromé spolky. Neboť ačkoliv spolky ty v mezích společnosti státní se nalézají, není přece základem jejich zákon kladný, nýbrž právo přirozené. To však stát změnit nemůže, protože sám na přirozeném pudu spolčovacím jest založen. Jediné ukáže-li se po bedlivém zkoumání, že spolky tyto mají účely, které obecnému blahu odporují, může je stát zakázati. VIII., 11. d—l.

170 Co musí býti v čele spolků dělnických?

V čele spolků dělnických všeho druhu musí býti náboženství. Neboť co by dělníku prospěl hmotný užitek ze spolku, kdyby při tom duše jeho byla v nebezpečí pro nedostatek duševní potavy? Proti nevědomosti ve věcech víry, stoupající neznalosti povinností k Bohu a k bližnímu třeba bojovati přiměřeným poučováním. Dělníky třeba učiti, aby církev, jako společnou matku ctíli a milovali, přikázání jejích poslouchali a svátosti častěji přijímali. VIII., 12. a—l.

171. Může býti láska církve sv. nahrazena státní dobročinností?

Státní dobročinnost nikdy nemůže nahraditi lásku církve sv., neboť opatření státní jsou vždy spojena

s nátlakem, kdežto jedině církev má s nebe sílu, která nakloňuje srdce. VIII., 13. e—g.

172. Která zřízení k blahu dělnictva byla v poslední době uvedena v život?

K blahu nemajetných, především na místech, kde byli zvláště v poměrech stísněných, slouží v nové době lidové kanceláře, v nichž dostává se neznalým zpráv v právních věcech sociálních, pak venkovské záložny a spolky k zlepšení života dělnického. IX., 1. a—c.

173. Co jest obsahem tak zv. *křesťanské demokracie* na rozdíl od demokracie sociální?

Křesťanská demokracie musí mít za svůj základ články víry. Na tomto základě má pečovati o nejnižší vrstvy tak, aby duše nezapomněla na statky věčné; především svatá musí jí býti spravedlnost, nedotknutelnost právo výdělků a majetku, musí dbáti rozdílu stavů. Proto nemá sociální demokracie s demokracií křesťanskou nic společného. Křesťanská demokracie neznamená určitou formu vládní, nýbrž dobročinné hnutí křesťanské pro blaho lidu. IX., 2. a. b.

174. Kterému oboru náleží otázka sociální?

Otázka sociální jest především otázkou mravní a náboženskou, nikoliv pouze hospodářskou. Proto musí se řešiti podle zákona mravního a zásad náboženských. Kdyby dělník třeba dvoj- i trojnásobnou mzdu vydělal, neprospěje mu to, jestliže následuje nauk, které se protíví bázni Boží a vedou k špatným mravům. IX., 5. a—c.

175. Proč při tom nezáleží na jménu?

Na jménu, které se dává křesťanské péči o dělnictvo, nezáleží, má malý význam, avšak nařízení pro dělnictvo založená musí býti tak opatřena, aby měla trvání; a to se stane jen tehdy, budou-li založena na křesťanské lásce. IX., 6. a.

176. Proč nesnižuje almužna toho, kdo ji přijímá?

Almužna, která se v duchu evangelia uděluje, nesnižuje toho, kdo ji přijímá, nýbrž podporuje vzájemné spojení lidí. Nikdo není tak bohat, aby nepotřeboval

pomoci jiných a nikdo není tak chud, aby nemohl se státi jiným prospěšným. Všichni dostáváme almužny od Boha. IX., 6. b. c.

177. V čem se musí především cvičiti, kteří se zabývají otázkou sociální?

Kdo se zabývá otázkou sociální, musí se především cvičiti v poslušnosti a lásce k bližnímu. IX., 9. a—e.

178. Jak povstává mravní dobro a mravní zlo?

Pramenem mravního dobra a zla jest *lidská svoboda*. Je-li člověk poslušen svého rozumu a jde přímo za posledním cílem, t. j. za konečnou svou dokonalostí, jest svoboda pramenem mravního dobra — zneužívá-li své svobody a honí se za přeludy, porušuje mravní řád a vrhá se v záhubu. X., 1. a. b.

179. V čem má svůj původ svoboda lidská?

Kořenem lidské svobody jest rozum, protože poznává všeobecný pojem dobra a zla. Člověk poznává, že všechny statky pozemské jsou, ale také býti nemusí, že žádný z nich k jeho štěstí není nevyhnutelně potřebný; proto může voliti, co se mu z nich líbí. Vlastní své blaho člověk chtíti musí a protože žádné dobro podmíněné není nezbytně dobrem jeho, nýbrž může také nebýti, nenalézá člověk v celé přírodě jediného dobra, které by bylo jeho posledním cílem a úplné ho uspokojovalo, protože může v přírodě každou věc chtíti a nechťiti. X., 1. c. d.

180. Co jest tedy svoboda?

Svoboda jest mohutnost, kterou člověk ze všech rozdílných věcí, které zdají se vhodny k poslednímu cíli, t. j. k vlastní konečné dokonalosti a úplnému štěstí, může tu neb onu jako vhodnou voliti. X., 2. a. b.

181. Co předchází volbě?

Volbě předchází úsudek, je-li toto dobro dobrem pravým, účelu přiměřeným, neboť vůle jest žádost rozumem řízená. X., 2. c.

182. Proč může člověk místo dobra skutečného, voliti dobro zdánlivé?

Člověk může volit zdánlivé dobro, protože jeho vůle i rozum jsou nedokonalé, rozum může poblou-
diti a vůle ochabnouti. To jest nedostatkem naší svobody. Dokazuje jsoucnost svobody, jako nemoc tělesná dokazuje, že tělo jest živo. Bůh jest dokonalost sama, proto jest nejvyšší svoboden a nemůže chybiti. X., 2. c.

183. Co jest možnost hřešiti?

Možnost hřešiti není svobodou, nýbrž pramenem otroctví. Člověk bývá tu uváděn v činnost něčím, co jemu a jeho dokonalosti jest cizí, zevnější, kdežto při dobrém chtění, něčím vnitřním, vlastní dokonalosti sloužícím v činnost uváděn bývá. X., 2. d.

184. Jest zákon protivou svobody?

Zákon nikterak není protivou svobody, nýbrž nejspolehlivější její ochranou. Zákon koření ve svobodné vůli a uvádí vůli v souhlas s rozumem. Protože jest člověk svoboden, má býti podroben zákonu. X., 3. a.

185. Který zákon jest ze všech nejpřednější?

Nejpřednější ze všech zákonů jest zákon přirozený. Jest to rozum sám, pokud člověku káže, aby dobré činil, a zapovídá, aby nehřešil. Zákon ten má moc závaznou, neboť jest to hlas rozumu Nejvyššího. Jest to věčný zákon sám, rozumným tvrdím vrozený, jenž je řídí k jejich cíli. X., 4. a—c.

186. Která ochranná opatření spojil Bůh se zákonem?

Hlavní ochranou svobody a zákona jest milost. Milost osvěcuje ducha a posiluje vůli spasitelnou pevností. X., 4. d.

187. Proč jest bludno tvrditi, že úkony vůle naší jsou méně svobodné, působí-li na ně Bůh?

Působí-li Bůh milostí na vůli, stává se člověk tím svobodnějším, neboť svoboda chápe se vůle v nitru jeho a vyhovuje touze člověka po jeho konečné dokonalosti, která záleží vlastně ve spojení s Bohem. X., 4. e.

188. Co jest úkolem zákona lidského?

Zákon lidský nebo státní má činiti důsledky ze zákona přirozeného, které nejsou zcela zjevné a jež všichni nepoznávají. X., 5. a—d.

189. Odkud mají zákony občanské závaznou moc?

Občanské zákony mají závaznou moc od zákona věčného a jsou tedy podobně pravidlem svobody. X., 6. a.

190. Osvědčila někdy církev nepřátelství své osobní svobodě nebo svobodě lidu?

Církev byla vždycky, již božskou silou, která v ní vládne, přítelkyní a ochránitelkou svobody proti libovůli tyranské. Církev potírá jen tu svobodu, která se protiví zákonu Božímu, neboť to není svoboda, nýbrž otroctví a libovůle. X., 7. a—f.

191. Možno nazývat svobodou, učí-li se libovolným bludům, oddávají-li se bezuzdně žádostivostem, pášou-li se beztrestně haněbnosti a jiní se utlačují?

Protože vše to jest záhubné a bláhové, není to pravou svobodou, nýbrž přivádí k otroctví. X., 7. g.

192. Jsme povinni poslouchati zákonů nadpřirozených?

Povinni jsme poslouchati i nadpřirozených zákonů, jež Bůh dává, neboť nikdo nesmí zákonodárnou moc Boží omezovati. Čím se člověk více blíží Bohu, tím jest svobodnější. X., 8. a. b

193. Odpovídá rozumu moderní svoboda náboženská?

Rozumí-li se svobodou náboženskou právo, že smíme býti k náboženství lhostejní, jest to nesmyslné, neboť rozum učí, že první naší povinností jest, ctíti Boha. Boha však musíme ctíti tak, jak chce a jak to zjevil. Proto jsme tedy povinni vyznávatí náboženství, jehož božský původ jest viditelnými známkami zaručen. X., 9. a—d.

194. Jest neomezená svoboda, mluviti a psáti vše, co libo, rozumná?

Rozumí-li se svobodou řeči a tisku, právo sloužiti slovy právě tak lži jako pravdě, ohavnosti jako mravnosti, jest to proti rozumu; neboť jen dobro a pravda mají právo se šířiti. Taková svoboda čelí skorem vždy k potlačení pravdy. X., 10. a—e.

195. Co třeba souditi o svobodě, již nám liberalismus vychvaluje?

Svoboda, již liberalismus vychvaluje, záleží v tom, že se každému převrácenému názoru otvírají dvěře dokořán. Jen církvi činí se překážky, jen církve se ve svém učení a činnosti vším způsobem omezuje a svírá. X., 11. a—f.

196. Jest náboženství překážkou rozmachu ve vědách a umění?

Církev, jak dějiny o tom svědčí, podporovala vždy pokrok věd a umění, ba většinou jej vyvolala. Vatikán jest živým svědectvím spojení, které utvořila pravá, přirozená krása s pravým náboženstvím. X., 12. a—h.

197. Co jest svoboda svědomí?

Pravá svoboda svědomí jest právo, plniti vůli Boží. Tato svoboda není ve sporu s veřejnou mocí. Co nazývá liberalismus svobodou svědomí, jest svrchované tyranství. Každé opatření k ochraně náboženství a mravnosti jest podle zmíněné pitvory svobody porušením práva a státním zločinem. X., 13. a—c.

198. Zavrhuje-li církev snášelivost, kterou dnes mnozí státové pěstují?

Církev nezavrhuje snášelivost, již stát trpí mnohé, co není ani samo sebou spravedlivé ani pravdivé. Neboť stát činí tak, aby zamezil horší zla a posloužil obecnému dobru. Také Bůh ve své prozřetelnosti trpí zlo na světě, avšak nechce, aby se dále, aniž chce, aby se nedálo, a to jest dobré. X., 14. a.

Ukazovatel věcný.

(Číslice označují stránky spisu.)

A

- Alexander III.* péče o otroky 391.
- Alexander VII.* zavrhuje učení o svrchovanosti lidu 78.
- Almušna* co jest 287, jest povinností lásky 288, nesnižuje lidskou důstojnost 387.
- Alois sv.* vzor mládeže 268.
- Ambrož* o primatu 57. svědčí, že jest Petr základem církve 58, o otroctví 389.
- Amerika* poměr státu a církve v ní 187.
- Amerikanismus*, jeho zásady 349.
- Apoštolové* obdrželi od Kr. plnou moc 41, obdrželi úřad pastýřský 53, poučují otroky i pány 334, jejich učení pravou moudrostí 384.
- Apoštolská stolice*, k ní upfeny zraky všech 19, postavení nynější připomíná utrpení Vykupitele 20, není podrobena změnám časných věcí 24, přizpůsobuje se rozumným potřebám času 24, má moc spravovati věřící 25, volá všechny do církve 70, nenávisť proti ní se živí lži a úskoky 179, stav nynější nesrovnává se s její důstojností a svobodou 210, těžké postavení v dnešní době 211, 213, nyníšší ponižující postavení nemůže vždy potrvati 215, hájila manželství proti nejmocnějším panovníkům 258, přislouží hájiti osobní svobodu lidskou 879, a otroctví v Africe 894, 895.
- Arnobius* o manželství u pohanů 232.
- Atentáty* výsledkem boje proti církvi 129, mají poučiti panovníky, že církev a papežství slouží státům 226.
- Atheismus* šíří školy neutrální 259.
- Athenagoras* o poslušné poddanosti křesťanů 146.
- Augustin* o trvání církve 39, o jednotě církve 43, o původu kacířství 46, o víře obecné 51, o rozkolu 54, o primatu církve římské 60, o tom, kdo není katolíkem 61, o lásce k církvi 71, o moci vládařské 78, o blahodárném vlivu církve na národy 114, o svornosti církve a státu 140, o zákonech Bohu nepřátelských 144, o městě nebeském a pozemském 181, o svobodě lidské 352, o zákoně věčném 357.
- Autorita* sv. Petra trvá ustavičně 24, biskupů 63, 155, nejvyšší stolice apoštolské 59, potřebí v každé společnosti 28

74, ztrácí sílu, prikazuje-li hřích 81, světskou posiluje církev 116, svornost mezi aut. církevní a světskou 109.

B

- Basil* o primatu 58.
Benedikt XIV. upozornil na zednářství 187.
Bernard o papeži 68.
Biskup římský jest nástupce sv. Petra 59, chtějí nepřátelé zůstaviti pouze práva soukromé osoby 195.
Biskupové nástupci apoštolů 62, nejsou jen zástupcové římského biskupa 62, jsou knížaty v církevní svatovládě 62, musí trvati v jednotě s nástupcem sv. Petra 63, odloučí-li se od sv. Petra, ztrácí právo a moc nad věřícími 63, podrobeni papeži jako celek 65, povinni počínati věřící o svatosti manželství 255, svěřena správa křesť. záležitostí pod vedením ř. papeže 155, mají se v shromážděních obvyklých raditi o socialní otázce 342.
Blaho obecné jest účelem společnosti 74, každý musí k němu přispívati 149.
Bludarství rozdílné od schismatu 54.
Bludy Stolice ap. vždy zavrhovala 21.
Bohopocta (kult) úkolem církve 52.
Baj proti církvi v době nynější 118, 119, uvrhl společnost lidskou v nebezpečí 128, následky jeho 131, nepřítel proti církvi 195, proti církvi falšování dějin 200, státu italského s církvi 216.
Bruno sv. Petr hlava biskupů 64.
Bůh pramenem vši moci 78.

C

- Cechy* následek jejich zaniknutí 275, musí se přizpůsobiti nynějším poměrům 304.
Církev dědičkou moci Kristovy 25, úkol její lásky 25, její ústavu třeba dokonale znáti 82, znalost její rozptýlí předsudky 83, nevědomost největší nepřítelkyní c. (83), účelem jejím spása duší 38, 84, 85, 40, není omezena hranicí času a místa 35, snaha její všechny spasiti 86, jest viditelná 88, jest tělem Kr. 88, učení, že jest neviditelná, je blud 89, trvá po všechny časy 89, jest pravá společnost 40, 128, cílem jest společnost nadpřirozená a duchovní 41, původem božská 41, mystické tělo Kristovo 43, ve svém vnitřním bytí jednotná 45, dbala pečlivě jednoty u víře 50, má povinnost hájiti učení Kr. 52, má nejvyšší hlavu 53, katolická jmenuje se právem římskou 59, má ústavu nezměnitelnou 76, a stát jsou ve vnitřním vzájemném vztahu 100, 101, jedině má moc vésti duše, nikoliv stát 104, svoboda náleží k podstatě církve 105, 108, neodporuje svobodě státního zřízení 106, nemůže sloužiti jednotlivým stranám 108, nemůže podporovati nepřátele své ve státě 109, nebaží po politické nadvládě 110, vliv jej. byl národům vždy prospěšný 111, 112, 114, pomluvy proti jejímu působení jsou nespravedlivé 118, 115, zásluhy její o společnost občanskou 115, učitelkou a vůdkyní národů 116, v ní mocná síla pro blaho společnosti 117, považuje se nyní za nepřátele člověčenstva 119, nelze pod-

robiti moci světské 126, není nepřítelkyní pravé svobody 128, volá národy zpět k životu křesť. 138, přeje míru a snaží se zachovati svornost mezi národy 185, hájí svatost manželství 252, při manželském zákonodárství brala ohled na poměry státní 254, založena od Kr., aby v pořádek uváděla, co ve spol. lid. porušeno 311, poskytuje vhodných léků k spásce 315, stará se i o časné blaho dělnictva 316, činí opatření ve prospěch dělnictva 316, společnost Bohem zřizena 158, poslušnost k ní 159, obor poslušnosti 160, osvědčuje nejúčinněji lásku k bližnímu 320, pečuje o dělnictvo 321, není nepřítelkyní lidské svobody 350, hájí občanskou svobodu 360, má právo vyučovali 367, není na odpor vědeckému pokroku 368, jej podporuje 370, 371, moudré počínání církve proti otroctví 386.

Coelestin III. hájí manželství 253.

Cyryl Alex. o sv. Petru, hlavě církve 55.

Cyprián o jednotě církve 44, o odpadnutí od církve 44, o povinnosti poslouchati učit. úřadu církve 47, o primatu církve římské 60, o ústavě církevní 67.

D

Demokracie, kdy může dělnictvu prospěti 322.

Demokracie křesťanská co jest 330, podstatný rozdíl mezi sociální demokracií 331, čeho se musí vystríhati 332, 333, co její snahou 334.

Dějepis a papežství 200, dokazuje zákonodárství církve ve

věcech manželských 237, 253, dokazuje, že církev chránila svobodu národů 360.

Dělnictvo třeba mu pomoci 275, má právo na soukromý majetek 276, jeho povinnosti 284, stát se musí starati o blaho děl. 291, v čem záleží ochrana pozemských stat. děl. 297, třeba chrániti vhodnými opatřeními 324, péče o ně shoduje se s naukami evangelia 335.

Dobročinnost veřejná nemůže nahraditi křesťanskou dobročinnost 319, prokazována od dob Kristových 386.

E

Eugen IV. o moci papežské 16.

Evangelium jest podporou papežské nauky 20, obsahuje vše potřebné k spasení 116, dal nám Kristus 310, nejjištější prostředek k odstranění otroctví 396.

Evropa, její stav v době nynější 129, 180, žije v zdánlivém míru 184, za pokrok jest díkem zavázána náboženství 188, papežové zachránili ji civilisaci 201.

F

Falanstera a manželství 237.

Fatalismus církev zavrhl 360.

Filip, kněz, na sněmu efeském o primatu církve římské 60.

Ľotinus o přirozenosti Kr. 89.
František z Assisi pracoval o sociální blaho lidu 275.

G

Gelasius, pap., o moci papežské 14, o pravomoci papeže nad biskupy 66.

Garanční zákon italský neza-
bezpečuje papeži svobodu 210,
214.

H

Hadrian I., péče o otroky 891.
Hadrian II. o pravomoci ap.
Stolice nad sborem biskupů
65.

Honorius III. o svatosti man-
želství 288, péče o otroky 891.
Hormisdas o moci papežské 15.
Hřích prvotný, následky jeho
napravil Kristus 84.

Ch

Chudoba není hanbou 288, 289.

I

Innocenc III. o církvi 80,
o moci státní 78, o svatosti
manželství 288, hájí manžel-
ství 253, péče o otroky 891.

Irenej o kacířství 46, o pra-
vidlu víry 49, o primatu
církve římské 60.

Isaiáš o jednotě církve 48.

Itálie ve vleku zednářstva 194,
postavení církve v ní 197,
veřejné záležitosti vedeny
podle programu zednářstva
197, papežové chránili zájmy
její 201, rozmíška se sv. Sto-
licí Itálii neprospívá 206, 219,
nepřátele Itálie třeba hledati
v řadách více nepřátelských
219, 220, potřebno, aby dů-
stojně upravila zevnější po-
stavení papežství 221, nejvíce
proslula ve středověku 222,
nepřátelství proti Stoliči ap.
pramenem béd pro It. 223,
následky nepřátelství toho
pro poměry vnitřní a vnější
It. 223, 224.

Ivo Chartreský o svornosti
státu a církve 139.

J

Jan Zlatoústý o trvání církve
39, o rozkolu 54, o primatu
56, o moci vladafské 78,
o otroctví 888.

Jansenius, blud jeho o svobodě
církvi zavržen 859.

Jeronym o trvání úřadu učitel-
ského 48, o rozkolu 54, pap.
Damasovi o tom, kdo je ka-
toličkem 61, o manželství u po-
hanů 232.

K

Katolíci jsou papeži povinni
úctou a láskou 22, jsou díl-
kami církve 142, jsou po-
vinni láskou k církvi 143,
italští nemohou pomáhati k
nynějšímu ponížení apoštol.
Stolice 218, italští musí zů-
stati v úzkém spojení s ap.
Stolicí 218, italští musí se
vzdalovati činnosti politické
218, italští nemohou býti na-
zýváni nepřáteli vlasti 218,
musí více poslouchati Boha než
lidí 147, mají se účastniti ve-
řejných záležitostí 149, ne-
smí zavléci církev do stranai-
ckých bojů 151, musí se vy-
stříci ve veřejném působení
dvoji chyby 153, 158, musí
dbáti poslušnosti 154, musí
býti opatrní 154, v časných
a politických záležitostech
mají volnost 158, mají se při-
mknouti k papeži 158, horli-
vost a snahy jejich 161, 162,
musí lýti svorní 163, musí
živolem dávatí příklad 170,
171, povinni hájiti víru 174,
musí bojovati zmužile a dů-
věrně 175, synové světla 176,
svorní v sociální činnosti 338,
339, varovati se sporů 340,
sociální činnost v Itálii 341,
svorná jejich činnost doka-

zuje blahodárný vliv církve 342.
Katolicismus liberální, jeho zásady 346, 347, 348.
Klemens Alexandr. o jednotě církve 42.
Klement VII. hájí manželství 258.
Klement XII. upozornil první na zednářství 187.
Kněžstvo má se věnovati úloze sociální 323, má spolupůsobiti k blahu lidu 341.
Kongregace k výchování mládeže, proč vznikly 265.
Kongres švýcarský sociální projevil souhlas s dělnickou encyklikou Lva XIII. 821.
Konstantin Vel. prozřetelností veden přeložil sídlo císařské do Castru 203.
Kontrakt sociální (Rousseau) jest bludem 82.
Kristus napravil, co pokleslo 84, založil k tomu církev 31, viditelným způsobem lidstvo vykoupil 87, viditelnou církev založil 37, založil jedinou církev 42, dává učedníkům prostředky ke konání úřadu učitelského 48, navrátíl manželství důstojnost 212.
Křesťanská víra jest prostředek proti otroctví v Africe 396.

L

Lactantius o otroctví 389.
Láska k vlasti má původ a příčinu v Bohu 148, spor mezi l k vlasti a k církvi zaviňuje nespravedlivost rozkazů 148, mezi bohatými a chudými jest příkazem evangelia 289, hlavní oporou křesťanského života 171, 172, k bližnímu snaží se pomoci trvale 337, královnou ctností 323.
Lavigerie, kard., snahy jeho protiotrokátské 395.

Lev Vel. o primátu 58, o Římu 202, o horlivosti katolíků 161.
Lev IX. o moci papežské 15.
Lev X. zavrhl blud, že papež není náměstkem Krist. 14 o církvi 81, píše o otroky 892.
Lev XIII., jeho snahy o poznání církve 17, snahy jeho sociální 820, 829, o katolicismu liberálním 346.
Lid může míti účast v řízení státu 84
Lidstvo rozděleno ve dva tábory 181.
Liberalismus o svobodě 875, o toleranci 875, kolik druhů jeho 876.
Literatura uslechťuje ducha 266.

M

Magdeburští centuriatoři zfalšovali dějiny 199.
Manichejští vzorem zednářům 188, bludy o svobodě lidské církve zavrhl 359.
Manželství, Bůh jeho původcem 230, hlavní vlastnosti jednota a nerozlučnost 231, původní vznešenost manželství pokázena 231, znovu k důstojnosti povznesl J. Kristus 282, Kr. povýšil na svátost 233, obrazem spojení Krista s církví 234, zákonodárství m. náleží církvi 236, 239, nad zachováním neporušenosti bděla církev 237, panovníci světští mají právo uspořádati občanské následky m. 238, křesťanské bez svátosti nemožné 241, zasahování státní moci do m. jest svatokrádežnou usurpací 241, křesťan. jest pramenem k blahu a užítku veškerenstva 246, znesvěcení m. natropilo mnoho zla 247, občanské dilem boje proti církvi a autoritě 248, bez náboženství upadá 249.

- Martin V.* zavrhuje bludy o moci papežské 14
Michael Palaeologus o primátu církve římské 60.
Mikuláš pap. o nejvyšší autoritě ap. Stolice 66.
Milost Boží neomezuje svobody lidské 355.
Mír pravý pochází jen od Krista 183
Mládež má právo na náboženské vychování 257, v mnohých školách se soustavně kazí 180.
Moc vládařská pochází od Boha 77, 78, původ její dokazuje rozum 79, že pochází z lidu je blud 82, 123, posiluje církev, ničeho jí neubírajíc 106, církev přidržuje všechny k poslušnosti 107.
Moderní svoboda povstala v XVI. stol. 120, její zásady 121, jak působí na poměr státu a církve 122, co jejím konečným cílem 123, co jejím následkem 124
Modlitba, její potřeba v nynějších dobách 168.
Mojžíš o manželství 231.
Monofysité o přirozenosti Krista 39.
Mormoni o manželství 236.
Mzda není závislá jenom na smlouvě 298, nesmí být menší než čeho spravedlivě k živobytí třeba 299, posouzení záhodno svěřiti výboru 299.

N

- Náboženství* pravé lze poznat 44, tvoří pevný základ občanské společnosti 90, má největší vliv na ducha lidského 92, prostředkem proti socialismu 92, 93, užitečno státu 94, katolické nejúčinnějším prostředkem proti zmatkům dnešní doby 132.

- Následky nauky zednářské* 198, dobytí Říma 207, rozluky manželství 249.
Nazaretská sv. Rodina, příklad její prospěšný 341.
Nedělní klid a svěcení neděle 296, 296
Neomylný úřad učitelský prostředkem proti nevázanosti dnešní doby 61.
Nepřátelé církve zjevní 196, tajní 196, zároveň největší nepřátelé vlasti 220.
Nestoriané o přirozenosti Kr. 89.

O

- Občané* mají povinnost udržeti a hájiti náboženský cit v národě 91.
Odloučení církve od státu jest převrácená theorie 186, má v zápětí četná zlořády 137, výhody neospravedlňují falešný princip 187, v Americe, co o něm souditi 188.
Okrušní listy, nauky v nich obsažené mají křesť. ractovávatí 20.
Opatrnost vzhledem na veřejné záležitosti 152, dvojitá opatrnost 154, církve v opatřeních proti otroctví 886.
Optatus s Mileve o jednotě církve 48, o ústavě církevní 67, kárá Donatisty 68.
Origenes o pravidlu víry 49, o primátu 56.
Otroctví odporuje pořádku Bohem stanov 380, vzniklo z náказы prv. hříchů 381, před Kristem 881, 882, nauky křesťanské o otroctví 383.

P

- Papeš* má moc od Boha 15, nauky slouží potřebám národů (18), otcem věřících 23,

- získali si největších zásluh o společnost 23, hlasatel míru pro Evropu a celý svět 26, má pravomoc i nad shromážděním biskupů 66, hájí pravomoc svou i biskupů 67, papežové odpírali naukám moderní svobody 126, napomíná vladaře k míru s církví 185, 186, světské jeho panství 204, nikdy nemůže zadati svobodu v řízení církve 216, zásluhy f. pap. o otroky 391.
- Papežský stát* dilem Prozfetelncstí 208, povstal zákonitými prostředky 209, ochranou neodvislosti papežské 214
- Papežství* štěstím pro Itálii 206, nemůže býti podrobeno moci světské 208, božskou pomocí plní svůj úkol a požívá úcty národů 218, není nepřitelem Itálie 190.
- Paschal II.* hájí manželství 253.
- Pastýřský list* anglických biskupů proti liberálnímu katolicismu 847.
- Pavel apošt.* o pravidlu víry 49, potvrzuje sociální snahy Lva XIII. 348, o povinnostech pánů k otrokům 885, a Onesimus 385
- Pavel III.* hájí manželství 253, péče o otroky 892.
- Petr ap.* náměstkem Kristovým 55, má skutečný primát, nejen čestné popřednictví 55, vrchním pastýřem 57, slavný hrob jeho 205.
- Petr Klaver* příkladem misionářů v Africe 898.
- Petr Kanisius* vzorem učitele 267.
- Pius II.*, jeho péče o otroky 892.
- Pius V.* má zásluhu o zlomení moci pálměšce u Lepanta 201.
- Pius VI.* prohlašuje za blud nauku, že jest papež pouze caput ministeriale (18).
- Pius VII.* hájí manželství 253, zavrhl zednářství 187, péče o otroky 892.
- Pius VIII.* o papežství 180, zavrhl zednářství 187.
- Pius IX.* zavrhuje bludné články, týkající se moci papežské 18, zavrhl bludy, které naukám církve na odpor 21, zavrhuje bludy o církvi 27, 29, učí, že mimo církev není spásy 31, zavrhuje bludy o státě 72, zavrhuje bludy o poměru státu k církvi 97, 98, 99, zavrhuje nauky o moderní svobodě 127, o odloučení církve od státu 187, zavrhuje bludy o rodině a manželství 227, 228, zavrhuje bludy o papežské Stoliči 179, zavrhl zednářství 187, zavrhl liberální katolicismus 344, 345.
- Pismo sv.* obsahuje učení Kr. 46, různost výkladu působí rozmišky 46, vykládati může jen učitelství úřad církve 47.
- Pokolení lidské* spravováno dvoji mocí 100
- Pokrok* pravý v čem záleží 222.
- Poměr* církve a státu 103.
- Poslušnost* platí pro všechny formy vládní 80, jest státu blahodárná 80, kdy dovoleno odepřítí 81.
- Potamiaena* panna, otrokyně 387.
- Pověra*, papežové proti ní vždy bojovali 23.
- Práce* jest přirozeným údělem člověka 283, dělnictva státu potřebna 292, čeho při ní setřítí 297, žen a dětí 298, a odpočinek 298, známky lidské pr. 299.
- Primát* principem jednoty v církvi 59.
- Příklad* prvých křesťanů 146, 150.

R

- Rationalismus* základem sociálního nebezpečí 272.
Regalisté bloudí v manželském zákonodárství 240
Richard Svato-Viktorský o výkladu písma sv. 47.
Rodičové mají povinnosti k dětem 256, musí se starati o náboženské vychování dítek 257, 258, musí si zachovati autoritu při výchově dítek 257.
Rodina kolébkou obce společnosti 229, obsahuje základní prvky života sociálního 229, neporušenost života r. pochází ze svatosti manželství 230. V rodině musí počítí dobré vychování 257, má býti školou křesť. ctností 247.
Rozluka manželství, její příčiny a následky 249, následky u protestantů 250, platného manželství jest zločin 251.
Rozvod manželů církve z důležitých příčin dovoluje 251.

Ř

- Řehole* stát, nemá nad nimi práva 303, bludné tvrzení, že se nehodí pro dnešní doby 349.
Řehoř Vel. o pravomoci biskupů 67, o původu moci vladařské 78, o odloučení církve od státu 137, o almužně 288, o posuzování vrchnosti 156, péče o otroky 891.
Řehoř IX péče o otroky 891.
Řehoř XVI. o církvi 24, zavrhl nauky o moderní svobodě 126, zavrhl zednářství 187, péče o otroky 393.
Řím má se státi středem zednářství 193, papežové mají na něj právo 198, právo to souhlasí s blahem Itálie 198, má příčinu, aby osvědčoval

papežům vděčnost 201, jejich zásluhou stal se věčným městem 202, sláva jeho pochází od církve 202. Řím křesťanský co způsobil 202, jeho poslání v dějinách 203, jest přirozeným sídlem papežů 204, práva papežova na Ř. nepromlčitelná 204, dobytí Říma Itálii rozdvojilo 207, dnešní poměry apošt. Stolice v Ř. 211, zabrán, aby byla církev a hlava její poražena 190.

Římská otázka bude trvati dokud trvá její příčina 215.

S

- Saint-Simonismus* a manželství 236.
Salvianus o otroctví 390.
Sňatek občanský jest vměšování v udělení svátosti 242, jest zkrácením práv církevních 245, jest konkubinát 244, dílem svobodného zednářství 245.
Sňatek tajný církve nerada dovoluje, opatření o nich 243, smíšený, před ním církve varuje 252.
Sněm všeobecný 1. efeský o primatu církve Římské 61, 2. chalcedonský o primatu církve Římské 60, 3. lateránský IV. o církvi 80, o primatu církve Římské 61, 4. lyonský II. o primatu církve Římské 60, 5. florentský o primatu bisk. Římského 59, 6. lateránský V. pravomoc papeže nad biskupy 66, 7. tridentský o manželství 287, hájí svobodu lidskou 859, 8. vatikánský věříme pro autoritu Boží 51, 52.
Snoubenci mají vstupovati v pravé duševní naladě v manželství 251.

Socialismus, třeba čeliti náboženstvím 307.

Socialisté veřejně podvracejí základy společnosti 271, názor jejich o soukromém majetku 276, nauka jejich o zadržání majetku státem zavržení hodná 282, marně bojují proti nerovnosti mezi lidmi 282, největší nebezpečí společnosti lidské 310.

Sociální otázka hýbá společností lidskou 270, jest těžká a nebezpečná 273, o ní pojednávají jest povinností i právem papežovým 274, k řešení jest potřeba všech činitelů 274, k rozřešení třeba užití prostředků lidských 290, jaké účastenství má stát při jejím řešení 291, k rozřešení slouží družstva a spolky 301, třeba řešiti po příkladu prvňích křesťanů 307, potřebí blahodí spolupůsobení církve 311, 314, jak řešilo pohanství 318, její řešení na zásadách křesť. přinese pozhnání lidstvu 325, její příčiny 320, jest otázkou mravní a náboženskou 334.

Soukromý majetek jest přirozeným právem člověka 277, 279, dáti příležitost dělníku, aby jej získal 300, nesmí býti přetěžován daněmi 301.

Společnost utvořena přirozenou náklonností člověka 73, k jakému účelu zřízena 74, kdy se od cíle odchyluje 74, nemůže býti bez autority 74, 75, nepovstala svobodným dohodnutím 82, bludné názory jí záhubny 83, bez náboženství není možná 88, 92, občanská rozdílna od církve původem a účelem 104.

Společnost lidská, smutný stav v době nynější 129, může býti ozdravěna jedině působením církve 309, 312.

Spolky, utvoření dovoleno 802, stát může někdy zameziti 803, mají-li ráz náboženský, jsou jedině církvi poddány 303, stát má jim poskytovat pomoc 304, mají se starati o náboženské vzdělání 305, jak mají býti zřízeny 306, prospívají i dělnictvu bez vřív 308.

Stát povinen Boha ctíti 86, odtrhnouti od náboženství jest blud odporující přirozenosti 87, má vyznávatí pravé náboženství 88, bez náboženství nemůže prospívati 89, blahobyť bez Boha zdánlivý a výjimkou 89, nedostačuje pouze moc lidského zákona 91, a církve má pojití upřímná svornost 102, 103, bez náboženství nemůže býti spřádán 124, svornost s církví blahodárně působí 138, má povinnost uznati manželství správně uzavřené 242, nemá práva vedrati se v rodinu 281, musí chrániti všechny stavy 292, kdy musí zakročiti ve prospěch všeobecný 293, musí hájiti práv nemajetných 294, chrániti soukromý majetek 294, dělníky před svodem 294, musí chrániti duchov. statků dělnictva 95, náboženství stát udržuje 310.

Stát papežský byl zárukou svobody papežovy 215, právní důvody pro jeho trvání 208.

Stávka, jak se má stát při ní zachovati 294.

Svoboda lidská přirozená 350, co jest 351, nedostatek její 352, potřebuje zákona 353, podporována jest milostí Boží 355, neruší moc Boží 358, pravá v čem nezáleží 361, nedostačuje, aby sv. byla toliko pod zákonem přirozeným 362.

Svoboda kultu odporuje povinností k Bohu, bludnost této theorie 868, její následky 364.

Svoboda slova a tisku neomezená není oprávněna 865.

Svoboda svědomí pravá, co jest 372, blud liberalismu 368.

Svoboda vyučování musí býti omezena 366, náleží právem církvi 817, bludné názory liberalismu o ní 368.

Soornost státu a církve, její účinky 189, mezi bohatými a chudými jest nezbytná 284.

Svrchovanost papežova neodporuje pravému a skutečnému dobru 221, není nepřitelem pravého pokroku a civilizace 222, přispůsobovala vládu země potřebám doby 222, žádati jí jest svatou povinností všech katolíků 224.

Š

Škola voliti ji jest vrozeným právem otcovským 258, neutrální zhoubná pro mládež 259 š. pro náboženství lhostejné třeba se varovati 259, neutrální církve zavrhlá 259, kde se neučí nauce křesťanské třeba se vystříhati 260, beznáboženské navštěvovati podmíněčně církve dovolila 261.

T

Tertullian o pravidlu víry 50, o almužně chudým 317, o prvích křesťanech 146, o rozšíření křesťanství 150.

Theodosius o svornosti církve a státu 140.

Tolerance a církve 374, 375.

Tomáš Akvinský o víte obecně 52, o viditelné hlavě církve 54, o obojí autoritě v církvi

66, o základu státu 91, o moci otcovské 281, o almužně 287, o ochraně občanů státem 291, o opatrnosti politické 154, o stálosti křesť. 174.

U

Učení Kristovo obsažené v Písmě svatém potřebuje výkladu autentického 46.

Učitelství v církvi potřebný k zachování jednoty 46, trvání jeho 48, v církvi nepřekáží pokroku vědeckému 368.

Úkol papeže římského osvěcovati lidi 17, duchovních pastýřů všlepovali obraz Ježíše Krista 141.

Urban II. hájí manželství 253.

Ustavy vzdělávací nespravedlivě vylučovali z pravomoci církve 265.

V

Věřící mají býti poddáni svým pastýřům 69, musí jednati v nejuzším spojení s biskupy 155, mají právo k stížnosti u papeže 156.

Víra co jest 50.

Vladař může ho označiti lid 83, musí mu býti Bůh vzorem 84, buď spravedlivý 85, má břímě těžké 85, bude klásti přísný počet z vladavství 85, povinen přízni náboženství 95, 96.

Vládní forma každá dobrá sama o sobě, pokud vyhovuje cíli 75, proč není u všech národů láž 76, není nezměnitelná 76, novou žádá někdy veřejný pořádek 76, církve nezavrhuje ani jediné z rozličných 109.

Vrchnost třeba poslouchati 79, jest poddán každý pro svě-

domí 107, mezi v. duchovní a světskou není protivy 107, ne-
bodná křesťanům posvátna
145, jak poslouchati dávají
příklad první křesťané 146.

Vychování křesťanské význam
pro blaho společnosti 261, bez
náboženství nebezpečím pro
stát 262, jest předmětem boje
proti církvi 263, třeba žádati
též pro dívky 264.

Vyučování musí býti ve shodě
s náboženstvím 258, musí se
dít v duchu křesťanském 266.

Vzpoura náboženství ji zapo-
vídá 92, jak se k ní chovali
první křesťané 150.

Z

Zákon co jest? 144, 858, soci-
ální musí míti základem ná-
boženství 306, na odstranění
nespravedlivých mají kř. právo
pracovati 148, jest člověku
potřebný 354, má závaznou
moc z věčného zákona B. 857,
nerozumný není zákonem 857,
spravedlivý zavazuje k po-
slušnosti 358.

Zákon Kristův jest v církvi 125.
má platnost i pro stát 125,

Zákon přirozený jest první ze
všech 854, jest zákonem věč-
ným 854.

Zákon občanský jeho úkol 355,
vyplývá z prvorozeného přímo
nebo nepřímo 856.

Zákony státní mají míti zřetel
na náboženskou povahu člo-

věka 102, který odporuje zá-
konu Božímu nesmí se po-
slouchati 145.

Zaměstnavatelé jejich povin-
nosti 284.

Želánství chová smrtelnou
zášť proti J. Kr. 193, jeho
boj proti církvi 193, heslem
jeho boj proti klerikalismu
194, působení jeho v Itálii
194, účelem vyblazení jména
křesťan. 199, shromaždištěm
všech sekt bezbožných proti
církvi 182, 183, jeho snahy
184, 185, ovládá Itálii i Řím
185, hlavním cílem boj proti
církvi 191, 192.

Zla nynější nelze pouze lid-
skými prosředky zažehnati
167, k zažehnutí třeba mo-
dlitby 187.

Změna co ji působí ve státě 76.

Ž

Žena její ponížení před Kri-
stem 282, zasluhuje ochrany
421, její práce 298

Život vesedejší máme oceňovati
životem věčným 286, jeho
trpkosti naučil nás nésti Ježíš
Kristus 286.

Žurnalisté chybují posuzují-li
bez patřičné úcty duchovní
představené, 156, 157, povin-
nosti žurnalistů katolických
157, 158, musí podporovati
svornost mezi katolíky 163,
165, zasazovati se za svobodu
papeže 215.

OBSAH.

	Strana
Úvod	5
Úvod spisovatelův	7
Oddíl I. Moc a úkol papežství	13
> II. Církev	27
> III. Stát	72
> IV. Stát a církev	97
> V. Katolíci	142
> VI. Papežství a jeho nepřátelé	177
> VII. Rodina	227
> VIII. Otázka sociální	269
> IX. Křesťanská demokracie	328
> X. Svoboda a svobody	344
> XI. Církev a otroctví	379
Dodatek. Nauky Lva XIII. ve formě katechismu	899
Ukazovatel věcný	434
